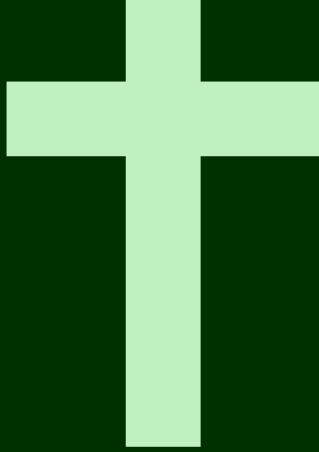

KAMEETHARI ÑAANTSI: Iñaaventaitzirira

Avinkatharite Jesucristo

The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru

KAMEETHARI ÑAANTSÍ: Ñaaventaitzirira Avinkatharite Jesucristo

The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru
El Nuevo Testamento in la Pichis Ashéninka lingua de Peru

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka, Pichis

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
b72f15e8-2b09-5a3e-bcda-702eafc504d4

Contents

MATEO	1
MARCOS	49
LUCAS	77
JUAN	125
JANTAYETAKERI	161
ROMA-SATZIITE	206
1 CORINTO-SATZIITE	227
2 CORINTO-SATZIITE	249
GALACIA-SATZIITE	263
EFESO-SATZIITE	271
FILIPOS-SATZIITE	278
COLOSAS-SATZIITE	283
1 TESALÓNICA-SATZIITE	288
2 TESALÓNICA-SATZIITE	292
1 TIMOTEO	295
2 TIMOTEO	301
TITO	305
FILEMÓN	308
HEBREO-PAYEENI	310
SANTIAGO	327
1 PEDRO	332
2 PEDRO	338
1 JUAN	342
2 JUAN	347
3 JUAN	348
JUDAS	349
JOÑAAKAYEETAKERIRI	351
. . . . .	373

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Mateo

Icharineyetai Jesucristo

(Lc. 3.23-38)

¹ Jiroka ivairopayeeni ikaratzi icharineyetai Jesucristo. Tema iriitake icharine David-ni, ipoña eejatzi Abraham-ni.

² Ikanta pairani Abraham-ni, itzimake itomi ipaitakeri Isaac. Ikanta Isaac tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Judá. Tera aparoni ikanta itomi Jacob, osheki ikaratake itomipayeeni.

³ Ikanta Judá jovaiyantakaakero Tamar, ipaitakeri Fares, iriima pashine ipaitakeri Zara. Ikanta Fares tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Esrom. Ikanta Esrom tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aram.

⁴ Ikanta Aram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Naasón. Ikanta Naasón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Salmón.

⁵ Ikanta Salmón jovaiyantakaakero Rahab, ipaitakeri Booz. Ikanta Booz jovaiyantakaakero Rut, ipaitakeri Obed. Ikanta Obed tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Isaí.

⁶ Ikanta Isaí tzimanake itomi irirori, ipaitakeri David. Iriitakera pinkatharitaantsiri. Ikanta pinkathari David jovaiyantakaakero iina Uriás, ipaitakeri Salomón.

⁷ Ikanta Salomón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Roboam. Ikanta Roboam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abías. Ikanta Abías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Asa.

⁸ Ikanta Asa tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josafat. Ikanta Josafat tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Joram. Ikanta Joram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Uzías.

⁹ Ikanta Uzías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jotam. Ikanta Jotam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Acáz. Ikanta Acáz tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Ezequías.

¹⁰ Ikanta Ezequías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Manasés. Ikanta Manasés tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Amón. Ikanta Amón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josías.

¹¹ Ikanta Josías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jeconías. Irojatzí itzimantankari irirentzipayeeni eejatzi. Aripaitera ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Babilonia, jaanakeri maaroni inampiki.

¹² Okanta ipiyeeyaani jaantaveetakariri maaroni Babilonia-ki. Tzimai itomi Jeconías irirori, ipaitakeri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Zorobabel.

¹³ Ikanta Zorobabel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abiud. Ikanta Abiud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Azor.

¹⁴ Ikanta Azor tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aquim. Ikanta Aquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliud.

¹⁵ Ikanta Eliud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Matán. Ikanta Matán tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob.

¹⁶ Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri José. Iriitakera oimenthoritakeri María. Iroka María iroora ovaiyantakeriri Jesús, irijatzí ipaitakeri eejatzi Cristo.

¹⁷ Iriitake ikaratzi icharinentayetakeri. Jetanakaro Abraham-ni irojatzí David-ni, ikaratayini 14. Ipoñaana David-niki irojatzí jaantaveetakariri Babilonia-ki, ikaratayini 14. Ipiyeeyaanira jaantaveetakariri Babilonia-ki, irojatzí itzimantankari Cristo, ikaratayini 14 eejatzi.

Itzimantankari Jesucristo

(Lc. 2.1-7)

¹⁸ Jiroka okanta itzimantankari pairani Jesucristo. Ikanta José, tziimatsi inathori opaita María. Ikashiyakaro iinantaayo. Iro kantacha te iriñaamaityaaro intspavaityaaro. Iro kantacha María motzitake, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi.

¹⁹ Ikanta José, tzipatziikashirera inake irirori, ikovake irovashaanteromi iromananekeini, te inkove irovaariperovaitero inkemakoitero itzimashivaitaka eentsite.

²⁰ Ikanta ikinkishirevaitara José tsiteni, jomishimpyakeri imaninkarite Pava jimayira, ikantakeri: “José, icharine David-ni. ¿Opaitama pikinkishiretantari povashaantero María? Payero, tema Tasorentsinkantsi kantakaarori omotzitantankari.

²¹ Aririka intzimake eentsika, pimpaitei JESÚS. Iriitakera ovavisaakotairine isheninkapayeeni ikaariperoshirevaitake.”

²² Ari okanta omonkaratantankari maaroni josankinatakeri pairani Kamantantankari, ikantakeranki:

²³ Ari ovaiyantake tsinane kaari ñeerine shirampari, intzime otomi, Impaitaiteri Emanuel, akantziri añaaneke aaka: "Itsipatai Pava."

²⁴ Ikanta ikakitanai José, jimatakeri okaratzí inintakaakeriri Pava, jaakero iinantaayari.

²⁵ Te irimaantamaityaaro irojatzí itzimantakari oponkitzitanakari otomi. Ipaitaitakeri JESÚS.

2

Ipokake iyotaneri iriñeeri Jesús

¹ Itzimake Jesús nampitsiki Belén saikatsiri janta Judea-ki. Tema itzimantakarira Jesús, iri pinkathariventantsiri Herodes. Ari jareetakari nampitsiki Jerusalén iyotaneripayeeni ikenapaakero ishitovapiintzi ooryaatsiri.

² Josampitapaakeri: "¿Tsikama isaikika ivinkatharite Judío-payeeni ovakera tzimaintsiri? Janta nonampiki nopoñaaka, noñaakeri impokiro niyotantakari tzimake. Iro nopokantaiyarini noñaapinkathateri."

³ Ikanta ikemavakera pinkathari Herodes, antaro ikinkishiretanaka, ari ikempitaakari eejatzí maaroni Jerusalén-satzi.

⁴ Opoña ikaimakaantakeri Herodes maaroni ijevare omperatasorentsitaari, eejatzí maaroni iyotzinkari, josampitakeri: "¿Tsika janta intzimeka Cristo?"

⁵ Ikantaiyanakeni irirori: "Intzime janta nampitsiki Belén saikatsiri Judea, tema ari okantzí irosankinare kamantantneri, ikantake:

⁶ Ari osaikiri nampitsi Belén janta Judea-ki, tekatsi thainkerone.

Ari impoñeeyari pinkatharijanori janta. Iriitake jevatairine Israel-mirinkaite ikaratzí nashitaari naaka."

⁷ Ipoña Herodes, ikaimakaantakeri pokayetaintsiri iriñeeri ovakera tzimaintsiri, josampitakeri: "¿Tsikapaité piñaakerika impokiro piyotantakari tzimake pinkathari?"

⁸ Ikamantakeri maaroni. Opoña ikantanakeri irirori: "Kameetha, pimatero piyaate Belén-ki, pamene tsika isaikajaantzi eentsika. Aririka piñaakeri, eejatzíra pinkenapai jaka, pinkamantanaina. Niyaateeta eejatzí naaka, noñaapinkathatakeri."

⁹ Irojatzí jiyaatantakari. Eejatzí iñaanairi impokiro iñaakeri chapinki ipoñaakanta. Iñaashitakari jaatzinkapaake, iro jiyotantapaakarori pankotsi isaikira eentsi.

¹⁰ Ikanta iñaakerira, kimoshire ikantaiyapaakani.

¹¹ Areetaiyapaakani pankotsiki, iñaapaakeri eentsi eejatzí iriniro María. Jotyeerovashitapaakeri, iñaapinkathatapaakeri. Jashitaryaakotapaakeri jamakeneriri, ipapaakeri oro, ipakeri kasankaayetatsiri, ipakeri eejatzí paitachari mirra. Osheki ovinaro irokapayeeni.

¹² Ikanta jimagaiyapaakani, jomishimpyaakeri Pava, ikantziri: "Eero pipiyashitari Herodes. Pinkenanai pashineki avotsi piyaatantaiyaari pinampiki."

Jovamaitake eentsi

¹³ Aritake piyeeyaani iyotaneripayeeni. Japiitairo imaninkarite Pava jiñaanatziri José imishireki, ikantziri: "José, pishiyakayeri eentsi eejatzí iriniro, piyaate nampitsiki Egipto. Ari pisaikeri janta irojatzí nonkantantaiyaamiri: 'Pimpiyee.' Aatsikitake Herodes iroveri eentsika."

¹⁴ Ikanta ikakitanake José, ikamantakero María, tsiteni ishiyaka Egipto-ki, jaanakeri eentsi.

¹⁵ Ari isaikakeri janta, irojatzí ikamantaari Herodes. Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantneri, ikantake: Isaikavetaka notomi nampitsiki Egipto, ari nokaimairi impiyeeta eejatzí.

¹⁶ Ikanta Herodes, iyotake jamatavitakeri iyotaneripayeeni, te impiyashitairi. Otyaanakari imashirenka. Jomityaantake irovayiritepayeeni, ikantakeri: "Piyaate janta Belén-ki, paperoteri povamairi eentsipayeeni, pinthonkanakeri maaroni ovakera tzimaintsiri, eejatzí maaroni ikaratzí tzimakotaintsiri apite irosarentsite." Tema ari ikamantakeri chapinki jiñaantakaririranki iyotaneriite ovakeraini impokiro.

¹⁷ Irootake iñaanetakari pairani kamantantneri paitachari Jeremías, ikantake:

¹⁸ Okaimaperotatzí Ramá-sato iragaiyaani.

Osheninkathorini Raquel onatzí irakotakariri eentsitepayeeni.

Iro ovashireneentantakari jovamaitzítaitakero maaroni eenchaanite.*

* **2:18** Iroka Raquel irootake iinani Jacob, iro inintaperotane. Irooma Ramá nampitsi onatzi, otzimi saikatsiri iipatsiteki Israel-mirinkaite. Jaka iroñaaka iñaaventatziro Mateo okaratzí josankinatakeri pairani kamantantneri paitachari Jeremías iñaaventziro Raquel eejatzí Ramá-satoite oñaashitayaroni, tema athataayaaro tsinaneete Jerusalén-satoite oñaashitaiyaani irooriite aririka irovamaitaitero ovaiyaneete.

¹⁹ Okanta osamanitake, kamai Herodes, eekero isaikake José nampitsiki Egipto. Ari iñaanatairiri imaninkarite Pava imishirekiini,

²⁰ ikantairi: “José, kantaira piyaatai pinampiki, paanairi peentsite pintsipataanairi iriniro. Tema kamai kovavetachari iroverimi.”

²¹ Ari ikantaka José, piyaa inampiki Israel.

²² Iro jareevetaa José inampiki, ikantaitavairi: “Iri pinkatharitaatsi Arquelao Judea-ki. Jimpoyaataari iririni Herodes.” Ari ikinkishiretanana José, eero ikenanai janta. Ari japiiyetairi ikantaitziri imishireki: “Paamaiyaarira Arquelao.” Irootakera ikenantanaari José Galilea-ki.

²³ Ikanta jiyaatake, isaikapai nampitsiki Nazaret. Tema ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantaneri, ikantake: Nazaret-satzi impaitaiteri.

3

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Okanta pairani janta Judea-ki, tsika te inampiitaro, ipokake Juan oviinkaatananeri, ikamantantzi.

² Ikantantapaake: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.”

³ Irootake iñaanetakari pairani kamantantaneri paitachari Isaías, ikantake: Icheraacheraataitzi janta tsika te inampiitaro, ikantaitzi:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake.

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴ Iithaaretakari pairani Juan, jontyetziro ivitzi camello, jovathakitakari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, iri jimiretari iyaaki pitsi.

⁵ Oshekira pokashitakeriri pairani Juan, Jerusalén-satzi ipoña Judea-satzi, ipokashitakeri eejatzi ikaratzi nampiyetarori antaraaki jiña Jordán.

⁶ Ikamantakoyetapaaka ikaariperoshirevaitake, iroora joviinkaatanantayeetakariri jiñaaki Jordán.

⁷ Ari ipokaiyavetaka Fariseo-payeeni, eejatzi Saduceo-payeeni, ikovi iroviinkaatyaaami. Iro kantamaitacha ikisathatavakeri Juan, ikantakeri: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroa, pikempitashitakari maranke. ¿Pifiaajaantakema eero jovasankitagaitaimi?”

⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashiretaiyeni, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri.

⁹ Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharine Abraham-ni, te onkovaperoty novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: ‘Eero pikantakaaperovaitashita piñaajaante eeroa ikovaperotane Pava, aña kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyarine incharineyetaiyaari Abraham-ni.’

¹⁰ Eerorika pikempitaro pankirentsi kithotatsiri, ichekakaitakaro chacha pankirentsiPONKITZIKI kaari kithotatsine, ompoña iragaitanakero impomeetero.

¹¹ Aririka irovashaantanairo atziri ikaariperoshirevetaka, ari noviinkaatanakyaari jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake matzirori iñaapinkatharentsitzi, noñaapinkathatzitataikari naaka, te aritaajate inkempitakaanena iromperatane onkantya naantyaaniriri i-zapato-te. Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaatanatyeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaatanatyeerimi eejatzi paampari.*

¹² Tema aririka aavatero avankire, atekakitakero eejatzi. Atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero kameetha, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiaari eejatzi aatsikitaintsiri, irinashiyetaiyaari atziri, irineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima ikaratzi kaari ovashaanterone ikaariperoshireyetake, intagairi paampariki kaari tsivakanetsine.”

Joviinkaata Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Opoña ipokake Jesús antaraaki jiña Jordán, ipoñaakaro Galilea. Ipokashitakeri Juan iroviinkaateri.

* **3:11** Ikantakotziri Juan jaka: “Osheki noñaapinkathatataikeri naaka.” Ikantatzi: “Te arite nayeneri i-zapato-te.” Tema pairani iro jantayetapintziri aparoni omperataari jayiniri i-zapato-te omperatariri. Iro joshiyakaaventziri jaka Juan. Tema omaperoty Jesús jimatziro irirori janaakotantzi, tekatsi kempityaarine, te aritaajate inkempitakaanena naaka iromperatane.

¹⁴Te inkovavetya Juan iroviinkaateri Jesús, ikantavakeri: “¿Opaitama pipokashitantanari naaka noviinkaatemí? Aña eeroka oviinkaatenane naaka.”

¹⁵Jakanakeri Jesús: “Nokovaperotatzi poviinkaatenana. Irootake ikovakaakenari Pava.” Kovanake Juan, ikantziri: “Aritake noviinkaatakemi.”

¹⁶Jaanakeri, joviinkaateri. Iro intonkaantanaiyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaatziiri ipokashitapaakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake inkiteki ikempitapaakari shiro.

¹⁷Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Notomi inatziira irika netakokitari, osheki noki-moshireventakeri.”

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatanake janta tsika te inampii taro, ari ikovavetakari kamaari inkaariperoshiretakairimi.

²Osheki kitaite isaikavaitake, itzitakaró ovanarontsi, ayimatakeri itashe. Okaratzi 40 kitaite isaikavaitake.

³Ikanta kamaari, ipokashitakeri Jesús inkaariperoshiretakairimi. Ikantapaakeri: “Omaperotatyaarika Itomitami Pava, pimpevero tanta iroka mapi, poyaaro.”

⁴Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri: Tera intaani onkovityiimotai tanta oyaari, aña iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantayetairi Pava.”

⁵Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki tasorentsitsiri, isaikakaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko.*

⁶Ikantavetapaari: “Omaperorika Itomitami Pava, pimitaye osaavikinta. Pinkink-ishiretero josankinaitakeri pairani okantzi:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaakoventemine. Iri thomaavakemine eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

⁷Jakanakeri Jesús: “Okantzi eejatzi josankinaitakeri pairani: Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

⁸Japiivetakari kamaari jaanairi Jesús janta tonkaariki otzishi. Jamenakaakeri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziiriite, tema kameetha okanta ovaneenkayetaka.

⁹Ikantziri: “Piñaakero okaratzi tzimatsiri. Aririka potyeerovashitakyaana piñaapinkathatena, ari nompakemiro maaroni.”

¹⁰Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Piyaataveente intaina. Satanás pinatzi eeroka. Tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite, iri ankempisante apaniro.”

¹¹Irojatzira jiyaatantanaari kamaari. Pokaiyapaakeni imaninkarite Pava, jampitakoyetapaakeri Jesús.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹²Ikanta Jesús ikemakoventakeri Juan jashitakoitakeri. Iroora ipiyantanaari irirori janta Galilea-ki.

¹³Tera isaikapai Nazaret-ki, jantara ikenanai nampitsiki Capernaum, ari isaikapairi. Tema inkaarethapyaaki osaiki Capernaum, tsika inampivetaro charineyatariri Zabulón-ni ipoña Neftalí-ni

¹⁴Ari okanta omonkaratantakarí okaratzi iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantake:

¹⁵Osaíke inampitsite Zabulón eejatzi Neftalí janta inkaarethapyaaki, Intatsikero antaraaki jiña Jordán,

Saikatsiri Galilea-ki, tsika ipiyotapaa atziri kaari asheninkatane.

¹⁶Tsika itzimi kempitakarori isaikayetateymi otsirenikitzi, iriitake ñaayetairiri ootamentotsi.

Otsimankakovetakari irampare kathatayeri inkenayetaimi sarinkaveniki.

Iro kantamaitacha, kempitaa iroñaaka isaikaatyeeimi okitainkatzi.

¹⁷Ari jetanakarori Jesús ikamantapaakeri atziripayeeni, ikantapaakeri: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.”

¹⁸Ipoña ipampithacheraatanakero inkaare saikatsiri Galilea, irojatzí iñaantapaariri Simón, ipaitatziri eejatzi Pedro, itsipatari irirentzi ipaita Andrés, ikithatayini. Tema shimaatzinkari jinaiyini.

* 4:5 Iro ipaitaitzi Jerusalén nampitsi tasorentsitsiri.

¹⁹ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempivaitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.”

²⁰ Arira joyaatanakeri, jookanakeri iithamento.

²¹ Iro jovaanakityaani kapicheeni, iñaapaatziiri Jacobo, itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare itsipatakari eejatzi iriri Zebedeo. Jomiyaanakeri eejatzi irirori,

²² eeniro jookanakeri iriri ipitoki, joyaataiyanakerini Jesús.

²³ Ari okantaka, ithonka janiitakero Jesús Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, ikamantantakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotzirori impinkathariventantai Pava. Jovashinchaayetake maaroni mantsiyayetatsiri nampitsiki.

²⁴ Ikemakotaitanakeri Jesús intaina. Ikemaiyakeni eejatzi Siria-satzi, jamayetapaakeneri maaroni mantsiyayetatsiri isheninka, irovashinchaayeteneri. Jamakeri maaroni aayetziiri kantashivaitachari mantsiyarentsi, katsivaitatsiri, kamanavaitatsiri, kisoporokivaitatsiri. Jamakeri eejatzi jaakayetziri peyari. Ari ithonkiri jovashinchaayetavakeri Jesús.

²⁵ Joyaataiyakerini osheki Galilea-satzi, Decápolis-satzi, Jerusalén-satzi, Judea-satzi, poñaayetanainchari eejatzi intatzikero antaraaki jiñaad Jordán.

5

*Ikinkithatzi Jesús tonkaariki, ikantakota kimoshiretaatsine
(Lc. 6.20-23)*

¹ Ikanta iñaakerira Jesús osheki apatotzimentakariri, tonkaanake otzishiki, ari isaika-paake. Pokaiyapaakeni iriyotaane, ipiyotzimentapaakari.

² Ari jiyotaayetakeri, ikantziri:

³ “Kimoshirera inkantaiya eentashiretatsiri, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

⁴ Kimoshire inkantaiya iraaneentavaitachari, tema iriitake imposhenkaitaiya.

⁵ Kimoshire inkantaiya tsinampashireri, tema iriitake saikaatsine kameetha kipatsiki ishinetaantaitziri.

⁶ Kimoshire inkantaiya kovakovatzirori inkameethashirete, tema aritake iriñeero ikokovatziri.

⁷ Kimoshire inkantaiya neshinonkashiretaneri, tema iri ineshinonkayeetaiya eejatzi irirori.

⁸ Kimoshire inkantaiya kiteshireri, tema iriitake ñagairine Pava.

⁹ Kimoshire inkantaiya oitsimariirori mashirenkaantsi, tema iriitake intomintayetaiyaari Pava.

¹⁰ Kimoshire inkantaiya inkarate inkemaantsitakaityaari ikameethashiretzi, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

¹¹ Kimoshire pinkantaiya irimanintavaitaitemi, inkemaantsitakaityaami, eejatzi inthaiyakoityaami, okantakaantziro pikempisantaanara.

¹² Thaamenta pinkantayetanakya, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotero iroka, tema ari ikempitaayetakiriri eejatzi pairani etayetakarori Kamantantaneri.”

Kempitarori tzivi

¹³ “Pikempitakarora eerokaite tzivi. Aririka inkonovaitero tzivi tsika ompaitya, eerora apantaro inkatyokantaiyaaro. Ontzimaty e irimanintaiteero, irookayeetakero iraatzikashivaityaaro.”

Kempitariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka osaike nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maaroni aririka ootya tsirenipaite, te omana nampitsi. Kitainkatakotaneri pinayetanaatzi eeroka eejatzi, eerokatakera iyotaayetanairine maaroni atziri, eero pomanimotziri okaratzi piyoyetanairi.

¹⁵ Ari okempitari eejatzi, aririka oisheri ootamentotsi, te omanakoteri kantzirinaki. Tema avakotziri jenoki inkitainkatakotantyaari maaroni saikatsiri pankotsiki.

¹⁶ Ari pinkempitanaiyaari eejatzi eeroka, pisaikayetanai kameetha iriñaantayetyaamiri pisheninka okameethatzi maaroni pantayetanairi. Iro iriyotantaiyaari irirori iriñaapinkathateri Ashitairi Inkitesatzi.”

Iñaaventakero Jesús Ikantakaantaitane

¹⁷ “Eero pikinkishiretashita iroora nopokantari novashaantakaayetaimiro pikempisantziro Ikantakaantaitane, te nonkove eejatzi novashaantakaaimiro iñaaventakeri pairani

Kamantantaneri. Aña iro nopokantakari nomonkaratero okaratzi iñaaventayeetakeri pairani.

¹⁸ Omapero onthonkaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitachari eero othonki-maitaatsi Ikantakaantaitane, irojatzí omonkaratantakyaari maaroni.

¹⁹ Eerorika pikempisantziro Ikantakaantaitane, eerorika eejatzi piyotaayetairi pisheninka inkempisantayetairo, eerora panintagaaro impinkathariventantai Inkitesatzi. Iriima tsika intzime matakakerone ikempisantayetairo, impoña iriyotaantairo, iriitakera iriiperotaatsine inkiteki.

²⁰ ¿Piñaajaantakema kameethashire ikantayetaka iyotzinkari eejatzi Fariseo? Aña te. Tera irimonkarayetero kyaaryooperoini irirori inintakaavetariri Pava. Eerorika panaakoyetairi eeroka pinkameethashireyetai, eerora piñeero tsika ipinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventakotziro Jesús kisaantsi
(Lc. 12.57-59)

²¹ “Piyotaiyironi eeroka okaratzi ikantayeetziriri pairani etakaantayetarori, ikantaitziri: Eero povantzi. Aririka povantake, irovasankitagaitemi eeroka.

²² Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Eero pikishiri pisheninka, jovasankitaitzimikari. Eero pikantavaitziri eejatzi: ‘Tekatsi piyomatsite eeroka.’ Jovasankitaimikari pinkathar-entsiite. Te onkameethate eejatzi pinkisaneentavaiteri pisheninka piitamasantzivaiteri, papheshitaarokari pintagaiya sarinkaveniki.

²³ Tema paapiintzi pipira tasorentsipankoki, pimpometeneri Pava, iro kantamaitacha aririka pinkinkishiretapaakero tzimatsi ikishimentzimiri pisheninka,

²⁴ ari pookanakeri pipira, piyaatashiteri kisakemiri. Pinkantairi: ‘Asheninká, thame aakameethatavakagaiya.’ Aririka paapatziyavakagaiya kameetha, pimpiyeera tasorentsipankoki, irojatzí pimpantapaiyaariri Pava pipira.

²⁵ Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkantairi: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri iromperatane: ‘Paanakeri irika.’ Ari irayaetanakemiri irashitakoitemi.

²⁶ Eerorika pipinatashitari okaratzi pireevetakeri, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Iñaaventakotziro Jesús mayempitaantsi

²⁷ Piyotaiyironi eeroka ikantayeetakeri pairani, ikantaitzi:

Eero pimayempitzi.

²⁸ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Pineveshiretyaarorika piñiuro tsinane, matakamira, pimayempishiretakeri.

²⁹ Jiroka noshiyakaaventemiro: Iroorika pokipero pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaathyero, pookero. Tema te pinkovero poki atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikanarookitai.

³⁰ Iroorika pakopero pantanta kaariperori, povashaantairo pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi, pookero. Tema te pinkovero pako atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikaponthokitai.

Iñaaventziro Jesús ookavakagaantsi

³¹ “Ikantaitake eejatzi pairani:

Aririka irookavakaitya, ontzimatye impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari.

³² Iro kantamaitacha nonkante naaka: Kaariperoshire jinake ikaratzi ookashitarori itsipatari. Tema aririka aavetaiya pashine oime, omayempitzimotakeri etavetari oimentari. Arira ikempitakeri eejatzi agaroriri, mayempitake irirori. Temaita okaariperoveta irookeromi atziri itsipatari, aririka iriñeero omayempitzimoteri.”

Iñaaventziri Jesús piyryaashivaitariri Pava

³³ “Piyotaiyironi eejatzi ikantaitakeriri pairani etakaantarori:

Eero pipairyaaashivaitari Pava.

Iro pinkante: ‘Irovasankitainanta Novinkatharite eerorika nomonkarayiro nokantayet-ziri.’ Aririka pinkantake, ontzimatye pimonkarayetero.

³⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: Te arite pimpairyeeri Pava, pimonkaratantyaarori pikan-tayetziri. Eero pipairyuro inkite, tema ari isaikiri Pava janta.

³⁵ Eero pipairyuro kipatsi, tema irojatzí jashitari Pava, ari jetsiyaryaakiitapiintari. Eero pipairyuro Jerusalén, tema ari ipinkathariventantziri Pinkatharijanorentsi.

³⁶ Eero pipairyiro piito, pinkante: 'Eerorika nomonkaratziro nokantziri, inthatzinkaite-naroota noito.' Tera eeroka materone pishookakairo pipai, ompoña pincheenkaishitakagairo eejatzi.

³⁷ Eerora pamatavitantzi. Omaperorika pantero pikantayetziri, ari pinkante: 'Jee, nomatero.' Eerorika pantziro, intaani pinkante: 'Eero nomatziro.' Tema te onkameethate poshekyeero piñaane."

Iñaaventziro Jesús ikaminthaitziri kisaneentantatsiri
(Lc. 6.27-36)

³⁸ "Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Aririka pinkithoryiiteri irooki pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari, inkithoryiitaitemiro poki eeroka. Aririka pinkiryakoteri pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari inkiryakotaitemi eejatzi eeroka.

³⁹ Iro kantacha nokantzi naaka: Te okameethatzi pimpiyatyaari kisaneentzimiri. Aririka impasavorotemi kashetavoroki, pishinetaineri eejatzi pashinevoroki impasatemiiita.

⁴⁰ Aririka inkovaite irapithaitemiro piithaare, pishineteneri iraanakero eejatzi piithaare poveviryakotapiintantari.

⁴¹ Aririka iromperaityaami paanakero ovaakarontsi pookero niyanki avotsi, paanakero ovaakarontsi panaakairo ikantavetakamira tsika pookero.

⁴² Aririka inkantaitemi: 'Pimpenaro,' okameethatzi pimperi. Aririka inkantaitemi eejatzi: 'Pimpavakenaro, ari noiipyeeemi,' okameethatzi pimperi eero pithañaapithatari.

⁴³ Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Pineshinokateri pisheninkajanori. Iriima tsika itzimi kishimiri, pinkisheri irirori.

⁴⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: 'Petakotyaari kisayetzimiri. Pamanakoyetairi maaroni irineshinonkatantyaariri Pava irirori. Eero pipiyatari kisaneentzimiri, paakameethayetairi.'

⁴⁵ Irootake ikovakaayeetakeriri itomintayetaari Ashitairi Inkitesatzi. Iriitake ovensikakeriri ooryaatsiri, oorentakotziriri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. Iriitake ovensikakerori eejatzi inkane, jovyariiniri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri.

⁴⁶ Intaanirika petakotashityaari ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿piñaajaantzima ari impinataimi Pava? Aña eero, iro jimatapiintakeri kaariperoshireri kovakotziriri isheninka kireeki.

⁴⁷ Intaanirika petakoyetakyaari pisheninka, ¿amenaashivaitakara?. Tema iro jimayetapiintakeri eejatzi kaari pisheninkata irirori.

⁴⁸ Kameethashirera pinkantayetanaiaa eeroka, pinkempitakotaiyaari Ashitairi Pava, tema omapero ikameethashireperotake irirori."

6

Iñaaventziri Jesús pashitantachari

¹ "Povashaantairo poñaakayetapiintziri atziri pantayetziro pinkameethashirentaityaarimi. Eenirorika piyaatayee pantero, tekatsira impinataimiri Ashitairi Inkitesatzi.

² Aririka pimpashitantya, te onkameethate pikantantayetanaake: 'Nopashitantaka naaka.' Irootakera jameyetari kamataviri, ikoviro irirori iriñaapinkathayeeteri. Iro kantacha, intzimakerikami ñaapinkathaterine jaka, iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri.

³ Aririka pampitakoteri eeroka ashinonkainkari, eerora pikamantziri pitsipaminthare,*

⁴ omanaantsiini onkantakotya pipashitantakari. Jiyotake Pava irirori, iriitake pinatamine."

Iñaaventziro Jesús ñaañaataantsi
(Lc. 11.2-4)

⁵ "Aririka piñaañaateri Pava, te apantaro pinkempitakotyaari kantakaaperovaitachari. Ikatziyapiintayeta irirori janta japatotapiintaita, ikatziya eejatzi niyankineki nampitsi, onkantya iriñaantayetyaariri isheninka. Iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora.

⁶ Irooma eeroka, aririka piñaañaate, pashitakotya apaniro pipankoki pinkovakoteri Ashitairi tsipatakamiri apaniroini. Iri ñiimiri apaniro, ari irineshinonkatakyaami, iriitake eejatzi pinatamine.

* 6:3 Pinkempitakaantero te iyotemi pampate tsika opaita antakeri pakojanori.

⁷ Tema aririka piñañaate, te apantyaaro papiipiitero okaratzi pikantakeri. Iro jameyetari irirori kaari asheninkata aaka. Iñaajaantzi japiipiitziro ikantayetakeri ari inkemakeri Pava.

⁸ Paamaventya pikempitakotarikari eeroka. Tekeramintha pinkovakoteri Ashitairi kovityimoyetamiri, jiyotzitataikaro irirori maaroni.

⁹ Jiroka pinkante piñañaataapiinte eeroka:

Ashitanari, nampitarori inkiteki,

Tasorensi pinatzi eeroka.

¹⁰ Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakainaro jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka, Pinkempitakainari inkiteveri, pantakairi irirori maaroni pinintakairiri.

¹¹ Pimpapiintenaro kovityimotanari noyaari.

¹² Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakeri naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

¹³ Eero pishinetana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.

Ari pinkantaitayeero pimpinkathariventante. Ari pinkantaitayeero ontzimimotemi pishintsinka, eejatzi povaneenkaro. Ari onkantyaari.

¹⁴ Tema aririka pimpeyakotairi atziri kishimiri, ari impeyakotaimi eejatzi eeroka Ashitairi Inkitesatzi.

¹⁵ Irooma eerorika pipeyakotairi eeroka atziri kishimiri, eerora ipeyakotzitaami Ashitairi irirori.”

Iñaaventziro Jesús tzitaantsi

¹⁶ “Aririka pintziventya pinkinkishiretakoteri Pava, eero pikamantantayetzi, pinkante: ‘Notzitaventatyaari Pava.’ Paamaiya eeroka pikempitarikari kamataviriri. Itzitapiintaveta irirori, montyoryaa ikantayeta ivoroki iriyotantaityaari itziventatya. Iroora iñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora.

¹⁷ Irooma eeroka aririka pintziventatyaari Pava pinkinkishiretantyaariri, pinkiva-poroty, ipoña pinkishitakya kameetha,

¹⁸ iro eero jiyotantaitami pitziventatya. Apaniro iriyotemi Ashitairi Inkitesatzi, iriitak-era pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaakarontsi

(Lc. 12.32-34)

¹⁹ “Te apantaro povaarantashivaitya jaka kipatsiki, ovana opathayi, ari ipiyotapaari eejatzi koshintzi.

²⁰ Iro kameethatatsi pantayetanairo piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai eejatzi koshintzi.

²¹ Tsikarika povaarantaka, ari pinkinkishiretapiinterori.”

Iñaaventziro Jesús ootamentotsi

(Lc. 11.33-36)

²² “Kameetharika onkantya poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeemi.†

²³ Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakatye-eemi.”‡

Iñaaventziro Jesús ashaarantaantsi

(Lc. 16.13)

²⁴ “Tekatsi materone irantavaiteneri apite omperatantaneri. Tema aparoni inkovaperote irimonkarateneri jomperatariri, iriima pashine, inkisaneentanakeri. Ari okempitzitari eejatzi: Tekatsira materone iranteneri Pava ikovakaantziri irirori, aririka inkinkishiretakoyeetero eejatzi ashaarantaantsi inkempitakaantanakero iroorikami omperatyaarine.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi

(Lc. 12.22-31)

²⁵ “Pinkeme nonkante: Tera apantaro onkantzimoshirevaityaami pinkante: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nomiretyaari, opaitama nonkithaatyaari?’ Aña tzimataitatsi pashine

† 6:22 Oshiyakaaventachari okitsi kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), tsika itzimi ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava. Tema isaikanaatzi okitainkatzi. ‡ 6:23 Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairimi Pava. Tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

ankinkishiretapiintairi añaaantareki, iro kovaperotaitachari, anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi.

²⁶ Thame ankinkishiretakoteri tsimeripayeeni. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotaitatzi jetakotai Pava.

²⁷ Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaityaami ¿arima pinkantakero povavineentavairo posarentsite?

²⁸ Intsityaa ankinkishiretakotero inchateypayeeni, te añeero antavaitanete, te ontyaanontya onkithaatyaaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: '¿Opaitama nonkithaatyaaari?'^S

²⁹ Ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón, pinkatharivetachari pairani.

³⁰ Iriitakera Pava ovaneenkatayetzirori. Okantaveta kapiche añaaavetaro ovaneenkata-paintya, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekayee-takero, impoña intaayetakero. ¿Eeroma ikempoyaaiventzimi eeroka Pava? Aritake, eero pikisoshiretzi.

³¹ Aritapaake okantzimoshirevaitami, pikantzi: '¿Opaitama noyaari, opaitama nireri, opaitama nonkithaatyaaari?'

³² Apatziro okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsine. Irooma eerokapayeeni, jiyotakoyetzi Ashitairi Inkitesatzi opaiyetarika kovityiimoyetamiri.

³³ Iroora kovaperotachari pinkokovatairi impinkathariventaimi, pinkokovatairi eejatzi irovameethashiretami, irojatzi piñaantaiyaarori impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.

³⁴ Ari okanta, eero okantzimoshirevaitami ompaityaarika avishimotemiri osaitekira. Tema maaroniki kitaite piñeero ompaitya avishimotemiri."

7

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi

(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ "Te apantaro ankantante: 'Kaariperoshire inatzi nosheninka.' Aririka ankantantake, ari irimayeetai aaka, inkantayeetai: 'Kaariperoshire pinatzi eejatzi eeroka.'

² Aririka ankantakoteri asheninka, ari inkantakotanakai eejatzi aaka. Ontzimatyee aamaia, aririka ontzime antzimotantane, imaperoitaikari aaka apaata impiyatayeetai.

³ Okempivaitakero aririka otyaakitaimi antaro inchapeto okiki, ¿kantatsima ameneri pashine otyaakitachari kapicheeni irookiki?

⁴ ¿Tema eero okanta ankanteri: 'Pimpoke, nagaimiro otyaakitakemiri pokiki?' Tema otyaakitakemiri eeroka antaro inchapeto.

⁵ Pikempitakari kamataviri. Petavakyaaro eeroka paavairo inchato otzikaakemiri, irojatzi pamenantanaiyaari kameetha paantaiyaniriri otyaakitakeri pashine.

⁶ Tera impayeetapiintaiteri otsitzi vathatsi tasorentsitsiri. Ari okempitari eejatzi tera impayeeterimi chancho mareryaayetatsiri, tema ari iroipatsitakero iraatzikavaitavakero. Tera impayeeteri ikovayevetari, osheki inkatsimate, ari iratsikantake."*

Iñaaventziri Jesús amanaperotziriri Pava

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ "Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikovakotantziri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pinkantapaakeri ashtarori: 'Pashitaryeenaro.' Aritake irashitaryaakemiro ipanko.

⁸ Aritake impayeetari kampitantayetatsiri. Inkarate amemenatairone, ari iroñaakaitairi. Aririka inkantaiteri: 'Pashitaryeero.' Aritake irimatakero.

⁹ Aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: 'Apa, pimpena tanta.' ¿Arima pimpakeri mapi?

¹⁰ Aririka inkantemi: 'Pimpena shima noya.' ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari?

¹¹ Iro kantacha eeroka petakotari pitomipayeeni, kaariperoshire pinaveta. Iriira ovatsiperotzirori Ashitairi Inkitesatzi, jetakotari irirori maaroni amanayetairiri.

¹² Aririka pinkove iretakotaityaami, petavakyaaro eeroka petakotantya. Irootakera okantakotziri lkantakaantaitane, irojatzi ikantakeri eejatzi pairani kamantantaneri."

^S 6:28 Iro ikantakoitzi jaka "inchateypayeeni" paitachari "lirio."

* 7:6 Ikantaitziri jaka: "vathatsi tasorentsitsiri" ipoña "mareryaayetatsiri," iro oshiyakaaventacha Kameethari Ñaantsi tasorentsitsiri. Tema iñaane Pava, okempitari ikaratzi mareryaayetatsiri. Iriima otsitzi ipoña chancho, irira oshiyakaaventacha, ikarayetzi kaari koverone inkempisantero Kameethari Ñaantsi, osheki ikisaneentakeri kamantantzirori. Tera arite impankiventayeetyaari, terika inkovero inkempisante.

Iñaaventaitziri avotsimanchaki
(Lc. 13.24)

¹³ “Aririka pinkove pinkyaavankotairi Pava, pinkempitakaantero pimpampithatayeromi avotsimanchaki. Tema tzimatsi pashine avotsisaante, kaari pomerentsitachane inkenantaityaaro. Osheki pampithakerori, irashinonkaayeetaiya sarinkaveniki.

¹⁴ Irooma avotsimanchaki, te iroshekite kenantyaarone, iriitake areetaachane Pavakinta, inkantaitaatyero irañagai janta.”

Iñaaventziri Jesús thairi
(Lc. 6.43-44)

¹⁵ “Pinkyaaryootaiyeni, jamatavitzimikari oshiyavetariri kamantantaneri, inkempitakotapaakyaari ikantaranki oisha te inkatsimatanete. Iro kantamaitacha kaariperoshire inayetziira, ikempitakari piratsi katsimari.

¹⁶ Ontzimatyera ankempoyeero jantayeetziri ayotantantyaari ikameethashiretzirika. ¿Añiroma uva onkithotantyaaro ovaato kitochee? Tera. ¿Omatziroma higo onkithotantyaaro iroori? Te omata eejatzi.

¹⁷ Inchato saankanatatsiri oshooki, okithotzi kameetha. Irooma inchato sampiyashitaintsiri, te onkithokinete.

¹⁸ Tema inchato saankanatatsiri oshooki, te irifeetero onkaariperote okithoki. Ari okempitari eejatzi inchato sampiyashitaintsiri, eero jiñeetziro onkameethate okithoki.

¹⁹ Tema itovaitziri inchato kaari kithotatsine, iragaitakero intagaitero.

²⁰ Pinkempoyaakoyetairi iyotaayetaimiri. Ikempitakarorika okithotzi inchato saankanatatsiri oshooki, pimatero jiyotaayetzimiri.”

Jiñaaventziri Jesús iyotakoperotanairi
(Lc. 13.25-27)

²¹ “Tzimavetachara osheki kantavetanari: ‘Novinkatharite pini eeroka, noñaapinkathakitakemi.’ Iro kantacha eero jiñeero impinkathariventairi Pava. Intaani inkarate antayetanaorori ikovakaantziri Ashitanari Inkitesatzi.

²² Aririka nompinkatharitari apaata napatotairi maaroni atziri. Tzimatsi kantayetaatsine: ‘Novinkatharite, nopairyaakemi naaka noñaaventayetzimi. Nopairyaakemi novavisaakotziri jaakayetziri peyari. Nokantayetziri eejatzi nosheninka: Iro notasonkaventantari nopairyiiri Jesús.’

²³ Iro kantamaitacha nonkantanakeri naaka: ‘Te niyotemi. Piyaataveete jantyaatziini, omapero pikaariperoshiretake.’ ”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Lc. 6.46-49)

²⁴ “Pinkeme, aririka pinkinkishiretero maaroni nokantakemiri, aririka pinkempisananako maaroni, ari onkameethatzi. Irootake piyotanetyaari. Pinkempitakyaari ovatzikirori ipanko oshirantapathatzi kipatsi.

²⁵ Oparyaaveta iniroite inkane, amaraniveta. Otampyaavetaka shintsiini, ookantavetapaakaro pankotsi, te aavyeero. Tema ovatzikakitya kameetha oshirantapathatzi kipatsi.

²⁶ Ari okempitari eejatzi, eerorika pikinkishiretziro nokantayetakemiri, eerorika pinkempisantanairo, eero piñiuro piyotanetyaaro. Pinkempitakotakyaari ovatzikirori ipanko impanepathatzi.

²⁷ Oparyaapaake inkane, amaranitapaake. Opoña otampyaatapaake, ookantapaakaro, tyaanake pankotsi, aanakero. Te iñeetairo.”

²⁸ Irootake jiyotaayetakeriri Jesús ikaratzi apatoventakariri. Ipampoyaaminthaitanakeri.

²⁹ Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janayiri jiyotaantzi iyotzinkariite.

8

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Ikanta joirinkaa Jesús ikinkithatakera tonkaari otzishiki, joyaatairi osheki atziri.

² Ari ipokashitakeriri aparani atziri omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakeri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.”

³ Iroora jakotashitantanakariri, jantantakari kapicheeni irako, ikantzi: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaavaveta.

⁴ Ipoña Jesús ikantavetavaari: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratantyaarori Ikantakaantane Moisés, pimperi pashitakaariri Pava, iriyotantaityaari eshitakotaimi.”

*Jovashinchagairi Jesús irotzikatane ijevare ovayiriite
(Lc. 7.1-10)*

⁵ Ikanta jovaanaa Jesús, areetaiyakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokakeri ijevare ovayiriite Roma-satzi, iriñeeri Jesús,

⁶ ikantapaakeri: “Novinkatharite, tzimatsi notzikatane nopankoki, maperokitaka imantsiyatake, kisoporokitake.”

⁷ Jakanakeri, ikantziri: “Aritake niyaatake novashinchagairi.”

⁸ Iro kantamaitacha ikantanake irirori: “Osheki noñaapinkathatakemi eeroka, kaaripero nonake naaka, niyotzi eero okantzi pinkyaavankotena. Intaani nokovi pinkantakaanteri, ireshitakotai. Tema aritake omatakya pinkanteri.*

⁹ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiripayeeni nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: ‘Piyaate,’ aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: ‘Pimpoke,’ aritake impokake. Aririka nonkanteri notzikatane: ‘Pantero iroka,’ jimatziro jantziro.”

¹⁰ Ipampoyaanakeri Jesús ikemakeri ikantake irika ijevare ovayiriite. Ikantanakeri oyaataiyirini: “Iriira matakero irika ikempisanti, jaka Israel-ki te intzime aparoni asheninka kempityaarine. Omaperora.

¹¹ Pinkeme, aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ari intzimake osheki kaari asheninkata poñaayetachari pashineki nampitsi, sika intzime anintaayetaachane intsi-pataiyaari Abraham-ni, Isaac-ni eejatzi Jacob-ni.

¹² Iro kantamaitacha eerora itzimaperotai asheninka saikaatsineri janta. Iriitake ikovakaaveetakari impinkathariventairimi maaroni janta, oshekimaitaka ipiyathataka, irootake irookantaiyaariri otsirenikitake. Ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaiya inke-maantsitaiya.”

¹³ Ipithokashitanaari ijevare ovayiriite, ikantziri: “Pimatairo pimpiye pipankoki. Tema pimatakero pikempisanti eeroka, irootake ireshitakotantaiyaari potzikatane.” Aripaitera javisakotanake irotzikatane janta ipankoki.

*Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro
(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)*

¹⁴ Ikanta Jesús jatake ipankoki Pedro. Iñaapaatziro iriyote, onoryaaka, aakero saavakirentsi.

¹⁵ Ipampitapaakero kapicheeni akoki, eshitakotanake. Piriintanaka, amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

¹⁶ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri osheki jaakiri peyari. Jovashinchaayetairi, ikisathatavakerira kapicheeni iveyarite. Jovashinchaayetairi eejatzi maaroni mantsiyayetatsiri.

¹⁷ Arira okanta omonkaraantakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantakeranki:

Iriira aanakerori amantsiyare,

Irijatzi aanakerori eejatzi okaratzi akemaantsiyetari.

*Oyaaterine Jesús
(Lc. 9.57-62)*

¹⁸ Ikanta iñaakeri Jesús joshekiperotapaake atziri apatotzimentariri, ikantanakeri iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikero.”

¹⁹ Ikantavetavaari iyotzinkari: “Iyotaanteri, nokovi noyaatanakemi tsikarika pikenayetzi eeroka.”

²⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “Aparoni otsitziniro, tzimatsi imoro imaantari, eejatzi tsimeripayeeni tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera otzimi ipanko imaantapi-intiyaari irirori.”

²¹ Ari ikantanake aparoni iriyotaane: “Iyotaanari, nokovavetaka naaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha aririka noñaanari nirintari nonkitatanari, arira noyaatemiri.”

²² Ipoña ikantanakeri Jesús: “Poyaatena. Tema ikaratzi kamashireyetatsiri, ari inkitatairi irirori kaminkaripayeeni.”

*Joimarentziro Jesús tampyaa
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)*

²³ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, itsipatanari iriyotaane.

* 8:8 Irika ijevare ovayiriite Roma-satzi, kaarira Judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni Judío, te inkyavankoteri pashinesatzi kaari isheninkata.

²⁴ Ikanta jimontyaakotanaka, maanake Jesús pitotsiki. Iro joveraakovetayakani niyankyaaki, omapokakeri iriyotaane otampyaatapaake antaroite, otetaatapaaka jiña pitotsiki, otamakaatanakera inkaare.

²⁵ Jiyaatashiitanakeri, jovakiryeeetapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “¡Jyotaanari, ampinkatyel! ¡Povavisaakotaina!”

²⁶ Ikantanakeri irirori: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Tekerama pikempisantaperotzita?” Piriintanaka, joimairentakero tampyaa eejatzi ikempitakero otamakaane inkaare, avisanake, mairyaatanai kameetha.

²⁷ Ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús, iñaapinkathatanakeri iniroite, ikantavakaayeta: “¿Ipaitama atziritatsiri irika? Joimairentziro tampyaa, eejatzi inkaare.”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Aritake areetayakani intatsikero, aatakotaiyapaakeni nampitsiki paitachari Gadara. Ari ishiyashitavakari apite atziri jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki. Katsimaki ikantakaakari peyari, osheki itharovakaitakari, te arite inkenayeete janta.

²⁹ Ikantavakeri: “¡Jesús, Itomi Pava! ¿Irootaintsima povasankitaina? ¿Tsikama nokantakemi eeroka?”

³⁰ Ari itzimi janta osheki chancho, ishintaraavaitaiyini.

³¹ Ñaavaitanake iveyarite, ikantanake: “Aririka povavisaakotairi irika naakane, potyaanena naaka ipiyotaka chancho.”

³² Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Piyaate peyari.” Matanaka. Jatanake peyaripayeeni chanchoki, jaakapaakeri, iroora ishiyantaiyanakari imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani maaroni inkaareki, aperotaka ipiinkake.

³³ Ikanta iñaakerira aamaakoventari, shiyeyanakani. Jatake nampitsiki, ikamantapaakeri maaroni atziri okaratzi iñaakeri.

³⁴ Iroora jiyaatashiitanakariri Jesús, ikantaitapaakeri: “Te nonkovaiyeni pisaiki nonampiki, pamene tsika pinkene.”

9

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaakotaa, ipiya inampiki.

² Ari jamaitakeneri kisoporokiri, janatakoitakeri shitashintsiki jonoryaantapiintari. Jiyoshiretavakeri Jesús atziri amakotakeriri, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantavakeri: “Tharomentashire pinkantanakya notomi, ari novashinchagaimi, tema ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.”

³ Ikanta ikemavake iyotzinkariite, ikantashiretanake: “Ithainkatziiri Pava irikavé.”

⁴ Jiyotake eejatzi Jesús opaita ikantashiretakari, josampitanakeri: “¿Opaitama okaariperotantari pikantashiretziri?”

⁵ ¿Tema onkameethate nonkante: ‘Ipeyakoitaimiro pikaariperoshireveta?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paniitai?’

⁶ Iroñaakara piyoteri irika Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.” Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo ponoryaantavetari, piyaatai pipankoki.”

⁷ Ari ikatziyanaka mantsiyavetachari, jatai ipankoki.

⁸ Iñaakeri maaroni atziri apatotainchari, ipampoyaaavakeri jiyaaitaira. Ikantaiyanakeni: “Omaperotatziiri Pava, iriitakera matakoreri otzimimotantakariri ishintsinka Jesús.”

Jagaitanakeri Mateo
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta jovaanaka Jesús, irojatzira iñaantapaakariri paitachari Mateo, kovakotziriri isheninka kireeki. Ikantapairi: “Poyaatenaa.” Katziyanaka, joyaatanakeri.

¹⁰ Ipoña jaanakeri ipankoki irovakaiyaari, itsipataanakeri iriyotaane. Osheki jatanaintsiri kovakotziriri isheninka kireeki, jiyaatake eejatzi osheki kaariperoshireyetsiri. Ari itsipatakari Jesús jovaiyakani.

¹¹ Ikanta iñaakeri Fariseo-payeeni, ikaimakeri iriyotaane Jesús, josampitakeri: “¿Opaitama itsipatanariri Jesús kovakotantatsiri kireeki, itsipatakari eejatzi kaariperoshireyetsiri? Te onkameethate.”

¹² Ikemavakera Jesús, ikantanake irirori: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori.

¹³ Ontzimatyepinkinkishiretero Ikantakaantane Pava, kantatsiri:

Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari.

Iro nokovaperotairi pineshinonkayetaiyaari pisheninka.

Tera iro nopokantajaantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitatziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ipoña ipokaiyakeni iriyotaane Juan, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari itzitanta piyotaane? Notzitapiinta naaka, ari ikempitari eejatzi iriyotaane Fariseo-payeeni.”

¹⁵ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intzitaitya.

¹⁶ Tema aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari osaraaperotanake aririka ampithatanakyaarika ovakerari.

¹⁷ Eejatzi okempitari, te aritzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaat-siri jimiretairi. Aririka irovantayeetakyaaro, ari isanaryaanaake, apaavaitashitakya jimiretari, eejatzi meshinantsinaki irirori. Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro, eero japaavaitanta apiteroite.”

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeri iithaare Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Tekera inthonkero iriñaavaite Jesús, areetapaaka aparoni jevari, iñaapinkathatapaakeri, ikantapaakeri: “Kamake nishinto, iro nopokantari piyaate nopankoki pantantaiyaaro kapicheeni pako, aña gaita.”

¹⁹ Ari jiyaatanake Jesús, eejatzi iriyotaane joyaatanakeri.

²⁰ Okanta aparoni mantsiyatatsiri tsinane, osheki osarentsi osokaavaitaka, tzimakotake 12 osarentsi, okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare.

²¹ Tema okantashiretakitzi: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.”

²² Ipithokashitanakaro Jesús, ikantziri: “Tharomenta pinkantanaiya nishinto, ovashinchagaimi pikempisantake.” Apathakero eshitanake omantsiyare tsinaneka.

²³ Ikanta jareetapaaka Jesús ipankoki jevari, iñaapaatziri shoviriventziro kamantsiri, osheki atziri akivainkatainchari.

²⁴ Ikantapaakeri Jesús: “Pisheke, te onkame piraakotaiyakarini, aña omakoryaatz.” Thainkaya jovaitakeri Jesús.

²⁵ Ipoña jomishitovapaakeri maaroni, kyaapaake Jesús, joirikavakotapaakero, piriintanaa eentsika.

²⁶ Te omanakotanakya jantakeri Jesús, ikemakoitanakeri maaroni.

Jovashinchagairi Jesús apite mavityaakiri

²⁷ Ikanta jovaanaka Jesús, ipatzimatanaakeri apite mavityaakiri, ikaimakotziri, ikantzi: “¿Icharine David-ni, pineshinonkatiyaana!”

²⁸ Irojatziri jareetantapaakari pankotsiki, eejatzi mavityaakiri irirori. Ipokashitapaakeri okarikiini, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Pikinkishiretama eero ka ari novavisaakotaimi?” Ikantaiyini irirori: “Jee, aritake pimatakeri novinkatharite.”

²⁹ Jakotanake Jesús, ipampitaakitakeri, ikantziri: “Ovashinchagaimi pikempisantaana.”

³⁰ Apathakero amenanai kameetha. Ishintsithavetavaari, ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena novashinchagaimi.”

³¹ Iro kantamaitacha jiyaataira, ikamantantayetanaake, ithonka ikemakoitanakeri Jesús.

Iñaavaaitakitziri kisovaanteri

³² Ipoña jamaitapaakeneri Jesús aparoni atziri jaakiri peyari, kisovaante ikantaka.

³³ Ari jovashinchaavakeri Jesús irika atziri, ñaavaitanai ikisovaantetakaavetakari peyari, tema jomityaantapithatakeri iveyarite. Maaroni ikempoyeetanakeri Jesús, ikantashiretatanake: “Tera añaapiinte oshiyaarine irika anampiki Israel-ki.”

³⁴ Iro kantamaitacha ikantaiyini Fariseo-payeeni irirori: “Jimatakaatziirira ijevare peyariite jovashichaantari iriakane.”

Sampainkatake pankirentsi

³⁵ Ithonka jiyaayetake Jesús maaroni nampitsiki, jiyotaantayetake japatotapiintaita. Iñaaventapiintakero Kameethari Ñaantsi tsika onkantya impinkathariventantai. Jovashinchaayetakeri maaroni, tekatsi aparoni mantsiyarentsi pomerentsitzimotyarine.

³⁶ Iñaayetzirira osheki apatotzimentariri, antaro Jesús jetakoshiretakari, ikantake: “Omapero jashinonkaayetaka irika atziripayeeni.

Ikempitakari oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine.”

³⁷ Eekerora ikantanakitziiri iriyotaane: “Ikempitakarora irikapayeeni atziri, osampainkatzi pankirentsi, iro kantamaitacha te intzimaperote atziri aavatairone.

³⁸ Pamanairi Avinkatharite irotyaanteeta osheki jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”

10

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Ipoña jiyoshiitake Jesús ikaratzi 12 iriyotaane, jimatanakero irirori irovashinchaayetairi mantsiyari, eejatzi ikaratzi jaakayetziri peyari, tema ipasavyaakari ita-sonkaventantzi.

² Jirika ikaratzi 12 jiyoshiitakeri Jesús: Etanakarori Simón, ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés, irirentzi Pedro. Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipatakari irirentzi Juan.

³ Ipoñaapaaka Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo kovakovetariri kireeki isheninka, ipoñaapaaka Jacobo itomi Alfeo, Tadeo,

⁴ ipoñaapaaka Simón, ipaitaitakeri eejatzi Kisakotantaneri. Ipoñaapaaka ovekaraanta-paakarori Judas Iscariote, iriitakera pithokashitainchari.

Jotyaaantaitakeri karataintsiri 12
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Opoña jotyaaantakeri Jesús karataintsiri 12, ikantavakeri: “Eerora pikeni janta isaikayetzi atziri kaari asheninkata aaka, eero pikeni eejatzi inampiki Samaria-satziite.

⁶ Iri petapaintya piyaatashiteri ikaratzi icharineyeteri Israel-ni, tsika itzimi kempitakariri oisha itzipinavaita.

⁷ Tskarika pinkenayetake pinkamantantayete, pinkante: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Inkitesatzi.’

⁸ Povashinchaayetairi maaroni mantsiyari, povañaayetairi kamayevetachari, povashinchagairi pathaavaitsiri, eejatzi jaakayetziri peyari. Tema neshinonkataari pinayetake, te piñe inkovakoitemiro. Iro pimatanaeri eeroka pineshinonkantantaiya eejatzi.

⁹ Eerora paanake piireekite pitharateki,

¹⁰ eero paanake eejatzi pitharate, eero paanake apite piithaare, pi-zapato-te, piyotziki-iro, tekatsi aparoni paanake. Tema ikantaitzi: Impinaiteri antavaitatsiri.

¹¹ Aririka pareetya nampitsiki, pamenapaake aakameethatamine, iri pisaikimotapaake, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi.

¹² Ari pareetakyaarika pankotsiki, povethatapaakyaari ikaratzi saikatsiri.

¹³ Aririka irakameethatavakemi irirori, ari iriñeero isaikai kameetha okaratzi povethatapaakari. Irooma eerorika jaakameethatavakemi, amenaashitakara povethatapaakari.

¹⁴ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite.

¹⁵ Tema iriitake irimaperoitari apaata irovasankitaiteri irika, ari anaanakero ikantayee-tairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

Iriñaashitakaitatyeemi apaata

¹⁶ “Notyaantatziimi iroñaaka. Pikempivaitakari jotyaaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. Iro kantacha ontzimatyete pinkempitakotyari koviyantzi maranke. Ontzimatyete eejatzi pinkempityaari aparoni shiro te ikatsimavaitzi.

¹⁷ Paamaventya. Tema irakaantaitatyeemi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki japatotapiinta.

¹⁸ Impoña iraaeyetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi, okantakaantziroora paventaana ari piñaaventayetainari, irojatzi inkemantayetaiyaari, eejatzi pashinesatzi atziri kaari asheninkata.

¹⁹ Aririka piñaakero iraaeyetanakemi, eero pikantashirevaitzi: ‘¿Opaitama nonkantapaakeri?’ Tema tzimatsi iyotashiretakaimirone ompaitya piñaanetyaari.

²⁰ Eerora piyotashitanakaro apaniro eeroka ompaitya piñaanetyaari, Tasorentsinkantsi poñaachari Ashitamiriki, iri iyotakaimirone onkarate pinkantayetapaakeri.

²¹ Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanteri. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri.

²² Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakiyeero paventaiyaana, aritake novavisaakoshiretairi.

²³ Aririka inkisaneentaitanakemi aparoni nampitsiki, pavishe pashineki nampitsi. Tema tekeru pinthonkeroota pinkenayete maaroni nampitsiki tsika isaikayetzi Israelmirinkaite, irojatzji impiyantaiyaari irika Itomi Atziri. Omaperora.

²⁴ Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri iriyotanetya tsika itzimi iyotairiri. Te añee eejatzji aparoni onampitaari iranaakoteri tsika itzimi onampitariri iñaapinkathateri.

²⁵ Intaani añiuro kantatsi iyotaari inkempitakotyaaari iyotairiri pairani. Ari ikempitari eejatzji onampitaari. Tema ikisaneentayeetakena naaka iroñaaka, ikempikaantaitakena naakami Beelzebú ivinkatharite peyari. Eeroka ovatsipero inkisaneentaitemi pikempisantaanara.”

*¿Niinkama añaapinkathateri?
(Lc. 12.2-9)*

²⁶ “Iro kantamaitacha eerora pipinkashivaiyetari irikapayeeni. Ontzimatyee onkoñaatakoyetai okaratzji omanakovetainchari, ooñaarontayetairo kaari ikemathaveeta pairani.

²⁷ Apaniro niyotakaayetaimiro eeroka irokapayeeni, te iriyotakotzimaityaaro thainkaneri irirori, iro kantamaitacha eeroka kinkithatakaayetairine.

²⁸ Eero pipinkashivaiyetari kovatsineri irovemi, tema eero jimatziro irirori irotyaantemi sarinkaveniki. Iriira piñaapinkathatai Pava, tema iriitake matzirori irotyaantemi sarinkaveniki.

²⁹ Pamene, te impinaperoty tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante aparoni.*

³⁰ Jiyotzitaro Pava okaratzji tzimayetatsiri aishi.

³¹ Piñaakero, jaamaakotari Pava tsimeripayeeni, eerokara jimaperotataitzi jaamaakotami. Eero pipinkashivaitari kisaneentzimiri.

³² Aririka pinkanteri pisheninka: ‘Noñaapinkathatairi Jesús,’ aritake nonkantairi Ashitanari Inkitesatzji: ‘Apá, iñaapinkathataana irika, asheninkataari.’

³³ Irooma pinkanteriririka pisheninka: ‘Te noñaapinkathateri Jesús,’ ari nokempitaiyaari naaka, nonkantairi Ashitanari: ‘Apá, te iriñaapinkathatena irika, te asheninkataari.’ ”

*Iñaaventakota Jesús
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)*

³⁴ “Tera nokovi onkompitzimotyaaami. Tema te iro aparoni nompokantyaari niyotayetairi atziri irakameethatavakaiya. Aña nopokakera, kempivaitakami namatyeeemi ovathaamentotsi pantaminthatavakantaayaari.

³⁵ Tema iro nopokantakari:

Inkisaneentantyaariri atziriite jiritari,

Onkisaneentantyaarori tsinane iniroitari,

Onkisaneentantyaarori tsinane ayirotari.

³⁶ Iri pithokashitavakaachane atziriite inkisaneentavakaanaiya ikaratzji isaikavankotavakaiyani.

³⁷ Tema iro onimotzimiri petakoyetyaari piri, piniro, povaiyanepayeeni eejatzji. Iro kantamaitacha aririka anaanakero okaratzji petakotana naaka pavantaana, tera pinkyaaryoote pikempisantaana.

³⁸ Ontzimatyee pinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, tera pinkyaaryoovero pikempisantana.

³⁹ Tema ikaratzji etakovaitachari apaniro jantayetziro invetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

*Impinayeetari
(Mr. 9.41)*

⁴⁰ “Tzimatsirika impaitya aapatziyaamineri, naakara jaapatziyaka. Ari okempitari eejatzji, tsikarika impaitya aapatziyeeyaanane naaka, iriira jaapatziyaka Ashitanari itzimi otyaantakenari jaka.

⁴¹ Tzimatsirika iyotemine kamantantaneri pinatzji, ari opoña jaapatziyanakami, ari pimonkaraiyaari impinataimi Pava apaata. Ari okempitari eejatzji, tzimatsirika iyotakemine kameethashireri pikantanaa pikempisantanai, ari opoña jaakameethatanakemi, ari pimonkaratyaari impinataimi Pava apaata.

* **10:29** Kantakotachari jaka “te impinaperoty tsimeripayeeni,” tema kantatsi iramanantaitantyaari aparoni kireeki inkaraterika apite tsimeri.

⁴² Aririka iriyoitemi eerokatake niyotaane, irootake impayeetantyaamiri pimire, jiyotakero Pava, iriitake pinatairine irika etakotakamiri.”

11

Jotyaaantziri Juan iriyotaane

(Lc. 7.18-35)

¹ Ikaratakero Jesús jiyotaayetakeri 12 iriyotaane. Ovaanaka inkamantante maaroni nampitsiki saikayetatsiri janta.

² Ikanta Juan oviinkaatananeri, jashitakoitakeri chapinki, ikemakotakeri jantayetakeri Cristo, jotyaaantake apite iriyotaane irirori,

³ irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokatakema ipaitaitziri, ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamaiyaari?”

⁴ Ikanta jareetaiyakani, josampitapaakeri Jesús. Irootakera ikantantanakariri irirori: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni pikemakenari eeroka, okaratzi piñaayetakeri nantayetakeri eejatzi.

⁵ Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, novashinchaayetairi maaroni pathaavaivetachari, nokemakaayetairi matayempiri, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri Kameethari Ñaantsi ashinonkainkaripayeeni.

⁶ Irootake inkimoshireyetantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

⁷ Ikanta ipiyeeyanaani iriyotaane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatatzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantzi: “¿Ipaitama pikinkishiretari piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitakarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaari te iminhashireta?

⁸ ¿Piñaapaakerima jovaneenkataka ikithaata? Aña tera. Tema ikaratzi ovaneenkatachari ikithaata, isaikavankotziri irirori pinkatharentsi.

⁹ Iro piyaatashitantariri piyotaiyakenira kamantantaneri jinatz. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantaneriite.

¹⁰ Iriitake josankinatakoitakeri pairani, iñaanatziri Pava Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,

Iriitake ovsikanontemineri tsika pinkenapaake eeroka.

¹¹ Pinkeme nonkante naaka: Osheki atziri tzimavetainchari, tekatsimaita anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate ipinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretatsiri pairani, janaakotairira irirori Juan. Omaperora.

¹² Tema jetanakarora jantaaneri Juan ikinkithatakaayetakemi, tzimatsi osheki atziri nevetanakarori shintsiiini iriñeero tsika ipinkatharitari Inkitesatzi. Iniroite ikovanake iriñeero kempivaitaka ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. Irojatz. Ikontayeeta iroñaaka.

¹³ Pairani tekera intzime Juan, tzimavetacha Kamantantaneri ipoña Ikantakaantaitane eejatzi.

¹⁴ Iriima Juan, iriitakera ñaaventakotakeriri pairani, iriitakera Elías-tatsiri piyaatsineri.

¹⁵ Kovirori inkemathatero, inkempisante.

¹⁶ Nokempitakaantakemiri naaka koshekavarentzi eentsi aririka inkashiyavaite,

¹⁷ ikantaitziri: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Temaita inkove. Ikantaitziri eejatzi: ‘Intsityaa ampanthai ovashiretantyaari.’ Te inkovero eejatzi.

¹⁸ Ari pikempitaiyakani. Piñaavetavakari Juan, itzitapaakaro irirori irovarite, te jimiretaro kachori, pikantaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari, iro itzivaitantari.’

¹⁹ Ipoña ipokavetaka Itomi Atziri, te intzivetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori eejatzi. Pikantaiyakerini: ‘Kaariperori jinatz. Irinta, niyavarentzi, shinkiryaaantzi jinatz. eejatzi. Jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyitari eejatzi kaariperoshireri.’ Tekatsi ompaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotaneta, aririka iriñaayeetakero onkarate avisayetaatsine.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki

(Lc. 10.13-16)

²⁰ Ipoña iñaaventakotanakeri Jesús ikaratzi ñaayevetakarori itasonkaventantayetake nampitsiiteki, iro kantamaitacha te irovashaanero ikaariperoshiretaiyini. Ikantanake:

²¹ “Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Osheki iñaayevetakana notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenane Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi notasonkaventantzi, aritakemi irovashiretakotanakyaami ikaariperoshireyetake, irovashaantanakeromi. Impoña inkempisantayetaimi maaroni iriroriite.*

* 11:21 Tema irikaite Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío jinayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri jinayetatz, te isheninkatari judío-payeeni.

²² Apaata aririka iraaeyeetairi kameethashireyetaintsiri, eerora jimaperoitziroi irovasankitaayeetairi Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi. Iro kantamaitacha imaperoyeetairi irovasankitaiteri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, tema iñaavetakana notasonkaventan-tayetzi, temaita inkempisante.

²³ Eejatzi inkempiyetaiya Capernaum-satzi, ikinkishiretaiyakani irirori iriiaayetai inkiteki, iro kantamaitacha osheki ikisoshiretake, iriiaayetai ikenayetzi kaminkari. Iri-imi ñaakeronemi Sodoma-satzi pairani okaratzi iñaayetakeri Capernaum-satzi, inkempisan-taiyakenimi irirori, eero japerotzirimi pairani Pava saikaiyatsinimi iroñaaka.

²⁴ Aririka iraaeyeetairi apaata kameethashireyetaintsiri, iriira imaperoyeetai irovasankitaaperoitairi Capernaum-satzi, anaanakero jovasankitaitakeri pairani Sodoma-satzi.”

Pimpokashitaina naaka, ari piñeero nomakoryaakaayetaimi
(Lc. 10.21-22)

²⁵ Ipoña jiñaañaatanakeri Jesús Ashitariri, ikantanakeri: “Apá, eeroka pinkathariventziriri maaroni inkitesatzi, eejatzi maaroni kipatsisatzi, osheki nopaasoonketakemi. Tema eeroka iyotakaayetairiri eentsi tsinampashireri, kaari jiyoyetzi iyotaneriite.

²⁶ Tema irootake onimotakemiri.”

²⁷ Ipoña ikantanakeri piyotzimentakariri: “Iri Ashitanari iyotakaakenarori maaroni. Apanirora ikanta irirori jiyoperotana naaka tema Itomi jovana. Ari nokempitakeri eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña iriyoyetairi eejatzi inkarate niyotakaayetairi naaka.

²⁸ Aririka piñeero pimakashirevaite, aririka piñeero ompaitya pimpakoovaityaari, pim-pokashitaina naaka, pinkamantainaro, aritake piñeero nomakoryaakaayetaimi.

²⁹ Eero pimanintziro pimpakoovaiyetyaari, naakatake omperatamiri panatero. Tema tzimatsi nokoviri niyotaimiri, tera niyote naaka notsimaashiretantya, tsinampashire noni. Ari piñeero nomakoryaashiretakagaimi.

³⁰ Tema okaratzi nomperatantari naaka, tera opomerentsiperota.”

12

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Tema itasheeyaatzini iriyotaane, javiikitanake okithoki pankirentsi iroyaari.

² Iñaakeri Fariseo-payeeni, irootake ikantantakariri Jesús: “Pameneri piyotaane. Iroka kitaite jimakoryaantaitari onatzi, te oshinetaantsite iraviikivaite.”

³ Ari jakanakeri Jesús ikantziri: “Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni, aantavetariri itashe itsipatayetakari ikarataiyini.

⁴ Ikyaaakeranki tasorentsipankoki, jovakaro tasorentsianta, ipayetakeri eejatzi itsi-patakari. Te oshinetaantsiveta, intaani jovayetapiintaro omperatasorentsitaari.

⁵ Josankinaitake eejatzi pairani Ikantakaantaitane, okantziri: ‘Eero pantavaitantaro ki-taite jimakoryaantaitari.’ Iro kantamaitacha jiyaatapiintzi omperatasorentsitaari kitaite jimakoryaantairi janta tasorentsipankoki, jantavaitapiintzi. Tekatsi kishimenterine.

⁶ Nokantziri naaka, tzimatsira jaka iñaapinkathaperoteri, iriira anayirori tasorentsipanko.

⁷ Iro josankinatantaitakari pairani, kantatsiri:

Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari,

Iro nokovaperotake petakoyetaiyaari pisheninka.

Ari pinkemathateromi iroka, eero pikantzimentzirimi irikapayeeni, tema te inkaariper-oshirete.

⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro kitaite jimakoryaantaitari.”

Atziri kisovakori
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Ipoña jovaanaka Jesús, ikyaapai eejatzi japatotapiintaita.

¹⁰ Ariya isaikakeri janta atziri kisovakotatsiri. Ikanta Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Aritatsima povashincheeri kisovakori kitaite jimakoryaantaitari?” Iro josampitantariri onantyaari inkantakoteri.

¹¹ Ipoña jakanakeri irirori, ikantziri: “Tera pamenaminthatashitari poishate aririka irotetya omoronaki kitaite jimakoryaantaitari, petakotari, pinoshikiri.

¹² Iriira jetakoperoyeeta atziri, janayiri oisha. Tema te onkaariperoshiretakeante ankaminthaante kitaite jimakoryaantaitari.”

¹³ Jiñaanatanakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pinthaaryaavakotai.” Matanaka atziri, akotsitanai, okempitanaaro pashine irako.

¹⁴ Iro kantamaitacha kisaiyanakani Fariseo-payeeni. Jataiyakeni, ikinkithavaitaiyakeni, ikantaiyini: “¿Tsika ankantakerika Jesús, ampeyakaantyaariri?”

Josankinatakotziyeetakari pairani Jesús

¹⁵ Ikanta Jesús, iyotake ikovaitatzi irovaiteri, irootake jovaantanaari. Ari jovaatanakeriri osheki atziri, jovashinchagairi maaroni mantsiyari.

¹⁶ Ikantayevetakari: “Eerora pikamantakotana.”

¹⁷ Ari omonkaratari josankinatakaayeetakeriri pairani kamantaneri Isaías-ni, ikantzi: ¹⁸ Jirika nomperatane, iriitake niyoyaakeri.

Netakotane inatzi, iri oimoshirenkani.

Kiso iroveri Tasorentsinkantsi,

Iñaaventaineri kaari asheninkata, inkantairi kyaaryootatsiri.

¹⁹ Eero ishincheenkaventa irirori,

Eero ikemaitziri inchecheraate iriñaaventakotya,

²⁰ Eero jovatsiperotziro irirori irisataaperotero sonkari sataavetainchari,

Eero joitsivakiri paamparimenki kapichevetainchari ipaampatake,

Irojatzinkitsirinkayeetantakyaarori iriñeetairo kyaaryootatsiri.*

²¹ Iriitakera iroyaakoneentairi ikaratzi kaari asheninkata impairyagairi ivairo.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ipoña jamaitakeneri Jesús jaakiri peyari, imavyaakitakaakeri, ikisovaantetakaakeri eejatzi. Jovashinchaavakeri, amenanai kameetha, kantanai eejatzi iñaavaikai.

²³ Ipampoyaaaminthatanakeri maaroni atziri, ikantaiyanakeni: “¿Iriitajatakema irika charinetariri David-ni?”

²⁴ Ikanta ikemaiyakeni Fariseo, ikantaiyanake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashtariri peyari Beelzebú, irootake jovavisaakotantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.”

²⁵ Iro kantamaitacha Jesús jiyotakotakeri ikinkishireyetakari, ikantanakeri: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri, ari iriñaakero irovapintavakaiya. Eejatzi okempita aririka irantaminthatavakaiya inampiki atziri, ari iriñaakero irovapintaavakaiya inampiki. Aririka irantaminthatavakaiya atziri ikaratzi isaikavankotavakaa, ari iñaakero irovapintaavakaiya ipankoki.

²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavaiyaami. ¿Eeroma iñihiro inthonkya aririka irovapintaavakaanakya?

²⁷ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane naaka, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri kaakaneritatsiri? Aririka okanta pikamantakotatziiri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri.

²⁸ Tema iri Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki ovashinchaanari naaka novavisaakotantariri jaakiri peyari. Tema irijatzi Pava omapokakemiri eeroka ipinkathariventantzi.

²⁹ Aririka inkovaite inkoshiiteri shintsitsitsiri kameetha atziri, ontzimatye iretaitavakyaari iroosoiteri, ari onkantya eero ikisakoventantaro jashivetari aririka irayitaiteri.

³⁰ Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.

³¹ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevetachaneri, eejatzi inkempitagairi maaroni ñavaivetarori kaariperori ñaantsi. Iriima kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero ipeyakoitairi.

³² Ari okempitari eejatzi: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kantzimavetyaarine Itomi Atziri, iriima inkarate kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero jifheero impeyakoitairi.

³³ Onkempivaityaaro aririka iriñeetero kameethari chochoki, jiyotaitzi kameethari onatzi ovaato inchato tsika opoñaakara chochoki. Ari okempitari eejatzi aririka iriñeetero chochoki piyantatsiri, jiyotaitzi kaaripero onatzi ovaato inchato tsika opoñaaka iroori.

³⁴ Pikempitakari maranke, kaariperoshire pikantaiyakani. Tekatsi pinkenakairo piñaavaiteero kameethari, te apantyaaro pikinkishireyetari, irootake okaariperoyetantakari pikantayetziri.

* **12:20** Oshiyakaaventachari sonkari ipoña paamparimenki tsivakimataintsiri, iriitake atziriite ikaratzi kempisantavetachari kapicheeni, ashinonkaashireyetachari, mantsiyashireyetatsiri, shipetashireyetatsiri, tema aritake ineshinonkayetairi Jesús irikaite, eero ishinetziri irashinonkaayetaiya, aña aavyaashire inkantakaayetaiyari, iroshireperoyetaiya.

³⁵ Aparoni kameethashireri ikinkishiretaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshiretatsiri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri.

³⁶ Irootake nokantantari naaka, aritake iramenakoyeetairo apaata okaratzii kaariperori iñaaneyetari.

³⁷ Kameetharika okaratzii piñaaneyetari, ari irakameethayeetaimi. Irooma terika onkameethate, inkantayeetaimi: ‘Kaariperoshire pinake, ontzimatyepinkemaantsitaiyaaro osheki.’”

Ikovaveta kaariperoshireri intasonkaventantaite
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ipoña jakaiyanakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite ikantanakeri: “Iyotaantaneri, nokovi noñeemi pintasonkaventante.”

³⁹ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Kaariperoshire pinaiyini eeroka, pithainkane povakeri Pava, pikovaiyini piñeena nontasonkaventante. Iro kantamaitacha eero noñaakimiro, intaani piñeero kempityaarone okaratzii avishimotakeriri pairani Jonás,

⁴⁰ tsika okanta jiniyantakariri kempitariri antari omani, tema mava kitaite isaikake imotziki. Ari inkempityaari eejatzii irika Itomi Atziri inkitavetapaintya mava kitaite kipatsiki.

⁴¹ Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzii jantayetziri, ari iriyakoventaimi Nínivesatzi, tema ikempisantairi pairani irirori Jonás jovashaantanairo ikaariperoshirevetaiyani. Tema irika saikimotakemiri eeroka iroñaaka janayirira Jonás.

⁴² Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzii jantayetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri pinkathari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka janayiri Salomón.”

Ipiyashitanta peyari
(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Okempivaitakarora isaikashiretantyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetakyaaari, avisakovetaa atziri isaikantakari peyari. Jatavetaa inkenavaite tsika janta te inampiitaro, eero jiñii tsika isaiki.

⁴⁴ Impoñaakya inkantashiretai peyari: ‘Nompiee nopankoki tsika nopoñaaka.’ Piyaa peyari, iñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka.

⁴⁵ Impoña iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Ari irashinonkaaperotyaari irika atziri, eero ikempitaa jashinonkaaveta pairani kapicheeni. Arira pinkempitaaeyetaiyaari iroñaaka eerokaite.”

Iñaaventziro Jesús iriniro ipoña irirentzi
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eeniro ikinkithatakaayetziri Jesús atziri apatotzimentakariri, ari areetapaaka iriniro otsipatakari irirentzipayeeni, okatziyapaaka jakakiroki, okaimakaantapaakeri.

⁴⁷ Ikantaveetakari: “Ari areeta piniro otsipatakari pirezzipayeeni, okovi oñeemi.”

⁴⁸ Ari jakanake ikantzi: “¿Otzimikama pikinkishiretaiyarini iro nonirontari, iri nirentzitari?”

⁴⁹ Jookotanakeri ikaratzii jiyotaayetapiintakeri, ikantzi: “Irikapayeeni iriitakera nokempitakaantaari nirentzi, iriitake nokempitakaantaari eejatzii noniro.

⁵⁰ Tema maaroni antanairori ikovayetziri Ashitairi Inkitesatzi, iriitake nirentzitaari, iriitake notsirotaari, iriitake nonirontaari.”

13

Joshiyakaaventziri Jesús pankivarentzi
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Ipoña ishitovanai Jesús pankotsiki, jatanai inkaarethapyaaki. Ari isaikapaake.

² Ipiyotzimentapaari eejatzii osheki atziri. Iñaake othataka pitotsi, otetapaaka, saikapaake. Katziyeeyakani atziri irirori inkaarethapyaaki.

³ Joshiyakaaventatziiniri okaratzii ikinkithatakaayetakeriri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankivarentzi jatatsiri impankite.

⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ipokapaake tsimeri, jovapaakaro.

⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi tsika te ontzimaperote kipatsi, ari oshookavetanakari thaankiperoini. Tera ontontapathataye kipatsi,

⁶ sampiyashitanake pankirentsi ishintsitapaake ooryaa, tema te onkyaaperote oparitha inthomointa.

⁷ Tzimatsi pashine ookakitapainchari kitocheemashiki, anaanakero iroori oshookanake, kamanake pankirentsi.

⁸ Irooma pashine ookakitapainchari okameepathatzi kipatsi, saankana oshookanake, kithokitanake maaroni. Tzimayetanai okitho aparopayeeni okaratzi shookapaintsiri. Aparoni shookapaintsiri oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.*

⁹ Kovatsiri inkemathatero, irovayempitaya inkempisante.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús?

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ipoña josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventantaniriri atziri-payeeni okaratzi piñaaventayetziri?”

¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Ishineyeetaimiro eerokaite piyotairo tsika ikanta ipinkathariventantai Inkitesatzi, iriima irikaite te irishineyeeteneri irirori.

¹² Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimi-motzi, eekero iriñaatyero eero otzimimoperotairi.†

¹³ Irootakera noshiyakaaventantarori iroka, onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaamaitaro. Ari inkemavetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari.

¹⁴ Iriiyetakera iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake: Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagayironi.

¹⁵ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni,

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ikinkishirentaiyani.

Tera inkempisantaiyeeni, eero novavisaakotairi.

¹⁶ Irooma eeroka kimoshire pinkantaiyaani, tema piñagairo, pikemayetairo eejatzi.

¹⁷ Tema iro ikovaiyavetakarini pairani kamantantaneriite eejatzi kameethashireri, iriñeeromi irirori okaratzi piñaayetairo eerokaite. Ikovavetaiyakani inkemeromi pike-maiyakerini eeroka. Tema te iriñaatyeena, te inkemaiyenani. Omapero.”

Iñaaventziro Jesús joshiyakaaventziri pankivarentzi

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pinkeme noñaaventemiro okaratzi noshiyakaaventakeri pankivarentzi.

¹⁹ Tzimatsi kemirori noñaaventziro ipinkathariventantai Pava, temaita ikemathatziro. Ikanta ipokake ovaariperoshiretantatsiri jovashaantakaapaakeri ikempisantavetana. Iri-itake kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari avotsiki.

²⁰ Tzimatsi eejatzi tharomentavetari noñaane, ikempisantzi thaankiini. Iri kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari omapiporokitzi.

²¹ Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te ikisashitaro ikemaantsiventanakaro ikempisantzi, jovashaantanakero. Ikempitakaro pankirentzi sampishitaintsiri tera onkyaaperotatyeparitha inthomointa kipsatsiki.

²² Tzimatsi eejatzi kemavetarori noñaane, iro kantamaitacha inevevaitaro intharomentavaitya, osheki eejatzi ikinkithashiretakotziro irovaakaro, irootake ipeyakotantakarori noñaane, te inkempisante. Ikempitakaro pankirentsi ookakitapainchari kitocheemashiki, kaari kithokitsine.

²³ Tzimatsi pashine kemirori noñaane, ikempisantanakero. Ikyaaaryooventanairo. Iri oshiyakarori pankirentsi shookapaintsiri okameepathatzi kipatsi, oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.”‡

Iñaaventakotziri Jesús pankitzirori trigo

²⁴ Ipoña joshiyakaaventakeneri eejatzi Jesús, ikantake: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyari aparoni atziri pankitzirori kameethakiri trigo.

* **13:8** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 100 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 30 okithoki. † **13:12** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheenira piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityemiro. ‡ **13:23** Pamenero kantakotachari janta versículo 13.8.

²⁵ Okanta tsirenipaite jimagaiyini iratziritepayeeni eejatzi irirori, pokake kisanentziriri jamake okitho trigo-niro, ipankitakerori irovaneki, ikonovakero trigo-perori, piyanaka.

²⁶ Ipoña oshookanake trigo-perori, kithokitanake. Ari okempitakeri eejatzi trigo-niro ikonovaitakerori.

²⁷ Ikanta jiyotaitakero, jiyaatashitakeri ashitarori, ikantaitakeri: ‘Kempitaka te apantyaaro okitho trigo apankitakeri povaneki, ¿opaitama okonovantarori oshookake trigo-niro?’

²⁸ Ikantanake ashitarori irovane: ‘Aña iri pankitakerori kisanentanari.’ Ikantzi iratzirite: ‘¿Pikovima niyaate nonthokayetairo trigo-niro?’

²⁹ Jakanake, ikantzi: ‘Eero, aamaashitya, ari pinthokakotakero trigo-perori.’

³⁰ Ari okantavaka onkonovyaaroota oshooke, irojatzi osampatantakyaari trigo-perori. Aripaitera nonkantemiri: Pinthatzinkero trigo-niro, pintayero. Paviikitairo trigo-perori, povayetairo.’”

Joshiyakaaventaitziro okitho iryaanitatsiri

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventakerori, ikantzi: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, okempivaitakeri pankitzirori iryaanitatsiri okitho pankirentsi. §

³² Iryaani okantaveta okitho, iro kantamaitacha aririka oshookanake, anayiro pashine pankirentsi, antaro onteveyetanake ari irimavoshiyetyaari tsimeripayeeni ontsimankat- apeshitake.”

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta

(Lc. 13.20-21)

³³ Jiroka pashine joshiyakaaventakeri Jesús, ikantzi: “Aririka ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyakotaro aparoni tsinane ovetsikirori tanta. Aakero trigo-pane, okonovakero shineyakairori. Aritake oñaake oshineye otantanepathate.”

Tsika okanta joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetakeri

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri. Tekatsi aparoni kaari iroshiyakaavente.

³⁵ Ari omonkarataakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri iñaaventakotziro ikantakeri Pava:

Noshiyakaaventatyeneri atziri maaroni noñaaventeneriri.

Noñaarontaineri kaari jiyoveeta pairani ovakera ovetsikantakari kipatsi irojatzi iroñaaka.

Jooñaarontziro Jesús kempitarori trigo-niro

³⁶ Ipoña jiyaatanai Jesús, jookayetanairi atziri apatotzimentakariri, jatanake pankot-siki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “Piyotainaro okaratzi poshiyakaaventakeri. ¿Opaitama oshiyakaaventachari trigo-niro ikonovaitakerori ipankiitziro trigo-perori?”

³⁷ Ikantzi Jesús: “Irika Itomi Atziri iriitake kempitakariri ashitarori irovane ipanki-itakero trigo-perori.

³⁸ Iroka ovaantsitatsiri irootake oshiyakaaventarori kipatsi asaikantayetari. Iroka trigo-perori iri oshiyakaaventacha ikaratzi ipinkathariventairi Pava. Irooma trigo-niro iri oshiyakaaventacha ikaratzi jashiyetari Kaariperori.

³⁹ Irika kisanentantatsiri pankitakerori trigo-niro iri oshiyakaaventacha kamaari. Kempityaarone jaavataitziro okitho trigo, oshiyakaaventa aririka onthonkaiya apaata kipatsi. Irikapayeeni aavayetakerori okitho iri oshiyakaaventacha maninkariite.

⁴⁰ Piñaakero, japatotakaantaitakero trigo-niro, itagaitakero. Iroora oshiyakaaventacha aririka onthonkaiya apaata kipatsi.

⁴¹ Irika Itomi Atziri irotyaantairi maninkariite, irapatotakaantairi kaariperoshiretatsiri, tema te inkove inkonovaiyaari ikaratzi kempisantayetakeriri.

⁴² Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaiyaari iratsikaikivaitya inke-maantsitaiya.

⁴³ Iriima ikaratzi kameethashireyetaintsiri, shipakirya inkantaiya inkempitayetaiyaari ooryaatsiri. Isaikimoyetairi Ashitairi tsika ipinkathariventantzi irirori. Povayempitayta.”

Iñaaventziri Jesús omanachari kireeki

§ 13:31 Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi, paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

⁴⁴ Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Jiroka pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi osheki kireeki jomanaitziri ovaantsiki. Ikanta aparoni atziri iñaakeri, te arite iraanakeri, eejatzi jomananairi, tekatsi inkamante, ikantashiretanake irirori: ‘Ontzimatyé namanantero iroka kipatsi, ari onkantya nashitanyaariri ikaratzi tzimatsiri janta.’ Ipoña ipimantakero okaratzi tzimimovetariri, jamanantakero kipatsi. Kimoshire ikantaka, tema jamanantakotakeri osheki kireeki. Ari okempitari eejatzi aririka impinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventziro Jesús mareryaari pinaperotachari

⁴⁵ Ikantzi eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ikempitari aparoni atziri kovaintsiri iramanante mareryaari.**

⁴⁶ Jiñaake mareryaari, osheki ikovake irayeri. Ipoña ipiyanaa inampiki, ipimantaapaako okaratzi tzimimotziriri, jamanantakero iroñaaka mareryaari.”

Iñaaventziro Jesús kithare

⁴⁷ Ikantake eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ikempitari aparoni kithatatsiri. Jaake osheki kantavaiyetachari shima.

⁴⁸ Ipoña jinoshikakotakeri othapyaaki, ikoyaayetakeri kameethatatsiri. Ikaratzi kaari kameethayetatsine, jookayetakeri.

⁴⁹ Ari onkempitaiyaari apaata aririka onthonkaiya kipatsi. Impokake maninkariite, irinashiyetai yaari kameethashireri, ari inkempitaakeriri eejatzi kaariperoshireri.

⁵⁰ Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitiya inke-maantsitaiya.”

Iñaaventziro Jesús ovakerari ovaakarontsi ipoña paisatori

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “¿Pikemathatakeroma okaratzi nokantayetakeri?” Ikantaiyini iriyotaane: “Nokemathatakeroma.”

⁵² Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Noshiyakaanteri aparoni ashitaanitachari, tzimat-siri irovaakaro pinayetachari. Jaapiintziro paisatori irovaakaro, jaapiintziro eejatzi ovakerari. Aritake inkempitaiyaari eejatzi iyotzinkariite aririka impinkathariventairi Inkitesatzi, iriyotaantairo okaratzi etarori jiyotaantaitziro pairani, iriyotaantairo eejatzi ovakerataatsiri.”

Ipiyaa Jesús Nazaret-ki

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ikaratakero Jesús joshiyakaaventakero okaratzi iñaaventakeri, ari jiyaatanai.

⁵⁴ Ikenanai inampiki. Jiyotaantayetapai japatotapiintaita. Ipampoyaaaminthatakeri ikaratzi kemayetakeriri, ikantaiyini: “¿Ipaitema matakaakeriri irika jiyotanetantakari, ipoña itasonkaventantzi eejatzi?”

⁵⁵ ¿Kaarima irika itomi osheronkapiintzirori inchakota, otomitari María? ¿Kaarima irirentzipayeeni irika: Jacobo, José, Simón, ipoña Judas?††

⁵⁶ ¿Tema ari akaratziro iritsiropayeeni anampitaro jaka, ipaitama pinkatharentsitakaakeriri?”

⁵⁷ Osheki ithainkaitakeri, ikisaneentaitanakeri. Irojatzii ikantantanakari Jesús: “Ari ikantatya kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampikira irirori.”

⁵⁸ Tema osheki ithainkimavaitaitakeri Jesús inampiki, irootake kaari itasonkaventanta.

14

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

¹ Ikanta pinkathari Herodes paitachari Tetrarca, ikemakotakeri Jesús.

² Ikantziri iromperatane: “Irika Jesús iriitakera Juan oviinkaatananeri. Iriitakera añagaatsi, piñeeri otzimi ishintsinka.”

³ Tema iri Herodes aakaantzitariri Juan, joosotakaantakeri, jominkyakeri. Iro kantakaantziro iinavetari irirentzi Felipe paitachari Herodias.

⁴ Tema ikaminaavetatyaari Juan irika Herodes, ikantavetari: “Te arite paapithatantziro.”

⁵ Ari ikovavetaka irovakaanterimi, iro kantamaitacha osheki ñaapinkathatakeriri Juan, jiyotaiyini kamantantaneri inatzi. Itharovakaanakari Herodes atziri, ikantashiretzi: “Aririka novakaanteriri, ari inkisaneentaitakena.”

**

13:45 Iro ikantakoitzi jaka mareryaari, okarayetzi mareryaayetatsiri kempiyetarori mapi ipaitaitziri “perla,” osheki inintaitziro. Iro kantamaitacha kimota okanta ovinaro. †† **13:55** Jacobo, irijatzii ikantaitziri eejatzi Santiago.

⁶ Okanta omonkarataka kitaite jomoshirenkavetaro itzimantari Herodes. Ipiyotaiyaka osheki isheninka, jomoshirenkaiyirini. Ari opokapaake ishinto Herodías, amasheetapaake. Osheki ookimotanakari Herodes.

⁷ Ikantakero: “Tzimatsirika ompaitya pinkampitenari, ari nompakemiro. Omapero, jiyotzi Pava eero namatavitzimi.”

⁸ Ipoña okantziro iniro: “Pinkanteri inthatzinkakaanteri Juan.” Iro okantantakariri: “Nokovi pamakotakenaro iito Juan matzitaki.”

⁹ Ari jovashiretanakari Herodes, te inkovavetya. Iro kantamaitacha ikemaiyakeri isheninka ikantakerori inkaaranki.

¹⁰ Irootake ithatzinkakaanterakariri Juan.

¹¹ Jamaitakero iito, ipakoitakero aanakenero iniro.

¹² Ipoña ipokaiyapaakeni iriyotaane Juan, ikitatairi. Arira jiyataiyanake isaiki Jesús, ikamantakeri.

Jovakaari Jesús 5,000 atziri

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemake Jesús kamake Juan, otetanaka pitotsiki iriyaatero tsika te inampiitaro. Iro kantamaitacha ikemakoitakeri tsika iriyaate, shiyeeyanakani ikenaitake avotsiki, joyaaitanakeri.

¹⁴ Iro jaatakotapaakitziini Jesús, iñaapaatzi osheki piyotzimentakariri. Jetakoshireta-paakari, jovashinchaake osheki mantsiyayetatsiri.

¹⁵ Okanta osheetyaanake, ikantzi iriyotaane Jesús: “Pamene, asaikatziira tsika te inampii-itaro, aritake sheetyaake eejatzi. Pinkatero pikinkithatzi, iriyaaita atziri nampitsiki irovapaiya.”

¹⁶ Jakanakeri, ikantziri: “¿Opaita iratsipetantyaarori iriyaayetai? Pimper eeroka irovarite.”

¹⁷ Ikantanake iriyotaane: “Tekatsi nomperi naaka. Intaani otzimi okaratzi 5 tanta ipoña apite shima.”

¹⁸ Ikantzi Jesús: “Pamakenari jaka.”

¹⁹ Ari ikantziri maaroni atziri: “Pisaikaiyeni.” Thointaiyanake atziriite. Ipoña jaakero tanta, eejatzi shima, amenanake jenoki inkiteki, iñaañaatanake, ikantzi: “Paasoonke Ashitanari, eerokatake pakenarori iroka noyaari.” Ipoña ipitharyaakero, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaitakaniri irirori atziripayeeni apatotainchari.

²⁰ Ari ikaratzi jovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaarantapaintsiri, joteyetairo kantziriki, okaratzi 12 jaikitaachari.

²¹ Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinane ipoña eentsipayeeni ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²² Ipoña ikantairi Jesús iriyotaane: “Thame petaiyaaro pimontyagai intatsikero.” Ikan-akeri eejatzi piyotzimentakariri: “Kantatsi piyaataiyeene.”

²³ Iro ikenantanakari irirori tonkaariki, iñaañaateri Ashitariri. Okanta otsirenitanake, saikake apaniroini Jesús janta.

²⁴ Overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki, antaro otamakaane inkaare, oipiyapiy-atakotakeri tampyaa.

²⁵ Okanta okitaitzimatake, pokai Jesús janiitantaaro inkaare.*

²⁶ Te iriyotavairi, itharovaiyanakeni iriyotaane, ikaimaiyanakeni: “¡Kaakitake shiret-sive!”

²⁷ Iñaanatapai irirori, ikantziri: “Naaka pokaatsi, tontashire pinkantya eero pitharovavaitzi.”

²⁸ Ari ikantanake Pedro: “Eerokama Novinkatharité, pinkantakaiyaaro naniitantaaro naaka inkaare.”

²⁹ Ikantzi Jesús: “Pimpokanake.” Aniitanake Pedro inkaareki jiyaatashitanakeri isaikak-era.

³⁰ Iro kantamaitacha ikinkishiretanakero Pedro antaro otamakaane inkaare, itharovanake, iro itsitsiyantanakari, ikaimanake: “Pinkathari paavaina.”

* **14:25** Kantakotachari jaka: “Okanta okitaitzimatake,” irootake oshiyarori jametari jantayetaapiintziro ovayiriite jaamaventa tsirenipaite, onkantya eero japaatashitantaro inkakivaite aparoni ovayiri maaroni tsireni, ontzimatyé intzime cuatro ovayiri aamaventachaneri. Aparoni etanakaarone ovakera ontsirenitanake, pashine aririka oniyanki-itzimatake tsireni, pashine aririka oniyankiitake tsireni, overaantapaakyaaroni iri kitaitakotatsine.

³¹ Jakotashitanakeri Jesús, jaavairi. Ipoña ikantziri: “Kapiche pikempisantakena. ¿Opaitama pikisoshiretantari?”

³² Ikanta jotetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyya.

³³ Iniroite iñaapinkathatanakeri iriyotaane, ikantaiyanakerini: “Omaperotatya eerokatake Itomi Pava.”

Jovashinchaantake Jesús Genesaret-ki

(Mr. 6.53-56)

³⁴ Ikanta areetaiyaani intatsikero nampitsiki Genesaret.

³⁵ Iro jaatakotapaakitziini Jesús, jiyotaitavakeri. Ikamantaitakeri maaroni nampitarori janta, jamayetapaakeri mantsiyayetatsiri.

³⁶ Ikantaitakeri Jesús: “Pishineteri mantsiyari irantzitavakemiro kapicheeni piithaare, iredhitakoyetantaiyaari.” Ari okantamaitaka, ikaratzi antzitakeriri kapicheeni iithaare, eshitakoyetai.

15

Ovaariperoshiretziriri atziri

(Mr. 7.1-23)

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite. Ipoñaayetaka nampitsiki Jerusalén. Ikantapaakeri Jesús:

² “Judío anaíyini. Iro ametaiyari akivaakota tekerana ovanakyaata, ari okanta jiyotaa yetairi pairani acharineete. ¿Opaitama kaari jimatantaro piyotaane? Jovapiintaiyani te inkivero irako.”

³ Jakanake Jesús, ikantzi: “Irojatzí paakoventa eerokaite jiyotaayetairi pairani acharineete, temaita pimatantaro jiyotaayetairi Pava.”

⁴ Jiroka ikantziri Pava:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Ikantake eejatzí:

Ontzimatyé irovamaiteri kishimatziriri ashitariri.

⁵ Iro kantamaitacha pikantashitapiinta eeroka: ‘Aritatsi ankanteri ashiyetairi: ‘Nokashiyakaakeri Pava maaroni noireekite, eero okantzi nonkaminthaimi eeroka.’

⁶ Piyotaantashiyetakaro jameyetari pairani, te piyotaantero ikovakaa jaantairi Pava. Irootakera kaari jetakotantaari asheninka ashitariri.

⁷ Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías, ikantake:

⁸ Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁹ Amenaashivaita jotypeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashitaro jameyetari irirori.”

¹⁰ Ikaimakeri Jesús maaroni piyotzimentakariri, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, pinke-mathatantyaarori noñaaventari:

¹¹ Ikaratzí ovayetari te jovaariperoshiretantzi, irooma okaratzi añaavaiyetziri, iroora matzirori ovaariperoshiretantzi.”

¹² Ipoña ipokashitapaakeri iriyotaane okarikiini, ikantapaakeri: “Te onimoteri Fariseopayeeni ikemakemi pikantake.”

¹³ Ikantanake Jesús: “Ashitanari Inkitesatzi, ari inthonkairo okaratzi kaari ipankitzi irirori.

¹⁴ Piñaashityaari, te iriyotaiyeni irirori, joshiyakari aparoni mavityaakiri. Ikempitakotakariri eejatzí jakathatavakaa mavityaakiri, te iriyote tsika inkene, apiteroite imparyee omoronaki.”

¹⁵ Ari ikantzi Pedro: “Pooñaarontenaro okaratzi poshiyakaaventakeneriri irikapayeeni.”

¹⁶ Ikantzi Jesús: “¿Tekerama ontzimimotemi eeroka piyotane?”

¹⁷ ¿Tema piyote okaratzi ovayetapiintari okenayetzi asheetoki, impoña amishitovairo?

¹⁸ Irooma añaavaiteero kaariperori akinkishireyetari, irootake ovaariperoshiretantzisi.

¹⁹ Tema ashireki opoñaayeta kaariperori kinkishiretaantsi, ovantaantsi, mayempitaantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, thaiyakotaantsi, kishimataantsi.

²⁰ Irootakera iroka ovaariperoshiretantzisi. Irooma eerorika akivaakota ankoverika oya, te ovaariperoshiretantzi iroori.”

Okempisantzi tsinane Canaán-sato

(Mr. 7.24-30)

²¹ Ipoña ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro irojatzí Sidón-ki.

²² Ari opokashitakeri janta aparoni tsinane Canaán-sato, te judío onatye iroori. Okanta-paakeri: “Novinkatharite, eeroka icharine pinkathari David-ni. Nokovi pinkaminthagaina osheki oñaashitakaro nishinto, jaakiro peyari.”

²³ Ari jimairetake Jesús, te irakero. Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Pomityaantairo iyaataita, osheki oñaashirenkakai.”

²⁴ Ikantanakero Jesús: “Intaani jotyaantakena Ashitanari nonkaminthaayetairi nosheninka Israel-mirinkaite, ikaratzi oshiyakariri oisha ipeyayetaka.”

²⁵ Iro kantamaitacha tsinaneka, otyeerovashitanakari Jesús, okantanakeri: “Pinkathari, pinkaminthagaina naaka.”

²⁶ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: ‘Te aapithateri irovarite eentsite amperi otsitzi iroyaaro.’”*

²⁷ Akanakeri iroori, okantziri: “Omapero pikantakeri Pinkathari. Iro kantamaitacha, jovapiintamatsitaro otsitzi jovaryaayeeztziro ovaritentsi otapinaki.”

²⁸ Jakanairo Jesús, ikantziro: “Tsinané, omapero pikempisantai eeroka. Irootake nomatantyaarori pikovakotakenari.” Apathakero avisakotai ishinto.

Jovashinchaake Jesús osheki atziri

²⁹ Ipoña jovaanaka Jesús ikenayetake othapyaaki inkaare Galilea. Irojatzit itonkaantanakari otzishiki, ari isaikapaakeri janta.

³⁰ Ari ipokashitakeriri osheki atziri, jamayetakeri kantavaiyetachari imantsiyare: ethorivaitatsiri, mavityaakiri, kisoaanteri, pesaponthokiri, maaroni. Ithonkiri jovashinchaayetairi.

³¹ Ipampoyaaminthaitakeri Jesús jiñeetakerira iñaavaaitakagairi kisoaanteri, janiitakaayetairi kisoporokiri, ethorivaitatsiri eejatzi, jamenakaayetairi mavityaakiri. Ikantaiyini atziriite: “Omapero ikameethatataike Pava, iriitake pinkathariventairiri Israel-mirinkaite.”

Jovakaari Jesús 4,000 atziri

(Mr: 8.1-10)

³² Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Osheki netakotakari atziriite, tema mava kitaite isaikaiyakeni jaka ikempisantana, tekatsi irovaiya. Aririka iriyaatashitaiya eero jovanaa, ari aakeri itashe avotsiki.”

³³ Ikantaiyini iriyotaane: “Pamene, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro. ¿Tsikama ayeka ovakaiyariri? Osheki ikarataiyini.”

³⁴ Ari josampitzi Jesús iriyotaane: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?” Ikantzi iriyotaane: “Tzimatsi okaratzi 7, tzimitacha eejatzi shimaaniki.”

³⁵ Ipoña ikantaitakeri ikaratzi piyotainchari: “Pisaikaiyeni.”

³⁶ Jaakero tanta ipoña shimaaniki, ipaasoonkeventakero. Ipoña ipetoryaakero tanta, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaakeneri piyotainchari atziri.

³⁷ Ovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaantapaintsiri, ijaikitai okaratzi 7 kantziri.

³⁸ Kempitaka ikaratzi 4,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinanepayeeni ipoña eentsipayeeni ovainchari.

³⁹ Ipoña ikantanai Jesús: “Ari avaiyakani, kantatsi piyaayetai.” Ari jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaanaka iipatsiteki Magdala-satzi.

16

Ikovakoitziri Jesús intasonkaventante

(Mr: 8.11-13; Lc: 12.54-56)

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari Saduceo, ikovavetaiyatyaani intzipishiretakairimi Jesús onantyaari iriyakoventerimi. Ikantavetapaakeri: “Intsityaa pinta-sonkaventante niyotantyaari omaperotatya opoñaaro pitasorenka inkiteki.”

² Jakanake Jesús ikantzi: “Pikantapiintaiyini eeroka aririka piñeero onkityonkaiyee osheetyaanai: ‘Osaryaamaantye onkitaimitamanai.’”

³ Irooma piñaamanairo menkori onkityonkaiyee inkiteki, pikantzi: ‘Omparyaatye inkane.’ Ñaakero, piyotakovetaro inkite, piyotakotziro eejatzi aririka omparyee inkane. Iro kantamaitacha te piyotzimaityaaro okaratzi piñaayevetari jaka kipatsiki.

⁴ Te pinkameethataiyeni eeroka, thainka povakeri Pava, irootake pikovantaiyarini piñeena nontasonkaventante, iro kantamaitacha eero noñaakimiro. Intaani piñeero os-hiyaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás.” Ari jiyaatanai Jesús.

* 15:26 Iriira joshiyakaaventzi judío-payeeni ikempitakaari eentsi. Iriima kaari judío-tatsi joshiyakari otsitzi.

*Shineyakaarori itantane Fariseo**(Mr. 8.14-21)*

⁵ Ikanta jareetaiyakani iriyotaane Jesús intatsikero, te iraanake itantane, imaisan-tanakero.

⁶ Ikantzi Jesús: “Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo-payeeni.”

⁷ Ipoña josampitavakaanaka iriyotaane, ikantavakaiyani: “¿Opaitama ikantantairori iroka? ¿Irooma ikantantairi tera amake tanta?”

⁸ Iyotake Jesús ikantavakaari iriyotaane, ikantziri: “Tera pinkempisantaperotaiyeni eeroka, irootake pikinkishirevaitantari, pikantaiyini: ‘Te amake tanta.’”

⁹ ¿Tekerama pinkemathataiyeroni? Chapinki otzimaveta tanta okaratz 5, iro kanta-maitacha novakaayetaka 5,000 shirampari. Paviitayetairo eeroka tzimakaarantapaintsiri. ¿Tsikama okaratz kantziri paviitairi?

¹⁰ Eejatzi okempita tzimatsiriranki 7 tanta, novakaayetaka 4,000 shirampari. ¿Tsikama okaratz kantziri paviitairi?

¹¹ ¿Opaitama kaari pikemathatantaro eeroka? Tera iro noñaavente jovaitari tanta. Aña nokantatziimi: ‘Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo.’”

¹² Arira ikemathataiyonanakero iriyotaane, tera iro iriñaavente Jesús shineyakairori tanta, joshiyakaaventatziro okaratz jiyotaantayetziri Fariseo eejatzi Saduceo.

*Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús**(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)*

¹³ Ipoña ikenanake Jesús janta Cesarea-ki, irootake inampitsite Filipino. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikinkishiretakoitari Itomi Atziri?”

¹⁴ Jakaiyanakeni, ikantzi: “Tzimatsi atziri kantatsiri, ‘Juan oviinkaatananeri piriintaacha.’ Ikantzi pashine, ‘iri koñaataatsi Elías.’ Ikantzi pashine ‘iri Jeremías-ni.’ Tzimatsi kantayetsiri eejatzi, pashine kamantantaneri pinatzi.”

¹⁵ Ipoña ikantziri iriyotaane: “Eeroka. ¿Tsikama pikantaiyini?”

¹⁶ Jakanake Simón Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo Itomi Pava Kañaaneri.”

¹⁷ Ikantzi Jesús: “Omapero pikantake Simón itomi Jonás, kaari atziri iyotakaakemirori iroka, iri Ashitanari Inkitesatzi iyotakaakemirori.

¹⁸ Ari nompaitaimiri naaka Pedro, iro mapi oshiyakaaventacha pivairo. Tema mapi pinkempitaiyaari, ari novetsikairori nopanko. Inkarate kempisantaatsine apaata, iri oshiyayearone pankotsi. Ero jimatziro impeyakaashitaiyaari ikaratz nampitarori sarinkaveni.

¹⁹ Iri poshiyeeya aamaventarori ashitakoro pankotsi, kantatsi irashitaryeero, irashitero, irantsiriitero shintsiini. Iroora pankotsi oshiyakaaventacha tsika impinkathariventanai Inkitesatzi. Tema inkarate pishineyetairo eeroka jaka, iriitake kaari ishineyetzi janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyetzi janta inkiteki.”

²⁰ Ipoña ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Apaataa pikamantantzi, pinkante: ‘Iriitake Cristo irika Jesús.’”

*Iñaaventziro Jesús inkame**(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)*

²¹ Ipoña Jesús ikamtanteri iriyotaane, ikantziri: “Irootantsi aate nampitsiki Jerusalén, iniroite inkemaantsitakaiyaana janta ijevajanore omperatasorentsitaari, ijevare iyotzinkariite ari irovakaantaitenari. Iro kantamaitacha avisavetakya mava kitaite ari nañagai eejatzi.”

²² Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziimi, ikantakeri: “Pinkatharí, te onimotena naaka pikantziri, te nonkove avishimotemi iroka.”

²³ Ari ipithokanaka Jesús, ikantanake: “Piyaate Satanás. Tema te poshoretaro eeroka ikovakaanari Pava, intaani poshoretaro ikovapiintakeri atziriite.”

²⁴ Ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantairo ikovashiyetari irantero, onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana.

²⁵ Tema ikaratz etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima inkarate kamimentenaneri jantayetanairo nokovakairori naaka, aritake irivaskoshiretai.

²⁶ Tema amenaavaitashita jiñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakaronsi tzimayetatsiri jaka kipatsiki, ompoña iriñeetero impeyashitaiyaaro añaantarentsi. ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaiya?

²⁷ Ari impiye apaata irika Itomi Atziri iramairo irovaneenkaro Ashitarori, intsipatyaari maninkariite, iri pinatapairone okaratz jantayeetakeri.

²⁸ Kyaaryoora, tzimatsira pikaratzí jaka, tekera pinkameeta ari piñaakeri Itomi Atziri tsika inkantya impinkathariventante.”

17

Ishipakiryiimotziri Jesús iriyotaane
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Okanta avisake okaratzí 6 kitaite, ipoña Jesús jaanakeri Pedro, Jacobo, ipoña Juan, irirentzira Jacobo. Itonkaiyanakeni otzishiki.

² Ari ipashinetzimotakeri iriyotaane, ishipakiryaanake iporo, joshiyanakari ooryaatsiri, ari okempitanakari iithaare kitamaroki okantanaka.

³ Iñaatziiri Moisés-ni, ipoña Elías ikinkithavaitakairi Jesús.

⁴ Ikanta Pedro, ikaimakotanakeri Jesús, ikantzi: “Pinkatharí, omapero okameethatzi pamakena jaka. Kameetha novetsikemi mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.”

⁵ Iñaavaiminthaizti, opamankapaakeri menkori, shipakiryaa okantapaaka. Ikematzi iñaavaitanake menkoriki, ikantaitzi: “Notomi inatziira irika netakokitakari, osheki noki-moshireventakeri. Pinkempisantairi.”

⁶ Ikanta ikemaiyakeri iroka ñaantsi, oyootaiyanakani osaaviki, iniroite itharovaiyanake.

⁷ Iro kantamaitacha Jesús ipokashitapaakeri iriyotaane, ipampitapaakeri, ikantziri: “Pinkatziyayetanai, eero pitharovaiyini.”

⁸ Jamenavetaiyanaani, tekatsi iriñaanaani, apaniro ikatziyaka Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaani otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzí apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaarika.

¹⁰ Ipoña josampitantzi iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikantakotziri iyotzinkariite ikantaiyini: ‘Aririka impokimatake Cristo, iriira eevatapaintsine Elías impoke?’”

¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovameethashiretantapaake.

¹² Pinkeme nonkante naaka: Areevetaka Elías, iro kantamaitacha te iriyotaiyavakerini atziri, osheki jovasankitaavaitakeri. Ari inkempitaiteeri eejatzí Itomi Atziri, osheki irovasankitaiteeri.”

¹³ Ari jiyotaiyanakeni iriyotaane iri jiñaaventzi Juan oviinkaatananeri.

Jovavisaakotziri Jesús evankari jaakiri peyari
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaiyaani ipiyotaiyani atziri. Ari ipokashitakeriri Jesús aparoni atziri. Jotyeerovashitapaakari, ikantziri:

¹⁵ “Pinkatharí, petakotaiyaanari notomi osheki ikamanavaitake, iniroite ikemaantsivaitaka, osheki itaavaitapiintaka, ipiinkavaitzi jiñaaki.

¹⁶ Namavetakaniri piyotaane, irovavisaakotainari. Iro kantamaitacha te irimateri.”

¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka, pikenashivaitaka. ¿Tsikapaitema piyotaiyeni? Pamakenari eentsi.”

¹⁸ Iksathatanakeri peyari, jatanake. Ari jeshitakotanairi evankari.

¹⁹ Ikanta iriyotaane Jesús, josampitairi apaniro, ikantairi: “¿Opaitama kaari nomatantaro naaka novavisaakoteri?”

²⁰ Ikantzi Jesús: “Iro kaari pimatantari tema tekera pinkempisantaperote. Pinkeme nonkante: Onkantavetya pinkempisantaneeonkavetya, kantatsi pinkantero otzishi: ‘Pishirinke.’ Ari oshirinkake. Tema tekatsi kompitziomotyaamine aririka pinkempisanta-perote. Omaperora.

²¹ Iro kantachari pinkoverika povashincheeri oshiyakariri irika evankari, ontzimatye pamaneri kyaaryooperoini Pava, pintziventyaari.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro inkame
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta isaikaiyini Jesús nampitsiki Galilea, ari ikantakeri iriyotaane: “Irootaintsi impithokashitaiyaari Itomi Atziri.

²³ Ari irovaiteriri. Iro avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzí.” Iniroite jovashiretaiyanakani iriyotaane ikemakeri ikantake.

Ipinaitzirori ashi tasorentsipanko

²⁴ Ikanta jareetaiyaani Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokakeri kovakotantatsiri kireeki ashi tasorentsipanko, josampitapaakeri Pedro: “¿Ipinatapiintziroma iyotaimiri ashi tasorentsipanko?”

²⁵ Ikantanake Pedro: “Ipinatapiintziro.” Ikanta ipiyapaa pankotsiki, iri thaavakotavainchari Jesús josampitavairi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka Simón? ¿Ipaítama ikovakotapiintziri pashinesatzi pinkathariíte? ¿Iriima ikovakoyetzi isheninkajanori? ¿Iriima ikovakoyetzi areetzinkari atziri kaari isheninkata?”

²⁶ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Iri ikovakoyetzi areetzinkari atziri.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema te onkovaajantya impinayetairo ikaratzi isheninkajanyoetari.

²⁷ Iro kantamaitacha te nonkove inkisaneentavaiya kovakotantatsiri kireeki. Piyaate pinkachaate inkaareki. Aririka pinoshikake aparoni, pamenavaanteteri, ari piñeeri kireeki. Paanakeneri kovakotantatsiri, pimperi. Iriitake pimpinaventyaari eeroka eejatzi naaka.”

18

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ikanta japatotaiyakani iriyotaane Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi. ¿Itzimikama iriiperotatsine intsipatyaari impinkatharite?”

² Ipoña Jesús ikaimake aparoni eentsi, jovatziyakeri niyankineki isaikaiyakani irirori,

³ ikantzi: “Eerorika paventaanaari Pava, poshiyakotaiyaari ikantara irika eentsi, eerora piñiuro impinkathariventantai Inkitesatzi. Omapero.

⁴ Tema irika eentsi te iriyote ishamevaite. Maaroni inkarate oshiyakotaiyaarine, iriitakera iriiperotaatsine aririka impinkatharitari Inkitesatzi.

⁵ Inkarate pairyaanari ikempisantaana, impoña iraakameethatanairi aparoni oshiyaariri irika eentsi, naakatakera jaakameethatake.”

Ari irantakaantaitero kaariperori

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ “Intzimerika antakaakerine kaariperori kempitaariri irika eentsi ikempisantaana, kameethavaitakemi inthatayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inthomoyaaki inkaare.

⁷ Omapero onkoveenkate jaka kipatsiki. Iriñeete osheki antayerone kaariperori. Iro kantacha ari irovasankitaayetairi inkarate antakaantakerone.

⁸ Iroorika pako, iroorika piitzi pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinthatzinkakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakoponthokitai. Te arite otzimaveta apite pako, apite piitzi, impoña piñeero apaata pinkantaitatyeeni pintagaiya.

⁹ Iroorika poki pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakopityaakitai. Te arite otzimaveta apite poki, impoña piñeero apaata irookaitaimi opaampatzi sarinkaveniki.”

Jiñaaventaitziri oisha peyachari

(Lc. 15.3-7)

¹⁰ “Paamaventya pimanintavaitzirika oshiyanaariri irika eentsi. Tema ikempoyaaventari maninkariíte nampiyetarori Ashitanariki Inkitesatzi.

¹¹ Tema iro ipokantakari Itomi Atziri irovavisaakoshireyetairi ikaratzi peyavetainchari.

¹² Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tzimatsi aparoni piratachari ikaratzi 100 oisha. Impoña impeyakaantakya aparoni, karatanai 99 iroishate. Ari irookanakari pashine, jatake otzishimashiki inkokovatairi peyeenchari.

¹³ Inkantya iriñeeri iniroite intharomentya jagairira peyavetainchari. Iniroite inki-moshirete, anaanakero ikimoshireventziri karavetachari 99 kaari peyachane.

¹⁴ Ari ikempitari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, te inkove impeyakaantavaiya aparoni ikaratzi oshiyanaariri irika eentsi.”

Tsika okanta ipeyakotantaitzi

¹⁵ “Aririka piñeeri pisheninka irantzimotemiro kaariperori, piyaatashiteri, pinkinkithavaitakairi apaniro, poñaakeri okaratzi ikenakaashitakari. Aririka inkempisantakemi, pimatakeri, pikempitakaantaari iriirikami pirezijjanori.

¹⁶ Irooma eero ikempisantzimi, paanake pashine kempisantzinkari, eerorika apite, iri pinkarateri pinkaminairi. Iro pimonkaraantyaarori ikantaitziri:

Intzimerika aparoni iyakoventaari, ontzimatyeeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

¹⁷ Eerorika ikempisantziri irika, pinkamanteri japatotapiintaita maaroni. Eerorika ikempisantashita, poshiyakaanteri kaari pisheninkata, tema ikempitakotakari kovakotziriri kireeki isheninka.

¹⁸ Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, irijatzi ishineyeetziri janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetzi janta inkiteki. Omapero.

¹⁹ Pinkeme nonkante eejatzi: Aririka pinkarate apite, aririka oshiyavakaiya pinkinkishiretane, impoña pinkovakotakeri Ashitairi Inkitesatzi, ari irimatakemiro.

²⁰ Tsikarika japatoyeta apite atziri, eerorika mava, ipairyaana ikempisantaana, ari nosaikitari naaka nokempiyari.”

²¹ Ari ipokapaake Pedro, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, aririka ontzime irantzimotenari nosheninaka, ¿tsikama onkarate nompeyakoteri? ¿Arima onkarate 7?”

²² Ipoña jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tera aritzi pimpiyatantya. Tema te intaani pimpeyakoteri onkarate 7, osheki onkarate papiipiitero.”*

Ikantakota apite atziri ireevetatsiri

²³ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iroovaitake jantziri pinkathari ikokoyetziri iromperatane impinatairi jireevetziri.

²⁴ Ikanta ikokoyetziri ireevevetatsiri, ari ipokapaake aparoni ireeveperotatsiri osheki kireeki.†

²⁵ Tekatsi iraye impinatairiri. Ari ikantanake pinkathari: ‘Paanakeri irika shirampari, iina, itomipayeeni, eejatzi okaratzi tzimimotziriri, pimpimanteri. Ari onkantya naantaiyaari kireeki ikaratzi jireevetanari.’

²⁶ Ikanta ikemavakera irika omperataari, jotypeerovashitanakari pinkathari, ikantanakeri: ‘Eero pipimantana, poyaakotavakena kapicheeni, aritake nompinataimi.’

²⁷ Ikanta irika pinkathari jineshinonkantanakari iromperatane, ikantzi: ‘Aritake, te pireevetaana.’ Ipeyakotari okaratzi jireevetziri.

²⁸ Ikanta jiyaatai omperataari, jotonkyotaka irirori avotsiki ireevetziriri kapicheeni, ikaratzi 100 denario. Joirikakentsitavakeri, ikantziri: ‘Pimpinatena iroñaaka pireevetanari.’

²⁹ Ari jotypeerovashivetanakari, ikantziri: ‘Poyaavakena kapicheeni aritake nompinataimi.’

³⁰ Te inkove, jaanakeri, jominkyaakaantakeri, ikantzi: ‘Aririka pimpinataina pireevetana, ari nomishitovakaantaimi.’

³¹ Iro kantacha jiñaakeri ikaratyaiyini, te onimotanakeri, jatake ikamantakeri pinkathari.

³² Ikanta pinkathari ikaimakaantakeri, ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi eeroka. Nopeyakotaimiro eeroka pireevetanari pikampitakenara.’

³³ Ari pinkempitantemi eeroka, pinkaminthaantayete.

³⁴ Antaro ikisanaka pinkathari, jominkyaakaantakeri, ikantziri: ‘Aririka pimpinataina eeroka, ari nomishitovakaantaimi.’

³⁵ Iroora irantairi eejatzi apaata Ashitanari Inkitesatzi, eerorika pineshinonkayetaari pisheninka.”

19

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ikanta ithonkanakero Jesús jiyotaantzi Galilea-ki, jatake ikenanakero intatsikero Jordán-ki irojatzji Judea-ki.

² Ipiyotzimentaitavaari. Jovashinchaapai osheki mantsiyari janta.

³ Ari ipokashitakeriri Fariseo-payeeni, ikovi inkompitakaiyaarimi Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “¿Shinetaantsitsatima aparoni atziri inkove irookashivaityaaro iina?”

⁴ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¿Tema piñaanatakotero ovakera jovetsikantaitakari atziri. Tema jovetsikaitakeri shirampari ipoña eejatzi tsinane?”

⁵ Ikantaitakeranki:

Ari irookaventairi shirampari ashitariri, iraye iina,

Aparoni inkantanaiya ivathaki jaavakaanara.

⁶ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakeriri Pava, tema aparoni jinanaatzji, eero okantzi irookavakaiya.

⁷ Ipoña josampitziri ikantzi: “¿Opaitama josankinantantari pairani Moisés, ikantake: Aririka irookavakaitya, ontzimatyete impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari?”

* **18:22** Ikantakoyeetziri jaka “osheki onkarate papiipiitero,” aririka apiitapiintakero ampeyakotante onkarate 7, apiitairo 7, impoña apiitairo 7, irojatzji aretantakyaari onkarate 70. † **18:24** Ikaratzi 10 mil talento. Ari onkantavetya irantavaite osheki osarentsi, eero ipinakoventa.

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaantziro te pinkempisantante, irootake ishinentanmirori Moisés. Iro kantamaitacha te ari onkanta ya pairani ovakera opoñaantanakari maaroni.

⁹ Pinkeme nonkante naaka: Ikaratzi ookashivaitarori iinantari impoña iragai pashine, imayempitake. Irooma omayempitakerika iinantaitari, kantatsi irookaitero. Itzimirika ayirori tsinane ookaaro, imayempitake irirori.”

¹⁰ Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Aririka okanta, eerotya jaayeeztzimi iinantaitari.”

¹¹ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iriirika Pava kovakayemirone, aritake pinkemath-atakero.

¹² Tzimatsi kantachari eero okantanta irayete iina atziri. Tema tzimatsi atziri ari ikantzita itzimapaake eero okantzi iraye iina. Tzimatsi pashine jaathokitaitziri, eero okantzi iraye iina. Tzimatsi eejatzi kovatsiri isaikashivaitya, tema ikyaaryooventatziiri irika pinkathariventantsiri inkiteki. Kovatsiri irimatero nokantakeri, irantero.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ipoña jamaitapaakeneri Jesús eentsipayeeni, ikantaitapaakeri: “Nokovi pamanakoteneri neentsite, potzimikapatziitoteri pintasonkaventer.” Ari ikantzi iriyotaane Jesús: “Eero poñaashirenkiri Avinkatharite.”

¹⁴ Ipoña ikantzi Jesús: “Eero pikantziri, nokovi iramayeetenari eentsipayeeni. Tema inkarate kempitaiyaarine irikapayeeni eentsi, iriitakera ñagairone tsika impinkathariventantai Inkitesatzi.”

¹⁵ Ikanta Jesús ipampipatziitoyetakeri eentsipayeeni, jatanai.

Ashaarantachari evankari
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ikanta aparoni evankari ipokashitakeri Jesús, josampitapaakeri, ikantziri: “Kameethari iyotaantaneri. ¿Opaitama nantairi noñaantaiyaarori kantaitaachane añaanarentsi?”

¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitama pikantantanari ‘kameethari?’ Tekatsira aparoni kameethatatsine, apaniro ikantakaaro Pava ikameethatzi. Pinkoverika piñagairo añaanarentsi, pimonkarayetairo Ikantakaantaitane.”

¹⁸ Ikantzi irirori: “¿Otzimika?” Ikantzi Jesús:

Eero povantzi.

Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pithaiyakotanta.

¹⁹ Piñaapinkathateri ashietamiri.

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaanteri petakotapiinta eeroka.

²⁰ Ari ikantzi evankari: “Nomatakero maaroni irokapayeeni, irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni. ¿Opaitama kovityaachari iroñaaka?”

²¹ Ikantzi Jesús: “Pikovirika pinkameethashirete, piyaate pipankoki, pimpimantero maaroni tzimimotzimiri, pimpayeteri ashinonkainkari, tema inkiteki piñeero panintaayetaiya. Aririka pimatakero pimpokanake, poyaatena.”

²² Ikanta ikemake evankari, ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Iniroitera ompomerentsitzimotyiari ashaarantachari impinkathariventairi Inkitesatzi. Omapero.”

²⁴ Eekero ikantatzi: “Oshekira ompomerentsitya inkyaantyaarimi piratsi camello imoroki kithapi. Iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantachari tsika impinkathariventantai Pava.”

²⁵ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane, ipampoyaavakaanaka, ikantaiyini: “¿Impaityaakama avisakoshiretatsine?”

²⁶ Ari jamenayetanakeri Jesús, ikantzi: “Eerotya jimatziro apaniro atziri, iriima Pava tekatsi pomerentsitzimotyaarine.”

²⁷ Ipoña jakanake Pedro, ikantanake: “Jirikayetakena nokaratzi nokovi noyaatemi, nookayetanakero maaroni tzimimotanari. ¿Opaitama impinayeetainari apaata?”

²⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka ovakeratai apaata kipatsi, ari impinkathariventantai Itomi Atziri, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. Ari pinkempitaiyaari eejatzi eerokapayeeni pimpinkathariventayetairi maaroni charinentayetyaarine Israel-ni, ikaratzira 12 jinashiyeta. Omapero.

²⁹ Tema ikaratzzi oyaatakenari, jookaventayetanakero ipanko, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, iipatsite. Aritake iriñaayetairo ontzimimoyetairi osheki, tema iriitake pairyaayetanari. Irijatzi ñaayetairone kantaitaachaneri añaanarentsi.

³⁰ Tema tzi mayetatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoyetai. Tzi mayetatsi eejatzi impoyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayerone iretayetaiyaaro.”

20

Antavaitatsiri chochokimashiki

¹ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iriivaitake ikantaranki aparoni atziri tzi matsiri ichochokimashite. Jiyaatake okitaityaamanai iramene antavaitatsine ivankire-mashiki.

² Ikanta jiñaake kovatsiri irantavaite, ikantakeri: ‘Aririka petanakyaaro pantavaite iroñaaka irojatzi sheeteeni, nompinatemi aparoni denario.’ Ikantaiyini antavarentzi: ‘Kameethatake.’ Jotyaantaitakeri pankirentsimashiki.

³ Ikanta ijenokiityaapaake ooryaatsiri eejatzi ipiyanaa ashitarori ivankiremashi nampitsiki. Jiñaapai pashine ikatziyeeyaani tekatsi irantavaire.*

⁴ Ikantapaakeri: ‘Aririka piyaate pantavaite novankiremashiki, ari nompinaperotakemi.’ Ari jiyaataiyakeni irantavaite.

⁵ Ari ikempitaakero itampatzikatapaake ooryaatsiri, eejatzi itainkanake ooryaa.†

⁶ Ari ikempitakerori eejatzi osheetyaanake, jiñaapai atziri isaikaiyini, tekatsi irantavaire, josampitapaakeri: ‘¿Tekatsima pantavaire pisaikashivaitantari kitaiteriki?’‡

⁷ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: ‘Aña tekatsi antavaitakainane.’ Ikantzi irirori: ‘Piyaate eejatzi eeroka pantavaite novankiremashiki, ari nompinaperotakemi.’

⁸ Okanta otsirenitanake, ashitarori ivankiremashi, ikantakeri kempoyiniriri iireekite: ‘Pinkaimeri maaroni antavarentzi pimpinateri. Iriira petavakya pimpinateri impoitapaintsiri jantavaitake, irojatzi pimatantakyaariri etakarori kapichekitaite jantavaitake.’

⁹ Ikanta ipokake impoitapaintsiri jantavaitzi, kapiche jantavaitake, iro kantacha ipinaitakeri aparoni denario.

¹⁰ Ipoña ipokaiyakeni etakarori jantavaitake kapichekitaite, jiñaajaantzi iri impinaperote. Aña te, aparonimacheeni denario ipinaitakeri eejatzi.

¹¹ Ikanta jaavetakari ipinaitakeriri, ikisanakeri ashitarori irantavaire,

¹² ikantanakeri: ‘Irikapayeeni impoitapaintsiri jantavaitzi, te irantavaiperote, iro kantacha jimonkaraakana ikaratzi pipinatakanari, aña naaka kemaantsiperotakariri ooryaatsiri.’

¹³ Ari ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘Asheninká, nopinatakemi kameetha, ¿tema nokantzitakami kapichekitaite nompinatemi aparoni denario?’

¹⁴ Jirika piireekite nompinatemiri, piyaatai pipankoki. Naaka nintashitacha nompinateri aparoni denario impoitapaintsiri jantavaitzi,

¹⁵ ¿Eeroma okantzi nompinateri irika nonintashitari naaka? ¿Pikisaneentakotatyaanaroma nokaminthaantzi?’

¹⁶ Tema tzi mayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoyetai. Tzi mayetatsi eejatzi impoyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro irovamaiteri

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, jaanakeri 12 iriyotaane ikanaaanari avotsiki, ari ikantakeri:

¹⁸ “Aaatziira Jerusalén-ki. Ari iraaakaanaiteriri Itomi Atziri, irayeri ijevare omperato-sorentsitaari, intsipatakyaari iyotzinkariite, iri iyakoventerine irovaiteri.

¹⁹ Irootake iraanakyaariri atziri kaari asheninkata. Ari impasavaitaiteri. Impoña impaikakotaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo ipoña Juan

(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashitakeri Jesús, otsipatakari otomipayeeni: Jacobo ipoña Juan. Otyeerovashitapaakari, okantapaakeri: “Nokovi pinkaminthayena.”

²¹ Ipoña Jesús josampitanakero, ikantziro: “¿Opaita pikovakotanari?” Okantzi iroori: “Tema irootaintsi pimpinkatharentsite, nokovi intsipatyaami notomi impinkathariventante, isaikimotemi aparoni pakojanoriki, iriima pashine isaikie pampateki.”

* **20:3** Iri ikantaitziri pairani ooryaatsiri 3. † **20:5** Ikantaitziri pairani ooryaatsiri 6, eejatzi ikantaitziri ooryaatsiri 9.

‡ **20:6** Ikantaitziri pairani ooryaa 11.

²² Ipoña ikantanake Jesús: “Tetya piyotero opaita pikovakotanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima poshiyakyaaana nonkame naaka?” Ari ikantaiyini: “Aritake nomatakero.”[§]

²³ Ipoña ikantanake Jesús: “Omapero, irootaintsi pimatero onkarate nonkemaantsityaari. Irooma pintsipatyaana ampinkathariventante pisaikae aparoni nakojanoriki, pashine nampateki, tera naaka kanterone tsika intzime nontsipatyaari, intaani jiyotzi Ashitanari tsikarika itzimi ikashiyakaayetakeri.”^{**}

²⁴ Ikanta ikemaiyavakera pashine iriyotaane, ikisaitanakeri Juan eejatzi Jacobo.

²⁵ Ipoña japatotakeri Jesús maaroni iriyotaane, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta ivinkatharite kaari asheninkata, osheki jomperatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetat-siri iñaapinkathayeetziri irirori.

²⁶ Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri poshiyakotya ikantara otzikataari.

²⁷ Iroorika pinkove pijevatakaante, iri poshiyakotya ikantara omperataari.

²⁸ Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari iroshiyakotyaari otzikataari, inkamimentante, iri pinakoventantansine, irovatsi-naryaakoveantairi maaroni.”

Jamenakaitziri apite mavityaakiri

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ikanta javisaiyanake Jericó-ki, osheki atziri oyaatanakeriri.

³⁰ Ari isaikake avotsinampiki apite mavityaakiri. Kemake irirori, ikantaitzi: “Ari inkenapaake Jesús jaka avotsiki.” Irootake ikaimantanakari, ikantziri: “¡Pinkathari, icharine David-ni, pineshinonkataiyaana naaka!”

³¹ Osheki ikisathaveetanakari. Te irimairete, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “¡Pinkathari, icharine David-ni, pineshinonkatyaana naaka!”

³² Ari jaatzinkapaakari Jesús, ikaimakeri, ikantziri: “¿Ipaite pikoviri nantzimotemiri?”

³³ Ikantaiyini irirori: “Pinkathari, nokovi namenavaitai naaka kameetha.”

³⁴ Iniroite jineshinonkashiretanakari Jesús irika mavityaakiri, ipampitakeneri irooki. Arira jamenavaitanairi kameetha, joyaatanakeri eejatzi Jesús irirori.

21

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Ari okarikitzimatapaake irareetantyaari Jerusalén-ki. Areetaiyakani Betfagé-ki omonenampitari otzishi Olivos. Ari jotyaaantakeri Jesús apite iriyotaane,

² ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeeri onthatakotya aparoni burro ontsipatakyaari iryaani. Pinthatarayaakotero, pamakenaro.

³ Tzimatsirika osampitavakemine, pinkanteri eeroka: ‘Ikovatziiro pinkathari. Aritake iroiipyemiri.’ ”

⁴ Ari omonkaratari josankinatakeri pairani kamantantaneri, ikantake:

⁵ Pinkamantayetaari maaroni Jerusalén-satzi:

Kaakitataike Pivinkatharite ipokashitakemi,

Tsinampashire ikantaka, ikyaakotakari aparoni burro

Evonkiro onatzi burro, ovaiyane piratsi jaakaitziri tenari.

⁶ Ikanta jotyaaantakeri apite iriyotaane, jimatakero okaratzi ikantakeri Jesús.

⁷ Jamakero burro otsipatakari iryaanite. Jovankeetakeneri manthakintsi imitzikaraki inkene inkyaakoityaaro. Ipoña Jesús ikyaakotanakaro.

⁸ Ikanta atziripayeeni piyotainchari janta, jomaronkashiyetakeri imanthaki avotsiki tsika inkenanakera. Tzimatsi pashine chekayetaintsiri inchashi iromaronkashiteriri eejatzi.

⁹ Ikaratzi atziri eevataintsiri, ikaratzi eejatzi oyaatakeriri itaapiiki, ikamaiyini, ikantziri:

¡Thame añaapinkathatairi icharine David-ni!

¡Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaaantakeriri!

¡Kaakitataike Avinkathariperotyaari!

¹⁰ Irojatziri jareetantapaakari Jesús nampitsiki Jerusalén. Ari josampitavakaanaka nampitarori, ikantaiyini: “¿Niinka irika?”

¹¹ Tzimatsi atziri kantanantsiri: “Iriitake Jesús kamantantaneri inatzi, iri poñaachari Nazaret-ki saikatsiri janta Galilea-ki.”

§ 20:22 Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima poshiyakyaaana nompinkaate naaka?” ** 20:23 Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaaana nompinkaate naaka.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Ikanta Jesús, kyaapaake osaikira tasorentsipanko. Jomishitovapaakeri pimantayetsiri eejatzi ikaratzi amanantayetsiri. Jotatsinkayetapaakero jovantayeetariri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayetziri shiro.

¹³ Ikantapaakeri: “Okantzi osankinarentsi, iñaavaitziri Pava, ikantzi: Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari.

Iro kantacha eerokaite pamatavitantapiintake jaka pipimantayetzira, pikempitakaan-takero koshintzipanko.”

¹⁴ Ipoña Jesús, ipokashitapaakeri janta tasorentsipankoki osheki mavityaakiri, kiso-porokiri, jovashinchaayetairi maaroni.

¹⁵ Tema osheki okameethatake jantakeri Jesús. Ikanta iñaakeri evankariite jantakeri, ikaimaiyanake, ikantzi:

¡Thame añaapinkathatairi icharine David-ni!

Iro kantamaitacha ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, iki-saiyanakani, tema te onimoteri.

¹⁶ Ari josampiitanakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Pikemakerima ikantaiyirini evankariite?” Ari ikantzi Jesús: “Nokemakeri. ¿Tema piñaanatero eeroka osankinarentsi? kantatsiri:

Iri evankariite eejatzi eentsipayeeni thotayetzirori itene,

Pikantakaakari iriñaapinkathayetaimi.”

¹⁷ Ipoña Jesús, piyanaka ikenanairo Betania-ki. Ari jimaapairi.

Jiyakataitziro kaari kithotatsi pankirentsi

(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Okanta okitaitamanai eejatzi ipiyaaro Jesús nampitsiki. Ari itashaapaake niyanki avotsi.

¹⁹ Jiñaapaake avotsinampiki okatziya pankirentsi, jiyaatashitanakero, iñaapaatzi te ontzime okithoki, iyoshiita oshi. Ikantanakero: “Ari pashi povero eero otzimai pikithoki.”

Okanta pankirentsi, kamashitanake.*

²⁰ Ikanta iñaakerora iriyotaanepayeeni, ipampoyaaminthatanakero, josampitaiyanakeri: “¿Tsika okantaka okamashitantanakari pankirentsi?”

²¹ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Omapero nonkantemi, kyaaryoorika paventaiyaana, eerorika pikisoshirevaitzi, ari pimatakero eeroka, ari anaanakero okanta piñaakero pankirentsi. Kantatsi pinkantemi: ‘Oshirinke otzishi, ompiinke inkaareki.’ Kantatsi omatya.

²² Tema onkarate pinkovakoyetairiri Pava, aririka paventaaperotanakyaari, aritake impakemiro.”

Ishintsinka Jesús

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Ikanta ipiyaara Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai eejatzi. Ari ipokashitapaakeriri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonapayeeni, josampitapaakeri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?”

²⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Eejatzi naaka tzimatsi nosampitemiri. Aririka pakakenaro, aritake nonkantakemi ipaita otyaantakenari.

²⁵ Tema joviinkaantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?” Ipoña ikantavakaiyanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantamari?’

²⁶ Aririka ankante: ‘Atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni.” Tema ikan-taiyini atziri kamantantaneri inatzi Juan-ni.

²⁷ Ari jakaiyini, ikantzi: “Te niyotero.” Ari ikantanake eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Iñaaventaitziri apite itomintaitari

²⁸ Ipoña josampitantake Jesús, ikantzi: “¿Tsika okantzimotamika eerokaite iroka? Tz- imatsi aparoni atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta aparoni kitaite ikantakeri itomi: ‘Notomi, piyaate pantavaite pankirentsimashiki.’

²⁹ Ari jakanakeri itomi, ikantanakeri: ‘Te nonkove.’ Iro kantacha osamaniityaake, opiyimoshiretaari itomi, jatake irantavaite.

³⁰ Ipoña jiyaatashitakeri pashine itomi, ikantakeri eejatzi. Ikantanake irirori: ‘Ari nomatakero, Apá.’ Iro kantacha te iriyaate.

* 21:19 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora ipaitaitzitari higuera.

³¹ ¿Tsikama itzimika apite itomi antakerori ikovakeri ashitariri?" Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Iri antakerori pashine jomperatakari." Ipoña ikantzi Jesús: "Iriira etyaarone iranaakotemi impinkathariventairi Pava ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, eejatzi okaratzi mayempiroyetatsiri. Omaperora.

³² Tema ipokakeranki Juan oviinkaatanerani, ikamantavetakami tsika pikantya pinkameethashiretantaiyarimi, iro kantacha te pinkempisantavakeri. Iriima ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, ipoña mayempiroyetatsiri, okempisantavakeri. Piñaayevetavakari eerokaite, iro kantacha te povashaantero tsika pikantaiyani, onantyaari pinkempisantavakeri."

Kaariperoshireri antavairyaantzi

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ "Pinkeme pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi aparani atziri pankitzirori chokimashi, jotantakotakero maaroni othapiki, jovetsikashitakero iroveronta ovaaki apaata, jovetsikake eejatzi pankoshetantsi inkene iramenakoitero. Ipoña jamenake atziri amenerone ivankiremashi. Jatake irirori intaina.

³⁴ Okanta okithopaitetake chochoki, jotyaantake iromperatane iragaate.

³⁵ Ikanta antavairyaantzi amenirori pankirentsimashi, jiñaavakerira ipokaiyake omperataari, jaavakeri jomposavaitavake aparani, jovakeri pashine, ishemyaantakari mapi pashine.

³⁶ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, osheki ikarataiyakeni. Ari ikempitaitavakeri eejatzi irirori.

³⁷ Ovekaraantapaakarori, jotyaantakeri itomijanori irirori, ikantzi: 'Ari iñaapinkathaitavakeri notomi naaka.'

³⁸ Ikanta irikapayeeni antavairyaantzi, jiñaavakerira itomi, ikantavakaanaka: 'Iri ashitaiyaarone apaata iroka pankirentsimashi. Thame averi, ayeroota aaka.'

³⁹ Joirikavakeri, jaanakeri othapiki pankirentsimashi, jovakeri.

⁴⁰ Aririka impokanake ashitarori ivankiremashi, ¿tsikatya inkanterika irikapayeeni antavarentzi?"

⁴¹ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Ontzimatyero irovamagaiteeri irikapayeeni kaariperori, iramenai pashine kameethari amenairone pankirentsimashi, tsika intzime otyaantapiinteneriri okithoki ivankire."

⁴² Ipoña ikantzi Jesús: "Tema piñaanatero okantziri Osankinajanorentsi:

Imanintavetakero mapi ovsikirori pankotsi,

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki,

Irootake apampoyaaminthatantakariri osheki."

⁴³ "Iro nokantantari: Eero piñeero eeroka impinkathariventaimi Pava, iri impinkathariventai pashinesatzi atziri ikaratzi oshiyaarone pankirentsi okithokitzi ikempisantanaira.

⁴⁴ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri."

⁴⁵ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni jiyotavakero iri-itake joshiyakaaventake Jesús.

⁴⁶ Ari ikovaiyavetanaka irakaantanakerimi, iro kantacha osheki itharovakaakari atziripayeeni. Tema ikantashiretaiyini atziri kamantantanerini inatzi Jesús.

22

Joshiyakaaventaitziri aavakaachari

¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventziro jiyotaantziri. Ikantzi:

² "Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotakari aparani pinkathari oimoshirenkiriri itomi jaavaka.

³ Jotyaantakeri iromperatane, inkamanteri inkarate pokatsine iroimoshirenkyaa. Iro kantacha irikapayeeni, te impokaiyeni.

⁴ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, ikantavakeri: 'Pinkanteri nokaimane impoke iroya, novamaakeri vathayetatsiri nopira, tema noimoshirenkatziri notomi iravakaiya.'

⁵ Iro kantacha eekero jiyaatatzi ipiyathataiyani. Jatayetzi aparani irovaneki, pashine ikenayetanake ipimantayetzi.

⁶ Tzimatsi pashine ovasankitaavakeriri omperataari, ipoña jovakeri.

7 Ikanta ikemake pinkathari, jotyaaantake irovayirite, japerotakeri jovakeri ovan-taintsiri, itaakero inampitsite.

8 Ipoña ikantairi pashine iromperatane: ‘Aritake ovetsikayetaka ovaritentsi oimoshirenkantyaari, te arite impokemi nokaimakaantayevetakari.

9 Piyaate avotsiki ikenapiintayeetzi, pinkantayeri inkarate piñeeri impokeeta oimoshirenkya.’

10 Ikanta jiyaayetake omperataari, japatotakeri ikaratzi jiñaakeri: kameethari eejatzi kaariperori. Piyotaiyakani osheki oimoshirenkachane.

11 Ari jiyaatanake pinkathari irameneri ikaratzi pokaintsiri. Jiñaatzi osatekainchari aparoni te inkithaatshitapaakyaari aavakaachari.

12 Ikantapaakeri: ‘Asheninka, ¿tsika pikanta pikyaantakari jaka te pinkithaatzi-mentyaari notomi?’ Ari jimairetake, te irake.

13 Ipoña pinkathari inkantakeri iromperatane: ‘Poosovakoteri, poosokiiteri, pookeri otsirenikitake, ari iriraavaiyaari iratsikaikivaitya inkemaantsivaitya.’

14 Tema oshekira inkaimaveetya, iro kantamaitacha kapiche inkarate iriyoshiiyeetairi.”

Iñaaventaitziri kireeki impinayeeteriri pinkathari

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Ipoña ipiyeeyanakani Fariseo-payeeni. Ikinkithavaitaiyakeni, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankenakairoka ankompitakaantyaariri Jesús?”

16 Ipoña jotyaaantakeri iriyotaane irirori itsipatakari irapatziyaneete Herodes, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, okaratzi piyotaantziri omapero onatzi. Arira onkantya iriyotakoyeetantyaariri kyaaryooperoini Pava. Tema tekatsi pintharovakaiya.

17 Pinkantena eeroka opaita pikinkishiretari: ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovokotakaantane Pinkathari César?”

18 Iro kantacha Jesús, jiyotavakeri ikinkishiretari, ikantziri: “Kamataviri. ¿Ipaitema piñaantantanari?”

19 Poñaakenari kireeki pipinatantapiintariri Pinkathari.” Ari jamaitapaakeneri aparoni kireeki ipaitaitziri “denario.”

20 Ipoña josampitziri: “¿Niinkama ashitarori ivairo jaka? ¿Niinkama irika oshiyakaantainchari?”

21 Ikantaiyini: “Iraishi César.” Ari ikantziri Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaanari okaratzi ikovakayimiri, pimpinateri. Iriima maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaanari ikovakayimiri irirori.”

22 Ikanta ikemaiyavake ikantake Jesús, ipampoyaaminthatanakeri, jovashaantanakeri. Jataiyeeni.

Josampitakoventaitziri irañaagai kamayetatsiri

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantapiintatsiri: “Eero jañaagai kamayetatsiri.” Josampitapaakeri Jesús,

24 ikantapaakeri: “Iyotaantaneri, josankinatake pairani Moisés, okantzi: ‘Aririka inkame aparoni atziri, eerorika jovaiyantakaanakero iina, oshinetaantsitzi iragairo irirentzi, irovaiyantakagairo. Iro kantacha ontzimatyete inkempitakaanteri iriirikami ashitakyaarine irirentzi kamaintsiri.’

25 Thame ankantavake: Tzimatsi 7 irentzitavakaachari. Etarori itzimi iraaake iina, tekeri irovaiyantakairo iina, ikamake jagairo pashine irirentzi.

26 Ari ikempitakari eejatzi apitetanaintsiri irirentzi. Ipoñaapaaka pashine mavatanaintsiri. Ari ikempitakari maaroni ikaratzira 7.

27 Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane.

28 Aririkami irañaayetaimi apaata kamayetatsiri, ¿itzimika oimentaperotaiyaari tsinaneka? Tema maaroni ikaratakera 7 jiiinantavetakaro.”

29 Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Pikenakaashitakarero eeroka, te piyotakotero Osanki-najanorentsi, te piyotakotairo eejatzi ishintsinka Pava.

30 Tema aririka irañaayetai apaata kamayetatsiri, eeroto itzimayetai aavakaayetachaneri. Iroshiyapaiyaari imaninkarite Pava Inkitesatzi.

31 ¿Tema piñaanatakotero tsika onkantya aririka irañaayetai kamayetatsiri? Tema ikantake Pava, iñaavaitzi:

32 Naakatake Pava iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

Ari ayotaiyini añaayetatsi irirori, tema te onkante aparoni kaminkari iñaapinkathateri Pava, intaani jimatziro añaayetatsiri.”

33 Ikanta ikemaitakerira Jesús ikantayetakeri, ipampoyaaminthaitanakeri, ikantayeetzi: “Omapero okameethatzi jiyotaantziri.”

Iñaaventaitziro ikovakaaperotantziri Pava

(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ipoña japatotaiyakani Fariseo, tema ikemake kameetha jakakeri Saduceo josampitakeriri.

³⁵ Ikanta aparoni, irijatzi iyotakoperovetarori Ikantakaantaitane, ipokashitakeri Jesús irosampiteri, tema ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri:

³⁶ “Iyotaanteneri, ¿tsikatya otzimika Ikantakaantaitane anayirori pashine?”

³⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Pivinkatharite inatzi Pava, ontzimatye petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, pampithashire povairi eejatzi.

³⁸ Irootakera etarori Ikantakaantaitane ikovaperotakaantaitziri.

³⁹ Ari oshiyaro apitetanaintsiri: Ontzimatye petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo eeroka pivatha.

⁴⁰ Aririka pimonkaraakero iroka apitetanaintsiri, pimatakerora maaroni josankinayetakeri Moisés-ni, eejatzi maaroni josankinayetakeri kamantantaneri.”

¿Ipaítama charinentariri Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ Ipoña jimatanaakero irirori Jesús, josampitakeri Fariseo-payeeni itsipatarí japatoiyani.

⁴² Ikantziri: “¿Ipaítama pikinkishiretakotariri eeroka Cristo? ¿Ipaítama charinentariri?” Ikantaiyini Fariseo: “Icharine David-ni inatzi.”

⁴³ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Opaitama iñaavaitakaantariri pairani David-ni Tasorentsinkantsi, okanta joshiyakantaakariri Ivinkatharite? Tema ikantakeranki:

⁴⁴ Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai Nakojanoriki ampinkathariventante, Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri kisaneeentakemiri,

Ari paatzikantaiyaariri piitzi.

⁴⁵ Aña imatzitataikaro David-ni ikantziri: ‘Novinkatharite jinatzi.’ ¿Tsikama inkene incharinentaiyaari?”

⁴⁶ Ari imairetaiyanake te irake. Tharovashire ikantaiyakani, tekatsira kovanaatsine irosampitanairi.

23

Iñaaventaitziri iyotzinkariite ipoña Fariseo-payeeni

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Ipoña ikinkithataakaakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, eejatzi iriyotaanepayeeni, ikantzi:

² “Pameneri iyotzinkariite ipoña Fariseo, iro jaakoventa jovaakakoyetziro okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés-ni.

³ Okameethatzi pinkempisanteri onkarate inkantayetemiri, iro kantamaitacha te onkameethate poshiyakotyaari okaratzi jantayetziro, tema te jimonkarayetziro irirori.

⁴ Omapero opomerentsita okaratzi ikovakayimiri pimayetairimi. Te iñaamaitaro imomerentsitzimentyaaro irirori irimayetero.

⁵ Jantashiyetaro ikoviri irirori onkantya iñaantaityaariri. Osheki inebetaro meshinantsimonki tsika joteyetziro Osankinajanorentsi jontarekakotziro ishempaki, eejatzi itamakoki. Osheki eejatzi jovaneenkaponkitziyetziro iithaare irishirikake manthakintsi.

⁶ Iro ikovapiintake irosatekaiteri niyanki aririka irovaiyaani isheninka. Ari ikempitari eejatzi aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita.

⁷ Ikovi iñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Ikovi eejatzi inkantayeeteri: ‘Ilyotaanteneri!’

⁸ Te okameethatzi pimatero eeroka, eero pikovashita inkantaitemi: ‘Ilyotaanteneri!’ Tema maaroni eerokaite kempivaitaka pirezitavakaatyeyea. Aparoni ikanta iyotaantatsiri, iriitake Cristo, tekatsi pashine.

⁹ Jaka kipatsiki, te onkameethate pinkantashivaityaari pisheninka: ‘Ishitanari!’ Tema aparoni ikanta Ashitamiri Inkitesatzi.

¹⁰ Te onkameethate eejatzi inkantayeetemi: ‘I Novinkatharite!’ Tema aparoni ikanta pivinkatharite, iriitake Cristo.

¹¹ Inkarate kovatsiri iririiperote, iroshiyakotyaari ikantaranki otzikataari.

¹² Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iriñaapinkathayeetairi.

¹³ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki potzikakeri ikaratzi kovatsiri impinkathariventairi Pava. Tema eero piñeero eeroka impinkathariventaimi, teya pinkove impinkathariventairi pashine.

¹⁴ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Pam-potakaro kamaimetzinkaro pashitaro opanko, iro posamaninkantarori pamanapiintaveta eero jiyotantaitami. Iro kantamaitacha antaro irovasankitaaeyetaimi.

¹⁵ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Os-heki pipomerentsiventakari atzirriite kaari asheninkata iroshiyakotai aaka a-judio-tzi, piyotaakeri inkamatavirite irirori. Iro inkempitakotantyaamiri eeroka iratsipetaiyaaro sarinkaveni.

¹⁶ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite, oshiyariri mavityaakiri jakathatavakaiyani! Tema aririka impairyeeero tasorentsipanko, ikantayeetzi: 'Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.' Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: 'Eerorika jimonkaratziro, tekatsi ompaitya.' Irooma aririka impairyeeeri oro saikatsiri tasorentsipankoki, pikantapiintake: 'Ontzimatyte irantaitero ikantaitakeri.'

¹⁷ ¡Masontzishireri, mavityaakishireri! ¿Ipaitema kovaperotachari, iriima oro? Kaari, tema iro irooperotatsi tasorentsipanko otasorentsitakairi oro.

¹⁸ Ari okantari eejatzi aririka impairyeeero pomepirinimentotsiki, ikantayeetzi: 'Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.' Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: 'Eerorika jimonkaratziro, tekatsi ompaitya.' Irooma aririka impairyeeeri piratsi itaayeetzi pomepirinimentotsiki, pikantapiintake: 'Ontzimatyte irantaitero ikantaitakeri.'

¹⁹ ¡Masontzishireri, mavityaakishireri! ¿Ipaitema kovaperotachari, iriima piratsi? Kaari, tema iro irooperotatsi pomepirinimentotsi otasorentsitakairi itaayeetzi.

²⁰ Ikaratzi paityiirori pomepirinimentotsi, arira okaratzi ipairyaaakero maaroni ikaratzi itaayeetzi janta.

²¹ Eejatzi joshiyari ikaratzi paityiirori tasorentsipanko, arira okaratzi ipairyaaakero ikaratzi tzimantarori.

²² Ikaratzi paityiirori inkite, ipairyaaakero maaroni janta tsika isaikinta Pava, ikempitakaantakaro iriimi Pava impairyaaake.

²³ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pinashitapiintaniri pashitakaariri Pava, pipayetapiintziri inchashaaniki. Temaita pantayetero kovaperotachari ikovakayimiri: Pinkameethashireyete, pineshinonkashiretante, paventaashiretaiyaari. Irootake kovaperotachari pantayetairo, eero povashaantamaitaro panteneri pashinera.*

²⁴ ¡Mavityaakiri, akathatavakaachari! Pikempitakari aparoni pankiventariri shikiryaaaniki eero jirakotantari, iro kantamaitacha jirakotakeri antari piratsi.†

²⁵ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pikempitakotakaro iraaementotsi eejatzi ovamentotsi, okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa kipatsi okantaka. Ari pikantayetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi pinake, pikovapiintakero apaniro panintaavaitya.

²⁶ ¡Mavityaakiri Fariseo! Pinkempitakaantya poshetapiintziro inthomointa piraamento eejatzi povamento, onantyaari onkitetai jakakiroki eejatzi.

²⁷ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinatzi! Poshiyakaro okitamaroveta jovantaitariri kaminkari, ovaneenka okantaka jakakiroki. Iro kantacha inthomointa, ari isaikake itonkiporoki kaminkari, shityeenkatake.

²⁸ Ari pikempitayetakari eeroka, iñaaeyetakami atziri pantakero kameethari, iro kantamaitacha inthomointa kamatavishireri pinake, kaariperoshiretakemi.

²⁹ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Opaitama povetsikapiriniyetantarori tsika ikitayeetakeri kamantantaneri, ipoña povaneenkayetakero inkene inkinkishiretakoyeetapiintaiteri, inkantaite: 'Kameethashire jinake irika.'

³⁰ Ipoña pikantaiyini eejatzi: 'Arimi nontzimityaami naaka eerotya novamaa yetzirimi, eero noshiyakotari nocharineni ikaratzi ovamaakeri kamantantaneri.'

³¹ Eerokatake kamantakotacha apaniro, iri poshiyakoyeta eeroka picharineni ikaratzi ovamaa yetakeri pairani kamantantaneri.

³² ¡Intsiyaa pimonkaratero eeroka kaariperori okaratzi jetakaantanakari pairani picharineete!

* **23:23** Iro ikantaitzi jaka inchashaaniki: menta, eneldo, comino. † **23:24** Kantakotachari jaka "antari piratsi," iriira ipaitatzitari "camello."

³³ ¡Tema poshiyakari pisheninkatyaarimi maranke! Kaariperoshire pikantaka. ¿Tsikama pinkantaiyaaka pishiyapithatantaiyaarori pashinonkagaiya sarinkaveniki?

³⁴ Irootake notyaantantyaamiriri kamantantaneri, iyotaneri, impoña iyotzinkari. Iri-itake povamaakaante aparopayeeni, pimpaikakotakaanteri. Iriima pashine, pimpasatakaanavaiteri tsika japatotapiintaita, osheki povasankitaayeteri maaroni nampitsiki.

³⁵ Iro piñaantyaarori eeroka irovasankitaaventaitemiri ikaratzi kamayetaintsiri pairani, jetanakaro kameethashireri Abel irojatzi Zacarías itomini Berequías. Iriitake jovamaayee-take pairani iriyaateromi pomepirinimentotsiki ipoñaanakaro tasorentsipankoki.

³⁶ Omapero nokantzimi ari irovasankitaaventaitakemiri irikapayeeni nosheninka.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén

(Lc. 13.34-35)

³⁷ “¡Jerusalén-satzí! Osheki povake Kamantantaneri. Pishemyaayetakeri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsumeri isamoronkiitziri iriryaanite, ari nonkanterimi naaka maaroni ikaratzi notomintaari. Iro kantacha te pinkovaiyeni.

³⁸ Jaka tsika pisaikapiintaiyavetaka eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone.

³⁹ Tema eero okantaitatya piñaapiintaina jaka, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaiziri otyaantakeriri.”

24

Iñaaventziro Jesús imporokaitero tasorentsipanko

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ipoña ishitovanake Jesús ipoñaanakaro tasorentsipankoki, irootake iriyaatai. Ari ikantziri iriyotaaneete: “Pamenero tsika okanta jovetsikayeeztiro tasorentsipanko.”

² Jakanakeri irirori, ikantanakeri: “Maaroni piñaakeri, eerora piñeero apaata tsika okanta mapi opeviryaayeta iroñaaka, ari iraperoitero imporokayeeero. Omaperora nokantzimi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta itonkaanake otzishiki Olivos, ari isaikapaake. Ari josampitziri iriyotaaneete, ikantziri: “Intsityaa pinkantena, ¿tsikapaitema omonkaratya pikantakeri? Aririka pimpiyimatái, aripaitema onthonkimatantaiyaari, ¿tsika onkanta nyotantyaari?”

⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Ontzimaty paamaventya jamatavitaizimikari.

⁵ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’

⁶ Tema ari pinkemakoyetakeri ovayiritaansi, paamaiya omintharovashiretzimikari. Ontzimaty avisayete irokapayeeni, tema tekeraatara omonkaratya onthonkantaiyaari maaroni.

⁷ Irantaminthataavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetsiri. Iriñeete mantsiyarentsi, tashetsi, onikayetya kipatsi tsikarikapayeeni.

⁸ Irootakera etanakaarone inkemaantsitayeytaaro irokapayeeni.

⁹ Impoña irakaantayetanakemi eeroka, irimaimaneyeeemi irojatzi irovamaantay-eetyaamiri. Osheki inkisaneentayetanakemi atziri okantakaantziro pipairyana paventaanara.

¹⁰ Ari iriñeetake atsiptetashitarori ikempisantavetaka, iriñeete kisaneentavakaachane, iriñeete eejatzi aakaantavakaachane.

¹¹ Osheki pokapaintsine iroshiyavetapaakyaarimi kamantantaneri, iramatavitapaakeri inkarate kempisantavakerine.

¹² Irantayeperoitero kaariperori, eero ikaminthaavakaanaa atziri.

¹³ Iriima tsika itzimi kyaaryootaintsine, iriitakera avisakoshireyetaatsine.

¹⁴ Aririka othotyaakya inkemayeeairo maaroni kipatsiki Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantái Pava, aripaitera omonkarataiya onthonkantaiyaari maaroni.

¹⁵ Iro kantacha ari piñaakeri ipaitayetziri ‘Pinkaari Aperotantaneri,’ iñaaventakeri pairani kamantantaneri Daniel, isaikapaake tsika otasorentsizi. (Maaroni ñaanayeterone iroka, okovaperotatya inkemathatairo.)

¹⁶ Inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimaty irishiyayetai tonkaari otzishiki.

¹⁷ Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsikarika ompaitya.

¹⁸ Povanekirika pisaiki, pishiyanaake tsika pikantara, eero paapanaatziro piithaare.

¹⁹ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetsine, eejatzi onkarate tzimayetsine eentsite eeniro ithoyetzi!

²⁰ Pamaneri Pava, onkanyaama aririka pishiyayetake, eero pomonthaantaro kyaaronsi, eero pishiyanta eejatzi kitaiteriki jimakoryaantaitari.

²¹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, te iriñeetero oshiyaarone iroka ashinonkaantsi. Eerora apiita iriñeetairo oshiyaarone.

²² Eeromi ishintsitaitzi iromairentaitero iroka ashinonkaantsi, tekatsimi avisakotaatsine. Ikamintha intzimayete jiyoshiitayeetairi, aventaayetaariri Pava, irootakera jomairentantaitakarori thaankiini iroka ashinonkaantsi.

²³ Aririka pinkeme inkantaitemi: 'Jirika Cristo.' Pashine kantatsine: 'Jirinta Cristo,' eerora pikempisantziri.

²⁴ Tema impokayetapaake oshiyakotyaarine Cristo, oshiyakotyaarine kamantantaineri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi, ikaratzi jiyoshiitayetakeri Pava.

²⁵ Aritakera nokamantziyetakamiro.

²⁶ Impoña inkantaitakemi: 'Areetaka janta tsika te inampiitaro.' Eeromaita piyaatashitziri. Inkantaite eejatzi: 'Ari isaiki inthomointa pankotsiki.' Eeromaita pikempisantziri.

²⁷ Tema aririka impiye Itomi Atziri, iroshiyapayaaro okantaranki ookatharonsi. Etanakyaaro omporekanake ishitovapiintzi ooryaatsiri, irojatzi tsika ikyaapiintzi.

²⁸ Tsikarika isaiki aparoni shitzivari, ari ipiyoventariri amempori.*

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48)

²⁹ "Aririka onkaratapaake apaata jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorenta kashiri eejatzi. Impoña inthopiryaayetake inkiteki impokiro, maaroni ikaratzi oorentayetachari inkiteki inthonkya imporokayete eejatzi.

³⁰ Aripaite inkoñaatapai Itomi Atziri inkiteki. Antaro intharovayetanake atziri jaka kipatsiki. Tema iriñeetavairo irovaneenkaro eejatzi ishintsinka, inkenantapayaaro menkori.

³¹ Iyootapaake shintsiiini maninkariite, irapatapapai ikaratzi jiyoshiitayeetakeri nampitarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

³² Okempitaranki aririka piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai.†

³³ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokantayetakemiri, okarikitzi-mataana.

³⁴ Omaperora nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri.

³⁵ Eerora okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi irooma okaratzi noñaaneyetakari omaperoitaatyaeni iroori.

³⁶ Iro kantacha tekatsira iyotatsine tsikapaite, iri ovatsipero inkiteveri maninkariite, te jiyotzi. Tema apaniro ikantakaaro Ashitanari jiyotziro irirori.

³⁷ Arira oshiyaaro pairani isaikantavetari Noé, ari onkantaiyaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri.

³⁸ Tema pairani tekera areeta oonkaro, onimovaitziri atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini, pashine aayetsatsiri iina. Irojatzi jotetantanakari Noé pitotsiki.

³⁹ Tekatsi inkinkishiretakote, irojatzi omapokantakariri oonkaro, ari japerotakari maaroni. Arira onkempitagaiyaari aririka impiye Itomi Atziri.

⁴⁰ Tema isaikae apite antavaitatsiri irovaneki, aparoni iraaeyetanai inkiteki. Iriima pashine irookaitanairi.

⁴¹ Osaike apite tsinane ontononkavaite, aparoni iraaeyetanai inkiteki. Irooma pashine tsinane, irookaitanairo.

⁴² Paamaventaiya eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye Pivinkatharite.

⁴³ Pinkinkishiretakoteri aparoni atziri, aririkami iriyote impokatye koshintzi tsireni, arimi iraaaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi ipankoki.

⁴⁴ Ari onkantyaari, ontzimayte paamaventayetaiya eejatzi eeroka. Tema tekatsi iyotatsine tsikapaite impiye Itomi Atziri.

* **24:28** Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzi irootaintsi impiyimatai. † **24:32** Ikantakoitziri jaka "pankirentsi" higuera onatzi.

⁴⁵ Poshiyakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri, kinkishiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: 'Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.'

⁴⁶ Kimoshirera inkantaiya irika omperataari, aririka impiye omperatariri, tema iriñaapairi jimonkarataakero ikantanakeriri.

⁴⁷ Aritake irishinetaakeneri iramaakoventyaaniri maaroni okaratzi jashitari.

⁴⁸ Iriima aparoni kaariperoshireri omperataari, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.'

⁴⁹ Impoña irovasankitaavaitakeri pashine omperataari. Jatake inkempiyayetyaari shinkiryaaantzi.

⁵⁰ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiye omperatariri.

⁵¹ Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapaakeri janta tsika ikashiyakaitakari kamataviriri. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya."

25

Iñaaventaitziri 10 evankaro

¹ "Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyatyaaro 10 evankaro jatatsiri tsireni omonthaiyaari aavakaachane. Aayetanake ootamentopayeeni.

² Tzimatsi okaratzi 5 evankaro kyoshiretaintsiri, tzimatsi eejatzi okaratzi 5 evankaro kaari kyoshiretatsine.

³ Irokapayeeni 5 evankaro kaari kyoshiretatsine aavetanakari ootamento, iro kantacha kapiche aanake iyaaki.

⁴ Irooma pashine kyoshiretaintsiri, aayetanake iroori ootamento, aanake eejatzi osheki iyaaki.

⁵ Tera impokitayeeeya thaankiini aavakaachane, ayimatapaakero ovochoki, magaiyanakeni.

⁶ Okanta niyanakiite tsireni, okematzi ikaimaitzi, ikantaitzi: '¡Kaakitake aavakaachaneri, pomonthaavakyaari!'

⁷ Kakitaiyanakeni evankaro, ojaikiyetanairi iyaaki ootamentopayeeni.

⁸ Evankaropayeeni kaari kyoshiretatsine, okantavetanakaro kyoshiretaintsiri: 'Pimpena iyaaki pootamento, irootaintsi intsivake nootamento naaka.'

⁹ Ari okantanake: 'Eero nopimi, ari inkovityiimotakyaana naaka, piyaate pamanantapaite.'

¹⁰ Iyaaminthaitapaintzi amanantzi, areetapaaka aavakaachaneri. Irokapayeeni okaratzi aamaventainchari, omonthaavakari, jaanakero janta tsika iroimoshirenkaiteri. Jashitaitanakero ashitakorontsi.

¹¹ Okanta opiyavetapaaka jatatsiri amanantzi, okaikaimavetapaaka, okantapaake: '¡Pashitaryeenaro naaka!'

¹² Okematzi jakaitanakero, ikantaitziri: 'Tetya niyotemi. Omapero.'

¹³ Ontzimatyeeera paamaventayetaiya eeroka. Tema te piyote tsikapaite impiye Itomi Atziri."

Jiñaaventaitziri kireeki

(Lc. 19.11-27)

¹⁴ "Tema aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotatyaari aparoni atziri kovatsiri iriyaate intaina, irapatotakeri iromperatane, ipanakeri iramaventyaaniri okaratzi jashitari.

¹⁵ Ipoña ipakeri aparopayeeni iromperatane iireekite. Iriima pampithashiretachari kameetha, impanakeri ikaratzi 5 kireeki, pashine amataachari jiyotzi impanakeri ikaratzi apite, iriima pashine ovekaraantapaakarori impanakeri aparoni. Ipoña, jatake intaina.

¹⁶ Ikanta irika ipayeetakeri 5 kireeki, jantavaitakaakeri, joshekyaaakeri jagai ikaratzi eejatzi 5.

¹⁷ Ari ikempitakari ipayeetakeri apite, joshekyaaakeri irirori, jagai ikaratzi eejatzi apite.

¹⁸ Iriima pashine ipayeetakeri aparoni, jaanakeri iireekite, ikitatakeri kipatsiki.

¹⁹ Okanta osamanitake piyaa ashitariri kireeki, ikaimakaantapairi iromperatane iriyote opaita jantantakari iireekite.

²⁰ Ari ipokapaake ipayeetakeri 5 kireeki, joñaakapairi pashine 5 kireeki joshekyaaakeri, ikantapaake: Pinkathari, 5 kireeki pipakena pairani, jirika pashine 5 noshekyagairi.

²¹ Ikantzi Pinkathari: 'Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaaakena, ari pinkempoyagai pashine osheki. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.'

²² Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri apite kireeki, ikantapaake: 'Pinkathari, apite kireeki pipakena, jirika pashine apite noshekyagairi.'

²³ Ari ikantzi Pinkathari: 'Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyakena, ari pinkempoyagai osheki pashine. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaia.'

²⁴ Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri aparoni kireeki, ikantapaake: 'Pinkathari, niyotzi naaka mashiryaantzi pini, pampoyetanta pantavaitakaantziri piireekite, ari okanta poshekyaanariri.'

²⁵ Iro notharovantakari, naakeri piireekite, nokitatakeri kipatsiki. Jirika iroñaaka namaimiri.

²⁶ Ari jakanakeri ikantziri: 'Kaariperoshire pinatzi osheki piperaneta. Piyovetaka ari nonkisakemi eerorika poshekyaanari kireeki,

²⁷ piñaavetaka eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.'

²⁸ Ipoña ikantayeetakeri ikaratzi saikaintsiri: 'Paapithateri kireeki, pimpairedi pashine oshekyakeriri 10 kireeki.'

²⁹ Tema tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaataye iriñeero eero otzimimoperotairi.

³⁰ Paanakeri irika kaariperoshireri, pookeri tsika otsirenikitzi. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsivaityaia.'

Iñaavetaitziro iyakoventaantsi

³¹ "Aririka impiye Itomi Atziri ñaapinkatha irovayeetairi. Intsipatyaari maaroni maninkariite, inkempitayaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento.

³² Irapatotairi maaroni atziri tsikarika irisaikai irirori. Irinashiyetayaari iromisaikayetairi. Iroshiyakotyaaari aparoni atziri nashitariri ipira te inkovakairi inkonovayetya.

³³ Iromisaikairi ikovaperotziri irakojanoriki, iriima imanintayetziri irampateki iromisaikairi.*

³⁴ Impoña iriñaavaitake Pinkathari, iriñaanateri jinashitakari irakojanoriki, inkanteri: 'Pimpoke maaroni, osheki intharomentakagaiyaami Ashitanari, pinampitayaaro tsika ipinkathariventantzi irirori, tema ari jovetsikanontakemiri pairani ovakera jovetsikanatarori kipatsi.

³⁵ Tema piñaanaranki aavetana notashe, iro kantacha pipakena novarite. Piñaana ayimatana nomire, pipakena nirakeri. Piñaakena nareeta pinampiki, pineshinonkatakena pipankoki.

³⁶ Piñaana nosaraakovaitzi, pipakena nokithaatari. Piñaana nomantsiyatake, pampitakotakena namataakotantaari. Jominkyakaantaitakena, pipokashitakena piñaana.'

³⁷ Impoña inkantaiyeni kameethashireri: 'Pinkathari. ¿Tsikapaite noñiimi pitasheneentzi, nopantamiri povarite? ¿Tsika noñiimi pimireneentzi, nopantamiri pimire?

³⁸ ¿Tsikapaite noñiimi, naakameethatantamiri nopankoki? ¿Tsika noñiimi pisaraakovaitzi, nopantamiri piithaare?

³⁹ ¿Tsikapaite noñiimi pimantsiyatzi, jashitakoitzimi, niyaatashitakemi noñiimi?"

⁴⁰ Ari jakanake Pinkathari, ikantzi: 'Tema pikaminthaakeriranki ikaratzi aventayetanari noshiyakantaari iyeki, aña naakatakera pikaminthaake. Omapero.'

⁴¹ Ipoña ipithokashitanakari jinashitakari irampateki, ikantziri: 'Kaariperori, piyaate eeroka pinkemaantsitayaari paampari kaari tsivakanetaatsine, ikashiyakaitakariri kamaari intsipatyaari maaroni imaninkarite irirori.

⁴² Aña piñaavetakana notasheneentzi, te pimpena noyaari. Ayimatakana nomire, te pimpena nomiretyaari.

⁴³ Piñaavetana nareeta pinampiki, te pineshinonkatena pipankoki. Piñaavetana nosaraakovaitzi, te pimpena nonkithaatyaari. Piñaavetana nomantsiyatzi, jominkyakaantaitakena, te pinkivantena.'

⁴⁴ Ipoña jakanake kaariperoshireri, ikantzi: 'Novinkatharite, ¿tsikapaita noñaavetami pitasheneentzi, pimireneentzi, pikivantana, pisaraakovaitzi, pimantsiyatzi, jominkyeeetakemi, temaita nonkaminthaayetemi?'

⁴⁵ Ari ikantzi Pinkathari: 'Tera pineshinonkayetantaiya, onkantavetakya iryaani irinayee, naakatakera pantzimotake. Omapero.'

⁴⁶ Irootake iratsipetantayeetyaarori kantaitaachaneri ashinonkaantsi. Iriima inkarate kameethashireyetaintsine, inkantaitaateero irañaaetai.'

* 25:33 Iri ikantakoitz jak a oisha, iriitake piratsi ikovaperoitakeri jomisaikaitakeri akotsijanoriki. Iriima cabra, iri piratsi imanintayeetakeri jomisaikaitakeri ampateentsiki.

26

*Ikamantavakaita irakaanteri Jesús**(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)*

- ¹ Ikanta ithonkanakero Jesús okarazi iñaaventayetakeri, ikantanakeri iriyotaane:
² “Piyotaiyini eeroka kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi. Arira irakaantaaiteri Itomi Atziri impaikakoiteri.”
³ Ikanta ijevere omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ipoña antarikonaite, japatotaiyakani ipankoki Caifás ijevajanorera omperatasorentsitaari.
⁴ Ari ikamantavakaiyakani, ikantayetake: “Thame amataviteri Jesús ayeri ovakaanteri.
⁵ Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziri-payeeni.”

*Isaitantaitari Jesús kasankaari**(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)*

- ⁶ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavavetachari.
⁷ Ari areetapaaka tsinane amakotake kasankaari, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi paitachari “alabastro,” osheki ovinaro. Osaitantapaakari iitoonaki Jesús isaikakera jovaiyani.
⁸ Iksaiyanaka iriyotaane jiñaakero, ikantaiyanake: “¿Opaitama apaavaitantarori?
⁹ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki impayerimi ashinonkainkari.”
¹⁰ Jiyotakotakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikisantarori iroka tsinane? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri.
¹¹ Arira inkantaitatyeeyaani ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, irooma naaka eero piñiiri onkantaityaani pintsipatyaana.
¹² Tema eevatatzi osaitantanaro kasankaari omotaitaro apaata aririka inkitaaitakena.
¹³ Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo iroka tsinane, ari onkantya iroshiretantaitaarori antakeri. Omapero.”

*Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús**(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)*

- ¹⁴ Ikanta Judas Iscariote karavetariri 12 iriyotaane Jesús, jiyaatashitakeri ijevere omperatasorentsitaari.
¹⁵ Ikantapaakeri: “¿Ipaaitama pimpenari aririka namakemiri?” Ari joñaakaitanakeri ikaratzi 30 ipeviryaaka kireeki.
¹⁶ Aripaitera jamemenatanakero Judas tsikapaite irakaanteri.

*Overaantarori jovakaanaari iriyotaane**(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)*

- ¹⁷ Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, pokaiyapaakeni iriyotaane Jesús, josampitziri: “¿Tsika onkotsitakaanteka oyaari kitaiteriki Anankoryaantsi?”
¹⁸ Ari ikantanakeri: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari aparoni shirampari, pinkanteri: ‘Ikantzi iyotaanari: “Monkaratapaaka, nokovi niyaate pipankoki noimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, nontsipatyaari niyotaanepayeeni.”’ ”
¹⁹ Ari jimatakeri iriyotaane okaratzii ikantakeriri Jesús. Jonkotsitakaantake iroyaari kitaiteriki Anankoryaantsiki.
²⁰ Aritake sheetyaanake jareetapaaka Jesús, saikapaake irovaiyaani itsipatapaakari iriyotaane ikarataiyakeni 12.
²¹ Ikanta jovaiyani, ikantanake Jesús: “Pinkeme nonkante, pikarataiyini eeroka jaka, tzmatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.”
²² Ovashire ikantaiyanakani. Aparonipayeeni josampitanakeri: “¿Naakama pinkathari?”
²³ Ipoña jakanakeri, ikantzi: “Tsikarika itzimi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.
²⁴ Kyaaryoora impeyakotya irika Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. ¡Ikantamacheetziri pithokashityaarine! Eeromi itzimaajatzii irirori.”
²⁵ Ari iñaavaitanake Judas pithokashityaarine, ikantzi: “¿Naakama iyotaanari?” Ikantzi Jesús: “Irootake pikantakeri.”
²⁶ Eenirora jovaiyani jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Jiroka, poyaaro, novatha onatzi.”
²⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantziri: “Piraiyeni maaroni,
²⁸ tema niraane onatzi iroka, irootake ooñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, iro shitovaatatsine onkantya irariperoyeentaitaariri kaariperoshireri.”

²⁹ Pinkeme nonkante, eerora niritarao iroka irojatzai apaata aririka impinkathariventantai Ashitanari, ari apiitairori eejatzai.”

Iñaaventakero Jesús irookaventante Pedro
(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Ikanta ithonkanakero jamampaakotari Pava, jataiyanake tonkaariki otzishi Olivos.

³¹ Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Irootaintsi pookaventaiyena iroñaaka tsireni. Tema josankinaitate pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

³² Iro kantacha aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.”

³³ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero no-matziro naaka.”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Pinkeme nonkantemi, iroñaaka tsireni tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiri Jesús.’ Omaperora.”

³⁵ Ari ikantzi Pedro: “Eero nookaventzimi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzai maaroni iriyotaane.

Jamani Jesús Getsemaní-ki
(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ikanta Jesús itsipatakari iriyotaane, areetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri: “Ari pisaikavake jaka, niyaaneentavake naaka janta, namane.”

³⁷ Intaani jaanakeri Pedro itsipataanakeri apiteranki itomi Zebedeo. Ari jiraashiretakotapaakari iniroite Jesús.

³⁸ Ikantziri: “Ovamaimatyaana novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka jaka, thame ankaempite.”

³⁹ Ovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka, amanapaake. Ikantzi: “Ashitanari, pishinetanarika eeroka, pintsiparyaakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari.”

⁴⁰ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “¿Tema pinkisashityaaro pivochoki pintsipatyaana ankaempite?”

⁴¹ Pinkakite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya eeroka, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.”

⁴² Eejatzai ipiyanaa Jesús, amanapai, ikantzi: “Ashitanari, eerorika pitsiparyaakoventana onkarate nonkemaantsityaari, pimateroma opaita pikovakaakenari eeroka.”

⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzai jiñaapari jimagaiyini, tema iniroite okantaka ivochoki.

⁴⁴ Ipiyapithatanaari, mavatake ipiyaka jamani. Irojatzai japiitapai ikantayetakari inkaaranki.

⁴⁵ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaitanakeri janta kaariperoshireriki atziri.

⁴⁶ Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaake pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús
(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthaizti Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi ijevajanore omperatasorentsitaari, ipoña irashi antarikonaite.

⁴⁸ Tema Judas pithokashitaneri, ikantzitakari inkaaranki iramane: “Tsikarika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poirikeri.”

⁴⁹ Ikanta jareetapaakara Judas, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari.

⁵⁰ Ipoña josampitantzi Jesús, ikantzi: “Asheninká, ¿Ipaitema pipokashitziri?” Ari joirikaitapaakeri Jesús, iraatantanyaariri janta iramenakoiteri.

⁵¹ Ikanta aparoni tsipatarariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari.

⁵² Ari ikantanake Jesús: “Povairo piyotsirote, ipiyeetamikari. Tema ikaratzi ovesantatsiri, jovesaitziri irirori.

⁵³ Tema piyotzi kantatsimi namaneri Ashitanari, aritakemi iromityaantakena osheki maninkariite kisakoventyaanari.*

⁵⁴ Iro kantamaitacha ari onkantyaari omonkaraantyaari okaratzi josankinatakoyeetak-enari pairani.”

* 26:53 Iro ikantaitzi jaka “osheki maninkariite,” 12 legion ikaratzi.

⁵⁵ Ipoña Jesús ipithokashitanakari ikaratzi pokashitakeriri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitananari povathaamento, pipasamento? ¿Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki, kaarima paantana?”

⁵⁶ Ari onkantyaari, irootake omonkarantyaari okaratzi josankinayetakeri pairani kamantantaneri.” Aripaite ishiyayetana iriyotaane, jookaventaitanakeri Jesús apaniro.

Japatoventaitari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Ikanta jagaitanakerira Jesús ipankoki Caifás, ijevajanore omperatasorentsitaari, ari japatotaiyakani maaroni iyotzinkariite itsipatakari antarikonapayeeni.

⁵⁸ Noshikacha ineetsiini Pedro joyaatakoventakeri Jesús, irojatzji jareetantapaakari ipankoki ijevajanore omperatasorentsitaari. Iro inkyaanapaakyaarimi pankotsiki itsipayetapaakari kempoyaaventaneri, ikovi Pedro inkemakoveriteri tsika inkantaiteri Jesús.

⁵⁹ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaiyaka impaitya thaiyakotyarine Jesús onantyaari irovakaanteri.

⁶⁰ Te iriñaamaitya, okantavetaka ipokayevetaka osheki kovatsiri inthaiyakotyairimi. Ipoña ikatziyanaka apite thaiyakotanakariri,

⁶¹ ikantanake: “Nokemiri naaka chapinki iñaavaitzi ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, iro avisavetakya mava kitaite, nonthonkairo novetsikairo.’”

⁶² Ari ikatziyanaka ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanakeri Jesús: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkemeri okaratzi ikantakotakemiri?”

⁶³ Irojatzji jimairtake, te irake. Ari ishintsithatanakeri, ikantziri: “Pimpairy-eeri Kañaaneri Pava, onkantya niyoperotantyaari kyaaryoorika onkarate pinkantenari. ¿Eerokama Cristo Itomi Pava?”

⁶⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri. Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaaari irakojanoriki Pava impinkatharitari. Impoña piñeeri impiye inkenapai menkoriki.”

⁶⁵ Ikanta ikemavakera jevajanori, isaperyaanakero iithaare ikisanakara, ikantanake: “Ñaakero, ipairyaaashitakari Pava. Tekatsira pashine ancoveri inkantakoiteri. Pikemaiyak-eni eeroka okaratzi ithainkakeri Pava.

⁶⁶ ¿Ipaitama pikantaiyirini eeroka?” Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Tzimake ikenaakaashitane! ¡Ontzimatyé inkame!”

⁶⁷ Ipoña ichoontaporovaitaitanakeri. Tzimatsi pashine kaposaporovaitanakeriri. Tzimatsi eejatzji pasaporovaitanakeriri.

⁶⁸ Josampitzimaitaitari ikantaitziri: “Cristo, ¿tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa pinkantena ipaita pasavaitzimiri?”

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Ari isaikake Pedro jakakiroki, iro oñaantapaakariri otzikataaro, okantapaakeri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Galilea-satzi?”

⁷⁰ Iro kantacha osheki ñaakeriri Pedro jotekanakero, ikantanake: “Tetya, te niyoteri ipaita pikantanari.”

⁷¹ Ari ishitovaneentanake Pedro jakakiroki. Ari oñaapairi pashine otzikataaro, okantapaakeri itsipayetakari: “Irijatzji irika itsipataranki Jesús Nazaret-satzi.”

⁷² Ari japiitanakero Pedro jotekanakero, ikantanake: “Apaniro jiyotzi Pava, te niyoteri naaka irika shirampari pikantanari.”

⁷³ Tekera osamanite, japiitakeri ikaratzi itsipatakari ikantziri: “Eerokatake itsipatapiintari Jesús, tema Galilea-satzi pini, iriivaitake ikantziro jiñaavaitzi.”

⁷⁴ Ikantanakeri: “Tevé, te niyoteri irika shirampari pikantanari. Jiyotzi Pava nothaiyarika, irovasankitainata.” Aripaite iñaanake tyoopi.

⁷⁵ Ari ikinkishiretanairo Pedro ikantakeriranki Jesús: “Tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Shitovanake Pedro, iniroite jiraavaitanaka.

27

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Okanta okitaityaamanai, apatotaiymanaka jevariite itsipayetakari antarikonapayeeni, ikamantavakaiyakani iroverri Jesús.

² Ipoña joosotaitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira Poncio Pilato, jevariperori inatzi irika.

Ikamantakari Judas

³ Ikanta Judas aakaantaneri, jiyotanake irovamaakaantashityaari Jesús. Iniroite ikinkishiretanaka, jatake iroiipyeeeneri 30 kireeki ijevare omperatasorentsitaari, ipoña antarikonaite,

⁴ ikantapairi: “Jirika piireekite. Te onkameethate okaratzi nantakeri. Tekatsi irante Jesús naakaantashitakeri.” Ikantaiyanakeni irirori: “Intaanityaami, piyotziro eeroka.”

⁵ Ari japhishoonkanakeri kireeki janta tasorentsipankoki, ishiyaperotanakitya ipiyanaka, irojatzisi shirikantapaakari.

⁶ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, jagairi kireeki, ikantaiyini: “Te oshinetaantsite ankempoyagairi kireeki, tema iriitake apinatakeriri irovakaantaitanyaariri.”

⁷ Ari josampitavakaiyani: “¿Tsika ankanterika aaka irika kireeki?” Ipoña ikantaiyini: “Thame amanantantyaaro pitzitharipatha kipatsi, tsika inkitayeeteri aririka inkamayete kaari asheninkata.”

⁸ Irojatzisi iroñaaka ipaitayeetziro iroka kipatsi: “Iraantsipatha.”

⁹ Ari okanta omonkaratantakeri josankinatakeri pairani kamantaneri Jeremías, ikantake:

Jagaitakeri 30 ipevirya kireeki,

Okaratzi ikovaiyakeri icharinepayeeni Israel impinateri,

¹⁰ Iri jamanantayeetantakarori pitzitharipatha,

Irootake ikovakaakenari Pinkathari namanantero.

Pilato josampitziri Jesús

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Aritake areetaka Jesús isaiki jeveriperori, josampitavakeri, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.”

¹² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari antarikonaite, osheki ikantakove-tapaakariri Jesús. Te jakimaita irirori.

¹³ Ipoña ikantzi Pilato: “¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?”

¹⁴ Eeniro jimairetake, te irake. Ipampoyaaaminthananakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Tzimatsi jametapiintari jeveriperori: Maaroni osarentsi aririka iromoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri tsikarika intzime inkovaiyakeri.

¹⁶ Tzimatsiya aparoni judío jaakaantaitziri ipaita Barrabás, ikemakoitane inatzi irika jantakerora koveenkatatsiri.

¹⁷ Ikanta japatotaiyakani atziriite, josampitantake Pilato, ikantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri? ¿Iriima Barrabás? ¿Iriima pikovi Jesús ikantaitziri Cristo?”

¹⁸ Jiyotake Pilato ikisaneentashiitari Jesús, irootake jaakaantaitantakariri.

¹⁹ Tema inkaaranki, okantakaantakeri iina, okantake: “Eero pimaimanevaitziri eeroka kameethashireri. Osheki jomishimpyaakaantakana tsireni omintharovashiryaakena.”

²⁰ Iro kantacha ijevarera omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonapayeeni, jotsimaakeri atziriite, inkantaiyeni: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás, iriima Jesús irovaiteri.”

²¹ Ipoña japiitanakero jeveriperori josampitantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaantairi?” Ari ikantaiyini maaroni: “¡Iri Barrabás!”

²² Ari ikantzi Pilato: “¿Tsikama nonkanterika Jesús ipaitaitziri Cristo?” Jakaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanteri!”

²³ Ari ikantzi jeveriperori: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzisi ikaimaiyini atziriite, ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanteri!”

²⁴ Ari jiyotanake Pilato jamenaashivaitaka josampitantzi, tema osheki ikatsimashireyetake atziripayeeni. Ikaimakaantake jiña, iñeetakeri maaroni ikivaakotanaka, ikantanake: “Tera naaka kovatsine novakaanteri irika kameethashireri. Pikovaiyakerika, eeroka iyotaiyeroneri.”

²⁵ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Nokovaiyini, naakatake irookantaitya ompaitaayarika avisaintsiri eejatzisi novaiyanepayeeni.”

²⁶ Ipoña jomishitovakaantaitakeri Barrabás. Iriima Jesús ipasatakaantaitanakeri, jiyakoventakeri impaikakoiteri.

²⁷ Ikanta ovayiriite, ikyaakaanakeri Jesús ipankoki Pilato ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatoventakariri maaroni ovayiri.

²⁸ Isapokaitakeri Jesús, ikithaataitakeri kithaarentsi jonkeromaitatsiri oshiyarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri.

²⁹ Ipoña jamathaitakeri kitocheetapo iitoki, joirikakaitakeri irakoperoriki savorokaraki. Ipoña jotypeerovashiitanakari Jesús ithainkimavaitaitziri, ikantaiyini: “¡Paakameethatavakeri ivinkatharite judío-payeeni!”*

³⁰ Osheki ichoontaporovaitakeri, jomposainavaitantari savorokaraki.

³¹ Ikanta jeshitakero ishironzimentavaitakeri. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaataineri iithaare, jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Jesús irojatzi ikamantakari

(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³² Ikanta jiyaaatayanakeni, jomonthaitakeri Simón poñaachari Cirene, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús.

³³ Irojatz jareetantakeri tonkaariki opaita Gólgota (akantziro aaka: Atziriitoni.)

³⁴ Ari ipakoveetakari Jesús imire ikonovaitakero iyepitentsi, ikanta ithovetavakaro kapiche, temaita irirero.†

³⁵ Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite jaakero ikithaayetari Jesús, itsiparyavaakaayetakero, ikempitakaantakero jiñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. Ari onmkaratakari iñaaventakeri pairani kamantantneri, ikantake: Iñaareventayeetakero noithaare, Ipavakaayeetakero.

³⁶ Ari isaikaventaiyirini, jaamaakoventari.

³⁷ Ipoña josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IRIKA JESÚS, IRIITAKE IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. Jontarekakoitakeneri jeñokiimi ipatziitoki.

³⁸ Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki.

³⁹ Ithainkimayetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata,‡

⁴⁰ ikantaitziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povet-sikairo eejatzi. Eerokami Itomi Pava ¿Opaitama kaari payiitanta ipaikakoitakemi? Povavisaakotaiya.”

⁴¹ Irojatz ikantakeri eejatzi ijevere omperatasorentsitaari itsipayetakari iyotzinkariite, Fariseo-payeeni, ipoña antarikonaita, ikantaiyini:

⁴² “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori, iriromi ivinkatharite Israel-mirinkaite? ¿Arimi irovavisaakotakya ipaikakoitakeri, aritake ankempisantakerimi?”

⁴³ Javentaavetakari Pava, intsityaa añeeri omaperorika jetakotari ari irovavisaakotari. Tema ikantapiintzi: ‘Naaka Itomi Pava.’”

⁴⁴ Jimatzitakero koshintzipayeeni itsipatakari ipaikakota, ithainkavaitakeri.

⁴⁵ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatz shheeteeni ithaperotanakara ooryaa.§

⁴⁶ Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Elí! ¡Elí! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “¡Pavá! ¡Pavá! ¿Opaitama pookaventantakanari?”)

⁴⁷ Ikanta ikaratzi saikavetakariri, ikemavetavakari ikaimanake, ikantaiyini: “Pinke-meri, ikaimatziiri Elías.”

⁴⁸ Ipoña ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankovi-itakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaaovakeromi.

⁴⁹ Ikantaiyini pashine: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.”

⁵⁰ Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, peyakotanaka.

⁵¹ Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashi-itziroiri, apikota okantanaka, opoñaanaka jenoki irojatz osaaviki. Iniroite onikanaka tankayetanake mapi.

⁵² Ithonka iporokakoyetanake kaminkari, osheki kameethashireri kamayetantsiri, añaaayetanaí.

⁵³ Tema jañagairanki Jesús, ikaratzi añaaayetanaatsiri ishivotanairo omoroki jiyaaayetai iriroriite nampitsiki tasorentsitsatsiri, joñaakayetantaa.

⁵⁴ Ikanta ijevere ovayiriite itsipayetakari pashine ikaratzi ikatziyavetakari Jesús, jiñaakero onikaro, jiñaakero okaratzi avisayetantsiri, iniroite itharovanake, ikantanake: “¿Omaperovetyaama Itomintari Pava irika?”

* 27:29 Tema irooyetake jameyetapiintari pinkatharite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, joirikayetapiintziro eejatzi irakoperoriki ashirokaraki. † 27:34 Irootakera joitaitziriri atziri eero ikemaantsivaitanta aririka irovasanakitagaiteiri.

‡ 27:39 Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata aririka inthainkashiretante. Iro oshiyarori ametaiyarini aaka-payeeni, aririka ookoteri atziri anthainkashireteri: “¡Piñaakero! ¡Pikemakero!” § 27:45 Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsitenitanake irojatz joveraanaka ooryaa 9.

⁵⁵ Tzimatsi eejatzi janta tsinanepayeeni amenakotakeriri, irootake poñeenchari Galilea-ki oyaatziri Jesús, osheki ampitakoyetakeri.

⁵⁶ Jiroka okarataiyini: María Magdalena, María iriniro Jacobo ipoña José, ari osaikake eejatzi iriniro itomipayeeni Zebedeo.

Ikitaitakeri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Ikanta osheetyaanake, ari ipokakeri aparoni ashaarantachari poñaachari Arimatea, ipaita José. Irijatzi jiyotaapiintakeri Jesús.

⁵⁸ Jiyaaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetinari nonkitatairi Jesús.” Ikanta Pilato ikantakaantake iraanairi inkitatairi.

⁵⁹ Ikanta José iponatantakeri Jesús kiteri manthakintsi.

⁶⁰ Jovakotakeri ovakanatake jimorontashiitzi kaminkaripayeeni shirantaaki, joip-inaakaantake iniroite mapi, joshepitakotantakeri. Piyanaka José.

⁶¹ Okanta María Magdalena, ipoña pashine María, osaikaventapaintziri tsika ikitaitakeri.

Aamaakoventavetariri tsika ikitaitakeri

⁶² Okanta avisanake jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari, ari jiyaaatake ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni janta ipankoki Pilato,

⁶³ ikantapaakeri: “Pinkathari, chapinki eeniro jañaaveta amatavitanteneri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nonkamavetakya, iro mavatapaintsine kitaite, aritake nañagai.’”

⁶⁴ Nokovi potyaante aamaakoventyaarine irojatzi omonkaratantakyaari mava kitaite. Aamaashitya iriyaatake tsireni iriyotaanepayeeni, iragaateri. Impoña inkantaiya: ‘¡Añagai Jesús!’ Aririka irimatakero, ari ovatsiperotakya iramatavitante.”

⁶⁵ Ari ikantanake Pilato: “Jirika ovayiriite, paanakeri, pinkanteri iramaventyaari tsikarika okanta pikoviri eeroka.”

⁶⁶ Ari jiyaaatayanakeni, jovitsinekakoyetapaakeri omoroki. Ari isaikaventaiyirini.

28

Jañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta avisanake kitaite jimakoryaantaitari, aritake kitaitamanake etapiintarori kitaite. Ari iyaatamanai María Magdalena otsipatanakero pashine María amenairo tsika ikitaitakeri Jesús.

² Ari onikanakari shintsiiini kipatsi, tema jayiitapaakitzi inkiteveri maninkariite jotanampyaapaakero mapi jashitantaveetarori omoro, isaikantapaakero.

³ Shipakirya ikantapaaka ikempitapaakaro ookatharontsi. Kitamaaniki okantaka iithaare kempivaitaka sharaka.

⁴ Ikanta ovayiriite aamaakoventavetariri, iñaavakerira, antaro itharovaaiyanakeni, kempivaitanaka inkamanakityeemi.

⁵ Ipoña irika maninkariite, ikantanakero tsinanepayeeni: “Eero pitharovaiyini eeroka. Niyotake iri pipokashitzi Jesús ipaikakoveetakeri.

⁶ Te añeeri jaka, añagai. Tema ari ikantzitakaranki. Pimpoke, pamenero tsika jovaveetakeri Avinkatharite.

⁷ Pimpiyanake, pinkamantayeteri iriyotaanepayeeni, pinkanteri: ‘Añagai Jesús, piyaatai Galilea-ki, ari piñaayetairiri.’ Aritake nokamantakemi.”

⁸ Okanta opiyanaaka pampoyaaashire okantayetanaka. Iro kantacha iniroite okimoshiretanake, oshiyashitanakari iriyotaane onkamantayeteri. Oshiyaminthaita iyaate onkamantante,

⁹ ari joñaakakarori Jesús, jovethatavakaro. Iyaatashitanakeri okarikiini, otyeerovashitapaakari, avithanokiitapaakeri.

¹⁰ Ipoña ikantziro Jesús: “Eero pitharovi, piyaate pinkamantayetairi nirentziyetaari, iriyaataita Galilea-ki, ari iriñaayetainari.”

Ikantayetziri ovayiri

¹¹ Okanta opiyeeyanaka tsinane onkamantante, jatanake eejatzi ovayiriite nampitsiki, ikamantapaakeri ijevare omperatasorentsitaari okaratzi avisaintsiri.

¹² Ari japatoiyanakani antarikonaita, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankantyaaka omanakotantayeariri?” Ikaimaitakeri ovayiri, ikantziri: “Jirika osheki nompinatemiri,

¹³ pinkantayeteri atziriite: ‘Niyankiite tsireni, nomaanake. Aamaa ari ipokaiyakeni iriyotaane, jaanairi.’

¹⁴ Aririka inkemake jeveri, naakatake kantakoventemine eero jovasankitaantami.”

¹⁵ Ari jimatakero ovayiriite, jaakeri ipinaitakeriri, jantakero okaratzi ikantaitakeriri. Irootakera jantetaari maaroni judío-payeeni iroka, irojatzí iroñaaka.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Ikanta 11 iriyotaane Jesús, jataiyakeni Galilea-ki osaikira otzishi ikantakeriranki Jesús ari iriñeeriri.

¹⁷ Ikanta jiñaavairira, jotyeerovashitavaari. Iro kantacha tzimayetatsi kisoshireventavairiri.

¹⁸ Ikanta jokarikitapaakari Jesús, ikantapairi: “Iriñaapinkathaperoyeetaina inkiteki eejatzí kipatsiki.

¹⁹ Irootake nonkantantyaamiri: Piyaatero maaroni nampitsi, pinkempisantakaayetairi atziripayeeni, pothotyero maaroni. Aririka inkempisantayetai, poviinkaayetairi, pim-pairyeeri Ashitairi, Itomi, ipoña Tasorentsinkantsi.

²⁰ Piyotaayetairi atziripayeeni irimayetairo okaratzi nokamantayetakemiri. Arira nontsipatapiintatyeyyaami naaka, kiso novemi irojatzí apaata onthonkantaiyaari kipatsi.” Ari nonkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Marcos

Ikamantantakeri Juan oviinkaatanerani

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Jiroka okanta opoñaantanakari Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Itomi Pava, paitachari Jesucristo.

² Pairani tzimatsi kamantantanerani ipaita Isaías. Josankinatakotakeri Pava iñaanatziri Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,
Iriitake ovetsikanontemine.

³ Incheraacheraaventapaakemi tsika te inampiitaro, inkantantapaake:

Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake,
Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴ Ari okantamaitaka, monkarataka iñaaventayeetakeri. Kinkithatake pairani Juan tsika te inampiitaro, iñaaventapaakero oviinkaataantsi, ikantantapaake: “Poviinkaatzimentyaari Avinkatharite, povashaantairo kaariperori, aritake impyekoyetaimiro pikaariperoshirevetaka.”

⁵ Oshékira pokashitakeriri Juan, Judea-satziite ipoña Jerusalén-satziite. Ikamantakoyeta-paakero ikaariperoshiretzi, irootake joviinkaayeetantakariri jiñaaki Jordán.

⁶ Iithaaretari Juan, jontyeetziro ivitzi camello. Jovathakitari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, jimiretari iyaaki pitsi.

⁷ Jiroka ikantake Juan ikinkithatzi: “Aatsikitake maperotziriri iñaapinkatharentsitziri, noñaapinkathatziitaitakari naaka. Te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya noiyyotashitantaariri no-zapato-ryeeri.

⁸ Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaatanatyeerimi Tasorentsinkantsi. Naakamacheeni intaani noviinkaatanamatsitaro jiña.”

Joviinkaata Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokake Jesús ipoñaakaro nampitsiki Nazaret saikatsiri Galilea. Joviinkaatavakari Juan antaraaki jiña Jordán.

¹⁰ Iro intonkaantanakyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaavakeri josaaviinkashitapaakari Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki joshiyapaakari shiro.

¹¹ Ikemaitatzi jenoki ikantaitanake:

Oshékira nokimoshireventakemi Notomi, eerokatake netakoperotane.

Inkaariperoshiretakairimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro.

¹³ Ari ikovavetakari Satanás inkaariperoshiretakairimi. Tema oshéki kitaite isaikake janta itzimayetzira koveenkariri piratsi, okaratzi 40 kitaite. Iro ipokantapaakari maninkarite jampitakotakeri.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ipoña ikenanake Jesús Galilea-ki inkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Aritakera jashitakoitakeri Juan irirori.

¹⁵ Ikantantapaake Jesús, ikamantantzi: “Monkarataka iriñeetantaariri Pava impinkathariventantai, pinkempisantairo Kameethari Ñaantsi. Povashaantayetairo pikaariperoshirevaitzi.”

Jaantaitanakariri 4 shimaatzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Okanta pashine kitaite ikenanake Jesús inkaarethapyaaki Galilea, iñaapaatziiri paitachari Simón itsipatakari irirentzi Andrés ikithataiyini. Tema shimaatzinkari inaiyini.

¹⁷ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaataakagaiyaami.”

¹⁸ Aripaitera joyaatanakeri, jookanakero iithamento.

¹⁹ Iro jovaavetanaka kapicheeni, iñaapaatziiri itomipayeeni Zebedeo paitachari Jacobo itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare.

²⁰ Jaanakeri eejatzi. Eeniro isaikanake iriri itsipayetanaari iratzirite.

Atziri jaakiri peyari
(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritake areetayakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantapaake japatotapiintaita.

²² Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janaanakeri iyotzinkariite, iniroite ipampoyaa-minthaitanakeri.

²³ Ariya isaikakeri janta atziri jaakiri peyari, kaimanake irirori,

²⁴ ikantzi: “Jesús, Nazaret-satzi, niyotzimi naaka, eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.”

²⁵ Ikantanakeri Jesús: “¡Pimairete peyari! ¡Piyaate!”

²⁶ Ikaimanake shintsiini atziri, jompetatakaavaitanakari iveyarite, jookanakerira.

²⁷ Ikantavakaanaka atziriite: “Piñaataiteri irika, ikitsirinkiri jovavisaakotziri jaakiri peyari.” Ipampoyaa-peroitanakeri.

²⁸ Ikemakoitanakeri thaankiini Jesús maaroni janta Galilea-ki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitovanaira Jesús japatotapiintaita, jaanakeri Juan ipoña Jacobo, ikenaiyanakeri ipankoki Simón, isaikitara eejatzi Andrés irirentzi Simón.

³⁰ Iro jareetapaakityaani, ikantaitavakeri: “Okatsirinkavaitatzi iriyote Simón.”

³¹ Eekero ipithokashitaro, jakathavakotakero, jomisaikakero. Eshitanake okatsirinkavaiveta. Piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyari
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki mantsiyari, jamaitakeneri eejatzi osheki jaakiri peyari.

³³ Ipiyotzimentaitapaakari pankotsiki.

³⁴ Jovashinchaayetairi maaroni. Tera ishinete aparoni peyari iriñaavaite jovashinchaayetzirira ikaratzi jaakayetziri. Tema jiyotzi peyari irirori tsika ipaita Jesús.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki
(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitaitzimatake, ananenkanaka Jesús iñaañaatzi tsika te inampiitaro.

³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaratzi joyaataiyirini, ikokovatairi.

³⁷ Ikanta iñaapairi, ikantapairi: “Iyotaanari, ikokovaitatziimi.”

³⁸ Jakanakeri irirori ikantzi: “Thame aate, tera iro nompokantyaari nosaike jaka, ontzimatyte niyotaantayete eejatzi pashineki nampitsi.”

³⁹ Ari okantamaitaka, ithonka Jesús janiitakero Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, jovashinchaayetai osheki jaakayevetari peyari.

Jovashinchaayetziri omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ Ipoña ipokake omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakeri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.”

⁴¹ Jamenanakeri Jesús, jetakoshiretanakari. Jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “¡Nokovi, peshitakotai!”

⁴² Eshitakotanake ipathaavaivetaka.

⁴³ Ikantavetavaari jiyaaaira inampiki,

⁴⁴ ikantziri: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratairo ikantakaantakeri pairani Moisés-ni, paanake pinkitevatantaiyaari, iroora iriyoyeentaitaari eshitakotaimi.”

⁴⁵ Iro kantamaitacha pathaavaivetachari, ikamantantanake nampitsiki tsika okanta jeshitakotantaari. Iro kaari aritantanaa isaikanai Jesús nampitsiki. Jatake tsika te inampiitaro, ari isaikakeri. Arimaitaka ipokashitziriri osheki atziri.

2

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

¹ Avisake tsika okaratzi kitaite, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayetavai atziriite, ikantaitzi: “Areetaa Jesús.”

² Ipiyotzimentavaari eejatzi, te irantetapaakyaaro pankotsi. Jiyotaayetapairi maaroni.

³ Tzimatsiya 4 atziri pokashitakeriri Jesús janatakotakeri kisoporokitatsiri.

⁴ Te onkante iriñeeri, jotzikaakeri atziriite piyotainchari. Ataitanake jenoki pankotsiki, joveyantakero ikatziyakara Jesús, jovaniiryaaakotakeri mantsiyari.

⁵ Ikanta Jesús, jiyotakotavakeri iraventaashiretaneete, iñaanatavakari mantsiyari, ikantziri: “Notomí, ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.”

⁶ Kemavakeya iyotzinkariite, ikantashiretaiyanake irirori:

⁷ “Ithainkakeri Pava irika. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikanta irirori Pava ipeyakotantziro.”

⁸ Iyotake Jesús ikinkishiretakari, ari josampitziri, ikantziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitantari?”

⁹ ¿Tema onkameethatziomotemi nonkanteri kisoporokiri: ‘Ipeyakoitaimiro piyaariperoshirenka?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paanairo ponoryaamento, piyaatai?’

¹⁰ Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri tzimatsi ishintsinka, ipeyakotziri kaariperoshireriite.” Ipthokashitanakari kisoporokiri, ikantanakeri:

¹¹ “¡Pinkatziye! Paanairo ponoryaamento. Piyaatai.”

¹² Katziyanaka mantsiyari, jaanairo jonoryaantavetari, shitovanake. Maaroni atziri iñaavakeri. Ipampoyaaaminthatanakeri iñaayetakerira. Itharomentaventanakari Pava, ikantayetanake: “Omapero okameethatake iroka. Tera añaapiinte oshiyaarone.”

Jaantanakariri Jesús paitachari Leví

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Ipoña japiitapairo Jesús jiyotaayetapairi atziri inkaarethapyaaiki. Ari ipiyotzimentaitavaari eejatzi.

¹⁴ Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, avisanake. Irojatzí iñaantapaakariri itomi Alfeo paitachari Leví, isaiki irirori ikovakoyetziri kireeki isheninkapayeeni. Ikantapaakeri: “¡Poyaatenal!” Katziyanaka, joyataanakeri.

¹⁵ Ipoña Leví irirori, jaanakeri Jesús irovakaiyaari ipankoki. Ari jiyaatzitakari eejatzi iriyotaane, ikempiyapaakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, ipoña kaariperoshireriite. Osheki piyotaincha jovaiyani.

¹⁶ Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite, josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ikempiyantariri iyotaimiri kaariperoshireriite, ikempiyakari eejatzi kovakotziriri isheninka?”

¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatsine tekatsi inkove irirori. Tera iro nopokajaantantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireriite, aña nopokashitaatziiri kaariperoshireriite nonkaimashireyetairi.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Tzimatsira pokashitakeriri Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “Itzitapiintakaro iriyotaane Juan irovarite, ari ikempitari iriyotaane Fariseo-payeeni. ¿Opaitama kaari itzitan-taro piyotaane eeroka?”

¹⁹ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aririka inkempiyeytaari aavakaachari, ¿Arima irovashireneentaitakya? Kempitaka eero, aña kimoshirera inkantaitya irovaitya.

²⁰ Irooma apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitea intziyentavaitaityaari.

²¹ Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro ovakeramairi osape, arira osaperyaaperotanake ampithatanakyaarika ovakeramairi.

²² Iroora aritatsi irovayeetero ovakerari imireyetaari, ovakerariki meshinantsinaki. Irooma irovantashiitakyaaro paisatonakiki, ari osanaryaakotanake, apiteroite apaatashivaitakya.”

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsishimashiki. Ari javiikitanakeri iriyotaane okithoki pankirentsi.

²⁴ Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama javiikitan-tarori piyotaane? ¿Tema iriyote te oshinetaantsite kitaiteriki jimakoryaantaitari?”

²⁵ Jakanake Jesús ikantzi: “¿Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni itsipayetakari ikaratayini aantavetakariri itashe?”

²⁶ Ikyaake tasorentsipankoki ijevavetari Abiatar-ni, jovakaro tasorentsianta, ipakeri eejatzi itsipayetakari. Tera oshinetaantsiveta, intaani jovapiintavetaro Omperatasorentsitaari.”

²⁷ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tema iriira atziriite kantakaantakerori jovetsikantaitakarori kitaite jimakoryaantaitari. Tera iro kitaite jimakoryaantaitari kantakaanterone jovetsikayeetantakariri atziriite.

²⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

3

Atziri kisovakori

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ Ipoña ikyaapai eejatzi Jesús japatotapiintaita. Ari isaikake atziri kisovakori.

² Ikovaitatziira iriñeeteri irovashinchaayetairi mantsiyari kitaite jimakoryaantaitari. Amaane jovaitakeri, onantyaari inkantakoiteri.

³ Ipoña Jesús ikaimakeri mantsiyari, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.”

⁴ Josampitakeri piyotzimentakariri: “¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi avamaante? ¿Tema aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariperovaite?” Tekatsira akatsine.

⁵ Ipampoyaanakeri Jesús piyotzimentakariri, ovatsimashiretanakeri jiñaayetakerira te irineshinonkayetante, ikantanakeri mantsiyari: “¡Pinthaaryaavakotai!” Matanaka, akotsitanai kameetha atziri.

⁶ Ikanta Fariseo-payeeni, jatake ikinkithavaitakairi aapatziyariri Herodes iramene tsika inkantero irovamaakaantantyaariri Jesús.

Ipiyotaita inkaarethapyaaki

⁷ Ipoña ishitovanai Jesús, ikenanai inkaarethapyaaki itsipatanaari iriyotaane. Joyaareki jovanakeri Galilea-satzi, Judea-satzi,

⁸ Jerusalén-satzi, Idumea-satzi, maaroni nampiyetarori intatsikero antaraaki jiña Jordán. Ikemakotakeri eejatzi Tiro-satzi, Sidón-satzi, ikantaitzi: “Osheki itasonkaventantake Jesús, jantake osheki kaari iñaapiintaitzi.” Pokaiyanakeni iriroriite iriñeeri.

⁹ Irootake Jesús ikantantanakariri iriyotaane irameneneri pitotsi, eero janavyeetantari.

¹⁰ Jimatakeri Jesús, jovashinchaayetake osheki. Otatsinkapirinikitavakaaka mantsiyari ikovira irantantavakyaari kapicheeni irako.

¹¹ Ipokayetzira jaakayetziri peyari, jotyeeerovashitari Jesús, ikaimimaita shintsiini, ikantzi: “¡Eeroka Itomi Pava, niyotzimi naaka!”

¹² Onkantya eero jiyotzitantaitari Jesús, ikisathayetakeri.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanoriite

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki. Arira ikaimakaantapaakeri ikaratzi ookimotakariri. Jataiyakeni ikaratzi ikaimakaantakeri.

¹⁴ Aripaitera jiyoshiitake 12 intsipatapiintyaari, iriitake irotyaanteri inkinkithatakaantayete.

¹⁵ Ipasavyaakari irovashinchaayetairi irirori mantsiyari, ikaratzi jaakayetziri peyari.

¹⁶ Jirika ikaratzi jiyoshiitakeri: Simón, ipaitakeri Pedro.

¹⁷ Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipataakeri Juan, irijatzi irirentzi Jacobo. Ipaitakeri “Boanerges,” (akantziri añaaneki aaka: “Otomi ookatharontsi.”)

¹⁸ Ipoñaapaaka eejatzi Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, eejatzi Simón ipaitakeri “Kisakotantani,”

¹⁹ ipoñaapaaka Judas Iscariote, tsika intzime pithokashityaarine.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ipoña ipokaiyeeni Jesús pankotsiki. Ari ipiyotzimentavaari osheki atziriite, te onkante iriyaatapainte irovaiya Jesús.

²¹ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Shinkiventaka Jesús.” Iro ipokantavetakari isheninkathoriite, iraanairimi.

²² Areetaiyapaakani eejatzi iyotzinkariite ipoñaayetaka Jerusalén, ikantapaake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashitariri peyari paitachari ‘Beelzebú,’ irootake jovashinchaayetantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.”

²³ Ikanta ikemakera Jesús, japatotaiyakerini, joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikantayetakeriri, ikantziri: “¿Tzimatsima peyari kaminaavakaachari eero jaakantanta?”

²⁴ Aririka irantaminthatavakaiya atziri tsika ipinkathariventaitziri aparoniki nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka.

²⁵ Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya.

²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya, eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaaari.

²⁷ Aparoni atziri ñaaperotachari kameetha, tekatsira materine inkyaashiteri ipankoki irayiteri jashiyetari irirori. Irooma aririka iroosoitakeri, aritake irimaitakeri.

²⁸ Pinkeme nonkante: kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevaitatsine, onkantavetakya inkantzimavaivetakyaari.

²⁹ Iriima inkarate kantzimavaitakerine Tasorentsinkantsi, irashira irovaatyero, eerova ipeyakotairi.”

³⁰ Iroora ikantantakarari Jesús, tema ikantayeetaziiri: “Kamaari inatzi.”

Iriiro Jesús ipoña irirentzipayeeni

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Ariya areetapaakari iriuro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni, okaimakaantapaakeri, okatziyapaaka jakakiroki.

³² Ikantavetakari ikaratzi apatoventakari: “Ari opokiri piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.”

³³ Ikantanake Jesús: “¿Niinkama pikinkishiretaiyarini eeroa iro nonirontari, iri nirentzitari?”

³⁴ Ari jamenayetanakeri apatoventakari, ikantzi: “Irikaite, iriiyetakera nokempitakaantaari nirentzi, irijatzi nokempitakaantaari noniro.

³⁵ Ikaratzi antanairori ikovayetziri Pava, iriitakera nirentzitari, irojatzi notsirontaari, irojatzi nonirontari.”

4

Joshiyakaaventziri Jesús pankivarentzi

(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

¹ Ipoña ipiyanaa eejatzi Jesús inkaarethapyaaki, jiyotaantapai. Ipiyotzimentaitavaari. Otetanaka pitotsiki, saikakotake niyankaakki kapicheeni, katziyeeyakani atziiriite othapyaaki ikempisantziri.

² Maaroni jiyotaayetziriri, joshiyakaaventatziiniri, ikantzi:

³ “Tzimatsi aparoni pankivarentzi, jatatsiri impankite.

⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki. Ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro.

⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari tsika omapiporokitzi te ontzimaperote kipatsi. Thaankiperoini oshookarentana. Tera ontontapathaperotatyte kipatsi,

⁶ sampishitanake pankirentsi jooryaapaakera ooryaa. Tema te onkyaaperote oparitha inthomointa.

⁷ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi, anaanakero iroori oshookanake. Te onkithokite.

⁸ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana oshookapaake, kithokitanake maaroni. Tzimayetai okitho aparopayeeni okaratzi shookaintsiri. Aparoni shookapaintsiri, eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”*

⁹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Kovatsiri inkemathatero, irovayempitatyte inkempisante.”
¹⁰ Aritake jataiyeeeni maaroni atziri, intaani isaikake Jesús itsipayetakari oyaayetapiintakeriri, ipoña 12 iriyotaane. Ari josampitaiyakeri Jesús, ikantziri: “¿Tsikama okantakotaka okaratzi poshiyakaaventakeri inkaaranki?”

¹¹ Jakanakeri Jesús, ikantzi: “Iroñaakara nonkamantemiro kaari piyovetaiyani, aritake piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantzi. Iriima pashinepayeeeni, eero nokamantzitari irirori, intaani noshiyakaaventayeteneri,

¹² ari onkantya eero iñaantaro ikemayevetari. Onkantavetakya inkempisante, eero ikemathatziro, ari onkantya eero ipashineshoretantaa, tema eero ipeyakotairi irirori.”

¹³ Ipoña Jesús josampitziri, ikantziri: “¿Tema piyotavakero noshiyakaaventakeri? Aririka noshiyakaaventakemiro pashine, ¿tsikatya pinkantya piyotantyaarori?”

¹⁴ Tema irika atziri ookakitakerori ivankire, iriira oshiyakaaventacha kamantantzirori iñaane Pava.

¹⁵ Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ipokapaake Satanás, imaisantakaapaakeri. Iriiyetakera oshiyakaaventziri ookakitapainchari avotsiki.

* 4:8 Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 30 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 100 okithoki.

¹⁶ Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ikempisantaveta thaankiini. Joshiyakovetakaro ookakitapainchari omapiporokitzi, oshookavetanaka thaankiini.

¹⁷ Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te inkisashityaaro ikemaantsiventanakaro ikempisantanairo ñaantsi, jovashaantanakero. Joshiyakarora pankirentsi sampishitanantsiri, tera onkyaaperotatyeparitha inthomointa kipatsiki.

¹⁸ Tzimatsi pashine kemavetarori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari kitocheemashiki.

¹⁹ Okantakaantziro jamatavivaita apaniro, ikinkishiryaaokotaro irashaarantya, iro ikovaperotake ontzimimotairi maaroni. Anaanakero ñaantsi ikemavetavakari, joshiyakaro pankirentsi kaari kithotatsine.

²⁰ Tzimatsiya kemavakerori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi. Ikempisantanai, joshiyakotakaro aparoni shookapaintsiri, tzimanaintsiri eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentansiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”†

*Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Lc. 8.16-18)*

²¹ Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Avakotzirima otapinaki? Tera. Aña iro akovi onkoñeetye maaroni inkene amenavaite.

²² Ari onkantaari eejatzi, ontzimatyete onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani.

²³ Kovirori inkemathatairo, inkempisante.”

²⁴ Ikantanakeri eejatzi: “Paamaiyaarora okaratzi pikemakeri. Oztimikari pantzimotanane, jimaperoyeetaimikari apaata eeroka.”‡

²⁵ Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotziitairi. Iriima kaari otzimimotzi, eekerora iriyaatatyete iriñeero eero ontzimimoperoyetairi.”§

Joshiyakaaventziro Jesús oshooki pankirentsi

²⁶ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Tzimatsira oshiyari ipinkathariventantai Pava. Oshiyatyaarira aparoni shirampari pankitzirori pankirentsi,

²⁷ imayira tsireni, inkakitamanai. Temaita iriyotero tsika okanta oshookantanakari ivankire.

²⁸ Apanirora oshookavaitzi, etanakyaaro oshitovanake iryaani oshi, impoña ompovainkaryaanake, tzimanake osheki okithoki.

²⁹ Onkanta osampatake, monkarapaitetapaaka iravatantaityaarori.”

*Joshiyakaaventaitziro okitho inchatu iryaanitsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)*

³⁰ Ikantanake eejatzi Jesús: “¿Opaitama oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Pava? ¿Opaitama noshiyakaaventemirori?”

³¹ Oshiyatyaarora aririka ampankitero iryaanitsiri okitho pankirentsi. Okantaveta iryaani onaveta,**

³² aririka ampankitakero, oshookanake, anaanakero pashine pankirentsi, antaro onkantayetya oteva, ari irimavoshiyetyaari tsimeri otsimankatapeshitake.”

*¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetziri?
(Mt. 13.34-35)*

³³ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventayetziniri atziri okaratzi jiyotaayetziriri. Kapicheenirika inkemathayetakero atziriite, kapicheenira iriyotaayeteri. Oshikirika inkemathayetakero atziriite, oshékira iriyotaayeteri.

³⁴ Tekatsi aparoni okaratzi ikamantantziri kaari joshiyakaaventzi. Iriima iriyotaane, ikemathataakeri maaroni otzimi jiyotaantayetakeri.

*Joimarentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)*

³⁵ Okanta osheetyaanake, ikantanairi iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikeronta.”

† **4:20** Pamenero kantakotachari janta versículo 4.8. ‡ **4:24** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantarotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyeemiro. § **4:25** Jiroka okantakotziri okaratzi iñaaventaitziri jaka: Ikaratzi iyotavakerone niyotaaakeriri, eekero niyotakaaperotanakiyeeri. Iriima kaari kempisantarotavakerone niyotaaavetakariri, irimaperotya eero jiyotairo. ** **4:31** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaanitsiri pankirentsi” paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

³⁶ Aritake jatanai maaroni piyotzimentakariri. Tema aritake isaikake irirori pitotsiki montyaakotaiyanaani. Tzimatsiya oyaatanakeriri ikenakoyetanake pashineki pitotsi.

³⁷ Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, otamakaatanake antaro, otetaatapaaka jiña a pitotsiki, irootzimatake intsitsiyakote.

³⁸ Jovakiryagaitanakeri jimayira opoopaki pitotsi, jotziitotaka, ikantaitziri: “¡Iyotaanar! ¡Antsitsiyakotatyé!”

³⁹ Piriintanaka Jesús, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ikantzitanakaro inkaare eejatzi: “¡Pimairyaa!” Avisanake tampyaa, mairyaaatanai inkaare.

⁴⁰ Ikantziri iriyotaane: “¿Opaitama pitharovantanakeri? ¿Tekerama paventaari Pava?”

⁴¹ Osheki iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani itharonkakiini: “¿Ipaityaakama irika joimarentantarori tampyaa, joimarentziro eejatzi inkaare?”

5

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ Areetapaaka Jesús intatsikero inkaare, inampiki Gadara-satzi.

² Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki,

³ ari isaikavaiziri irirori. Te iraavyeeteri joosoveetantari ashirotha.

⁴ Itzimpeshiro joosoveetantari iitzi eejatzi irakoki. Tekatsira kitsirinkerine.

⁵ Ari ikantaityaani maaroni kitaite eejatzi tsireni, ikenayetzi otzishiki, kitataariki, ikaimavaitzi, itotakaayetaro mapishetapayeeni.

⁶ Ikanta iñaavakerira ipokake Jesús, ishiyashitavakari, jotypeerovashitapaakari.

⁷ Ikaimapaake shintsiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri, tera nonkove povashinonkaina! ¿Tsikama pinkantaajatenaka?”

⁸ Tema ikisapaakitziiri Jesús, ikantapaakeri: “¡Piyaate peyari!”

⁹ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ari jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaanzi,’ tema osheki nokarataiyini.”

¹⁰ Eekero ikantanakitzi peyari: “Te nonkove pomityaantena pashineki nampitsi.”

¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chancho ishintariyani.

¹² Ikantaiyini peyari: “Pomityaantena janta chanchoki.”

¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pimatero.” Arira ishiyeyanakani chancho imperetatzitzi otzishi, mitagaiyapaakani inkaareki, ari ithonka ipiinkake. Aamaaka ikaraveta 2,000 chancho.

¹⁴ Itharovaiyanakani aamaakoventariri, shiyeyanakani ikamantantapaake nampit-siki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. Pokaiyanakani iramenero avisaintsiri.

¹⁵ Ipokashiitanakeri Jesús, iñeetapaatziiri jaakavetari peyari. Isaikake, ikithaataa, kameetha ikantanaa. Itharovakaapaakari iñaapaakeri.

¹⁶ Ikaratzi ñaakeriri inkaaranki ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñaakeri irika, iriitake Jesús ovavisaakotairiri. Joviinkakaantake eejatzi osheki chancho.”

¹⁷ Ikantaitanakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.”

¹⁸ Ipoña jotetana Jesús pitotsiki. Ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noy-aatanakemi.”

¹⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki. Pinkantapairi: ‘Jinashinonkataana Pinkathari.’”

²⁰ Jimatakero jaakavetari peyari, jatai inampiki paitachari Decápolis, ikamantapairi maaroni atziri, ikantapairi: “Jovavisaakotaana Jesús.” Ipampoyaaminthaitanakeri ikemaitzirira ikantayetapairi.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiya Jesús ipoñagaaro intatsikero. Ipiyotzimentavaari osheki atziri inkaarethapyaaki.

²² Ari jareetapaakaya jevatatsiri japatopiintaita ipaita Jairo. Jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari,

²³ ikantapaakeri: “Onkamatyee nishinto. Nokovi piyaate pantantaiyaaro kapicheeni pako, eshitakotaita.”

²⁴ Ari jiyaatanake Jesús, iro kantamaitacha joyaatanakeri osheki atziri, janavyi-imatanakeri.

²⁵ Okanta aparoni tsinane osokaavaitachari, tzimakotake 12 osarentsi omantsiyavaitake,

²⁶ osheki jaaventaveetakaro, aperotakero tzmimovetarori opinaventa. Amenaashivaitaka, eekero iyaatatzi omantsiyatzi.

²⁷ Okemake iroori ifaaventaitziri Jesús, ikantaitzi: “Ovashinchaantaneri inatzi Jesús.” Osatekantanakari atziri okenashitanakeri itaapiiki, antzitapaakeri kapicheeni iithaare.

²⁸ Tema okantashiretanakitzi iroori: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.”

²⁹ Apathakero eshitanake osokaavaveta.

³⁰ Jiyotzitanaka Jesús tzimatsi ovashinchaashitakari ishintsinka, josampitanakeri oyaayetakeriri, ikantziri: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?”

³¹ Jakanakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Tema piñeeri janavyiimatakemi atziri? Eekero pikantatzi: ‘¿Niinka antzitakenarori noithaare?’”

³² Eekero jamemenatanakitzi Jesús, iriñeeri antzitakeriri iithaare.

³³ Okanta tsinaneka oñaapinkathatanakeri Jesús, okavaitanaka. Tema iro jovashinchagai. Iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari, okamantakotapaaka.

³⁴ Ikantanakero irirori: “Tsinané, ovashinchagaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya, aritake eshitakotaimi.”

³⁵ Tekera inthonkero Jesús ifaanatziro, areetaiyapaakani poñechari ipankoki Jairo. Ikantapaakeri: “Kamakera pishinto. Eerora poñaashirenkashivaitari iyotaantaneri”

³⁶ Ikanta ikemavakera Jesús ikantaitapaakeri, ikantanakeri Jairo: “Eero povashireta, paventaiyaana naaka.”

³⁷ Tekatsi ishinete iroyaatanakeri. Intaani jaanakeri Pedro, Jacobo, Juan. Iriitake Juan irirentzi Jacobo.

³⁸ Ikanta jiyaatake, areetaka ipankoki Jairo. Ifaapaatziiri jakivaamashitaka atziriite, jiraakotaiyaroni.

³⁹ Kyaapaake Jesús, ikantapaakeri: “¿Opaitama piraantaiyarini? Te onkame, omakoryaatzi.”

⁴⁰ Thainkashire jovaveetanakari Jesús. Jomishitovapaakeri maaroni. Intaani isaikanake ashitarori, eejatzi iriyotaane. Ikyashitanakero jonoryeetakerora eentsi.

⁴¹ Joirikavakotapaakero, ifaanatzimaitaro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (akantziri aaka: “Eentsi, pimpiriinte.”)*

⁴² Piriintanaa eentsika, aniitana. Tema tzimake 12 osarentsite, irootake aniivaitantanaari. Ipampoyaaaminthatanakeri ikaratzi ñaakerori.

⁴³ Ikantzi Jesús: “Pimperoota ovarite.” Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Tera nonkove pinkamantayeteri atziriite.”

6

Ipiyaa Jesús Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ Ikanta Jesús ipiia inampiki, ari joyaatairi maaroni iriyotaane.

² Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantake Jesús japatotapiintaita. Ipampoyaaaminthataitakeri. Ikantayeetzi ikemaitzirira: “¿Tsikatya jaakerori jiyotanetantakeri? ¿Niinkama matakairiri kaari ifaapiintaitzi?”

³ ¿Tema iriitake ifaapiintzi josheronkayetziro inchakota? ¿Tema iri otomi María? ¿Tema añiiri Jacobo, José, Judas ipoña Simón, iriitake irirentzipayeeni? ¿Arira akarayetziro iritsiro anampitaro jaka?” Ari opoña te inkempisantaideri Jesús.*

⁴ Iro ikantantanakari: “Ari jashi jovatziro kamantantaneri, te iriñaapinkathaiteri isaikayetzira isheninka.”

⁵ Irootakera kaari okantanta Jesús iroñaakantero ishintsinka janta. Te iroshekiperote mantsiyari jovashinchaake jantantanakari kapicheeni irako.

⁶ Antaro jovashiretakotakari ikaratzi kisoshirevaitatsiri, kaari kovatsine inkempisantai. Iroora ikenantanakari jiyotaantayetzi pashineki nampitsi tzimayetatsiri janta.

Jotyaantaitziri iyotaari

(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane. Ipasavyaakari ishintsinka inkitsirinkantyaariri irirori peyari. Jotyaantakeri, intsipatavakaayetanakya inkarate apite.

⁸ Ikantavakeri: “Eerora paanake pitharate, povarite, eejatzi piireekite, intaani paanake pikotzi.

⁹ Eero okantzi paanake eejatzi pashine piithaare. Aparoni pinkyaantanakya pi-zapatote.”

* 5:41 Irootake ifaavaitakeri Jesús, tema arameo onatzi ifaanetari irirori.

* 6:3 Jacobo, irijatziro ikantaitzitari eejatzi Santiago.

¹⁰ Ikantzitavakari eejatzi: “Pareetakyaarika aparoni pankotsi, arira pimaapiintatye, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi.

¹¹ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri. Potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisanteri Pava. Iriira irimaperoitai irovasankitaiteri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

¹² Ikanta jiyaayetakera iriyotaane Jesús ikamantayetairi atziri irovashaantairo ikaariperoshireyetsi.

¹³ Jovavisaakoyetake jaakiri peyari, jovashinchaayetai eejatzi osheki mantsiyari jotziritantari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Areetakotakari pinkathari Herodes okaratzi Jesús jantayetzi. Tema ikantayeetake: “Añagaira Juan oviinkaatananeri. Piñeeri otzimi ishintsinka.”

¹⁵ Pashine kantayetatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayeetzi eejatzi: “Aamaa iriitake pashine kamantantaneri.”

¹⁶ Ikanta ikemakera Herodes ikantayeetakeri, ikantanake irirori: “Iriitakera añagaatsi Juan nothatzinkakaantakeri.”

¹⁷ Opoñaantzitakari Herodes jashitakotakaantziri Juan, okantakaantziro Herodías, iinan-tavetari Felipe irirentzi Herodes. Irootake jiinantaariya Herodes irirori.

¹⁸ Tema ikaminaantavetaty Juan, ikantavetakari Herodes: “Te onkameethate pi-inantyaaro iina pirentzi.”

¹⁹ Iro opoñaantari okisaneentziri Herodías, okovake ovamaakaanerimi.

²⁰ Irootake jashitakotzitakaantakariri Herodes. Iro kantamaitacha Herodes iniroite jiñaapinkathakeri Juan, jiyotzi kameethashireri ini, itasorentsitakaane Pava jinatzi. Tera inkove irovaiteri. Tema maaroni ikaminaavetariri, okompitzimoshiretakari Herodes. Ari jeshiventavetaro ikempisantziri.

²¹ Opoña aparoni kitaite, joimoshirenkavetaro Herodes itzimantakari pairani. Ipokaiyakeni ikaratzi ipinkatharentsitsi, ipokake ijevare ovayiriite Roma-satzi, ipokake jevayetatsiri Galilea-ki. Ovaiyakani.

²² Opoña okyaapaake ishinto Herodías jovaiyanira, amasheetapaake, ookimotapaakari Herodes amasheetane, ari ikempitakari itsipatakari jovaiyani. Ikantanakero Herodes: “Ari nompakemi opaitarika pinkampitenari.

²³ Eero namatavitzimi, jiyotzi Pava kyaaryoo nokantzi. Iroorika pinkovemi okaratzi nopinkathariventziri, arityaami onkanta nempemi kashetani.”

²⁴ Iyaatashitanakero iniro, okantapaakero: “¿Opaitama nonkampiteriri?” Okantanake iroori: “Pinkampiteri iito Juan oviinkaatananeri.”

²⁵ Piyapaaka evankaro, okantapaakeri: “Nokovi pimpenaro iito Juan, povakenaro matzitaki.”

²⁶ Jovashiretanaka antaro pinkatharika. Tema maaroni ikemaitakeri inkaaranki, ikan-takerori evankaro, tekatsi inkenakaanairo, ontzimaty impero okovakotakeriri.

²⁷ Jotyaantake ovayiri iramakeneri iito Juan.

²⁸ Jatanake ovayiri jashitakoyeetzirira Juan, ithatzinkapaakeri, jamakotakero iito matz-itaki. Ipaatakero evankaroka, aanakenero iniro.

²⁹ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane Juan-ni. Pokaiyakeni, ikitatairi.

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰ Aritake areeyetaa irotyaantane, apatotapaa maaroni isaikira Jesús, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri.

³¹ Eekero ipokaminthatatzi atziri, piyayetacha pashine. Te onkantapainte iriyaataiyeeni Jesús irovaiya. Irootake ikantantanakariri Jesús iriyotaane: “Thame aate tsika te inampi-itaro, amakoryaavakeeta kapicheeni.”

³² Otetaiyanakani pitotsiki, jataiyini.

³³ Iro kantamaitacha, osheki amenakotavakeriri jiyaatanake, jiyotavakeri. Shiy-eeyanakani ikenaiyake avotsiki, ipoñaanakaro nampitsiiteki. Iri etaiyakaroni jareeta, apatotaiyapaakani.

³⁴ Ikanta jareetapaaka Jesús, jiñaapaatziiri ipiyotaiyakani. Jetakoshiryaapaakari. Tema ikempitakityaari oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine. Jiyotaayetapairi eejatzi.

³⁵ Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri iriyotaane, ikantapaakeri: “Iyotaanari, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro.

³⁶ Pinkaratero piyotaantzi, iriyaataita atziripayeeni nampitsiki iramanante iroyaari.”

³⁷ Ari ikantake Jesús: “Pimpereri eeroka iroyaari.” Ikantziya: “¿Pikovatziima niyaate namanantakite novakayaariri? Oshekira ovinaro, eero janteta kireeki aamaaka 200 denario ompinatyaari, novakaantyaariri maaroni.”

³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Tsika okaratzika tanta jamanontakari atzirriite? Piyaate pamenakitero.” Ikanta jamenakitziro, ikantziri: “Tzimatsi 5 tanta, ipoña apite shima.”

³⁹ Ikantzi Jesús: “Pomisaikeri maaroni atziri onatsiryaapankaatake kataroshimashi, pinashiyetyaarira pomisaikayeteri.”

⁴⁰ Ari jimatakeri. Tzimatsi nashiyetainchari isaikayetake aamaaka ikaratzi 100 atziri, jimataka eejatzi pashine aamaaka ikaratzi 50 atziri. Ari ikantayetakeriri, jomisaikakeri maaroni.

⁴¹ Ipoña Jesús, jaakotanakero 5 tanta okonovakarira apite shima, amenanake inkiteki, ipaasoonketanake. Ipetoryaakero tanta, ipakeri iriyotaane, jovavisaakeneri irirori atziripayeeni. Ari ikempitaakeriri eejatzi shima, jantetaakari maaroni.

⁴² Maaroni jovaiyakani, kemaneentaiyakani.

⁴³ Ijaikiyeetai 12 kantziri okaratziri jovakaantakari.

⁴⁴ Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Ari ikantanairi Jesús iriyotaane: “Thamera, petaiyaaro pimontyagai nampitsiki Bet-saida.” Ikantanakeri piyotzimentakariri: “Kantatsira piyaayetai pipankoki.”

⁴⁶ Ikanta jiyaatanaira maaroni atziri, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate.

⁴⁷ Aritake tsirenitanake, overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaiki inkaare jimontyaakotaiyani. Apaniro isaikake Jesús otzishiki,

⁴⁸ jamenakotakeri iriyotaane, shintsi ikomataiyini oipiyapiyatakotakerira tampyaa. Okanta okitaitzimatake, jiyaatashitairi, janiitantaaro inkaare, ikenashitapairi itaapiiki, iro iravisanakerimi.

⁴⁹ Ikanta jiñeeyavairi, jishiyakaantzi shiretsi inatzi, kaimaiyanakeni,

⁵⁰ tema maaroni otsinkashiryaanakeri iñaakerira. Ipoña ikantapaakeri Jesús: “Naakatake pokaatsi, eero pitharovi, tontashire pinkantaiyaani.”

⁵¹ Otetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. Ipampoyaaaminthataiyakerini.

⁵² Tema tekeraata inkemathatero joshekyaaantakarori Jesús tanta, iro okantakaantziro ikisoshirevaitaiyini.

Jovashinchaantzi Jesús Genesaret-ki

(Mt. 14.34-36)

⁵³ Irojatziri jareetantaiyapaakeri inampiki Genesaret-satzi.

⁵⁴ Iro jaatakoiyapaakitziini, jiyoitavakeri Jesús.

⁵⁵ Ikamantavakaanaka maaroni nampitarori janta, jamakoyeetakeri mantsiyari inaryaamentoki. Tsikarikara isaiki Jesús, ari jamakoyeetziniriri.

⁵⁶ Omataka ikenayetzira iryaaniki nampitsi, nampitsiki antaro, eejatzi ovaantsiki, jovakoyeetziniri mantsiyari avotsiki, ikantayeetziri: “Pishineteri irantzitavakemiro piithaare kapicheeni.” Tema maaroni antzitetakeriri iithaare eshitakoyetai.

7

Ovaariperoshiretziriri atziri

(Mt. 15.1-20)

¹ Ipoña ipokaiyake Fariseo itsipatakari iyotzinkari, ipoñaayetaka Jerusalén-ki. Japatoventapaakeri Jesús.

² Tema iñaapaakitziiri iriyotaane te irantero jametapiintaitari ikivaakota jovaiyanira. Ikishimatapaakeri.

³ Tema okaratziri jantapiintziri Fariseo-payeeni, eerorika ikivaakota, eero jovaa. Irootake jametapiintakari pairani icharineete: Aririka inkove iroya, ontzimatye inkivaakotavakya, inkitevathatantyaari.

⁴ Aririka irareetaiya jamanantavaitzi, tekera irovapaiyaata, inkivaakoperotapaiya. Tera aparoni onkantya jameyetari, ikivayetzitaro eejatzi iriraamento, iyovite, ironkotsimento, imaamento, maaroni.

⁵ Irootake josampitantakariri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ipeyakotantakarori piyotaane jiyotaayetairi pairani acharineete? Noñaapaakeri jovaiyani, te inkivaakotya.”

⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake josankinatzi:

Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁷ Amenaashivaita jotyeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashivaitaro jameyetari irirori.

⁸ Pipeyakotakaro eeroka Ikantakaantane Pava, pantashiyetakaro jametayetari atziririite. Pikivayetziro piyovite, piraamento. Oshékira okaratzi pantashiyetakari.”

⁹ Ikantziri eejatzi: “Iroora pantayeperotake pameyetari, pithainkanakero Ikantakaan-tane Pava.

¹⁰ Okantzi irosankinare Moisés-ni:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Okantzi eejatzi:

Ontzimatyé irovamaiteri kishimavaiterine ashitariri.

¹¹ Iro kantamaitacha eeroka pikantapiintzi: ‘Ankashiyakairirika Pava aireekite, ontzi-matyé amperi. Onkantavetakya añeeri irashinonkaavaitya ashitairi.’

¹² Ari pikantakari eeroka, piyotaashiyetakari atziripayeeni inthainkantavaite, te irineshi-nonkayetairi ashitariri.

¹³ Intaani pantashiyetakaro jameyetari pairani picharine, irootake pithainkantakarori iñaane Pava. Arira pikantapiintatya pantayetziro kempitakarori iroka.”

¹⁴ Opoña ikaimakeri Jesús maaroni apatotainchari, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, onkantya pinkemathatantyaarori nonkanteri.

¹⁵ Maaroni jovayeetari, te ovaariperoshiretante. Irooma okaratzi amishitovayetziro poñaachari inthomointa, irootakera ovaariperoshiretantatsiri.

¹⁶ Povayempitatyaaero iroka.”

¹⁷ Ikanta jiyaataiyeeni atziri, kyaapai Jesús pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventakeri?”

¹⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “¿Tema pinkemathatavakero eejatzi eeroka? ¿Tema piyote eeroka te ovaariperoshiretantzi okaratzi jovayeetari?”

¹⁹ Tekatsira onkantero ashire, intaani okeniro asheetoki, irojatzi oshitovantanaiyaari.” Iro jiyotaantakeri Jesús, tema te onkaariperote okaratzi jovayeetari.

²⁰ Ipoña ikantanake eejatzi: “Irooma aririka ankinkishiretya antakairi asheninka kaariperori, irootakera ovaariperoshiretantatsiri.

²¹ Tema inthomointa ashireki opoñaayeta, okempitatyá: kaariperori kinkishiretaantsi, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, ovantaantsi,

²² koshitaantsi, mashithataantsi, kaariperoshiretaantsi, amatavitaantsi, mayempiry-ookitaantsi, samakoneentaantsi, kishimataantsi, asagaaventaantsi, masontzishiretaantsi.

²³ Tema okaratzi ikinkishiretapiintaka atziri kaariperori onatzi, irootake iñaantarori ovaariperoshirevaitziri. Tema inthomointa ishireki opoñaayetaká irokapayeeni.”

Aventaari Pava Sirofenicia-sato
(Mt. 15.21-28)

²⁴ Opoñaashitaka ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro, irojatzi janta Sidón-ki. Ari isaikapaake aparoni pankotsi, te inkovavetya inkemakoiterimi. Iro kantacha te onkante iromanakotyá.

²⁵ Tema janta tzimatsi aparoni tsinane, jaakiri peyari oshinto. Okemakotavakeri iroori Jesús, iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari.

²⁶ Kaari judío iroka tsinane, opoñaatya iroori pashineki nampitsi opaita Sirofenicia. Okantapaakeri: “Jesús, povashinchagainaro nishinto, jaakatziro peyari.”

²⁷ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: Te aapithateri irovarite eentsi amperi otsitzi iroyaaro, apaniro jovaro irirori irojatzi inkematziitanta-kyaari.”*

²⁸ Ipoña akanake tsinane, okantziri: “Omaperotatya pinkatharí. Ari ikatziyapiintari otsitzi irirori jantyaatziini, jovayetaro ovaritentsi jookakaantayetziro eenchaaniki.”

²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakeri. Kantatsi piyaatai, ari piñaapairo pishinto, eshitakotai iroori.”

³⁰ Okanta iyaatai tsinane opankoki, oñaapairo ishinto onoryaaka omaamentoki, eshitako-tai.

Jovashinchagairi Jesús omatayempivetari

³¹ Ipoña jovaanaa Jesús isaikavetapaakara nampitsiki Tiro, ikenanairo Sidón-ki, Decápolis-ki irojatzi jareetantaari Galilea-ki.

³² Ari jamaitakeri aparoni atziri matayempiri, kisovaanteri inatzi eejatzi. Ikantaita-paakeri: “Jesús, pantantavakyaari kapicheeni pako.”

* 7:27 Iriira joshiyakaaventayetzi judío-payeeni, ikempitari eenchaaniki. Iriima kaari judío-tatsine ikempitari otsitzi.

³³ Ipoña Jesús jaanakeri jantyaatziini, josaantantakari irakoimpeki iyempitaki, jotziritantakari ichoore ineneki.

³⁴ Amenanake inkiteki, jovineenkatanaka, ikantziri: “¡Efata!” (akantziri añaaneki aaka: “ovitaryagaiyaata.”)

³⁵ Apathakero ivitaryanaaka iyempita, te inkisovaantetanai eejatz, kantanai ifaavaizti.

³⁶ Ikantavetakari Jesús: “Eerora pikamantakotana.” Iro kantacha ipiyathatakari, ikamantakeri maaroni atziri.

³⁷ Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, ikantayeetzi: “¿Opaitama okameethatantari jantziri irika? Ikemakagairi matayempitari, ifaavaaitakagairi eejatz kisovaanteri.”

8

Jovakaari Jesús 4,000 shirampari (Mt. 15.32-39)

¹ Ikanta japatotaiyanira osheki atziri, thonkapaaka irovarite. Ikaimakeri Jesús iriyotaane ikantziri:

² “Antaro netakoshiretakari atziripayeeni. Tema mavatake kitaite itsipatakana jaka, tekatsitapaake irovaiyaari.

³ Aririka notyaantairi, ari aakeri itashe avotsiki, tema tziyametatsi poñaachari intaina.”

⁴ Jakanake iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri jaka tsika te inampitaro?”

⁵ Josampitziri Jesús: “¿Tsikama okaratzi tanta tzi matsiri?” Ikantaiyini irirori: “Tzi matsiri 7.”

⁶ Ipoña jomisaikakaantakeri Jesús maaroni atziri kipatsiki. Jaakero 7 tanta, ipaasonkeventakero, ipetoryaakero, ipakeri iriyotaane jovavisaakeneri atziripayeeni irirori.

⁷ Tzimitacha eejatz tsikarika ikaratzi shimaaniki. Ipaasonkeventakeri eejatz, ipayetakari atziripayeeni.

⁸ Ovaiyakani maaroni, kematziitaiyakani. Ijaikitai okaratzi tzimakaantapaintsiri 7 kantziri.

⁹ Maaroni ovainchari aamaaka ikaratzi 4,000 shirampari. Ari jomityaantayetairiri.

¹⁰ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaa iriyotaane, montyaakotanaa intasikeronta opaitara Dalmanuta.

Ikovakoyeetziri Jesús intasonkaventante (Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ipoña ipokaiyapaakeni Fariseo, ifaanaminthatapaakeri Jesús, ikovi iriñeero intasonkaventante, iro iriyotantaiyaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema ifaanatyaari.

¹² Jovineenkatanaka Jesús, ikantzi: “¿Opaitama ikovantari iriñeena nontasonkaventante irikapayeeni? Eero noñaakimaitari. Omaperora.”

¹³ Piyanaaka Jesús, montyaakotanaa.

Shineyakairori itantane Fariseo (Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakotanakero iriyotaane iraanontanakyaami tanta, intaani jaamatsitanake aparoni janta ipitoki.

¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Ontzimaty paamaventyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatz irashi Herodes.”

¹⁶ Ari ifaanatavakaiyani iriyotaane, ikantavakaa: “Kaarima amantaka tanta.”

¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake ikantavakaari iriyotaane, ikantzi: “¿Ipaaitama pikantavakaamentari: ‘Kaari amantaka tanta?’ ¿Tema pikemi? Kisoshire pikantaka.”

¹⁸ Tzimavetacha poki te piñaante, tzi mavetacha piyempita te pinkeme. ¿Tema pinkinkishiryero noshekyaanakarori tanta?

¹⁹ Tema 5 tanta tzi mavetacha, iro kantamaitacha jovaiyakani 5,000 shirampari. Piyoyagairo okaratzi tzimakaantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri jaikitaachari?” Ikantaiyini: “12 kantziri.”

²⁰ “Eejatz nokempitaakero, karavetachari 7 tanta, jovaiyakani 4,000 shirampari. Piyoyagairo tzimakaantapaintsiri. ¿Tsika okaratzi kantziri pijaitairi?” Ikantaiyini: “7 kantziri.”

²¹ Ari ikantziri: “¿Tekerama pinkemathateroota?”

Jovashincheetziri mavityaakiri

²² Areetaka Jesús nampitsiki Betsaida. Jamaitakeneri mavityaakiri, ikantaitapaakeri: “Pantantanakyaari kapicheeni pako.”

²³ Ipoña Jesús, jakathavakotanakeri. Jaanakeri othapiki nampitsi. Ichoontaakitakeri, jantantakeri kapicheeni irako. Josampitzimaitari: “¿Kantatsi pamene?”

²⁴ Ari jamenanake, ikantzi: “Amenavetaana, noñaavetaari atziri janiitaiyini, iro kanta-maitacha te inkoñaaperote, joshiyakaro inchato.”

²⁵ Ipoña japiitakeri ipampitaakitzi, iñaantaari jamenakagairi eejatzi. Ari jeshi-takotanake, koñaatanai jameni intaina, iñaanairo maaroni.

²⁶ Jotyaaantairi, ikantavairi: “Eerora pikenanai nampitsiki, te nonkove pinkaman-takotena.”

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús

(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ipoña jovaanaka Jesús, itsipatanari iriyotaane, iriyaatero maaroni nampitsi saikat-siri Cesarea-ki inampitsiteki Filipino. Okanta niyanki avotsi josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Ipaitema ikinkishiretakotanari atziripayeeni?”

²⁸ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeezi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayeezi ee-jatzi Elías pinatzi. Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi pashine, kamantantaneri piriintaacha.”

²⁹ Ipoña josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Opaita pikinkishiretari eeroka?” Ari jakanake Pedro: “¿Cristo pinatzi!”

³⁰ Ikantziri Jesús: “Eerora pikamantakotana.”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari jetanakaro Jesús ikamantziri iriyotaane onkarate avishimoterine, tema iri apaniro paitaincha Itomi Atziri. Ikantziri: “Oshekira noñeero noñaashitakoveyaami. Osheki inkisaneentena pinkatharipayeeni, eejatzi ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Irovamaakaantena. Iro avisavetakya mava kitaite, añaagaana.”

³² Ari ikantakeriri, te iromanero. Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikovavetaka inkaminairimi.

³³ Ipithokapithatanakari, jamenanakeri iriyotaane, ikisathatanakeri Pedro, ikantziri: “¿Piyaate Satanás! Tera poshiretaro eeroka ikovakaantziri Pava, intaani poshiretaro ikovayetziri atziriite.”

³⁴ Ipoña ikaimakeri Jesús piyotzimentakariri, ikaimakeri eejatzi iriyotaane, ikantakeri: “Tzimatsirika kovatsiri itsipatyaana irovashaantairo ikovashiyetari irantero. Onkan-tavetya impaikakoiterimi, itsipatyaana.

³⁵ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inebetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane, okantakaantziro ikempisantziro Kameethari Naantsi, aritake iravisakoshiretai.

³⁶ Amenaavaitashitara iñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsi, impoña iriñeetairo impeyaashiitaiyaaro añaantarensi.

³⁷ ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya?

³⁸ Tema ikaratzi pashikiventakotanari naaka iñaaventaina kaariperoshireriki atziri, ari nonkantzitaiyaari naaka eejatzi nompashikiventairi apaata aririka nompiey namairo irovaneenkaro Ashitanari nontsipatyaari maninkariite, tema naaka Itomi Atziri.”

9

¹ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimayetatsi pikaratzi jaka, tekeraata pinkameeta, ari piñaakero ishintsinka Pava tsika ikanta ipinkathariventantzi.”

Ishipakiryimotakeri Jesús iriyotaane

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² Okanta avisanake 6 kitaite. Tonkaanake Jesús otzishiki, jaanakeri Pedro, Juan, ipoña Jacobo. Ari ishipakiryimotakeriri.

³ Kitamaro okantanaka iithaare, tekatsi ankempitakaantya okitamaronanaka.

⁴ Iñaatziri Elías itsipatapaakari Moisés, ikinkithavaitakaapaakeri Jesús.

⁵ Iñaavaitashitanaka Pedro, ikantanakeri Jesús: “Iyotaanari, omapero okameethatzi pamaiyakena jaka. Kameetha novetsikaiyemine mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.”

⁶ Tema itharovaiyanakitziini, irootake iñaavaitashivaitantanakari.

⁷ Ipoña opokapaake menkori otsimankakotapaakeri. Ikematzi ikantaitzi: “Notomi inatzira irika netakokitari, pinkempisanteri.”

⁸ Ipoña jamenaperovetaiyanaani, tekatsi iriñaanaani, intaani Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaanira otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzii apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaara.

¹⁰ Irootake eero ikamantakotantari, iro kantacha osheki josampitavakaiyakani irirori tsika opaita ikantakotziri Jesús, ari irañagai inkamavetakya.

¹¹ Ipoña josampitaiyakeri, ikantziri: “¿Opaitaka ikantakotziri iyotzinkariite iriira eevata-paintsine Elías impoke?”

¹² Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Omaperotatya, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovatampatzikatantapaake. ¿Tsikama okantzika josankinatokoyeetakena pairani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri, osheki inthainkavaitaiteri.’

¹³ Pinkeme, aritakera pokake Elías. Osheki imaimaneetavakeri, imonkaratakero okaratzi josankinatokoyeetakeri.”

Jovavisaakotziri Jesús eentsi jaakiri peyari

(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaa Jesús jookanakeri iriyotaane, iñaapaatziiri ipiyotzimentakari osheki atziri itsipatakari iyotzinkariite iñaanaminthatziri.

¹⁵ Ikanta iñaavairira ipokai Jesús, ipampoyaavairi, ishiyanaka irovethatavaiyaari.

¹⁶ Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “¿Ipaitema piñaanatziimentziri?”

¹⁷ Akanake aparani, ikantanake: “Iyotaanari, namatziimiri notomi jaakiri peyari, te onkantai iñaavaitai.

¹⁸ Impokashitapairirika, osheki jomposakaavaitari kipatsiki. Ishimorepaante-vaitakaari, jatsikaikivaita, ikisotakairi. Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te irimateri.”

¹⁹ Jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eero. ¿Tsikapitema piyote? Pamakeri jaka eentsi.”

²⁰ Jamaitapaakeneri. Ikanta peyari iñaapaakerira Jesús, jompetatakanakari shintsiini eentsika, tyaanake, ipinaavaita kipatsiki, ishimorepaantevaitanake.

²¹ Josampitanakeri Jesús iriri eentsi, ikantziri: “¿Tsikapitema jetantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita ovakera jeentsitapaake.

²² Itaakaavaiyetakari paampariki, ipiinkavaitzi eejatzi jiñaaki, ikovi irovamayerimi. Kantatsirika pineshinonkatyaana, pimatero.”

²³ Ikantziri Jesús: “¿Opaitama pikantantarori ‘Kantatsirika...?’ Aririka pinkempisantanai, aritake omatakya maaroni.”

²⁴ Ipoña ikaimanake shintsiini iriri eentsi, ikantanake: “Kempisantavetachana, terika nokempisantaperotzi, pinkempisantakaaperotaina eero.”

²⁵ Ekerora iñaatzi Jesús ipokaiyapaakeni atziri, ikisathatanakeri peyari, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaari eentsi, eerora pipiyashitaari eejatzi.”

²⁶ Ikaimanake shintsiini peyari. Ikamanatakaanakeri eentsika. Osheki kantanaintsiri: “Kamake eentsika.”

²⁷ Ipoña jakathavakotanakeri Jesús, jovatziyakeri. Añaanaai.

²⁸ Ikanta ikyaapaakera Jesús pankotsi, ari josampitakeriri iriyotaane apaniironi, ikantziri: “¿Ipaitema kaari nomatantari naaka novavisaakoteri?”

²⁹ Ikantzi Jesús: “Imaperotatya ishintsitzi irika peyari, okovitya aakoventyaaro amane, antziventyaari eejatzi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ipoña jovaanaa Jesús, ikenayetanai Galilea-ki. Tera inkove inkemakoteri atziriite.

³¹ Tema jiyotaayetzziiri iriyotaane, ikantayetziri: “Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, irovaiteiri. Avisavetakya, mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.”

³² Iro kantamaitachari te iriyotaiyavakeroni okaratzi ikamantavetariri. Tekatsi kovatsine irosampiteri.

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Areetaiyaani Capernaum-ki. Ikanta isaikaiyapainira pankotsi, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitaka pikantavakaari inkaaranki avotsiki?”

³⁴ Ari imairetaiyakeni irirori. Tema ikantavakaamentatyaaro inkaaranki avotsiki tsikarika itzimi iriiperotatsiri.

³⁵ Saikanake Jesús, japatotakeri 12 iriyotane, ikantziri: “Aririka pinkove piriiperote, poshiyakotyaari ikanta otzikataari, te ipinkathariventantzi irirori.”

³⁶ Jamake aparani eentsi isaikaiyakenira, ithomaakeri, ikantzi:

³⁷ “Inkarate paيريirori novairo ikempisantaana, impoña irakameethatairi aparani kempitariri irika eentsi, naakara jaakameethatake. Ari okempitari eejatzi, aririka

paakameethatakana naaka, kempiperovaitaka iri paapatziyanaa itzimi otyaantakenari jaka.”

*Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Lc. 9.49-50)*

³⁸ Ari ikantanake Juan: “Iyotaanari, noñaake chapinki aparoni atziri pairiirori pivairo, jovavisaakotzimaitari jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.”

³⁹ Ikantzi Jesús: “Eero povashaantakairimi. Tema ikaratzitasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake.

⁴⁰ Tema ari akaratziri itzimi kaari kisaneentaine.

⁴¹ Aririka inkaminthagaitemi impairyeeetero novairo, inkantaite: ‘Nompakoteri jiñaajashitaari Cristo.’ Iriira impinaitairi apaata. Omaperora.”

*Eero pantakaantziro kaariperori
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)*

⁴² “Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi aventaanari, oshiyakariri irika jaka, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki.

⁴³ Iroorika pako pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi pako. Irojatzipiyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite pako ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya,

⁴⁴ tsika janta te inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari.

⁴⁵ Iroorika piitzi pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi piitzi. Irojatzipiyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite piitzi ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya,

⁴⁶ tsika te janta inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari eejatzi.

⁴⁷ Iroorika poki pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi poki. Irojatzipiyaapityaakitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite poki ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya,

⁴⁸ tsika te janta inkaamanetai chovitsi, tsika te intsivakanetai paampari eejatzi.

⁴⁹ Tema paamparikira iriñaantayeetyaami maaroni, inkempitakaanataimiro eejatzi okanta katyori.

⁵⁰ Kameetha okanta tzivi okatyotzi, aririka inkonovaiteero tsika ompaitya, eero apaatao inkatyokantaiyaaro. Ari pinkantanaiyaari eeroka ontzimatyepinkempitakotaiyaaro tziviperori, paapatziyavakaiya, tema te apantaro pintzimaventavakaiya.”

10

*Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)*

¹ Ikanta jovaanaa Jesús iriyaatero Judea, ikenanakero intatsikero Jordán. Japatotzimentavaari osheki atziri. Jetapaaro jiyotaayetapairi ikempitapiintzirora.

² Ari ipokakeri Fariseo, josampitapaakeri Jesús ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri irookero iina?”

³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama ikantakaantziri Moisés-ni?”

⁴ Ikantaiyini irirori: “Ishinetakaantziro Moisés-ni ookero aina aririka impayeetairo tsika osankinatakota ookavakaantsi.”

⁵ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Okantakaantziro te pinkempisantane, irootake ishinetaantakamirori iroka.

⁶ Tema pairani etantanakari jovetsikantzi Pava, jovetsikakeri shirampari, jovetsikitakaro eejatzi tsinane.

⁷ Iro jookantariri shirampari ashitariri, onkantya iraanayaari iina,

⁸ aparoni ikantananaa jaavakaanaara. Tera apite atziri inkaratanai, aparo jinanaatzi.

⁹ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakariri Pava.”

¹⁰ Ikanta isaikaiyini pankotsiki, josampitairi iriyotaane okaratziki ikantakeri,

¹¹ ikantanake Jesús: “Tsikarika itzimi ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori.

¹² Ari okempita tsinane aririka ookeri oime, agairika pashine shirampari, omayempitake eejatzi.”

*Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)*

¹³ Ari jamaitakeneri Jesús eentsipayeeni, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Ikanta iriyotaane Jesús ikisathatavakeri amayetziriri eentsi.

¹⁴ Te onimotanakeri Jesús ifñaakerira, ikantziri: “Pishineteri eentsipayeeni impokashitenaata. Eero pithañaaana. Maaroni kempitaiyaarine irirori, iriitake ñagairone ipinkathariventantzi Pava.

¹⁵ Omapero, eerorika ifñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eerora ifneetairo ipinkatharitari.”

¹⁶ Ithomaavakeri eentsipayeeni, jotzimikapatziitoyetakeri, itasonkaventayetakerira.

*Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)*

¹⁷ Iro iravisantanaiyaarimi Jesús, ishiyashitakeri aparoni evankari, jotypeerovashita-paakari, josampitapaakeri: “Kameethari Iyotaantaneri, ¿opaita nantairi noñaantaiyaarori añaaantarensi kantaitaachaneri?”

¹⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikantantanari: ‘Kameethari pinatzi?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine.

¹⁹ Aritakema piyotakotakero Ikantakaantaitziri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”

²⁰ Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaantaneri, nothotyaakero maaroni irojatzji netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeeni.”

²¹ Ipoña Jesús jamenanakeri, jetakotanakeri, ikantziri: “Tzimatsi aparoni kovityaa-painchari kaari pantzi. Piyaataate pipankoki, pimpimantero maaroni pashitari, pim-pashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Pimpokera, poyaatena.”

²² Ikanta ikemavakera, okantzimoneentanakeri. Ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús, jamenanake maaroni inampinaki, ikantziri iriyotaane: “¿Osheki opomere-entsita iriyaatai ashaarantzinkari ipinkathariventantzi Pava!”

²⁴ Jiyokitzitanake iriyotaane ikemakerira ikantakeri. Ipoña japiitanakero ikantzi: “Notomiite. ¿Osheki ompomereentsitzimotyaaari iriyaatai tsika ipinkathariventantzi Pava aventaarori irashaakaro!

²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero opomereentsita inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitzji Pava.”

²⁶ Eekero jiyokitzitanakitzi iriyotaane, ikantashireyetanake: “¿Tsikama impaityaaka avisakoshiretaatsine?”

²⁷ Jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Eerora imatziro apaniro atziri, iriitakera Pava matakayerine. Tema tekatsi pomereentsitzimotyaaarine irirori.”

²⁸ Ipoña ikantanake Pedro: “Jirikatakana maaroni nokarataiyakeni, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”

²⁹ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Omaperotatya, tzimatsirika kempisantanairori Kameethari Ñaantsi, kamantakoyetanairori eejatzji, ari okanta jookayetanankarori in-ampi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, irovane,

³⁰ iriitake ñagairone impairi Pava osheki. Osheki onkarate pankotsi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, ireentsite, irovane. Onkantavetakya osheki inkisaneentavaitaiteri, tema eero osamani onkantya iriñeero añaaantarensi kantaitaachaneri.

³¹ Tema tzimayetatsi etayerarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzji impoyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

*Japiitairo ikamantakota Jesús irovamagaiteri
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)*

³² Ikanta itonkaiyini ipampithatziro avotsi jiyaatziro Jerusalén-ki. Iriitake eevatatsi Jesús janiitaiyinira. Ipampoyaaminthataiyakerini iriyotaane, tharovashire ikantaiyani joyaatziri. Ipoña japiitakero Jesús japatotziri 12 iriyotaane, inkamanteri onkarate avishimoterine, ikantakeri:

³³ “Aataatziira Jerusalén-ki. Arira irayyeeteri Itomi Atziri irakaanteri ijjevare omper-atasorentsitaari intsipatakyaari iyotzinkariite, iriyakoventeri irovaiteri, impoña irayyeetanakeri atziriki kaari asheninkata,

³⁴ irishirontzimentavaitaiyaari, impasavaitaiteri, inchoontavaitaiteri, irovaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzji.”

Ikoviri Jacobo itsipatari Juan
(Mt. 20.20-28)

³⁵ Ikanta Jacobo itsipatakari Juan, itomipayeeni Zebedeo, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantakeri: “Iyotaantaneri, nokovi pantainaro nonkampitemiri.”

³⁶ Josampitanakeri irirori: “¿Ipaitama pikoviri nantemiri?”

³⁷ Ikantayini: “Tema irootaintsi pimpinkathariventante, pishinetena nosaikanampitemi pakojanoriki nontsipatyaami ampinkathariventante.”

³⁸ Ikantanakeri Jesús: “Tera piyotero opaita pikampitanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima pinkempitakyaana nonkame naaka?”*

³⁹ Ikantayini irirori: “Aritake nomatakero.” Ikantzi Jesús: “Omapero, irootaintsira pimatero onkarate nonkemaantsityaari,†

⁴⁰ irooma pisaikanampitena nakojanoriki pintsipatyaana ampinkathariventante, eero okantzi naaka noshinetaimiro, irashira tsika itzimi ikashiyakoaaheetzikari.”

⁴¹ Ikanta ikemaiyakera pashine iriyotaane, ikisanakeri Jacobo eejatzi Juan.

⁴² Ipoña japatotanairi eejatzi, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkathariyetat-siri jaka, jomperanatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri ifñaapinkathayeeztziri irirori.

⁴³ Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri pinkempitakotyia ikantara otzikataari.

⁴⁴ Iroorika pinkove pijevatakaante, iri pinkempitakotyia ikantara omperataari.

⁴⁵ Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari inkempitakotyiaari otzikataari irojatzi inkamimentantakyaari, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoventairi maaroni.”

Jamenakagaitairi kameetha Bartimeo
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶ Ikanta jareetaka Jesús nampitsiki Jericó. Ipoña jovaanaa itsipatanaari iriyotaane eejatzi ikaratzi apatotzimentakariri. Okanta avotsinampikira, ifñaapaakeri atziri paitachari Bartimeo, itomi Timeo, ikovakoyetantzi impashiyeeetyaari.

⁴⁷ Ikanta ikemake irirori, iriitake Jesús poñaachari Nazaret, ikaimakotavakeri, ikantziri: “¡Jesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina!”

⁴⁸ Ikisathaveetanakari irimairtantyaari, eekero ikaimanakitzi shintsiiini: “¡icharinentari David-ni, pineshinonkataina!”

⁴⁹ Katziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pinkaimenari.” Ari ikaimaitakeri ikantaiztzi: “Pinkatziye, ikaimatziimi, thaamenta pinkantanakya.”

⁵⁰ Jookanakero iveviryaaokoro, katziyanaka, ishiyashitapaakari Jesús.

⁵¹ Josampitavakeri, ikantziri: “¿Opaitama pikovakotanari? ¿Tsika nonkantaimika?” Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaantaneri, nokovi namenavaitai kameetha.”

⁵² Ikantanake Jesús: “Kantatsi piyaatai, ovashinchagaimi paventaanara.” Apathakero jamenanai kameetha, joyaatanakeri Jesús.

11

Areetaa Jesús Jerusalén-ki
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Irootzimatake irareetya Jesús Jerusalén, joveraaka osaiki nampitsi Betfagé ipoña Betania, omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri apite iriyotaane,

² ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari. Arira piñaapaake aparoni evonkiri burro inthatakotyia, tekera ikyaakoitariita. Pintharyaakoteri, pamakenari.

³ Aririka ikantaitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziiiri Pinkathari. Ari iroiipiyeemiri eejatzi.’”

⁴ Jatayakeni, ifñaapaakeri ithatakotaka evonkiri burro pankotsinampiki. Ithataryaakotapaakeri.

⁵ Tzimatsiya atziri ifñaavakeriri, ikaimakotakeri: “¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?”

⁶ Ikantanakeri irirori okaratzi ikantavakeriri Jesús. Ishineetakeneri iraanakeri burro.

⁷ Jamaitakeneri Jesús. Jovaitakeneri manthakintsi imitzikarakiki burro, ikyaakotanakeri Jesús.

* **10:38** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima pinkempitakyaana iroviinkaataitena naaka?” † **10:39** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana iroviinkaataitena naaka.”

⁸ Tzimatsi omaronkashitakeriri manthakintsi, pashine chekanaintsi inhashi iromaronkero eejatzi onkantya ovaneenkantantyaari tsika ikenanakera.

⁹ Atziripayeeni eevataintsiri, ikaratzi oyaatakeriri itaapiiki eejatzi, ikaimaiyini, ikan-taiyini:

¡Kaakitataike añaapinkatharevé!

Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¹⁰ Aakameethatairi impoyaatyaarine acharine David-ni.

¡Kaakitataike Avinkathariteperotyaari!

¹¹ Areetapaaka Jesús Jerusalén-ki, kyaapaake tasorentsipankoki, jamenayetapaakero maaroni. Tema aritakera sheetyaanake, piyanaka Betania-ki itsipatanaari 12 iriyotaane.

Jiyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithotatsi
(Mt. 21.18-19)

¹² Okanta okitaitamanai, piyaa Jesús ipoñagaaro Betania, itashaapaake niyanki avotsi.

¹³ Jamenake jantó iñaake okatziya pankirentsi, ovaneenka okanta oshi. Jiyaatashitanakero, iramene tzimatsirika okitho. Tekatsimaita, iyoshiita oshi, tema tekera onkithopaitetai.*

¹⁴ Jiyakatanakero pankirentsi, ikantzi: “Ari pashi povaatyero eero pikithotai.” Ike-maiyakerini maaroni iriyotaane.

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki. Kyaapaake Jesús osaikira tasorentsipanko, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayeta-paakero jovayeetziri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeetziri shiro.

¹⁶ Tera ishinetanai aparani iravisakayero irovaakaro osaikira tasorentsipanko.

¹⁷ Ipoña jiyotaantanake, ikantzi: “Pairani josankinaaitakero, kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintenari poñaayetachari maaroni nampitsi.’ Iro kantamaitacha eeroka-payeeni pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzi-panko.”

¹⁸ Ikanta ikemaiyakeni iyotzinkariite, itsipatakari ijevere omperatasorentsitaari, jame-naiyakero tsika inkenakairo irovamaakaanteri. Iro kantamaitacha itharovakaayetakari Jesús, tema osheki pampoyaaakeriri iñiirira kameetha okanta jiyotaantayetziri.

¹⁹ Tema aritakera sheetyaake, piyanaa Jesús.

Sampishitanake pankirentsi jiyakatakeri
(Mt. 21.19-22)

²⁰ Ikanta ikenamanai osaiki pankirentsi, iñaatziro sampishitanake, kamanake maaroni oparitha.

²¹ Ikinkishiryaanairo Pedro jiyakatakero chapinki Jesús. Ikantziri: “Iyotaanarí, pamen-ero pankirentsi piyakatanakeri, sampishitanake.”

²² Jakanake Jesús, ikantzi: “Paventaiaari eeroka Pava.

²³ Tema aririkami pinkovakoterimi Pava iroshirinkeromi otzishi irookero inkaareki, eerorika pikisoshiryaavaitanake, iri pavantaanakyaa, aritake irimatakemiro. Omaperora.

²⁴ Iroora nokantantamirori iroka, tema aririka pamaneri Pava pinkampiteri tsika ompaitya, pavantaanakyaaaririka, aritake irimatakemiro pikovakotziri.

²⁵ Aririka pamaneri Pava, pimpeyakotairo kaari onimotemine jantzimotaitzimiri eeroka, onantyaari Ashitairi inkitesatzi impyekotaimi eeroka pikenakaashitakari.

²⁶ Eerorika pipeyakotairo jantzimotaitzimiri eeroka kaari onimotemine, arira inkem-pityaari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, eero ipeyakotzitaami eeroka pantakero kaariperori.”

Ishintsinka Jesús

(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki, aniivaitapai Jesús tasorentsipankoki. Ipokashita-paakeri ijevere omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake eejatzi antarikonate.

²⁸ Josampitapaakeri, ikantziri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?”

²⁹ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi eejatzi naaka nosampitemiri, aririka pakakena ari nonkamantakemiro niinka otyaantakenari.

³⁰ Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?. Pakaiyenitya.”

* 11:13 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzira ipaiyeetzitari “higuera.”

³¹ Ipoña ikantavakaanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantziri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitakaya kaari pikempisantantari?’

³² Aririka ankante: ‘atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni. Tema ikantaiyini atzirite, omaperora kamantantneri inatzi Juan-ni.”

³³ Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “Te niyotero.” Ikantzitanaka eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokantzimiro niinka otyaantakeri.”

12

Kaariperoshireri antavarentzi

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

¹ Ari jetanaaro Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri, ikantzi: “Ipanki-take aparoni shirampari chochokimashi, jotantakotakero, jovetsikanontakero iroveronta apaata ovaaki, jovetsikake pankoshetantsi inkene iramenakoitero pankirentsimashi. Ipoña jamenake amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina.

² Okanta irakapaitake ivankire, jolyaantavetaa iromperatane iragaatemi okithoki.

³ Ikanta iñaavakeri antavarentzi, jaavakeri ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai.

⁴ Jolyaantzitaveta eejatzi pashine iromperatane. Itsitokainavaitakeri, ikaviyavaitakeri, joipiakeri.

⁵ Jolyaantake eejatzi pashine, jovaitakeri. Osheki ikaratzi jolyaantavetaka, tzimayetatsi ipasavaitakeri, jovaitakeri pashinepayeeni.

⁶ Aparoni ikantapaaka itomi irirori, jetakokiperotari, jolyaantakeri, ikantashiretzi: ‘Irikarika notomi naaka ari iñaapinkathaitakeri.’

⁷ Iro kantamaitacha irikapayeeni amenirori pankirentsimashi, ikantavakaa: ‘Jirikataa ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame ovamayeri, ayeroota aaka.’

⁸ Jaavakeri, jovakeri. Jookakeri othapikitapaaka pankirentsimashi.

⁹ ¿Ipaitema iranteri ashitarori pankirentsimashi? ¿Tema ari impokanake irirori, irovakeri aamaventavetarori ivankiremashi, iramenanai pashine?

¹⁰ ¿Tema piñaanatero osankinarentsi? Kantatsiri:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

¹¹ Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki.

Irootakera apampoyaaaminthatantakariri.”

¹² Ari ikovavetayananani irakaantanakerimi Jesus, jiyotavakero iriitake iñaaventakotziri. Te onkante, tema itharovakaayetatyari atziri piyotzimentakariri. Jovashaantanakeri, jiyaapithatairi.

Kameethama impinayeeteri pinkathari

(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Ipoña jolyaantaitake Fariseo itsipatakari ikaratzi aapatziyayariri Herodes, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús.

¹⁴ Ikanta jareetiyakani, ikantapaakeri: “Iyotaantaneri, okaratzi piñaanetari eeroka iroopero onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziro Pava. ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?”

¹⁵ Jiyotakotakeri Jesús, ikovatzi iramataviterimi ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri: “¿Ipaitema piñaantantani? Pamakenari kireeki, namenavakeriita.”

¹⁶ Jamaitapaakeneri. Ikantzi Jesús: “¿Ipaitema ashitarori iroshiyakaaro jaka? ¿Ipaitema ashitarori ivairo?” Ikantaiyini irirori: “Irashi César.”

¹⁷ Ikantanake Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri pimpinateri. Irooma maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori.” Iyokitzi ikantaiyanakani ipampoyaanakeri Jesús.

Josampitakoventaitziro aririka irañagai kamayetaintsiri

(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸ Ipoña ipokaiyakani Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri:

¹⁹ “Iyotaantaneri, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iinantaiyaaro irirentzi. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitanaa iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.

²⁰ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatziini. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

²¹ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo. Ipoñaavetapaaka mavatatsiri itzimi, eejatzi ikempitakari irirori.

²² Ari ikantakari maaroni ikarataiyinira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone. Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane.

²³ Aririkami iriñaayetaimi apaata ikamayevetakara, ζitzimikama oimentaperotari tsinaneke? Tema maaroni ikaratzira 7 jinantavetakaro.”

²⁴ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “ζOpaitama kaari pikemathatantaro osankinarentsi? ζOpaitama kaari piyotakotantaaro ishintsinka Pava?

²⁵ Tema aririka iriñaayetai apaata kamayetaintsiri, eero itzimapai aavakaayetachaneri. Inkempitapaiyaari maninkariite saikayetsiri inkiteki.

²⁶ Irooma okantakota iriñaayetai kamayetaintsiri, ζtema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathaziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

²⁷ Ari ayotziri, añaayetsi irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetsiri. ζNaakero? Pikenakaashitakaro eeroka.”

*Iñaaventakoitziro ikovakaaperotairi Pava
(Mt. 22.34-40)*

²⁸ Ari ipokapaake aparoni iyotzinkari, ikemapaakeri iñaanatavakaa. Iyotapaake kameetha Jesús jiyotaakeri Saduceo, josampitapaakeri irirori: “ζOtzimikama etarori okovaperota Ikantakaantaitane?”

²⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Jiroka kovaperotachari, okantzi:

Pinkeme Israel-mirinkaite, irika Avinkatharite Pava, Pinkathari apaniro ikanta irirori.

³⁰ Petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, petakoshintsitaiyaari, pampithashire povairi eejatzi.

Iroora kovaperotachari Ikantakaantaitane.

³¹ Ari okempitaro apitetanaintsiri, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo pivatha eeroka.

Tekatsira pashine Ikantakaantaitane anyirori irokapayeeni.”

³² Ikantanake iyotzinkariite: “Kameethatake, Iyotaantaneri, omaperotatya pikantakeri: Aparoni inatzi Pava tekatsi pashine.

³³ Osheki okameethatake etakoperotaiyaari, etakoshiretaiyaari, etakoshintsitaiyaari, pampithashire ovanairi. Eejatzi ankempitavakaanaiya aaka, etakotavakagaiya. Iroora ikovakaaperotairi Pava, anyiro ipometayeetziniri, maaroni jashitakaayeetariri Pava.”

³⁴ Ikanta Jesús, iñaakeri kameetha okaratsi ikantakeri, ikantaakeri: “Irootaintsimi piñeero piñaapinkathatairi Pava, onantyaari impinkathariventaimi irirori.” Tekatsira kovanaatsine irosampitanairi Jesús.

*ζIpaia charinentariri Cristo?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)*

³⁵ Ipoña jiyotaantake Jesús tasorentsipankoki, ikantzi: “ζOpaitama pikinkishiretari eeroka, aririka pinkemeri iyotzinkariite, ikantzi irirori: ‘Irika Cristo-tatsine icharinera irinatye David-ni?’

³⁶ Tema Tasorentsinkantsi ñaavaitakaakeri pairani David-ni, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentayetakemiri, ari pimakoryaakiitan-taiyaariri.

³⁷ Aña ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ζTsikama inkene incharinentyaari?” Ikanta maaroni atziri piyotainchari, onimoyetakeri ikemiri ikantayetziri Jesús.

*Iñaaventakoitziri iyotzinkariite
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)*

³⁸ Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki inebetaro irova-neenkatziiya, ishameetakaayetero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaari iriñeeteririka.

³⁹ Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekakya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya.

⁴⁰ Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jashiyetaro opanko. Iro josamaninkayetantaroni jamanayetaipiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha antarora irovasankitaayee-tairi.”

Ashinonkainkaro tsinane
(Lc. 21.1-4)

⁴¹ Ikanta Jesús isaikimotapaakero jovayeetapiintziri kireeki, jamenaminthatziri oteyetziriri iireekite. Ipokaiyakeni ashaarantzinkari iroteperoyete irirori iireekite.

⁴² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro, ashinonkainkaro onatzi, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki, tekatsi antetachane iramanantaitantyaari.

⁴³ Ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. Omaperora.

⁴⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka ashinonkainkaro, apintziryaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi okovayetziri.”

13

Iñaaventakotziro Jesús omporoke tasorentsipanko
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ikanta ishitovanai Jesús tasorentsipankoki, ikantzi aparoni iriyotaane: “Iyotaanari, pamenerotya mapi jovetsikantayeetarori, antaro onayetzi, ovaneenkavaitaka pankotsi.”

² Ikantzi Jesús: “Maaroni pankotsi okaratzi piñiirika, irootaintsira imporokaitero, eero iñagaitairo peviryaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³ Ipoña itonkaanake otzishiki Olivos, jimontetapaakero tasorentsipanko. Ari isaikapaake Jesús. Ikanta Pedro, Juan, Jacobo ipoña Andrés, josampitakeri jantyaatziini, ikantziri:

⁴ “Pinkamantena: ¿Tskapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka niyotantyaari?”

⁵ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari.

⁶ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyaapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’

⁷ Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari, tema ontzimatye omonkarayetya irokapayeeni, tekera omonkaratyaata onthonkantaiyaari maaroni.

⁸ Irantaminthatavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeetero osheki onikayetya, iriñeetero eejatzi osheki intashaaneentayeete. Irootakera etanakyarone inkemaantsiyeetyaaro irokapayeeni.

⁹ Ontzimatyeera paamaayetya. Tema irakaantaitatyeemi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki papatotapiinta. Impoña irayeetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi okantakaantzirora paventaana, ari piñaaventayetainari janta.

¹⁰ Iro kovaperotacha iretyaaro atziripayeeni inkemakotairo Kameethari Ñaantsi maaroni nampitsiki.

¹¹ Aririka irayeetanakemi, eero pikantashiretzi: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaita pinkanteri, tera eeroka ñaavaitashitachane.

¹² Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanterine. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovamaakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri.

¹³ Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyaana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakiyeero paventaiyaana, aritake novavisaakotaimi.

¹⁴ Aririka piñaakeri ipaitayeetziri ‘Pinkaari Aperotantaneri’ isaikapaake tsika te intakaitziri, inkarate nampitaiyarone apaata jaka Judea-ki, ontzimatyeera ishiyayetai tonkaari otzishiki. Tema iro iñaaventakeri pairani kamantaneri Daniel-ni.” (Maaroni ñaanayetairone iroka, okovaperota inkemathatairo.)

¹⁵ “Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsika ompaitya.

¹⁶ Povane kirika pisaikae, eero paapanaatziro piithaare.

¹⁷ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzi mayetat-sine eentsite eeniro ithotzi!

¹⁸ Pamaneri Pava, onkantya aririka pishiyayetake, eero omonthaantami kyaarontsi.

¹⁹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, tera iriñeetero kempityaarone iroka ashinonkaantsi. Eero apiita iriñeetairo eejatzi kempityaarone.

²⁰ Eeromi ishintsitake Avinkatharite joimarentziro ashinonkaantsi, tekatsi avisakotaatsinemi. Ikamintha intzimayetai jiyoshiiyetairi irirori, aventaayetaiyaarine, irootakera joimarentantakarori ashinonkaantsi.

²¹ Aririka pinkeme inkantaitemi: 'Jirika Cristo.' Pashine kantemine: 'Jirinta Cristo,' eerora pikempisantziri.

²² Tema mpokayetapaake kempitakotyaarine Cristo, kempitakotyaarine kamantantanneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi ikaratzi jiyoshitairi Pava.

²³ Paamaventayetyaara eeroka, aritakera nokamantzityetakamiro."

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴ "Apaata, aririka onkaratapaake jashinokaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorentaa kashiri,

²⁵ inthopiryaayete impokiro inkiteki, maaroni oorentayetchari inkiteki improkayete eejatzi.

²⁶ Aripaitera impokai Itomi Atziri inkenantapaiyaaro menkori, iriñeetavairo ishintsinka eejatzi irovaneenkaro.

²⁷ Impoña itroyaantakeri maninkariite, irapatotairi ikaratzi jiyoshiitakeri nampiyetarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

²⁸ Arira okempitaro piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi osarentsipaitetzimatai.*

²⁹ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, okarikizimataana.

³⁰ Eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyarori nokamantayetakemiri. Omapero.

³¹ Eerora okantaitaatyaaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaatyeroni iroori.

³² Tema apaniro ikantakaaro Ashitairi jiyotziro tsikapaita omonkarayetya. Tera jiyotziro Itomi, iri ovatsipero maninkariite saikatsiri inkiteki.

³³ Paamaiya, aamaventa pinkantya, pamane. Tera piyote tsikapaita omonkaratantyaari.

³⁴ Okempitatyaaoro aririka iriyaate shirampari intaina. Irookanakero ipanko, inkantayetanakeri maaroni iromperatane opaitarika iranteneriri. Eejatzi inkempitaakeri kempoyaaventarori pankotsi, inkantanakeri: 'Paamaventaiyaana.'

³⁵ Paamaiya eeroka, tema te piyote tsikapaita impiye ashitarori ipanko, tsireniiteeni, niyankiitepaite, iriñaapaitetakerika tyoopi, onkitaitamanairika,

³⁶ onkantyaama aririka iromapokairo impiye, eero iñaapaimi pimaye.

³⁷ Okaratzi nokantayetzimiri eeroka, irootakera nokantayetzitariri eejatzi maaroni: Paamaiya."

14

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ari kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi, jovantapiintaitarori eejatzi tantaponka. Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: "Thame amataviteri Jesús ayeri, ovakaanteri.

² Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atzirite."

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetachari. Ari isaikake jovaiani. Areetapaaka tsinane amakotake kasankaari. Iyoshiita ovaa inchateya paitachari "nardo," osheki ovinaro, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi opaita "alabastro." Osataakotakero opatziki, osaitantakarori ipatziitoki Jesús.

⁴ Kisanaka ikaratzi ñaakerori, ikantavakaanaka: "¿Opaitama aparatantarori kasankaari?"

⁵ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki inkaratemi 300 denario ampashityaaririmi ashinonkainkari." Iksanakero tsinaneka.

⁶ Ari ikantzi Jesús: "Piñaashityaaro, ¿Opaitama pikisantarori? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri.

* 13:28 Kantakotachari jaka "pankirentsi," irojatzira ikantayetziri "higuera," iro shookatsiri pashineki nampitsi.

⁷ Ari inkantaitayeeni ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaaari, pinkoverika petakotyaaari, ari pimpashitakyaari. Irooma naaka, eerora okantaitatyaani piñeena pintsipatyaana.

⁸ Iroka tsinane antatziro aavyiiri iroori, eevatake osaitantanaro kasankaari omotaitatyaaro aririka inkitaitakena.

⁹ Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo tsinaneka, ari onkantya iroshiretantatyaarori antakeri iroori. Omaperora.”

Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús

(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰ Ikanta Judas Iscariote, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari impimanteri Jesús. Iriivetaka karavetariri 12 iriyotaane.

¹¹ Antarora ikimoshiretaiyanakeni jevari, ishinetaakeri imperi kireeki. Jamematananakoero Judas tsikapaita irakaanteri Jesús.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹² Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitzi eejatzi jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. Josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “Iyotaa-nari, ¿Tsikama onkotsitakaanteka aaka?”

¹³ Ari ikantanakeri apite iriyotaane: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari shiram-pari jaakotziro ijiñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri,

¹⁴ tsikarika inkyaapai, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane.’

¹⁵ Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero maaroni inkene irovaitya. Ari ponkotsitakaanteri oyaari.”

¹⁶ Jatake iriyotaane areetaka nampitsiki. Jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

¹⁷ Okanta osheetyaanake areetapaaka Jesús, itsipatapaakari eejatzi 12 iriyotaane.

¹⁸ Ikanta jovaiyanira, ikantzi Jesús: “Pikaratakera payootana, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.”

¹⁹ Ovashire ikantaiyanakani. Josampitayetanakeri, ikantziri: “¿Naakama pithokashityaamine?” Pashine osampitziri: “¿Naakama?”

²⁰ Ikantzi Jesús: “Iriitake aparoni pikaratakera payootakena.

²¹ Kyaaryoora impeyakotya Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. Ikantaitake: ‘jikantamacheetziri aakaanerine! Eero itzimaajaitzimi irirori.’”

²² Eenirora jovaiyani, jaakero Jesús tanta. Ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi.”

²³ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, jirayetake maaroni.

²⁴ Ikantziri: “Niraanera onatzi, iro shitovatsine iravisakoshiretantaiyaari osheki. Irootake oñaakantaperoterone antzimotavakaiyaari.

²⁵ Eerora niritaaero, irojatziri apaata tsika impinkathariventantai Pava, ari napiitairori. Omaperora.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶ Ikanta jamampaakotanakeri Pava, jataiyanaini tonkaariki otzishi Olivos.

²⁷ Ikantzi Jesús: “Irootaintsira pookaventaiyenane tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

²⁸ Iro kantacha, aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.”

²⁹ Ipoña ikantzi Pedro: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.”

³⁰ Ikantzi Jesús: “Iroñaaka tsirenika, tekerata irapiitero iriñe tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.”

³¹ Eekero ishintsitatzi Pedro, ikantzi: “Eero nookaventzimiitsi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni.

Jamani Jesús Getsemani-ki

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³² Ikanta jareetaiyakani Getsemani-ki, ikantapaakeri iriyotaane: “Ari pisaikavake jaka, noñañaatavake.”

³³ Iri itsipatanaka Pedro, Jacobo ipoña Juan. Antaro jiraashiretakotapaaka.

³⁴ Ikantziri: “Ovamaimatatyaaanara novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka, pinkayempite.”

³⁵ Jovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, jamanapaake, onkantya eero ikemaantsitaromi avishimoterine.

³⁶ Ikantziri: “Ashitanari, tekatsi pomerentsitzimotemine eeroka. Nokovaveta pintsiparyaakovenenami onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate opaita pikovakaakenari eeroka.”

³⁷ Ipoña ipiyapaaka, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “Simón, ¿Opaita pimaantari? ¿Tema pinkisashityaaro pivochoki?”

³⁸ Pinkayempite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.”

³⁹ Ejatzzi ipiyanaa, amanapai. Irojatzzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki.

⁴⁰ Ikanta ipiyapaa, eejatzzi iñaapaari jimagaiyini, tema antaro okantaka ivochoki. Ikaani-vaitzi iriyotaane, te iriyote tsika inkante.

⁴¹ Iro mavatanaintsiri ipiyapaaka, ikantapaakeri: “¿Irojatzzima pimagaiyini? Monkarata-paakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaiteri janta kaariperoshireki atziri.

⁴² Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaakera pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³ Iñaavaiminthaitzi Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipataapaakari, jamayetake irovthaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi pinkathariite apatoventariiri Jesús: Ijevare omperatasorentsitaari, iyotzinkariite, ipoña antarikonaite.

⁴⁴ Tema Judas, pithokashitantachari, ikantzitakeri inkaaranki iramanevo: “Tsika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poosoteri, paanakeri.”

⁴⁵ Ikanta jareetapaaka, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari.

⁴⁶ Joirikaitapaakeri Jesús, joositapaakeri.

⁴⁷ Ikanta aparoni tsipatakariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari.

⁴⁸ Ipoña ikantzzi Jesús: “¿Naakama koshintzi, pamashitantanari povathaamento, pipasamento?”

⁴⁹ Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki ¿Kaarima paantana janta? Ari onkantya, iro omonkaratantyaari josankinatakaitakenari pairani.”

⁵⁰ Shiyeeyanakani iriyotaane, jookaventaianakeri apaniro.

Evankari shiyainchari

⁵¹ Tzimatsiya evankari oyaatakoventanakeriri Jesús. Ikithaavetaka. Iro kantamaitacha joirikaveetakarira irirori,

⁵² jookanakero iithaare ithañaanakara, ishiyamerekitashitanaka.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³ Ipoña jagaitanakeri Jesús ijevajanoreki omperatasorentsitaari. Ari japatotaiyakani maaroni ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonaite, ipoñaapaaka iyotzinkariite.

⁵⁴ Ikanta Pedro noshikaka irirori ipoki ineetsiini, joyaatakoventakeri Jesús, irojatzzi jareetantapaaka osaikira ipanko ijevajanore omperatasorentsitaari. Ari ikatziyapaakari itsipataapaakari iromperatanepayeeni, jakitsitaiyani paampariki.

⁵⁵ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzzi apatotainchari, jamenavetaka impaitya thaiyakotyarine Jesús onantyaari irovakaanteri.

⁵⁶ Tzimavetaka osheki thaiyakovetapaakariri, te omonkaratavakaamaita okaratzi ikan-tayevetakari pashinepayeeni.

⁵⁷ Opoña ikatziyanaka aparopayeeni, ithaiyakotanakeri Jesús, ikantzzi:

⁵⁸ “Nokemiri naaka chapinki irika, ikantzzi: ‘Ari nompokakero tasorentsipanko, irovetsikane atziri, iro avisavetakya mava kitaite nonthonkya novetsikaineri naaka pashine, kaari ipomerentsita atziri irovetsikairo.’ ”

⁵⁹ Tera, onashiyetaka okaratzi ikantayetakeri pashine.

⁶⁰ Ipoña ikatziyanaka ijevajanorite omperatasorentsitaari, josampitanakeri Jesús, ikantzzi: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoitzimiri?”

⁶¹ Irojatzzi jimaretake, te irake. Japiitziri josampitziri: “¿Eerokama Cristo, Itomi Tasorentsitakaaneri?”

⁶² Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakatake. Irootaintsi piñeeri Itomi Atziri intsipatayaari irakojanoriki Pava impinkatharite. Impoña piñeeri eejatzi impiye inkenapai menkoriki.”

⁶³ Ikanta ikemakera jevajanori, jaanakero iithaare isaperyaakero ikisanakara, ikantzi: “¿Tzimatsima pashine ankoveri inkamantakoiteri?”

⁶⁴ Pikemaiyakeri maaroni ithainkakeri Pava. ¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?” Ikantzi maaroni: “¿Tzimataike ikenakaashitane! ¿Ontzimatyee inkame!”

⁶⁵ Tzimatsi aparopayeeni choontavorotanakeriri. Tzimatsi pashine otzimikaporotakeriri, ipoña ikaposavaitziri, ikantzimaitari: “¿Intsityaa piyote kamantantneri?” Imatzi-takaro eejatzi iromperatane jevajanori, ipasavorovaitakeri.

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Isaikakera Pedro irirori jakakiroki, shitovapaake tsinane irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari.

⁶⁷ Oñapaakeri Pedro jakitsita paampariki, okantziri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Nazaret-satzi?”

⁶⁸ Jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tetya, te niyote ipaita pikantanari.” Shitovanake kapicheeni. Irojatziri iñaantanakari tyoopi.

⁶⁹ Okanta osamaniityaake, oñagairi eejatzi, okamantakeri ikaratzi akitsitachari, okantziri: “Irijatziitara irika.”

⁷⁰ Japiitanakero Pedro jotekiro. Tekera osamanite, japiitanakero ikaratzi saikaintsiri josampitziri, ikantziri: “Eerokatake itsipata Jesús, tema Galilea-satzi pinatzi, iriivaitake ikantziro iñaavaitzi.”

⁷¹ Ikantzi: “Te niyoteri pikantanari. Jiyotzi Pava omapero nokantzi, nothaiyarika, irovasankitainaaata.”

⁷² Ari japiitanakero iñaanake tyoopi, kantanaka apite japiitakero. Ikinkishiryaanakero Pedro ikantakeriri Jesús: “Tekera apitetanake iriñe tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Iraanaka ikinkishiryaanakerora.

15

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Okanta okitaimanai, japatotaiyamanaa maaroni ñaapinkatharentsi: ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite, osheki iñaaventakeri Jesús. Ipoña joosoitanaakeri, jagaitanakeri isaikira Pilato.

² Josampitavakeri Pilato, ikantziri: “¿Eeroka ivinkatharite judío-payeeni?” Jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.”

³ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, ikisaneentanakeri, ithaiyakovaitanakari.

⁴ Japiitanakeri Pilato josampitziri: “¿Tekatsima pinkanteri eeroka? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?”

⁵ Te irake Jesús. Ipampoyaaminthananakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶ Tzimatsi jantapiintziri Pilato: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri, tsikarika intzimerika inkovakeri.

⁷ Tzimatsi aparoni paitachari Barrabás, itzimi jashitakoitziri itsipayetakariki ikaraiyini jovantake, jovayiritari ivinkatharite.

⁸ Ikanta ipokaiyapaakeni atziri, ikovakotapaakeri Pilato irantero jametapiintari.

⁹ Jakanake Pilato, ikantzi: “¿Iriima pikovi nomishitovakaanteri ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío-payeeni?’”

¹⁰ Jiyotzi Pilato, ikisatya ijevare omperatasorentsitaari jaakaantantakariki Jesús.

¹¹ Iro kantamaitacha ijevavera omperatasorentsitaari, jotsimaakeri atziriite inkante: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás.”

¹² Japiitanakeri Pilato josampitziri: “Irika ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío,’ ¿Tsikama nonkanterika?”

¹³ Ikantzi ikaimaiyini atziri: “¿Pimpaikakotakaanterivé!”

¹⁴ Ikantzi Pilato: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini ikantzi: “¿Pimpaikakotakaanterivé!”

¹⁵ Ikovanake Pilato iranteneri ikovakeri atziripayeeni, jomishitovakaantakeri Barrabás. Iri ipasatakaantanake Jesús, jagaitanakeri impaikakoiteri.

¹⁶ Ikanta ovayiriite ikyaakaanakeri Jesús ipankokira Pilato, ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatotakaanaitakeriri maaroni ovayiri.

¹⁷ Ikithaatapaakeri kithaarentsi jonkeromaiperotatsiri kempitarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. Ipoña jamathaitakaitakari kitocheetapo.

¹⁸ Iroora jantantarori iroka, tema ithainkimavaitatziiri. Ikaimakotzimaitari, ikantzi: “¡Jirikataa ivinkatharite judío-payeeni!”

¹⁹ Ipoña jomposainavaitantakari savoro. Ichoontaporovaitakeri. Jotyeeorovashitzimaitari iriñaapinkathaterimi ikantzi.

²⁰ Ari jeshitakero ishirontzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaatairi iithaare. Jaanakeri impaikakoteri.

*Ipaikakoitziri Cristo irojatzí ikamantakari
(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)*

²¹ Ikanta Simón, poñaachari Cirene, iriri Alejandro ipoña Rufo, jomonthaitakari jareeta irirori nampitsiki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaiyaariri Jesús.

²² Jagaitanakeri tonkaariki opaita “Gólgota” (akantziri aaka: “Atziiriitoni.”)

²³ Ipaikotapaakeri imire ikonovaitakero kepishaari, te irirero.*

²⁴ Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite itsiparyaavakaakero ikithaayetari Jesús, ikempitakaanakero iñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone.

²⁵ Aritake jenokiityapaake ooryaatsiri, ipaikakotaitakerira Jesús.†

²⁶ Josankinaitake kantakaanakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.

²⁷ Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki.

²⁸ Ari omonkaratakari osankinatainchari pairani, okantzi:

Itsipataitakeri kaariperoshiretatsiri.

²⁹ Ithainkimavaiyetakeri ikaratzí avisayetatsiri janta, jotekainata, ikantziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi.‡

³⁰ ¿Ipaítama kaari payiitanta ipaikakotaitakemi povavisaakotaiya?”

³¹ Irojatzí ikantakeri eejatzi jiveare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, jovashiyaventari, ikantavakaiyani: “Jovavisaakotziri pashine, ¿Kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori?”

³² ¡Intsiyaa irayiite Cristo-vetachari ipaitaitziri ‘Ivinkatharite Israel-mirinkaite,’ omatantyaari ankempisanterii!” Jimatzitakaro eejatzi itsipatakari ipaikakota, ithainkimavaitakeri.

³³ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzí sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.§

³⁴ Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Eloi! ¡Eloi! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “Pava, Pava, ¿ipaitama pookaventantakanari?”)

³⁵ Ikanta irikapayeeni saikaventakeriri Jesús, ikemavetavakari ikaimanake. Ikan-tanake: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.”

³⁶ Ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaaatero, ikantzi: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.”

³⁷ Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, tera iraneenkatanaí.

³⁸ Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashi-itziirori, opoñaanaka jenoki irojatzí osaaviki, apikota okantanaka.

³⁹ Ikanta jiveare ovayiriite katziyaventakariri eejatzi Jesús, iñaakerira ikaimanake shintsiini ikamantanakari, ikantanake irirori: “Omaperovetatyaa Itomintari Pava irika.”

⁴⁰ Tzimatsi eejatzi tsinane amenaiyeentsini jantyaatziini. Jiroka okaraiyini: María Magdalena, Salomé, María Iriniro iyaapitsi Jacobo ipoña José.

⁴¹ Irokapayeeni tsinane irootake tsipatakari pairani Jesús Galilea-ki, osheki ampi-takoyetakeriri. Otsipatakaro eejatzi pashine tsinanepayeeni oyaatapaakeriri Jesús ipokakera Jerusalén-ki.

* **15:23** Iroka kepishaari opaita “mirra.” Iro joitaitziri atziri, ijempavathatantyaari, eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. † **15:25** Iro ikantayeetziri pairani: joveraaka ooryaa 3. ‡ **15:29** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata, aririka ithainkashiryaaante. Iro kempitarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookote atziri anthainkashireteri, ankante: “¡Piñaakeroi! ¡Pikemakero!” § **15:33** Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsirenitanake irojatzí joveraanaka ooryaa 9.

*Ikitaitakeri Jesús**(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

⁴² Aritake sheetyaanake. Irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira, kitaite imakoryaantaitari.

⁴³ Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea, ikaratapiintziri japatota jevariite, irijatzi oyaaventariri Pava impinkathariventantai. Te intharove jiyaatashitanakeri Pilato, ikan-tapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.”

⁴⁴ Tema jomapokapaakeri Pilato, te iriyovetya kamakera Jesús. Ikaimakaantakeri ijevare ovayiriite, josampitakeri omaperorika ikamake Jesús.

⁴⁵ Ikamantaitakerira Pilato, ishinetaineri José iraanairi.

⁴⁶ Jamanantashitakeri kithaarentsi jentamaitatsiri. Ikentakoryaakotairi, japonatakeri. Jovakotakeri jimorontashiitzi kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinakaantake mapi, joshepitakotantakari.

⁴⁷ Okanta María Magdalena otsipatakaro María irinirora José, amenaiyakeni iroori tsika jovaitakeri.

16*Jañaantaari Jesús**(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

¹ Avisanake kitaite jimakoryaantaitari. María Magdalena, otsipatakaro pashine María irinirora Jacobo, opoña Salomé, amanantaiyakeni kasankaari, iyaate otzirintaitaiyarimi Jesús-ni.

² Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka iyaate omoroki jovaveetakarira Jesús. Aritake shitovimatapaake ooryaatsiri areetzimatapaakara janta.

³ Okantavakaiyani: “¿Impaiyaaka otamikerone mapi jashitakotantaitakariri?”

⁴ Iro amenavetapaaka, oñaatzi otamikaka mapi, tema antaro mapi oni.

⁵ Kyaapaake omoroki jovaveetakarira. Oñaashitapaaka aparoni evankari isaikake akon-janoriki, okitamaanikitake iithaare. Otharovaiyanakeri.

⁶ Ipoña ikantanakero irirori: “Eero pitharovi. Iriima pipokashiveta Jesús Nazaret-satzi, ipaikotaitakeri chapinki. Añagaira, te isaikake jaka. Pamenero jovaveetakariri.

⁷ Pimpiyanake, pinkamantayetairi iriyotaane, pinkantairi eejatzi Pedro arira iriyaatai Jesús Galilea-ki, ari piñaayetairiri. Aritake ikamantzitakami.”

⁸ Oshiyapithatanakero omorona, ompevaitanaka. Tekatsi pashine atziri onkaman-tanake, tema otharovanakitzi.

*Joñaakaaro María Magdalena**(Jn. 20.11-18)*

⁹ Aritake añagai Jesús kapichekitaite domingo, iro jetanaa joñaakaaro María Magdalena jovashinchagairi pairani jaakavetaro karatsiri 7 peyari.

¹⁰ Irojatzi iyaatashitantanakariri iroori ikaratzi itsipatakari pairani Jesús, oñaapaatziiri jiraavaitaiyani, okamantapaakeri oñagairi.

¹¹ Ikanta ikemavetaiyavakaro oñagairi Jesús jañagai, te inkempisantaiyeroni.

*Joñaakaari Jesús apite iriyotaane**(Lc. 24.13-35)*

¹² Ikanta Jesús, joñaakaari apite iriyotaane jiyaataiyini avotsiki, ipashinevorotapai kapicheeni.

¹³ Ari ipiyeeyanakani irirori, ikamantavetapaakari ikaratayini. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, te inkempisantaiteri.

*Jotyaantziri Jesús iriyotaane**(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

¹⁴ Ikanta jovavaiminthaitaiyani 11 iriyotaane, ari joñaakakariri Jesús, ikaminaathata-paakeri, iñaakerira kisoshire ikantayetaka, te inkempisanteri ikaratzi ñaayetairiri jañagai.

¹⁵ Ikantapairi: “Piyaate pothotyero maaroni kipatsi. Piñaaventaineri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi.

¹⁶ Tsikarika intzime kempisantavakerone, oviinkaatanachane, iriitakera avisakoshire-taatsine. Iriima kaari kempisantavakerone, irovasankitaitaateyeri.

¹⁷ Jiroka inkantayetanakya inkarate kempisantaanaatsine: irovashinchaayetairi jaakayetziri peyari impaiyeena naaka. Iriñaavaitayetairo kantashivaiyetachari ñaantsi.

¹⁸ Aririka iroirikavetyaari maranke, aririka iriravetyaaro piyantatsiri, tekatsi onkan-teri, eero ikami. Ari onkantake irovashinchaayetairi mantsiyaripayeeni eejatzi.”

*Jovajenokaa Jesús inkiteki**(Lc. 24.50-53)*

¹⁹ Ithonkanakero Avinkatharite ikamantayetakeri, irojatzi jovajenokantaari inkiteki, itsipatapaari Pava ipinkathariventantapai. Isaikimotapairi irakojanoriki.

²⁰ Ikanta jiyaataiyanakeni iriyotaane, ikamantantake maaroni nampitsiiteki. Avinkatharite matakaayetakeriri, jantakaayetakeri kaari iñaapiintayeetzi, ari onkantya iriyotantaityaari omaperotatya ikamantantayeetziri. Ari onkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Lucas

Jovethaitari Teófilo

¹ Osheki kovavetaincha irosankinateromi okaratzi avishimoyetakairi.

² Ikovaitake irothotyeeero okaratzi jiyotaayetakairi ñaayetajaantakerori ovakeraini tsika itzimi kamantakairori ñaantsika.

³ Ari nokempitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema namampaakaro ineetsiini tsika okanta opoñaantanakari, irootake nosankinatantaamirori eeroka okaratzi avisayetaintsiri.

⁴ Ari onkantya piyotakotantyaarori kyaaryooperoini okaratzi jiyotaavetaitamamiri.

Íñaaventaitziro itzimantakari Juan

⁵ Pairani, ipinkatharitantari Herodes janta Judea-ki, ari isaikiri aparoni omperatasorentsitaari ipaita Zacarías, icharine Abías-ni jini. Irooma iina opaita Elisabet, irisaro Aarón-ni onatzi eejatzi iroori.

⁶ Kameethashire ikantaiyani apiteroite íñaapinkathatziri Pava. Jimonkarayiniri okaratzi ikovakairiri, tekatsi aparoni inkenakaashitapaintya.

⁷ Iro kantacha te intzime irovaiyane, tema maanirothaki onatzi Elisabet. Jantarikonatashitaiyakani.

⁸ Okanta aparoni kitaite, ari omonkarataa jantapiintantarori Zacarías jomperatasorentsitaaritantari.

⁹ Tema iro jametaiyapiintari omperatasorentsitaari, ikempitakaantakero íñaaretaita, ari íñeetakero iri Zacarías kyaatsine tasorentsipankoki intayeneri Pava kasankainkari.

¹⁰ Piyotaiyachani atziri jakakiroki jamanaiyini, itagaitzirora kasankainkari.

¹¹ Arira joñaakakariri Zacarías imaninkarite Avinkatharite, ikatziyimotapaakari irakoperoriki itayirora kasankainkari.

¹² Iniroite itharovanake, osheki ipampoyaaaminthatavakari íñaavakerira.

¹³ Ipoña íñaavaitanake maninkari, ikantzi: “Zacarías, eero pitharovi. Tema ike-maitakemiro pamanane. Ari piñaakero piina Elisabet, ovaiyante. Iri pimpaiteri Juan.

¹⁴ Aririka intzimakerika pitomi, osheki pinkimoshireventeri, ari inkempitakyaari eejatzi atziripayeeni.

¹⁵ Tema iriiperori inkantakaiyaari Pava. Eerora pimiretakaari kachoyetatsiri ishinkitari. Tema inampitzitantatyaari Tasorentsinkantsi tekeramintha intzimeeta.

¹⁶ Inkinkishiretakaayetaiyaari Israel-mirinkaite inkempisantairi Avinkatharite Pava.

¹⁷ Iriitake eevatapaakerine Avinkatharite. Inkantakaakyaarira ishintsinkani Elías, ari irapaatziyashiretakaayetaiyaari ashitaaniriite maaroni irovaiyaneete. Ari intsimaryaashiretakaayetairi katsimashireri, ari onkantya irovetsikashiretantaiyaari inkempisantairi Avinkatharite.”

¹⁸ Jakanakeri Zacarías maninkari, ikantziri: “¡Ari! ¿Tsikama onkantya niyotantyaarori iroka? Tema antarikona nonake naaka, eejatzi okempitakari noina iroori.”

¹⁹ Ikantzi maninkari: “Naakatake Gabriel, poñaachari Pavaki. Jotyaantakena nonkaman-temiro Kameethari Ñaantsi.

²⁰ Iro kantamaitacha, okantakaantziro pithainkañaanetakena, kisovaante pinkantya iroñaaka, irojatzi omonkaratantakyaari okaratzi nokantakemiri.”

²¹ Saikaiyatsinira pashine jakakiroki jooaaventaiyarini Zacarías, ipoña ikantavakaiyani: “¿Ipaitama josamanitantari Zacarías tasorentsipankoki?”

²² Ikanta ishitovavetapaara Zacarías, te onkante iriñaavaitapai, jookojookovaitashitapaa. Arira jiyotaitanakeri tzimatsi íñaakeri tasorentsipankoki. Jashira jovanakero ikisovaante-tanake.

²³ Irojatzi jimonkaraantaarori kitaite jantavaitzi tasorentsipankoki, jatai ipankoki irirori.

²⁴ Okanta Elisabet iinara Zacarías, motzitake. Iniroite opampithashiretaka, te oshitovai opankoki ikaratzi 5 kashiri omairentaka, okantashirevaitzi:

²⁵ “Irootake jinintakaakenari Pinkathari naaka, ari onkantya eero imanintashiretantai-tana.”

Íñaaventaitziro intzimantyaari Jesús

²⁶ Okanta, aritake avisanake 6 kashiri, jotyaantairi Pava maninkari Gabriel nampitsi paitachari Nazaret saikatsiri Galilea-ki,

²⁷ iriñeero aparoni evankaro kaari iyoterine shirampari, paitachari María, tema irootake iinantaayo evankari paitachari José, icharineni David.

²⁸ Ikanta ikyaapaakera maninkari osaikira María, ikantapaakero: “¡Novethatami María, itsipatayaami eeroka Avinkatharite. Panaakoyetakero pashine tsinaneyetatsiri ineshinonkaperotami Pava!”

²⁹ Okanta oñaavakerira maninkari, opampoyaaminthatavakeri, okinkishiretakotziro ikantapaakerori jovethatapaakero.

³⁰ Ipoña ikantziro maninkari: “María, eero pitharovi, tema iyaminthaane Pava pinatzi.

³¹ Ari piñaakero pimotozite, intzime peentsite. Iri pimpaiteri JESÚS.

³² Iriitake materone iriiriperote, impaitayeeteri Itomi Jenokisatzi. Tema Pava Avinkatharite, iriitake pinkatharitakairine ikempitaakerira pairani icharineni David ipinkatharitakaakeri.

³³ Irijatzira pinkathariventairine ikaratzi icharinentayetakari Jacob-ni, ari inkantaitayeeroni impinkathariventantai irirori.”

³⁴ Ari osampitanakeri María, okantziri: “¿Tsikama inkene nomotzite, tera noñe shirampari?”

³⁵ Jakanakero maninkari, ikantziro: “Irira kantakaiyaarone Tasorentsinkantsi. Tema impamankantatyeeyaamiro ishintsinka Jenokisatzi, oshiyapaakyaaromi opamankantzi aamparentsi. Irootake impaitantyaari povaiyane Tasorentsi Itomi Pava.

³⁶ Ari okempitakari eejatzi pisheninkathori Elisabet, ipaitaveeteri maanirothaki, okantavetaka antarokonavetaka iroori, motzita. Tzimakotake 6 kashiri.

³⁷ Tema tekatsi kompitzimotyaarine Pava.”

³⁸ Opoña okantanake María: “Naakatake iromperatane Pinkathari, irantenaro okaratzi pikantakenari.” Irojatzi ipiyantanaari maninkari.

Iyaatake María areetaro Elisabet

³⁹ Ipoña pashine kitaite, shintsini iyaatanake María, jatake tonkaariki Judea-ki osaikira aparoni nampitsi,

⁴⁰ irojatzii areetantakari ipankoki Zacarías, ovethatapaakero Elisabet.

⁴¹ Okanta okemavakero Elisabet ovethatapaakarora María, ishevatanaka omotzitakeri. Tema ikantakaanakityaaro Elisabet Tasorentsinkantsi,

⁴² oñaavaitanake shintsini iroori, okantanake: “Eerokatakera anayirori pashine tsinaneyetatsiri itasonkaventaikemira. Ari inkempityaari eejatzi povaiyane.

⁴³ ¿Ipaitema pipokashitantanari irinirontyaari Novinkatharite?”

⁴⁴ Tema nokemavakemira povethatapaakana, ishevatanaka nomotzitakeri naaka, ikimoshiretanake.

⁴⁵ Kimoshirera pinkantaya eejatzi eeroka pikempisantakera, tema aritake omonkarataiya okaratzi ikovakaaakemiri Avinkatharite.”

⁴⁶ Opoña okantanake María:

Iniroite noveshiryaaventaiyaari Novinkatharite,

⁴⁷ Kimoshire nonkantaventyaari Pava tsika itzimi ovavisaakoshiretainane.

⁴⁸ Tema iñaakero iromperatane ashinonkaavaitaka, Aripaitera inkantayeetai: Iniroite itasonkaventaikakero.

⁴⁹ Tema iniroite jantzimotakenari matzirori otzimi ishintsinka.

¡Tasorentsi onatzi ivairo!

⁵⁰ Ari inkantaitatyeeyaani ineshinonkayetairi inkarate incharinentayeetyaari apaata, Tsikarika intzime ñaapinkathayetairine.

⁵¹ Iro ishintsinka imatantayetakari.

Japerotzitairi ipampithashirevetari iranterimi kantakaaperovaitachari.

⁵² Ikaratzi pinkatharivetachari, ikantakaantakero Pava eero jiyaatakaantaro impinkatharite,

Iri iñaaperotakaayeta ikaratzi tsinampashiryaavetachari.

⁵³ Jashaarantakaayetari ikaratzi tashaaneentavetachari,

Iriroma ikaratzi ashaarantavetachari jaapithayetairi tzimimovetariri jomishitovakerira.

⁵⁴ Jineshinonkatari Israel-mirinkaita, tema iromperatane inayetake.

Te impyakotyaari ikaminthaayetziri,

⁵⁵ Tema iro ikantayeetakeriri pairani acharineyetakari,

Jetanari Abraham-ni irojatzii inkarate incharinentayetaiyaari.

⁵⁶ Ari osaikimovaitapaintziro María iroka Elisabet ikaratzi mava kashiri, irojatzii opiyan-taari opankoki iroori.

Itzimantakari Juan oviinkaantanteri

⁵⁷ Ikanta omonkaraaka ontzimaanitantyaari Elisabet, tzimake otomi.

⁵⁸ Ari ipokaiyakeni osheninkapayeeni ikimoshireventaiyironi, tema jiyotaiyakeni iniroite jineshinonkatakaro Pava.

⁵⁹ Aritake maakotapaake 8 kitaite eentsika, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri, ari ikovaveetaka impaitaiterimi Zacarías, tema ivairora onatzi iriri.

⁶⁰ Irojatzí okantantanakari iriniro: “Eero ipaita Zacarías, impaitya Juan.”

⁶¹ Ari ikantaitanakeri: “¿Opaitakaya? Tema tekatsi pisheninika paitachaneri Juan.”

⁶² Ipoña jookotaitakeneri ashitariri josampiitziri, tsika inintzi impaiteri.

⁶³ Jookotake Zacarías inchakota iramaiteneri, ari josankinatakeri, okantzi: “Juan impaitya.” Ipampoyaaaminthatanakeri ikaratzi osampitakeriri.

⁶⁴ Jomapokashitanaa iñaavaitanai Zacarías. Iniroite iñaapinkathatanakeri Pava, ipaasoonketanakeri.

⁶⁵ Paraanka ikantaiyanakani isheninkapayeeni Zacarías. Tema ithonka ikemaitakero tonkaariki Judea-ki okaratzi avisaintsiri.

⁶⁶ Pampithashire ikantaiyaka ikaratzi kemakoventakeriri, ikantaiyini: “¿Tsikama impaityaaka apaata irika? Tema kempoyaaventa jovakeri Avinkatharite irika eentsika.”

Ikamantantakeri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashitakariri eentsika, ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, ikamantantanake, ikantzi:

⁶⁸ Kameetha inake Avinkatharite Pava, ivavanetari Israel-mirinkaite, Ipokake irovatsinaryaakoyetai.

⁶⁹ Jotyaantakairi matzirori jovavisaakoshiretantzi,

Iriitake icharinentakari David-ni, iromperatane.

⁷⁰ Iro iñaavaaitakaayetakeriri pairani tasorentsitatsiri kamantantaneri.

⁷¹ Iri ovavisaakoyetagaineri itzimavetara kisaneentayevetaari.

⁷² Tema jineshinonkataari ikaratzi acharineyetakari,

Eero ipeyakotaro tasorentsitatsiri irantzimotavakaiyaari.

⁷³ Irootake iroka ishinetaakeriri pairani acharineni Abraham,

Onkarate irantzimotairi.

⁷⁴ Intsiparyaakoventai itzimayevetara kisaneentayetaari,

Tekatsi antharovakaiya ankempisantairi.

⁷⁵ Kiteshire ankantayetaiya. Kameethashire ankantzimentaiyaari maaroni kitaiteriki.

⁷⁶ Irooma eeroka notomi, impaitayeetemi iyamantanerite Jenokisatzi.

Tema eerokatake eevaterine Pinkathari, povetsikanonteri tsika inkenayetanake.

⁷⁷ Eeroka kamantairine asheninkapayeeni, iro iriyotantyaari iriitake ovavisaakotantaineri.

Iri peyaakotairine ikaariperoshirevaivetaka.

⁷⁸ Tema iniroite okantaka jineshinonkatai Pava,

Jotyaantakairi poñaachari inkiteki ikempitakotapaakaro okantaranki ovakera okitaityaamanai.

⁷⁹ Ikitainkatakotairi ikaratzi saikayetatsiri otsirenikitziira. Ikitainkatakotairi eejatzi ikaratzi otsimankakovetakari iraampare iyotakaantatsiri iriyaayetaatye sarinkaveniki.

Iri oñaakantairone tsika ikantaita isaikaitzi kameetha.

⁸⁰ Kameethara ikimotatzi eentsika, ñaaperoshire ikanta. Ari inevetaro isaikavaitzi janta tsika te inampiitaro, irojatzí omonkaratantakari iroñaakyaari Israel-mirinkaite.

2

Itzimantakari Jesús

(Mt. 1.18-25)

¹ Ipoña Pinkathari César Augusto, ikantakaanake irosankinatakotya maaroni atziri.

² Aripaite omapokaka irosankinatakoyeetya ijevatakaantantari Cirenio janta Siria-ki.

³ Maaroni atziri jiyaatayakeni irosankinatakoyetya inampiki tsika ipoñaayeta pairani icharine.

⁴ Irojatzí itonkaantanakari José irirori, ipoñaanaka Nazaret saikatsiri janta Galilea, iriyaatero nampitsiki tsika itzimake pairani Pinkathari David, opaita Belén saikatsiri janta Judea. Tema irika José icharine ini David-ni.

⁵ Ari irosankinatakotyaari irirori intsipatyaaaro iinathori María, tsika otzimi ikashiyakari irayero. Iro kantamaitacha aritake motzitake iroori.

⁶ Ikanta jareetaiyakara Belén-ki, irootaintsi ontzimaanite María.

⁷ Ari itzimakeri etanakarori otomi. Oponatakeri, onoryaakeri irovamentoki piratsi, tema te oñaapaake tsika omaapaake.

Maninkariite ipoña aamaventariri oisha

⁸ Okanta jantyaatziini nampitsi, tzimatsi kakiventziriri tsireni iroishate jaamaventari.

⁹ Ari joñaakakari imaninkarite Avinkatharite. Ikitainkatakotantapaakari irovaneenkaro Avinkatharite, iniroite itharovaiyanakeni.

¹⁰ Iñaanatapaakeri, ikantziri: “Eero pitharovashivaita. Tema namatziimi Kameethari Ñaantsi, iro oimoshirenkairine maaroni atziri.

¹¹ Tzimataikera iroñaaka ovavisaakotantaneri, janta inampikira pairani pinkathari David-ni, iriitake Cristo Avinkatharite.

¹² Jiroka piyotantyaariri: Ari piñaakeri imponaiteri eenchaaniki ironoryeetakeri irovementoki piratsi.”

¹³ Iñeetatzi ikoñaatapaake osheki inkiteveri itsipatapaakari maninkari, jamampaaventapaakari Pava, ikantaiyini:

¹⁴ jiro aritaitatzi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!

jIsaikayetai kameetha iyaminthaanepayeeni jaka kipatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyeeyanaani maninkariite inkiteki, ikantavakaanaka aamaventariri iroishate: “Thame aate Belén-ki, amenakitero opaita avisaintsiri. Ari añeerori ikamantakaantakairi Avinkatharite.”

¹⁶ Shiyeeyanakani, irojatziri jiñaantapaakarori María otsipatakari José, onoryaakeri eenchaanikite irovementoki piratsi.

¹⁷ Ikanta jiñaapaakeri, ikamantantapaakero okaratziri ikantakeriri inkaaranki maninkari.

¹⁸ Ipampoyaaaminthataitakeri aamaventariri oisha ikemaitzirira ikinkithavaitzi.

¹⁹ Irooma María, antaro opampithashiretakotaro iroori okaratziri ikantaitapaakarori.

²⁰ Ipoña ipiyeeyanaani aamaventakariri oisha, tharomenta ikanta jamampaaventanaari Pava, tema iñaayetakero okaratziri ikamantaitakeriri inkaaranki.

Jagaitanakeri Jesús tasorentsipankoki

²¹ Ari maakotapaake 8 kitaite eenchaaniki, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri. Irojatziri ipaiyeetantakariri JESÚS tema ari ipaitzitakari maninkari tekeramintha omotziteriita María.

²² Okanta jimonkarataakero kitaite joimairentaiyani onantyaari inkitevathayetai, tema iro ikantakaantakeri Moisés-ni. Ari jagaitanakeri Jesús Jerusalén-ki irashitakaityaari Avinkathariteki.

²³ Iro irimonkaraantyaarori Osankinarentsijanori ikantakaantziri Avinkatharite, kantatsiri:

Iriirika shirampari omapokane tsinane,

Irashitakaayeetyaari Pinkathari, itasorentsire irinatye.

²⁴ Irimatantyaarori irimonkarayero ikantakaantane Pinkathari, ontzimatyee impometaineri Pava:

Apite tookitzi, eerorika apite iryaani shiro.

²⁵ Tzimatsiya janta Jerusalén-ki aparoni shirampari ipaita Simeón. Tampatzikashire ini irika shirampari, ñaapinkathatasorentsitaneri ini, tema iri inampishiretantakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oyaaventarori imposhenkayeetaiyari Israel-mirinkaite.

²⁶ Jiyoshiretakaakeri Simeón Tasorentsinkantsi, eero ikamita irirori irojatziri iriñaantakyaariri Isaipatziiitotane Avinkatharite.

²⁷ Ikantakaakeri Tasorentsinkantsi, pokake tasorentsipankoki. Ipoña ashitariri Jesús jaanakeri tasorentsipankoki irimonkaraantyaarori ikantakaantaitane,

²⁸ ithomaavakeri Simeón irika eenchaaniki, ipaasonketanakeri Pava, ikantzi:

²⁹ Monkaraaka Pinkathari okaratziri pishinetaakenari,

Pishinetaina iroñaaka nonkame, tema pomperatane povakena.

³⁰ Tema noñagairi ovavisaakotantaneri,

³¹ Iriitake potyaantakeri ovavisaakotairine atziripayeeni,

³² Iri kitainkatakoyetairine atziri kaari asheninkata,

Iri kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri Israel-mirinkaite.

³³ Ipampoyaaaminthatanakeri ashitariri, ikemakoveantziri iñaantsikoveantiziri Jesús.

³⁴ Ikanta Simeón itasonkaventakerira, ikantanakero iriniro Jesús: “Irika eenchaaniki iri kantakaiyaarone impeyashitantiyaari osheki asheninka Israel-mirinkaite, kempivaitaka imparyaateyemi, iri kantakaiyaarone eejatziri iravisaakoshiretantaiyaari osheki, kempivaitaka intzinagaateyemi iparyaavetaka. Tema osheki inkantaite: ‘Kaari irooperori ñaantsi iñaaneyetakari.’

³⁵ Tema irika eenchaaniki iriira oñaakanterone okaratziri impampithashiretantiyaari. (Iro kantamaitacha iniroite povashiretanakya eeroika kempivaitakami irovathaayeetateyemi.)”

³⁶ Ari osaiki eejatzi aparoni tsinane paitachari Ana, kamantantanero oni iroori, irishinto Fanuel icharinentayetanakari Aser. Antarokonatake iroori. Ayitavetaka oime ovakera omainarotapaake, 7 osarentsi otsipavetakari oime.

³⁷ Kamaimetzinkaro onatzi, tzimake okaratzi 84 osarentsite. Ari ashi ovatziro osaiki tasorentsipankoki, aakoventaro kitaite eejatzi tsireni amani, otziventakaro eejatzi.

³⁸ Ari opokapaakeri iroka tsinane, opaasoonketapaakeri Pava. Ipoña oñaaventanakeri eenchaaniki, irojatzi ikemantaiyakarini ikaratzi oyaakoventarori irovatsinaryaakoyee-tairi Jerusalén-satzi.

Ipiyantaari Nazaret-ki

³⁹ Aritakera imonkaraakero okaratzi ikantakaantayetziri Pinkathari, piyaa Galilea-ki osaikira inampi Nazaret.

⁴⁰ Tharomenta ikanta ikimotatzi eenchaaniki, eekero jiyaatatzi ishintsitzi, iyotaneri jinatzi. Aamaventa jovakeri Pava.

Isaiki Jesús tasorentsipankoki

⁴¹ Ari ikantapiintatya osarentsiki ashitariri Jesús jiyaatzi Jerusalén-ki joimoshirenkiro Anankoryaantsi.

⁴² Ikanta Jesús aritake tzimanake 12 irosarentsite, jataiyakeni Jerusalén-ki tema iro jametaiyapiintari iroimoshirenkya.

⁴³ Aritake karatake joimoshirenkaiyani, piyeeyaani ashitariri, iro kantamaitacha irojatzi isaikanakeya Jesús irirori janta Jerusalén, te iriyote ashitariri.

⁴⁴ Iñaajaantake eevatake Jesús ikempiyayetanaari ikaratayini. Aniitake aparoni kitaite, ari ikovavetaari, josampivetakari isheninkapayeeni ikaratzira jiyaataiyini.

⁴⁵ Tera iñeeri, ipiyaa Jerusalén-ki inkokovatairi.

⁴⁶ Mava kitaite jiñaantaari isaiki tasorentsipankoki, ikinkithavaitakaayetziri iyotakotzirori Ikantakaantaitane, josatekaitakeri niyanki, josampiminthatziri.

⁴⁷ Ipampoyaaaminthataitakeri iñeetakerira omapero jiyotaneta, jakayetakero kameetha okaratzi josampiyetakariri.

⁴⁸ Ikanta jiñaapairira ashitariri, ipampoyaaaminthatapaakeri, okantapaakeri irinero: “Notomí, ¿tsikama pinkantenaka? Osheki nokokovatakemi notsipatari piri, iniroite pomintharovaneentakena.”

⁴⁹ Ipoña jakanake irirori, ikantanake: “¿Opaitama pikokovatantanari? ¿Tema piyote iro kovaperotacha nanteneri ikovakaanari Ashitanari?”

⁵⁰ Iro kantacha te inkemathatero ashitariri okaratzi ikantakeri.

⁵¹ Jaanairi, jataiyeeni Nazaret-ki. Jantzirora maaroni okaratzi jomperatariri iriri. Iro kantacha pampithashire ovakotakeri irinero.

⁵² Eekero itharomaventaya Jesús ikimotatzi, iyotane ikanta. Kempoyaventa joviri Pava. Ari ikempitaakeriri eejatzi atziripayeeni iyaminthaane joviri.

3

Ikamantantziri Juan oviinkaatananeri

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

¹ Aritake monkarataka 15 osarentsi ipinkathariventantzi Tiberio César. Ari ijevatziri Poncio Pilato irirori janta Judea-ki. Iriima Herodes ijevatziri irirori Galilea-ki. Iriima Felipe irirentzi Herodes, ijevatziri irirori Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Ipoña Lisanas, ijevatziri irirori Abilinia-ki.

² Iriima Anás itsipatakari Caifás ijevatziri irirori omperatasorentsitaari. Aripaite iñaanashiretakeri Pava itomi Zacarías paitachari Juan janta tsika te inampiitaro.

³ Irojatzi ikenayetananakari Juan intatsikero Jordán, iñaaventziro oviinkaataantsi, ikantzi: “Poviinkaatzimentaiyaari Avinkatharite, povashaantairo pantayetziro kaariperori, ari impeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.”

⁴ Tema iro josankinatakeri pairani Isaías kamantantaneri, ikantake: Inkamantantaite apaata janta tsika te inampiitaro, inkantaite:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁵ Onkameethapathayetai otenkanaayetzi, Ovinteniyyetai otzishi.

Tampatzika onaatyee avotsi okaratzi tzipivetachari, Omameripanka onkantayetaiya.

⁶ Ari iriñeero maaroni atziri tsika ikanta Pava jovavisaakotantzi.

⁷ Ikantayetavakeri atziri pokayetaintsiri iroviinkaatya: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Pifiñaajaantake eero jovasankitagaitaimi?”

⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashireyetai, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. Eero pikantashirevaitashita: 'Aña naaka icharineni Abraham, te onkovaperoty novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.' Pinkeme nonkante: Ari inkovakerikami Pava, kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaatayearine incharinentayetakari Abraham-ni.

⁹ Pankirentsi kaari kithotatsi, iponkitziryeetziro impomeyeetero. Ari inkempiyetaimi eeroa eerorika pikameethashiretai."

¹⁰ Ikanta atziripayeeni josampitanakeri, ikantziri: "¿Opaitama nantairi?"

¹¹ Ari jakanakeri, ikantzi: "Tzimatsirika apite piithaare, pimperi aparoni kaari otzimi-motzi. Tzimatsirika povarite, ari pinkempitakero eejatzi."

¹² Ipoña ipokaiyakeni kovakotziriri kireeki isheninka ikovi iroviinkaaty, ikantapaakeri: "Pinkathari, ¿opaitama nantairi naaka?"

¹³ Ikantakeri: "Eero panaakairo ikantaitakemiri onkarate pinkovakotanteri."

¹⁴ Ikanta ovayiriite Roma-satzi, josampitakeri eejatzi, ikantziri: "Naaka, ¿ipaitama nantairi?" Jakanakeri, ikantzi: "Eero pasaryiimatanta, eero pithaiyakotanta eejatzi onkantya paapithatantyaariri atziri tsikarika ompaitya. Pinkimoshireventeri ikaratzi ipinaitzimiri eeroa."

¹⁵ Osheki atziri aamaventakariri Juan, ikantashiretaiyini: "¿Kaarima irika Cristo?"

¹⁶ Ari ikantanakeri Juan maaroni atziri: "Naaka intaani noviinkaantaro jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake maperotzirori iñaapinkatharentsiti, noñaapinkathatzitatakari naaka. Te aritaajate inkempitakaantena naaka iromperatane onkantya nozapato-ryaantyaariri. Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaantantyaeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaantantyaeerimi eejatzi paampari."

¹⁷ Tema aririka avikitero avankire, otekakitziro, ipoña atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari Avinkatharite eejatzi, irinashiyetaiyaari atziri. Ineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima kaari ovashaanterone ikaariperoshirevaitzi, intagairi paampariki kaari tsivakanetatsine."

¹⁸ Osheki ikaminaantake Juan iñaaventziniri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Ari ikempitaakeriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaathavetakari, jaakerora Herodías iinantavetari Felipe irirentzi. Tema tzimatsi eejatzi osheki pashine kaaripero jantayetakari.

²⁰ Iroora ovatsiperotakerori jantakeri Herodes jashitakotakaantakeri Juan.

Joviinkaata Jesús

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta joviinkaayetzirira Juan osheki atziri, ari joviinkaatakari Jesús irirori. Jamanaminthaitzi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite,

²² iñeetatzii ipokashitakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitapaakari shiro. Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: "Eerokatakera Notomi netakoperotane. Osheki nokimoshireventakemi."

Icharineyetai Jesús

(Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta Jesús jetantanakarori jantayetakari, ari tzimake 33 irosarentsiti. Ikantayeetzi iri tomintakari José. Tomintanakariri José ipaita Elí,

²⁴ tomintanakariri Elí ipaita Matat, tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Jana, tomintanakariri Jana ipaita José,

²⁵ tomintanakariri José ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Amós, tomintanakariri Amós ipaita Nahum, tomintanakariri Nahum ipaita Eslí, tomintanakariri Eslí ipaita Nagai,

²⁶ tomintanakariri Nagai ipaita Maat, tomintanakariri Maat ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Semei, tomintanakariri Semei ipaita José, tomintanakariri José ipaita Judá,

²⁷ tomintanakariri Judá ipaita Joana, tomintanakariri Joana ipaita Resa, tomintanakariri Resa ipaita Zorobabel, tomintanakariri Zorobabel ipaita Salatiel, tomintanakariri Salatiel ipaita Neri,

²⁸ tomintanakariri Neri ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Adi, tomintanakariri Adi ipaita Cosam, tomintanakariri Cosam ipaita Elmodam, tomintanakariri Elmodam ipaita Er,

²⁹ tomintanakariri Er ipaita Josué, tomintanakariri Josué ipaita Eliezer, tomintanakariri Eliezer ipaita Jorim, tomintanakariri Jorim ipaita Matat,

³⁰ tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Simeón, tomintanakariri Simeón ipaita Judá, tomintanakariri Judá ipaita José, tomintanakariri José ipaita Jonán, tomintanakariri Jonán ipaita Eliaquim,

³¹ tomintanakariri Eliaquim ipaita Melea, tomintanakariri Melea ipaita Mainán, tomintanakariri Mainán ipaita Matata, tomintanakariri Matata ipaita Natán,

³² tomintanakariri Natán ipaita David, tomintanakariri David ipaita Isaí, tomintanakariri Isaí ipaita Obed, tomintanakariri Obed ipaita Booz, tomintanakariri Booz ipaita Salmón, tomintanakariri Salmón ipaita Naasón,

³³ tomintanakariri Naasón ipaita Aminadab, tomintanakariri Aminadab ipaita Aram, tomintanakariri Aram ipaita Eron, tomintanakariri Eron ipaita Fares, tomintanakariri Fares ipaita Judá,

³⁴ tomintanakariri Judá ipaita Jacob, tomintanakariri Jacob ipaita Isaac, tomintanakariri Isaac ipaita Abraham, tomintanakariri Abraham ipaita Taré, tomintanakariri Taré ipaita Nacor,

³⁵ tomintanakariri Nacor ipaita Serug, tomintanakariri Serug ipaita Ragau, tomintanakariri Ragau ipaita Peleg, tomintanakariri Peleg ipaita Heber, tomintanakariri Heber ipaita Sala,

³⁶ tomintanakariri Sala ipaita Cainán, tomintanakariri Cainán ipaita Arfaxad, tomintanakariri Arfaxad ipaita Sem, tomintanakariri Sem ipaita Noé, tomintanakariri Noé ipaita Lamec,

³⁷ tomintanakariri Lamec ipaita Matusalén, tomintanakariri Matusalén ipaita Enoc, tomintanakariri Enoc ipaita Jared, tomintanakariri Jared ipaita Mahalaleel, tomintanakariri Mahalaleel ipaita Cainán,

³⁸ tomintanakariri Cainán ipaita Enós, tomintanakariri Enós ipaita Set, tomintanakariri Set ipaita Adán, tomintanakariri Adán iriitake Pava.

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñaagaro Jordán, isaikashiretantakari Tasorensinkantsi. Ikan-takaanakari Tasorensinkantsi, jatake tsika te inampiitaro.

² Ari isaikakeri okaratzi 40 kitaite, irojatzí ikovavetantakari kamaari inkaariperoshire-takairimi. Tema tekatsi irovaia janta, ayimatakeri itashe.

³ Pokake kamaari, ikantavetapaakari: “Omaperotatyarika Itomintami Pava, pim-peyero tanta iroka mapi, poyaaro.”

⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri: Tera apatziro okovityiimotari atziri iroyaaro tanta, iroora kovaperotacha ankempisan-tairo maaroni ikantairi Pava.”

⁵ Ipoña kamaari jaanakeri Jesús tonkaariki otzishi, jookotapaintziniri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite.

⁶ Ikantziri: “Ari nonkantakaakyaaro iriñaapinkathayetaimi maaroni piñaayetakeri, ari nom-pakemiro eejatzi irovaneenkaro. Tema irootake jashitakaayeetakanari naaka maaroni, ari onkantake nomperi itzimirika nokoviri.

⁷ Aririka potyeerovake piñaapinkathatena, maaroni ikaratzi piñaakeri, eeroka ashitanaiyaarine.”

⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite Pava, iri ankempisante apaniro.”

⁹ Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki Jerusalén, isaikaakeri jenoki otavantoki tasorensi-panko, ikantapairi: “Omaperorika Itomintami Pava, pimitaye osaavikinta kipatsiki.

¹⁰ Tema tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaventyaamine,

¹¹ Iri thomaavakemine,

Eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

¹² Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake ikantaitake pairani:

Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

¹³ Ikanta kamaari tera inkitsirinkashityaari Jesús inkaariperoshiretakairi, jintainaryaa-paintari.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴ Ikanta ipiyaa Jesús Galilea-ki, otyaakari ishintsinka Tasorensinkantsi. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni.

¹⁵ Jiyotaantayetake maaroni tsika japatotapiintaita. Tharomenta ikantaventakari maaroni.

Ipiyaa Jesús Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Ikanta Jesús piyaa inampiki Nazaret tsika jantaritake. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jatake Jesús japatotapiintaita, tema iro jametapiintakari irirori. Ari ikatziyanakari iriñaanatero osankinarentsi.

¹⁷ Ipayeetakeri irosankinare kamantantaneri Isaías-ni. Ikanta japinairyaakero osankinarentsi, iñaatziro josankinaitakero, kantatsiri:

¹⁸ Isaikantana naaka Itasorenka Avinkatharite,

Tema iri saipatziitotakenari onantari noñaaventaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi. Irijatzi otyaantakenari novavisaakoyetairi okantzimoneentashirevayietari.

Nonkamantayetairi jaakaantayeetziri tsika inkantaiya intsiparyaakoventayeetairi.

Impoña namenakaayetairi mavityaakiri,
Nosaikakaashivaitaiyaari ikaratzi jotzikayeetari.

¹⁹ Noñaaventayetairo tsikapaite irakameethatantai Avinkatharite.

²⁰ Ipoña japinaitanairo Jesús osankinarentsi, ipanairi kinkithatakaantapiintatsiri, saikanake. Irojatzu ipampoyaakeri maaroni atziri ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita.

²¹ Ari jetanakaro ikantayetanakeri: “Omonkaraimoyetakami iroñaaka iroka osankinarentsi okaratzi pikemateri.”

²² Ipampoyaminthaitanakeri Jesús, tema kameetha okanta iñaaventayetziri. Osheki ñaaventakoyetanakeri kameethaini. Ikantayeetzi eejatzi: “¿Kaarima irika itomi José?”

²³ Irojatzu ikantantanakariri: “Kempitaka ari pinkantakena: ‘Intsiyaa aaventantzinkari paaventaya eeroka. Tema osheki nokemakoyentakemi pantayetakeri Capernaum, intsityaa pantapairo eejatzi jaka pinampiki.’”

²⁴ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Omaperotయాara nonkantemiri, ari jashi jovatziro kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampiki tsika isaikayetzi isheninka.

²⁵ Tema omaperoty iroka, pairani eeniro isaikavetani Elías, te omparyaagairanki inkane okaratzi mava osarentsi ipoña 6 kashiri janta Israel-ki, iniroite itasheneentaitake. Osheki kamaimetzinkaro tzimavetachari janta,

²⁶ iro kantamaitacha, te irotyaantaiteri Elías-ni iriyaatashitero aparoni kamaimetzinkaro, intaani jotyaaantaitakeri nampitsiki Sarepta saikatsiri Sidón-ki, osaikiranki aparoni tsinane kamaimetzinkaro kaari isheninkata.

²⁷ Ari okempitakari eejatzi eeniro isaikaveta kamantantaneri Eliseo, tzimavetacharanki Israel-ki osheki mantsiyari pathaavaitatsiri. Iro kantamaitachari te irotyaantaiteri Eliseo irovashinchagai aparoni, intaani jotyaaantaitakeri Naamán kaari isheninkata poñaachari nampitsiki Siria, jovashinchagairi.”

²⁸ Ikanta ikemaiyakera ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita, iniroite ikisaiyanakani.

²⁹ Ikatziyeeyanakani, jagaitanakeri Jesús overaathapita nampitsi, ikenakaitanakeri tsika osaiki impereta irotziryeeterimi.

³⁰ Iro kantamaitacha Jesús, ishiyapithatanakeri josatekantanakeri niyanki, jatai.

Atziri jaakiri peyari
(Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta Jesús oirinkanana nampitsiki Capernaum saikatsiri Galilea. Jiyotaantayetapai kitaiteriki jimakoryaantaitari.

³² Tema te omaanta ishintsinka jiyotaantzira, ipampoyaminthaitakeri.

³³ Okanta janta tsika japatotapiintaita, ari isaikakeri aparoni atziri jaakiri peyari, kaimanake shintsiini irirori,

³⁴ ikantzi: “Piñaashityaana Jesús Nazaret-satzi, niyotzimi naaka eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.”

³⁵ Iksathatanakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Pimairete peyari, piyaatai! Tyaanake atziri jintainaryaanakari iveyarite, temaita irovaaperovaitanakeri.”

³⁶ Ipampoyaminthaitanakeri maaroni, ikantavakaiyani: “¿Ipatatyaakama irika? Joitsi-nampairi jomishiyiri peyari iñaashincheenkatziri.”

³⁷ Ari ithonka ikemakoyeetanakeri Jesús maaroni nampitsiki okaratzi saikatsiri janta.

Jesús jovashinchagairo iriyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ipoña ishitovanake Jesús japatotapiintaita, kyaapaake ipankoki Simón. Okanta iroori iriyote Simón, omatakero iniroite saavakitaantsi. Ikantaitavakeri Jesús irovashinchapairo.

³⁹ Joyootashitanakaro onoryaakara, kempivaitaka iriñaashincheenkatatyeeromi saavaki-taantsi. Eshitakotanake osaavakiveta, piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayeziri Jesús mantsiyaripayeeni
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki atziri kantashivaiyetachari imantsiyare. Ikanta iñaavakerira Jesús, intaani ipampitantavakari kapicheeni irako, eshitakoyetanai.

⁴¹ Osheki jomishitovitake eejatzi iveyarite, iniroite ikaimayetzi peyari, ikantzi: “¡Itomi Pava pinatzi!” Iro kantamaitacha Jesús, ikisathayetakeri peyari, te ishineteri iriñaavaite, tema jiyotzi irirori peyari iriitake Cristo.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki
(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitaityaamanake, ananenkanake Jesús apaniroini ikenanake tsika te inampitaro. Osheki amemenairiri tsikarika ikenake. Ikanta jiñeetairi tsika isaiki, te ishineeteri iriyaatai.

⁴³ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyte inkemaiteero eejatzi pashineki nampitsi Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava. Tema irootake nopokantakari naaka jaka.”

⁴⁴ Eekerora jiyaatakaanakitziro Jesús ikinkithatanake pankotsiteki japatotapiintaita okaratzi saikatsiri Galilea-ki.

5

Kaari iñetapiintzi shimaataantsi
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

¹ Okanta aponi kitaite, isaiki Jesús inkaarethapyaaki Genesaret. Jatsinakimatakeri atziri ikaratzi piyotzimentakariri ikempisantziro iñaane Pava.

² Ari jiñaake Jesús apite pitotsi ovaataka oparaiteki. Tekatsi otetantyaarone, tema ikivaiyatziironi ishimaamento.

³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Tema iriira ashitaro Simón iroka pitotsi, ikantakeri irotyaantero kapicheeni niyankyaaki. Ari isaikantanakaro Jesús pitotsi, jetanaaro jiyotaayetanairi atziri.

⁴ Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakero pipito niyankyaaki inkaare, ari pishimaatyaari.”

⁵ Ari jakanake Simón, ikantzi: “Ari noshimaaviveta tsirenipaite, tekatsi naye. Eerokara kantanari, aritake nomatakero.”

⁶ Jimatakero ishimaata, jaake osheki shima, iro onthatyimatemi ishimaamento.

⁷ Ikaimavakotairi ikaratapiintziri ishimaata irampitakotairi. Ikanta jiyaatashitanakeri, ikenakotaiyakeni pashineki pitotsi, ijaikitakero apiteroite, iroovetainchami intsitsiyakotaiyeni.

⁸ Ikanta jiñaakero Simón Pedro avisaintsiri, jotypeerovashitanakari Jesús, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaana pinkathari, kaariperoshireri nonatzi naaka.”

⁹ Tema iniroite itharovanake Simón jiñaakera jaake osheki shima. Ari ikempitakari eejatzi maaroni itsipataiyarini.

¹⁰ Jimatzitanakaro Jacobo eejatzi Juan, itomipayeeni Zebedeo, tema iri itsipatakari Simón. Iro kantamaitacha Jesús ikantanakeri Simón: “Eero pitharovashivaita, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.”

¹¹ Ikanta jaatakotaiyapaini, jookaventanakero maaroni, joyaataiyanakeri Jesús.

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Okanta pashine kitaite jareetaka Jesús aponi nampitsi, ari ipokakeri omatziri pathaarontsi. Ikanta jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Pinkathari, pikovirika ari onkantake povashinchagaina.”

¹³ Ipoña jakotanake Jesús, jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitakanake ipathaaveta.

¹⁴ Ari ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkarayero josankinatakeri Moisés-ni, paanake pinkitevatthantaiyaari, onkantya iriyotantaitaari eshitakotaimi.”

¹⁵ Iro kantamaitacha ikemakoyeetanakeri intaina Jesús. Osheki atziri piyotzimentakariri ikempisantziri. Ikovaiyini irovashinchaayetaineri eejatzi imantsiyarepayeeni.

¹⁶ Iro kantacha Jesús joshitaapiintaka irirori tsika te inampitaitaro, ari jamaniri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri

(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta pashine kitaite jiyotaantzi Jesús, ari isaikaiyakeni Fariseo itsipayetakari iyotzinkariite, poñaayetachari nampitsiki Galilea, Judea, eejatzi Jerusalén-ki. Tema otyaakarira Jesús ishintsinka Avinkatharite, kantatsi irovashinchaayeri mantsiyari.

¹⁸ Ipoña jareetaiyapaakani atziri janatakotakeri shitashintsiki aparoni kisoporokiri. Ikovavetaiyakani inkyaakaapaakerimi pankotsiki, ironoryaakoterimi isaikakera Jesús.

¹⁹ Tera onkantatye inkyaakayeri, tema osheki atziri piyotaincha. Jataitakaanakeri jenoki pankotsiki, imorontakero pankotsi, jovayiitakotakeri mantsiyari josatekantanakari piyotzimentakariri Jesús.

²⁰ Ikanta Jesús jiyoshiretaiyavakeri osheki javentaakari, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: "Asheninká, ipeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka."

²¹ Ikanta ikemavake iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, ikantashiretaiyanakeni: "Ithainkatziiri Pava irikavé. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikantakaaro Pava."

²² Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakotakeri, ari josampitziri: "¿Opaitama pikinkishirevaitashitantari?"

²³ ¿Tema okameethatzi nonkante: 'Ipeyaakoitaimiro pikaariperoshirevetaka?' Irooma pikovi nonkanteri: 'Pinkatziye, piyaatai.'

²⁴ Iroñaaka piyoteri Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari." Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: "Pinkatziye, paanairo pishitashi, piyaatai."

²⁵ Piriintanaka kisoporokiri, jaanairo ishitashi jonoryaantavetari. Jiñeetavairi jiyaatai ipankoki, kimoshire ikantaventanakari Pava.

²⁶ Maaroni atziripayeeni ipampoyaaaminthatanakeri, ikimoshireventanakari iriroriite Pava. Itharonkakiini ikantaiyini: "Tera añaapiintero kempityaarone iroka."

Jaantaitanakariri Leví

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitovanaira Jesús, iñaapaakeri paitachari Leví isaiki irirori ikovakotziri kireeki isheninka, ikantapaakeri: "Poyaatena."

²⁸ Katziyanaka Leví, jookanakero maaroni, joyaatanakeri.

²⁹ Ipoñaashitaka Leví, jaanakeri Jesús iroimoshirenkya ipankoki itsipataanakeri iriyotaane. Ari jiyaatakeri eejatzi osheki kovakotziriri kireeki isheninka, osheki jatayetaintsiri pashine. Ari ikarataiyakerini jovaiyani.

³⁰ Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaanaminthatakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: "¿Opaitama pikempiyantariri povaiyani kaariperoshireri ipoña kovakotziri kireeki isheninka?"

³¹ Ipoña jakanake Jesús irirori, ikantanakeri: "Aririka irimantsiyate atziri, ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori.

³² Tera iro nompokantajaantakyaari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori."

Iñaaventziro Jesús itziventaita

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ipoña josampiitakeri Jesús, ikantaitziri: "¿Opaitama kaari itziventanta piyotaane? Iriima irashi Juan, ipoña irashi Fariseo-payeeni, osheki itziventapiintaiyani irirori, jamanaiyini eejatzi. Noñiiri piyotaane eeroka, te intziventanetya, ovavaiyetacha, iravaitatsi imire."

³⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: "Aririka inkempiyeyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya?"

³⁵ Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventaitya.*

³⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantziri: "Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari omaperotanakya osaperyaanake aririka ampithatanakya ovakerari. Tera ariperotakairo paisatori ikithaataitari irovapatankaitantyaaromi ovakerari.

* 5:35 Iriitakera Jesús oshiyakaaventachari jaka. Iriitakera kempitakariri jaavaayaeta atziri. Kantakotachari eejatzi jaka, aririka iraaeyetakeri iimentaitari, irijatzira kantakotacha aririka irovamaayetakeri, osheki irovashirevaitanakya iriyotaanepayeeni.

³⁷ Te jaritzi eejatzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatatsiri jimire-taitari. Aririka irovantayeetakyaaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya imiretairari, eejatzi inkempitakya meshinantsinaki irirori.

³⁸ Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaari jimiretari. Iro eero japaavaitana apiteroite.

³⁹ Ikaratzi ametarori jimiretaro poitatsiri, eerora jametaaro imiretaiyaaro eeryaari. Inkantapiinte: 'Iro kameethatatsi amiretyaaro poiri.'

6

Iñaaventziro Jesús kitaite imakoryaantaitari

(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenake Jesús pankirentsimashiki. Ikanta iriyotaanepayeeni javiikitanake okithoki, jamirokakitzimaitaro inkene iroyaaro.

² Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri ikantziri: "¿Ipaitema paviikintarori? ¿Tema piyote tera oshinetaantsite kitaiteriki imakoryaantaitari?"

³ Ari jakanake Jesús, ikantanake: "¿Tema piñaanatakoteri eeroka ikantaranki pairani David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakari itashe?"

⁴ Ikyaaake tasorentsipankoki, jaakero tasorentsitanta, jovakaro irirori, ipayetakeri eejatzi ikaratzi itsipayetakari. Tema te oshinetaantsiveta irovaityaaro, intaani jovapiintayetaro omperatasorentsitaari."

⁵ Ipoña ikantake eejatzi: "Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite."

Atziri kisovakori

(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta pashine kitaite imakoryaantaitari, ikyaaake Jesús japatotapiintaita, jiyotaantapai eejatzi. Ari isaikakeri atziri kisovakotatsiri irakoperoriki.

⁷ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, aamaane jovakeri Jesús iriñeeri aririka irovashincheeri mantsiyari kitaite imakoryaantaitari, onantyaari inkantakoteri.

⁸ Iro kantamaitacha Jesús, jiyotake irirori opaita ipampithashireyetakeri. Ikaimakeri atziri kisovakori, ikantziri: "Pimpoke, posatekya niyanki." Pokapaake kisovakori, katziyaapaaka.

⁹ Ipoña ikantziri Jesús: "Tzimatsi nosampitaiyemiri: ¿Otzimikama shinetaantsitsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi ovamaante? ¿Eeroma aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariperovaita?"

¹⁰ Ipampoyaanakeri piyotzimentakariri, ipoña iñaanatanakeri mantsiyari, ikantziri: "Pinthaaryavakotai." Matanaka, akotsitanai kameetha.

¹¹ Iro kantamaitacha irikapayeeni, iniroite ikisaiyanakani. Ikinkithavaitaiyakeni tsika inkanteri Jesús.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ipoña itonkaanake otzishiki iramaneri Pava. Ari jaakoventakaro maaroni tsireni jamani.

¹³ Okanta okitaitamanai, japatotakeri maaroni iriyotaane. Ari jiyoyaakeri ikaratzi 12, iriitake ipaiyetakeri Otyaantajanoriite.

¹⁴ Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Simón, iri ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés irirentzira Simón. Ipoñaapaaka Jacobo itsipataakeri Juan, Felipe, Bartolomé,

¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Ipoñaapaaka Simón ipaitaitziri kisakotantaneri,

¹⁶ ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. Ipoñaapaaka eejatzi Judas Iscariote, tsika itzimi pithokashityaarine apaata.

Ikinkithatakairi Jesús osheki atziri

(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ipoña joirinkaiyaani Jesús itsipataari iriyotaane. Ari isaikaiyapaakeni ovinteni-pathatzi. Osheki atziri piyotzimentapaakariri, Judea-satzi, Jerusalén-satzi, Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Ipokaiyakeni irikapayeeni inkemero iñaaventziri Jesús, ikovaiyatziini eejatzi irovashinchaayetairi imantsiyaritepayeeni.

¹⁸ Tema ikaratzi jaakayetziri peyari, jovashinchaayetairi.

¹⁹ Ikovaiyanake atziri irantantavakyaari kapicheeni irako, tema otzimizotziri Jesús ishintsinka, jovashinchaayetziri maaroni.

Iñaaventziri kimoshiretatsine eejatzi ashinonkaachari

(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ipoña Jesús ipampoyaanakeri iriyotaane, ikantziri: “Kimoshirera pinkantaiya ashinonkainkari, tema eerokatake ñagairone impinkathariventantai Pava.

²¹ Kimoshirera pinkantaiya piñaavetaro iroñaaka pitashaaneentavaitzi, tema irootaintsi piñeero pinkemaneentaiya. Kimoshirera pinkantaiya piñaavevetaro piraaneentavaitzi iroñaaka, tema irootaintsi piñeero pishirontavaitaiya.

²² Kimoshirera pinkantaiya onkantavetakya piñaavevetaro iroñaaka inkisaneentay-eetemi, irookimaitemi, inkaviyavaitaitemi, irimanintavaitaitemi, okantakaantziro poshiretaari Itomi Atziri.

²³ Tharomenta pinkantayetaiya, pinkimoshireyetai, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotyaaero tsika ikantayeetakeri pairani etayetakarori kamantantneri, irootakera avishimotzimiri eejatzii eeroka iroñaaka.

²⁴ ¡Inkantamacheeteri ashaarantzinkari! Tema aritake jiñaayetakero iroñaaka janintaavaiyetaka.

²⁵ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñiirori iroñaaka ikemaneentayeta! Tema ari iriñeero apaata irirori intashaaneentai. ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñaayetzirori iroñaaka ishirontavaita! Ari iriñeero apaata inkemaantsivaitaiya, ari iriraavaitaiyaari eejatzii.

²⁶ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi jasagaaventaitari iroñaaka! Tema ari ikempitaaveetakari pairani kempitakovetariri kamantantneriite.”

Petakotyaaari kisaneentayetzimiri

(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Iro kantamaitacha pinkeme nokantzi naaka: Petakotaiyaari ikaratzi kisaneentayetzimiri, paakameethayetairi.

²⁸ Eero pipiyatari kishimavaitzimiri. Pamanakoyetairi thaiyakovetamiri.

²⁹ Aririka impasaitemi kashetavoroki, pishinetyaari irapiteroryaavorotemi impasatemi. Aririka inkovaite iragaitero piithaare posaavantapiintari, pishineteneri iraanakero pikithaatakari eejatzii.

³⁰ Aririka inkantayeetemi: ‘Pimpena,’ okameethatzi pimpimantanete. Aririka irayitayeetemi pashitari, okameethatzi eero pikiñaaneventziro.

³¹ Pikovirika iretakoyeetyaami, petavakyaaro eeroka petakotantya.

³² Iriirika petakotashitakya ikaratzi etakotayetaimiri eeroka, ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri.

³³ Iriirika paakameethatashitakya ikaratzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri.

³⁴ Aririka inkantaitemi: ‘Pimpavakenaro, ari noipiyeeemi,’ impoña pimpavakeri tema piyotzi ari irimataimi eeroka apaata. ¿Kameethatakema iroka?. Aña te, tema iro imatapiintziri kaariperoshireri.

³⁵ Petakoyetaiyaari eeroka kisayetzimiri, eero pipiyatari. Pimpimantanete aririka inkamitayeetemi, eero poyaaventa irimayetaimi eeroka. Iniroite impinayeetaimi, itomintaamira Jenokisatzi. Omaperora jetakoyetakari irirori maaroni kaariperoshireripayeeni.

³⁶ Ikempitara Ashitairi jetakotanta, ari pinkempitanaiyaari eeroka.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi

(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Eero pikantzimantantzi, jimaitaimikari eeroka apaata. Eero piyakoventantzi, jimaitzimidikari eeroka apaata. Aririka pimpeyakotante, ari irimayeetaimi eeroka apaata.

³⁸ Pimpimantanetai, tema ari irimayeetaimi eeroka apaata, iranaakaayeetaimiro eeroka okaratzi pipimantakeri. Tzimatsirika pantakeri, ari inkempitayeetaimi apaata eeroka.”

³⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantzi: “¿Kantatsima irakathatavakaiya mavityaakiri? ¿Tema ari imparyaake apiteroite omoronaki?”

⁴⁰ Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri tsika itzimi iyotairiri. Irooma apaata aririka iriyotaaperoitakeri ari inkempitaiyaari iyotairiri pairani.

⁴¹ ¿Opaitama pikovantari pameneneriri pashine otyaakitiziriri irookiki? Petavakyaaro eeroka paavairo antaro inchapeto otyaakitakemiri.

⁴² Tema eero okantzi pinkanteri pisheninka: ‘Pimpoke, nayemi otyaakitakemiri pokiki.’ Aña tzimataitatsi pokiki eeroka antaro inchapeto otyaakitakemiri. ¡Kamataviri! Petavaiyaaro paavairo eeroka otyaakitakemiri pokiki, inkene pameneneriri pisheninka otyaakitainchari kapicheeni irookiki.”

Ari jiyoitzirori onkithotanakerika

(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Aparoni inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Irooma inchato sampiyashitatsiri, te kameetha iriñeetero onkithokite.

⁴⁴ Tema okaratzí kameethayetatsiri chochoki, tera onkameethavaitashitya apaniro, añã iro kantakaarori ovaato okameethatzira iroori. ¿Añiroma aparoni higo onkithotantyaaro ovaato kitochee? ¿Kantatsima aparoni uva okithotantaro kitochee eejatzi?

⁴⁵ Arira ikempiyetanaari kameethashireri ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetzi. Iriima kaariperoshireri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetzi. Tema okaratzí ipampithashireyeteri, irootake jiñaaneyetakari eejatzi.”

Iñaaventatziri apite ovatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “¿Opaitama ikantantayeentanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Temaita irantaitenaro okaratzí nokantayetzi.

⁴⁷ Tzimayetatsi matanairori okaratzí nokantayetzi. Jiroka ikempitayetanaari:

⁴⁸ Ikempitakari aparoni atziri ovetsikatsiri ipanko, ikiyashitakero itzinkami oshirantapathatzi kipatsi, jovatzikakero. Ipoña opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiiini pankotsi, te eevokero. Tema jovatzikaitakitziiro kameethaini oshirantapathatzira.

⁴⁹ Iriima ikaratzí peyakotarori nokantayetziriri, kaari antanairone. Ikempitakari aparoni atziri ovetsikavetachari ipanko, temaita inkiyashitero inthomointa. Okanta opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiiini, tyaanake. Te iriñeetairo.”

7

Jovashinchagairi Jesús inampire ijevare ovayiriite
(Mt. 8.5-13)

¹ Aritake ithonkanakero Jesús ikinkithatakayiri atziripayeeni, jatai nampitsiki Capernaum.

² Ikanta imantsiyatake iretakoperotane inampire ijevare ovayiriite Roma-satzi, irootaintsi inkamemi.

³ Ari ikemakoventakeriri Jesús, jotyaantake irantarikonate judío-payeeni, inkaimeri Jesús, irovashinchagairiite inampire.

⁴ Ikanta jiyaatashitakeri Jesús, ikantapaakeri: “Okovaperota pampitakoteri ijevare ovayiriite,

⁵ tema jaakameethatapiintakena, jovetsikayakena pankotsi tsika napatotapiinta.”

⁶ Ikanta Jesús, joyaatanakeri. Iro irareetanyaarimi ipankoki, jomonthaakari isheninkathori ijevare ovayiri, iriitake pashine jotyaantakeri, ikantapaakeri irirori: “Jesús, ikantakaantzimi jevari, ikantzi: ‘Kaariperori nonatzi naaka, eero pikyaavankotana.*

⁷ Irootake kaari niyaatashitantami noñeemi naaka. Intaani nokoviro piñaane pinkantakaantavakeri nonampire, aritake ireshitakotai.

⁸ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiri nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: “Piyaate,” aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: “Pimpoke,” aritake impokake. Aririka nonkanteri nonampire: “Pantero iroka,” imatziro jantziro.’ ”

⁹ Ikemavakerira Jesús, ipampoyaanakeri, ikantanakeri itsipatakari: “Iriitake matakoreri irika ikempisantzí, tera intzime jaka Israel-ki aparoni asheninka kempityaarine irika. Omaperora.”

¹⁰ Ikanta ipiyeeyani pankotsiki jotyaantaitakeri, iñaapaatziiro nampirentsi, eshitakotai imantsiyaveta.

Jovañagairi Jesús eentsite kamaimetzinkaro

¹¹ Ipoña ikenanake Jesús aparoni nampitsi paitachari Naín, iri itsipayetaka iriyotaane. Osheki eejatzi atziripayeeni.

¹² Iro jareetzimataka nampitsiki, jomonthaakotantaka jagaitziri aparoni kaminkari inkitaiteeri, apintzi inatzi otomintari aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Osheki atziri oyaatakerori iroka tsinane.

¹³ Ikanta Jesús iñaavakerora tsinane, iniroite jetakoshiretanakaro. Ikantziro: “Aritapaake piraavaitaka.”

¹⁴ Ipokapaake okarikiini, ipampitapaakero jovantaitakariri. Katziyeeyapaakani anatakotziriri. Ikantzi Jesús: “Evankari, eeroka noñaanatzí, pimpiriintai.”

¹⁵ Piriintana kamavetainchari ñaavaitanai. Jakathatanairi Jesús irojatzí iriniroki.

* 7:6 Irika ijevare ovayiri kaarira judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni judío, te inkyavankoteri kaari isheninkata.

¹⁶ Iniroite itharovaiyanake ikaratzi ñaakeriri. Ikimoshireventaiyanakari Pava, ikan-taiyanake: “Pokataike iriperori kamantantneri.” Ipoña ikantaiyini eejatzi: “Pokataike Pava iri neshinonkayetaine aaka.”

¹⁷ Ithonkara ikemakoyeetanakero jantakeri Jesús maaroni Judea-ki, eejatzi pashineki nampitsi okaratzi saikanampiyetatsiri.

Joty aantakeri Juan iriyotaane
(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta Juan ikemake irirori okaratzi avisaintsiri, ikamantakeri iriyotaanepayeeni. Ari ikoyaake apite iriyotaane,

¹⁹ Joty aantakeri irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokama ipaitaitziri ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?”

²⁰ Ikanta ipokaiyakeni, jiñaapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Joty aantakena Juan ovi-inkaatantneri nosampitemi: ¿Eerokama ipaitaitzi ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?”

²¹ Tema eekero jovashinchaayetatzí Jesús kantavaiyetachari imantsiyare, ikaratzi jaakayetziri peyari, jokiryaakaayetai osheki mavityaakiri eejatzi.

²² Irojatzí ikantantakariri pokaintsiri: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni okaratzi piñaayetakeri eeroka nantakeri, okaratzi pikemakenari eejatzi. Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, nokemakaayetairi ashitakempitari, novashinchaayetairi omatziri pathaarontsi, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi.

²³ Irootake inkimoshiretantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

²⁴ Ikanta ipiyeeyanaani irotyaantane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzi-mentakariri, iñaaventziri Juan, ikantziri: “¿Ipaitama pipampithashiretakotariri piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitarori savoro opiyonka-tonkitakaaro tampyaa okantakaantziro te iminhashireta?”

²⁵ ¿Piñaakerima irovaneenkatakya ikithaataka? Tema maaroni ikaratzi anintaavaitachari, ovaneenkatziiitachari ikithaata, isaikavankotziri pinkatharentsi.

²⁶ Aña iro piyaatashitantakariri piyotaiyakeni kamantantneri jinatzí. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantneripayeeni.

²⁷ Iriitakera josankinatakoyeetake pairani, iñaanatziri Pava itomi, ikantzí:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,

Iriitake ovetsikanontemine tsika pinkenapaake eeroka.

²⁸ Nokantzi naaka: Atziriite ikaratzi tzimayevetainchari, tekatsira aparoni kamantantneri anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate impinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretaatsiri janta, janaakotajaantairira irirori Juan.”

²⁹ Ikanta atziriite itsipatakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, jiyotanairo tampatzikashire ini Pava, joviinkaayetakari Juan.

³⁰ Irima Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite te irishinetya iroviinkaayeteri Juan, ari japaatzirori okaratzi irantzimotanteri Pava.

³¹ Ipoña ikantzí Pinkathari Jesús: “¿Ipaitama nonkempitakaanteriri irikaite?”

³² Nonkempitakaanteri ovashaantavarentzi eentsi aririka iroshiyakaantavaite ikaratzi jeentsitaiyini, inkantavakaiyaani: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Eeromaita ikovi. Impoña inkantavetya eejatzi: ‘Intsityaa amampaavaiya ovashiretantyaari.’ Eero ikovimaita eejatzi.

³³ Iroora jimayetakeri irikaite. Jiñaayevetakari Juan, itziventapaakaro irirori ovaritentsi, te jimiretaro kachori, iro kantamaitacha ikantakotaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari.’

³⁴ Ipoña ipokake Itomi Atziri, te intziventavetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori. Ikantakotaiyakeri: ‘Kaariperori inatzí, niyavarentzi jini, shinkiryaantzi, jaapatzi-yari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyari eejatzi kaariperoshireri.’

³⁵ Tekatsi ompaitzimaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotanetari, aririka iriñaajaantayeetairo onkarate avisayetatsine.”

Jareetari Jesús aparoni Fariseo paitachari Simón

³⁶ Ikanta aparoni Fariseo jaanakeri Jesús irovakaiyaari. Areetaiyaka ipankoki, thointa-paake Jesús jovapiintaita.

³⁷ Okanta aparoni kaariperoshireri tsinane nampitarori janta, okemakoventakeri Jesús ipokake ipankoki Fariseo irovaiyaani, jatake iroori aakotanake kasankaari ovantaro onaki jovetsikaiziro mapinaki.†

† 7:37 Iro ikantakoitzí jaka mapinaki, ipaitaitziri pashineki nampitsi “alabastro.”

³⁸ Okatziyimotapaakari iityeempékiki Jesús, irayimotapaakari. Othaatanakara oyaaki okiki ashetakeri iitziiki, oshetantamaitari oishi. Ipoña onintaakiivaitakeri, osaitantanakari kasankaari.

³⁹ Ikanta irika Fariseo amakeriri Jesús, iñaakeri, ikantashiretanake: “Irimaperotaty-eeromi irika inkamantantannerite, ari iriyotakeromi tsika okantavaita iroka tsinane pampitakeriri, tema kaariperoshireri onatzi.”

⁴⁰ Ipoña Jesús ikantanakeri Fariseo: “Simón, tzimatsi nokoviri nonkantemi.” Ari ikantzi: “Intsityaa pinkantenero iyotaanteneri.”

⁴¹ Ipoña ikantzi: “Aparoni atziri, ipakeri iireekite pashine apite atziri. Aparoni ipake 500 denario, iriroma pashine ipakeri 50 denario.

⁴² Okanta osamanitake, te onkante irika apite atziri iroiipiyeeri kireeki, ipeyaakoitairi irireevetane apiteroite. Intsityaa pinkantena, ¿Itzimikama etakoperotantachane?”

⁴³ Ikantzi Simón: “Nokantzi naaka iri etakoperotantacha atziri ipeyakoperoitakeri irireevetane.” Ari ikantzi Jesús: “Ari pimatakeri pikantakeri.”

⁴⁴ Jamenanakeri Jesús oisakake tsinane, ikantziri Simón: “¿Piñaakero antakeri iroka tsinane? Nokyaavankotakemi eeroka, temaita pimpena jiña nonkivakiitapaakyari. Iroorima iroka tsinane, okivakiitantakanaro oyaaki shitovanaintsiri okiki, ipoña oshetantakanaro oishi.

⁴⁵ Te pinintavorotavakena povethatavakyaana eeroka, iroorima iroka tsinane osheki onintaakiitakena.

⁴⁶ Te pisaipatziitotantyaanari eeroka yeenkantsi piñaapinkathatena, irooma iroka tsinane, osaitantakanaro kasankaari noitziiki.

⁴⁷ Osheki okaariperoshirevetaka iroka tsinane, impeyakoitainero tema osheki etakotantaka. Iriroma tsika itzimi ipeyakoitziiri kapicheeni, kapicheeni jetakotanta.”

⁴⁸ Ipoña ikantanakero tsinane: “Ipeyakoitaimiro okaratzi pikaariperoshirevetaka.”

⁴⁹ Ikantaiyanakeni ikaratzi itsipataiyarini: “¿Ipatitayaakama irika irimatantyaarori kaariperori impeyakotantero?”

⁵⁰ Eekero Jesús ikantanakitziro tsinane: “Piyaatai kameetha, tema iro pavisakoshiretantaari pikempisantanaí.”

8

Tsinane ampitakoyetakeriri Jesús

¹ Ikanta Jesús itsipayetakari 12 iriyotaane, japerotakero nampitsi ikinkithatake, iñaaventakeri Pava tsika ikanta ipinkathariventantai.

² Ari itsipatakero eejatzi tsinaneeete okaratzi jovashinchagairi jaakavetaro peyari, eejatzi okaratzi mantsiyayevetachari. Jiroka okaratzi oyaatakeriri: María ipaiyeetziri eejatzi Magdalena jaakavetari ikaratzi 7 peyari,

³ opoñaapaaka Juana iina Chuza iromperatane Herodes, opoñaapaaka Susana. Ari ikaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane okaratzi papiintakeriri kireeki Jesús.

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairyantzi

(Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

⁴ Ipoña ipiyotzimentapaakari Jesús osheki atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Joshiyakaaventatziiniri okaratzi jiyotaayetziriri, ikantziri:

⁵ “Tzimatsi aparoni pankivairenti jatatsiri impankivaite. Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ithonka jaatzikakitakero, ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro.

⁶ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi kipatsi. Okanta oshookavetanaka pankirentsi, sampiyashitanake, tema te irenkaphataty kameethaini kipatsi.

⁷ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi. Okanta oshookavetanaka, kamanake anaanakeri kitocheemashi.

⁸ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana okanta oshookapaake, kithokitanake. Aparopayeeni shookapaintsiri kameetha tziyayetai 100 okithoki.” Ipoña ikantanake Jesús: “Kovirori inkemathatero, irovayempitaty inkempisante.”

⁹ Ikanta iriyotaane Jesús josampitakeri opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiyotaantakeri.

¹⁰ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Eerokaite nonkamante kaari piyovetayani, ontzimatye piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Iriima pashinepayeeni, ero nokamantziri irirori, intaani nooshiyakaaventeneri. Ari onkantya iramenavetya irikaite, ero iñaatzimaitaro. Ari inkemayevetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari.

¹¹ Jiroka oshiyakaaventachari: Iroka okithoki ipankiitakeri, ifaanera Pava oshiyakaaventacha.

¹² Okaratzii ookakitapainchari avotsiki, oshiyakaaventari kemavetarori ifaantsi, ipokapaake kamaari imaisantakaapaakeri, tema te ikempisantsi, eero javisakoshiretai.

¹³ Ari okempita ookakitapainchari omapioporokitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ifaantsi thaankiperoini ikempisantsi. Tera iriyotakoperotayeero ifaantsi, jovashaantanakero ikempisantsi. Te ikisashitaro irantakaiteeri kaariperori, ikempivaitakaro pankirentsi kaari kyaaperotatsine oparitha inthomointa kipatsiki.

¹⁴ Ari okempita ookakitapainchari okitocheemashitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ifaantsi. Okantakaantziro okantzimoshirevaitari, ikinkishiretakotaro irashaarantya, ineevaitaro inthaamentavaitya. Iro anaanakero ifaantsi ikemavetakari, ikempitakaro pankirentsi kaari kithotatsine.

¹⁵ Irooma okitho ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, oshiyakaaventziri kempisantanairori ifaantsi, kameethashire ikantana, joshiyakotanaaro pankirentsi saankana ishooakanake, osheki okithotanake.”

Onkoñaatokoyetai omanakoyevetainchari

(Mr. 4.21-25)

¹⁶ Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Amanakotzirima otapinaki? Aña te. Ovakotziri jenoki inkene inkoñeenkatakote akarataiyini.

¹⁷ Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyete onkoñaatokoyetai omanakoyevetainchari, oofaarontairo kaari ikemathaveeta pairani.

¹⁸ Paamaventyaaro okaratzii pikemakeri. Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimoperotairi.”*

Iriniro Jesús ipoña irirentzipayeeni

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opokashitakeri iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni oñeeri. Temaita onkante oñeeri jotzikaakero atziri piyotzimentakariri.

²⁰ Ipoña ikantaitakeri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.”

²¹ Ikantanake irirori: “Ikaratzii kemanairori ifaane Pava ipoña jantanairo okaratzii ikovayiriri, iriitake nirentzitari, iro nonirontari.”

Joimairentziro Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaari iriyotaane, ikantanairi: “Thame amontye intatsikeronta.” Jataiyake.

²³ Ikanta jimontyaakotaiyani, maanake Jesús. Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, kimota otamakaatanake inkaare, otetaatapaaka jiña pitotsiki, iroovetaicha intsiisyakote.

²⁴ Ari jovakiryetanakeri Jesús, ikantaitziri: “¡Iyotaanarí! ¡Antsiisyakotatyel!” Piriintanaka, ifaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ipoña ikantziro inkaare eejatzi: “¡Pimairyate!” Avisanake tampyaa, mairyataanai.

²⁵ Ipoña ipithokashitari iriyotaane, ikantziro: “¿Tsikama okenake paventaane?” Iniroite ifaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani iriyotaane itharonkakiini: “¿Ipaitatyaakama irika joimairentantarori tampyaa, joimairentziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaanakarora Jesús intatsikeroki inkaare Galilea, areetaka inampiki Gadara-satzi.

²⁷ Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari. Pairanitake jaakiri peyari te inkithaataiya, te jametaiya isaikai pankotsiki, ari isaikavaitzi kitataarimashiki.

²⁸ Ikanta ifaavakari jareetapaaka Jesús, ishiyapaaka, jotypeerovashitapaakari. Kaimanake shintsiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri! ¿Tsikama pinkantajaantenaka? Tera nonkove povashinonkaina.”

²⁹ (Tema ikisathavetavakityaari peyarika irovashaantairiita shirampari. Pairanitake inampishiretantakari. Osheki joosoveetantari ashirotha, ithatyiuro. Ishishiyavaita otzishimashiki ikantakaari peyari.)

* **8:18** Okaratzii ifaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: “Kapicheenirika pikempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityeemiro.”

³⁰ Ipoña Jesús josampitakeri peyari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaaantzi.’” Tema osheki ikarataiyini.

³¹ Eekero ikantanakitzi peyari: “Tera nonkove paperotaiyena.”

³² Ari ipiyotaiyani osheki chancho ishintaraiyini. Ikantaiyini peyari: “Pomintyaantena janta chanchoki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Pimatero.”

³³ Ikanta Oshekyaaantzi, ikyaantashiretapaakari chanchopayeeni. Irojatzí ishíyan-tanakari tsika imperetatzí otzishi, mitagaiyapaakani, ari ithonka ipiinkake inkaareki.

³⁴ Itharovaiyanakeni aamaakoventariri chanchopayeeni, shiyeeyanakani ikamantanta-paake nampitsiki, ikamantakeri eejatzí maaroni saikayetatsiri irovaneki.

³⁵ Pokaiyapaakeni atziri iramenero okaratzí avisaintsiri. Ipoña jiyaatashiitanakeri Jesús. Iñeetapaatziri jaakavetari peyari isaikake itsipatakari, ikithaataka, kameetha ikan-tanaa. Iniroite itharovaitanake.

³⁶ Ikaratzí ñaakerori inkaaranki avisaintsiri, ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñeeri jaakavetari peyari, iriitakera Jesús ovavisaakotairi.”

³⁷ Ikanta maaroni Gadara-satzi, ikantaiyakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaiki-motena.” Iro ikantantari, tema iniroite itharovakaanakari. Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, jatai.

³⁸ Ari ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” Jakanakeri Jesús, ikantanakeri:

³⁹ “Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki pinkamantapairi, pinkanteri: ‘Jovavisaako-taana Pava.’” Ariya jimatakero shirampari, jatai ikamantantapairo okaratzí jovavisaako-tairi Jesús.

*Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)*

⁴⁰ Ikanta ipiyaara Jesús, tharomenta ipiyotzimentavaari atziri, tema iri joyaakoneentak-eri.

⁴¹ Tzimatsi aparoni shirampari ipaita Jairo, iriitake jevatakaantatsiri tsika japatotapi-intaita. Ari iñaapaakeri Jesús, jotyeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Nokovi piyaate nonpankoki.”

⁴² Tema okamimatatzí irapintote irishinto. Ari tzimake 12 osarentsite. Ikanta joy-aatzirira atziripayeeni irika Jesús, jatsinakimatanakeri.

⁴³ Okanta aparoni tsinane kemaantsivaitachari osokaata iraane, tzimakotake 12 os-arentsi oñaashivaitaka, aperotakero tzimimovetarori opimantziro opinantantari aaventantzinkari, tekatsimaita kanterone iraaventero.

⁴⁴ Okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. Ap-athakero eshitanake osokaavaita iraane.

⁴⁵ Ipoña josampitantanake Jesús, ikantzi: “¿Niinkama antzitanekarori noithaare?” Tekatsi kamantatsine ipaita antzitakeriri. Ipoña Pedro itsipatakari ikarataiyini, ikantzi: “Iyotana-ri, tema piñeeri jatsinakimatakemi osheki atziri, eekero pikantatzí: ‘¿Ninkama antzita-narori noithaare?’”

⁴⁶ Eekero ishintsitanakitzi Jesús ikantzi: “Tzimatsi antzitanekarori noithaare. Tema nokemavakero noshintsinka tzimatsi ovashinchaashitakari.”

⁴⁷ Okanta oñaakerora iroka tsinaneka te omanakota okaratzí antakeri, iniroite oth-arovanake, opokashitapaakeri Jesús, otyeerovashitapaakari, maaroni ikemaitakero oka-mantakota, ikemaitakero eejatzí tsika okanta omapokanaka eshitakotai osokaavaita.

⁴⁸ Ikantanakero Jesús irirori: “Tsinané, iro ovavisaakotaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya.”

⁴⁹ Tekeramintha inkaratero Jesús iñaanatziro tsinane, areetapaaka poñeenchari ipankoki jevatakaantatsiri japatotapiintaita, ikantapaakeri: “Kamakera pishinto, aritapaake poñaashirenkiri iyotaantaneri.”

⁵⁰ Ikanta ikemakeri Jesús areetapainchari, ikantanake irirori: “Eero pitharovashivaita. Paventaiyaana, aritake eshitakotai.”

⁵¹ Ikanta jareetaiyapaaka pankotsiki, tekatsi ishinete inkyapaake, intaani Pedro, Ja-cobo, Juan, ashitarori irishinto ipoña iniro.

⁵² Osheki irakotaiyarori kamaintsiri. Ikantapaake Jesús: “Eero piragaiyani, te onkame eentsika, omakoryaatzi.”

⁵³ Thainkashire jovaveetakari Jesús, tema omapero jiñeetakero okamake eentsika.

⁵⁴ Ikanta Jesús joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro shintsiiini ikantziro: “¡Tsinané, pimpiiriinte!”

⁵⁵ Piyashinenkatapaaka eentsika, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pimperora oyaari.”

⁵⁶ Ipampoyaaaminthatanakeri ashitarori eentsika. Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tera nonkove pinkamantantero okaratzi piñaakeri.”

9

Jotyaantaitziri 12 iyotaari

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane ipasavyaakari ishintsinka onkantya inkit-sirinkantyaariri peyari eejatzi mantsiyarentsi.

² Jotyaantakeri inkamantantero tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, irovashinchaayetairi mantsiyayetatsiri eejatzi.

³ Ikantavakeri: “Eerora paanake tsika ompaitya, eero paanake pikotzi, pitharate, povarite, piireekite, eero okantzi paanake eejatzi apite piithaare.

⁴ Aririka pareetakya aparoniki pankotsi, arira pimatapiintatye irojatzi pavisantakyaari.

⁵ Eerorika jaakameethaitzimi janta, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisante.”

⁶ Ikanta jiyaaatayakeri iriyotaane, ithonka ikamantantakero nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari jovashinchaayetake.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ipaitaitziri eejatzi Tetrarca ikemakoventakeri Jesús okaratzi jantayetziri, okantzimoshiretanakari, tema tzimatsi kantatsiri: “Añagaira Juan oviinkaatananeri.”

⁸ Pashine kantatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayetzi eejatzi: “Aama pashine kamantantaneri piriintaacha.”

⁹ Irojatziki ikantantanakari Herodes: “Aña nothatzinkakaantakeri Juan-ni. ¿Tzikama itzimi nokemakoventziri iroñaaka?” Osheki ikovake iriñeerimi Jesús.

Jovaiyani 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Ikanta ipiyayetaara otyaantaari, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. Ipoña japatovavairi maaroni, jaanakeri nampitsiki ipaitaitziro Betsaida.

¹¹ Iro kantacha iyotaiyake atziri tsika ikenake joyaatanakeri. Ikanta Jesús jaavakeri kameetha, ikamantakeri tsika ikanta Pava impinkathariventantai, jovashinchaayetakeri mantsiyayetatsiri.

¹² Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri Jesús 12 iriyotaane, ikantapaakeri: “Potyaantairi atziripayeeni, iramene tsika irimaye, tsika iroyaa eejatzi, tema asaikatzi jaka tsika te inampiitaro.”

¹³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Pimpereri eeroka iroyaari.” Ari ikantaiyini: “Tekatsi nompereri, intaani otzimi 5 tanta ipoña apite shima. ¿Pikovima niyaate namanantakiteneri iroyaari maaroni atziri?”

¹⁴ Aamaaka ikarataiyini 5,000 shirampari apatotainchari. Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Papatoyeteri inkarate 50 atziri pomisaikayeteri, ari pinkempitakeriri maaroni.”

¹⁵ Ari ikantakero, jomisaikakeri maaroni atziri.

¹⁶ Jaakero Jesús 5 tanta ipoña apite shima, jamenanake inkiteki, ipaasoonkeventakero ovaritentsi, ipoña ipetoryaakero ipakeri iriyotaane impayeteri maaroni atziri apatotainchari.

¹⁷ Jovaiyakani maaroni, kemaneentaiyakani shintsini. Jiyoyetai 12 kantziri okaratzi tzimakaantapaintsiri.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi Jesús

(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta isaiki Jesús jiñaañaatzi itsipatari iriyotaane. Ari josampitakeriri ikantziri: “¿Ipaitama ipampithashiretakotanari atziripayeeni?”

¹⁹ Ari jakaiyanakeri: “Ikantayetzi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayetzi eejatzi Elías-ni pinatzi. Tzimatsi kantatsiri eejatzi: ‘Iri pashine piriintaacha etarori kamantantaneri.’”

²⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tzikama pikantaiyinika eeroka?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo poñaachari Pavaki.”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²¹ Ari ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Eerora pikamantakotana.”

²² Eekero ikantanakitzi: “Oshekira inkemaantsitakaityaari irika Itomi Atziri, omapero inkisaneentena ijevarite antarikona, ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Ari irovamaakaantakena. Iro kantacha avisavetakya mava kitaite, ari nañagai.”

²³ Ipoña ikantanakeri maaroni: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyana, irovashaantero ikovashivaiyetari iranteri, onkantavetakya impaikakoventaiterimi joshiretaana, intsipatapiintyaana kitaiteriki.

²⁴ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inebetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane okantakaantziro ikempisantana, aritake iravisakoshiretai.

²⁵ Amenashivaitara ontzimimotantemi osheki ovaakarontsi jaka kipatsiki, impoña iriñeetairo impeyaashitaiya, apanirora japerovaitaita.

²⁶ Tema inkarate pashiventakotenari naaka, eejatzi okaratzi noñaaneyetakari, ari irimatapairi eejatzi Itomi Atziri impashiventakotairi apaata aririka impiye iramairo irovaneenkaro, irashi Ashitariri, irashi eejatzi maninkariite tasorentsitsatsiri.”

²⁷ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimatsi pikaratake jaka, tekera inkameeta ari iriñaanairo tsika inkantya Pava impinkathariventante.”

Ishipakiryimotziri Jesús iriyotaane

(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸ Okanta avisake 8 kitaite, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate, ari itsipatanakari Pedro, Jacobo ipoña Juan.

²⁹ Ikanta jiñaañaatzira, ari ipashinevorotanake Jesús, kitamaro okantanaka iithaare oshipakiryanaake.

³⁰ Iñeetatzii apite katziyapainchari itsipatapaakari Jesús, Moisés inatzi itsipatakari Elías.

³¹ Ari ikatziyeeypaakani otapotakari irovaneenkaro, iñaaventziro tsika inkantya Jesús impeyakaityaari Jerusalén-ki.

³² Ayimatakerira ivochokini Pedro eejatzi ikaratzi itsipatakari. Okanta avishimotanakeri ivochoki, iñaatziro irovaneenkaro Jesús itsipatakairira apite kofiaatapaintsiri.

³³ Iro ipiyimatanaka apiteka tsipatapaintariri Jesús, ikantzi Pedro: “¡Iyootaanari, kameethavaitake asaika jaka! Ari novetsikemiri mava pankoshetantsi, aparoni pashi eeroka, irashitya aparoni Moisés, irashitakya aparoni Elías.” Iñaavaitashitanaka Pedro, te iriyote opaita ikantziri.

³⁴ Iñaavaiminthaitzi Pedro, opamankapaakeri menkori, itharovanake.

³⁵ Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki ikantaitzi: “Notomi netakokitane inatzi irika, iri pinkempisante.”

³⁶ Okaratapaakera ñaantsi iñaavaitaitakeri, iñeetatzii apaniro ikantanaa Jesús ikatziya. Tera inkamantantzityaaro iriyotaane tsika ikanta iñaakeri, iromanane jovakero.

Jovashinchiiri Jesús eentsi jaakiri peyari

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ Okanta okitaitamanai, oirinkaiyaani Jesús ipoñagaaro tonkaariki otzishiki, osheki pokapaintsiri iromonthaavaiyaari.

³⁸ Ari josatekaka aparoni shirampari, kaimanake shintsiiini ikantzi: “¡Jesús, nokovi pamenenari napintzite notomi!

³⁹ Jaakatziiri peyari, osheki ikaimakaavaitziri, ishimorepaantetakairi ikamanavaitzi, jomposakaavaitari, te irovashaanteri kapicheeni.

⁴⁰ Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te inkanteri.”

⁴¹ Jakanake Jesús ikantanake: “Tetya pinkemanete eeroka. ¿Tsikama onkarate nosaikimotanaimi, noñeero nonkisashityaami? Pamakeri pitomi jaka.”

⁴² Ikanta jamaitapaakeri eentsi, ishinkiventakaanakari peyari, tyaanake osaaviki, iniroite jompetavaitanaka. Ipoña Jesús ikisathatakeri peyari, eshitakotanai eentsika, jaanairi ashitariri.

⁴³ Ipampoyaaminthatanakeri atziri iñaakerora ishintsinka Pava.

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ipoña japiitakero Jesús ikantziri iriyotaane:

⁴⁴ “Povayempitatyaro eeroka iroka ñaantsi, eero pipeyakotaro. Tema irika Itomi Atziri impithokashiitatyeeeri irakaantaiteri.”

⁴⁵ Iro kantamaitacha te inkemathataiyeroni okaratzi ikantavetariri, tema jomanapithaitatziiri eero ikemathatantaro. Iro itharovantaiyarini tekatsi osampiterine opaita iñaaventakotziri.

*Tsika itzimi iriiperotatsine**(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)*⁴⁶ Ikanta iriyotaane Jesús ikantavakaamentakaro niinkarika iriiperotatsine.⁴⁷ Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakeri ipampithashiretari. Jaake aparoni eentsi, jomisaikakeri tsika isaikaiyini.⁴⁸ Ipoña ikantzi: “Ikaratzi aapatziyariri kempitariri irika eentsi okantakaantziro ipairyi-iro novairo, kempivaitakara naakami irapaatziye. Ari okempitari eejatzi, arrika irapaatziyena naaka, kempivaiperotanaka iri irapaatziyake tsika itzimi otyaantakenari jaka. Ikaratzi kaari iriiperotatsine iroñaaka jaka, iriira iriiperotaatsine apaata.”*Ari akaratziri kaari kisaneentairi**(Mr. 9.38-40)*⁴⁹ Ipoña ikantanake Juan: “Iyotaanari, noñaake chapinki aparoni atziri pairyirori pivairo, jovashinchaakeri jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.”⁵⁰ Ari ikantanake Jesús: “Eero povashaantakairimi, tema ari akaratziri kaari kisaneentairi.”*Ikisathataitziri Jacobo ipoña Juan*⁵¹ Aritake monkaratzimatapaaka irovajenokantaiyaari Jesús, tontashire ikantanaka iriyaate Jerusalén-ki.⁵² Jotyaantake impaitya amenaronterine janta Samaria-ki.⁵³ Iro kantamaitacha te inkovaiyeni Samaria-satzi inkenimoteri, tema jiyotaiyini iriyaataye Jerusalén-ki.⁵⁴ Ipoña Jacobo itsipatakari Juan, ikantanakeri Jesús: “Pinkathari, thame ankaimakaante paampari inkiteki, ikempitakero pairani Elias, iraperotyata intaiya maaroni.”⁵⁵ Ari ipithokashitanakari Jesús, ikisathanakeri, ikantziri: “Tetya pinkameethashirete eeroka.⁵⁶ Tera iro ipokantakari Itomi Atziri jaka impeyashivaitaiya atziri, ontzimatye irovavisaakoyetairi.” Irojatziri ikenantanakari pashineki nampitsi.*Kovavetachari iroyaaterimi Jesús**(Mt. 8.18-22)*⁵⁷ Ikanta jiyataanaira Jesús, ikantaveetavaari avotsiki: “Pinkathari, nokovi noyaatemi tsikarika pinkenayete eeroka.”⁵⁸ Jakanakeri Jesús ikantziri: “Aparoni otsiziniro tzimatsi imoro tsika imaapiintzi, eejatzi ikempitari tsimeri tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera ontzime ipanko irimaantapiintyaari.”⁵⁹ Ipoña Jesús ikantanakeri pashine: “Poyaatena eeroka.” Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, nokovavetaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha nokovi noñaanakeri nonkitateri nirinari, ari noyaatemiri.”⁶⁰ Ikantanakeri Jesús: “Poyaatena, pishineteri ikaratzi kamashireyetatsiri inkitatairi irirori kamayetatsiri. Ontzimatye piñaaventantairo eeroka tsika inkantya Pava impinkathariventantai.”⁶¹ Ari ikantanake pashine: “Pinkathari, nokovi naaka noyaatemi, iro kantamaitacha pishinetena novethatapanatyaari nosheninka nonampiki.”⁶² Jakanake Jesús, ikantziri: “Apatziro pamenapiintziro pikiyashitziro pivankire, tekatsi pamenayetanai pashine. Ari ikempitari kaari ovashaantairone jantayetapiintziri, tera apantapero inkantya iñeero impinkathariventairi Pava.”**10***Jotyaantaitakeri ikaratzi 70*¹ Ipoña Jesús jiyoyaake pashine ikaratzi 70, apitepayeeni jotyaantakeri, ireevateri nampitsiki tsika inkenanakeri irirori.² Ikantayetzi: “Ikempitakaro atziripayeeni pankirentsi osampainkatzi, iro kantacha te intzimaperote impaitya aavatairone. Piñaañaateri eeroka Pinkathari irotyaanteeta jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.³ Notyaantaiyatyeemine, nonkempitakaantemi jotyaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari.⁴ Eerora paanake pitharate, piireekite, pi-zapato-te. Eero povethatari impoña pinkinkithavaitakairi inkarate piñaanakeri avotsiki posamanitzikari.⁵ Aririka pareetayetakya pankotsi, povethatapaakyaari saikatsiri. Pinkantapaakeri: ‘Inkamintha pisaikavaite kameetha pipankoki.’

⁶ Tzimatsirika impaitya aakameethatakemine, aritake iñaakero isaikake kameetha. Irooma eerorika jaakameethataizimi, amenaashita povethatapaakari.

⁷ Apatziro pimaapiintatye pankotsiki tsika pareetaka, eero pamemenatzi pashine pankotsi. Ari poyaari, pirero onkarate impayeetemiri. Tema aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri.

⁸ Aririka irakameethataitemi aparoniki nampitsi, poyaarora onkarate impayeetemiri janta.

⁹ Povashinchaayeteri janta mantsiyari, pinkanteri: 'Irootaintsi impinkathariventantai Pava.'

¹⁰ Irooma pareevetakya aparoni nampitsi, eerorika jaakameethaitzimi, pavisapithateri, pinkantanake:

¹¹ 'Ari notekanairo noipatsikiite jaka, iro piyotantyaari te pikempisantzi. Iro kantamaitacha ontzimatyete piyote irootaintsira impinkathariventantai Pava.'

¹² Tema irimaperoitari irovasankitaiteiri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi. Omaperora."

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki

(Mt. 11.20-24)

¹³ "Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Iñaayevetakaro notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenanemi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi, aritakemi irovashiretakotakyaami ikaariperoshireyetz, irovashaantakeromi. Impoña inkempisantaime maaroni iriroriite.*

¹⁴ Aririka irayeeetairi apaata kameethashireri, eero imaperoitzi irovasankitaayeetairi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Iriima Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, iri imaperoyeetai irovasankitaayeetairi.

¹⁵ Eejatzi inkempitagaiya Capernaum-satzi, ipampithashiretaiyani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha kaminkarimashiki inkenayetai.

¹⁶ Tzimatsirika kempisantemine, naakatake ikempisantake. Itzimirika manintashiretakemine, naakara imanintashiretake. Itzimirika manintashiretakenari naaka, jimanintakeri tsika itzimi otyaantakenari jaka."

Ipiyayetaa jotyaaantaitakeri karatatsiri 70

¹⁷ Kimoshire ipiyeeyaani jotyaaantaitakeri 70, ikantayetapai: "Pinkathari, nopairyirora pivairo, jantakero peyari nokantayetziri."

¹⁸ Ikantzi Jesús: "Noñaakeri Satanás jovyareetakeri inkiteki ikempitavaitakaro ookatharontsi.

¹⁹ Tema naaka pakemiro shintsinkantsi, ari onkantake posatekantyaari maranke eejatzi kitoniropayeeni. Ari poitsinampaakeri peyari kisaneentzimir, tekatsimaita avishimotemine.

²⁰ Eerora pikimoshireventashitaro jantakero peyari pikantakeriri. Iroora pinkimoshirevente josankinayetairo pivairo inkiteki."

Ikimoshiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Irojatzi ikimoshiretantanakari Jesús, ikantanake: "Ashitanari, eerokatake pinkathariventziri inkiteveri, eejatzi kipatsisatzi, iniroite nopaasoonketakemi. Tema eerokatake iyotakaayetairiri tsinampashireri kaari jiyoyetzzi iyotaneriite jaka. Ari okantamaita Ashitanari, irootake onimotakemiri eeroka."

²² Ikantzi Jesús: "Iri Ashitanari pasavyaakenarori maaroni. Apaniro ikanta irirori jiyoperotana naaka tema itomi jovana. Ari nokempitziitakeri eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña inkarate niyotakaayetairi naaka ari iriyoyetairi Pava."

²³ Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, jaanakeri jantyaaatziini, ikantakeri: "Kimoshirera irinaatye inkarate ñayetairone okaratzi piñaayetairi eeroka.

²⁴ Tema tzimavetacha osheki kamantantaneri, eejatzi pinkathariite kovavetainchari iriñeeromi okaratzi piñaakeri eeroka, iro kantacha te onkante iriñeero, te inkemayetairo eejatzi."

Aakameethataneri Samaria-satzi

²⁵ Ari isaikakeri iyotaanzirori Ikantakaantaitane, ikovake inkompitakaiyaari Jesús, ikantake irirori: "Iyotaanari, ¿opaitama nanteri naaka onkantya noñaantaiyaarori kantaitachari añaantarentsi?"

* **10:13** Tema ikaratzi Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío inayetz. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri inayetz te isheninkatari judío-payeeni.

²⁶ Ikantanake Jesús: “¿Ipaítama okantziri Ikantakaantaitane? ¿Tsikama okantzi piyotakotziro eeroka?”

²⁷ Ari jakanake irirori, ikantzi: “Petakoshiretaiyaari Avinkatharite Pava, petakoperotaiyaari, petakoshintsityaari, pampithashire povairi. Ari okempitari eejatzi: Ontzimatye etakotavakaiya maaroni, akempitara akaminthayiro avatha, ari ankempitanairi asheninka.”

²⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Omapero pikantakeri. Pantero iroka, aritake pavisakoshiretai.”

²⁹ Iro kantamaitacha irika, ikovajaantzi irotzikaaventanakya, josampitziri Jesús: “¿Ninkama nonkempitakaanteri nosheninka?”

³⁰ Ipoña ikantanake Jesús: “Tzimatsira asheninka poñaachari Jerusalén-ki ikovi iriyaatero nampitsiki Jericó. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakari koshintzi, itsitokavaitakeri, jookanakeri avotsinampiki ikamimatake.

³¹ Ikanta pokake omperatasorentsitaari, iñaavetapaakari jonoryaaka, javisapithatanakeri.

³² Ari ikempitakari eejatzi Leví-mirinkaite, iñaavetapaakari jonoryaa, javisapithatanakeri.

³³ Ipoña ipokake aparoni Samaria-satzi, jiñaapaakeri jonorya, jineshinonkatapaakari irirori.

³⁴ Jaaventapaakeri jotzirintakarari yeenkantsi, ipoña ikyaakotakaanakari imoraneki, jaanakeri nampitsiki. Iriitake aamaventakarari.

³⁵ Okanta pashine kitaite, jaake apite denario, ipinakoventanakeri, ikantanake: ‘Paa-maventyaanari irika, aritake nompinatapaimi eejatzi aririka nompityake.’ ”

³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Mava ikaratzi noñaaventakeri ñaakeriri ikoshiitzi. ¿Tsikatyá itzimi kempitakaantakariri isheninka?”

³⁷ Jakanake iyotakotzirori Ikantakaantaitane, ikantzi: “Iriira matapaakeriri neshinonkatarariri.” Ipoña ikantzi Jesús: “Piyaatai, irojatzira pimateri eeroka.”

Jareetaro Jesús opankoki Marta opoña María

³⁸ Ikanta javisanake Jesús areetaka pashineki nampitsi. Ari osaikiri tsinane paitachari Marta, iro isaikimotapaake opankoki.

³⁹ Iroka tsinane tzimatsi irento opaita María. Iroora tsipatavakariri okarikiini Jesús okempisantziri ikinkithavaizti.

⁴⁰ Iro kantamaitacha Marta osheki okantzimotakaro amemenavaizti ompaitya ompavakeriri Jesús. Irojatzí opokashitantakariri, okantapaakeri: “Pinkatharí, ovapintaakena nirento. ¿Pinkantenaro ampitakotavakena?”

⁴¹ Ikantzi Jesús: “Marta, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri onkarate pantayeri?”

⁴² Pinkeme nonkantemi: Aparoni okanta kovaperotachari, irootake okoyaakeri María tema tekatsi kanterone irapithatairo.”

11

Iñaaventziro Jesús ñaañaataantsi

(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ipoña Jesús jiyataake iriñaañaate. Ikanta aparoni iriyotaane, ikantakeri: “Pinkatharí, piyotainaro iñaañaataizti, ikempitairo Juan-ni jiyotaantziro ñaañaataantsi.”

² Ari ikantzi Jesús: “Jiroka pinkante piñaañaatapiinte eeroka:

Ashitanarí, inkitesatzi,

Tasorentsi pinatzi eeroka.

Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakanairo jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka.

Pinkempitakainari saikatsiri inkiteki, jantayetziro okaratzi pinintakairiri.

³ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

⁴ Pimpayakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

Eero pishinetaana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.”

⁵ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Aririka intzime aparoni pitsipaminthare, impokake niyankiite, inkantemi: ‘Pimpavakena mava tanta,

⁶ tema tzimatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsine nompavakeriri.’

⁷ Impoña pinkantavetyaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaatziiri neentsitepayeeni, aritake nashitanairo nopanko eejatzi, irootake eero okantanta nompemi.’

⁸ Kempivaitaka eero pikovaveta pimperi onkantavetya iriimi pitsipaminthare. Iro kantacha eekerora ishintsitatzi ikampitzimi, ari peshiventanakero pintzinaye, pimpavakeri okaratzi ikoviri.”

⁹ Ikantziya Jesús: “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikoviri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pishintsiventapaakeri, pinkanteri: ‘Pashitaryeenaro. Aritake irashitaryeetakemiro.’

¹⁰ Arira impayeetairi kampitantayetatsiri. Inkarate amemenaterone ari iroñaakaitairi. Aritake irashitaryeetaineri inkarate shintsishintsitatsiri inkaima.

¹¹ Tema aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apá, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari?

¹² Aririka inkantemi: ‘Pimpena kithokintsi.’ ¿Arima pimpakeri kitoniro?

¹³ Tema piyotzi petakotari pitomipayeeni eeroka, kaariperori pinaveta. Iriira map-eretzirori Ashitairi saikatsiri inkiteki, jetakotari irirori ikaratzi amanayetapiintziriri, inampishiretakaayetari Tasorentsinkantsi.”

Maimanetavakaachari pankotsiki
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ipoña Jesús jovavisaakotakeri aparoni kisovaaneri jaakiri peyari. Ikanta jovashinchagairira, ñaavaitanai kisovaantevetachari. Iniroite ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús.

¹⁵ Tzimatsi kantayetantsiri: “Ipasavyaatyari irika ashitariri peyari, ipaitaitziri ‘Beelzebú,’ irootake jimatantarori jovavisaakotziri ikaratzi jaakayetziri peyari.”

¹⁶ Tzimatsiya pashine kovatsiri iñeero intasonkaventante Jesús, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantaitatyaari.

¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake okaratzi ipampithashiretari atziriite, ikantanake: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri nampitsi, jiiñiro jovapintaavaka. Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya.

¹⁸ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaaari. ¿Opaitama pikantantari iri ovashinchaanari Beelzebú?

¹⁹ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri jaakayetziri? Aririka okanta, pikamantakotziiri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri.

²⁰ Tema iriitake Pava kantakaarori novashinchaayetantariri jaakiri peyari, tema jomapokakemi Pava eeroka ipinkathariventantzi.

²¹ Aparoni atziri ñaaperori kameetha, tekatsira materine inkyaaashiteri ipankoki irayiteri okaratzi jashitari.

²² Irooma impokashitakeri pashine atziri anayiriri ishintsitzi, irapithatakeri javentaavetari, irapithatakeri jashitari, irantetaakyaaro.

²³ Tema ikaratzi kaari apatzizyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.”

Ipiyashitanta peyari
(Mt. 12.43-45)

²⁴ “Okempivaitaka irinampishiretantyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetakyaari, avisakoveta atziri isaikantari peyari. Jatake inkenavaite tsika te inampitaitaro, eero jiñi tsika isaika. Impoña inkante peyari: ‘Nompie nopankoki tsika nopoñaaka.’

²⁵ Piyaa peyari, iriñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka.

²⁶ Impoña peyari iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantapaakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Arira irashinonkaaperotyari atziri, eero ikempitaa jashinonkaavetara pairani kapicheeni ikanta.”

Maperoterone inkimoshiretai

²⁷ Tekera inkaratero iñaavaitzi Jesús, okaimanake aparoni tsinane osatekainchari ipiyotaka atziri, okantzi: “Tharomenta onatye tsinane ovaiyantakemiri, antarintakaakemi othotaimi.”

²⁸ Ipoña jakanakero Jesús, ikantzi: “Iriira tharomentaperotaachane inkarate matairone inkempisantairo iñaane Pava.”

Ikovaiyini kaariperoshireri intasonkaventante Jesús
(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyotapaaka osheki atziri, ikantanake Jesús: “¿Opaitama ikovantari iriñeena kaariperoshireri nontasonkaventante? Eero noñaakimaitari, intaani iriñeero kempitarori iñaakeri pairani Jonás.

³⁰ Tema ikantara pairani Jonás jiñeeyakeri Nínive-satzi, ari inkemitaiaari eejatzi Itomi Atziri iriñeeri irikaite.

³¹ Apaata aririka iramenakoyeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri paitachari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka, janayiri Salomón.

³² Eejatzi okempitari ari iriyakoventaimi apaata Nínive-satzi, tema ikempisantaiyakerini irirori pairani Jonás, jovashaantanakero jametayevetari. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka jaka, janayirira Jonás.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi
(Mt. 6.22-23)

³³ “Tema ankooverika ootyaari ootamento, ¿arima ovakotakeri otapinaki? Aña avakotziri jenoki inkene onkoñeenkate maaroni.

³⁴ Kameetharika poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi. Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.*

³⁵ Paamaventaperotya poitsivakirikari ootamentotsi saikantakamiri.

³⁶ Omaperotarika isaikantakami ootamentotsi, terika pantanairo kaariperori, ari-take pooñaakantairo irooperori kameethari, pinkempitanaiyaari aparoni ootamentotsi joorentantzi.”

Iñaaventakota iyotaanzirori Ikantakaantaitane
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Ikanta ikaratapaakero ikinkithatake Jesús, ipokashitapaakeri aparoni Fariseo iriyaatakairi ipankoki iroya. Ikanta jareetaka Jesús pankotsiki, saikapaake jovapiintaita.

³⁸ Osheki okompizimotakari Fariseo jiñaakeri Jesús te irimonkaratero jametapiintari, inkivaakotapaakya irovantyaari.

³⁹ Iro kantamaitacha Jesús, ikantanake: “Pikempitakotakaro piraamento eejatzi povamento okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa, kipatsi okantaka. Ari pikempiyetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi kaariperoshireri pinatzi.

⁴⁰ Masontzi. Tema tzimatsi ovetsikakemiri pivathaki koñaayetsiri, ¿kaarima ovet-sikashiretakemiri eejatzi inthomointa pañaantareki?

⁴¹ Okovaperotatya pimpashitantaiyaaro tzimimoshiretzimiri inthomointa pañaantareki, ari onkantya pinkiteperoshiretantaiyaari.

⁴² ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Pashitakaapiintari Pava inhashimpoki. Iro kantacha te panteneri ikoviri: Ontzimatyepinkameethashiretai, petakoshiretaiyaari eejatzi. Tema iro kovaperovetachari pantayeteromi iroka, eero povashaantamaitaro pashinera.†

⁴³ ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Osheki pikovapiintziro posatekya niyankineki japato-tapiintaita, ari pikempitaitaro eejatzi pikovi ñaapinkatha irovethatapiintaitaami aririka iriñeetemi.

⁴⁴ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinatzi! Pikempitashitakaro kaari jiyoitzi ari ikitayeetziri kaminkari, te iriyoyete atziri jaatzikakotatziri kaminkari.”

⁴⁵ Ari jakanake aparoni iyotaanzirori Ikantakaantaitane, ikantanakeri Jesús: “Iyotaan-taneri, pikemakaakenaro eejatzi naakaite okaratzi pikantakeri.”

⁴⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “¡Ikantamacheetzimi eejatzi eeroka iyotaanzirori Ikantakaan-tane! ¿Opaitama piñaatenatakantariri atziiriite? Te piñaantamaityaaro eeroka pinkemate-natyaaro.

⁴⁷ ¡Ikantamacheetzimi eeroka, opaitama povetsikapiriniyetantarori ovaneenkatachari tsika ikitayeetakeri etayetakarori kamantantaneri!. Iriitajaantake jovamaayetakeri pairani pivaisatziite.

⁴⁸ Tema eerokatake ovetsikashiyetakeri tsika inkitayeeteri, ari okoñaatziri pakakotatziri okaratzi jantayetakeri pivaisatziite.

⁴⁹ Tema iyotane jinake Pava, ikantake: ‘Ari notyaantake kamantantaneri intsi-payetakyaari otyaantaari. Aparopayeeni irimaimaneete, irovayeetake pashine.’

⁵⁰ Ari onkantya irovasankitaantaiyaarimi eeroka, okantakaantziro povamaayetakeri kamantantaneri etajaantanakarori pairani.

* **11:34** Oshiyakaaventachari oki kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), iri ñeeroni inkemathatairo okaratzi irantakairi Pava, tema isaikanaatzi okitainkatzi. Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeroni inkemathatairo okaratzi irantakairi Pava, tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

† **11:42** Iro ikantaitziri jaka inhashimpoki: Menta, ruda, maaroni okaratzi ivankireetari. Irootake kempitarori piniitsi.

⁵¹ Eeroka pinataityaarone iroñaaka okantakaantziro jovamaakaantaitakeri pairani, jetanakaro Abel-ni irojatzí Zacarías-ki tsika itzimi jovamaitakeri ipiyavetanaaro tasorentsi-pankoki ipometziniri Pava.

⁵² ¡Ikantamacheetzimi iyotaantzirori Ikantakaantaitane! Te pimataajatero eeroka piyotanetya, arira pikenakaakerori eeroka kaari ikemathatantaro pashinepayeeni.”

⁵³ Ikanta Jesús ithonkakero ikantayetakeri. Ari jetanakaro Fariseo itsipayetapaakari iyotzinkariite, japatoventaari Jesús ikovake inkompitakaiyaari onkantya inkemantyaariri ompaitya inkanteri.

⁵⁴ Ishintsithavaitakeri, ikovi iñaavaitakairi ñaantsi kaariperori onkantya inkamantakotantyaariri.

12

Shineyakairori itantane Fariseo

¹ Ipoña ipiyotzimentaitapaakari Jesús, anavyaapirinikitaka ikantaka atziriite. Irojatzí ikantantanakari iriyotaane: “Ontzimatyé paamaventyaaro shineyakaarori itantane Fariseo, iramatavimento onatzi.

² Tema ontzimatyé onkoñaatakoyetai okaratzi omanakoyevetainchari, oñaarontaiya kaari ikemathaveeta pairani.

³ Okaratzi pomanakaavetari, ari onkoñaatakotai. Okaratzi piñaavaitziri apaniro pankoki, ari inkemakoyeetairo iriñaaventaiteiro shintsiini.”

¿Intzimekama añaapinkathateri?

(Mt. 10.26-31)

⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, eero pipinkashivaitari materone irovemi, tema ari overaapaakari jaavyiiri irirori.

⁵ Jirika tsika intzime pimpinkeri: Iriitakera pimpinke Pava matzirori jovamaantzi, impoña irotyaantemi sarinkaveniki. Intaani iri piñaapinkathatai apaniro.

⁶ Tema te impinaperovetya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante, tekatsi iramaakiite aparoni.*

⁷ Jiyotzitaro Pava okaratzi tziimayetsiri aishi. Tema piñaakero jaamakotari tsimeripayeeni, eerokara imaperotzirori jaamakotami, eero pipinkantashivaita.”

Inkarate ñaaventakotainane atziriite

⁸ “Intzimerika kanterine isheninka: ‘Jashitaana Jesús.’ Eejatzí inkempitaiya Itomi Atziri inkantairi imaninkarite Pava: ‘Nashitaari irika.’

⁹ Iriima tsika intzime kantairine isheninka: ‘Te jashitana Jesús.’ Ari inkempiitairi irirori, inkantaiteri imaninkarite Pava: ‘Te nashitaiyaari irika.’

¹⁰ Tsikarika intzime kantzimatakerine Itomi Atziri, kantatsi impeyakoitairi. Iriima intzime kantzimatakerine Tasorentsinkantsi, eerora jiiñiro impeyakoitairi.

¹¹ Aririka iraaheetemi japatotapiintaita isaikayetzi pinkatharentsi, eero okantzi-moshirevaitashitami, pinkante: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’

¹² Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaitarika piñaavaiteri janta.”

Iñaaventakoitziro masontzitsiri ashaarantzinkari

¹³ Ipoña iñaavaitzi aparoni piyotzimentakariri, ikantzi: “Iyotaanari, pinkantenari nirentzi impainaata kashetani jookanairi ashitanari.”

¹⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, tera naaka amenakoyetzirori tziimaventavakaantsi nonkantantyaariri pirentzi.”

¹⁵ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Paamaventya pineveyetaro ashaarontsi. Tera iro ovañaayetemine.”

¹⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni ashaarantzinkari kithotaintsiri osheki ivankivaire irovaneki.

¹⁷ Ipampithashirevaitaka, ikantzi: ‘¿Tsikatya noveroika oshekitaintsiri novankire?’

¹⁸ Ipoña kantashiretanake: ‘Jiroka nanteri. Notantoryeero novantapiintari novankire. Impoña novetsikakaante iniroite, ari noverori okaratzi novankiretari, eejatzí nashaakaro.

¹⁹ Ari onimotenari, tema osheki novanontakari. Osheki osarentsi nomakoryaavaite, novatziivaitya, niravaite nomire, noimoshirenkavaitya.’

²⁰ Iro kantamaitachari, ikantzi Pava: ‘Masontzi, iroñaaka tsireni irashshenenkaitaimi, tera piyote impaitya agairone okaratzi pashitari.’

²¹ Arira ikantakotari oshekyavaaitashitarori irashaakaro, te joshekyamaityaaro okaratzi jashitari Pava.”

* **12:6** Kantakotachari jaka “te impinaperoty tsimeri,” irojatzira kantakotachari jamanantamatsitantaitari apite kireeki inkarate 5 tsimeri.

*Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi
(Mt. 6.25-34)*

²² Ipoña ikantanairi iriyotaane: “Pinkeme nonkante: Tera onkameethate onkantzimoshirevaityaami, pinkante: ‘¿Impaitya noyaari, impaitya nomiretyaari, impaitya nonkithatyaari?’”

²³ Tema tzimatsi pashine ampampithashiretakotapiinteri añaaantareki, iro kovaperotacha anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi.

²⁴ Pimpampithashiretakoteri tsimeri. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovet-sike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotzi jetakotai Pava.

²⁵ Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaityaami, ¿arima pinkantakaakyaaro povavineentavairo posarentsite kapicheeni?

²⁶ Tera onkantatye povavineentero kapicheeni, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri?

²⁷ Pimpampithashiretakotero inchateya, te añeero antavainete, te ontyaanontya onkithaatyaaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaita nonkithaatyaaari?’ Aña ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón pinkatharivetachari pairani.

²⁸ Iriitakera Pava ovaneenkatzirori, okantavetaka kapiche añaaavetaro ovaneenkata-painta, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyanake, tema incheckayee-takero, impoña intaayeetakero. Eeroka irimaperote inkempoyaaventemi Pava, aritake, eero pikisoshirevaitzi.

²⁹ Aritapaake okantzimoshirevaitakami eeroka, pikantzi: ‘¿Opaita noyaari, opaita nireri?’

³⁰ Apatzirora okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsi. Irooma eeroka, jiy-otakoyetzimiro Ashitairi opaitarika kovityiimoyetamiri.

³¹ Iro kovaperotacha pinkokovatairi impinkatharishireventaimi, impoña piñaayetairo impayetamiro okaratzi kovityiimoyetamiri.”

*Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaararontsi
(Mt. 6.19-21)*

³² “Eerokaite kempitakariri nopira, eero pitharovashitaiyani, tema iriitake Pava kovaintsiri impinkathariventaimi.

³³ Pimpimantayetero tzimimotzimiri, pimpashitantaaro. Iro kameethatatsi pantayetairo iroka piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatye-eyyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai koshintzi.

³⁴ Tema tsika janta povaarantaka, ari pimpampithashiretapiiinterori eejatzi.”

Omperataari aamaventachari

³⁵ “Povathakitanakero piithaare. Poisayeteri pootamento.

³⁶ Pinkempityaari omperataari oyaaventariri irareetaiya ivinkatharite jomoshirenka, inkene irantavaineri thaankiini iromperatapaiyaari.

³⁷ Kimoshirera inkantaiya aparoni omperataari itzimi iñaapairi ivinkatharite aamaventa ikantaka. Omaperora nonkante, aritake iromisaikairi jovapiintaita iriitake oyiitainerine irovarite.

³⁸ Kimoshirera inkantayetya, intzime iriñeetapairi aamaventa ikanta, onkantavetya te iriyote tsikapaita irareetya, niyankiite terika onkitaizimatake.

³⁹ Pinkemero iroka. Aririkami iriyote aparoni ashitaanitachari impokatye koshiterine, ari iraaamaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi.

⁴⁰ Iro piyoteri eerokaite, ontzimaty paamaventayetya. Tema te piyote tsikapaita impiyantaiyaari Itomi Atziri.”

*Kaariperori omperataari
(Mt. 24.45-51)*

⁴¹ Ari ikantanake Pedro: “Pinkathari. ¿Arima nokaratziri maaroni atziri poshiyakaaventakena?”

⁴² Ikantzi Jesús: “Pinkempitakotyaaari aparoni otzikataari kameethashireri itzimi pampithashiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: ‘Pamene-nari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.’”

⁴³ Kimoshirera inkantya irika omperataari, aririka impiye ivinkatharite iñaapairi jimonkaraakero ikantanakeriri.

⁴⁴ Aritake ishinetaakeneri iramaakoventyaaniri okaratzi jashitari.

⁴⁵ Irooma inkantashiretakemi omperataari: 'Eero ipiyita novinkatharite.' Impoña irantavaitakeri ikaratzi jomperaitari eejatzi inkempitaakero tsinane jomperaitari. Jatake irovatziivaitya, ishinkivaitya.

⁴⁶ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapairi janta tsika ikashiyakaitakari kisoshireri.

⁴⁷ Tema irika omperataari jiyovetakero okaratzi inintakaavetariri ivinkatharite, temaita iramaventaiyaari impiye. Irootake impasaperoitantaariri.

⁴⁸ Iriima itzimi kaari iyotakoterone okaratzi inintakairiri, eero ipasaperoitari. Tema ikaratzi ishinetaayeetziri irantaperoyeteromi ikovaitziri, osheki iromperaitaari. Intzimerika osheki javentaayeetakari, osheki inkovakoyeeteriri irirori."

*Iñaaventakota Jesús
(Mt. 10.34-36)*

⁴⁹ "Tema iro nopokantari novasankitairi kaariperoshireri, okempivaitakero iriimi paampari namakemi kipatsiki. Osheki nokovataikemi etataitya irovasankitaayeete, aperotaiyaami kaariperori.

⁵⁰ Iro kantacha antzimatyete netanakyaaero naaka nonkemaantsitanakya, irojatzinomonkaraantakyaarori.

⁵¹ Piñaajaantake iro nopokantari iñaamatsiyeetairo atziri isaikameetha. Aña nopokakera, namatziiro antaminthataavakaantsi.

⁵² Iroñaaka iriñeetero irantaminthataavakaiya atziri isaikavankotavakaiyani, apite atziri irantaminthateri pashine atziri karatatsiri mava.

⁵³ Aparoni evankari ari impithokashitakyaari iriri, impiyatziyaari eejatzi iriri inkisaneentero itomi. Ompithokashityaero tsinane iniro, ompiyatziyaaro eejatzi iniro. Ompithokashityaero tsinane ayirontari, ompiyatziyaaro eejatzi ayiro."

*¿Tema piyotero kantainchari?
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)*

⁵⁴ Ipoña Jesús ikantziri atziri piyotzimentakariri: "Tema aririka piñeero menkori ikyaapiintzi ooryaatsiri, pikantapiintzi: 'Omparyaatyete inkane.' Omata pikantakeri.

⁵⁵ Tema aririka pinkemero tampyaa ompoñeeya katonko, pikantapiintzi: 'Osaryaatyete kameetha iroka kitaite.' Omata okaratzi pikantziri.

⁵⁶ ¡Kamatavirí! Piyovetaro eeroka tsika okanta piñaayetapiintziro inkite, eejatzi kipatsi. ¿Opaitama kaari piyotakotantaro okaratzi kantachari iroñaaka?"

*Paapatziyaari kisaneentzimiri
(Mt. 5.25-26)*

⁵⁷ "¿Opaitama kaari pamenantaro eeroka okaratzi kameethatsiri?"

⁵⁸ Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkanteri: 'Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.' Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri aamaventaneri: 'Paanakeri irika.' Irojatziri irantaitanakyaaamiri irashitakoitemi.

⁵⁹ Tema eerorika pipinatashitari okaratzi pireevere, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora."

13

Eerorika povashaantairo pameyetari, ari pimpeyaashitaiya

¹ Ari ipokaiyakeni kamantziriri Jesús, tema Pilato jovamaakaantake Galilea-satzi janta ipometajaantaitapiintziniri Pava piratsi.

² Ikantanake Jesús: "¿Piñaajaantzima eerokaite iro jantantaitakarori iroka tsika inkantaitakeri jovamaitakeri, tema janaatziiri ikaariperoshiretzi pashine Galilea-satzi?"

³ Nokantzi naaka: Te ari onkantya. Eerorika povashaantziro pameyetari eeroka, ari pinkempitakotaiyaari irirori.

⁴ Ari ikempitakari karatatsiri 18 kamaintsiri atsinakakeri pankotsi janta Siloé, ¿piñaajaantzima iri maperotzrori ikaariperoshiretzi janayiri pashine Jerusalén-satzi?"

⁵ Nokantzi naaka: Te ari onkantya. Tema eerorika povashaantziro pameyetari, ari pinkempitakotaiyaari."

Joshiyakaaventaitziro pankirentsi kaari kithotatsine

⁶ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakero, ikantzi: "Otzimi aparoni atziri ivankire irovaneki. Aparoni kitaite jiyaatake iramenero tzimakerika okitho, temaita iriñaapaake.

⁷ Ikantakeri aamakoventaniriri: 'Tzimake mava osarentsi nopokaveta nameniro novankire onkithote, temaita noñe. Pinchekero, amenaashivaita okatziya jaka.'

⁸ Ari jakanakeri irirori, ikantzi: 'Eero novinkatharite, añaavairo iroka osarentsi eerorika okithotzi, nonkithatashitavakero oponkitziki notyaakitavairo onkithotantyaari.

⁹ Aririka onkithotai, kameetha onatzi. Irooma eerorika, aripaitera pintovakaantero.' "

Jovavisaakotziro Jesús aparoni tsinane kitaite imakoryaantaitari

¹⁰ Ikanta jiyotaantzi Jesús kitaite jimakoryaantaitari janta japatotapiintaita,

¹¹ ari osaikiya aparoni tsinane tzimakotaintsiri 18 osarentsi jaakaitziro. Tsinkamitzitake, te onkante onkatziye kameetha.

¹² Ikanta iñaapaakero Jesús, ikaimapaakero, ikantziro: "Tsinané, eshitakotaimi pimantsiyaveta."

¹³ Jantzitakero kapicheeni otsinkamitzitake. Tampatzikatanai kameetha. Osheki otharomentaventanakari Pava.

¹⁴ Iro kantamaitacha te onimoteri jevatatsiri japatotapiintaita, iniroite ikisanaka, iñaakeri jovashinchaantake Jesús kitaite jimakoryaantaitari. Ikantanakeri atziiriite: "Tzimatsi 6 kitaite jantavaitantaitari, ari pimpokeri inkene irovashinchagaitemi. Te onkameethate kitaite jimakoryaantaitari."

¹⁵ Irojatzí jakantanakari Jesús, ikantzi: "¡Kamatavirí! Kitaiteriki jimakoryaantaitari pithataryaakotapiintziri pipira pashitakoyetziri pirakairi imire.*"

¹⁶ Tema iroka tsinane asheninka onatzi, iro isarontari Abraham-ni tzimakotake 18 osarentsi iñaashitakaakaro peyari. ¿Tema onkameethate ovashincheero kitaite jimakoryaantaitari?"

¹⁷ Ikantanakera Jesús, iniroite ipashiventanaka ikaratzi kisaneentziriri. Iro kanta-maitacha kimoshire ikantaiyanakani atziri ikaratzi ñaakerori jantakeri Jesús.

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitatsiri

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸ Ipoña ikantanake Jesús: "¿Opaitama oshiyari ipinkathariventantai Pava? ¿Ipaítama noshiyakaaventemirori?"

¹⁹ Aña oshiyaatyaro aririka impankiitero okitho iryaanitatsiri pankirentsi. Tema tzimatsi aparoni atziri pankitakerori irovaneki, anaanakero pashine pankirentsi, antaro oteyvetanake, ari imavoshiyetari tsimeri otsimankatapeshitake."†

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta

(Mt. 13.33)

²⁰ Ipoña japiitakero ikantzi Jesús: "¿Ipaítama noshiyakaaventemirori ipinkathariventantai Pava?"

²¹ Aña okempitayaaro shineyakaarori tanta. Aparoni tsinane, aakero kapicheeni, okonovakero tantapatha, tekera osamanite, shineyanake maaroni."

Iñaaventaitziro iryaanitenkakiini ikyapiintaitzi

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²² Ithonka ikenayetake Jesús nampitsiki jiyotaantayetzi. Irojatzí ikenantanakari Jerusalén-ki.

²³ Ari josampitaitakeriri, ikantaitziri: "Pinkatharí, ¿kapichema avisakotaatsine?" Ipoña ikantzi Jesús:

²⁴ "Ontzimatyé piñaashintsitya pinkempitakaantyaaro pinkyaagaatyeeemi iryaanitenkakiini ikyaatapiintaitzi. Tema osheki kovavetachane inkyaanitayaaro, eeromaita imatziro.

²⁵ Aririka irashitanakero ipanko ashitarori, irojatzirika pisaikake jakakiroki, pinkantavetya: 'Pinkatharí, pashitaryeenaro.' Impoña irakanake irirori, inkante: 'Te niyotemi tsika pipoña eeroka.'

²⁶ Impoña pinkantavetanakya eeroka: '¿Tema piyotena akaratziranki avaiyani, akaratziranki iravaitaiyini? Piyotaantapiintake nonampiki.'

²⁷ Inkante irirori: 'Omapero, te niyotemi tsika pipoña. Piyaataveete pankiventarori kaariperori.'

²⁸ Arira piraavaityaari, patsikaikivaitya, aririka piñaayetairi Abraham, Isaac, Jacob intsi-patayaari ikaratzi kamantanteneriite isaiké ipinkathariventantai Pava. Irooma eeroka jakakiroki pisaikai.

²⁹ Tema inkarate avisakoshiretaatsine impoñaayetaiya tsikarika overaapaa kipatsi, isaikayetai irayooyetairi Pava tsika ipinkathariventantai.

* 13:15 Iri ipirayetari janta: buey ipoña asno. † 13:19 Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi paitachari mostaza, iro shookatsi inampiki pashine atziri.

³⁰ Tema tzimatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayetairone iretayetaiaaro.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén
(Mt. 23.37-39)

³¹ Ari jareeyetapaaka Fariseo, ikantapaakeri Jesús: “Piyaatai, kaakitaintsi Herodes ikovi irovemi.”

³² Ikantzi Jesús: “Piyaate, pimpiyanake, pinkanteri kempitakariri sagari, novashinchaayetziri jaakiri kamaari, novashinchaayetziri mantsiyari. Intaani okapatapaaka mava kitaite nonkarantantyaarori nantziri.

³³ Iro kantamaitacha, eekero niyaatatye irojatzi mavatapaintsine kitaite, tema iro aritatsi irovayeeteri maaroni kamantantaneriite Jerusalén-ki.

³⁴ ¡Jerusalén-satziite! Osheki povake kamantantaneriite. Pitsitokayetakeri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsumeri isamoronkitziri iriryaanite. Ari nonkanterimi naaka ikaratzi notomintaari. Iro kantamaitacha te pinkovaiyeni.

³⁵ Iroka pinampi tsika pisaikapiintayeveta, eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. Pinkeme nonkante: Eerora piñitaana, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: “Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaantakeriri.”

14

Jesús jovashinchagairi eeniyavaitatsiri

¹ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenake Jesús ipankoki ijevere Fariseo iroya. Osheki kempoyaakeriri ompaitya iranteri.

² Ariya isaikakeri janta aparoni mantsiyari eeniyavaitatsiri.

³ Ipoña Jesús josampitakeri iyotaantayetzirori Ikantakaantaitane itsipataakeri Fariseo, ikantziri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, ¿tema oshinetaantsite ovashinchaante?”

⁴ Te irakaiyeni, irojatzi imairetaiyakeni. Jaakeri Jesús mantsiyari, jovashinchagairi, jotyaantairi.

⁵ Ipithokashitanakari irikapayeeni, ikantziri: “Aririka irotetya pipira omoroki kitaite jimakoryaantaitari, ¿tema ari pinoshikairi thaankiperoini?”*

⁶ Tema tekatsi inkante irakanakeri.

Oimoshirenkachari aavakaantsiki

⁷ Ari isaiki Jesús ipampoyiiri inkarate ayooterine ijevere Fariseo, tharovako ikantaiyani ikovi irosatekatetya intsipatantyaari jevari iroya. Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake:

⁸ “Aririka inkaimayeetemi poimoshirenkya aavakaantsiki, eerora pikovashita posasatekatya pinkove pintsipatyaari jevari, tema tzimatsi pashine pokatsine anaakotzimiri jiriiperotziri irirori.

⁹ Aririka irareetapaakya kaimakaantzimiri, inkantapaakemi: ‘Eero posasatekata eeroka, piyaate pisaikae jantyaatziini.’ Iniroitera pimpashiventanakya.

¹⁰ Aña iro kameethatatsi aririka piyaate eero posasatekavaita, pisaikapaake jantyaatziini. Impoña impokake kaimakemiri, inkantemi: ‘Asheninka, pimpoke posatekya eeroka janta.’ Aripaitera iriñaapinkathayeetemi.

¹¹ Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitari. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iñaapinkathayeetairi.”

¹² Ipoña ipithokashitanakari Jesús aanakeriri irovakaiyaari, ikantziri: “Aririka pinkaime atziri povakaiyaari, eero pikaimashitari pisheninkajanotari eeroka, pirezinti, ipoña ikaratzi ashaarantachari, tema ari onkantake impiyatayaami eeroka irovakaiyaami.

¹³ Aririka poimoshirenkya, iri pinkaimayete ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoyetatsiri.

¹⁴ Ari piñeero pinkimoshiretai, tema irikapayeeni, eero okantzi impiyatayami apaata iroimoshirenkya. Iro kantamaitacha ari impinayeetaimi pantakeri aririka iriñaayetai kameethashireri.”

Joshiyakaaventaitziro iniroite jovaita

¹⁵ Ikanta ikemavakera aparoni ikaratzi isaiki jovaiyani, ikantanake: “Kimoshirera inkantya inkarate ovaachane impinkatharitanakerika Pava.”

* 14:5 Iri ipirayeetari janta: buey ipoña asno.

¹⁶ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni atziri, jovetsikakaante iniroite oimoshirenkaantsi, ari irovaiyaani. Ithonka ikaimakeri ikarataiyini.

¹⁷ Ikanta omonkaratapaaka irovantyaari jotyaantakeri iromperatane inkamanteri ikaratzi ikaimakaantakeri, tema irootaintsi irovaiyaani.

¹⁸ Tera inkove impokaiyeni ikaratzi ikaimakaantaveetakari. Jetanakaro aparoni, ikantzi: ‘Eero okantzi niyaate, niyaataye namenero ovaantsi namanantakeri. Irootake eero okantanta niyaate.’

¹⁹ Ikantake pashine: ‘Niyaataye noñaantyaari namanantakeri nopirapayeeni, irootake eero okantanta niyaate.’†

²⁰ Ari ikantake pashine eejatzi: ‘Eero okantzi niyaate, tema ovakera naavakaaka.’

²¹ Ipoña ipiya omperataari, ikamantapairi ivinkatharite kantainchari. Iniroite otsimaanakari, ikantanakeri iromperatane: ‘Piyaate, paniitero tsika overaa nampitsi, pamakeri ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoriite inkarate piñeeri janta.’

²² Ari jimatakero iromperatane. Ipoña ikantairi ivinkatharite: ‘Nomatakero okaratzi pikantakenari. Iro kantamaitacha eeniro okaankitzi pankotsi.’

²³ Ipoña ikantziri iromperatane: ‘Pinthonkero paniitero avotsi, piyaayete tsikarika, pishintsiventero inkarate piñeeri janta, impokeeta ojaikityaata nopanko.’

²⁴ Pinkeme nonkante: Oshkira netavetakari nokaimakaantziri, eeromaita iñaajatziro iroya kapicheeni novetsikakaantakeri ovaritentsi.’ ”

Pomerentsitachari ankempitakotyaari Cristo

²⁵ Osheki ikaratzi oyaatakeriri Jesús. Ipoña ipithokashitanakari, ikantziri:

²⁶ “Aña iro onimotzimiri petakoyetari piri, piniro, piina, pitomi, pirentzi, pitsiro, petakota eejatzi apaniro eeroka. Iro kantacha aririka anaanakero okaratzi petakotyaanami naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pinkempisantena.

²⁷ Ontzimatyete pinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetakya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, eerora nokempitakaantami eeroka niyotaane.

²⁸ Aparoni kovatsiri irovetsike pankotsipenthakii, iretavakyaaro impampithashiretya tzimatsirika irimatantyaarori irovetsikero.

²⁹ Ari onkantya inthonkantyaarori iretanakyaaro irovetsikero, tema aririka irookaventakero ari ishironaventakyaari inkarate ñeerine.

³⁰ Inkantaiyeni: ‘Piñaamatsiteri irika, te iraaavyeero, jookashitaro.’

³¹ Ari ikempitari eejatzi, aparoni pinkathari tzimatsiri 10,000 irovayirite, iriminthatya irovayirityaari pashine pinkathari tzimatsiri 20,000 irovayirite. Ontzimatyera iretavakyaaro impampithashiretavakya, aririka iroitsinampaakeri.

³² Iñaakerorika eero joitsinampairi, eenirora joveraa intaina pashine pinkathari pokatsiri irovayirityaari, irotyaantake kanterine: ‘¿Tzikama ankantyaaka eero ovayiritavakaanta?’

³³ Ari okempitari eejatzi ontzimatyete petavakyaaro pimpampithashiretavakya eerokaite, tema eerorika povashaantziro petakoyetaro okaratzi pashiyetari, eerora nokempitakaantaami niyotaane.”

Kempitarori tzivi kaari katyotaatsine

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴ “Tema kameetha okanta tzivi okatyotzi. Iro kantacha aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro.

³⁵ Tekatsi apantaiyaarone tzivi, eero aritaajatziri eejatzi isaiponkitziantaityaaro pankirentsi, ontzimatyete irookaitero. Kovirori inkemathatero iroka, irovayempitayta inkempisante.”

15

Jiñaaventaitziri oisha peyavetachari

(Mt. 18.10-14)

¹ Osheki kovakotziriri kireeki isheninka itsipatakari atziri kaariperoshireri, ikempisantsi jiyotaantzi Jesús.

² Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaaventanakeri Jesús, ikantzi: “Pameneri irika, ikempiyakari atziri kaariperoshireri, itsipatari jovapiintaiyani.”

³ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake:

⁴ “Tzimatsi piratachari ikaratzi 100 iroishate. Okanta aparoni kitaite, ipeyaka aparoni iroishate, jookanakeri pashine 99 oisha tsika te inampiitaro, jatake ikokovatairi peyeenchari. ¿Tema pimatziro eeroka iroka?

⁵ Ikanta iñaapairi iroishate, kimoshire ikanta janatapairi.

† 14:19 Iri kantakotachari jaka nopirapayeeni, karatatsiri 5 buey.

⁶ Tema jareetara ipankoki, japatotapairi isheninka, ikantapairi: ‘Pimpoke pintsipatyaana aimoshirenkya, tema noñagairi noishate peyavetainchari.’”

⁷ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira onkempitagaiya inkiteki, iniroite inkimoshireventaiteri aparoni atziri ovashaantairori ikaariperoshireveta. Iranaanakeri 99 kameethashiretaiyatsiri.”

Joshiyakaaventaitziri kireeki peyavetachari

⁸ Ipoña ikantzi: “Aparoni tsinane tzimatsi 10 oireekite. Okanta aparoni kitaite ipeyapithatakero aparoni oireekite, ovaampatake ootamento, opishitakero maaroni opanko okokovatairi oireekite.*

⁹ Okanta oñagairi, okaimakeri osheninka, okantakeri: ‘Pimpoke, pintsipatyaana noimoshirenkya, tema noñagairi noireekite peyavetainchari.’”

¹⁰ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira inkempitagaiya imaninkarite Pava iniroitera inkimoshireyetai iñaakerika aparoni atziri jovashaantairo ikaariperoshirevaitzi.”

Iñaaventaitziri tomitsi aparavaitsiri

¹¹ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Aparoni atziri tzimatsi apite itomi.

¹² Ikanta iyaapitsi itomi, ikantakeri iriri: ‘Apá, pimpenaro okaratzi pashitakaiyaanari.’ Ari ikantakero, itsiparyaakeneri itomi okaratzi irashitakaiyaariri apaata aparopayeeni.

¹³ Tekera osamanite, jatake iyaapitsi itomi intaina pashineki nampitsi. Ari japaravaitsitakariki iireekite.

¹⁴ Ikanta japerotakeri japaratakeri maaroni, iñeetake iniroite tashetsi janta nampitsiki. Ari ikovityaanaka ikaratzi japaratashivaitakari.

¹⁵ Ipoña jiyaatashitakeri nampitarori janta ikovi antavairentsi, jotyaantaitakeri iraa-maventyaari chancho.

¹⁶ Iniroite itashaake, ikovake irayooteri chancho, tema tekatsi perine iroyaari.

¹⁷ Ipoña ikantashiretanake evankari: ‘Osheki janintaavaita jovatziita antavaitatsiri ipankoki ashitanari, çipaitama nashinonkaantavaitantari naaka jaka notasheneentzi?’

¹⁸ Ontzimatyete niyaatai ashitanariki, nonkantapairi: Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi.

¹⁹ Te arite pinkempitakaantaina pitomi, intaani nokovi pinkempitakaantenari ikaratzi antavaitzimiri.’

²⁰ Ari ipoña ikatziyanaka, pokai ashitariki. Ikanta ashitariri, amenavookitatsi irirori iñaavairi ipokai, ishiyashitavaari, javithanotavairi, inintaaporotavairi.

²¹ Ikantapaake itomi: ‘Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. Te arite pinkempitakaantaina pitomi.’

²² Iro kantamaitacha ashitariri, ikantakeri iromperatane: ‘Pamake irooperori kithaarentsi, pinkithaataavairi notomi. Poveneri irakoki mareryaatatsiri, pinkyaantakaiyaari eejatzi zapato.

²³ Impoña pamenake evonkiri vaca kameetha ivathate, povamayeri. Nokovi aimoshirenkya.

²⁴ Tema irika notomi kamavetaka, iro kantamaitacha añagai iroñaaka. Pairani ipeyaka, iñeetairi iroñaaka.’ Ari jetanakaro joimoshirenkaiyani.

²⁵ Ikanta irantarite irirentzi saikatsi jantavaitzi ovaantsiki. Pokai pankotsiki, ikempaatziri joimoshirenkaiyani.

²⁶ Josampitapaake aparoni iromperatane opaita ikimoshiretantaitari.

²⁷ Ari ikantanakeri: ‘Areeta pirentzi, irootake jovamaakaatantakari piri evonkiri vaca, tema kameetha jareeta pirentzi tekatsi avishimoterine.’

²⁸ Ari ikisapaaka, te inkove inkyaapai pankotsiki. Ipoña jiyaatashitakeri iriri, osheki ipankiventakariki intsipatantyaariri joimoshirenka.

²⁹ Irojatzi ikantantanakariri iriri: ‘Piñaavetana naaka osamani nosaikimotzimi, tekatsi nantzimotemi. Tetya pimpajaatena aparoni piratsi noimoshirenkya.†

³⁰ Iro kantamaitacha ipokaira iyeka thonkitakemiriri piireekite ipiro mayempiro, iriyya povamainiri vathatatsiri poimoshirenkavairi.’

³¹ Ari jakanake iriri, ikantziri: ‘Notomí, ari pashi poviro pisaikimotakena eeroka, maaroni okaratzi nashitari, eerokara ashitaro maaroni.

³² Irootake ankimoshiretantyaari iroñaaka, tema irika pirentzi, kamavetaka, iro kantacha añagai iroñaaka. Ipeyavetaka jiñeetairi iroñaaka.’”

* 15:8 Ikantakoitziri jaka “kireeki,” irijatzira ipaitayeeztiri “dracma,” kireeki inatzi jashiyetari Grecia-satzi. Iriitake ipinantaitariri antavaitatsiri aparoni kitaite. † 15:29 Ikantakoitziri jaka “piratsi,” iriitakera cabra.

16

Joshiyakaaventaitziri kaariperori omperataari

¹ Ipoña Jesús ikantakeri eejatzi iriyotaane: “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari. Itzimi irirori iromperatanepayeeni. Okanta aparoni kitaite tzimatsi pokaintsiri, ikan-taitakeri ashaarantachari: ‘Irika ijevare pomperatane, japaratakemiro pashaakaro.’”

² Ikanta irika ashaarantaneri ikaimakeri iromperatane, josampitakeri: ‘¿Opaitama pan-takeri? Nokemake ikantaitana. Nokovi poñaakenaro okaratzi pantavaaitakenari. Tema ari okaratapaake pijevatziri nomperatanepayeeni.’

³ Ari ikantashiretanake irika omperataari: ‘¿Tzikatya nonkantyaaka iroñaaka? Iromishi-tovatyeeena omperatanari. Te onkante nompankivaite, aririka nonkampitante im-pashityaana, osheki nompashiventya.’

⁴ Ipoña ikantashiretzi: ‘Niyotake ompaitya nanteri iriakameethatantaityaanari pankot-siki aririka iromishitovaitakena.’

⁵ Japatotakeri ikaratzi ireevetziriri ivinkatharite, ikantakeri etakarori: ‘¿Tzikama ikaratzi pireevetziri novinkatharite?’

⁶ Ikantzi irirori: ‘Nireevetziri ikaratzi 100 inchatonaa jovaitzi yeenkantsi.’ Ipoña ikantziri: ‘Jiroka pireevere, thaanki posankinate, intaani inkaratai 50 inchatonaa pireeveteri.’

⁷ Ipoña josampitakeri pashine ikantziri: ‘¿Eeroka tsikama ikaratzi pireevetzi?’ Ikantzi: ‘Nireevetzi okaratzi 100 ipiyotakoyeetziro trigo.’ Ipoña ikantziri eejatzi: ‘Jiroka pireevere, posankinate, intaani onkaratai 80 ipiyotakoyeetziro.’

⁸ Ikanta irika pinkathari, joñaakantakeri iromperatane tema iñaakeri omatatziiri jiyotzi tsika inkenakairo kantainchari. Arira ikantayetari atziripayeeni iroñaaka, imatatyia jiyotzi tsika inkenakairo iriakameethayetantyaariri isheninka, janayiri tsika ikanta kemp-isantzinkariite.”

⁹ Irojatziki ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyie piyote paakameethatantyaaro pashaaran-tayetari iroñaaka onkantavetya te apantaperotaro, iroora onantaiyaari iriakameethayee-taimi apaata eeroka janta inkiteki.”

¹⁰ Itzimirika kyaaryootaintsiri kapicheeni, iriitake kyaaryooperotaatsine. Itzimirika kaariperoshiretatsiri kapicheeni, iriitake maperotairone inkaariperotai.

¹¹ Terika pinkyaaryoovero ashaakarontsi kaari apantaperotaro jaka, tekatsira ameentyaamine irooperoriki.

¹² Terika pinkyaaryoovero ashinentsi, tekatsira pemineri pashityaari eeroka.

¹³ Tekatsira aparoni omperataari materone irantavaitene apite pinkathari. Tema aparoni inkovaperote jomperatari, iriima pashine inkisaneentakeri. Ari okempit-ari eejatzi, tekatsira materone inkempisanteri Pava, aririka impampithashiretakotero ashaakarontsi, kempivaitaka omperanatyeyearimi.”

¹⁴ Ari ikaratzi ikemaiyakeni Fariseo, tema irijatzi nevetarori ashaakarontsi, ishirontzi-mentakari Jesús ikemiri ikantayetakeri.

¹⁵ Ipoña ikantanakeri: “Piyotzi potzikaaventaiani eeroka eero jiyotantami atziri, iro kantamaitacha jiyotzimiro Pava okaratzi pipampithashireyeteri. Tema okaratzi irooperotziimovetariri atziri, ipinkimatziro Pava.”

Ikantakaantaitane ipoña ipinkathariventantai Pava

¹⁶ “Tema pairani iñaaventayeetakero Ikantakaantaitane ipoña irosankinare kamantanta-neriite. Ipoña ikinkithatake Juan. Ikematziuro iroñaaka atziriite Kameethari Ñaantsi tsika ikanta ipinkathariventai Pava. Iniroite ikovi iriñeero okempitaro ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya.

¹⁷ Te opomerentsita aperotaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitacha eero aperotzimaitaatsi Ikantakaantaitane.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: “te apantyaaro pookero piina”

¹⁸ “Itzimirika ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etave-tarori. Ari ikempitari eejatzi agairone tsinane jookiri oime, imayempitake irirori.”

Ashaarantachari ipoña Lázaro

¹⁹ “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari, tsika itzimi ovaneenkatachari ikithaatapi-inta. Jaakovero kitaiteriki joimoshirenka ovaneenka jovatziivaite.*

²⁰ Tzimitcha eejatzi aparoni ashinonkaavaitachari ipaita Lázaro, ithonka ipathaavaitake irika. Ari jonoryaapiinta jakakiro ipankoki ashaarantaneri.

* 16:19 Iro ikantakoitziri jaka “ovaneenka,” kithaarentsi jonkeromaitatsiri. Osheki ovinaro iroka. Intaani ikithaayero ashaarantachari.

²¹ Iriitake kovatsiri iriyoyeero jovyaryaayetziro irovanaro ashaarantachari. Pokatsi otsitzi ithotziri ivathaaroki.

²² Ikanta apaata kamake ashinonkainkari, jaanakeri imaninkarite Pava, jatake isaikira Abraham. Ipoña kamitaka eejatzi ashaarantachari, ikitaitakeri.

²³ Ikanta janta sarinkaveniki, osheki ikemaantsivaitaka irika ashaarantavetachari. Jamenakotakeri intaina jiñaatziiri Abraham itsipatakari Lázaro.

²⁴ Ari ikaimanake irirori, ikantzi: ‘Chariné, Abraham, pineshinonkatena. Potyaanteri Lázaro iramaajatakana kapicheeni jiña nomiretavakyaari, tema itashineentatyaana shintsiini paampari.’

²⁵ Ikantanake Abraham: ‘Nochariné, poshiretyaaro pashaakaro pairani, eejatzi ikempita Lázaro joshiretaro iñaashivaitakeri. Iro kantamaitachari kimoshire ikanta irirori jaka, irooma eeroka ontzimatyepinkemaantsivaitaiya.

²⁶ Tekatsi pinkene pimpoke, tzimatsi iniroite impereta otzikairi, eero okantzi eejatzi niyaatashitemi eeroka.’

²⁷ Eekero ikantaveta irirori: ‘Pinkeme nokantzimi chariné, potyaante jatatsineri isaiki ashitanari.

²⁸ Tzimatsi janta ikaratzi 5 nirentzi, pinkamanteri eero ipokanta irirori jaka, osheki jiñaashitaitaro.’

²⁹ Ari ikantzi Abraham: ‘Tzimatsi Ikantakaantakeri Moisés, tzimatsi eejatzi ikantayetakari kamantanteri, iro inkempisanteri.’

³⁰ Ipoña ikantzi eejatzi: ‘Eerotyaaami, Chariné, Abraham. Tzimatsirika aparoni kamatsiri kamantairine añaatsiri atziri, ari irovashaantairo kaariperori jameyeteri.’

³¹ Eekero ikantanakitzi Abraham: ‘Tema te inkempisantero ikantayevetari Moisés eejatzi ikantayetakari kamantanteri, eerotyaa ikempisantaajatziri inkamantavetyaari aparoni kaminkari.’”

17

Eero pantakaantziro kaariperori

¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Ari intzimapiintatyepantakaanterone kaariperori. Inkantamacheeteri irika.

² Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi avantaanari, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki, ari onkantya eero ikaariperotakaantantami.

³ Ontzimatyepampaventya eeroka. Tema intzimerika aparoni antzimotemine kaariperori, pinkaminairi. Aririka irovashaantanaairo jantayevetakari, pimpeyakotero jantzimovetakamiri.

⁴ Ari okempitari eejatzi. Tzimatsirika atziri osheki irantzimotapiintakemi, okempitaajatatyaama onkarate 7 irapiipiitero aparoniki kitaite, ontzimatyepapiipiiterti pimpeyakoteri aririka impokashitapiintakemi inkovakotemi pimpeyakotairi.”

Paventaaperotakaina

⁵ Ikanta Otyaantajanoriite, ikantanakeri Jesús: “Nokovi poshoretakaaperotyaaana.”

⁶ Ipoña ikantzi Avinkatharite: “Onkantavetakya eero iniroitetzishiretaana, onkempityaaro okitho iryaani pankirentsi, aritake pimatakero iniroite inchato katziyeenchari, pinkantero: ‘Pishirinke, piyaate pinkatziye janta inkaareki.’ Nonkante, arira omatakya.”*

Irantayeteri omperataari

⁷ “Aririka intzime pomperatane, piñaavairi irareetaiya joshevavaitzi povaneki, jaamaakoventari pipira zarima pinkantavairi: ‘Payootapaina?’

⁸ Aña eero, intaani pinkantavairi: ‘Ponkotsitapai ovaritentsi. Povathakitya inkene poyitena, irojatzini novantakyaari, nirake nomire eejatzi. Impoña pimpoite eeroka povaiya.’

⁹ ¿Arima pimpaasoonketakeri okaratzi iranteri pomperatane? Aña eero.

¹⁰ Arira pinkempityaari eejatzi eeroka, aririka pimonkarataakero okaratzi inintakaimiri Pava, ompoña pinkante: ‘Eero asagaaventavaita jomperayeetai, tema intaani amonkaraa-matsitero okaratzi ikovakaayeetakairi antero.’”

Jovashinchagaitziri 10 pathaavaitatsiri

¹¹ Ipoña javisanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, ikenanakero Samaria-ki ipoñaanakaro Galilea.

* **17:6** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaani pankirentsi,” paitachari “mostaza,” iro shookatsiri inampiki pashine atziri. Iro ikantakoitzi jaka “iniroite inchato,” paitachari “sicómoro,” irojatzini shookatsiri pashineki inampi atziri.

¹² Ikanta jareetapaaka aparoniki nampitsi, ari jomonthaavakari 10 shirampari pathaavaitsiri, intaina ikatziyeepaaka.

¹³ Ikaimaiyini, ikantzi: “Iyotaaneri Jesús, pineshinokataina naaka!”

¹⁴ Ari jamenanakeri irirori, jiñaatziiri ikatziyeeyani, ikantziri: “Piyaatashiteri omperata-sorentsitaari iramenavakemiro pivathaaro.” Ikanta jiyaataiyanakera, omapokashitaka opeyanaka ivathaaro, eshitakoyetanai.

¹⁵ Ikanta aparoni iñaakerora jeshitakotai ipathaavaitzi, tharomentaka ipiyaa irirori, ikimoshireventanakeri iniroite Pava.

¹⁶ Jotyeerovashitapaakari iitziki Jesús, ipaasonketapaakeri. Irika piyaachari Samaria-satzira inatzi.

¹⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tema 10 ikaratzi eshitakotaatsi, tsikama ikenakeka pashine?”

¹⁸ Tekatsira nosheninka piyaatsine inkimoshireventairi Pava impaasonketeri, intaani ipiya pashinesatzi atziri.”

¹⁹ Ari ikantanakeri Jesús pathaavaivetachari: “Pintzinaanai, piyaatai. Iro ovashinchagami poshoretana.”

Etantanakyaarori impinkathariventantaite

(Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰ Ipoña Fariseo josampitakeri Jesús, ikantziri: “Tsikapaita etantanakyaarori impinkathariventantai Pava.” Ari jakanake irirori: “Omapokashitaiyaara impinkathariventantai Pava.

²¹ Eero ikantaitzi: ‘Jiroka jaka. Jironta janta.’ Tema aritake pinkatharishireventantai Pava.”

²² Ipoña ipithokashitanakeri iriyotaane, ikantziri: “Ari pinkovavetaiya apaata piñeerimi kapicheeni irika Itomi Atziri, eero okantzimaita.

²³ Ari pinkemake inkantaite: ‘Jirika jaka.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta janta.’ Eerora piyaatashitziri, eero poyaatziiri eejatzi.

²⁴ Aririka impiye Itomi Atziri, inkempitapaiyaaro oporeki ookatharonsi, ompoñaanakya tsika overaa kipatsi irojatzi tsika janta othapitapa.

²⁵ Aña etavakya iriñaavakero inkemaantsiya iniroite, irimanintavaiteri irikaite atziriite tziyayetsiri iroñaaka.

²⁶ Tema onkempityaaro tsika okanta pairani eeniro isaikaveta Noé. Ari onkempitzitaiya eejatzi aririka impokimatai Itomi Atziri.

²⁷ Onimotziri atziri jovavaiyeta, jiravaitaiyini, jaavakaayeta eejatzi. Irojatzi ikyaantanakari Noé irirori pitotsiki jovetsikakeri. Okanta oonkanaka kipatsiki, aperotakeri maaroni atziri ipiinkake.

²⁸ Ari onkempityaaro eeniro isaikaveta pairani Lot. Onimotziri atziri jovaiyini, jiravaitaiyini, jiyomparitaiyini, ipankivaitaiyini, jovetsikaiyini ipanko eejatzi.

²⁹ Iro kantamaitacha omonkaratapaaka kitaite ishitovantanakari Lot nampitsiki Sodoma, jomapokashitaka iparyaapaake iririite paampari, ari japerotakeri maaroni atziri itaga.

³⁰ Aritakera onkempitagaiyaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri.

³¹ Tzimatsirika saikatsiri jakakiroki ipanko, arira impoñaanakya irishiye, eerora ikyaapanaatzi irapaanaate tsika ompaitya. Itzimirika saikatsine irovaneki, irishiye tsika ikantara, eero ipiyapanaata.

³² Pinkinkishiretakotero okaratzi avishimotakerori iina pairani Lot.

³³ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

³⁴ Eekero ikantatzi Jesús: “Tzimatsi tsipataavakaachane irimaye. Aparonira irayeetai inkiteki, iriima pashine irookayeetanairi.

³⁵ Tzimatsi apite tsinane tsipataavakaachane otononkavaitzi. Aparoni irayeetai inkiteki, irooma pashine irookayeetanairo.

³⁶ Irisaika apite atziri irovaneki. Aparoni irayeetai inkiteki, iriima pashine irookaitanairi.”

³⁷ Ipoña josampitanakeri ikantzi: “¿Tzikatya janta Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Tsikarika osaikai ivatha kaminkari, ari impiyoventyaarira tziiso.”†

† 17:37 Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyini, ayotzi tziyatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakari jaka Jesús, ayotzira irootaintsi impiyimatai.

18

Iñaaventaitziro kamaimetzinkaro ipoña kaariperori pinkathari

¹ Ipoña joshiyakaaventanakero Jesús onkantya iramanayeentantyaarimi kitaiteriki, eero jovashaantayeentaron.

² Ikantzi: “Tzimatsi aparoni nampitsi, ari isaikiri kaariperori pinkathari, te iriñaapinkathateri irirori Pava, iri ovatsipero te iriñaapinkathateri atziri.

³ Ari osaikitari eejatzi aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Opokashitakeri kaariperori pinkathari, okantziri: ‘Nokovi pinkaimenari kisaneentanari, povetsikainaro avishimotanari.’

⁴ Teya inkovavetya pinkatharika. Ipoña ikantashiretake: ‘Te noñaapinkathateri Pava, eejatzi nokempitairi atziri.

⁵ Iro kantacha iroka kamaimetzinkaro, ontzimatyente nantenero kameethari okoviri. Nosamarokari aririka oñaashirenkena ompipiyatashitena.’”

⁶ Ikantzi Jesús: “Piñaakero ikantashiretakeri kaariperori pinkathari.

⁷ Iri maperotzirori Pava irirori, eero ishenkaatsi irantaineri kameethari ikoyaayetairi, tsika itzimi aakoyentanaarori jamanairi kitaiteriki.”

⁸ Eekero ikantatzi Jesús: “Eerora ishenkaita irantantiaarori kameethari. Iro kantacha aririka impiyapaake Itomi Atziri, ¿eekeroma iriñaapaatyente aventaapiintyaaraine kipatsiki?”

Joshiyakaaventaitziri Fariseo ipoña kovakotziri kireeki isheninka

⁹ Tzimayetatsi pampithashiretachari kameethashire inatzi. Ipoña imanintashirevaitziri pashine atziri. Irootake Jesús joshiyakaaventantanakariri, ikantzi:

¹⁰ “Tzimatsi apite atziri jijaatake tasorentsipankoki iramane. Fariseo inatzi aparoni, iriima pashine iri kovakotziriri kireeki isheninka.

¹¹ Ikanta ikatziyapaaka Fariseo jamani, ikantzi: ‘Pava, iniroite nopaasoonketzimi, tema te nokempitari naaka pashine atziri, koshintzi ini, kaariperoshire ikanta, mayempiri ini, ari ikempitakari irika kovakotziriri kireeki isheninka.

¹² Apitesatzi notzitapiintaro novarite avisayetziro kitaite jimakoryaantaitari, nookapiintzi kireeki ikaratzi ipinaitanari.’

¹³ Ipoña irirori kovakotziriri kireeki isheninka, ikatziyapaaka jantyaatziini, oyoopaaka jamani te iramene jenoki. Tema okatsitzimoshiryaanakeri, ikantzi: ‘Pava, pinkaminthayena naaka, kaariperoshire nonatzi.’”*

¹⁴ Ikantzi Jesús: “Iriitake jaakameethayeetairi irika, kameethashire ikanta jijaatai ipankoki, te inkempityaari pashine. Tema tsikarika itzimi iriiperovaitatsiri iroñaaka, ari intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri iroñaaka, ari iriñeero iririiperotakaitairi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni

(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵ Ipoña jamayeetapaakeneri Jesús eenchaaniki, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Iro kantacha iriyotaanera Jesús, ikisathatavakari amayetziriri eentsi.

¹⁶ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Pishineteri eenchaaniki impokashitena. Eero pithañaana. Tema inkarate kempitaiyaaraine irirori, iriitakera ñaagairone ipinkathariventantai Pava.

¹⁷ Omaperora, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eero iñeetairo ipinkatharitai.”

Evankari ashaarantachari

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸ Ikanta aparoni pinkathari josampitakeri Jesús, ikantziri: “Kameethari Iyotaantanerí, ¿opaitama nanteri noñaantaiyaarori kantaitaachaneri añaantarentsi?”

¹⁹ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitaka pikantantanari: ‘kameethari pini?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine.

²⁰ Piyotakotakeroma ikantakaantaitane, kantatsiri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”

²¹ Ari jakanake evankari, ikantzi: “Iyotaantanerí, nothotyakero maaroni irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.”

* **18:13** Kantakotachari jaka “okatsitzimoshiryaanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

²² Ikanta ikemakerira, ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pante. Pimpimantero okaratzí pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Impoña pimpokanake, poyaatena.”

²³ Ikanta ikemavakera, ovashire ikantanaka, tema ashaarantaperoneri jinatzi.

²⁴ Tema iñaakerira Jesús iniroite jovashiretanaka, ikantanake: “¡Omapero opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari tsika impinkatharitari Pava!

²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitari Pava.”

²⁶ Ikantayetanake ikaratzí kemakeriri ikantake Jesús: “¿Impaidyaakama avisakoshiretaatsine?”

²⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaiyeta pomerentsitzimoyetariri atziri, iriima Pava te opomerentsitzimotari.”

²⁸ Ari ikantanake Pedro: “Jirika nokaratayakeni naaka, nookayetanakero okaratzí tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”

²⁹ Ikantanake Jesús: “Omaperora, tzimatsirika kovanairori impinkathariventairi Pava, irootake jookaventanakarori ipanko, ashitariri, irirentzi, iina, ipoña irovaiyaneete,

³⁰ tema osheki impayetairiri Pava irika, ari anaanakero okaratzí jookaventanakeri. Ari inkempitagiriri eejatzi apaata aririka iriñeero kantaitaachaneri añaantarensi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota irovamagaiteri

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹ Ipoña Jesús japatotairi karatatsiri 12 iriyotaane, ikantziri: “Aatatyera iroñaaka Jerusalén-ki. Ari omonkaratyaari onkarate avishimoterine Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyetakeriri pairani kamantantaneri.

³² Arira irakaantaiteri, irayeri atziri kaari asheninkata. Iniroite ishirontzimentavaitaityaari, inkemaantsitakaityaari, impoña inchoontaporovaitaiteri.

³³ Aririka onkaratake impasavaitaiteri, ari irovamagaiteri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

³⁴ Iro kantamaitacha, te inkemathatero irikapayeeni ikaratzí kemavetainchari, tema te inkovaite inkemathatakagaiteri.

Jamenakagaiteri Jericó-satzi

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵ Ikanta Jesús areetzimatata nampitsiki Jericó. Ari isaikiya aparoni mavityaakiri avotsinampiki ikampitantzi impashiityaari.

³⁶ Ikemake mavityaakiri, josampitakeri avisayetatsiri atziri, ikantziri: “¿Ipaita pokatsiri?”

³⁷ Ikantaitanakeri: “Ipokatzi Jesús, ipaitaitziri Nazaret-satzi.”

³⁸ Irojatzí ikaimantanakari, ikantzi: “¡Jesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!”

³⁹ Osheki ikisathaveetanakari irimairerantyaari. Eekero ikaimanakitzi shintsiiini, ikantzi: “¡Icharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!”

⁴⁰ Ari ikatziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pamakenari jaka.” Ikanta jamaitapaakeneri, josampitavakeri.

⁴¹ Ikantziri: “¿Tsikama pikovi nonkantaimi?” Jakanake mavityaakiri, ikantzi: “Nokovi nokiryagai, Pinkathari.”

⁴² Ikantzi Jesús: “Kantatsi pokiryagai, iro ovashinchagaimi paventaana.”

⁴³ Omapokashitanaka jamenanai, joyaatanakeri Jesús, kimoshire ikantaventanakeri Pava. Ikanta atziriite iñaakero okaratzí jantakeri Jesús, jimatanakero iriroriite itharomentaventanakeri Pava.

19

Jesús ipoña Zaqueo

¹ Ikanta jareetapaakara Jesús Jericó, janiitapaakero nampitsiki.

² Ikanta aparoni shirampari ijevare kovakotziriri kireeki isheninka ipaita Zaqueo. Ashaarantzinkari inatzi.

³ Ikovaperotake irirori iriñeeri Jesús. Iro kantacha te onkante tema osheki atziri otzikaakeriri, ikaraporoityokitziini eejatzi.

⁴ Ipoña jeevatanake Zaqueo, ataitapaake inchatoki inkene iñeeri Jesús, tema ari inkena-paakeri.*

* 19:4 Kantakotachari jaka incható, irootake ipaitaitziri pashineki nampitsi sicómoro.

⁵ Ikanta jareetapaaka jataitakera, jamenapaake jenoki, iñaapaakeri, ikantziri: “Zaqueo, payiitanake thaankiini, tema ari noshiretaro nomayimotemi pipankoki.”

⁶ Thaankiperoini jayiitanake Zaqueo. Kimoshire jaanakeri ipankoki.

⁷ Ikanta jiñeetakeri, ñaavaitanake atziiriite ikantzi: “¿Opaitama ikyaavankotantariri Jesús aparoni kaariperoshiretatsiri?”

⁸ Ipoña ikantake Zaqueo: “Pinkathari, ari nompakeri ashinonkainkari kashetani nashaakaro. Tzimatsirika ipaita namatavitakeri nokoshitziri, ari noipiyeeneri onkarate 4 nayitakeriri.”

⁹ Ikantanake Jesús: “Iroñaaka piñeero pavisakoshiretai. Tema pimatanairo pikempitakotanaari Abraham-mirinkaitajanori.

¹⁰ Tema iro ipokantakari Itomi Atziri ikokovayetairi ikaratzi peyaashivetainchari irovavisaakoshireyetairi.”

Joshiyakaaventaitziri 10 kireeki

¹¹ Irojatziri ikempisantaiyakeni atziri iñaaventakeri Jesús. Ipoña joshiyakaaventanakeneri, tema iñaajaantake atziiriite koñaaroini impinkathariventantai Pava, tema jiñaakero irootaintsi irareetzimatayaani Jerusalén-ki.

¹² Ikantanake: “Tzimatsi aparoni jevari jiyaatake pashineki nampitsi, impinkatharitakaiteri, impoña impiye.

¹³ Japatotanakeri 10 iromperatane, ipanakeri 10 kireeki, ikantayetanakeri: ‘Pantavaitakari kireeki nopayetakemiri, irojatziri nompaiyantapaakyaari.’†

¹⁴ Iro kantachari tzimatsi kaari koverine impinkathariventante. Jotyaantaitake kantatsineri: ‘Te nonkovaiyeni impinkatharite.’

¹⁵ Ikanta ipiya, aritake impinkatharitakaitakeri. Japatotapairi iromperatane ipayetanakeri kireeki, ikovi iriñeeri tsika ikanta jantavaitakaakeri iireekite.

¹⁶ Jetapaakaro ipokake aparoni, ikantapaake: ‘Pinkathari, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 10.’

¹⁷ Ikantanake irirori: ‘Kameethatake nomperatane, kapiche pikyaaryootake, aritake piñaakero pijevaventero onkarate 10 nampitsi.’

¹⁸ Ari ipokapaake pashine iromperatane, ikantapaake: ‘Pinkathari, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 5.’

¹⁹ Eejatziri ikantanakeri irirori: ‘Ari pinkempityaari eeroka, ari piñaake pijevavente onkarate 5 nampitsi.’

²⁰ Ipokapaake pashine, ikantapaake: ‘Pinkathari, jirika piireekite kameetha nonpatakemiri.

²¹ Tema iniroite notharovakaami omaperotatziiimi pimashirenkata, te piñaakotya poshekyaanteriri piireekite.’

²² Ikantanake irirori: ‘Kaariperori nomperatane pinatzi. Eeroka apeshityaarone okaratzi pikantakenari. Piyoveta ovanaa nomashirenkata, te noñaakonetya noshekyaanteriri noireekite.

²³ Piñaaveta eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine noireekite, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’

²⁴ Ari ikantziri atziri piyotainchari: ‘Payiteri kireeki, pimperi oshekyaaakeriri ikaratzi 10.’

²⁵ Ikantaiyanake atziri: ‘Pinkathari, ¿opaitama impantaityaariri, tema tzimake irirori 10 kireeki pipakeriri inkaaranki?’

²⁶ Eekero ikantatzi ashitariri iireekite: ‘Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatyete iriñeero eero otzimimoperoyetairi.’

²⁷ Ikantake eejatziri: ‘Pamakeri ikaratzi kisaneentanari kaari kovatsine nompinkathariventero, noñeeri pinthatzinkenari.’”

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸ Ithonkanakero ikantakeri Jesús, eevatanake jiyaatziro Jerusalén-ki.

²⁹ Ikanta jareetzimatata nampitsiki Betfagé ipoña Betania omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane.

³⁰ Ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari. Ari piñeeri evonkiri burro inthatakotya, tekeri ikyaakoitairi. Pintharyaaakoteri, pamakenari jaka.

† 19:13 Ikantakoitziri jaka kireeki, iri ipaitayeetziri pairani “mina.” Iñaantaityaari irayyeeteri aparoni mina, ontzimatyete irantaventaiteiri inkarate mava kashiri.

³¹ Aririka irosampiitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziiri Pinkathari.’ ”

³² Jataiyanakeni jotyaaantaitakeri, jiñaakero okaratzi ikantaitakeriri.

³³ Ithataryaakotapaakeri burro. Josampitakeri ashtariri, ikantziri: “¿Pinkanterika pithataryaakotantariri?”

³⁴ Ikantanake irirori: “Ikovatziiri Pinkathari.”

³⁵ Irojatzji jamantanakiriri. Jovanketakeneri manthakintsi imitzikaaki, ikyaakotakaitakeri Jesús.

³⁶ Ikanta janiitakaanakerira Jesús burro, jomaronkashiitanakeri manthakintsi avotsiki tsika inkenakera.

³⁷ Ikanta jiyotaapiintakeri Jesús, oirinkimataka otzishi Olivos, ikaimaiyini itharomentaventanakeri Pava, tema iñaayetapiintakero itasonkaventantake Jesús.

³⁸ Ikantaiyini:

¡Kaakitaike avinkatharite! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¡Isaikakaayetairi kameetha nampitarori inkiteki!

¡Iro aritataitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!

³⁹ Ikanta Fariseo saikayaintsiri eejatzi janta, ikantakeri Jesús: “Iyotaanteri, pinkisathateri piyotaane.”

⁴⁰ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka noimairentakeri ikaratzi kaimayaintsiri, kempitaka ari onkantakemi mapi onkaimanake iroori.”

⁴¹ Ipoña jareetzimatapaakara Jesús Jerusalén-ki, jiraakotapaakero iñaapaakerora.

⁴² Ikantzi: “¡Osheki aritemi pinkemathataajatavakakeromi iroñaaka iroora kitaite piñaantaiyaarori pisaike kameetha! Iro kantamaitacha eero okantzi tema mavityaaki ikantakaitakami.

⁴³ Tema iroaintsi impoke kisaneentzimir, irovetsikayetashitapaakemi iraperotantyaamiri. Inthonka intapotapaakemi overaa potanto, eero piñeero tsika pinkene pishiye.

⁴⁴ Ari imporokakoitakemi, irashiryeytaari maaroni. Eero iñeetairo mapipayeeni okaratzi oeviryaaayetachari iroñaaka, okantakaantziro te piyotavakeri itzimi pokashitakemiri.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵ Ipoña ikyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzji ikaratzi amanantayetatsiri.

⁴⁶ Ikantayetzi: “Pairani josankinaitakero kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitaneri.’ Iro kantamaitachari eeroka pamatavitantapiintake janta pipimantayetzi, pikempitakaantakero koshintzipanko.”

⁴⁷ Arira ikantapaakitya Jesús jiyotaantzi kitaiteriki tasorentsipankoki. Iro kantacha ijevare omperatasorentsitaneri, itsipatakari iyotzinkariite ipoña antarikonaite, jamemematakeri tsika inkenakairo irovakaanteri.

⁴⁸ Te onkantamaitya irife tsika inkenakairo, tema ovayempita ikantaiyakani atziriite ikempisantziri Jesús.

20

Ishintsinka Jesús

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

¹ Ikanta Jesús jiyotaayetakeri atziri tasorentsipankoki, iñaaventziniri Kameethari Ñaantsi. Irojatzji ipokantapaakari ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake antarikonaite eejatzji.

² Josampitapaakari Jesús, ikantziri: “Pinkantena, ¿jipaitama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?”

³ Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Tzimatsi eejatzji nosampitemiri naaka, ontzimatyepakena.

⁴ Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿jipaitama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Iriima otyaantakeri atziri?”

⁵ Ari ikantavakaiyanakani irirori: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeriri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’

⁶ Irooma ankanteri: ‘Añaajaantzi atziri otyaantakeriri,’ ari ishemyeetakai. Tema maaroni atziriite ikantaiyini kamantantaneri inatzi Juan-ni.”

⁷ Irojatzji ikantantaiyakani: “Te niyote ipaita otyaantakeriri.”

⁸ Ari ikantzitanakari Jesús irirori: “Eejatzi naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavairentzi
(Mt. 21.33-34; Mr. 12.1-11)

⁹ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri atziriite, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankitzirori chochokimashi. Ipoña jamenake impaitya amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina osheki ipeyaka.

¹⁰ Ipoñaashitaka jotyaantai iromperatane iragaatemi okitho ivankire. Ikanta iñaavakeri antavairentzi, ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai.

¹¹ Jotyaantake pashine. Ari ikempitaakeri, ikisavaitavakeri, itsitokavaitakeri, joipiyeeri eejatzi tekatsi iraanai.

¹² Ipoña jotyaantake mavatanaintsiri iromperatane. Ari ikempitaitakeri eejatzi, jantavaitavakeri, joipiyakeri.

¹³ Ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘¿Tsikatya nonkantyaaka? Iriirika notyaantake netakotane notomi naaka, ari iñaapinkathakeri.’

¹⁴ Ikanta antavairentzi iñaavakeri itomi ipokake, ikantavakaiyani: ‘Jirika ipokake ashitaiyaarone apaata pankirentsimeshi. Thame avamayeri, ayeroota aaka.’

¹⁵ Jaavakeri, jaanakeri othapikitapaara pankirentsimeshi, jovakeri. ¿Opaitama iranteri ashitarori pankirentsimeshi?

¹⁶ Tema impokanake irirori, irovakeri maaroni aamaventarori irovane, iramenai pashine atziri.” Ikanta irikaite ikaratzi kemakerori ikantakeri Jesús, ikantaiyanake: “¡Onkamintha eero omata!”

¹⁷ Ipoña Jesús ikempoyaanakeri atziriite, ikantanakeri: “¿Opaitama okantziri osankinainchari?

Imanintavetakaro mapi irikaite ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamintsi.”

¹⁸ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iriñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.

Iñaaventakota kireeki impayeeteri pinkathari
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹ Ari ikovavetaka ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite irakaanterimi Jesús, tema jiyotake iriitake iñaaventakotzi. Temaita onkante, osheki itharovakaayetakeri atziri piyotainchari.

²⁰ Ipoña jotyaantaitake amamenavairentzi, inkempitapaakyaari atziri kameethashireri, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús, inthavetakotzimaityaari pinkathariki.

²¹ Ikanta jareetaiyaka, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, okaratzi piñaanetari eeroka irooperori onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava.

²² ¿Okameethatziama amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?”

²³ Iro kantamaitacha Jesús jiyotavake ikovatzi iramataviteri ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri irirori: “¿Opaitama piñaantantanari?

²⁴ Intsiyaa poñaakenari kireeki. ¿Ipaitama ashitarori iporo oshiyakaantainchari? ¿Ipaitama ashitarori ivairo eejatzi?” Ikantaiyini: “Irashi César.”

²⁵ Eekero ikantatzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri. Irooma okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori.”

²⁶ Te inkitsirinkerinkompitakaiyaari, intaani ipampoyaanakeri ikemakerira ikantake, tekatsi inkantanake.

Josampitakoventaitziro aririka irañagai kamayetatsiri
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷ Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri Jesús,

²⁸ ikantapaakeri: “Iyotaanari, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: ‘Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iragairo irirentzi inantaiyaaro irirori. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitaka iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.’

²⁹ Thame oshiyakaaventavakero: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

³⁰ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo.

³¹ Ipoñaavetapaaka mavatanaintsiri itzimi, eejatzi ikempitaka irirori. Ari ikantakari maaroni ikarataiyakenira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone tsinane.

³² Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori.

³³ Aririkami iriñaayetaimi apaata ikamayetakera, ¿tsikama itzimi oimentaperotari tsinane? Tema ari ikaratzi 7 jünantavetakaro.”

³⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Intaanira jaayetzi iina atziriite añaayetziri iroñaaka jaka, jaakaavakaayetaro iina eejatzi.

³⁵ Iriima inkarate kitsirinkairone iriñaayetai apaata ikamayetakera, eero jaayetaitsi iina, eero jaakaavakaayetaatsi iina eejatzi.

³⁶ Tema eero iñaapairo inkaamanetapai janta, inkempitapaiyaari maninkariite, tema itomi Pava jinayetaatzi jañaayetaira.

³⁷ Irooma ikantakota iriñaayetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisésni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri: Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

³⁸ Ari ayotziri, añaayetsira irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetsiri. ¿Ñakero? Tema ikaratzi kamayevetachari, irojatzí jañiimotziri Pava.”

³⁹ Ari ikantanake aparoni iyotzinkari: “Iyotaantaneri, ari pimatajaantakero.”

⁴⁰ Tekatsira kovanaatsineri irosampitanari.

¿Ipaita charinentariri Cristo?

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹ Ipoña Jesús josampitantake, ikantzi: “¿Opaitama ikantantaitari, ‘irika Cristo-tatsine icharine irinatye David-ni?’

⁴² Aña iri David-ni osankinatakeri kantatsiri:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite, ikantziri:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

⁴³ Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri ikaratzi kisaneentayetakemiri,

Ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiimento.

⁴⁴ Ñakero, ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?’

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵ Maaroni atziriite ikemaiyakeri Jesús ikantakeri iriyotaane:

⁴⁶ “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki inevetaro irovaneenkatziiya, ishametakaayero iithaarethananaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaari aririka iriñeeteri. Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya.

⁴⁷ Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jaapithayetziro opanko. Iro josamaninkantayetarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha osheki irovasankitaayetairi.”

21

Ashinonkainkaro tsinane

(Mr. 12.41-44)

¹ Ari jamenaminthatziri Jesús irika ashaarantzinkari joteyetziri iireekite janta joteyetapiintzirira.

² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro ashinonkainkaro oni, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki.

³ Ikantzi Jesús: “Omapero anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari.

⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki ikashiyakaavetariri Pava, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka kamaimetzinkaro, apintziyaakeri otetakeri oireekite amanantantayarimi ovarite.”

Iñaaventziro Jesús omporoke tasorentsipanko

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Kameetha inatzi mapi jovetsikantayeetarori tasorentsipanko, ovaneenka okanta.” Ipoña ikantanake Jesús:

⁶ “Okaratzi piñiiri ovetsikayetainchari, irootaintsira iraperoyeetero imporokaiteero, eero iñagaitairo peviryayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷ Ipoña josampitaitanakeri, ikantaitziri: “Iyootaanari, ¿tsikapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka iriyotantaityaari?”

⁸ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari. Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakero novairo, inkante: ‘Irootaintsira omonkaratzi-matya, Naakatake Cristo.’ Eerora poyaatziri.

⁹ Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, maimanetavakaantsi, paamaiya omapokimikari, tema ontzimatyee omonkarayetya iroka, iro kantacha eekero iyaatatyee.

¹⁰ Irantaminthatavakaanakya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetsiri.

¹¹ Iriñeetero osheki onikayetya kipatsi, intashaaneentayeete, irimantsiyayeete. Iriñeete eejatzi osheki intharovakaayeetyaari, iriñeete inkiteki kaari iñeetapiintzi.

¹² Iroora etayetanakyaarone irakaantavaitanakemi atziri, imaimanevaitanakemi. Impoña impasatakaantavaitaitemi japatotapiintaita, irashitakotakaantavaitemi. Iraayetanakemi isaikayetzi pinkatharensijanori okantakaantziro pipairyana pikempisantaana.

¹³ Iroora omayetantyaari iroka onkantya piñaaventantyaanari janta.

¹⁴ Ontzimatyeeera paventaiyaana naaka, eero pipomerentsiventashivaitaro ompaitya pinkantapaakeriri.

¹⁵ Tema naaka iyotakaimirone, ari onkantya eero piñaantaro impiyatyaami onkarate pinkanteriri.

¹⁶ Arira piñaake irakaantemi ashitamiri, irakaantemi pirentzi, irakaantemi pisheninkathori eejatzi. Tzimayetsira irovamaakaantaite.

¹⁷ Osheki piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaana.

¹⁸ Iro kantamaitacha eero opeyakaantaajata aparoni piishi.

¹⁹ Aririka pamavetero, iroora piñaantayetaihaarori pavisakoshireyetai.

²⁰ Aririka piñaake intapotapaakero ovayiriite Jerusalén, ari piyote monkaratapaaka iraperoitantyaarori.

²¹ Inkarate nampitaiyaarone apaata Judea-ki, ontzimatyeeera ishiyayetai otzishiki. Inkarate saikatsine tsika inampitaitaro, ari impoñeeya irishiyanaake. Inkarate saikatsineri irovaneki, eero ipiyapanaata ipankoki.

²² Tema ipiyakoventaitatyaari irikaite, ari omonkaratayetyaari okaratzi josankinayee-takeri pairani.

²³ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetsine, eejatzi onkarate tzimayetsine eensite eensiro ithotayetzi! Tema antaro onkantya irashinonkaayeetya aririka irovasankitaayeetairi.

²⁴ Iraperoeyetairimi Jerusalén-satzi. Iromperatane irovayetairi atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Iri oipatsitakerori nampitsi Jerusalén-ki kaari asheninkata, irojatzi omonkaratantaiyaari okaratzi ikovakaakeriri Pava irikaite.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ “Ari iriñeetake apaata kaari iñeetapiintzi inkiteki, impashineyetai ooryaatsiri, kashiri, eejatzi impokiro. Ari onkempityaari kipatsiki, iniroite irashinonkaayetai atziriite, eero jiyotai ompaitya irantayetairi onkantakaantero oyameninka otamakaane inkaare.

²⁶ Ari ovamaimatakeri itharonka atziriite impampithashiretakotero onkarate avisatsineri jaka kipatsiki. Ari irimatzitakyaaro eejatzi inkiteveri otzimimoyetziri ishintsinka, osheki inkakantayetanakya.

²⁷ Aripaitera impokai Itomi Atziri, inkenapai menkoriki, iriñeetavairo ishintsinka, eejatzi irovaneenkaro.

²⁸ Aririka piñaayetakero etanakyaaro kantayetachane, ovenokatamako pinkantya tema irootaatsi intsiparyaakoventayeetemi.”

²⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Pimpampithashiretakotero tsika okanta piñaayetapiintziro inchatopayeeni.*

³⁰ Aririka piñaakero eereshiyetai, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai.

³¹ Iroora piyoteri eerokaite, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, irootaatsi impinkathariventantai Pava.

³² Omapero nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri.

³³ Eero okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaayeeni iroori.

* **21:29** Iro ikantaitziri jaka piñaayetapiintziro inchatopayeeni, pankirentsi higuera shookatsiri pashineki nampitsi.

³⁴ Aamaventa pinkantayetaiya eerokaite, eero otyaami piyaariperonka, ayimavaitemi eejatzi pishinkitya, onkantzimovaiyetyaami. Ñaa jomapokaitzimikari.

³⁵ Inkempiitapaakyaaro aparoni ivirentsi. Ari irivitaiyaari ikaratzi saikayetatsiri kipatsiki.

³⁶ Paamaiya, aakoventa pinkantya pamane, pinkante: ‘Pookaakoventena eero noke-maantsitataro ñaaventayetainchari. Povetsikashiretakaiyaana nomonthaantavaiyaariri Itomi Atziri.’”

³⁷ Tema kitaite jiyotaantzi Jesús tasorentsipankoki. Irooma tsiteni, jiyaatzi otzishiki Olivos, ari jimayiri.

³⁸ Ananenkaayetaka osheki atziri ikempisantziri Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki.

22

Ikamantavakaita irakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-15; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

¹ Irootaatsi iroimoshirenkaitero jovantapiintaitarori tantaponka ipaitaitziro kitaite Anankoryaantsi.

² Ari ikamantavakaari jjevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame avamaakaanteri Jesús.” Iro kantamaitacha iniroite itharovakaayetakeri atziriite.

³ Ikanta Judas ipaitaitziri eejatzi Iscariote ikaravetapiintari 12 iriyotaane Jesús, ikamaarishiretakanaanakeri Satanás.

⁴ Jiyaatashitakeri jjevare omperatasorentsitaari, eejatzi jjevare aamaventarori tasorentsipanko, ikinkithavaitakaakeri tsikapaite irakaanteri Jesús.

⁵ Iniroitera ikimoshiretaiyanakeni jevari, ikamantavakaiyaka imperi kireeki.

⁶ Aripaite jamemenatanakero Judas tsikapaite irakaanteri, eero jiyotzimaita atziriite.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

⁷ Ari omonkaratapaakari kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitziri eejatzi oisha jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi.

⁸ Ipoña Jesús jotyaantakeri Pedro itsipatanakari Juan, ikantakeri: “Piyaate ponkotsitakaante oyaari kitaite Anankoryaantsiki.”

⁹ Ikantaiyini irirori: “¿Tsika janta pikovika nonkotsitakaante?”

¹⁰ Ikantzi Jesús: “Aririka pareetzimatakya nampitsiki, ari pomonthaakya shirampari aakotzirori iriñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri irojatzí pankotsiki tsika inkyaapaake.

¹¹ Tsikarika inkyaapaake, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane, iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.’

¹² Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero inkene irovaitya. Arira ponkotsitakaanteri janta.”

¹³ Jataiyake iriyotaane, jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

¹⁴ Okanta omonkaratata irovantyaari, saikapaake Jesús itsipatakari iriyotaane.

¹⁵ Ipoña ikantakeri: “Tema irootaintsi noñeero inkemaantsitakaitena, iniroite nokimoshiretzi ovaiyani iroñaaka kitaite Anankoryaantsiki.

¹⁶ Tema eerora novitaaro iroka, irojatzí apaata omonkarantaiyaari impinkathariventantai Pava, aripaite napiitapairori.”

¹⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Pirero iroka, pantetaiyaaro pikarataiyini.

¹⁸ Tema eero niritaaro naaka, irojatzí apaata aririka omonkarataiya impinkathariventantai Pava.”

¹⁹ Ipoña jaanakero tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretapiintantyaanari.”

²⁰ Ari ithonkakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootake shitovatsine onkantya iravisakotantaiyaari osheki atziri. Irootakera oñaakantairone ovakerari antzimotavakaiyaari.

²¹ Omapero nokantzi: Pikarataiyakeni payootana, tzimatsira aparoni pithokashitenane irakaantena.

²² Tema omapero impeyaakotya Itomi Atziri, ari matzimaitaka ikovaitakeri pairani. Iro kantacha. ¡Inkantamacheeteri aakaanterine!”

²³ Ipoña iñaanatavakaiyanakeni iriyotaane, ikantzi: “¿Itzimikama materone?”

Tsika itzimi iriiperotatsine

²⁴ Ipoña ifaanaatakaiyakani iriyotaane, ikantzi: “¿Tsikama itzimi iriiperotatsine apaata?”

²⁵ Ipoña ikantanake Jesús: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkatharitatsiri jaka, jomperatanta. Tema iriiperero jinayetzira ipashitantayeta ikosheka iromperatantyaari.

²⁶ Eerora pimatziro eerokaite aririka piriiperoyete iroñaaka, aña pinkempitakotyaari iyaapitsi jovaiyantaitziri. Aririka pijevatakaante, pinkempitakotyaari otzikataari.

²⁷ ¿Tsikama itzimi iriiperotatsiri? ¿Tema iriitake iriiperotatsiri kempitariri oyaaventachari irantavaitaiteneri? Irooma naaka nonkempitakaantya pantavaitakaanemi povena.

²⁸ Iro kantamaitacha, eerokaite tsipatapiintakanari, noñaayetzirora okaratzi pomerentsitzimoyetanari.

²⁹ Irootake noshinetantemirori pimpinkathariventante, ikempitaakenarora Ashitanari naaka ishinetaakenaro.

³⁰ Ari piñeero ankarate avaiya, iravaitai janta tsika nompinkatharitai. Ari pinkempitaiyaari ikantara aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento, pimpinkathariventayetairi maaroni incharinentayetyaari Israel, karatatsiri 12 jinashiyeta.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Simón, ikampitantakemi Satanás iriñaantashireyetyaami, inkempitakaantemi intsikaatatyemimi.*

³² Iro kantamaitacha osheki namanakoventakemi eero povashaantantaro pikempisantanari. Tema aririka pimpiyashiretapaake, eerokatake aavyaashiretakaapaakerine pisheninka.”

³³ Ari jakanake ikantanake: “Aña ayimatakena Pinkathari ankarate irashitakoitai, aritake ankarate eejatzi irovamagaitai.”

³⁴ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Pedro, nonkantemi, iroñaaka tsirenika, tekeraata iriñe tyoopi, mavasatzitake papiitero pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’”

Tharato ipoña osataamentotsi

³⁵ Ipoña Jesús josampitanakeri ikaratzi iriyotaane, ikantziri: “Chapinkiranki notyaantakemi tera paanake pitharate, tera paanake pi-zapato-te. ¿Tzimatsima kovityiimotakamiri?” Ikantaiyini irirori: “Tekatsitya.”

³⁶ Ipoña ikantziri eejatzi: “Aritatsira iroñaaka payero pitharate. Iriima inkarate kaari tzimatsine irosataamento, impimantero iithaare, iramanantantyaari.

³⁷ Tema omapero omonkaratya okaratzi josankinatakoitakenari pairani, kantatsiri: Ari itsipataitakeri kaariperoshireri.

Eero okantashita iroka, ontzimatyee omonkaratya.”

³⁸ Ikaimaiyanakeni iriyotaane: “Pinkathari, tzimatsi jaka apite osataamentotsi.” Ikantzi Jesús: “Aritapaake.”

Jamani Jesús Getsemani-ki

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹ Ipoña ikenanai Jesús otzishiki Olivos ikempitapiintzirora, ari itsipatari iriyotaaneete.

⁴⁰ Ikanta jareetaiyakani janta, ikantapaakeri iriyotaane: “Pamanaiyeni eeroka jaka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

⁴¹ Ari jovaaneentanaka irirori. Otyeero vapaaka kipatsiki, amanapaake.†

⁴² Ikantzi jamani: “Ashitanari, iroorika pikovakaanari, paavyaakainaro pintsiparyakoventanarimi onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantamaitacha, eerora pantanaro nokovavetari naaka, aña iro panteri okaratzi pikovakaakenari eeroka.”

⁴³ Ari jomapokapaaka maninkari poñaachari inkiteki, ishintsishiretakaapaakeri.

⁴⁴ Tema iniroitera okantzimoshireneentanakari, jamanaperotanake. Iro oshitovan-tanakari iramasavitane okempivaitanakaro iriraane thaatanainchane ovitenkapaaka kipatsiki.

⁴⁵ Ikanta jamanake, piyapaaka, ifaapaatziiri iriyotaane jimagaiyini okantakaaro jovashiretaiyani.

* **22:31** Ikantakoitziri jaka intsikaatatyemimi, ari ikempitaitzirori trigo-pane itsikaataitziro. Tema intsikaataitakeri, iyoshiitanakya oshiteki kaari apantyaarone. Irootake joshiyakaaventaitantariri iriyotaaneete ikempitakotaro itsikaataitziro trigo-pane. Tema ari iriñeeteri tera irimatero inkameethashirete. † **22:41** Kantakotachari jaka jovaaneentanaka, tema jovaanakara kapiche Jesús, te osamani iriyaate, okempivaitakaro overaa osanthatziranki aririkami irapishoonkaitero mapi.

⁴⁶ Ikantapaakeri: “¿Opaitama pimaantari? Pinkakitaiyeni, pamane eeroa inkempoy-
aaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthaizti Jesús, iñaashitakari pokaiyeentsiri. Iri eevatapaintsiri Judas ikarave-
tapiintari 12 iriyotaane. Jontsitokapaakari Jesús inthovoroteri.

⁴⁸ Ipoña Jesús ikantavakeri: “Judas, ¿Arima pipithokashitariri Itomi Atziri pithoporota-
paakeri?”

⁴⁹ Ikanta iñaavakero ikaratzi itsipatakari Jesús, ikantanakeri: “Pinkathari, thame ampiy-
atantyaari osataamento.”

⁵⁰ Akotanake, itotzitakeri irakojanori iyempita irotzikatane ijevajanore omperata-
sorentsitaari.

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “Aritapaake, eero pimaimanetziri.” Ipampitzitairi iyempita, eshi-
takotanai itoveetakari.

⁵² Ipoña Jesús ikantanakeri ikaratzi pokashitakeriri, ijevare omperatasorentsitaari,
aamakovantarori tasorentsipanko, antarikonaita, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pa-
mashitontanari posataamento, ipoña pipasamento?”

⁵³ ¿Tema piñaavetapiintana tasorentsipankoki niyotaantzi? ¿Kaarima paantana janta? Ari-
take onkantya, tema aripaitera jimatakaimiro iroñaaka tsireniveri kaari pimatzi pairani.”

Ikantzi Pedro: “Te noñiiri Jesús”

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Ikanta joosoitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira ijevajanore omperatasorentsitaari.
Impoitatsi Pedro irirori joyaatakoventziri intainaini Jesús.

⁵⁵ Ipoña jovaampataitake paampari pankotsinampiki, jakitsitaiyani. Ari isaikitapaaka
eejatzi Pedro jakitsita.

⁵⁶ Okanta aponi tsinane omperataaro, oñaapaakeri Pedro isaiki jakitsita. Opampoyaa-
paakeri, ari okantzi: “¿Tema irijatzi irika itsipatapiintakari Jesús?”

⁵⁷ Iro kantamaitacha Pedro, ikantanake irirori: “Te noñeeri.”

⁵⁸ Okanta osamaniityaake, ikenapai pashine, ikantapai Pedro: “¿Tema eejatzi eeroa
ari pikaratziri Jesús?” Ikantanai Pedro: “Tera naaka.”

⁵⁹ Iro osamani eejatzi, tzimatsi pashine kantapaakeriri Pedro: “Omaperotyaa eerokatake
tsipatariri Jesús chapinki, tema Galilea-satzi pinatzi.”

⁶⁰ Ipoña ikantanai Pedro: “Te niyoteri pikantanari.” Aripaite iñaanake tyoopi.

⁶¹ Ari ipithokapainta Jesús, jamenapaintziri Pedro. Irojatzii ipampithashiretantanakari
Pedro ikantakeriranki: “Tekera iriñe tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te noñiiri Jesús.’”

⁶² Shitovanake jakakiroki, iniroite jiraavaitanaka.

Ipasavaaitziri Jesús

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³ Ikanta irikaite ikaratzi aamaventakotariri Jesús, ishironaventavaitakari, ipoña
ipasavaitziri.

⁶⁴ Jotzimikaporotakeri, jomposaporomaitari, ikantziri: “¿Tema kamantantaneri pinatzi,
intsityaa piyote ipaita omposaporotakemiri?”

⁶⁵ Tzimatsi osheki opaita ikantavaitziriri kaariperori ñaantsi.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶ Ikanta okitaitamanake, apatotaiyakani ijevajanore omperatasorentsitaari
itsipatakari antarikonaita, ipoña iyotzinkariite. Ari jamaitakeriri Jesús, josampiitakeri,
ikantaitziri:

⁶⁷ “Pinkantena, ¿Eerokatakema Cristo?” Ari ikantzi irirori: “Aririka nonkantakemi, eero
pikempisantana.

⁶⁸ Aririka nosampitemi, tema eero pakana, eero papakaana eejatzi.

⁶⁹ Iro kantamaitacha etanakyaarora iroñaaka, ari iriñeero Itomi Atziri isaike irako-
janoriki Pava iroñaakantairo ishintsinka.”

⁷⁰ Ipoña ikantaiyanake ikaratzi apatoventakariri: “¿Eerokatakema Itomi Pava?” Ari
ikantzi Jesús: “Eerokatake kantatsi naakatake.”

⁷¹ Irojatzii ikantantaiyanakari: “¿Ipaaitama ankoveri iroñaaka? Aakatake kemaiyakerini
ikantakeri.”

23

*Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki**(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)*¹ Ipoña ikatziyeeyanaani ikaratzi apatotainchari, jaanakeri Jesús Pilato-ki.² Ikantapaakeri Pilato: "Irika atziri osheki jovaariperotakero nampitsi, ikaminaakeri atziriite eero ipantaari kireeki pinkathari César, ikantake eejatzi Cristo inatzi iri pinkathar-itatsi."³ Ipoña Pilato, josampitanakeri irirori, ikantziri: "¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?" Ari jakanakeri ikantzi: "Irootake pikantakeri."⁴ Ikantziri Pilato omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni atziriite: "Tekatsitya noñe ompaitya inkenakaashityaari irika."⁵ Iro kantamaitacha atziripayeeni eeniro ishintsitanakitzi ikantzi: "Osheki ikaminaan-take irika irimaimanetante atziriite nampitsiki, jetanakaro Galilea-ki irojatziri iroñaaka jaka Judea-ki."*Jovavisaitakeri Jesús janta Herodes-ki*⁶ Ikanta ikemavake Pilato ikaminaantake Galilea-ki, josampitakoventanakeri Jesús irirorika Galilea-satzi.⁷ Ikematzi ikantaitzi iriitake. Jovavisaaakeri Herodes-ki ipokira irirori jareeta Jerusalén-ki.⁸ Ikanta Herodes iñaavakeri Jesús, iniroite ikimoshiretanake, tema osheki ikovavetapi-intaka iriñeeri, osheki ikemakoyentakeri eejatzi okaratzi jantayetakeri, ikovaperotake iriñeeri irirori intasonkaventante.⁹ Osheki josampitavakeriri. Iro kantamaitacha Jesús te irakeri.¹⁰ Ari isaikitakari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotantaneriite, osheki ikantakoyentakeriri.¹¹ Ikanta Herodes itsipatakari irovayirite irirori, imanintashiretanakeri, ikaviyavai-tanakeri. Ikithaantakariri irooperori kithaarentsi, joipiyeeri isaikira Pilato.¹² Aripaite jaakameethatanakeri Herodes irika Pilato, tema pairani osheki ikisaneen-tavakaavetaka.*Jiyakoyentaitziri Jesús**(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)*¹³ Ipoña Pilato japatotakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipataakeri ikaratzi je-vatakaantatsiri nampitsiki, eejatzi maaroni atziriite.¹⁴ Ikantakeri: "Aña pamavetakanari irika atziri ovaariperoteronomi nampitsi, nosasampivetakari, te noñeero onkaariperote okaratzi jantakeri ikantakoyeetziriiri.¹⁵ Ari ikempitaka eejatzi Herodes, tema notyaantavetakaniriri irirori. Tekatsitya irante irika atziri inkene ovakaanteri.¹⁶ Intaani nompasatakaantakeri naaka, napakagairi."¹⁷ Irooya jametapiintari Pilato joimishitovakaantzi aparoni aakaantaari kitaiteriki iroimoshirenkaitya.¹⁸ Iro kantamaitacha ikantaiyanakeni atziriite: "¡Te nonkoveri irika! ¡Iri poimishito-vakaante Barrabás!"¹⁹ Irika Barrabás iri jashitakoitziri okantakaantziro jovantake jimaimanetakeri pinkatharitatsiri nampitsiki.²⁰ Ipoña japiivetaka Pilato tema ikovavetatya irirori iroipakaakaanterimi Jesús.²¹ Iro kantacha japiitanakero atziriite ikaimaiyini: "¡Pimpaikakotakaanteri, pimpaikako-takaanteri!"²² Iro mavasatzi japiivetakero Pilato josampitantzi: "¿Opaitama kaariperori jantakeri irika? Tekatsitya ompaitya irante, eero okantzi ovakaantashityaari. Intaani nompasa-takaantashityaari, iriyaataita."²³ Eekero ishintsitatzi atziriite ikaimaiyini, ikovi impaikakoiteri Jesús. Iro japiipiitaiyini ikaimaiyini eejatzi ijevare omperatasorentsitaari, ari omatakari.²⁴ Irojatziri jantantakarori Pilato okaratzi ikovakeri.²⁵ Jomishitovakaantakeri ovantzinkari maimanetziriri jevatakaantantsiri nampitsiki, tema iri ikovaiyakerini atziriite. Ishinetakeneri inkantavaiteri Jesús ikovakaari iriroriite.*Ipaikakoitakeri Jesús**(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41; Jn. 19.17-30)*²⁶ Ikanta jagaitanakeri Jesús, jomonthagaitakari paitachari Simón poñaachari Cirene, ari jareeta irirori ipoñaagaaro irovaneki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakoi-tantyaariri Jesús.

²⁷ Osheki atziri oyaatakoventanakeriri Jesús. Tzimatsi tsinane irakotanakeriri.
²⁸ Ari jamenapaintziro Jesús okaratzi tsinane irakotakeriri, ikantziro: “Jerusalén-sato, eero piraakovaitashitana naaka, aña piraakotaiya eeroka, eejatzi povaiyaneete.

²⁹ Tema irootaatsi piñeero inkantayeetai: ‘Kimoshire onatye tsinane kaari ovaiyantatsi, othotaavaitantashitakari.

³⁰ Impoña inkaimayeetai, inkantaite: “Pintarankashitena otzishi, pinkitenaata.”

³¹ Tema piñaakero tsika ikantaitakero inchato añainkaro, aña iro irovatsiperoite kaminkaro.”

³² Ari jagaitanake eejatzi apite kaariperoshireri itsipataitanakeri Jesús irovaiteri.

³³ Ikanta jareetakaitapaakari ipaitaitziro atziriitoni, ari ipaikakoitakeriri. Jovatzikakoitake aparoni kaariperoshireri irampateki, iriima pashine irakojanoriki.

³⁴ Ari ikantzi Jesús: “Ashitanari, te iriyote opaita jantziri kemaantsitakaakanari, pimpeyaakoteri.” Ipoña jagaitakero iithaare Jesús itsiparyaavakaakaro, ikempitakaantakero jiñaaretaita.

³⁵ Irojatzji jamenaiyakeni atziriite. Jimatzitakaro jevatakaantatsiri nampitsiki, itsinampaimatakeri Jesús, ikantzi: “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori? Aña iriimi Cristo iriyoshiitane Pava, ari irimatakeri.”

³⁶ Ari jimatzitakaro eejatzi ovayiriite, ithankakeri Jesús, ipoña jamakotakeneri kepishaari.

³⁷ Ikantapaakeri: “Intsiyaa povavisaakotya, omaperorika eeroka ivinkatharite Judíopayeeni.”

³⁸ Tzimatsi osankinarentsi ikentakoitakeri jeñokiini ipatziitoki, iñaaneki Judío, iñaaneki Roma-satzi, iñaaneki eejatzi Grecia-satzi, okantzi: “IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”

³⁹ Ari imatzitakaro eejatzi iñaanaminthatziri aparoni kaariperoshireri itsipatakari ipaikakota, ikantziro: “Eerokatakerika Cristo, povavisaakotya, impoña povavisaakotziyaaana naaka eejatzi.”

⁴⁰ Irojatzji jakantanakari pashine kaariperoshireri, ikisathatanakeri ñaanatakeri Jesús, ikantziro: “Pimatziaroma eeroka te piñaapinkathateri Pava, arira akaratakeri jovasankitaayetai.

⁴¹ Tema tzimatsi antakeri aaka añaantakarori jovasankitaayeetai. Iriima irika jovasankitaashiitakari, tekatsi kaariperori irante.”

⁴² Ipoña jamenanakeri Jesús, ikantziro: “Pinkathari, eerora pipeyakotana naaka apaata aririka pimpiye pimpinkathariventantai.”

⁴³ Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperora nonkantemi, aritakera pintsipatapaiyaana iroñaaka eeroka janta tsika ikimoshireetapai.”

⁴⁴ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzji sheeteeni ithaperotanaka ooryaa.*

⁴⁵ Ari itsivakanakeri ooryaatsiri. Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitziro.

⁴⁶ Irojatzji ikaimantanakari Jesús shintsini, ikantzi: “Ashitanari, paavakenaro noshire.” Ari ikantanake, kamanake.

⁴⁷ Ikanta ijevare ovayiri katziyamentakariri iñaakero okaratzi avisaintsiri, iniroite itharomentavanakari Pava, ikantanake: “Omaperotyaaama ikameethashiretzi irika shirampari.”

⁴⁸ Eejatzi ikaratzi ñaayetakerori avisaintsiri, okatsitzimoneentanakeri jiyaayetai.†

⁴⁹ Iriima ikaratzi ñaapiintakeriri, eejatzi tsinanepayeeni, tsipatakari ipoñaantakari Galilea-ki, intaina ikatziyeyakani jamenakotakeri opaita avisaintsiri.

Ikitaakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰ Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea saikatsiri Judea, kameethashire inatzi irika, iriitake itsipatapiintari japatota jeveriite judío,

⁵¹ temaita onimoteri okaratzi ikantavaitakeriri Jesús, tema osheki joyaaventakari irirori Pava impinkathariventantai.

⁵² Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari Jesús, nonkitatairi.”

⁵³ Ipoña ikentakoryaakotairi, japonatantakari manthakintsi, ikitatakeri ikiyeetziro imperetanaki, tsika otzimi kaari ikitatantaita kaminkari.

* **23:44** Iro ikantaitziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaaka otsirenitanake irojatzji joveraanaka ooryaa 9.

† **23:48** Kantakotachari jaka “okatsitzimoneentanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

⁵⁴ Tema irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira kitaite jimakoryaan-taitari.

⁵⁵ Okanta tsinanepayeeni tsipatakariri ipoñaantakari Jesús Galilea-ki, oyaatakoventanakeri, oñaakero tsika ikanta jonoryeetapaintziri ikitaitakerira.

⁵⁶ Okanta opiyeeyapaakani ovetsikayetakereni kasankaari. Omakoryeeyakeni, tema iro kitaite ikantakaantaitziri imakoryaantaityaaro.

24

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka tsinane iyaate imperetamoroki tsika jominkyaakoitakeri Jesús, aanakero kasankaari ovetsikakeri chapinki. Ari okaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane.

² Okanta amenavetapaaka, oñaatzi otamikanaka mapi jashitantaitakarori omorona.

³ Kyaapaake inthomoi, te oñaapairi tsika jovakoveetakarira.

⁴ Osheki otharovanake. Oñaashitaka ikatziyimotapaakaro apite evankari, shipakiryaa okantaka iithaare.

⁵ Tema otharovanakitziira, otyeerovashitanakari. Ari ikantziro: “¿Ipaitema pamememantantariri añaagatsiri jaka kaminkarimoroki?”

⁶ Tera isaiki jaka, aritake añaagai. Pinkinkishiretero okaratzii ikantakeri isaikantavetari Galilea-ki.

⁷ Ikantziranki: ‘Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, impaikakoteri kaariperoshireri atziri. Avisavetakya mava kitaite, aritake irañaagai eejatzi.’”

⁸ Ari okinkishiretaiyanakero iroori okaratzii ikantakeriranki Jesús.

⁹ Opiyapithatanakaro omorona, okamantapaakeri 11 iriyotaane Jesús eejatzi pashinepayeeni.

¹⁰ Jiroka okaratzii tsinane: María Magdala-sato, Juana, María iriniro Jacobo ipoña pashinepayeeni tsinane, irootake kamantapaakeriri otyaantajanoriite.

¹¹ Iro kantamaitacha ikaratzira okamantavetapaakari, te inkempisantero, ifñaajaantake okantashivaita irokaite tsinane.

¹² Ikanta Pedro, jatanake omoronaki irirori, ishiyaperotanakitya. Jamenavetapaaka inthomointa omoronaki, jiñaapaatziro onoryaaka manthakintsi japonataitantakariri. Ipampoyapaakero jiñaapaakeri, piyaa pankotsiki.

Avotsi jatachari Emaús-ki

(Mr. 16.12-13)

¹³ Tekera osamanite, janiitaiyini apite iriyotaane Jesús iriyaatero nampitsiki paitachari Emaús. Te osamaniperote osaiki Jerusalén okaratzii 11 kilómetro.*

¹⁴ Iro ifñaaventaiyini janiitziira okaratzii avisaintsiri.

¹⁵ Ikinikithavaiminthaizii janiitaiyinira, pokapaake Jesús irirori itsipatapaakari janiitziira.

¹⁶ Iro kantamaitacha irika iriyotaane, kempitavaitaka irotzimikaitatyeerimi irookiki, eero jiyotantavaari.

¹⁷ Ikantapaakeri: “¿Opaitama piñaaventziri paniitaiyinira? ¿Opaitama povashireneentantari?”

¹⁸ Ari jakanake aparoni ipaitaitziri Cleofas, ikantanake: “¿Eerokama apintzi kaari iyotakoterone okaratzii avisaintsiri Jerusalén-ki?”

¹⁹ Ikantzi: “¿Opaitama avisaintsiri?” Ari ikantaiyini iriyotaane: “Iri Jesús ipaitaitziri Nazaret-satzi, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, inkamantanterite, iri jiyotavake atziriite. Tema okaratzii jantayetakeri, okaratzii ikantayetakeri eejatzi, ari jofñaakantziro ishintsinka.

²⁰ Iro kantamaitacha jaakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari pinkathariite, jovakaantakeri janta ipaikakoitakeri.

²¹ Aña noñaajaantavetaka naakaite iri ookaventairine maaroni asheninka. Irootakera mavatatsiri iroñaaka kitaite jovantaitakariri.

²² Tzimayetatsiya tsinane nokaratapiintziri omapokashitanakari, ananenkamanaka iyaatamanai omoronaki.

²³ Tera oñaapairi jovakoveetakari Jesús, opiyaa okamantapai: ‘Noñaake maninkari, ikantakena: “Añaagai Jesús.”’

²⁴ Ari jiyaataianake nokarataiyini janta omoronaki, ifñaapaakero okaratzii okantaiyak-erini tsinane, te ifñaamaitapaari Jesús.”

* **24:13** Iro ikantakoitziiri jaka 11 kilómetro, ikantaitziro pairani 60 estadio.

²⁵ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “iTetya piyotanetya eerokaite, osheki pi-thainkashiretakero okarati ikamantantayetakeri kamantantaneriite!

²⁶ Aña iro kovaperotacha avishimoteri Cristo irokapayeeni, impoña irisaikai irova-
neenkaroki.”

²⁷ Arira jetanakaro jooñaarontziniri okarati osankinayetainchari tsika jiñaaventakoitziri
Cristo. Ipoñaanakaro irosankinareki Moisés japerotakeneri okarati josankinayetakeri
maaroni kamantantaneriite.

²⁸ Areetaiyakani nampitsiki tsika joshiretaro. Ari ikovi Jesús iravisanakemi irirori
kempivaitaka iriyaatayeemi intaina.

²⁹ Ikantaiyirini irika apite: “Eero pavishi, ari pisaikanake. Tema tsireniityaake.” Irojati
isaikantanakari Jesús pankotsiki isaikapaakera.

³⁰ Ipoñaashitaka isaikaiyini irovaiyaani, jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipeto-
ryaakero, ipayetakeri.

³¹ Aripaitera jiyotakaayeetanairi iriitakera Jesús. Iro kantamaitacha Jesús
ipeyashitanaka, te iñaavairi tsika ikenake.

³² Ikantavakaiyani: “¿Tema tharomentashire pikanta ikinkithavaitakairanki avotsiki,
jiñaaventairora osankinarentsi eejatzi?”

³³ Tera isaikanake, piyanaka Jerusalén-ki. Iñaapaatziiri ikaratakari 11 iriyotaane japato-
taiyani, itsipayetakari ikaratapiintaiyini.

³⁴ Ikantaiyini: “Omaperora jañagai Avinkatharite. Tema joñaakaari Simón.”

³⁵ Ipoña ikamantantapaakero irirori okarati avishimotakeriri avotsiki, tsika okanta
jiyotantaariri ipaasoonkeventapairo tanta.

Jesús joñaakari iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶ Ikinkithavaiminthaitzi iriyotaane, osatekapaaka Jesús, jovethatapaakari ikantziri:
“Pisaikaita kameetha.”

³⁷ Iniroite itharovaiyanakeni, iñaajaantake iri shiretsi ñaanatziiriri.

³⁸ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Opaitama pikisoshireventanta-
nari?”

³⁹ Pamenenaro nako, eejatzi noitzi, naakatake. Pimpampitena, pokityaana. Tema
aparoni shiretsi te ontzime ivatha, te ontzime eejatzi itonki. Irooma naaka tzimatsi.”

⁴⁰ Ikantakerira, joñaakimaitari irako eejatzi iitzi.

⁴¹ Okantakaakari itharomentanaka te impampithashiretya aña iriivetaka Jesús. Eekero
josampitanakitziri, ikantziri: “¿Tzimatsima oyaari?”

⁴² Ari ipaitakeri tzmakaantatsiri shima itsipataitakeneri iyaaki pitsi.

⁴³ Jaavakeri Jesús, jiñaakeri ikarati iriyotaane jovakari.

⁴⁴ Ari ikantzi: “Irootakera nokantzitakamiri eeniro notsipayetami. Ontzimaty
omonkarayetya okarati josankinatakoyetakenari Moisés-ni, kamantantaneriite, ipoña
salmos.”

⁴⁵ Ikemathatakaakeri Jesús okarati osankinatakoyetainchari.

⁴⁶ Ikantziri: “Irootake josankinayeetakeri. Ontzimaty inkemaantsitakaityaari Cristo,
iro avisavetakya mava kitaite aritake irañagai.

⁴⁷ Ontzimatyera iriñaaventaitero novairo maaroni kipatsiki, ari iretitanakyaaro
Jerusalén-ki. Ari onkantya irovashaantantaityaarori kaariperori jantayeetziri, im-
peyakoyeetairi eejatzi.

⁴⁸ Eerokatake ñaayerone iroka.

⁴⁹ Ari piñaakero notyaantemiro okarati ishinetaakemiri Ashitanari. Arira
pisaikaiyavakeni jaka Jerusalén-ki, irojati ishintsitakaantakyaamiri poñaachaneri
inkiteki.”

Jovajenokaitakaanakari Jesús inkiteki

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰ Ipoña Jesús jaanakeri iriyotaaneete janta Betania-ki. Ari itzinaavakotanaka, ita-
sonkaventanairi.

⁵¹ Ikanta itasonkaventakeri, jomapokashita jovajenokaitakaanakari inkiteki.

⁵² Ikanta iñaapinkathaiyanakeri iriyotaane. Piyeeyaani Jerusalén-ki, iniroite ikimoshire-
taiyanake.

⁵³ Ari ikantaitanakitya ithamentaventanaari Pava janta tasorentsipankoki. Ari
onkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Juan

Jatziritake ipaitayeetziri “Ñaantsi”

¹ Ovakera etantanakari jovetsikantayeetzi pairani, aritake tzimake ipaitayeetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Pava. Tema Pava jinatzi irirori.

² Iriitake ikaratakeri pairani Pava ovakera etantanakari.

³ Iriitake ovetsikajaantakerori maaroni tzimayetatsiri. Tekatsira aparoni okaratzi tzi-mayetatsiri kaari irovetsikajaante irirori.

⁴ Ikempitakovaitakari kitainkari ikitainkatakotairira atziriite onkanya inkañaanetakaantayetaiari.

⁵ Ikempitakotapaakari kitainkatakotantatsiri otsirenikitzi. Temaita inkitsirinkeru iroit-sivakavakeri kempitakotakarori tsirenikiri.

⁶ Pairani jotyaaantake Pava aparoni shirampari, ipaita Juan.

⁷ Iriitake ñaaventakotapaakeri ipaitayeetziri “Kitainkari,” ari onkanya inkempisantayee-tantyaarori maaroni iriyotaanteri.

⁸ Irika Juan kaarira ipaitayeetziri “Kitainkari.” Aña iriitake pokaintsiri iriñaaventakoteri.

⁹ Tema aritake pokataike jaka kipatsiki maperotzirori ikempitakotari kitainkari, iriitake-era kitainkatakotairiri atziriite.

¹⁰ Isaikapaintzi kipatsiki. Tema iriitake ovetsikakero kipatsi. Iro kantamaitacha te iriyotavakeri atziriite.

¹¹ Isaikimovetapaintari isheninkamirinkaite. Iro kantacha te irakameethatavakeri.

¹² Iriima ikaratzi aakameethatataitavakeri, pairyaapiintanairiri ikempisantairi, iriyetakera ishinetake Pava itomiyetaari.

¹³ Itomi jovajaantayetari Pava. Temaita oshiyaro itomitantapiintayeta atziriite, ineve-tankakiini, ikovi irovaiyantavaite. Aña iri Pava kovashitainchari intomitantya.

¹⁴ Irika ipaitayeetziri “Ñaantsi,” jatziritake, isaikimoyetapaintai. Kaminthaatziintaneri inatzi. Kyaaryoori onatzi iñaanetari. (Naakaite ñaajaantakero itasorenka, ari okempitajaan-takaro itasorenka irapintzite itomi Ashitariri.)

¹⁵ Iriitake icheraaventapaakeri Juan, ikantapaake: “Jirika noñaaventakeri pairani, nokantake: ‘Aatsikitaik impoyaatapaakyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’”

¹⁶ Tema kameethatziivaitake irirori, irootake añaantayetaarori maaroiteni ikaminthaatzi-iyetapiintai.

¹⁷ Pairani, iriira Moisés-ni josankinatakaaveetakari Ikantakaantaitane. Iriima Jesucristo iriitajaantakera neshinonkayetairi, irijatzi ñaavaiyetapaintzirori kyaaryoori.

¹⁸ Tekatsira materone iriñeeri Pava. Iriima irapintzite itomi Ashitairi, itzimi saikimota-jaantziriri, iriitakera kamantairi aakaite ayotantaari tsika ikanta irirori.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneri

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Ikanta judío-payeeni nampitarori Jerusalén-ki, jotyaaantake omperatasorentsitaari-ite itsipataakeri Leví-mirinkaite, iriyaate irosampiteri Juan, inkantapaakeri: “¿Niinkama eeroka?”

²⁰ Te iromanakotya Juan, ikamantantake, ikantzi: “Te naaka Cristo.”

²¹ Ipoña japiitaitziri josampiitzi, ikantaitziri: “¿Tsikama pipaitatyaaka? ¿Eerokama Elías-ni?” Ikantzi Juan: “Tera naaka.” Eekero ishintsitaitziri josampiitzi: “¿Eerokama Kamantantaneri noyaakoneentari?” Ikantzi: “Te.”

²² Ari ikantaitziri: “¿Niinkama eeroka? Pinkamantena, inkene nonkamantapairi naaka otyaantanari. Intsiyaa pinkamantakotya.”

²³ Japiitanakero Juan, ikantzi: “Naakatakera cheraacheraatapaantsine tsika te inampita-ro, inkantante: ‘Povameethatineri Avinkatharite tsika inkenapaake, pinkempitakaan-tero itampatzikaitziro avotsi.’ Irootajaantake iñaaventzitakari pairani kamantantaneri Isaías-ni.”

²⁴ Ikanta irika irotyaantaneete Fariseo-payeeni,

²⁵ eekero josampitanakitziiri, ikantzi: “Te Cristo pinatye eeroka, te eeroka Elías, te Kamantaneri pinatye eejatzi. ¿Opaitama poviinkaatanantari?”

²⁶ Ari ikantzi Juan: “Intaani noviinkaatanantamatsitaro naaka jiña. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni jaka pikarataiyakeri, kaari piyotaiyeni,

²⁷ iriitakera impoyaatapaakyaanane. Te aritaaajate naaka inkempitakaantyaana iromperatane onkanya no-zapato-ryaantyaariri.”

²⁸ Maaroni iroka, iro avisaintsiri pairani janta ipaitayeetziro Betábara, intatsikeronta jiñaa Jordán tsika joviinkaantanziranki Juan.

Iroishate Pava

²⁹ Okanta okitaitamanai jiñaaavairi Juan ikenapai Jesús, ikantzi: “Jirika iroishate Pava, iriira peyakotzirori iyaariperonka atziiriite.

³⁰ Iriitake noñaaventzitaka nokantake: ‘Aatsikitake shirampari impoyaatyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’

³¹ Te niyovetari naaka. Aña iro nopokantakari noviinkaantante, onkanya iriyotantyaariri Israel-mirinkaite.”

³² Jiroka ikantanake eejatzi Juan: “Noñaataikeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitakari shiro. Jookantapaakari.

³³ Tera niyovetari naaka. Iro kantacha irika otyaantakenari noviinkaantante, ikantakena: ‘Aririka piñaake intzime iroshaaviinkatashitakeri Tasorentsinkantsi irookantapaakyaari iitoki, iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkantantyaarimi Tasorentsinkantsi.’

³⁴ Naakajaantake ñaakeri, iro noñaaventakotantariri tema Itomi Pava jinatzi.”

Etanakarori jiyotaanetari Jesús

³⁵ Okanta okitaitamanai ari isaiki Juan itsipatakari apite iriyotaane.

³⁶ Ikanta jiñaaavairi Jesús ikenapai, ikantzi Juan: “Jirinta iroishate Pava.”

³⁷ Ikemavakera apiteka iriyotaane Juan, joyaatanakeri Jesús.

³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, jiñaatziiri joyaataiyakeri, ari ikantziri: “¿Tsikama piyaateka?” Ikantaiyini irirori: “Rabí (Iro ikantayeetziri ‘iyotaanerí’), ¿tsika pinampitaroka?”

³⁹ Ikantzi Jesús: “Pimpoke piñeero.” Ikanta joyaataiyakaneri, jiñaakero tsika jinampitaro. Ari jimayimotapaintziri tema aritake sheetyaake.*

⁴⁰ Irika kemakeriri Juan, oyaatanakeriri Jesús, iriitake Andrés irirentzi Simón Pedro.

⁴¹ Ikanta Andrés, apatziro jyaatashitanakeri irirentzi, irika Simón, ikantapaakeri: “Noñaataikeri Mesías (iro ikantaitziri eejatzi, ‘Cristo.’)”

⁴² Ipoña Andrés jaanakeri Simón isaikira Jesús. Ikanta Jesús jiñaaavakeri irirentzi Andrés, ikantavakeri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Iroñaaka pimpaitaiya ‘Cefas.’” (Iro ikantaitziri eejatzi, Pedro.)†

Ikaimaitakeri Felipe ipoña Natanael

⁴³ Okanta okitaitamanai, jatake Jesús Galilea-ki. Ari jiñaakeriri Felipe, ikantapaakeri: “Poyaatena.”

⁴⁴ Irika Felipe, Betsaida-satzi jinatzi, irojatziri inampi Andrés eejatzi Pedro.

⁴⁵ Ikanta Felipe, jyaatashitanakeri Natanael, ikantapaakeri: “Noñaataikeri josankinatakotakeri Moisés-ni janta Ikantakaantaitaneki, itzimi josankinatakotzitakari eejatzi kamantantaneriite. Iriitake itomi José, Nazaret-satzi.”

⁴⁶ Ari ikantzi Natanael: “¿Tzimatsima kameethashireri janta Nazaret-ki?” Ikantzi Felipe: “Pimpoke, piñeeri.”

⁴⁷ Ikanta Jesús jiñaaavakeri ipokake Natanael, ikantanake: “Kaakitataike irika Israel-mirinkajanori, tera inthaiyanetya.”

⁴⁸ Ari ikantzi Natanael: “¿Tsikama janta piñaanaka piyotantanari?” Ikantzi Jesús: “Noñaakemitya tekeramintha inkaimemi Felipe pisaiki pankirentsitapeshiki.”‡

⁴⁹ Ikantanake Natanael: “Rabí, ¡Eerokatake Itomi Pava, eerokatake Ivinkatharite Israel-mirinkaite!”

⁵⁰ Ikantzi Jesús: “Iro pikempisantantamatsitanakari nokantakemi ‘noñaakemi pisaiki pankirentsitapeshiki.’ Iro kantacha, arimaitaka piñaake pashine anayerone iroka.”

⁵¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite. Ari impipiyataiyeni maninkariite iraniiryaashiteri Itomi Atziri.”§

2

Aavakaantsi Caná-ki

¹ Okanta mavatapaintsiri kitaite ari jaavakaitakari nampitsiki paitachari Caná, saikat-siri Galilea-ki. Ari osaikakeri eejatzi iriniro Jesús janta.

* 1:39 Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake oshiyarori ikantaitziri pairani “joveraaka ooryaatsiri 10.” † 1:42 Ikantaitziri “Cefas” iñaaneki arameo, irootake “Mapi.” ‡ 1:48 Paitachari jaka “pankirentsitapeshi,” irootake ikantayeetziri “higuera.” § 1:51 Oshiyakaaventachari jaka “ashitaryeeya inkite,” tema aritake onkantake iriñaayeetairi inkiteveri, kaari kantavetachari iriifeetapiintaiteri.

² Ari ikaimakaantaitakeri eejatzi Jesús itsipatanakari iriyotaanepayeeni.

³ Ikanta joimoshirenkaiyani, thaatapaaka jimiretaiyarini. Ipoña iriniro Jesús, okantakeri otomi: “Thaatapaaka imire.”*

⁴ Ikantzi irirori: “Tsinané, ¿Opaitama pikantantanari naaka? Aña tekera omonkara-paitetyaata noñaakantantya.”

⁵ Okantanakeri iroori ikaratzi pakotantatsiri: “Panterora onkarate inkantemiri notomi.”

⁶ Ari othointaka janta 6 kovitzi mapinatatsiri, iro jovantapiintari judío-payeeni jiña ikivayetantari inkitevathatantyaari. Iroka kovitzi, tzimayetatzi antetachari 50 litro jiña, pashine 60 litro.†

⁷ Ikantanakeri Jesús ikaratzi pakotantatsiri: “Pijaikite jiña maaroni kovitzi.” Ijaikiperoyetakero kovitzi.

⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitanake iroñaaka kapicheeni, paanakeneri amenakaantzirori oimoshirenkaantsi.” Ari ikantaiyakero.

⁹ Ikanta irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi ikemaantavakaro kapicheeni jimireetari otzimi peyanainchari ojiñaaveta, te iriyote tsika okenakotapaake irooperori jimireetari. Intaani jiyotaiyini pakotantatsiri, tema iriyetake jaikitakerori jiña. Ipoña irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi, ikaimakeri aavakaachari,

¹⁰ ikantziri: “Iro jameyetari atzirite jetapiintaro ipakotantziro irooperori jimireetari, aririka inkematziitaiyakaani oimoshirenkachari, ari ipakotantayeetero jentaakyaari. Irooma eeroka povapithaantakaro irooperori jimireetari irojatzi iroñaaka.”

¹¹ Iroka jantakeri Jesús nampitsiki Caná saikatsiri Galilea-ki, iro etanakarori itasonkaventantzi ari joñaakantzirori ishintsinka. Ari ikempisantaperotanakeri iriyotaanepayeeni.

¹² Ikanta okaratapaake iroka, jatanake Capernaum, itsipatanakaro iriniro, irirentzipayeeni, eejatzi iriyotaanepayeeni. Te osamani isaikapainte janta.

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ Okarikitzimatai joimoshirenkapiintantarori judío-payeeni Anankoryaantsi. Jatake Jesús Jerusalén-ki.

¹⁴ Jiñaapaakeri tasorentsipankoki iyomparitariri ipirapayeeni, ipoña ishironepayeeni. Ari isaikayetakeri eejatzi iyomparitariri kireeki.‡ §

¹⁵ Ikanta jiñaapaakeri, jampithatake Jesús ipasamento, jomishitovakeri maaroni iyomparitachari tasorentsipankoki, ari itsipataakeri ipirapayeeni. Josokitakeri iireekite ikaratzi iyomparitariri kireeki, jotatsinkitakeri isaikamentopayeeni.

¹⁶ Ikantakeri Jesús iyomparitariri ishirone: “¡Paanairi pipira! ¡Te arite pinkempitakaantero ipanko Ashitanari iyomparentsipanko!”

¹⁷ Ari ikinkithashiretanakero iriyotaane okaratzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Iniroite nonkisakotyaaro pipanko.

¹⁸ Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Intsityaa poñaakena iroñaaka pintasonkaventante onkantya noñaantyaamiri omapero otzimi pishintsinka pimatantakarori iroka.”

¹⁹ Ikantzi Jesús: “Pimporokero iroka tasorentsipanko, ari avisavetakya mava kitaite, ari nontzinagairo eejatzi.”

²⁰ Ikantaiyini judío-payeeni: “Aña okaratzi 46 osarentsi jantavaitaitzi jovetsikayeetantakarori iroka tasorentsipanko, ¿impoña pintzinagairoya eeroka onkarate mava kitaite?”

²¹ Iroka “tasorentsipanko” jiñaaventakeri Jesús, iro ikantakotzi ivatha irirori.

²² Ikanta itzinagaaranki Jesús, ikinkithashiretanairo iriyotaaneete iroka otzimi jiñaaventzitaakari. Irootake ikempisantaperotantanakarori Osankinajanorentsi, eejatzi okaratzi ikantayetakeri Jesús.

Maarointeni jiyoshiretzi Jesús

²³ Eenirora isaiki Jesús Jerusalén-ki joimoshirenkaitziro Anankoryaantsi, osheki kempisantanakeriri jiñaayetakeri itasonkaventantake.

²⁴ Iro kantacha Jesús, te iraventaashiretyaari irikaite, tema jiyoshiretziri maarointeni.

²⁵ Te onkovajaantya Jesús inkamantayeeteri tsika ikantashireyeta atzirite, aña jiyoshiretayetzi irirori.

* 2:3 Kantakotachari jaka jimiretairi, irootake “vino.” † 2:6 Kantakotachari jaka 50 litro pashine 60 litro jiña, irojatzi oshiyarori ikantaitziri pairani 2 cántaro pashine 3 cántaro. ‡ 2:14 Kantakotachari jaka ipirapayeeni iriitake buey ipoña oisha. § 2:14 Ikaratzi pokayetsiri Jerusalén-ki, jamayetzi iireekite ipoñaakaayetari inampiiteki irirori. Iro okovantari iriyomparityaari iireekiteki Jerusalén-ki, onkantya iramanantantyaari piratsipayeeni impometeneri Pava.

3

Jesús ipoña Nicodemo

¹ Tzimatsi aparoni Fariseo ipaita Nicodemo, iriiperori Judío jinatzi.

² Ikanta irika jatake tsireni iriñeeri Jesús. Ikantapaakeri: “Rabí, niyotaiyini iri Pava otyaantakemi piyotaaayetena, tema tekatsi kanterone irantero okaratzi poñaakantakeri eeroka, eerorika itsipashiretari Pava.”

³ Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Intsityaa pinkempisantavakena. Itzimirika kaari apiitairone intzimai, eerora jiñeero impinkathariventantai Pava. Omaperora.”

⁴ Ikantzi Nicodemo: “¿Kantsima irapiitairo intzimai aparoni shirampari antariki-taintsiri? ¿Arima onkantake inkyagai eejatzi othomonteki iriniro, inkene irapiitairo intzimai?”

⁵ Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Itzimirika kaari tzimaatantaiyaarone jiñaa, kaaririka intzimashiretakaayete Tasorentsinkantsi, eerora jiñeero tsika ipinkathariventantai Pava.*

⁶ Ikaratzi jovaiyantayetziri atziriite, atziri jinatzi. Iriima ikaratzi tzimantaariri Tasorentsinkantsi, tasorentsishire ikantanaa.

⁷ Eero okompitzimotami nokantakemi: ‘Ontzimatyepapiiyetairo pintzimayetai.’

⁸ Okempitara tampyeenka otasonkantapiintzi tsika okovakaaro. Pikemavetaro oyameninka, temaita piyote tsikarika okenapaake, tsikarika iyaatziro. Ari ikempiyetari eejatzi ikaratzi intzimashiretakaayetairi Tasorentsinkantsi.”

⁹ Japiitanakero Nicodemo josampitziri: “¿Tsikama okantakotaka iroka?”

¹⁰ Ikantzi Jesús: “¿Eeroka, iyotaapiintziriri Israel-mirinkaite, tema piyote tsika okantakotaka iroka?”

¹¹ Noñaaventaiyimiro okaratzi niyotakoyetziri. Noñaaventaiyimiro okaratzi nokitapiintajaantari. Iro kantamaitcha te pinkempisantaiyeni eerokaite nokantayetzimiri. Omaperora.

¹² Tera pinkempisantena noñaaventzimiro osavisato, iro ovatsipero eero pikempisantana aririka noñaaventemiro inkitesato.

¹³ Tekatsira aparoni jataintsine inkiteki, intaani itzimi aparoni poñeenchari inkiteki. Iriira añaaventzi, Itomi Atziri.†

¹⁴ Tema pairani Moisés-ni jovatzikakotakeri maranke tsika te inampiitaro, ari inkempiyeteeriri eejatzi Itomi Atziri, ontzimatyepirotzikakoyeeteri irirori,

¹⁵ onantyaari inkañaaneyetai inkarate kempisantairine.”

Jetakotaari Pava maaroite osavisatzi

¹⁶ “Tema jetakoperokitaari Pava osavisatzi, ishinetakeri irapintzite Itomi inkamimenter, iro eero ikaamaneyetantaa inkarate kempisantairine, aña inkañaaneyetai.

¹⁷ Tema Pava te iro irotyaantantyaariri Itomi jaka kipatsiki iriyakoventayetairi osavisatzi, aña irovavisaakoshireyetaatyaari.

¹⁸ Ikaratzi kempisantairine Itomi Pava, eero jiyakoventayetziri. Iriima itzimi kaari kempisantayetaatsine, aritakera iriyakoventayetairi, okantakaantziro te inkempisantairi irapintzite Itomi Pava.

¹⁹ Maaroni kaari kempisantatsine, aritakera iriyakoventayeeetakeri, tema jantapiintatziro kaariperori. Tema jareevetapaintaranki kipatsiki ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro ikovaperotajaantana tsireniki, jimanintavakeri ‘Kitainkari.’

²⁰ Maaroni antayetzirori kaariperori ikisaneentatziiri ipaiyeetziri ‘Kitainkari.’ Ikoimentavaita onkantya eero jiyotakoyetantaro jantayetziro kaariperori.

²¹ Iriima itzimi matapiintanairori kyaaryoori, javentaatziitari ‘Kitainkari,’ onkantya iriñeetantyaariri jantavaiventapiintanaatziiri Pava.”

Iraapatziyaminthare iimentaitari

²² Ikanta okaratapaake iroka, jatanai Jesús Judea-ki itsipatayetanaari iriyotaane, ari ikaratakeri joviinkaantantzi.

²³ Matzitacha eejatzi Juan joviinkaantantzi irirori Enón-ki, tsika okarikitapai Salim, tema janta ari otzimaperotziri jiñaa. Ikaratzi jatayetaintsiri janta, joviinkaayeetavakeri.

²⁴ Tema tekeri irakaantayeeeteriita Juan irashitakoiteri.

²⁵ Ikanta tsika ikaratzi iriyotaane Juan jiñaanaminthatake aparoni Judío tsika onkantya inkitevathayeetantyaari.

* **3:5** Okaratzi ñaaventakotachari jaka “intzimaatantaiyaaro jiñaa,” tzimatsi oshiyakaaventayetachari: (1) Tzimatsi kantatsiri iri ñaaventakotacha ikaratzi oviinkaantanaachari jovashaantanaari kaariperori. (2) Tzimatsi kantatsiri iro ñaaventakotacha itzimaare eenchaaniki. (3) Tzimatsi kantayetsiri iri ñaaventakotacha Tasorentsinkantsi, tema añaakotapiintakeri Tasorentsinkantsi joshiyakaaventayetziri jiñaa. † **3:13** Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri Itomi Atziri saikatsiri inkiteki.

²⁶ Ipoña jiyaataiyakeni isaiki Juan, ikantapaakeri: “Rabí, irintaranki tsipatakamiri intatsikero jiña Jordán, tsika itzimi piñaaventakotakenari, joviinkaantantatzi iroñaaka irirori, osheki atziriite pokashitziriri.”

²⁷ Ari jakanake Juan, ikantzi: “Tsikara ikanta piñaakeri irika, tera ompoñaashivaitya, aña iri Pava iriiperotakaakeri.

²⁸ Eerokayetake kemajaantakena nokantakeranki: “Te naaka Cristo, aña intaani jotyaaantaitakena neevatapaakeri irirori noñaaventakoteri.”

²⁹ Thame noshiyakaaventemiro: aparoni aavakaantsiki, iri aapiintziro tsinane itzimi iimentaitari. Iriima itsipaminthare, eero jiñaaperovaita irirori, intaani inkimoshiretanake inkemakeririka iñaavaitanake jimetsi. Ari nokempitzitakari naaka iroñaaka, te niriiperovaite, iro kantamaitacha, antaro nokimoshiretake.

³⁰ Eekerora iriyaataye iririiperote irika, irooma naaka ari nompairaniityaakoteri.”

Itzimi poñeenchari jenoki

³¹ “Itzimi poñeenchari jenoki janayiri maaroiteni. Iriima nampitarori kipatsiki, osavisatzi jinatzi, jiñaaventashitapiintaro osavisato. Iriima poñeenchari inkiteki janayiri maaroiteni,

³² jiñaaventakotziro okaratzi jiñiiri, okaratzi ikemiri. Iro kantamaitacha eero ikempisantaiziro okaratzi jiñaaventzi.

³³ Iro kantacha inkarate kempisantanairine, ari irimatanakya irirori iñaaventanakeri Pava kyaaryoori jinatzi.

³⁴ Itzimi jotyaaantakeri Pava, iñaane Pava jiñaaventzi. Tema Pava jothotyiro inampishiretakaantantaro Itasorenka.

³⁵ Irika Ashitairi jetakotari Itomi, ipinkathariventakaakeri maaroiteni tzimayetsiri.

³⁶ Itzimirika kempisantanairine Itomi, ari inkañaanete. Iriima kaari kempisantairine Itomi, eero ikañaanetai irirori, intaani irapeshitaiyaaro irovasankitagairi Pava.”

4

Jesús ipoña Samaria-sato

¹ Ikanta Fariseo-payeeni ikemaiyake, ikantaitzi: “Tzimake osheki iriyotaane Jesús, joviinkaatake osheki atziriite, janaanakeri Juan.” Jiyotake irirori Jesús okaratzi ikemaiyakerini Fariseo.

² (Kaarimacheeni Jesús oviinkaantantatsine, aña iriyotaaneete inatzi.)

³ Irootake Jesús ishitovantanakari Judea-ki, ipiyaaro Galilea-ki.

⁴ Ari eentathakitzi inkenanairo iipatsiteki Samaria-satzi.

⁵ Irojatzi jareetantakari aparoni nampitsi saikatsiri Samaria-ki opaita Sicar, iro tsipampitarori iipatsite pairani Jacob-ni ipanairiri itomi, José.

⁶ Ari osaikiri jiña iyyakotane Jacob-ni. Tema jimakokitakera Jesús janiitake, isaikimotapaakero jiña, joveraaka ooryaa tampatzika.*

⁷ Ari opokake aparoni Samaria-sato onkaye jiña. Ikantziro Jesús: “Pimpena jiña niravake.”

⁸ Tema jiyaataiyatziini iriyotaane nampitsiki iramanante ovaritensi.

⁹ Maaroni Judío-peroriite te jaapatziyari kameethaini Samaria-satziite. Ari akanakeri tsinane okantanakeri: “¿Tsika pinkenakairoka eeroka, Judío pinatzi, ipoña pikampitana naaka Samaria-sato nompemi jiña?”

¹⁰ Ari jakanakero Jesús, ikantziro: “Arimi piyote opaita ipantziro Pava, ari piyoterimi kimpitakemiri jiña, eerokara kimpitenanemi naaka. Aritake nompakemiro jiña añaakaantatsiri.”

¹¹ Okantanake tsinane: “Pinkathari, tekachaajatake pinkitantyaari jiña, inthomoi okantaka omoro, ¿tsikatya payeroka pimpenari jiña añaakaantatsiri?”

¹² Iri acharineete Jacob-ni panairori pairani iroka jiña, irootake jimiretajaanakari irirori, irojatzi jimireyetaka itomipayeeni, jimireyetakaro eejatzi ipiraite. ¿Panayirima eeroka?”

¹³ Jakanakero Jesús, ikantanakero: “Maaroni miretarori iroka jiña, eero opeya imiretzi.

¹⁴ Iriima itzimi miretakyarone jiña nomperiri naaka, eerora jimirenetai. Tema jiñaatatsiri nopantziro naaka ari oshitovaashiretantaiyaari onkempivaityaaro oshitovaatantatyeeyarimi jiña añaakaantatsiri.”

¹⁵ Okantzi tsinane: “Pinkathari, pimpenaro naaka iroka jiñaatatsiri, eero napiitantaaro nomiretai, eero nopiypavaitanta jaka nonkaye jiña.”

¹⁶ Ari ikantziro Jesús: “Piyaate, pinkaimeri piime, impoña pimpiyake jaka.”

* 4:6 Ikantayetziri jaka “ooryaa tampatzika,” irojatzi ikantaitziri pairani joveraaka ooryaa 6.

¹⁷ Okantzi tsinane: “Tekatsi noime.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantake, te intzime piime,

¹⁸ tema tzmavetaka pairani ikaratzi 5 piime. Iriima itzimi pitsipatari iroñaaka, kaarira piime. Omaperora okaratzi pikantake.”

¹⁹ Okemavakera ikantakero, okantanake tsinane: “Pinkatharí, niyotanakemi naaka kamantantneri pinatzi.

²⁰ Pairani nocharineete Samaria-satziite jiñaapinkathatapiintakeri Pava jaka, otzishikira. Iro kantamaitacha eerokaite Judío-perori pikantaiyini janta Jerusalén-ki, ari añaapinkathatapiintairiri.”

²¹ Ikantanakero Jesús: “Pinkempisantavake tsinane, irootaintsira piñaapinkathayetairi eerokaite Ashitairi, eero okovajaanta pimpoke jaka otzishiki, eero okovajaanta piyaate eejatzi Jerusalén-ki.

²² Omaperovetatya, te piyotaiyerini eerokaite ipaita piñaapinkathatapiintziri. Irooma naakaite niyotziri itzimi noñaapinkathatzi. Tema irika intzime ovavisaakotantatsine, judío irinatye.

²³ Iro kantacha, irootzimatainsi. Iriitake iroñaakara ñaapinkathatajaantziriri Ashitairi itzimi ñaapinkathashiretataiziriri. Tema iriyyetake ikoviri Ashitairi ñaapinkathayetairine.

²⁴ Pava iriijatzi Tasoretsinkantsi, kaari koñaatatsine. Inkarate ñaapinkathayetairine, ontzimaty eñaapinkathashiretairi, te onkovajaantaia irantayetairo koñaayetsiriri.”

²⁵ Okantzi tsinane: “Niyotzi naaka, ari impokakeri Mesías, ipaiyeetziri Cristo. Aririka irareetakya irirori, ari inkamantapaakairo maaroni tsika okantakota.”

²⁶ Ikantzi Jesús: “Naakatake, itzimi ñaanatajaantakemi.”

²⁷ Ari jareetaiyapaani iriyotaane. Ipampoyaminthatapaakeri jiñaapaakeri ikinkithavaitakairo tsinane. Iro kantamaitacha tekatsi osampitapaakerine opaita okoviri tsinane, tsikarika opaita ikinkithavaitakairori.

²⁸ Ari ookanakero tsinane oyovitenaki, jatake nampitsiki, okantapaakeri atziriite:

²⁹ “Pimpokaiyeri piñeeri aparoni shirampari itzimi iyotakenarori maaroni nantayetak-eri pairani. ¿Kaarima ikantaka Cristo?”

³⁰ Ikanta ishitovaiyanakeni atziriite nampitsiki, pokaiyanakeni isaikakera Jesús.

³¹ Ari ipankiventaiyarini iriyotaane, ikantziri: “¡Rabí, poya!”

³² Ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaita novari naaka, te piñeeyeroni eeroka.”

³³ Ari josampitavakaayetanaka iriyotaane: “¿Tzimatsima ipaita amakerineri irovarite?”

³⁴ Iro kantacha Jesús, ikantanake: “Iro nokempitakaantari novarite naaka nantero ikoviri itzimi otyaantakenari, ontzimaty nonthonkero eejatzi antavarentsi ipakenari.

³⁵ Jiroka pikantapiintaiyini eeroka: ‘Kapatapaaka 4 kashiri osampatantyaari pankirentsi.’ Iro kantacha naaka nonkantemi pamene pankirentsimashiki, aritake sampainkatake ontzimaty aavaty.

³⁶ Inkarate antavaitatsine iraaavatero pankirentsi ari impinayeetairi. Okaratzi pankirentsi iraaavyeetairi iriyyetakera oshiyakaaventacha inkarate kañaanetsineri. Iroora inkimoshiretantaiyaari itzimi pankitakerori intsipataiyaari itzimi aavatairori.

³⁷ Tema omaperotatya iroka joshiyakaaventaitakeri, ikantaitzi: ‘Tzimatsi aparoni itzimi pankitakerori, tzimatsi pashine intzime aavatairone.’

³⁸ Notyaantakemi naaka piyaate eerokaite paavayetairo kaari pipomerentsiventapantavaiventero. Tema tzmavetatsi pashine pankiventakarori jantavaiventakero. Eerokayetake anintagaarori irantavaitane irikaite.”

³⁹ Tema osheki Samaria-satzi saikatsiri nampitsiki kempisantavakeriri Jesús okantakaantziro tsinane okantantapaake: “Jiyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani.”

⁴⁰ Ikanta Samaria-satziite, jareetaiyapaakani ipankinatapaakari Jesús isaikimotanakeri inampiki. Ari jimatakero Jesús, apite kitaite isaikanake,

⁴¹ osheki pashine kempisantanaintsi ikemajaantakerira iriroriite okaratzi ikantayetziri Jesús.

⁴² Ari ikantayeetanakero tsinane: “Kempisantayetaana naaka iroñaaka, tera iro intaani nonkempisantanaiyaari okaratzi pikamantapaakena, aña naaka kemajaantairi okaratzi ikantayetziri. Niyotaiyerini eejatzi omaperotatya iriitake ovavisaakoshiretantaatsine jaka kipatsiki, iriitake Cristo.”

Jovashinchagairi Jesús itomi aparoni jevari

⁴³ Ikanta omonkarataka apite kitaite isaikapaake Jesús Samaria-ki, avisanake iriyaatero Galilea-ki.

⁴⁴ Tema iri Jesús kantajaantaintsi: “Aparoni kamantantneri te iriñaapinkathayeeteri inampijanoriki.”

⁴⁵ Ikanta jareetaa Galilea-ki, osheki jaakameethayeetavairi janta, tema ari ikaratake jiyaaatayake Jerusalén jomoshirenkiro Anankoryaantsi, jiñaakero maaroni jantayetakeri Jesús janta.

⁴⁶ Ari jareetaari Jesús janta Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, tsika ipeyakero jiña okempivaitanakaro jimireetari. Tzimatsi janta aparoni iriiperori jevari, mantsiyataintsiri itomi janta Capernaum-ki.

⁴⁷ Ikanta irika jevari ikemakotakeri Jesús ari jareeta Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki, jiyaaatashitanakeri iriñeeri. Ipankinatapaakari, iriyaate ipankoki, irovashinchagairi itomi, irootaintsi inkamake.

⁴⁸ Ari ikantanake Jesús: “¿Opaitama kaari pikempisantantana eeroakaite? Pikovajaantziya noñaakemiro kaari piñaapiintzi pairani, pikovajaantzi notasonkaventantavake.”

⁴⁹ Iro kantacha jevari ikantanakeri: “Pinkathari, thameeta iroñaaka, tekera ikamana-keeta notomi.”

⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “Pimpiye pipankoki. Eshitakotai pitomi.” Ikempisantanake shirampari okaratzii ikantakeriri Jesús, piyanaka.

⁵¹ Ipiyaminthaita ipankoki, jomonthaakari iromperataneete, ikantavairi: “¿Eshitakotai pitomi!”

⁵² Josampitanakeri irirori tsika joveraa ooryaa jamataakoneentantanaari itomi, ikantaiyini iromperatane: “Chapinki, itainkanakera ooryaatsiri, ari avisanakeri ikatsirinkavaitzi.”[†]

⁵³ Ari ikinkishiretanakero ashtariri aritake joveraakari ooryaatsiri chapinki ikantakeri Jesús: “Eshitakotai pitomi.” Iroora ikempisantanakari irirori, ari okempitanakari eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori ikempisantanakeri Jesús.

⁵⁴ Irootakera apitetaintsiri joñaakantziro Jesús itasonkaventantzi jareetaara Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki.

5

Kisoporokiri Betesda-satzi

¹ Okanta okarayetapaake iroka, jomoshirenkaiyaani Judío Jerusalén-ki. Ari jiyaaatzi-takari eejatzi Jesús.

² Janta Jerusalén-ki, ari osaikiri jovaankanaayeeztziro jiña ipaitayeetziri iñaaneeki hebreo “Betesda.” Tzimatsi okaratzii 5 opankoshetaaniki. Ari otsipanampitaro osaiki ashitakorontsi ipaitayeetziri “Oisha.”

³ Ari ipiyotakari osheki mantsiyari, mavityaakiri, kisoporokiri, ethorivaitatsiri jonoryaayetaka kipatsiki jooaaventaro oshevaate jiña.

⁴ Tema ikantayeetzi: Inatzi ipokapiintzi maninkariite ishevaatakaairo jiña, intzimerika etanakyaaarone impiinkaantakyaaro jiña oshevaatara, aritake ireshitakotanai jimantsiyavaitzi.

⁵ Tzimatsi janta mantsiyarimashiki aparoni tzimakotaintsiri 38 osarentsi imantsiyavaitake.

⁶ Ikanta Jesús jiñaapaakeri jonoryaaka, jiyotapaake osamani okantaka jimantsiyavaitake irika, josampitapaakeri, ikantziri: “¿Pikovima peshitakotai?”

⁷ Ari jakanake mantsiyari: “Pinkathari, te intzime impaitya oviinkenari aririka oshevaapaitetya jiña. Tema nokovavetapiintara nompinkiinakaatemi naaka, aritake janaakotakena pashine ipiinkaatake irirori.”

⁸ Ari ikantzi Jesús: “Pintzinaye, paanairo ponoryaamento, piyaatai.”

⁹ Apathakero jeshitakotanai irika, jaanairo ironoryaamento, aniitanai. Iro kantacha, tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi,

¹⁰ ikantakeri judío-payeeni irika shirampari eshitakotaatsiri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, te oshinetaantsite paanairo ponoryaamento.”

¹¹ Jakanake irika shirampari, ikantzi: “Irinta itzimi ovashinchagaanari, ikantakena: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai.’”

¹² Ari ikantaiyanakeni Judío: “¿Niinka kantakemiri: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai?’”

¹³ Iro kantacha irika shirampari te iriyoteri niinka ovashinchagairi, tema te iriñaavairi Jesús tsika ikenanake, ipiyotaiyakanira atziriite janta.

¹⁴ Ipoña Jesús jiñagairi shirampari janta tasorentsipankoki, ari ikantziri: “Pinkeme, aritake eshitakotaimi iroñaaka, eerora papiitairo pantairo kaariperori, ari onkantya eero avishimotantami koveenkaperotatsiri.”

[†] 4:52 Kantakotachari jaka “Itainkanake ooryaa,” irootake ikantayeetziri pairani “hora 7.”

¹⁵ Ikanta irika shirampari jatanake, ikamantakeri judío-payeeni iriitakera Jesús itzimi ovashinchagairiri.

¹⁶ Iro opoñaantari ikovi judío-payeeni iroveri Jesús, tema jovashinchaantake kitaite jimakoryaantaitari.

¹⁷ Iro kantamaitacha, ikantanake Jesús: “Ari ikantaitatyaani jantavaizti Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka nantavaizti.”

¹⁸ Irootakera, ikovaperotantanakari judío-payeeni iroveri Jesús, tema te intaani jantavaintakaro kitaite jimakoryaantaitari, aña joshiyakotakari Pava, ikantakera Jesús iriitake Pava jiritajaantari irirori.

Ishintsinka Itomitari Pava

¹⁹ Ipoña Jesús jakanakeri, ikantzi: “Irika Itomitari Pava tekatsi irantashivaitya irirori ikovakaaneekiini. Intaani jantziro okaratzi jiñaakotziriri Ashitariri. Maaroni okaratzi jantziro Ashitariri, irojatzzi jantziro Itomi. Omapero.

²⁰ Tema jetakotari Ashitariri irika Itomitari, joñaakiri maaroni jantayetziri irirori. Eekero iroñaakatyeeeri tsikarika opaiyetari iniroitetsiri, irootake pimpampoyaaaminthataiyerine eerokaite.

²¹ Tema ikempitara Ashitariri jovañaayetziri kaminkari, ikañaanetakari, ari ikempitari eejatzi Itomitari, irañaakaayeteri inkoveri irirori.

²² Tera iriyakoventantsine Ashitariri, aña iri Itomi ishinetake iriyakoventantai,

²³ ari onkanta maaroiteni irañaapinkathayetyaari Itomi ikempitaayetzirira Ashitariri. Itzimi kaari ñaapinkathatairine Itomitari, tera jiñaapinkathatzitari Ashitariri, itzimi otyaantakeriri.

²⁴ Itzimirika ovayempitairone nokantayetziri, impoña inkempisananari itzimi otyaantakenari, aritake inkañaaneshireyetai. Ero jovasankitaavaitatziri, tema karatapaake ikaamaneyaitzi, kañaane ikantayetaa. Omapero.

²⁵ Irootzimataintsira omonkaratya, iroñaakatajaantake, inkemapaityairo kamashireiite iñaane Itomi Pava. Inkarate kemavairone, aritake irañaashireyetai. Omapero.

²⁶ Tema ikempitara Ashitariri jañaakaantajaantzi, iro ishinetaakeriri eejatzi Itomi irañaakaante irirori,

²⁷ ishinetakari eejatzi iriyakoventantai, tema iriitake Itomi Atziri.

²⁸ Ero pipampoyaaaminthashitaro iroka. Tema irootzimataintsi omonkaratya inkemayetantaiyaarori kaminkariite iñaane,

²⁹ ari impiriintayetanake tsika ikitayetaka. Ikaratzi antayetakerori kameethari, ari inkañaaneyetai. Iriima ikaratzi antayetapiintakerori kaariperori, irañaayevetaiya irovasankitaayetairi.”

Ñaayetajaantakeriri Cristo

³⁰ “Tera nantashivaitaro naaka nokovashitari, iri Ashitanari shinetanarori name-nakotemi. Okaratzi nokantakoventantziri tampatzika okantaka, tema te nantashivaitaaro nokovakaari naaka, aña iro ikoviri Ashitanari otyaantakenari.

³¹ Naakami kinkithatakovaitashitachane apaniro, tekatsira apantyaarone nokinkithatakovaitetaka.

³² Iro kantamaitacha tzimataitatsi pashine kinkithatakotanari, niyotzi irootake kyaaryooperotatsiri okaratzi ikinkithatakotakenari irirori.

³³ Omaperovetaty iñaaventakena Juan potyaantantakariranki irosampitakeri. Tema okaratzi ikinkithatakotavakenari omaperotatya.

³⁴ Iro kantacha tera iro noñaaventamatsite iroñaaka okaratzi ikinkithatakotanari aparoni atziri kempitakariri Juan. Aña iro noñaaventataitzi matzirori ovavisaakoshiretami.

³⁵ Tema Juan ikempivetakari aparoni ootamentotsi itzimi kitainkatapaintsiri. Iro piko-vapaintziri eerokaite panintaavakyaaro ikempitari kitainkari.

³⁶ Iro kantacha tzimatsi kinkithatakotanari naaka, anayiriri Juan. Okaratzi nantziri naaka, irootake ikantanari Ashitanari nantero, iroora oñaakantzirori iriira Ashitanari otyaantakenari.

³⁷ Ari ikempitakari Ashitanari, itzimi otyaantakenari, ikinkithatakotakena irirori, temaita pinkempisantero iñaane. Te piñaavorotaneteri.

³⁸ Te onkyaantaajatyaaami iñaane, tema te pinkempisanteri irotyaantane.

³⁹ Amatsinka pikantaveta piñaanatziro Osankinajanorentsi, tema ari poyaakoneentarori piñaayetairo pinkañaaneyetai. Iro kantamaitacha, aña naakavetaka okinkithatakotzi Osankinajanorentsi,

⁴⁰ temaita pinkovayetaiyeni eeroka paventaayetyaana onkanta pinkañaanetantaiyaari.

⁴¹ Te nonkokovatahityaaro naaka intharomentavaityaana atziriite.

⁴² Aña niyotzитайami tsika pikantaiyani eeroka, niyotzitami eejatzi te petakotari Pava.

⁴³ Naakatake jovake Ashitanari nompoke nopairyagairo ivairo. Temaíta paakameethataiyenani eerokaite. Irooma aririka impoke pashine pairyaashivaita-paakyaarone ivairojanori irirori, iriíya paakameethataiyerine.

⁴⁴ ¿Tsíkama pinkene pinkempisantaiyeni, eerokara tharomentashivaitavakaacha, teya pinkokovatero iri tharomentaventaíya Pavajanori?

⁴⁵ Eerora pikinkishirevaitashita naakara thavetakotemine Ashitanariki. Intzime thave-takotajaantaimine iriítake Moisés-ni, itzimi paventaapiintayetaari eerokaite.

⁴⁶ Tema arimi pinkempisantajaantakerimi Moisés-ni, aritakemi pinkempisantavake-nami naaka, tema naakatake josankinatakotake Moisés-ni.

⁴⁷ Irooma te pinkempisantero okaratzi josankinatakeri, ¿tsíkama pinkene pinkempisantero onkarate nonkantayetemiri naaka?"

6

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ikanta okaratapaake iroka, montyaanaka Jesús intatsikero inkaare saikatsiri Galilea-ki, irojatzí ipaiyeetziri Tiberias.

² Osheki atziri oyaatakeriri, tema jíñaayetakitziiri itasonkaventantake jovashinchaayetairi mantsiyariite.

³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki, ari isaikapaake itsipayetakari iriyotaane.

⁴ Irootake areetzimataíya kitaite Anankoryaantsi, aripaite joimoshirenkapiintari judíopayeeni.

⁵ Ikanta jamenapaake Jesús, jíñaatzi osheki atziri oyaatakeriri, ikantakeri Felipe: "¿Tsíkama amananteka ovaritentsi ovakayaariri maaroni irika atziri?"

⁶ Aña josampitashitari Felipe iriñaantyaariri tsika inkante, tema jíyotajaantake Jesús opaita iranteri.

⁷ Ari jakanake Felipe, ikantanake: "Eerotyá jantetaajata 200 denario amanantemi ovaritentsi, aña eepichokiini irovamatsitakya aparopayeeni irikaite."

⁸ Ipoña ikantanake Andrés, iriítake pashine iriyotaane, irirentzira Simón Pedro, ikantzi:

⁹ "Jíríka jaka aparoni eentsi amaíntsiiri 5 tanta, apite shima. Iro kantacha, ¿arima irantetakyaari osheki atziri?"*

¹⁰ Ari ikantzi Jesús: "Pinkanteri maaroni isaikayete." Okataroshimashitatzí janta, ari isaikaiyakeni. Ikarataiyini 5,000 shirampariite.

¹¹ Ari jaakotanakero Jesús tanta, ipoña ikaratakero ipaasoonketakeri Pava, itsiparyeetakereni ikratzi saikamashitaintsiiri. Ari ikempitaakeriri shima, ipayeetakeri maaroiiteni kovatsiri.

¹² Ikanta ikemaiyapaakani maaroni, ikantairi Jesús iriyotaane: "Paayetairo opetoki okaratzi tzimakaantapaintsiiri, eero apaavaitanta."

¹³ Jiyoyaayetairo iriyotaaneete, ijaikítai 12 kantziiri opetoki tzimakaantapaintsiiri karavetachari 5 tanta.

¹⁴ Irikaite atziri, jíñaakerora itasonkaventakero Jesús ovaritentsi, ikantaiyanakeni: "Omaperotaajatatya, iriítakera irika Kamantantaneri itzimi ishinetaítakeri impoke jaka kipatsiki."

¹⁵ Iro kantacha Jesús jíyotake ishintsiventaitatyeeeri iraaeyetanakeri impinkathariven-teri atziriite, eejatzí itonkaanai otzishiki, inkene isaikavaite apaniro.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶ Ikanta osheetyaanake, oirinkaiyaani inkaareki iriyotaane Jesús,

¹⁷ otetaiyapaani pitotsiki, montyaakotaiyaani iriyaatairo Capernaum-ki. Aritake tsireniperotanake, tekerá impiyeeta irirori Jesús.

¹⁸ Ari otampyaatapaake, iníroite otamakaatanake inkaare.

¹⁹ Aritake santhatake jimontyaakotaiyani, jíñaatziiri Jesús ipokashitairi janiitantaaro inkaare. Antaro itharovaiyanakeni iriyotaane.†

²⁰ Ikantapai Jesús: "iNaakatake, eero pitharovaiyini!"

²¹ Kimoshire ikantaiyani jotetavairi pitotsiki, tekerá osamanite, aatakotaiyapaakeni ikovirora irareetya.

Osheki atziriite amemenatakeriri Jesús

* **6:9** Ikantaitzi jaka iroka tanta, iro jovetsikayeetake cebada. † **6:19** Kantakotachari jaka "santhatake jimontyaakotaiyani," irojatzí ikantaitziri "5 terika 6 kilómetro," ikantaitziri eejatzí pairani "25 terika 30 estadio."

²² Okanta okitaitamanai, irojatzí isaikaiyakeni atziriite intatsikero, jiyotaiyakeni iro apinto pitotsi jimontyaantanaa iyotaariite, te inkaratanairi Jesús.

²³ Ari areetakotantapaaka pashine pitotsi poñaayetachari Tiberias-ki, aataiyapaakeni tsika okarikitzí jovaiyakani tanta chapinki ipaasoonkeventakeri Avinkatharite.

²⁴ Ikanta jiñeeyake te isaíke Jesús, eejatzí iriyotaaneete, otetaiyanakani atziriite pitotsiki, jatake Capernaum-ki inkokovatairi.

Ipaiyeetziri Jesús “ovaritensi añaaakaanerí”

²⁵ Ikanta jareetaiyapaakani intatsikero, jiñaapairi Jesús, josampitapaakeri: “Rabí, ¿tsikapaitema pipokake eeroka jaka?”

²⁶ Ikantanakeri Jesús: “Irootakera pikokovatantanari eerokaite tema pikemaneentaiyakani chapinki povaiyakani, aña tera iro pikokovatantanari pikemathatanakero notasonkaventantake. Omapero.

²⁷ Te arite piñaashintsiventashivaitaro ovaritensi thonkanetachari, aña iro piñaashintsiventya ovaritensi enitatsiri, ontzime kañaanetakaimine. Iroora ovaritensi ipantziri Itomi Atziri, tema Pava, Ashitariri, iriitake jookotakeri.”

²⁸ Ipoña josampiitanakeri, ikantaitziri: “¿Tsikama nonkantayetyaaka noñaashintsiventantaiyaarori ikoviri Pava?”

²⁹ Jakanake Jesús: “Ikoviri Pava pantayetairi, ontzimatyepinkempisantairi irika itzimi jotyaaantakeri.”

³⁰ Ipoña josampiitanakeri eejatzí: “¿Intsityaa pintasonkaventante onantyaari nonkempisantemi? ¿Opaitama pantayetakeri?”

³¹ Pairani acharineete jovayetakaró janta tsika te inampiitaro ipaiyeetziri ‘maná,’ irootake okantziri Osankinarensi:

Pava pakeri iroyaaro ovaritensi paryeentsiri inkiteki.”[‡]

³² Jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzí ovaritensiperotatsiri poñeenchari inkiteki, kaarira Moisés-ni panterone. Aña iri Ashitanari payetemirone. Omaperora.

³³ Tema irika ovaritensi ipantziri Pava, iriitakera poñeenchari inkiteki, iri kañaanetakaayetairine osavisatziite.”

³⁴ Ari ikantayeetanakeri: “Pinkatharí, pimpapiintenaro iroka ovaritensi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakatakera ovaritensi kañaanetakaanerí. Inkarate oshentashiretainanerí naaka, eero itashaavaitai. Inkarate kempisantanainane naaka, eero jimirevaitai.

³⁶ Tema aritake nokantaiyakemi, temaita pinkempisantaiyena okantavetaka piñaavetakana.

³⁷ Ikaratzí joshentashiretakaakanari Ashitanari, iriyyetakera oshentashireperotainane, eerora nomanintavakeri naaka.

³⁸ Tema te iro nompokantakyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayetero nokovashivaitari naaka, aña iro nantapiinte ikoviri Ashitanari, itzimi otyaantakenari.

³⁹ Jiroka ikoviri Ashitanari otyaantakenari, eero nopeyakaantaajatzí aparóni ikaratzí joshentashiretakaayetaanari, aña ontzimatyepoviriintayetairi overaantapaakyaarone kitaite.

⁴⁰ Tema ikovi Ashitanari eejatzí, maaroni itzimi amenairine Itomi Pava, inkarate kempisantairine, aritake inkañaanetakaayetairi. Naakatajaantakera oviriintairine omonkaratapaakyaarika kitaite.”

⁴¹ Irootakera ipoñaantanakari judío-payeeni ikishimavaitanakeri Jesús, tema ikemakera ikantake: “Naakatake ovaritensi poñeenchari inkiteki.”

⁴² Ari ikantavakaiyanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotaiyirini naaka ashitariri. ¿Opaitama ikantantari: ‘Nopoñaatyá inkiteki?’ ”

⁴³ Ikantanake Jesús: “Aritapaake pikishimavaitakena.

⁴⁴ Tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka, eerorika jamashiretairi Ashitanari itzimi otyaantakenari. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaari kitaite.

⁴⁵ Irosankinareki kamantantaneríite, ikantake:

Iriitajaantake Pava iyotagairine maaroiteni.

Maaroni itzimi kemairiri Ashitanari, itzimi iyotairiri irirori, joshentashiretaana naaka.

⁴⁶ Tera nonkantatyepoviriintajantairine Ashitanari, aña apaniro jiñaavorotataitziri poñeenchari Pavaki.

⁴⁷ Itzimirika kempisantanainane naaka, aritake inkañaanetai. Omapero.

[‡] 6:31 Jaka tsika oñaaventakota “ovaritensi,” irootake ikantayeetziri pairani “tanta.” Ari okempitari eejatzí, jiñaaventakoyeetzirora pairani tanta, iroora jiñaaventakoyeetzí maaroni ovaritensi. Iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Poya kaniri,” tera intaani añaaventero kaniri, aña tzmataitatsi eejatzí vathatsi oyaari.

⁴⁸ Naakatakera ovaritentsi añaaakaaneri.

⁴⁹ Jovavetakaro picharineete 'maná' janta tsika te inampiitaro, kamayetzimaitaka.

⁵⁰ Iriima oshiyakarori ovaritentsi noñaaventziri naaka ipoñaatya inkiteki. Intzimerika ovaiyaarine irika, eero ikaamanetai.

⁵¹ Naakatakera kañaaneri ovaritentsi poñeenchari inkiteki. Intzimerika ovakyaarone iroka ovaritentsi, ari inkañaanetai. Iroka ovaritentsi nopantziri naaka, novathajanora onatzi. Iriira noshinetakoventa osavisatziite inkañaaneyetantaiyaari."

⁵² Ari ikantavakaiyani judío: "¿Tsikama inkenakairoka irika irovakaantairori ivatha?"

⁵³ Ikantanake Jesús: "Eerorika povoro eerokaite ivatha Itomi Atziri, eerorika piriro iriraane, eerora pikañaaneyetai. Omapero.

⁵⁴ Itzimirika ovakyaarone novatha, itzimi irakerone niraane, ari inkañaaneyetai. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaarika kitaite.

⁵⁵ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari.

⁵⁶ Intzimerika ovakyaarone novatha, intzime eejatzi irakerone niraane, itsipashiretaatyaana naaka, eejatzi naaka notsipashiretaari irirori.

⁵⁷ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaaakaanari naaka. Ari okempitari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁵⁸ Nokinkithatakotatziirora ovaritentsi poñeenchari inkiteki. Iroka ovaritentsi te oshiyaro 'maná' otzimi jovavetakari pairani picharineete eeroka, okantavetaka jovavevetakaro, ikamayetake. Iriima inkarate ovakyaarone irika oshiyarori ovaritentsi, ari inkañaanetai."

⁵⁹ Irooyetakera jiyotaantakeri Jesús ipiyotaiyakani janta japatotapiintaita saikatsiri Capernaum-ki.

Iñaaventayeetziro kañaanetaantsi

⁶⁰ Ikanta ikemayeetakero iroka iyotaantsi, irikaite ikaratzi oyaatziriri Jesús, ikantaiyanakeni: "Iroka ikantayetakeri Jesús pomerentsiitaka akantyaarori. ¿Ipaitema kempisantamatsiterine?"

⁶¹ Ikanta Jesús, jiyotake okaratzi ikishimavaitaiyiri, josampitanakeri: "¿Tema onimotemi iroka?"

⁶² ¿Opaitema avisatsine, aririka piñeeri Itomi Atziri irovajenokaiya tsika ipoñaaka pairani?

⁶³ Okaratzi noñaaventakoyetakemiri, iroora kantakotacha okaratzi añaaashiretakaanatsiri, kaarira avathajanori noñaaventakote, tekatsi ompaiperotajaantya avatha. Aña iro noñaaventzi aventaashirenkantsi kaari koñaanetatsi, kañaanetakaanatsiri.

⁶⁴ Iro kantacha eenirotatsi tsika pikaratzi eerokaite kaari kempisantatsine." Tema jiyotzitataika Jesús itzimi kaari kempisantatsine, tsika itzimi pithokashityaarine.

⁶⁵ Eekero ikantanakitzi Jesús: "Iroora nokantzitantakamiri: 'tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka: eerorika ishineshiretaanari Ashitanari.' "

⁶⁶ Aripaitera, jiñeetake osheki piyapithatanakeri Jesús oyaavetapiintakariri.

⁶⁷ Ipoña Jesús josampitanakeri 12 iriyotaane: "¿Pikovima eejatzi eerokaite piyaatayetai?"

⁶⁸ Ari jakanake Simón Pedro: "Pinkathari, ¿Intzimekama niyaatashiteri? Aña eerokatake ñaaventajaantakerori kañaanetaantsi.

⁶⁹ Aritake nokempisantaiyakemi naakaite. Niyotaiyini eerokatake Cristo, Itomi Pava Kañaaneri."

⁷⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: "¿Kaarima naaka iyoyaakemiri pikaratakera 12? Iro kanta-maitacha, tzimatsi aparoni pikaratakera kamaari jinatzi."

⁷¹ Jiñaavaitakerora iroka Jesús, jiñaaventatziiri Judas, Itomi Simón Iscariote. Tema iriitake Judas pithokashityaarine, iriivetaka aparoni karatapiintakeriri 12 iriyotaane.

7

Irirentzipayeeni Jesús te inkempisantaiyerine

¹ Ikanta okaratapaake irokapayeeni, jareetantavaita Jesús janta Galilea-ki. Te inkove isaikanai Judea-ki, tema janta ikokovatatziiri judío-payeeni iroveri.

² Iro kantacha monkaratizimataa kitaite ikimoshireventapiintziro judío-payeeni ipaiyeetzi "pankoshetantsi."

³ Ithainkitanakari, irirentzi irirori okarikiini, ikantanakeri: "Eero pomanatziita jaka, piyaate Judea-ki iriñaantyaamiri janta piyotaaneete onkarate pantayeteri.

⁴ Tema ikaratzi kovatsiri irasagaamentaiyaari, te jomanakaatziitaro jantayetziri. Pimatziirora eeroka pantayetziro opaiyeteri, poñaakantero tsika ipiyotaiyani atziriite."

⁵ Tetya inkempisantaajateri eejatzi irirentzipayeeni.

⁶ Ari ikantanake Jesús: "Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya naaka, irooma eerokaite aritzimovaitzimi maaroni kitaiteri.

⁷ Te inkisaneentemi eerokaite osavisatziite. Irooma naaka osheki ikisaneentana, tema koñaaro nokantziro naaka, okaratzí jantayetziri kaariperori onatzi.

⁸ Piyaataiyeni eeroka joimoshirenkaita, eero niyaatzita naaka, tema tekera omonkarapaitetyaata noñaakantanya.”

⁹ Ikantakeri iroka, irojatzí isaikanake Galilea-ki.

Joimoshirenkiro Jesús ipaiyeetziri “pankoshetantsi”

¹⁰ Iro kantacha aritake jatayake irirentzipayeeni, jatanake eejatzí Jesús joimoshirenkaita te iroñaakantajaantya, aña iromananeekiini ikantaka.

¹¹ Ikokovatakeri judío-payeeni janta joimoshirenkaita, ikantaiyini: “¿Tsikama isaikaajatzika shirampari?”

¹² Osheki atziriite ñaaventakeri Jesús. Tzimatsi kantayetatsiri: “Kameethari inatzi shirampari.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Te inkameethate, aña jamatavítakeri atziriite.”

¹³ Iro kantamaitacha, omanaantsikiini jiñaaventayetziri Jesús, tema itharovakaayetatyaaari judío-payeeni.

¹⁴ Okanta oniyankitake joimoshirenkaita, kyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai.

¹⁵ Pampoyaavaka ikantaiyanakani judío, ikantaiyini: “¿Tsikama jiyotanetantari irika, te inkyaperovetaajaty tsika jiyotaantayeezti?”

¹⁶ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzí niyotaantziri tera naaka iyotashityaarone, aña iri iyotakaanaro otyaantakenari.

¹⁷ Inkarate kovaperotajaanairone ikoviri Pava, ari iriyotairo iri Pava iyotakaanarori okaratzí niyotaantziri, tema te naaka iyotashivaityaarone.

¹⁸ Tema íkaratzí iyotaantzirori jiyotashivaitari, ikokovatatzí iriñaapinkathayeetashityaari. Iriima itzimi kovakovatzirori iñaapinkathayeetairi otyaantakeriri, iriira ñaavaizirori kyaaryoori. Tera intzipishirevaine irirori.

¹⁹ ¿Tema josankinavetakami pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane? Iro kantacha, te pimonkaratayerone. ¿Opaitama pasaryaantanari naaka povená iroñaaka eeroka?”

²⁰ Ari ikantaiyanakani atziriite: “¡Kamaari! ¿Ipaítama asaryaamiri iroveni?”

²¹ Ikantzi Jesús: “Maaroni eerokaite osheki pipampoyaakero piñaajatakana nantakeri kitaiteki jimakoryaantaitari.

²² Iro kantamaitacha, ikantakaantake Moisés-ni pintomeshitaanitapiintante. (Okantavetaka kaari Moisés-ni poñaakaantyaarone iroka, aña iri poñaakantanakaro avaisatziite tekeramintha intzime Moisés-ni.) Iro opoñaantari pitomeshitaanitapiintantzi eerokaite, okantavetaka kitaite jimakoryaantaitari.

²³ Piñaakero, pimonkaraantyaarori eerokaite Ikantakaantane Moisés-ni pitomeshitaanitapiintantake kitaite jimakoryaantaitari. ¿Ipaítama pikisaneentantanari naaka novashinchagairi ivathaki maaroni aparoni atziri kitaite jimakoryaantaitari?

²⁴ Paamaventya ovapyimotashitamikari aririki piyakoventante. Aña tampatzikashirepero pinkantya pamenayetakotante.”

¿Iriitakema irika Cristo?

²⁵ Tzimayetatsi Jerusalén-satzi, osampitantanaintsiri, ikantzi: “¿Kaarima irika ikokovataitzi irovaítari?”

²⁶ Jirinta isaikake, maaroni jiñeetziri ikinkithavaitzi. Tekatsitya akotashiterine. ¿Jiyotatzima jevariite omaperotatya Cristo jinatzí irika shirampari?

²⁷ Iro kantacha irika, ayotaiyirini tsika ipoñaaro. Irooma apaata aririka impokake maperotzirori ipaita Cristo, tekatsira iyotatsine tsika ipoñaaro.”

²⁸ Ikanta ikemake Jesús, isaikakera jiyotaantzi tasorentsipankoki, shincheenka ikantanake: “¡Arima, piyotaiyana eerokaite tsika nopoñaaro! Iro kantacha tera naaka nintakaashityaarone nompoke, aña irotyaantane nonatzi itzimi javentaaperoyeetari. Tsika itzimi kaari piyotajataiyini eerokaite.

²⁹ Niyotziro naaka tema ari nokaratziri, iriitake otyaantakenari.”

³⁰ Ari ikovavetanaka irakaantayeetanakerimi, iro kantacha tekatsi akotashiterine, tema tekera omonkarapaiteta.

³¹ Osheki kempisantanakeriri Jesús, ikantaiyini: “Kaaririkami irika Cristo intzime pokatsine, eerotyaami itasonkaventantayetaajatzimi irika shirampari, ñaakero.”

Jotyaaantake Fariseo oirikerine Jesús

³² Ikanta Fariseo-payeeni ikemakero ikantayetakeri atziriite jiñaaventziri Jesús, jaapatziyanakari ijevare omperatasorentsitaari, jotyaaantake kempoyaaventarori tasorentsipanko iroirrikakiteri.

³³ Ari ikantzi Jesús: “Kapichepaitetapaake nosaikimoyetanaimi eerokaite, impoña nityaatai isaikira otyaantakanari.

³⁴ Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.”

³⁵ Ari josampitavakaanaka judío-payeeni: “¿Tsikama iriyaamatsiteka irika eero añantari? ¿Iriyaatayeema pashineki nampitsi joivaraayetaka asheninkapayeeni judío, inkene iriyotaayetairi kaari asheninkata?”

³⁶ ¿Opaitama ikantakotziri: ‘Pinkokovavetaiyaana, eeromaita piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka?’ ”

Jiña kañaanetakaanatsiri

³⁷ Ovekaraantapaakarori kitaite ari joimoshirenkaperoyeetari. Arira ikatziyanakari Jesús, shintsiini ikanta jiñaavaitanake, ikantzi: “Itzimirika mireneentavaitatsineri, irosheentashiretaiyaana naaka, imirevaitaiya.

³⁸ Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate kempisantainane naaka, onkempivaityaaro oshiyaashiretantyaarimi jiña kañaanetakaanatsiri.”

³⁹ Iriira joshiyakaaventzi Jesús jaka inkarate kempisantairine ari inampishiretantaiyaari Tasorentsinkantsi. Okantavetaka tekeramintha irotyaantayeeteriita Tasorentsinkantsi, tema Jesús tekerata irovajenokashitaiyaaro irovaneenkaro.

Itzimporokanake atziriite

⁴⁰ Tzimayetatsi atziri kemakeriri Jesús ikantakeri, ikantaiyanake: “Omaperotatya irika shirampari kamantantaneri jinatzí.”

⁴¹ Tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Cristo jinatzí irika.” Iro kantacha tzimatsi pashine kantatsiri: “Kaari, tema Cristo eero ipoñaaro Galilea-ki.

⁴² Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Icharine irinatye pinkathari David-ni intzime Cristo-tatsineri, impoñeeyaaro Belén-ki, inampikira pairani David-ni.”

⁴³ Ari itzimporokanakari atziriite iñaanavakaamentanakarira Jesús.

⁴⁴ Tzimayetatsi kovavetanainchari irakaanterimi, tekatsimaita akotashiterine.

Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaitzi

⁴⁵ Ikanta kempoyaaventarori tasorentsipanko jatayeeni isaikira Fariseo-payeeni itsipayetakari ijvare omperatasorentsitaari, ari josampitavairiri, ikantziri: “¿Opaitama kaari pamantakari?”

⁴⁶ Ari ikantaiyini irirori: “¡Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaitzi!”

⁴⁷ Ikantaiyanake Fariseo: “¿Pimatzitakaroma eerokaite pishinetaka iramatavitemi?”

⁴⁸ ¿Tzimatsima aparoni ajevarite kempisantakeriri irika shirampari? ¿Tzimatsima eejatzi naakaite Fariseo kempisantakeriri?”

⁴⁹ Intaanira ikempisantamatsitziri atziriite kaari iyotakoterone Ikantakaanaitane, ovasankitaarira irinayete.”

⁵⁰ Ikanta Nicodemo, Fariseo-tatsiri itzimiranki pokaintsiri iriñeeri Jesús, ikantanake:

⁵¹ “Okantzi Ikantakaanaitane, te oshinetaantsite iyakoventeri atziri terika ankemajaan-teri aakaite inkene ayotero opaita jantakeri.”

⁵² Ari ikantaiyanake irirori: “¿Eerokatakema eejatzi Galilea-satzi? Piñaanaperotero Osankinajanorentsi, ari piñaakero tekatsira kamantantaneri poñaachane Galilea-ki.”

Tsinane mayempiro

⁵³ Ipoña jiyaaatayeeni ipankopayeeniki.

8

¹ Iro kantacha Jesús tonkaanake irirori otzishiki Olivos.

² Ikanta okitaitamanai, ipiyaa tasorentsipankoki. Osheki atziri piyotzimentavaari, saikapai Jesús jiyotaapairi atziriite.

³ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo-payeeni jamakeneri aparoni tsinane jomonthagaitakari omayempitzi. Jovatziyapaakero niyankineki ipiyotaiyani.

⁴ Ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, iroka tsinane jomonthaakotajaantaitakaro omayempivaizti.

⁵ Ikantakaanake pairani Moisés-ni intsitokaitero, kantachari tsinane. ¿Tsitaktya pikantzika eeroka?”

⁶ Iro josampitantariri irikaite ikovi inkompitakaityaari, ontzimantyaari ompaitya inkantakoteriri. Iro kantacha Jesús oyootanaka josankinavaintantaro irako kipatsiki.

⁷ Eekerora josampiyeeatziiri, ari ikatziyanaka joyootakara, ikantanakeri: “Terika pinkaariperoshiretaiyeni pikaratayakenira eerokaite, petakaantyaaro pintsitokantyaaro mapi iroka tsinaneka.”

⁸ Eejatzi joyootanaa, japiitanairo josankinavaitzi kipatsiki.

⁹ Ikanta ikemaiyavakero kantachari, ari ipiyayetanaa, ikinkishiretakoyetanakero tsikara ikantayeta iriroriite. Iriira etatainakaro ipiyanaka antarikonaite. Ikanta isaikanake Jesús apiteroini itsipatakaro tsinane jamayeetakeri,

¹⁰ ikatziyanaa joyootaka, ari josampitziro ikantziro: “Tsinané, ¿Tsikama ikenaiyakeni? ¿Tekatsima iyaatakairone iriyakoventemi?”

¹¹ Akanakeri iroori okantziiri: “Tekatsitya, Novinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakoventzimi. Piyaatai iroñaaka, eerora papiitairo pinkaariperoshirevaitai.”

Jesús kitainkatakotziri osavisatzi

¹² Ipoña japiitanakero Jesús jiyotairi atziriite, ikantziiri: “Naakatake kitainkatakotziri osavisatziite. Itzimirika oshentashiretaiyaanane naaka, aritake nonkitainkashiretakotairi, onkempivaityaaro te inkenavaitai otsirenikitzi.”

¹³ Ari ikantaiyanakeni Fariseo-payeeni: “Povakoventavaitashitaka pikinkithatakovaita apaniro, tekatsira apantyaarone okaratzi pikinkithatakovaitaka.”

¹⁴ Ari jakanake Jesús: “Apantaro okaratzi nokinkithatziiri naaka, okantavetaka noñaaventakovaitetaka apaniro. Tema niyotzi tsika nopoñaakaro, tsika janta niyaatai. Iro kantamaitacha eerokaite, te piyotayeroni.

¹⁵ Iro pametashitapiintakari eerokaite poshiyakotari atziriite jiyakoventantzi. Irooma naaka tekatsi niyakovente.

¹⁶ Irooma aririka niyakoventante naaka, okaratzi nokantayetziri omaperotaty, tema te apaniro niyakoventante, aña ari nokaratziri Ashitanari itzimi otyaantakenari.

¹⁷ Jiroka okantzi Ikantakaantaitane ipayeetakemiri eerokaite:

Aririka oshiyavakaa inkantayeteri apite kamantakotantsine, omaperotaty okaratzi ikinkithatziiri.

¹⁸ Naakatajaantakera kamantakotaincha. Eejatzi Ashitanari otyaantakenari irijatzi pashine kamantakotanari. Apitera nokaratzi nokamantakotaka.”

¹⁹ Ari josampitanakeri: “¿Tsikama isaikiri Ashitamiri?” Ikantzi Jesús: “Eerokaite te piyotaiyenani naaka, eejatzi pikempitairiri Ashitanari. Arimi piyotaiyenami naaka, ari piyotakerimi eejatzi Ashitanari.”

²⁰ Arira ikinkithayetakero Jesús jiyotaanzira tasorentsipankoki, janta tsika jovayeetapi-intziri kireeki jashitakaayeetariri Pava. Iro kantamaitacha tekatsira aakaanterine, tema tekeri omonkarapaiteta.

Tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite

²¹ Ipoña japiitanakero Jesús ikantzi: “Aririka niyaatai, osheki pinkokovayetaina eerokaite, iro kantamaitacha ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite.”

²² Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “¿Ishinevaitatyaama irika. Irootya ikantantari eero areeta aakaite tsika iriyaate irirori?”

²³ Ikantanake Jesús: “Osavisatzi pinayetzi eeroka, irooma naaka jenokisatzi nonatzi. Ari pinampitaro eerokaite kipatsiki, irooma naaka inkiteki nonampitaro.

²⁴ Irootake nokantantamiri: ‘Ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema eerorika pikempisantairo nokamantakovetakara niinkarika naaka, irootakera pinkamakotan-taiyaarori piyaariperonka.’ ”

²⁵ Ipoña josampitanakeri: “¿Niinkama eeroka?” Ari jakanake Jesús: “Aritake nokamantz-itakami ovakeraini.

²⁶ Tzimatsi osheki nonkantemiri, ari niyakoventakemi eejatzi. Tema okaratzi iñaavaiziri otyaantakenari kyaaryoori onatzi. Okaratzi nokamantayetzimiri eerokaite osavisatziite, irootake ikamantajaantanari irirori.”

²⁷ Iro kantacha irikaite kemakeriri Jesús, te inkemathatavakari jiñaaventatziiri Ashitairi.

²⁸ Irootake ikantantanakeri Jesús: “Aririka pimpaikakotakaantakeri Itomi Atziri, ari-paitera piyote naakatake. Tera naaka antashivaityaarone nokovakaari. Intaani niy-otaantziro okaratzi jiyotaanari Ashitanari.

²⁹ Tema itzimi otyaantakenari ari itsipashiretana naaka. Te irookaventena Ashitanari, tema nantapiintziniiri okaratzi ookimotariri.”

³⁰ Ikanta iñaaventayetakerora Jesús iroka, osheki kempisantanakeriri.

Iro kyaaryoori isaikakaashivaitanaiyaamine

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri judío-payeeni ikaratzi kempisantanakeriri: “Aririka poisokerotanakyaaro noñaane, eerokatake kyaaryoori niyotaaneete.

³² Aritake piyotairo kyaaryoori, iro saikakaashivaitanaiyaamine.”

³³ Jakaiyanakeni irikaite: “Icharineete Abraham-ni nonayetzi naakaite. Te intzime impaitya omperavaityaanane. ¿Opaitama pikantantanari eeroka: ‘Ari pisaikashivaitanaiya?’”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Ikaratzi antapiintzirori kaariperori, kempivaitaka omperataty-eeyarimi. Omaperora.

³⁵ Aparoni omperataari kapichera isheninkavaitayeetyaari, iriima aparoni itomiitari inkantaitayeeyaani isheninkamirinkayeetari.

³⁶ Tema aririka isaikakaashivaitanaiyaami Itomiitari, arira pisaikashitziivaitaiya.

³⁷ Niyotaiyimi icharineete Abraham-ni pinatzi. Iro kantamaitacha pikovaiyakeni povená, tema te ookimotami noñaaneyetari.

³⁸ Iroora noñaaventayetzi naaka okaratzi joñaakanari Ashitanari. Irooma eerokaite pantayetashitaro pikemakotairira ashitamiri eeroka.”

Iriira ashitariri kamaari

³⁹ Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Aña iri Abraham-ni ipaiyeetziri Ashitanari, iriitake novaisatziite!” Ipoña ikantzi Jesús: “Eerokami charinetyaarineni Abraham-ni, ari pantakeromi okaratzi jantayetakeri irirori.

⁴⁰ Iro kantacha, okantavetaka noñaaventaperotakemiro okaratzi jiyotakaakenari Pava, pikovaiyakeni eerokaite povená. ¡Iro kaari irimatanete pairani Abraham-ni!

⁴¹ Irojatzi pantapiintaiyakeri okaratzi jantakeri pairani pivaisatziite.” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “¡Tera naakaite irovaiyantane thainkatasorensivaitaneri. Apaniro ikanta Ashitanari, iriitake Pava!”*

⁴² Ari jakanakeri Jesús: “Omaperomi iri Pava ashityaamine, ari petakotakyaanamí, tema Pavaki nopoñaakaro naaka, jirikatakana. Tera naaka pokavaitashitachane nonintakaaneekiini, aña iri Pava otyaantakenari.

⁴³ ¿Opaitama kaari pikemathatantana eerokaite? Iroora kantakaantzirori tera pinkovaiyeni pinkempisanterono noñaane.

⁴⁴ Iriitake ashitakamiri kamaari, pantapiintakeneri okaratzi ikoviri. Tema ari jashi jovakero kamaari ovakera etantanakarori, jovamaashiretantzi. Thairi jinatzi, te iriñaavaitero kyaaryoori. Aririka inkove iramatavitante, jiñaavaitziro thaiyaantsi. Iririite thairi jinatzi.

⁴⁵ Irooma naaka noñaavaitziro kyaaryoori ñaantsi, temaita pinkempisantaiyena eerokaite.

⁴⁶ ¿Tzimatsima jaka aparoni pikarataiyake iyoperotajaantziro ikantzira: ‘Kaariperoshireri jinatzi Jesús?’ Tema kyaaryoori onatzi okaratzi noñaavaitziri ¿opaitama kaari pikempisantantana?

⁴⁷ Itzimirika jashitari Pava, ikempisantziro iñaane Pava. Irooma eerokaite tera jashitaami Pava, te pinkove pinkempisantaiyeni.”

Itzimitaika Cristo

⁴⁸ Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Omatatya nokantaiyakemi Samaria-satzi pinatzi, tema kamaari pinatzi.”

⁴⁹ Ari jakanake Jesús: “Te nonkamaarite, noñaapinkathatziri naaka Ashitanari. Irooma eerokaite, te piñaapinkathataiyenani.

⁵⁰ Kaarira naaka kovashitachane piñaapinkathayetena, aña tzimatsi pashine kovatsiri iriñaapinkathayeetena, iriitakera iyakoventantaatsine.

⁵¹ Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai. Omaperora.”

⁵² Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “Ari niyoperotaiyini omapero pikamaritzi. Tema kamake Abraham-ni, ari ikempitakari kamantanteneriite, kamayetake maaroiteni. Ipoña pikantziya eeroka: ‘Itzimirika kempisantairone noñaane, eero ikaamaneyetai.’

⁵³ ¿Panayirima eeroka nocharineni Abraham? Kamake irirori, ari ikempiyetakari kamantanteneriite eejatzi. ¿Tzikama pimpaimatsityaaka eeroka?”

⁵⁴ Jakanake Jesús: “Naakami kovashitachane iriñaapinkathayeetenami, tekatsi apantyaarone. Iro kantacha itzimi ñaapinkathatakantantari, iriitake Ashitanari. Irijatzi pikantapiintavetaiyarini eerokaite ‘Novavane.’

* **8:41** Ikantakoitziri jaka “thainkatasorensivaitaneri,” irijatzira ikantayeetziri mayempiriite. Tema joshiyakaaventapiintakeri pairani judío-payeeni, te inkinataneyari Pava, jantayetzirora kaariperori.

⁵⁵ Iro kantamaitacha eerokaite te piyotayerine. Irooma naaka noñiiri. Aririkami nonkante 'te noñiiri,' thairi nonake nokempitakotamiro eerokaite. Iro kantacha omapero noñiiri. Nokempisanziro iñaane.

⁵⁶ Pairani Abraham-ni, picharineyetanakari eerokaite, ikimoshiretake iriñeerora nom-pokapaitete. Aritake jiñaamaitakana, iniroite ikimoshiretake."

⁵⁷ Ipoña judío-payeeni ikantanakeri Jesús: "Tekeraminta ontzime eeroka 50 posar-entsite. ¿Ipoña pikantzi piñiiri Abraham-ni?"

⁵⁸ Ari jakanake Jesús: "Tekeraminta intzimeeta Abraham-ni. 'Naakatzitaka.' Omaper-ora."[†]

⁵⁹ Ikanta irikaite jaayevetanaka mapi ikovi impicheerimi. Iro kantamaitacha Jesús, jomanapithatanakari. Shitovanake tasorentsipankoki.

9

Jovashincheeri Jesús mavityaakitatsiri itzimapaake

¹ Ikanta ikenayetzira Jesús, jiñaake aparani mavityaakitatsiri, jashi jovatziiro ovakera itzimapaake.

² Ikanta iriyotaane josampitakeri, ikantziri: "Rabí, ¿Ipaítama imavityaakitantari itzi-make irika shirampari? ¿Irooma kantakaanarori iyaariperonka ashitariri? ¿Irojatzima kantakaanarori iyaariperonka irirori?"

³ Ari jakanake Jesús, ikantzi: "Te iro kantakaanterone iyaariperonka irirori, te onkantaantero iyaariperonka ashitariri eejatzi. Iro okantantari iroka, onkantya iriñaantayeetyarori iroñaakantayeetero ishintsinka Pava.

⁴ Eenirora okitaitetzi, ontzimatye antero irantavaire itzimi otyaantakenari. Tema aririka ontsirenitana, tekatsira kanterone irantavaite.

⁵ Eenirora nosaiki naaka jaka kipatsiki, naakatake kitainkatakotziri osavisatzi."

⁶ Ikaratkeri iñaavaitake Jesús, ichoontanake kipatsiki, jamirokake kapicheeni kipatsipi-tha irakoki, jotziritaakitakeri mavityaakirika.

⁷ Ipoña jiñaanatzi ikantziri: "Piyaate pinkivaakitya janta ovaankanaata paitachari Siloé." Ari ikenanake mavityaakiri, ikivaakitapaaka. Ikanta ipiyapaaka, kantanai jameni kameetha.*

⁸ Ikanta isheninkapayeeni, ikaratzi ñaayetapiintziriri ikampitanti impashiyeetyaari, josampitavakaayeta, ikantzi: "¿Kaarima irika saikapiintatsiri ikovakotantzi impashiye-eetyaari?"

⁹ Tzimayetatsi kantatsiri: "Iriitake." Pashine kantayetatsi: "Aña kaari, iriivaivetaka." Iro kantamaitacha, ikantzi irirori: "Naakatake."

¹⁰ Ipoña josampitanakeri: "¿Tzikama pikantairoka pamenantaari kameetha iroñaaka?"

¹¹ Ari ikantanake irirori: "Irinta shirampari paitachari Jesús, iriitake matakenerori, tzimatsi jotziritakenari nokiki, ipoña ikantakana: 'Piyaate ovaankanaata Siloé. Ari pinkivaakityaari.' Ikanta niyaatanake, ari nokivaakitapaaka, kantanai namene."

¹² Ipoña josampitanakeri: "¿Tzikama iroñaaka irika shirampari?" Ari ikantzi irirori: "Te niyote."

Fariseo-payeeni josampitzi mavityaakiri eshitakotaatsiri

¹³ Ipoña jaayeeetanakeri mavityaakivetachari isaikayetzi Fariseo-payeeni.

¹⁴ Tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, jotziritaakipaitetantakariri Jesús mavityaakivetachari, iro jamenantaari kameetha.

¹⁵ Ari josampitakeri Fariseo-payeeni tsika okanta jamenantaari kameetha. Ikantanake irirori: "Jotziritantakanaro nokiki kapiche kipatsi, ipoña nokivaakitaka. Amenaana iroñaaka kameetha."

¹⁶ Ari ikantayetzi Fariseo: "Itzimi antakero iroka kaarira irashi Pava, tema te iriñaapinkathatero kitaite jimakoryaantaitari." Iro kantacha ikantaiyini pashine: "¿Kaariper-oshireri irinatyeeeni, eero jantaajatzirimi iroka?" Tera jaapatziyavakaamentaro ikan-taiyakerini Fariseo-payeeni.

¹⁷ Ari japiitakeri josampitzi mavityaakivetachari: "¿Ipaítama pikinkishiretari eeroka, itzimikama amenakagaimiri kameetha?" Ikantzi irirori: "Kamantanteri jinatzi."

¹⁸ Kantaira iroñaaka jamenavaitai kameetha, te inkempisante judío-payeeni mavityaakipero jinaveta. Irojatzii ikaimantakariri ashitariri,

[†] 8:58 Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi: "Naakatzitaka," ari oshiyakero jiñaavaitake Pava pairani, jiñaanantakariri Moisés-ni. Tema pairani Moisés-ni josampitakeriranki Pava, ikantziri: "Tzikama pipaitaka." Ari jakanake: "Naakat-zitaka." Iro jiyotantaiyarini Judío-payeeni jiñaavaitake Jesús, ikovatzi irimonkaraiyaari Pava. * 9:7 Iroka paitachari "Siloé," irojatzii ipaitayeetzi: "Otyaantaari."

¹⁹ josampitavakeri, ikantziri: “¿Iriima pitomi irika? Pinkantenatya ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake ¿Tsikama okantaka jamenantaari iroñaaka kameetha?”

²⁰ Ikantanake ashitariri: “Niyotaiyini iriitake novaiyane, ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake.

²¹ Iro kantacha te niyote tsika okanta jamenantaari kameetha iroñaaka, te niyote eejatzi ipaita amenakagairiri kameetha. Posampiteri irirori, antari jinake, iriitake kamantemine.”

²² Iro ikantantari ashitariri tema itharovatzi, ikantaiyakera judío-payeeni: “Intzimerika kantaintsineri Cristo inatzi irika Jesús, eerora noshineyetairi inkyagai apatotapiintaiyani.”

²³ Irootake ikantantakari ashitariri: “Posampiteri irirori, antari jinake notomi.”

²⁴ Japiitakero judío-payeeni ikaimairi mavityaakivetachari, ikantziri: “Piñaapinkathateri Pava, pinkamantena kyaaryooperoini, eero piñaapinkathavaitashitari irika shirampari kaariperoshireri jinatzi.”

²⁵ Ari ikantanake irirori: “Te niyote naaka kaariperoshireri jinatzi. Intaani niyotzi naaka mavityaakiri nonaveta. Iro kantacha amenaana kameetha.”

²⁶ Japiitakeri josampitziri: “¿Tsitakya ikantakemika? ¿Opaita jantakeri jamenakaan-taamiri?”

²⁷ Ari jakanairi: “Aritake nokantakemi, iro kantacha te pinkempisante. ¿Opaitama pikovantari napiitemiro? ¿Pikovatziima pinkempisantaiyerini eerokaite?”

²⁸ Ari jetanakari ikaviyavaitanakeri, ikantaiyini: “Pinkempisanteri eeroka irika shirampari, irooma naakaite nonkempisantero Ikantakaanane Moisés-ni.

²⁹ Niyotaiyini naakaite jiñaanatakeri Pava pairani Moisés-ni. Iriima irika, tekatsi iyoterine tsika ipoñaakari.”

³⁰ Ari jakanake shirampari, ikantzi: “¡Tsikama okantatyaaka iroka! Aña jamenakagaana naaka kameethaini, teya piyotataiteri eerokaite tsika ipoñaakari.

³¹ Ayotaiyini maaroni te ikemiri Pava kaariperoshireri. Intaani ikemiro iñañaatane itzimi ñaapinkathatziiriri, ikaratzi antanairori ikovakayiriri.

³² Tekatsira ankemakoventapiinte tzimatsi amenakagairine mavityaakitatsiri itzima-paake.

³³ Eeromi ipoñaakaro irika shirampari janta Pavakinta, eerotya jimataajtziromi iroka.”

³⁴ Ari ikantanakeri: “Piyaariperonka pitzimakaake eeroka. ¿Pikovima piyotayetaina naaka iroñaaka?” Jomishitovakaantaitakeri.

Mavityaakishireri

³⁵ Iyotake Jesús jomishitovakaantaitakeri mavityaakivetachari. Ikanta jiñagairi apaata, josampitairi: “¿Pikempisantzirima eeroka Itomi Atziri?”

³⁶ Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, pinkantena tsika itzimi, inkene nonkempisanteri.”

³⁷ Ikantzi Jesús: “Aritake piñaakeri, naakatake itzimi pikinkithavaitakaake.”

³⁸ Ikanta irika shirampari jotyeerovashitanakari Jesús iñaapinkathatanakerira, ikantziri: “Nokempisanzimi Pinkathari.”

³⁹ Ipoña ikantzi Jesús: “Nopokake naaka jaka kipatsiki namenakoyetantai, ari onkantya iramenayetantaiyaari mavityaakiri. Iriima ikaratzi amenavetachari, mavityaaki inkantaiya.”

⁴⁰ Tzimayetatsi Fariseo tsipatakari Jesús, ikemakerira ikantakeri, josampitanakeri: “¿Pikempitakaanatyaanarima naakaite mavityaakiri?”

⁴¹ Ikantanake Jesús: “Omaperomi pinkempityaari mavityaakishireri eerokaite, tekatsira iyakoventemirone piyaariperoshirenka. Irooma pikantaiyini te pikempitari mavityaakishireri, irootataikera piñaantaiyaarori iriyakoventantaiyaamiro pipiyathatakana.”

10

Joshiyakaaventaitziro oishatanto

¹ Ipoña ikantanake Jesús: “Itzimirika kaari kyaatsine omorojanoki oishatanto, irataitashitakyaarika onampinatantoki inkyaanatyaari, koshintzi jinatzi, kaariperori jini. Omaperora.

² Iriima itzimi kyaatsiri omorojanoki, iriitakera aamaventapiintari oisha.

³ Iriirika ashitaryaajaanterone aamaventarori ashitakorontsi, impoña inkye aamaventariri oisha, impairyaaetapaakeri oisha inkaimayetapai, ari iriyovaantetavairi oisha. Iri omishitovajaanterine jaamaventapiintari iroishate.

⁴ Aririka iromishitovakeri jakakiroki maaroni, iri eevaterine aamaakoventariri, iroy-aatzimaityaari oisha tema jiyovaantetziri iri aamaventariri.

⁵ Iro kantacha tera joyaatziri kaari jiñaapiintzi, aña osheki ishiyapithatari, tema te iriyovaanteteri.”

⁶ Ari ikantake Jesús joshiyakaaventziniri, iro kantacha te inkemathataiyerini irikaite opaita ikantziri.

Ikempitari Jesús kameethari aamaakoventantaneri

⁷ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Naakatajaantakera oshiyarori omorojano oishatanto. Omaperora.

⁸ Ikaratzi kaariperoriite etakarori ipokake tekeramintha nompoke naaka, joshiyashitakari koshintzi. Irootake kaari ikempisantantaiyarini oisha.

⁹ Naakatajaantake oshiyarori omorojano. Intzimerika kyagaatsine noshiyakarora omorojano, aritake iravisakoshiretai. Ari iroshiyakotaiyaari oisha ipiipyata ikyaapiintzi, ishitovapiintzi eejatzi. Te onkovityiimotyaaari irovarite.

¹⁰ Iriima koshintzi intaani ipoki inkoshite, irovante, iraperotante. Irooma naaka nopokake nañaakaashireziiyetantai.

¹¹ Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Tema aparoni kameethari aamakoventariri oisha, ishineventari iroishate.

¹² Tema aparoni impinayeeteri jaamaventari oishanentsi, aririka iriñaavakeri ovaminthariri piratsi, jookaventziri, ari onkanta irovakaantayeentayaaari piratsi ishianakara aamaventariri, oivaraa inkantayetanakya pashine piratsi.

¹³ Iro ishiyantari aamaventashitariri, tema intaani ikovashita impinayeeteri. Tera iri oisha inkovaperote iramaakoventayaaari.

¹⁴ Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Niyoyetziri noishate. Jiyotayetana eejatzi irirori.

¹⁵ Ikempitara jiyoperotana naaka Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka niyoperotzitari irirori. Noshineventari naaka noishate.

¹⁶ Eeniroyetatsi eejatzi pashine noishate kaari saikatsine jaka. Ontzimatyé namayetairi irirori jaka. Aritake inkempisantayetaina irirori. Aparoni inkanta ipiyotaiyaani. Aparoni inkantaiya aamaakoventaiyaarine.

¹⁷ Jetakotana naaka Ashitanari tema noshinetero nañaantare inkene nañagai eejatzi.

¹⁸ Tekatsira shintsiventenane, aña naakatake shinetashitacha. Oztimimotana noshintsinka noshinetantari, iro nañaantaiyaari eejatzi. Tema irootake ikovakeri Ashitanari nantero.”

¹⁹ Ikanta ikemaiyavakeroni judío-payeeni iroka ñaantsi, japiitanakero te iraaapatziyavakaanaiya.

²⁰ Tzimatsi osheki kantayetanaintsiri: “¿Opaitama pikempisantantari? Ikamaaritatziri, iro ishinkiventantakari.”

²¹ Iro kantacha pashine kantatsi: “Tekatsira kamaari materone iriñaavaitero iroka ñaantsi. ¿Kantatsima kamaari iramenakagairi mavityaakivetachari?”

Ikisaneentanakeri judío-payeeni irika Jesús

²² Aritake kyaarontsipaitetai. Okanta janta Jerusalén-ki, joimoshirenkaitatziro tasorentsipanko.

²³ Ari isaikitakari Jesús tasorentsipankoki, janiivaiziri avisatapeshitzira ipaitayeetziro “Irashi Salomón.”

²⁴ Ipoña judío-payeeni ipiyotzimentapaakeri, josampitakeri: “¿Tsikapaitema onkarate pinkisoshiretakaayetena? Eerokarika Cristo, intsityaa pooñaarontataitenaro.”

²⁵ Jakanake Jesús ikantzi: “Aritake nokamantaiyakemi, temaita pinkempisantena. Okaratzi omatakaayetakenari ishintsinka Ashitanari, ooñaarontaperovaitakero kameethaini.

²⁶ Iro kantacha eerokaite te pinkempisantaiyeni, tema te pinkempitakaantayetya eerokami noishate.

²⁷ Ikarayetzi kempitakaantaachari noishate jiyovaantetana, niyotzitari eejatzi naaka. Joyaayetana iriroriite.

²⁸ Naakatake kañaanetakaaayetairine. Eero ipeyavaita, tekatsi aapithatenarine.

²⁹ Ikaratzi jashitakaakanari Ashitanari, tekatsira aapithatenarine, tema iri matzirori jiririitetziri anaakoperotantatsiri maaroni.

³⁰ Tema itspashiretanara Ashitanari, kempivaitaka aparonimi nonkanta.”

³¹ Ikanta judío-payeeni jaavetanaa mapi ikovi intsitokerimi,

³² iro kantacha Jesús, ikantanakeri: “Iro ishintsinka Ashitanari antakaayetakenarori osheki kameethayetatsiri okaratzi piñaakoyetakenari eerokaite. ¿Tsikama otzimika pintsitokaventenari?”

³³ Ari ikantaiyanakeni judío: “Te iro ompoñaantayaaari nonkove nontsitokaventemiro kameethari okaratzi pantayetakeri, aña iro nontsitokaventemi pithainkatasorentsitakeri

Pava. Tekatsi pimpaimatsitya eeroka, atziri pinatzi, iro kantzimaitacha pikempitakaan-tashivaitaka Pavami pinatyē.”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Jiroka osankinata Ikantakaantaitane, Naaka kantatsi: ‘Pavaite pinaiyini eerokaite.’

³⁵ Ayotaiyironi Osankinajanorentsi, eero okantzi atekañaanetero. Iriitajaantake Pava paitakeri atziriite ‘Pavaite’ itzimi jiyotakaayetakeri iñaane.

³⁶ ¿Ipaitema pikishimatantanari eerokaite pikantaiyini nothainkatasorentsitake nokantakera naaka Itomi Pava? Aña naakatataike jookotake, jotyaantakena nompoke kipatsiki.

³⁷ Eeromi nantziro naaka okaratzi jantziri Ashitanari, eerora pikempisantaiyini.

³⁸ Iro kantacha aritakera nantakero. Onkantavetya eero pikempisantana naaka, iro pinkempisante okaratzi notasonkaventantayetake, iro piyoperotajaantantyaari iri notsi-pashiretari Ashitanari, itsipashiretana eejatzi irirori.”

³⁹ Ari ikovavetaiyani eejatzi irakaanterimi, iro kantacha Jesús ishiyapithatanakari.

⁴⁰ Piyanaa Jesús katonkokero jiña Jordán. Ari isaikapai janta, tsika joviinkaantanziranki Juan-ni.

⁴¹ Osheki atziri jatashitakeriri jiñiiri Jesús. Ikantaiyini: “Okantavetaka Juan-ni te intasonkaventantayete irirori, iro kantacha okaratzi ikinkithatakotakeriri irika shirampari kyaaryoori onatzi.”

⁴² Oshekira kempisantanakeriri Jesús janta.

11

Ikamantakari Lázaro

¹ Tzimatsi aparoni mantsiyari shirampari paitachari Lázaro, Betania-satzi jinatzi, ari janta onampitarori María ipoña Marta irento.

² (Iroka María, iritsirora Lázaro, irootakeranki saitantakari kasankaari iitziki Avinkatharite ipoña oshetantanaari oishi.)

³ Okanta apiteka iritsiro Lázaro, okantakaantakeri Jesús: “Pinkathari, jimantsiyatatz paapatziyane.”

⁴ Ikanta ikemavakera Jesús, ikantzi: “Iroka mantsiyarentsi eero ovamaantzi, aña ari iriñeeterori ishintsinka Pava, ari iriñeeterori eejatzi ishintsinka Itomi Pava.”

⁵ Okantavetaka Jesús osheki jetakotaro Marta, eejatzi irento, ipoña Lázaro,

⁶ ikemavetakara ikantaitakeri jimantsiyatatz, eekero jovavisaanaatzi apite kitaite isaikavaitana.

⁷ Ipoñaashitaka ikantanairi iriyotaane: “Thame ampiye Judea-ki.”

⁸ Ari ikantaiyanakeri iriyotaane: “Rabí, irovakera ikovaiyini janta judío-payeeni irovemi. ¿Eejatzima pikovi pimpiyanai janta?”

⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema omapero osamanitzi aparoni kitaite ikaratzi 12 hora? Itzimirika aniitatsiri kitaipaiteki, te jantzivavaita, tema jiñaakeri kitainkari jaka kipatsiki.*

¹⁰ Iriima itzimi aniitatsiri tsirenipaiteki, jantzivavaita, tema ikovityaatya janta kitainkari.”

¹¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Makoryakera aapatziyane Lázaro, iro kantacha ontzimatye niyaate noviriintairi.”

¹² Ari ikantaiyanake iriyotaane: “Pinkathari, kempitaka iro ireshitakotai, tema imakoryaatzi.”

¹³ Okaratzi Jesús ikantavetariri iriyotaane imakoryaatziira Lázaro, iñaajaantaiyini iriyotaane iro jiñaaventakotzi Jesús makoryaantsi.

¹⁴ Ipoña jooñaarontanakeri, ikantziri: “Kamakera Lázaro.

¹⁵ Ovana nokimoshiretake te nosaika janta, tema iro pinkempisantaperotantyaari, thame aate ameneri.”

¹⁶ Ikanta Tomás ipaitayeetziri “Tsipari,” ikantanakeri ikarataiyini jiyotaanetari: “Thametya oyaatanakeri, añaamatsite eerorika jovamaayeetai aaka.”†

Iri Jesús, oviriintantaneri, añaakaantaneri

* **11:9** Oshiyakaaventachari jaka “12 hora,” irañaantare onatzi Jesús, iro kempitakarori aparoni kitaite. Tema jiñaavaitakerora Jesús iroka, jiyotzi tekeri omonkarapaiteta irovamaantaiyaariri. Jiroka ikantakeri: “Pinkinkishiretakotero opaita avisatsiri aririka aniite kitaipaite. Tema aririka aniite kitaipaite, kameetha okoñaatzi, eero antzivavaita, añañi eejatzi tsika ankene eero amenaashivaita tsikarika aate. Irooma aniiterika tsirenipaite, osheki antzivavaita, amenaashitya tsikarika aate. Irootake aatantyaari iroñaaka tsika jinintakairo Pava, eero amenaashivaita aate. Eerorika aatzi tsikarika ikovakairo Pava, aritake amenaashivaitakya tsika aate. Tema iriitake Pava oshiyarori iroñaaka kitainkari, tsikarika aate, eero amenaashivaita.” † **11:16** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

¹⁷ Ikanta jareetzimatapaaka Jesús, ikemapaake tzimakotake Lázaro 4 kitaite ikitayeetan-takariri.

¹⁸ Tera intainaperote Betania osaikira Jerusalén,‡

¹⁹ iro jiyaatashitantakarori judío-payeeni iroka Marta ipoña María, onkantya im-poshenkaatyaarori ikamakera iyaariri.

²⁰ Okanta iyotakera Marta iro irareetzimatya Jesús, jatanake omonthaavakyaari. Iro saikanaintsi María pankotsiki.

²¹ Okantavakeri Jesús iroka Marta: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.

²² Iro kantacha niyotzi naaka aririka pinkampiteri Pava ompaitya irantemiri, aritake irimatakemiro.”

²³ Ari jakanakero Jesús: “Aritake irañagai piyaariri.”

²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi aritake impiriintai apaata overaantapaakyaarone kitaite impiriintantayetaiyaari ikaratzi kamayetsiri.”

²⁵ Ipoña Jesús ikantanakero: “Naakatake oviriintantsiri, naakatake ovañaantaneri. Itzimirika kempisantainane naaka, onkantavetakya inkame, ari irañagai.

²⁶ Ikaratzi añaaayetsiri iroñaaka, intzime kempisantainane, eero ikaamaneyetai. ¿Pikempisantziroma iroka?”

²⁷ Ari okantzi iroori: “Ari Pinkathari, nokempisantzimi naaka eerokatake Cristo Itomi Pava, itzimi ishinetaikeri impoke jaka kipatsiki.”

Jiraapaaka Jesús ikitayeerira Lázaro

²⁸ Ikaratakero Jesús ikantayetakero iroka, jatanake Marta okaimiro irento María, okamantathatapaakero, okantziro: “Areetapaaka iyotaantaneri, ikaimimi.”

²⁹ Okanta okemavake María, katziyanaka, jatanake oñeeri Jesús.

³⁰ Tekeratsita irareetya Jesús nampitsiki, irojatzi isaikake omonthaavakarira Marta.

³¹ Ikanta jiñeetakero María okatziyanaka ipoña oshiyana, irikaite judío ikaratzi tsi-patakarori opankoki, iposhenkaro, joyaataiyanakero jiñaajaantake iravaaitatyeya kitataariki.

³² Okanta areetapaaka María isaikake Jesús, otyeerovashitapaakari okantziri: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.”

³³ Ikanta Jesús, jiñaakero María irayimotapaakari, ari ikempitapaakari eejatzi judío-payeeni oyaatapaakerori, iniroite jovashiretanaka, okatsitzimoshiretanakeri,

³⁴ josampitanakero: “¿Tsikama janta pikitakerika?” Ari ikantaitanakeri: “Pimpoke Pinkathari, piñeeri.”

³⁵ Ari jiraapaakari irirori Jesús.

³⁶ Ipoña ikantaiyanakeni judío: “¡Pameneri iniroite jetakotataikari!”

³⁷ Iro kantacha tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Iriivetaka irika amenakairiri mav-ityaakiri, ¿kaarima jamenanta tsika inkenakairo eero ikamantami Lázaro?”

Ipiriintaa Lázaro

³⁸ Apiitanakeri Jesús okatsitzimoshiretanakeri, jiyaatashitanakeri okarikiini kitataari. Omorona onatzi, iro mapi joshepitayeetanakariri.

³⁹ Ikantanake Jesús: “Potanampyeero mapika.” Ari okantanake Marta iritsiro kamaintsiri: “Pinkatharí, kempitaka aritake jenkaake, tema tzimake 4 kitaite ikamantakariri.”

⁴⁰ Ari jakanake Jesús: “¿Tema nokantakemi, pinkempisantenarika, ari piñaakero ish-intsinka Pava?”

⁴¹ Jotanampyeetakero mapi. Ipoña jamenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, nopaasoonketzimi eeroka, tema pikemana.

⁴² Niyotzi ari pinkantapiintya pikemana. Irootake nokantantari inkemantyaari irikaite atziri saikaintsiri jaka, onkantya inkempisantantyaari eerokatake otyaantakenari.”

⁴³ Ikanta okaratapaake iñaavaitakero iroka, ikaimanake: “¡Lázaro, pishitove!”

⁴⁴ Shitovapai kaminkari, joosotakaro manthakintsi irako eejatzi iitziki, irojatzi japonaporotakaro jankoviitayeetanavakariri. Ari ikantzi Jesús: “Poosoryaakoteri, iriyaaita.”

Ikamantavakaita irovakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Irootakera ikempisantantanakariri osheki judío-payeeni ikaratzi jataintsiri itsipataro María, ikaratzi ñaakerori okaratzi jantakeri Jesús.

⁴⁶ Iro kantacha tzimayetsi jatashitanakeriri Fariseo-payeeni. Ikamantapaakeri okaratzi jantakeri Jesús.

‡ 11:18 Kantakotachari jaka “te intainaperote,” iro oshiyarori ikantayeetziri iroñaaka 3 kilómetro, irojatzi ikantayeetziri pairani 15 estadio.

⁴⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, japatotaiyakeri jevariite, ikantaiyini: “¿Tsikama ankantyaarika? Irika shirampari osheki itasonkaventan-take.

⁴⁸ Aririka añaashiminthatyaari, ari inkempisantaiteri maaroiteni. Impoña impokake ijevarepayeeni Roma-satzi, imporokakaantakero tasorentsipanko, iraperotakaantakero anampitsite.”

⁴⁹ Iro kantacha, aparoni ikarataiyini, paitachari Caifás, iriitake ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanake irirori: “Te piyotaiyeni eeroka.

⁵⁰ Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai, ari onkantya eero japeroy-eetantai anampiki.”

⁵¹ Iro kantacha Caifás, iriitakera omperatasorentsijanori, iñaavaitakaakeri Pava. Okan-tavetaka te iriyovetyaaro, iriira Jesús jiñaaventajaantake inkamimenteru isheninkapayeeni.

⁵² Tera intaani inkamimenteru isheninkapayeeni, aña ontzimatye inkamimenteru maaroiteni itomiite Pava oivaraayetainchari, onkantya irovithaakaantaiyaariri inkarate irashitaiyaari.

⁵³ Aripaitera ikovaiyakeni ijevare judío-payeeni irovamairi Jesús.

⁵⁴ Irootake Jesús kaari ikovantanaa inkempiyayetanaiaari judío-payeeni. Aña shito-vanake isaikakera Judea, jatake tsika te inampiitaro osaiki nampitsi paitachari Efraín. Ari isaikakaapairiri iriyotaane.

⁵⁵ Irootaintsira iroimoshirenkapaiteairo judío-payeeni Anankoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Jerusalén-ki irovetsikashireyeta.

⁵⁶ Ari ikokovayeetakeri Jesús, josampitavakaiyani janta tasorentsipankoki: “¿Tsikama pikantaiyini eeroka? ¿Arima impokake irirori joimoshirenkaita?”

⁵⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipayetakari omperatasorentsijanoriite, ikantantayetake: “Intzimerika iyotaintsine tsika isaiki Jesús, inkamante, naakaanteriita.”

12

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Aritake kapatapaaka 6 kitaite iroimoshirenkantyaarori Anankoryaantsi, jatake Jesús Betania-ki, inampiki Lázaro itzimi joviriintairiranki.

² Ari iroimoshirenkaitakeri Jesús. Iro Marta oyiitantatsi. Ari isaikitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús jovaiyani.

³ Amakotapaake María kasankaari. Osheki ovinaroni iroka. Osaitantapaakari iitziki Jesús. Ipoña oshetantanaari oishi. Kasankainka okantanaka maaroni pankotsiki.*

⁴ Ikanta Judas Iscariote, iriyotaane Jesús itzimi pithokashityaarine apaata, ikantanake:

⁵ “¿Opaitama kaari ipimantayeetantaro iroka kasankaari? Ari aantakyaami osheki kireeki, iri aneshinonkayetantyaaririmi ashinonkainkari.”†

⁶ Iro kantacha Judas tera iro inkantantyaari jetakotatyaari ashinonkaariite, aña koshintzi jinatzi. Iriitake jovayeetake inkempoyeeri kireeki, iro kantacha ikoshitapiintziri kapicheeni.

⁷ Ari ikantanake Jesús: “Piñaashiminthatyaaro, aña iroovetaka okashiyakaakanari, inkitay-eetakenara.”‡

⁸ Iriima ashinonkainkariite ari inkantaitatyeeni isaikimotemi, irooma naaka eero nokantaitatyaani nosaikimotemi.

Ikamantavakaita irovaiteri Lázaro

⁹ Osheki Judío-payeeni iyotaintsi ari isaiki Jesús janta Betania-ki. Jiyaataiyakeni janta, tera intaani irameneri Jesús aña eejatzi Lázaro, itzimiranki joviriintairi Jesús.

¹⁰ Iro kantacha omperatasorentsijanoriite ikamantavakaayeta eejatzi iroveri Lázaro.

¹¹ Tema iriitake Lázaro kantakaantakerori kaari jaapatziyayeetantanaari judío-payeeni ikempisantaitanakerira Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Osheki atziri jataintsiri Jerusalén-ki iroimoshirenkero Anankoryaantsi. Okanta oki-taitamanai, ikemaiyakeni ari impokeri Jesús nampitsiki.

* **12:3** Iroka kasankaari ñaaventachari jaka, iro jovetsikayeetzi inchatya paitachari “nardo.” Okaratzi otenatzi aparoni libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 300 gramo. † **12:5** Kantakotachari jaka “osheki kireeki,” irijatziira ikantayeetziri pairani “300 denario.” Iri ipinayeetziriri antavairyaaantsi, aririka imonkaratzimatakeru aparoni osarentsi irantavaitake.

‡ **12:7** Tzimatsi jameyeeetari pairani. Aririka inkamakaantayeete, isaitantari kasankaari, inkene inkitataiteri.

¹³ Ipoña ichekaiyanake oshiyarori kompiropena. Jataiyanake iromonthaavakyaari, ikaimaiyini ikantzi:

¡Kaakitataike añaaapinkathare!

Tasonkaventaari jinatzi, tema pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¡Iriitake Avinkathariperotetaiyaari aakaite Israel-mirinkaite!

¹⁴ Ari jiñaapaake Jesús evonkiri burro, ikyaakotanakari, tema okamantakotzitakari Osankinajanorentsi, ikantaitake:

¹⁵ Sion-satoité, eero pitharovaiyini,

Pokataike Pivinkatharite,

Ikyaakotakari evonkiri burro.

¹⁶ Ovakeraini, te inkemathataiyeroni iriyotaane iroka. Iro kantacha jovajenokashitaaroranki irovaneenkaro Jesús, aripaitera ikinkishiretanaka iriitakera Jesús josankinatakoyeetzi.

¹⁷ Atziriite ikaratzi tsipatariranki Jesús joviriintairi Lázaro, ikinkithatakoyetakero okaratzi jiñaakeri.

¹⁸ Irootakera, jiyaatantayetanakari atziriite jomonthaavakari Jesús, tema ikemakotakeri joviriintantake.

¹⁹ Iriima Fariseo-payeeni ikantavakayiani iriroriite: “Piñaakero, kempitaka eero akit-sirinkiri. Pameneri, iro iriyaatashiteri maaroiteni.”

Ikokovatziri Jesús griego-thatatsiri

²⁰ Tzimayetsi griego-thatatsiri konovakariri atziriite jataintsiri joimoshirenkaiyani.

²¹ Ipokashitapaakeri griego-thatatsiri irika Felipe, Betsaida-satzi, nampitsi saikatsiri Galilea-ki. Ikantapaakeri: “Pinkathari, nokovi noñeeri Jesús.”

²² Ari jiyaatanake Felipe, ikamantapaakeri Andrés. Apiteroite jiyaataiyanake, ikamantakeri Jesús.

²³ Ari ikantanake Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri.

²⁴ Aparoni okitho kaari sampiikitatsine impankiitero, ari ashi ovamatsitero onkantya apakithoroini. Irooma aririka osampiikitapainte ikitakiitakero, ari iriñeetakero onkithokiperotai. Omapero. §

²⁵ Itzimirika etakotashivaitachari jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima itzimi manintanakerone jantashivaiyetari jaka kipatsiki, ikamaventanaatziirora inkañaneyetai.

²⁶ Tzimatsirika kovatsiri nonkempitakaanteri notzikatane, inkempitakotyaanaro naaka. Tsikarika nosaikai naaka, ari isaikitaiya eejatzi irirori notzikatane. Itzimirika nokempitakaari notzikatane naaka, iriira Ashitanari kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri apaata.”

Ikamantakota Jesús irovamaiteri

²⁷ “¡Iniroite okatsitzimoshiretakena iroñaaka! ¿Tsikama nonkanteka? ¿Nonkantema: ‘Ashitanari, povatsinaryaakoshiretaina?’ ¡Aña irootakera nopokantakari, nomonkaratairo!

²⁸ Ashitanari, poñaakantero povaneenkaro.” Ikemayeeatzi ñaavaitanaintsiri inkiteki, ikantaitzi: “Aritake noñaakantakero, iroñaaka napiitero.”

²⁹ Atziriite piyotainchari ikaratzi kemavakerori, ikantaiyanakeni: “Ookatharontsi onatzi.” Iro kantacha ikantayetzi pashine: “Aparoni maninkari ñaanatakeriri.”

³⁰ Ari ikantanake Jesús: “Tera intaani naaka iñaanayete, aña eeroikaite jiñaavaaitzimentaitake.

³¹ Irootzimataitakera iriñeeteri irovasankitaayeeteri okantakaantziro iyaariperonka o-avisatziite, iroitsinampaayeetari eejatzi pinkathariventashivaitantainchari.

³² Iro kantacha aririka irovatzikakoitakena jaka kipatsiki, aritake nonkaimashiretanari maaroiteni.”

³³ Ari jooñaarontzirori Jesús tsika onkantya aririka irovamaayeetakeri.

³⁴ Ari jakaiyanakeni atziriite: “Ayotaiyini okantziri Ikantakaantaitane: ‘Kañaaneri inatzi Cristo.’ ¿Opaitama pikantantari eeroa ontzimatyete irovatzikakotaiteri Itomi Atziri? ¿Ni-inkama Itomi Atziri?”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Eenirotsatsira isaikimotanaimi ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro kantacha intaanira isaikanai kapicheeni. Pinkempitakaantero paniitatyeeemi okitainkatzi, ari onkantya eero omapokantami kempitarori tsireniri. Tema ikaratzi aniitatsiri otsirenikitzi, te iriñeero tsika ikeni.

§ 12:24 Kantakotachari jaka “okitho,” trigo onatzi.

³⁶ Pinkempisantairi ipaiyeetziri 'Kitainkari' eenirora isaikimoyetzimi, pinkempitakotyaa irirori."

Te ikempisantaiyini judío-payeeni

Ithonkanakero iñaavaitanakero iroka, shitovanake Jesús. Te joñaakantanaa.

³⁷ Okantavetaka Jesús osheki itasonkaventantavetaka inampiitekira irikaite, te inkempisantaiyeni.

³⁸ Ontzimatye omonkaratya josankinatakeri kamantantaneri Isaías-ni, kantatsiri:

Pinkathari, ¿Niinkama kempisanterone añaane?

¿Niinkama joñaakayeetakeri ishintsinka Pinkathari?

³⁹ Jiroka pashine josankinatakeri Isaías-ni, irootake kaari ikempisantantayeeta, ikantaker-anki:

⁴⁰ Iri Pava mavityaakitakaakeriri,

Imasantzitakaayetakeri,

Ari onkantya eero jokichaatanta

Eero ikemathavainetanta.

Ari onkantya eero ipiyashitantaana naaka,

Novavisaakotantaiyaariri.

⁴¹ Iro iñaavaitankarori iroka Isaías-ni tema jiñaamampyaakityaaro irovaneenkaro Jesús, irootake ikinkithatakotantakariri.

⁴² Iro kantacha, osheki judío-payeeni kempisantanairiri Jesús, ari jimatzitanakaro iriiper-oriite. Iro kantacha te irooñaarontero, tema itharovakaayetatyaa Fariseo-payeeni, eerora ishineyetai inkyaayetai japatotapiintaiyani.

⁴³ Ari okantamaitaka. Iriira ikovaperotajaantanakeri Fariseo-payeeni irap-atziyaminthatyaari, iriima Pava, tera.

Jesús iyakoventairine atzirite

⁴⁴ Ari iñaavaitanake shintsiiini Jesús, ikantanake: "Itzimirika kempisantainane naaka, tera apaniro ikempisantana, aña ikempisantzitakeri otyaantakenari.

⁴⁵ Ikaratzi okitaanari naaka, okempivaitakaro iriimi irokitakyaami otyaantakenari.

⁴⁶ Irootake nopokantakari naaka, nonkempitaiyaari 'Kitainkari,' ari onkantya nonkitaantakotantaiyaariri osavisatzi. Eero isaikayetai otsirenikitzi inkarate kempisantainane.

⁴⁷ Tema te iro nopokantyaari naaka jaka kipatsiki novasankitaante, aña iro nopokantakari novavisaakotante. Iro kantacha ikaratzi kemayevetarori noñaane, temaita inkempisante, kaarira naaka ovasankitayerine.

⁴⁸ Itzimirika manintakenari, kaari kempisantairone noñaane, tzimakera impaitya ovasankitayerine. Kempivaitakara iroka ñaantsipayeeni okaratzi noñaavaiyetakeri atzirimi onatye, iroora ovasankitaantaatsine apaata, ipiyathavaantetaitanara.

⁴⁹ Tema naaka te noñaavaitashivaitya nonintakaanekiini. Ashitanari, itzimi otyaantakenari, iriitake kantakenarori okaratzi nokantayetakeri, okaratzi niyotaantayetakeri.

⁵⁰ Niyotzi naaka okaratzi ikantakaantziri Ashitanari iro kañaanetakaanatsiri. Ari okantari, okaratzi nokantayetakeri naaka, nothotyaatziirora okaratzi ikantajaantakenari Ashitanari."

13

Jesús ikivakiitziri iriyotaaneete

¹ Ari kapatapaaka aparoni kitaite iroimoshirenkantayeetyaarori Anankoryaantsi. Jiyotake Jesús monkarapaitetapaaka irookaventantyaarori kipatsika iro iriyaatai intsipatapaiyaari Ashitariri. Iniroite jetakoyetakari ikaratzi kempisantakeriri, ari ikantapiintatya jetakotari irojatz iovekaraantantapaakarori.

² Ikanta isaikaiyini jovaiyani, aritakera kamaaritanake Judas Iscariote, itomi Simón, itzimi pithokashityaarine Jesús.

³ Jiyotake Jesús tema ipoñaatyaaro irirori Pavaki, aritake impiye janta. Iriitake shintsitakaaperotakeriri Ashitariri.

⁴ Ari ikatziyanaka isaikakera jovaiyani, isapokanakero iveviryaakoro, jovathakitankakoro aparoni manthakintsi.

⁵ Ipoña jaake jiña isakero kivaakomentoki. Ikivakiyetakeri iriyotaane, ipoña joshekiyetaari manthakintsi jovathakitakari.*

⁶ Iro inkivakiitanyaarimi Simón Pedro, ikantanake irirori: “Pinkatharí, ¿eero kama kivakiitenane naaka?”

⁷ Ari ikantzi Jesús: “Te pinkemathatero iroñaaka okaratzí nantziri, iro kantacha apaata, ari pinkemathatairo.”

⁸ Ikantanake Pedro: “¿Eero noshinetamaitami poshiyaari onampitaari pinkivakiitena!” Jakanake Jesús: “Eerorika nokivakiitzi, tera paapatziyana.”

⁹ Ikantzi Simón Pedro: “¡Pinkatharí, eerotyá pikivakiitashitana, aña pinkivena maaroni nakoki eejatzi noitoki!”

¹⁰ Iro kantacha Jesús, jakanairi: “Ikaratzi ovakera kaatainchari intaani onkovajaantya iroñaaka inkivakiyetya, tema ari kitetake maaroni. Aritake kitetayakemi eerokaite, okantavetaka te maaroite pinkiteshretaiyeni.”

¹¹ Tema jiyotakeri Jesús itzimi pithokashityaarine, irootake ikantantakari: “Te maaroite pinkiteshretaiyeni.”

¹² Aritakera ithonkakero ikivakiyetaakeri, ikithaatanaaro Jesús iroveviryaakoro, saikanai eejatzi tsika jovaiyani, ari ikantzi: “¿Pikemathatakeroma eerokaite okaratzí nantakeri?”

¹³ Pikantapiintaiyana eerokaite ‘Iyotaanarí, Pinkatharí.’ Omatatya pikantantanari eerokaite, tema naakatake.

¹⁴ Naakara ‘Iyotaaneri,’ naakara ‘Jevari.’ Iro kantacha, noshiyakotakari onampitaari eejatzi nokivakiyetaakeri, ari pinkempitayetyaari eerokaite pinkivakiitavakaayetya.

¹⁵ Naakatake oñaakakemirori, onkanta pinkempitakotantyaanarori eerokaite tsika nokantakemi naaka.

¹⁶ Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Tekatsi eejatzi aparoni otyaantari anaakoteri itzimi otyaantakeriri. Omaperora.

¹⁷ Aririka pinkemathatanairo iroka impoña pantanairo, aritake pinkimoshiretai.

¹⁸ Jiroka nonkantemiri, iro kantacha, tera maaroiteni noñaaventaiyemi. Niyotziri naaka ikaratzí nyoshiyetairi. Arimaitaka omonkaratyaari Osankinajanorentsi, kantatsiri: Tzimatsi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.

¹⁹ Aririka omonkaratayá iroka, iroora pinkempisantaperotantyaanari ‘Naakatzitaka.’ Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.†

²⁰ Intzimerika aapatziyaarine notyaantane, naakajaantake jaapatziyaka eejatzi. Itzimirika aapatziyakaanari naaka, iri jaapatziyajaantaka itzimi otyaantakenari.”

Ikamantzi Jesús iri pithokashityaarine Judas

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ Ari ithonkanakero iñaavaaitakero iroka, iniroite okatsitzimoshiretanakeri Jesús. Eekero jooñaarontanakitziro iñaaventakeri, ikantzi: “Pikaratayakeni eerokaite jaka tzimatsi aparoni pithokashityaanane. Omaperora.”

²² Ari ipampoyaavakaanairo iriyotaane, te iriyote tsika itzimi iñaaventzi.

²³ Ikanta aparoni iriyotaane, iretakoperotane Jesús, itzimi saikimotakeriri okarikiini jovaiyani,

²⁴ jiñaakeri Simón Pedro jiñaanacheratziri, ikantziri: “Posampiteri niinka jiñaaventziri.”

²⁵ Ikanta irirori, jontsitokanakari okarikiini, josampitakeri: “Pinkatharí, ¿Niinkama?”

²⁶ Ari jakanake Jesús: “Piñeena nashete kapicheeni tanta, intzimerika nompake, iriitakera.” Jashetake kapicheeni tanta, ipakeri Judas Iscariote, itomi Simón.

²⁷ Ikanta jovavakero Judas tanta. Aripaitera ikamaaritanake. Ari ikantziri Jesús: “Panterootara thaankiini pikinkishiretapiintakari.”‡

²⁸ Iro kantacha ikaratzira jovaiyani tekatsira kemathatavakerone opaita ikantantariri.

²⁹ Tema Judas iriitakera kempoyiriri kireeki, iñaajaantaiyini ikantatziiri Jesús iriyaateeta iramanante tsika ompaitya iromoshirenkaiyaarini, iñaajaantake eejatzi iramanantatyé impayeteri ashinonkainkariite.

* 13:5 Iro jameyeteri judío-payeeni ikivakiyetaapiinta inkyaayetaapiintantyaari ipankoki. Iroka antavairentsi, intaanira jantapiintziro aparoni onampitaari. Tema aparoni iriiperori atziri, eero okantzi inkivakiyetaane. Irootake kaari okameathatzi motantari ikivakiyetaakeriranki Jesús iriyotaane. Iro jantantakarori iroka Jesús, onkanta iriyotaantyaariri iriyotaane, onkantavetya jevarimi irinatye aparoni atziri, ontzimatyé iraaapatziyaari pashine, inkempitakotyaaari ikantara aparoni onampitaari, tsinampashire inkantya. † 13:19 Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi “Naakatzitaka,” ari oshiyakoro jiñaavaaitake Pava pairani. Pamenero eejatzi Jn. 8.58. ‡ 13:27 Kantakotachari jaka “aripaitera ikamaaritanake,” tera iro kantakaanerone jovavakero Judas tanta, okanta ikamaaritantanakari, aña iriitajaantake kantakaashitakarori ikamaaritantanakari.

³⁰ Aritakera jovavakaro Judas tanta, jatanake. Aritake tsirenitanake.

Ovakerari Ikantakaantaitane

³¹ Aritakera jatanake Judas, ikantzi Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitan-taiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. Iro ompoñaantyaari eejatzi iriñeetairo irova-neenkaro Pava.

³² Tema ari okantari, iriitajaantakera Pava oñaakanterone iriñeetantyaarori irovaneenkaro. Iroñaakatajaantakera irantero.

³³ Notomiite, kapichetapaakera nosaikimoyetanaimi. Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha ero piñagaana, Irojatzi nokantzitakariri asheninkapayeeni judío, irojatzí napiitzityaamiri nonkantemiro eerokaite, tema ero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.

³⁴ Jiroka ovakerari nokantakaantane. Ontzimatyera petakotavakaayetaiya. Nokempitara naaka netakoyetami, ari pinkempitanaiyaari eerokaite, petakotavakaayetaiya.

³⁵ Aririka petakotavakaanaiya eerokaite, ari iriyoyeetaimi maaroiteni eerokayetake niyotaane.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ikanta Simón Pedro josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, ¿tsikama piyaateka?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Tsika janta niyaate naaka, ero okantzi poyaatena eerokaite iroñaaka, irooma apaata ari onkantake poyaatena.”

³⁷ Ikantanake Pedro: “Pinkathari, ¿opaitama ero okantanta noyaatemi iroñaaka? ¡Aritake noshineventakyaami!”

³⁸ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Omaperoma pishineventyaana? Aña tekeramintha iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te nyoteri Jesús.’ Omapero.”

14

Iri Jesús oshiyarori avotsi jareetantaitari Ashitairiki

¹ “Eero povashirevaitaiyani. Paventaiyaari Pava, paventaiyaana eejatzi naaka.

² Janta ipankoki Ashitanari tzimatsi osheki tsika anampitapaiyaaro. Eeromi otzimi, ero nokantavaitzimi niyaatai novetsikayetapaimi tsika pinampitapaiyaaro.

³ Aririka niyaatai, aririka novetsikayetaimi tsika pisaikai, ari nompiyashitaimi naayetaatemi, onkantya pintsipatantaiyaanari eerokaite tsikarika nosaikajaantai naaka.

⁴ Piyotaiyironi eerokaite avotsi jiyaatantaitari tsika nosaikai.”

⁵ Ari ikantanake Tomás: “Pinkathari, te niyotaiyeni tsika piyaate. ¿Tsikama nonkantyaaka niyotantyaarori avotsi?”

⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakara ‘Avotsi,’ ‘Kyaaryoori,’ ‘Añaantarentsi.’ Intaanira impampithavookitayeetaina naaka, ari irareeyeetaiya janta Ashitanariki.

⁷ Arimi piyoperotaiyenanemi, ari piyotairimi eejatzi Ashitanari. Aña aritake piyotzi-tataikari iroñaaka, iriitake piñaapiintakeri.”

⁸ Ikantanake Felipe: “Pinkathari, intsityaa poñaakenari Ashitamiri, tekatsi pashine nonkove.”

⁹ Ari ikantanake Jesús: “Felipe, ari osamanitake notsipayetakami eerokaite, ¿tekerama piyotena? Ikaratzi ñaakenari naaka, jiñaakeri Ashitanari. ¿Opaitama pikantantari?”

¹⁰ ¿Tema pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori? Okaratzí nokantayetziri, tera naaka nintakaashivaityaarone noñaaventemiro. Aña iri Ashitanari tspashiretanari, iriitake antakaajaantanaro irantavaitane.

¹¹ Pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori. Okompitzimotamirika iroka, irootya pinkempisantaajate notasonkaventantayetake.

¹² Inkarate kempisantainane naaka, ari intasonkaventantayetai eejatzi. Aritake irimap-erotanakero intasonkaventante, ananakero okaratzí jiñaakoyeetakenari, tema niyaatzimatai naaka nontsipatapaiyaari Ashitanari. Omaperora.

¹³ Maaroni pairyagainane naaka inkovakoyetaina iñaañaatana, aritake nomatakeneri. Ari onkantya intharomentayeetantyaariri Ashitanari, okantakaantziro jimatzimotantakeri Itomi.

¹⁴ Ompaityaarika pinkovakoyetainari pimpairyagaina naaka, aritake nomatakemiro.”

Ishinetaantaitziri Tasorensinkantsi

¹⁵ “Aririka petakoyetaiyaana, aritake pinkempisantairo nokantakaantane.

¹⁶ Ari nonkampitairi Ashitanari irotyaantemi pashine Ookaakoventaneri,

¹⁷ Tasorensijanori irinatye, iriitake tsipashiretapiintaiyaamine. Iriima osavisatziite ero isaikimotziri, tema te onkante iriñeeri te iriyoteri eejatzi. Irooma eerokaite piyotaiyirini, tema isaikimotakemi, iriira nampishiretantaiyaamine.

¹⁸ Eerora pikempitakotari miritzi jookaventayeetziri, ari nompiyashitaimi.

¹⁹ Irootaintsira, ero jiñaayetaana osavisatziite. Iro kantacha eerokaite ari piñaayetaina, kañaaneri pinkantayetaiya tema kañaaneri nonatzi naaka.

²⁰ Aripaitera piyoyetai notsipashiretari Ashitanari, eejatzi eerokaite pitsipashiretana, ari nokempitari naaka notsipashiretami eerokaite.

²¹ Inkarate kempisantavaanteyetainane, joñaakantziro kyaaryooperoini jetakotana. Irootake iretakotantaiyaariri Ashitanari, eejatzi naaka ari netakotaiyaari, ari noñaakayetaiyaari."

²² Ikanta Judas (kaarira Iscariote) josampitanakeri: "Pinkathari, ¿Opaitama poñaakantaiyaanari naakaite, eeroya poñaakayetaari pashineete?"

²³ Jakanake Jesús: "Ikaratzi etakotanari naaka, ikempisantavaantetana. Irootake iretakotantaiyaari Ashitanari. Ari nokaratairi Ashitanari nontsipashireyetaiyaari irikaite.

²⁴ Iriima kaari etakotyaaanane, ipiyathavaantetakana. Tera naaka iyotashivaitaaronne okaratzi nokantayetakemiri, aña Ashitanari otyaantakenari iri iyotakaayetakenanari.

²⁵ Nokamantatziimiro maaroni irokapyeeni eenirora nosaikimoyetzimi.

²⁶ Iriima Tasorensinkantsi, Ookaakoventaneri, irotyaantemiri Ashitanari intzime impoyaatyaananeri, iriira iyotakaapaakemirone maaroni, impampithashiretakaayetaimiro okaratzi nokantayetakemiri.

²⁷ Kameethara pisaikayetai. Tera iro noñaaventashitya tsika okanta isaikakaantzi osavisatziite. Aña naaka matzirori onkantya pisaikantaiyaari kameethaperoini. Eero povashirevaitashita, ero pitharovavaitashita eejatzi.

²⁸ Aritake pikemayetakena nokantake: 'Iro niyaatai, impoña nompiye ari ankaratai asaikayetai.' Arimi petakoperoyetyaanami, eeromi povashirevaitami nookayetanaimira, aña aritakemi pinkimoshireventakenami piyotakera niyaataye Ashitanariki, anaataikeneri iroñaaka natziritapaintzira.

²⁹ Nokamantatziatyaamirora iroka, onkantya pinkinkishiretantyaari apaata, omonkarapaitetapaakyaarika.

³⁰ Eerora nonkinkithavaitzitakaayetyaami, tema aatsikitake pinkathariventantashive-tachari kipatsiki. Okantavetaka te ipinkathariventana naaka.

³¹ Aritake onkantyaari, onkantya iriyotantyaari osavisatziite netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaratzi ikantanari irirori. Pinkatziyeeyeni. Thame aate."

15

Ikempitaro Jesús oponkitzithapero pankirentsi

¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: "Naakara kempitarori oponkitzithaperori pankirentsi. Iriima Ashitanari iri kempitakariri itzimi pankitziroiri.

² Eerorika okithotzi nohevatha, ichekathatziro ashitarori. Irooma otzimi kithotatsiri, jovameethachevatziro, jovaankiityaakotziro inkene onkithoperote.

³ Kempivaitaka iroñaaka aritake kaankiityaakoyetakemi eerokaite, okantakaakami ñaantsipayeeni nokamantayetakemiri.

⁴ Aparoni ohevatha pankirentsi otzimi chevoryaathataintsiri ero okithotai, aña ontzimatyee oshookantyaaro oponkitzitha. Ari okempitari eejatzi eerorika poisokerotana, eerora okantzi pantayetairo kameethari.

⁵ Naakatake kempitakarori oponkitzitha pankirentsi, irooma eerokaite pikempitakoro nohevatha pinayetatzii. Ikaratzi oisokerotanari naaka ari nokempitizakariri irirori, kempivaitaka izhekimi inkithoperotai. Eerorika pitsipashireyetaana, tekatsira pantayetai.

⁶ Ikaratzi kaari oisokerotyaaanari naaka, ari nookaventayetairi. Ari inkempitayetaiyaaro okamachevathatzi pankirentsi, jaayetziro intagaiteero.

⁷ Oisokerorika povayetaina, pinkyaaryoventanairorika okaratzi niyotaaayetakemiri, pinkovakotairi Ashitanari opaiyetarika pikoviri, aritake irimatakemiro.

⁸ Aririka pimatanairo joshiyakaaventayeetakero kithokiperotatsiri pankirentsi, aritake iriyoyeetaimi omapero niyotaaneyetaami. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Ashitanari.

⁹ Iniroite netakoyetakami, noshiyakari Ashitanari jetakotana naaka. Panintaavaitaaronne netakoyetaami.

¹⁰ Eekerorika pinkempisantanakityeero nokantakaantane, ari panintaavaitaaronne netakotanka, nokempitairora naaka nokempisantavaantetziri Ashitanari nanintaavaitaro iretakonka.

¹¹ Iro nokamantantamirori iroka inkene ankaratayi enkimoshirete, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari eeroka.

¹² Jiroka nokantakaantane: Ontzimaty petakotavakaayetaiya nokempitairora naaka netakoyetaami eerokaite.

¹³ Tsikarika itzimi shineventariri inkamimentera irapatziyane, joñaakantatziirora jektakotziitanta.

¹⁴ Naapatziyane pinayetatzi eerokaite aririka pantanairo okaratzi nokantzimiri.

¹⁵ Aritapaake nokempitakaantami onampitaari, tema aparoni onampitaari te iriyote okaratzi jantayetziri onampitariri. Aña nokempitakaantaami naapatziyane, tema nokamantaimiro maaroni ikantanari Ashitanari.

¹⁶ Tera eerokaite iyoshiitakenaneri, aña naaka iyoshiitayetaimi eerokaite. Naakatake otyaantayetemine piyaayete tsikarika, pinkempitakotaiyaaro pankirentsi kithoperotatsiri, ari pinkantapiintanakitayee. Ari onkanya irimayetantaiyaamirori Ashitanari ompaiyaarika pinkovakotenari pimpaiyaayetainarika.

¹⁷ Jirokataka nokantakaantzimiri: Ontzimaty petakotavakaayetaiya.”

Inkisaneentayetanakemi osavisatziite

¹⁸ “Aririka piñaayetakero inkisaneentayetanakemi osavisatziite, pinkinkishiretero ari ikantaitakana naaka ikisaneentavaitaitakana.

¹⁹ Eekeromi poshiyaakotyaari osavisatziite, ari iretakoyetakaamimi, ikempitavakaara irirori jektakotavakaiyani. Iro kantacha niyoshiitayetaimira naaka, pikempiyayetari osavisatziite, irootake ikisaneentantamiri. Kempivaitaka iroñaaka kaarimi eeroka osavisatziite.

²⁰ Pinkinkishiretero nokantzitakamiri: Tera iñaapinkathayeeziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Ari inkempitayeezemiri eerokaite inkovayeete irovaitemi, inkempitayeenara naaka. Ari okempitari eejatzi ikaratzi kempisantavaantetakenari naaka, aritake inkempisantayetaimi eerokaite.

²¹ Iro inkovayeetantyaari irovayeetemi, naakatake irovimentaitemi, okantakaantziro tera iriyotaina iri Pava otyaantakenari.

²² Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeorikami nopokimi niyotaaayetairi. Iro kantacha iroñaaka eerora okantai irookaakoventaiyaro iyaariperonka.

²³ Ikaratzi kisaneentakenari naaka, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari.

²⁴ Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeromi notasonkaventzimoyetakeri okanta jiñaayeeantakaro kaari jiñaapiintaitzi. Okantavetaka jiñaayetakero irokapayeeni, eekero ikisaneentatyaana, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari.

²⁵ Ari okantzimaita, tema ontzimaty omonkaratya osankinarentsi, kantatsiri: Ikisaneentashivaitaitakana.

²⁶ Iro kantacha aririka impokake ‘Ookaakoventaneri,’ Tasorentsiperotatsiri, intzime notyaantapaimiri nontsipatyaari Ashitanari, iriitakera iyotaashiretakotantapaakenane naaka.

²⁷ Impoña pinkinkithatakoyetaina eerokaite, tema ari pitsipayetzitakana ovakeraini etantanakarori.”

16

¹ “Iro nokantayetantamirori irokapayeeni, eero povashaantantaro paventaashiretyaana.

² Ari piñaayetakero eero ishineyetaimi pinkyagai tsika japatotapiintaita. Ari piñaayetakero eejatzi irovayeetemi, iriñaajaantayeete jantatziiniri Pava kameethari.

³ Iro irimatantyaarori iroka, tema te iriyoteri Ashitanari, te iriyotena eejatzi naaka.

⁴ Aririka omonkaratakya iroka, iroora pimpampithashiretakotantyaarori nokantayetakemiri. Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.”

Jantakaantziri Tasorentsinkantsi

“Tera nonkamantziyaamiro ovakeraini iroka, tema irojatzi notsipayetami.

⁵ Iro kantacha iroñaaka jataana nontsipatapaiyaari itzimi otyaantakenari. Iro kantacha tekachaajaini osampitakoventerone tsikara niyaatai,

⁶ intaani povashiretaiyani pikemakenara nokantakemiro irokapayeeni.

⁷ Iro kantacha pinkeme nonkantemiro kyaaryoori. Iroora kameethatzimotzimiri eerokaite niyaatai. Tema eeorika niyaatai, eerora ipoki paitachari ‘Ookaakoventaneri’ intsipashiretapiintayetaiyaami. Iroora aririka niyaatai, naakatajaantake otyaantapairine.

⁸ Aririka impokapaake Tasorentsinkantsi, iriira ooñaarontapaakeneriri ikinkishirevaishitari osavisatziite, tema ikenakaashivaitakaro ikinkishiretakotaro tsika

okantakota kaariperonkantsi, tsika okantakota kameethashirenkantsi, tsika okantakota iyakoventaanzi.

⁹ Ari iriyotakaayetairi iroora kaariperonkantsi eerorika ikempisantayeetana naaka.

¹⁰ Ari iriyotakaayetairi iroora kameethashirenkantsi, nomatziroora naaka novameethashiretantzi, tema niyaatairika Ashitanariki eero jokiyetaana.

¹¹ Ari iriyotakaayetairi itzimi jiyakoventayetakeri, iriitakera irika pinkathariventashivaitakariri osavisatziite.

¹² Eenirotatsi osheki onkarate nonkantemiri, iro kantacha iroñaaka kempitaka aritake anaanakemi nokantayetakemiri.

¹³ Aririka impokake Tasorentsijanori, iriitake iyotakaapaakemirone maaroni kyaaryoori. Tema eero iñaavaitashivaitaro ikovakaashitari irirori, aña inkamantantayetero ikemakari. Ari iriyotakagaimiro onkarate avisayetatsine apaata.

¹⁴ Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite, ari onkantya iriyotantayeetaiyarori novaneenkaro.

¹⁵ Tema okaratzi jiyotanetari Ashitanari, irojatz niyotanetari naaka. Irootake nokantantakari: 'Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite.'

Onkantavetya povashiretya, aritake pinkimoshireyetai

¹⁶ "Kapichetapaake eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi. Tema niyaataatyete naaka Ashitanariki."

¹⁷ Ikanta iriyotaane josampitavakaanaka: "¿Opaitama ikantakotziri? Ikantayetakai kapichetapaake eero añaayetairi, iro osamanivetakya ari añaagairi eejatzi, tema iriyaataatyete Ashitaririki."

¹⁸ ¿Opaitama ikantakotziri 'kapichetapaake?' Te ankemathatero opaita iñaaventziri."

¹⁹ Ari jiyotake Jesús ikovaiyatziini irosampiteri, ikantanakeri: "Nokantaiyakemi: 'Kapichetapaake, eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi.' ¿Irootakema iroka posampitavakaamentari?"

²⁰ Ari piñaayetairo piraavaitaiya, ovashiretziita pinkantayetaiya, piñaaminthaterira osavisatziite ikimoshiretaiyini. Onkantavetya povashiretziitaiyaani, aritakera piñeero pinkimoshireyete. Omapero.

²¹ Aririka ontzimaanzimimate aparoni tsinane, okemaantsivaita. Iro kantacha aririka intzimake ovaiyane, ompeyakotanakero okemaantsivaitaka aña okimoshireventanakitzi-iri eenchaanikite.

²² Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyete povashireneentavaiya eerokaite iroñaaka. Iro kantacha aririka piñaavaina, osheki pinkimoshiretanai, tekatsi ovashiretakaiyaamine.

²³ Apaata tekatsira posampitainari naaka. Tema iri Ashitanari matayetamirone ompaityaarika pinkovakotenari pimpairyayetainarika.

²⁴ Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthavaitashitakeri. Iroora iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatyete pimpairyapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari."

Noitsinampaakero naaka osavisato

²⁵ "Noshiyakaaventatziimiro maaroni irokapayeeni noñaaventakemiri. Iro kantacha irootaintsi omonkaratya eero nooshiyakaaventayetaimiro, aña koñaaroini noñaaventaimiri Ashitairi.

²⁶ Apaata, ari piñaayetairo eerokaite pimpairyagaina pinkovakoyetairirika Ashitanari. Tera naaka kempitakoventaimine.

²⁷ Tema iriitajaantake Ashitairi etakoyetaami eerokaite. Iro jetakoyetantaamiri, tema eerokaite petakoyetaana naaka, tema pikempisantaiyakena ari nopoñaakari naaka Pavaki.

²⁸ Noshitovanake Ashitaririki okanta nopokantanakari jaka kipatsiki. Iroñaaka nookaventanairo kipatsi iro nompie Ashitairiki."

²⁹ Ipoña ikantaiyanakeni iriyotaane: "Iroñaakara koñaatanake piñaavaitziri, te poshiyakaaventavaitero.

³⁰ Noñaayetakemi iroñaaka piyotziro maaroni tsikarika opaiyeta, te onkovajaantya intzime impaiya osampitemine, aña piyotziro opaiyetarika ikinkishireyetaari. Irootakera nokempisantantari omapero pipoñaaka Pavaki."

³¹ Ari jakanake Jesús, ikantzi: "¿Arima, kempisantayetaimima iroñaaka?"

³² Monkarapaitetzimatapaaka. Iroñaakara, piñaayetero aparopayeeni eerokaite poivaraiya pinkenayete tsikarika, ari pookaventanakena apaniroini. Iro kantacha temaita nosaikete apaniro, aña Ashitanari tsipatanari.

³³Nokamantayetzimiro maaroni iroka onkantya piñaantyaarori kameetha pisaike pintsipatyaana naaka. Jaka osaviki, osheki piñaayetero eerokaite piñaashivaityaaro. Iro kantacha, pishintsishireyete. Tema noitsinampaataikero naaka osavisato.”

17

Jesús jamanakotziri iriyotaane

¹ Ikanta ithonkakero ikantayetakero irokapayeeni, amenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, monkarapaitetapaaka. Poñaakantayetairo iroñaaka irovaneenkaro pitomi, ari onkantya iroñaakantantyaarori pitomi eejatzi povaneenkaro eeroka.

² Eerokatake ovakeriri okanta ipinkathariventantakariri maaroiteni atziri, ari onkantya inkañaaneyetakaantyaariri ikaratzi pashitakaakariri.

³ Aririka iriyoyeetaimi apaniro Pipavaperotzi eeroka, iriyoyeetairi Jesucristo itzimi potyaantakeri, arira inkañaanetakaayetairi.

⁴ Noñaakantakemiro povaneenkaro jaka kipatsiki, nothotyakemirora pikantakenari nantero.

⁵ Pishinetena nontsipatyaami iroñaaka, Ashitanari, ari ankarate añaayetairo avaneenkaro akempitara pairani tekeramintha ovetsikero kipatsi.

⁶ Irikaite piyoshiitairi pashitakaanari, niyotayetairi niinkarika eeroka. Eerokatake ashitzikakariri, ipoña pashitakaayetanaari naaka. Nokempisantakaayetaimiri piñaane.

⁷ Ikinkishireyeta iroñaaka, okaratzi niyotanetari naaka, eerokatake iyotakaayetanarori.

⁸ Niyotayetairi okaratzi piyotakaayetaanari, ikempisantayetanakero irikaite. Ipampithashiretanana kyaaryoo nokaratzimi eeroka, ikempisantayetanai eerokatake otyaantakenari.

⁹ Naakatake kampilakoyentziri irikaite. Tera iri nonkampilakoyente nampitashivaitarori kipatsiki, aña nokampilakoyentatziiri itzimi pashitakaanari.

¹⁰ Maaroni nashitari naaka irijatzi pashitari eeroka. Ikaratzi pashitari eeroka irijatzi nashitari naaka. Tema iriyetake oñaakantayetairori novaneenkaro.

¹¹ Eero nosaikanaai jaka osaviki, niyaataira naaka nonkaratapaimi eeroka, irooma irikaite eekero irisaikanaatyee. Ashitanari Tasorensi, pinkempoyaaventeri onkantya impairyaaapiintantyaamiri, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari eejatzi, akempitavakara aaka.

¹² Eenirora nontsipayetari jaka osaviki, naamaakoyentayetari, nokempoyaaventayetziri okanta ipairyaaapiintantamiri. Eerora itzimayetai peyashivaitaachaneri, apatziro inkantakaiyaaro ipaiyeetziri ‘Otom peyashivaitaantsi,’ tema ari onkantya omonkaratantyaari oñaaventakeri Osankinajanorensi.

¹³ Iroñaaka niyaatai pisaikinta eeroka. Irootake nokantantayetarori irokapayeeni eenirora nosaiki jaka osaviki, onkantya inkempitantyaanari naaka inkimoshiretaiyeni kameethaini irikaite.

¹⁴ Niyotayetakeri piñaane, iro kantacha osheki ikisaneentaitanakeri, tema te ikempitanaari osavisatziite, nokempitara naaka te osavisatzi nonatyee.

¹⁵ Te nonkovakotemi paayetairi isaikira jaka osaviki, intaani pinkempoyaaventayetairi ikaariperotakaitzirikari.

¹⁶ Nokempitara naaka te osavisatzi nonatyee, eejatzi irikaite te iroshiyaniyaari osavisatziite.

¹⁷ Pintasorensishiretakairi irakoventantyaarori kyaaryoori. Tema kyaaryoori onatzi piñaanetari eeroka.

¹⁸ Pikempitaakena naaka potyaantakena nosaikimoyeteri osavisatziite, ari nonkempitziyaariri naaka notyaantayeteri irisaikimoyeteri.

¹⁹ Okovaperotatya iroñaaka nontasorensishiretai noshineventaiyaarira irikaite, ari onkantya intasorensishireperotantyaari eejatzi irirori.

²⁰ Tera intaani nonkampilakoyentari irikaite, aña nokampilakoyentzitari eejatzi inkarate kempisainane aririka inkinkithatakaayetairi irikaite.

²¹ Namanakoyentziri maaroni irikaite onkantya irovithaavakaantaiyaari, aparoni inkantaiya irovithaanaiyami eeroka. Ashitanari, akempitara aaka ovithaavakaiyani, ari inkempiyetaiyaari eejatzi irovithaavakaaperotaiya, onkantya inkempisantaiyaari osavisatziite eerokatake otyaantakenari.

²² Iroka novaneenkaro, okaratzi poñaakayetakenari, irojatzi nomatairi naaka noñaakayetairi iriroriite. Arira onkantya irovithaavakaantaperotyaari, akempitavakara aaka.

²³ Tema pitsipashiretana eeroka, ari nonkempitzitakyaari eejatzi naaka nontsipashiretaiyaari iriroriite, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari. Iro inkinkishiretanta-yetyaari osavisatziite eerokatake otyaantakena, iniroite petakoyetakari pikempitaakenara naaka iniroite petakotakana.

²⁴ Ashitanari, eerokatake ashitakaayetakanariri irikaite, nokovi intsipayetaiyaana tsika janta nosaikai naaka, onkantya iriñaantaiyaarori novaneenkaro. Eerokatake ovaneenkatakaakanari, tema petakotzitaikana tekeramintha ovetsikyaata kipatsi.

²⁵ Ashitanari tampatzikashireri, te iriyotaiyemine osavisatziite. Iro kantacha naaka niyotzimi, eejatzi ikempiyetaka irikaite jiyotzi eerokatake otyaantakenari.

²⁶ Niyotaayetairi niinkama eeroka, eekerora niyaatakaayeero niyotairi, tema nontsipashiretaiyaari, netakoyetaiyaari pikempitaakenara naaka petakotakana.”

18

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Aritake ithonkanakero ikantayetakero iroka, shitovanake Jesús itsipatanari iriyotaane iriyaatero intatsikeronta ovaryeenkaari ipaiyeetziro “Cedrón.” Ari otzimiri pankirentsimashi, tsika janta isaikapaake Jesús itsipayetakari iriyotaane.

² Jiñitaro eejatzi irika Judas itzimi pithokashitantachane, tema ari isaikaapiintziriri Jesús iriyotaane janta.

³ Ari jareetapaaka Judas itsipatapaakari ovayiriite, ikonovakari kempoyaaventaneri jotyaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, irotyaantane eejatzi Fariseo-payeeni. Joirikayetapaakero irovantamento, jamake eejatzi irootamento.

⁴ Iro kantacha Jesús jiyotzitakero maaroni avishimoterine, ishitovashitanakeri, josampitavakeri: “¿Ipaitema pikokovatziri?”

⁵ Ikantaiyini irikaite: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakatake.” Irika Judas itzimi pithokashitakariri, ari ikaratakakeri irikaite.

⁶ Jiñaavaitanakera Jesús, ipiyaponthotaiyanakani itaapiiki, tyeyanakeni.

⁷ Japiitanakeri Jesús, josampitziri: “¿Ipaitema pikokovatziri?” Japiitaiyanakero irirori, ikantzi: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.”

⁸ Ari japiitanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake nokantakemi naakatake. Naakarika pikokovataiyini, potyaantairi irikaite notsipayetakari, iriyaayetaita.”

⁹ Ari omonkaratari ikantzitajaantakari Jesús: “Ashitanari, ikaratzi pashitakaakanari, eero ipeyakaantavaita aparoni.”

¹⁰ Ikanta Simón Pedro, otzimimotziri irirori irosataamento, jinoshikanakero, itotzitakeri iyempitaperonampi aparoni paitachari Malco, inampirera omperatasorentsijanori.

¹¹ Ipoña Jesús, ikantanakeri Pedro: “Povairo posataamento. Aña iri Ashitanari shinetakenari nonkemaantsivaityaaro iroka, ¿eeroma okantzi nomonkarayeneri?”*

Jaayeetanakeri Jesús omperatasorentsijanoriki

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Ikanta ovayiriite itsipatakari ijevare, eejatzi ijevare kempoyaaventaneri irotyaantane judío-payeeni, joirikanakeri Jesús, joosotanakeri.

¹³ Ari jetapaintaro ikenakaanakeri ipankoki Anás. Tema iriitake irikonkiri Caifás itzimi omperatasorentsijanotatsiri.

¹⁴ Irika Caifás iriitajaantakera kantakeriranki judío-payeeni: “Iroora aritatsi ashinet aparoni atziri inkamimentayetai.”

Pedro ikyaake iniyankiirentsita Anás

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, joyaatakoventakeri Jesús. Irika pashine iyotaari, iñaapiintane jinatzi omperatasorentsijanori, irootake ikyaantaapaakari joyaatakoventakeri Jesús.

¹⁶ Iriima Pedro ari ikatziyapaakari jantakironta otantantsiki. Irootake irika iyotaari iñaatapiintane omperatasorentsijanori, ikinkithavaitakaantakarori aamaventarori ashitakorontsi, iro ominkyaantakariri eejatzi Pedro.

¹⁷ Okanta aamaventarori ashitakorontsi, osampitakeri Pedro: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Tera naaka.”

* **18:11** Jiroka ikantakotakeri jaka Jesús: “Iri Ashitanari shinetakenarori nomiretyaaro kepishaari.” Tema iro osihyakaaventacha aririka inkemaantsivaitaitya, okempivaitaro jimireyetaaro kepishaari.

¹⁸ Tema okatsinkaityaatziira, irikaite onampitaari itsipayetakari kempoyaaventaneri jovaampataiyakeni paampari. Ari isaiki jakitsitaiyani. Ari itsipataiyakarini eejatzi Pedro irikaite, jakitsitaiyarini paampari.

Anás josampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Ikanta omperatasorentsijanori jetanakari Jesús josampitakoventziniri iriyotaanepayeeni, ipoña okaratzi jiyotaantayetakari.

²⁰ Ari ikantanake Jesús: “Nokinkithatakaapiintakeri maaroiteni atziriite. Niyotaantapiintake japatotapiintaita eejatzi janta tasorentsipankoki, tsika japatotapiintaiyani maaroni judío-payeeni. Tetya nomanakaiyaaro okaratzi nokinkithayetziri.

²¹ ¿Opaitama posampitantanari naaka? Posampitayeteri ikaratzi kemayetakenari. Iriyetake iyotziri okaratzi nokantayetakari.”

²² Ikantakerora Jesús iroka, aparoni kempoyaaventaneri ipasavorotanakeri, ikantziri: “¿Arima pinkanteri pakari omperatasorentsijanori?”

²³ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsirika kaariperori noñaavaitakeri, pinkantenaro tsika otzimi. Aña okaratzi noñaavaitakeri kameetha onatzi. ¿Opaitama pipasavorotanantari?”

²⁴ Ikanta Anás jotyaaantakeri janta Caifás-ki itzimi omperatasorentsijanotatsiri, joosotaka.

Ikantzi Pedro: Te noñeeri naaka Jesús

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Irojatziya ikatziyaka Pedro jakitsivaita paampariki. Ari josampiitakeriri: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tera naaka.”

²⁶ Ikanta osamaniityaake josampitairi eejatzi aparoni inampire omperatasorentsijanori, iritakera isheninkathori itotzitakeri inkaaranki Pedro iyempita, ikantziri: “¿Kaarima eeroka noñaake itsipatami janta pankirentsishiki?”

²⁷ Ari japiitanakero Pedro jotekañaanetantzi, aripaitera jiñaanake tyoopi.

Jaayeeatanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5, 13-25)

²⁸ Tema aritake kitaitzimatake, jomishitovaitanairi Jesús ipankokira Caifás, jaayeeatanakeri isaikinta Pilato ijevarite Roma-satzi. Te inkyeeyapaakeni judío ipankoki Pilato, tema aririka inkyaaavankotakeri ipiyathatakaro Ikantakaantaitane ikitevathatantaitari, eerora okantzi iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.

²⁹ Irootake ishitovantapaakari Pilato, ikinkithavaitakairi, ikantziri: “¿Opaitakama jantakeri irika shirampari?”

³⁰ Ikantaiyini irirori: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eeroty namirimi jaka.”

³¹ Ari ikantzi Pilato: “Paanairi eerokaite, povasankitairi tsika okantzira ikantakaantaitzimiri.” Ikantaiyanakeni judío-payeeni: “Aña te pishinetapiintaiyena noveri nosheninkaite.”

³² Ari omonkaratakari ikantzitajaantakeri Jesús tsika onkanta irovamaeeteri.

³³ Ipoña ipiyanaka Pilato ikyaapaintzi inthomoi ipankoki, ikaimapaakeri Jesús, josampitakeri: “¿Eerokatakema Ivinkatharite judío-payeeni?”

³⁴ Ari ikantzi Jesús: “¿Piyotashitaroma iroka posampitanari? Kempitaka tzimatsi ipaita kantakemiri niinkarika naaka.”

³⁵ Jakanake Pilato: “¿Naakama judío? Aña iri pisheninkaite amakemiri jaka itsipayetakari ijevare omperatasorentsitaari. ¿Ipaitama pantakeri?”

³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Te nompinkathariventante naaka jaka osaaviki. Ari onkntyaami, aritakemi piñaakemi osheki novayirite kisakoventyaanari, eero jaakaantantana judío-payeeni. Iro kantacha tera ari nompinkathariventante jaka.”

³⁷ Japiitanakeri Pilato josampitanakeri: “¿Arima, eerokatake Pinkathari?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantaintsiri. Irootake notzimantakari, irootake nopokantakari jaka kipatsiki noñaaventairo kyaaryoori. Tema ikarayetzi kamaitanaarori kyaaryoori, ikempisantavaanteyetana.”

³⁸ Ari ikantzi Pilato: “Irojatzitaveetacha, kyaaryoori.” Ikantanakerira, shitovanake ipiyotaiyakani judío-payeeni, ikantapairi: “Tetya noñeero ompaitya inkenakaashityaari irika shirampari.

³⁹ Poimoshirenkapaitetapiintziro Anankoryaantsi, pametapiintaiyaroni nomishitove aparoni jaakaantaitziri. ¿Nomishitovakaantairima ipaiyeetziri ‘Pivinkatharite?’ ”

⁴⁰ Ari ikaimaiyanakeni maaroiteni, ikantaiyini: “¿Eero pomishitoviri irika! ¡Iri pomishitove Barrabás!” Irooma irika Barrabás, koshintzi jinatzi.

19

¹ Ikanta Pilato ipasatakaantakeri Jesús.

² Ikanta ovayiriite jampitatapotake kitochee ikempitakaantakeri amathairentsi, jamathaitakaakari Jesús. Ipoña ikithaantakariri jonkeromaitatsiri kithaarentsi.*

³ Ipoña ipiyotzimentapaakari, ishirontzimentavaitari ikantaiyirini: “¡Jirikataa Ivinkatharite judío-payeeni!” Ipasavorotzimaitari.

⁴ Eejatzi ishitovapai Pilato, ikantapairi judío-payeeni: “Pameneri, jirika nomishitovakeri onkantya piyotantyaari te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”

⁵ Ari ishitovakaapaakero Jesús jamathaitayeentakariri kitocheetapo iitoki, ikithaayee-tantakariri eejatzi jonkeromaitatsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “¡Jirika shiramparika!”

⁶ Ikanta jiñaavakerira ijevare omperatasorentsitaari ipoña kempoyaaventaneriite, ikaimaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Pimpaikakotakaanteri! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ipoña ikantzi Pilato: “Jirika paanakeri eerokaite pimpaikakoteri, tema naaka te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”

⁷ Jakaiyanakeni judío-payeeni: “Tzimatsi naakaite Ikantakaantaitanari, ontzimatyevamagaiteri irika, tema ikempitakaantashivaitaka Itomi Pava.”

⁸ Ikemavakera Pilato ikantaiyakeni ikempitakaanta Itomi Pava jinatzi, osheki itharovanake.

⁹ Eejatzi ipiyanaa inthomointa ipankoki, josampitapaakeri Jesús: “¿Tsikama pipoñaajaantaka eeroka?” Iro kantacha Jesús te irakeri.

¹⁰ Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyote pinkathariperori nonatzi naaka, ari onkantake nompaiakotakaantemi, ari onkantake eejatzi nomishitovakaantaimi?”

¹¹ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Eeromi ishinetakemiro mi Jenokisatzi, eerotya pipinkathariventaperotaajatanami. Irootakera nokantantari naaka, iriitake maperotainchari ikaariperotake itzimi amanenari jaka, anaanakero piyaariperonka eeroka.”

¹² Aripaite ikokovavetana Pilato iromishitovakaantairimi Jesús, iro kantacha eekero ikaimakotaiyatziirini judío-payeeni ikantaiyirini: “¡Aririka pomishitovakaantairi irika, tera paapatziyari pivinkathajanorite César! ¡Tema itzimirika kempitakyaarine irika, ikempitakaantashivaitaka pinkatharimi irinatye, ikisaneentatziiri César!”

¹³ Ikanta ikemavakera Pilato, jamakaantakeri Jesús, jagaitanakeri ipiyotzimentaitakari, jomisaikapaakeri tsika jamenakoyeetapiintziri iyakoventaari, ipaiyeetziro “Mapipankaa,” iro ipaiyeetziiri eejatzi iñaaneki hebreo “Gabata.”

¹⁴ Ikanta jovetsikaventapaitetarora Anankoryaantsi iroimoshirenkayeetantyaarori, ari tampatzikatapaake ooryaatsiri. Ikantziri Pilato irikapayeeni judío: “¡Jirika Pivinkatharite!”

¹⁵ Iro kantacha irikaite ikaimaiyini, ikantzi: “¡Inkame! ¡Inkame! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿Kantatsima nompaiakotakaanteri pivinkatharite?” Ari jakaiyanakeni ijevare omperatasorentsitaari, ikantaiyini: “¡Intaanira César novinkathariteta, tekatsi pashine!”

¹⁶ Ikanta Pilato, joipiyeeri Jesús iraanairi judío-payeeni impaiakakoteri. Ari jaanakeriri.

*Ipaikakoyeetakeri Jesús irojatzi ikamantakariri
(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)*

¹⁷ Ikanta Jesús irijatzi anatanakero inchakota impaiakakotantyaari, iriyaate ipaiyeetziro “Atziriritoni,” irojatzi ipaiyeetziiri iñaaneki hebreo “Gólgota.”

¹⁸ Ari ipaikakoyeetakeriri, itsipataitakeri apite atziri, aparoni jovatzikakoitake irakoperoriki, jovatzikakoitakeri pashine irampateki.

¹⁹ Ikanta Pilato jontarekakotakaantake ipaikakoyeetakeri Jesús aparoni osankinarentsi, kantatsiri: “JESÚS NAZARET-SATZI, IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”

²⁰ Osheki judío-payeeni ñaanatakerori iroka osankinarentsi, tema te intainaperote osaiki nampitsi, tsika ipaikakoyeetakeri Jesús. Tema josankinayeetakeri iroka osankinarentsi iñaaneki hebreo, iñaaneki griego, iñaaneki Roma-satzi.

²¹ Irootakera ikantantakariri Pilato irikaite ijevare omperatasorentsitaariite, ikantzi: “Eero posankinatziro: ‘Ivinkatharite judío-payeeni.’ Aña onkantatyeemi posankinataante: ‘Kempitakaantashivaitachari ivinkatharite judío-payeeni.’”

²² Iro kantacha Pilato, ikantanakeri: “Okaratzi nosankinatakeri, aritake ashi ovatyeero osankinataka.”

²³ Ipoña ovayiriite aritakera ipaikakotakeri Jesús, jayitanakeri imanthaki, itotakero 4-kotate ipavakaaayetakaroro aparopayeeni. Ipoña jayitakeri eejatzi iithaare, tera ovavikotatya, aparoni okanta jontyeetziro irojatzi osaviki.

* 19:2 Tema irootake jameyepaintaiyarini pinkatharite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, ikithaayetaro eejatzi kithaarentsi jonkeromaitatsiri.

²⁴ Ari ikantavakaiyani ovayiriite: “Eero athatyaavaaitziro iroka, intaani ãñaareventyaaro, ari ãñeero intzime ayerone.” Arira omonkaratari Osankinajanorentsi, kantatsiri: Ipvakaayeetakaro nomanthaki.

Íñaareventayeetakaro noihaare.

Irootakera jimataiyakerini ovayiriite.

²⁵ Okanta janta ipaikakoyeetakerira Jesús ari osaikitakari iriniro otsipatakaro irirento, María iinara Cleofas, ipoña María Magdalena.

²⁶ Ikanta Jesús jiñaakero iriniro, otsipatakari okatziyaka iriyotaane itzimi jetakoperotari, ikantanakero iriniro: “Tsinané, iriitakera pintomintaiyaari irika.”

²⁷ Ipoña ikantanakeri iriyotaane: “Irootakera pinirontaiyaari iroka.” Aripaitera osaika-vankotanakeri irika iyotaari.

²⁸ Okanta avisayetakera maaroni iroka, iyotake Jesús aritake jimonkaratakero, ikaimanake: “¡Nomirevé!” Ari omonkaratari oñaaventakotakeriri Osankinajanorentsi.

²⁹ Ari othointakotakari kepishaari janta chomoki. Jaayeeatanake inchateva, jankovitaite atsimiyaaterone kepishaari, jovaankakoitakeneri ipaantekira Jesús.[†]

³⁰ Jatsimiyaavakero Jesús iroka kepishaari, ipoña ikantanake: “Othotyaapaaka maaroni.” Ari ithamenkotanaka, jatashinenkatanake.

Josataamerekitaitakeri Jesús

³¹ Ari monkarapaitetapaaka jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari. Irootake kaari ikovantaiyani judío-payeeni inkatziyakote ipaikakoyeetakeri kitaiteriki jimakoryaantaitari, tema iroka kitaite iro jiñaapinkathaperoyeetziri. Irootake ikovakotantakariri Pilato inkaraaporitakaanteri paikakotaari inkamantanakyaari thaankiini, irovatzikaryaakoyeetariita eejatzi.

³² Ikanta jiyaataiyanakeni ovayiriite, ikaraaporitapaakeri aparoni ikaratakari Jesús ipaikakoitziri, ipoña jimatakeri pashine.

³³ Ari ipithokashivetanakari Jesús, jiñaatzi aritake kamake. Irootake kaari ikaraaporitantaitari irirori.

³⁴ Iro kantacha, aparoni ovayiri josataamerekitantanakari irosataamento, ari iyo-ovanakeri iriraane okonovakaro jiña.

³⁵ Itzimi kinkithatziro iroka, iriitakera ñaajaantakerori. Omaperotaajatatyaara ikamantzimiri ari onkantya pinkempisantantayetyaari eejatzi eeroakaite.

³⁶ Tema iro avisantayetakari irokapayeeni onkantya omonkaratantyaari okantzitakari Osankinajanorentsi:

Eerora ikaraavaitaitzini aparoni itonki irirori.

³⁷ Okantzitaka eejatzi Osankinajanorentsi:

Ari iramenakoyeetakeri irosataamerekitaiteri.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Ikanta okaratapaake iroka, José Arimatea-satzi, ikampitairi Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naanairi Jesús.” Irika José irijatzi kempisantakeriri Jesús, iromananeekiini ikempisanti itharovaakarira judío-payeeni. Ikanta Pilato ishinetaakeneri. Jatake José, jaanairi.

³⁹ Ari ipokitapaakari eejatzi Nicodemo, itzimi jatashitakeriranki Jesús tsireni, jamakotapaake ikonovaaitziro kasankaari, osheki otenanka iroka.[‡]

⁴⁰ Ipoña José itsipatakari Nicodemo jaanairi Jesús, iponatantakari manthakintsi jashetantakaro kasankaari. Iro jametaiyarini judío-payeeni ikitatapiintziri iyaminkarite.

⁴¹ Janta tsika ipaikakoyeetakeri Jesús, ari otzimiri pankirentsimashi, ari janta osaikiri ovakerari omorona tsika ikitaitziri kaminkari, tekeri inkityeentantyaaro.

⁴² Ari jovayeetakeriri Jesús, tema okaarikiini osaikira iroka omorona, tema irootzimata-paake kitaite jimakoryaantapiintaiyarini judío-payeeni.

20

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ Okanta avisanakera kitaite jimakoryaantaitari, eenirora otsireñeenkatzi, ananenkanaka María Magdalena iyaate omoronaki jovayeetakerira Jesús. Oñaapaatziro otanampyaaka mapi jashiyeeantakarori omorona.

[†] 19:29 Kantakotachari jaka “inchateva,” irojatziki kantayeetziri pairani “isopo.” [‡] 19:39 Iroka kasankaari, ikonovayeetakerori mirra, ovaaki inchashi ipaiyeetziri áloe. Osheki otenanka okaratzi 100 libra, irojatziki kantayeetairi iroñaaka 30 kilo.

² Ipoña opiyanaka iroori oshiyaperotanakitya iyaatashiteri Simón Pedro itsipatakari pashine iyotaari, iretakoperotane Jesús, okantapaakeri: “¡Jagaitakeri Avinkatharite, te ayote tsikarika jovayeetairi!”

³ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, jatanake kitataariki.

⁴ Ishiyanakitya jiyaataiyanake apiteroite. Iro kantacha pashine ishiyaperotanakitya jookanakeri Pedro, iri etapaakaro jareetaka kitataariki.

⁵ Jinetapitapaake omoronakira, jiñaapaakitziro onoryaamaitaka iponayeetantakariri, temaita inkyaapaake inthomoi.

⁶ Ari jareetapaakari Simón Pedro, ikyaapaake inthomointa, jiñaapaakero eejatzi irirori onoryaamaitaka iponayeetantakariri.

⁷ Jiñiitapaakaro manthakintsi jankoviiyeetantavakariri iitoki, inashita jovayeetanakero te ontsipatyaro iponayeetantakariri, kameetha jotzipiyeetanairo.

⁸ Ipoña ikyaapaake eejatzi pashine iyotaari itzimi etapaakarori jareetaka kitataariki. Jiñaapaakero okaratzi kantainchari, ari opoña ikempisantaperotanake.

⁹ Tekeramaita inkemathatero okantziri Osankinajanorentsi, aritake irañagai Jesús.

¹⁰ Ipoña ipiyeeyaani ipankoki irika apite iyotaari.

Joñaakaaro Jesús María Magdalena

(Mr. 16.9-11)

¹¹ Ari osaiki María opatzimoroki iraavaita. Okanta iraavaitaka, ari onetapitzi inthomointa omoronaki,

¹² oñaatziiri apite maninkari okitamarokitake iithaare, isaikaiyakeni tsika jonoryaaveetakariri Jesús. Aparoni isaikake jiitoveetakari, isaikake pashine jiitziveetakari.

¹³ Ikanta maninkariite, jospampitakero ikantziro: “Tsinané, ¿opaitama piraantari?” Akanakeri iroori, okantzi: “Tema jaayeetakenari Novinkatharite, te niyote tsika janta jovayeetakeri.”

¹⁴ Iro okantakitziini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, iro kantamaitacha te iyotavairi iriitakera.

¹⁵ Ari josampitanakero Jesús, ikantziro: “¿Ipaaitama piraantari tsinané? ¿Ipaaitama pikokovatziri?” Oñaajaantzi iroori iri ñaanatziroori aamaventarori pankirentsimashi, okantanakeri: “Pinkatharí, eerokarika aakeri, pinkamantena tsika janta povakeri, niyaateeta naaka namenairi.”

¹⁶ Ari jiñaananakero Jesús, ikantziro: “¡María!” Ari amenanakeri iroori, okantzi: “¡Raboní!” (iro ikantaitziri ifñaaneki hebreo “Iyotaaneri.”)

¹⁷ Ikantziro Jesús: “Eero poirikana, tema tekera niyaataita nontsipatapaiyaari Ashitanari. Iro kantacha piyaate pinkamantenari iyekiite, iroora niyaatai nonkaratapai Ashitanari tsika itzimi Ashitzitamiri eejatzi eerokaite. Iri Novavanetari naaka, irijatzi Pivavanetzitari eerokaite.”

¹⁸ Okanta iyaatanake María Magdalena, okamantapaakeri maaroni iyotaari oñeeri Avinkatharite, okamantapaakeri eejatzi okaratzi ikantakerori.

Joñaakaari Jesús iriyotaaneete

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanake avisanakera jimakoryaantaitari kitaite, apatotaiyakani iyotaari jashitakotaiyakani shintsiini itharovakaarira judío-payeeni. Ari ikyaapaakeri Jesús, ikatziyimotapaakari, jovethatapaari ikantapai: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite!”

²⁰ Ari jovethatapaakarira, joñaakapaakeri irako, eejatzi imereki. Ikimoshireyetaiyanake irikaite jiñaavairira Avinkatharite.

²¹ Ipoña japiitanakero Jesús, ikantziri: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite! Ikempitaakenera jotyaantakena naaka Ashitanari, ari nonkempitziyaamiri eejatzi eerokaite notyaantayetyeemi.”

²² Ari itasonkiri iyotaariite, ikantziri: “Isaikashiretantaamiita Tasorentsinkantsi.

²³ Inkarate pimpeyakoyetai eeroka jaka, aritakera ipeyakoyeetairi janta. Iriima kaari pimpeyakoyetai eeroka jaka, tera impeyakoyeetairi eejatzi.”

Iisoshirenkatané Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaratapiintziri 12 iyotaari, itzimi ipaiyeetziri “Tsipari,” te isaike irirori jareetantapaakari Jesús.*

²⁵ Ipoña pashinepayeeni iyotaari ikamantairi, ikantziri: “Noñeeri Avinkatharite.” Iro kantacha Tomás jakanakeri, ikantziri: “Eerorika noñeeri naaka tsika ipaikavakoyeetakeri, eerorika nokyaantavakotari irakoki, eerorika nokyaantamerekitari eejatzi, eero nokempisantsi.”

* 20:24 Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatziira ipaiyeetziri pairani “Didimo.”

²⁶ Okanta avisanake 8 kitaite, japiitairo iyotaari japatotaiyani. Arira isaikitakari eejatzi Tomás irirori. Jashitaiyakeroni shintsini ashitakorontsi, iro kantacha Jesús kyaapaake, ikatziyimotapaari, jovethatapaari ikantapairi: “¡Kameetha pisaikaiyeni eerokaite!”

²⁷ Ipoña ikantapaakeri Tomás: “Jiroka nako, pinkyaantavakotyana, pinkyaantamerekiyaana eejatzi. Eero pikisoshirevaitzi, ¡Pinkempisante!”

²⁸ Ari ikaimanake Tomás, ikantanake: “¡Novinkatharite, Novavane!”

²⁹ Ikantzi Jesús: “Aña iro pikempisantantamatsitanakari piñaakena. ¡Kimoshirera iri-nyetai inkarate kempisantaatsine kaari ñaayetaajatenane!”

Opaia josankinayeetantarori iroka

³⁰ Osheki japiipiitakero Jesús itasonkaventzimotakeri iriyotaaneete, te osankinatakoyetya jaka.

³¹ Iroomaitaka osankinayetantakari irokapayeeni onkantya pinkempisantantayetyaari, irika Jesús iriitake Cristo, Itomi Pava. Aririka pimpairyaaipiintanairi pinkempisantanairi, aritake inkañaanetakaayetaimi.

21

Joñaakari Jesús 7 Iriyotaane

¹ Ikanta okaratapaake iroka, japiitakero Jesús joñaakari iriyotaane, inkaarethapyaaiki ipaitayeetziri Tiberias. Jiroka okantaka.

² Ari itsipatavakaiyani isaiki Simón Pedro, Tomás, ipaitayeetziri eejatzi “Tsipari,” Natanael, poñaachari Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, itomipayeeni Zebedeo, ipoña apite pashine iyotaari.*

³ Ipoñaashita ikantzi Simón Pedro: “Niyaataty noshimaatya.” Ikantaiyini pashine: “Ari ankarataiyanakemi.” Jataiyananeni, otetaiyapaakani pitotsiki. Iro kantacha, tekatsimaita iraye ishimaavetaiyakani tsireni.

⁴ Okanta okitaitzimatake, katziyapaaka Jesús oparaiteki inkaare. Iro kantacha iriyotaaneete te iriyotavairi iriitakera.

⁵ Ikaimakotapaakeri, ikantziri: “Evankariite, ¿Tekatsima pagaiyeni?” Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Tetaavé!”

⁶ Ikantzi Jesús: “Poviinkero pakoperoriki piithamento, ari paake.” Ari jimataiyakeroni ikantaitakeriri. Tema jaakera osheki shima, tera iravyagairo irinoshikairo iithamento.

⁷ Ikanta iyotaari iretakoperotane Jesús, ikantanakeri Pedro: “¡Iriitakera Avinkatharite irinta!” Ikemavakera Simón Pedro, ikithaatanaka, ookaatanaka inkaareki.

⁸ Irima pashinepayeeni iyotaari pitotsiki ikenakoyetanai jinoshikaatakotairi ishimane, irojatzi jaatakotantapaari oparaiteki. Tema isaikakotakitziira niyankyaakiini.†

⁹ Ikanta jayiitaiyapaakeni, jiñaapaakitzi joisaka paampari, ari itashitakari shima, itsipaitakeri tanta.

¹⁰ Ari ikantzi Jesús: “Pamake shima ovakera paakeri.”

¹¹ Ikanta Simón Pedro, joosoryaakotakeri ishimane, jinoshikakotakeri irojatzi oparaiteki. Antaripayeeni ikantayeta shima, ikaratzi 153. Tema ita ontzimpeshe iithamento.

¹² Ari ikantzi Jesús: “Thame oya.” Tekatsira aparoni iyotaari osampiterine niinkarika, tema jiyoperotaiyakeri iriitake Avinkatharite.

¹³ Jaapaakero Jesús tanta, ipayetakeri aparopayeeni, ari ikempitaakeri eejatzi shima.

¹⁴ Irootakera mavatanaintsiri joñaakari Jesús iriyotaaneete jañagaira.

Paamakoveantaiyaanari noishate

¹⁵ Ithonkanakero jovaiyani, josampitanakeri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Petakoperotana eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoveantaiyanarira nokempitakaantaari noishate.”

¹⁶ Japiitakeri josampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoveantaiyaanari nokempitakaantaari noishate.”

¹⁷ Iro mavatanaintsiri josampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿paapatziyanama?” Ari jovashiretanaka Pedro, tema mvasatzi josampiminthatakeri, ari jakanakeri: “Pinkathari, eerokatake iyotziro maaroni, piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoveantaiyanari nokempitakaantaari noishate.”

* **21:2** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzi ipaiyeetziri pairani “Dídimo.” † **21:8** Kantakotachari “niyankyaakiini,” okaratzi osanthatzi “200 akonaki,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “100 metro.”

¹⁸ Tema eenirora pevankariperovetani, pikithaatapiintayeta ikeni piyaatayetzi tsika pinintakaaro. Irooma aririka pantarikonatapaake, intaani povaankavakotaiya, pashine kithaataimine, iraaeyeetaimi tsika te pikovavetaro piyaate. Omaperora.”

¹⁹ Ikantantakarori Jesús iroka, ikovatzi inkemathayeetero tsika inkantya inkamai apaata Pedro ifñaapinkathatairira Pava. Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¡Poyaatena!”

Iyotaari iretakoperotane

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, jiñaatziiri joyaatakeri iyotaari iretakoperotane Jesús, irijatzi apitetzitariri Jesús jovaianiranki, itzimi osampitakeriri, ikantziriranki: “¿Pinkathari, itzimikama pithokashityaamine?”

²¹ Arira jiñaavakeri Pedro irika impoitapaintsiri, josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, irikasa, ¿ipaitama avishimoterine?”

²² Ikantzi Jesús: “Arimi nonkovemi aritake onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantakyaari apaata, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka? Poshiretyaana eeroka.”

²³ Okanta apaata ithonka oivaraakotanaka iroka ikantakeri Jesús, ikemayetakero maaroni iyekiite, ifñaajaantayetanake eero ikamita irika iyotaari. Iro kantacha, tera inkantatye: “Ari nokovi...” aña ikantatzi: “Arimi nonkovemi, aritakemi onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantapaakyaari, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka?”

²⁴ Naakatajaantakera ñaaventakotainchari nokantakera “irika iyotaari,” tema naaka osankinatataantakerori iroka osankinarentsi. Irootakera ayoperotantaari omaperotatya iroka.

²⁵ Tera noñaaventero maaroni jantayetakeri Jesús, tema osheki onatzi. Arimi osankinatakoyetyaami maaroni, kempivaitaka arimi anaanakero maaroni kipatsi ompiyotya osankinarentsipayeeni. Ari onkantyaari.

Jantayetakeri Otyaantajanoriite

Ishinetakaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹ Teófilo, pairani ovakera netantanakarori notyaantzimiro nosankinare, ari noñaaventakemiro maaroni jantayetakeri Jesús, noñaaventakemiro eejatzi okaratzi jetanakari jiyotaantziri,

² irojatzi omonkaratantapaakari jovajenokaa inkiteki. Tekera irovajenokaiyaata, jiyoshiitakeri Irotyaantajanorite, ikantakaakarira Tasorentsinkantsi, jiyotakaakeri ompaitya irantayeteri.

³ Ikanta ikamavetakara, jiñeetavairi koñaaroini, ari jiyotaiyini iriyotaane añagai. Okaratzi 40 kitaite joñaakapanaatari iriyotaane, jiyotaapanaatziri tsika ikanta ipinkathariventantzi Pava.

⁴ Eenirora itsipayetari Irotyaantajanorite, ikantzitakeri irojatzitara isaikayetavake Jerusalén-ki, ikantakeri: “Arira poyaaventavakyaaro omonkaratya okaratzi ishine-taakemeri Ashitanari, tsika otzimi noñaaventzitamiri.

⁵ Tema omapero Juan joviinkaantakaro jiñaa, iro kantacha eero osamanitzimaita piñaayetantyaariri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami kempivaitakami iroviinkaay-eetantyaamirimi.”

Jovajenokantaari Jesús

⁶ Ikanta irikaite tsipatakariri Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Irootaintsima pintsiparyaakoventari nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite?”

⁷ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Te onkovajaantya piyotero eerokaite tsikapaite, apaniro jiyotzi Ashitanari tsikapaiterika, iriitajaantake otzimimotzi ishintsinka irantantyaarori.

⁸ Iro kantacha aririka impokake Tasorentsinkantsi irinampishireyetantyaami eerokaite, iriitake aavyaashiretakaimine, impoña piyaayetanake piñaaventaina naaka, Jerusalén-ki, maaroni janta Judea-ki ipoña Samaria-ki, irojatzi intaina tsika overaapaa kipatsi.”

⁹ Ithonkara iñaavaítakero iroka, jamenaminthaitziri iriyotaane, jovajenokayeetairi Jesús, irojatzi ipeyantapaakari menkoriki, tera iriñeetanairi.

¹⁰ Jamenaminthaitzi tsika ikanta Jesús jovajenoka inkitekinta, apite shirampari katziyimotoapaakari okitamaraanikitake iithaare,

¹¹ ikantapaakeri: “Galilea-satzi, ¿Opaitama pipampoyiiri inkiteki? Piñaakeri tsika ikanta Jesús jovajenokaa jiyaatai, arira inkantajaantaiya eejatzi apaata aririka impiye.”

Jiyoyeetake pashine impoyaatyaarine Judas

¹² Ikanta ipiyeeyaani iyotaari janta Jerusalén-ki ipoñagaaro otzishiki ipaiyeetziri Olivos, te intainatajaante, oshinetaantsitzi iraniitayeete kitaiteriki jimakoryaantaitari.

¹³ Ikanta jareetaiyaani nampitsiki, ataitaiyapaini jenokinta pankotsi tsika jimaapiintaiyini. Jirika ikarataiyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón ipaiyeetziri “Kisakoteneri,” ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo.

¹⁴ Maaroni irikaite ari ikantaitapiintatya japatotaiyani jiñaañaatyaiyini itsipayetakari irirentzi Jesús, itsipatara María irinirora, ipoña pashinepayeeni tsinaneeete.

¹⁵ Ikanta japatotaiyanira kempisantzinkariite, ikarataiyini 120 atziriite. Ari jiñaaavaitanakeri Pedro, ikantanake.*

¹⁶ “Iyekite, monkarataka okaratzi josankinataakaakeri Tasorentsinkantsi pairani David-ni, jiñaaventakeri Judas itzimi jevatapaintsiri jaakaantziri Jesús.

¹⁷ Irika Judas iri atsipatapiintakari, ari akaravetari antavaireki.

¹⁸ Iro kantacha jaakeri kireeki ipinaveetakariri iyaariperonka, jamanantantaka aponi kipatsi. Ari iparyaakeri janta Judas, jovatziitotanaka, ithonka itankavaitapaake, ookaporenthakeerekivaitapaaka isheeto.

¹⁹ Ikanta ikemaiyakeni Jerusalén-satzi, ipaitakero kipatsika ‘Iraantsipatha,’ ikantziro iñaaneke irikaite ‘Acéldama.’

²⁰ Tema osankinarentsiki Salmo-ki, ikantaitake:

Kaankithaantevetya onkantya ipanko,

Tekatsi nampitantaiyaarone.

Ikantaitake eejatzi:

Intzime pashine impoyaatyaarine irantavaireki.

* 1:15 Ikantayeetziri jaka kempisantzinkariite, irijatzi ipaiyeetzirira “iyekiite.”

21 Tzimatsira jaka shirampariite itzimi tsipatapiintakairi eenirora itsipavetai Avinkatharite Jesús,

22 itzimi akaratzitakari ovakera joviinkaataka Jesús irojatzí jovajenokantaari inkiteki. Okovatya amenai aparoni ankaratairi itzimi ñiitakariri eejatzí Jesús jañagaira.”

23 Ipoña jookoitake apite: José, ipaiyeetziri Barsabás, irijatzí ipaiyeetzitari Justo, ipoñaapaaka Matías.

24 Ari jiñaañaatakoventanakeri, ikantzí: “Pinkatharí, eeroka iyoshiretziriri maaroiteni, jirika apite nookotakeri, poñaakenari aparoni tsika itzimi pikoyaakeri eeroka,

25 iriitake nonkaratairi notyaantajanoritzí nantavaitaimi, irimpoyaataiyaari Judas-ni opeyaashitakaakarira iyaariperonka irirori. Tema Judas, jatake irirori tsika iriyaatera.”

26 Ipoña ikempitakaantakaro irikaite jiñaaretaita, jiñaatzí iriitake Matías. Iriitakera karatanairiri irikaite 11 Otyaantajanoriite.

2

Ipokantakari Tasorentsinkantsi

1 Okanta omonkarataa joimoshirenkaitziro kitaiteri “Aavataantsi.” Japatotaiyaani maaroni iriyotaane Jesús.*

2 Ari omapokashitaitakari iniroite poimpatapaintsiri oshiyavetapaakaro antaro tampyaa, okenapaake jenoki inkiteki, ookantapaakaro pankotsi tsika japatotaiyakani.

3 Iñaashitaitaika paampashithakeerekitapaintsiri, jookantapaakari aparopayeeni ikaratzí apatotainchari.

4 Maaroitenira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi. Ari jetanakaro iñaavaiyetanakero pashinetatsiri ñaantsi, iriitakera Tasorentsinkantsi ñaavaitakaanakeriri.

5 Okanta janta Jerusalén-ki, ari isaikayetziri Judío-payeeni poñaayetchari intaina pashineki nampitsi. Iriiyetakera ñaapinkathatasorentsitanerite.

6 Ikanta ikemaitakero poimpatapaintsiri, ipokaiyapaakeni osheki atziri, te iriyotavakero opaita kantachari, tema ikemathatakero aparopayeeni ñaantsi okaratzí jiñaavaiyeetziri, irootake iñaane.

7 Ipampoyaavakaanaka, ikantavakaiyani: “¿Tema Galilea-satzi inatzi ikaratzí ñaavaiyetakerori pashineyetatsiri ñaantsi?”

8 ¿Tsikama ikantakeroka akemantariri jiñaavaitziro añaanepayeeni aaka?

9 Tema akarayetakeri jaka Parto-satzi, Medo-satzi, Elam-satzi, Mesopotamia-satzi, Judea-satzi, Capadocia-satzi, Ponto-satzi, Asia-satzi,

10 Frigia-satzi, Panfilia-satzi, Egipto-satzi, ipoña Africa-satzi okarikitapaira Cirene. Tema akaratakeri eejatzí poñaayetchari Roma, Judío-tatsiri ipoña kaari Judío-venacha pairani.

11 Eejatzí Creta-satzi, ipoña Arabia-satzi. Ari akaratakeri maaroni irirori akemayetakeri iñaavaitantayetakero añaanepayeeni, ikinkithatakotziri Pava itasonkaventantzi.”

12 Ipampoyaavakaiyanakani atziripayeeni, te iriyote opaita jñiiri. Ikantavakaiyani: “¿Opaitama iroka?”

13 Iro kantacha tzimatsi eejatzí atziri thainkantaneri, ikantayetzí irirori: “¡Aña ishinkitaiyatyaani irikaite!”

Etanakarori ikinkithatanakeri Pedro

14 Ipoña ikatziyanaka Pedro irirori, itsipatarakira 11 Otyaantajanoriite, iñaavaitanake shintsiiini, ikantzí: “¡Asheninká! ¡Jerusalén-satziite! Pinkempisantavakena onkantya piyotantyaari.

15 Piñaajaantakema eerokaite ishinkitayta irikapayeeni. Tera, tema ovakera ijenokiityaapaake ooryaa.†

16 Aña omonkaratayta okaratzí josankinatakeri pairani kamantaneri, Joel-ni, ikantake: 17 Ikantzí Pava:

Tzimatsi avisatsine ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Ari notyaantakeneri atziriite Notasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi.

Ari inkinkithatakoyetanaina itomipayeeni eejatzí irishintopayeeni.

Ari iriñaavyayetakya evankariite,

Ari imishiyetake antarikonayetaintsiri.

18 Ari nonkempitaakeri evankaripayeeni jotzikayeetari, eejatzí evankaropayeeni.

Notyaantaineri Notasorenka apaata, ari inkinkithayetai.

19 Ari iriñeetake inkiteki kaari iriñaapiintaite.

* 2:1 Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzí ikantayeeztari “Pentecostés.” † 2:15 Kantakotachari jaka “ijenokiityaapaake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 3.” Okaratzí jametari judío-payeeni irirori, te ishinkineta ovakera onkitaityaamanake.

Iriñeetero kipatsikika iraañsi, paampari, antaro kachaareenka.

²⁰ Ompoña iriñeeteri ooryaatsiri intsivakimate,

Iriñeeteri eejatzi kashiri inkempityaaro iraañsi,

Irootaatsira omonkarataiya kitaite impokantaiyaari Pinkathari.

Tema antaro irovaneenkaro onkantaiya.

²¹ Inkarate pairyaanairine Pinkathari, javentaayetaari, iriyyetakera avisakoshiretaatsine.

²² ¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! Pinkemaiyeni nonkante. Piñeeyakerini eeroka, irikaranki Jesús Nazaret-satzi, iriitakera jotyaañtakemiri Pava. Itasonkaventayetakemi, joñaakayetakemiro okaratzi kaari piñaaeyevetaiyani pairani.

²³ Iro kantamaitacha, jamayeetapaakemiriranki irika, povamaakaantakeri eerokaite ipaikakotantakariri kaariperoshireriite, ari omonkaratakari onkarate avishimoterine, tema irootake ikinkishiretzitakari Pava.

²⁴ Ikanta joviriintairiranki Pava ikamavetakara, tera irishinetanairi inkemaantsi-vaitaiya. Tema te aavyaajateri kaamanetaantsi.

²⁵ Tema iri josankinatakotakeri eejatzi pairani David-ni, ikantake:

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Tema isaikatzira irirori nakoperoriki, tekatsira impaitya kitsirinkenane.

²⁶ Irootake nokimoshiretantari,

Kamenivaante nokanta notharomentari.

Iriitakera noyaakoperotaiyaari, naventagaiyaarira.

²⁷ Tema eero pookaventanaro noshire sarinkaveniki aririka nonkamavetakya.

Eero pishinetziro eejatzi novatha ompathaye, pitasorensite nonatzira.

²⁸ Piyotaakenaro tsika nonkantya nañaashiretai.

Osheki poimoshirenkaina aririka nontsipataiyामी.

²⁹ Iyekiite, ayotaiyini aaka tera iri acharineete David-ni ñaaventachane jaka, aña kamataike pairani irirori, ikitaitakeri, irojatzi isaiki iroñaaka.

³⁰ Tema Kamantantaneri jinake irirori, jiyotataitake pairani tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ari impinkatharitakariri aparani incharinentyaari.[‡]

³¹ Tema okempivaitakaro iriñaakityeeromi David-ni, jiñaaventakero irañagai Cristo, ikinkithatakotakeri eero isaiki irika sarinkaveniki, eero opathayi eejatzi ivatha.

³² Iriitakera jovañagairi Pava irika Jesús. Omaperotatya, maaroni noñeeyavairini naaka.

³³ Aritake ovajenokaa, isaikimotapairi irakojanoriki Pava ipinkathariventantapai. Ari omonkaratari okaratzi ishinetzitakariri pairani Ashitariri, aritake irotyaantakeneri Tasorensinkantsi okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi. Irootajaantakera piñaayetakari iroñaaka.

³⁴ Tema kaarira David-ni ovajenokaachane inkiteki, aña iriitaitake ñaavaitakerori pairani iroka, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite: Pisaikapai nakojanoriki ampinkathariventante.

³⁵ Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisanentakemiri, ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiitamento.

³⁶ ¡Asheninkál iro kameethatatsi ayotaiyeroni iroka maaroni aakaite icharinneyetaira Israel-ni. Irika Jesús itzimi pipaikakotakaantakeri eerokaite, iri Ipinkatharitakaakeri Pava, irijatziiita Cristo.”

³⁷ Ikanta ikemaiyavakera ikaratzi apatotainchari, antaro oimeraashiretanakeri, josampitanakeri Pedro, eejatzi pashinepayeeni otyaantajanori, ikantaitanakeri: “Iyekiite, ¿tsikatya nonkantaiyaaka naaka?”

³⁸ Ari jakanakeri Pedro: “Pimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Jesucristo, pim-pairyaayetanairi. Iro iriyotantaiyaari impyakotaimiro Pava pikaariperovetaka, ari inampishiretantaiyaami Tasorensinkantsi.

³⁹ Irootake ishinetaitamemiri eejatzi eeroka, irojatzi ishinetzitaitakariri pitomipayeeni, ipoña ikaratzi nampiyetarori intaina. Tema maaroni ikaimashireyetairi iriitakera ishinetziiyeeetakaniri eejatzi irirori.”

⁴⁰ Osheki okaratzi iñaaventakeneriri Pedro, ishintsithatantakariri eejatzi, ikantayetakari: “¡Povavisaakoshiretya! ¡Pintainaryeeyaari irika atzirite kenashivaiyetainchari!”

⁴¹ Irojatzi ikempisantantanakari osheki atziri oviinkaayetanaka, aamaaka ikaratzi 3,000 atziri kempisantanaatsiri.

[‡] 2:30 Tzimatsi osankinarentsi pairiyiriri Cristo isaikimotairi Pava tsika ipinkathariventantzi irirori.

⁴² Oisokero jovanakero okaratzí jiyotaayetakeriri Otyaantajanori, kameetha jaapatziyavakaana. Ari ipetoryaapiintaiyironi tanta, jaakovenantanakero eejatzí jiñaañaatayiyini.[§]

Irañaantare etayetanakarori ikempisantzinkaritzí

⁴³ Ipampoyaanakero jiñaakero itasonkaventantayetaké Otyaantajanori, jantayetakero kaari iñaayeeetapiintzi.

⁴⁴ Oshéki jaapatziyavakaanaka íkaratzí kempisantanaatsiri, jantetaavakaanaro okaratzí tzmimoyetziriri.

⁴⁵ Ipimantayetziro tzmimoyetziriri. Jayira kireeki itsiparyaaeyetziniri pashinepayeeni kempisantanaatsiri íkaratzí ashinonkaayetachari.

⁴⁶ Ari íkantaitanaatya kitaiteriki jaapatziyavakaana japatotaiyanira tasorentsipankoki. Te irovashaantanakero ikaimavakaiyani ípankoki irovaiyaani, ari ipetoryiirori tanta. Kimoshire íkanta íkempiyavakaiyani, itsinampashireyetanaira.

⁴⁷ Ítharomentapiintanakari Pava. Iroora onimoyetakeriri atziríite jiñaayetakero tsikara íkantayetanaa. Aríra okantaitanaatya kitaiteriki joshekyaanairi Avinkatharite kempisantzinkariite ínkarate avisakoshireyetaatsine.

3

Jovashinchagaitziri kisoporokiri

¹ Okanta pashine kitaite, arítake sheetyaake jiñaañaatapiintaitantari. Ari itonkaanakeri Pedro itsipatanakari Juan, iriyaatero tasorentsipankoki.*

² Ari jomonthaakotantaka jamaitziri aparóni shirampari kisoporokitsiri. Ari íkantzítatya ovakera itzimapaake. Maaroni kitaite jamaitapiintziri omorokira tasorentsipanko ípaiyeetzíro “Ovaneenkaanto.” Ari ísaíkapiintziri onkantya ímpashiyetantyaariri kireeki íkampiyetzirira íkaratzí kyaayetatsiri.

³ Íkanta íríka jiñaavakeri Pedro itsipatakari Juan, iro ínkyaanapaakyaarimi tasorentsipankoki, íkampítavakeri ímpashitanakyaari kireeki.

⁴ Ari ípampoyaanakeri. Íkantziri: “¡Pamenena!”

⁵ Íkempísantatzí shiramparíka, iñaajaantake ímpatyeeri tsíka ompaítya.

⁶ Iro kantacha Pedro, íkantanakeri: “Te íntzime noireekite, te íntzime eejatzí oro, iro kantacha tzmítsi nantzímotemiri. ¡Píntzinaye! ¡Pániitai! Nompairyeemiri Jesucristo Nazaret-satzi, iríitakera antemirone.”

⁷ Jakotashitanakeri, jakathatakeri, jovatziyakeri. Omapokashitanaka íshíntsitanaí íitziiki eejatzí íshoonkitziki.

⁸ Ari jímitaanaka íkatzíyanakara, aníitanake. Ari itsipatanakari íríkaite íkyaapaake tasorentsipankoki, anííniivaitanaí, mítaamítaavaitanaa, ítharomentanaari Pava.

⁹ Íthonkara jíñeetakeri janíitanaira, íkemakeri eejatzí ítharomentanaara.

¹⁰ Ipampoyaatziitaitanakari jiñaakerora avisaintsiri, te ínkompíyeetavakyaari íríka shí-rampari, iríitake kámpítantapiintatsiri ímpashíyeetyaari janta omorokira tasorentsipanko, ípaiyeetziri “Ovaneenkaanto.”

Íkínkíthatakaantzi Pedro íkyaapiintaitzi tasorentsipankoki

¹¹ Íkanta kisoporokivetachari, te írookane jovanakeri Pedro itsipatakari Juan. Ipampoyaatziitanakeri atziríite, thaánkiperoini ípiyotzimentapaakari avisatapeshítakera tasorentsipankoki ípaiyeetzíro “Írashi Salomón.”

¹² Íkanta jiñaavakeri Pedro, íkantavakeri: “¡Shírapariite! ¡Ísraél-mírínkaite! ¿Opáitama pímpoyaaínthátantánari náaka? Eerora píkínkíshíretashívaita náakara ashítaro noshíntsíka, náakara tasorentsi nomatantárirí náníitakagáiri íríka.

¹³ Aña Ívavane Abrahám-ní, Ísaac-ní, Jacob-ní, ívavanetanakeri eejatzí ácharíneete, íríitakera máakerori íríka, ari onkantya íríñaapínkatháyeetantyaariri Ítomí Jesús, tsíka ítzímí paakaantakeri eerokaite janta jevaríiteki. Íkovavetaka Pílató íríróri íromshítovakántáirimí, te píkovímáita eerokaite.

¹⁴ Íríitákemíra pomíshítovakántáimí Tasorentsítatsiri, matziróri ítampatzíkashíretzi, áña íntáani pomíshítovantashítáari ovantzínkari.

¹⁵ Ari okanta eerokaite povamaantakariri ováñaashíretaneri. Iro kantacha Pava jóvaváagáiri. Nóñeeyakerini náakaite jáñagáí.

§ 2:42 Kantakotachari jaka “ípetoryiirori tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite arírika ínkínkíshíretakóteri Jesucristo íkamímotántake. Ari íkantzíro jáyootavakaiyani, ípetoryíiro tanta, jóvaiyani, jíraiyni eejatzí ímire. Tema jímatákóatáziiri Jesús tsíka íkantanairo jóveraántanaaro jóvakaanaari íríyótáanepayeeni. Írootakera jíñaaventapiintaitakeri, íkantáitzi “Pímpetoryeero tanta.” * 3:1 Kantakotachari jaka “sheetyaake,” írootake íkantáitzi páirani “ooryaa 9.”

¹⁶ Okaratzi ovashinchagairiri irika shirampari piñaapiintziri eerokaite, iroora matakaakeriri javentaashiretanaaro nopairyaakenerira Jesús. Irootakera piñaantaiyakariri iroñaaka jeshitakotai kyaaryooperoini.

¹⁷ Iyekiite, niyotzi naaka, tera piyoperotero okaratzi pantayetakeri, ari ikempitakari eejatzi pijevarepayeeni.

¹⁸ Iro kantacha Pava, ari ikenakairori jimonkarairo okaratzi ikinkithatakaayetakeriri maaroni kamantaneriite, ikantake: 'Aritake inkemaantsitakaitakyaari Cristo apaata.'

¹⁹ Irootakera, pimpiyashitantaiyaariri eerokaite Pava, povashaantayetairo piyaariperonka, onkempivaitakyaaromi iroshetakotaatyeeromi irirori pikaariperovetaka. Ari piñagairo intsipashiretaiyaami Avinkatharite, irovatsinaryaakoyetaimira.

²⁰ Aritake irotyaantairi Pava eejatzi Jesucristo, tema ishinetzitakamiro pairani aritake impiye.

²¹ Onkantavetakya iroñaaka, ontzimatyete isaike Jesucristo inkiteki irojatziri irinintapaitetantakyaari Pava irovakeratakagairo maaroni okempiyevetara pairani. Tema iro ikinkithatakaayetakeriri Tasorentsishireri kamantantneriite.

²² Irootakera jiñaaventakeri pairani Moisés-ni, ikantake:

Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaakyaanaro naaka jotyaantakenara. Asheninka irinatye. Maaroni inkamantayetapaakairi, ontzimatyete ankempisantero.

²³ Tema maaroni kaari kempisanterine irika kamantantneri, ari iraperoyetakeri, eero jiñeeri isheninkapayeeni.

²⁴ Ari ikempitzitakari eejatzi Samuel-ni, iñaaventakotakero okaratzi añaayetakeri iroñaaka, irojatzira iñaaventayetakeri eejatzi maaroni pashinepayeeni Kamantaneriite.

²⁵ Eerokayetakera ñeerone okaratzi ishinetakotakeri Pava otzimi ikinkithatakoyetakeri kamantantneriite. Eerokayetakera ñeerone eejatzi okaratzi jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatakari acharineete. Tema Pava ikantakeri Abraham-ni:

Iriira picharine tasonkaventairine maaroni sheninkatavakaachari tsikarikapayeeni janta kipatsikinta.

²⁶ Ikanta jovañagairi Pava itomi, ari jetakari jotyaantakemiri eerokaiteki, onkantya intasonkaventantyaamiri, ari onkantya maaroni eerokaite povashaantantaiyaarori piyaariperonka."

4

Pedro ipoña Juan jaayetanakeri jevariiteki

¹ Eenirotatsi Pedro itsipatakari Juan ikinkithatakaayetziri atziriite, areetaiyapaakani omperatasorentsitaari, itsipatapaakari ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña Saduceo-payeeni.

² Ikisaiyatyaani, tema Pedro ipoña Juan jiyotaatziri atziriipayeeni, ikantayetziri: "Omapero irañaayetai kamavetachari, iriitakera Jesús oñaakantapaintziri."

³ Joirikaiyapaakeri, jashitakotakaantakeri irojatziri onkitaitamanai, tema aritake sheetyaake.

⁴ Iro kantacha osheki ikaratzi kemayetavakerori kinkitharentsi, ikempisantayetanake. Jiroka ikaratzi tzimanaintsiri kempisantzinkariite, ikaratyaiyini 5,000 shirampariite.

⁵ Okanta okitaitamanai, japatotaiyakani Jerusalén-ki maaroni ijevarite judío-payeeni, antarikonaita, ipoña iyotzinkariite.

⁶ Ari isaikakeri eejatzi Anás omperatasorentsijanori, Caifás, Juan, Alejandro, ipoñaapaaka isheninkamirinkaite omperatasorentsijanoriite.

⁷ Ikaimatakaantakeri iramayeetakeri Pedro ipoña Juan. Josatekaitavakeri niyanki japatotaiyakani, josampitakeri: "¿Niinkama shintsitakaimiri okanta pimatantakarori iroka? ¿Niinkama pipairyaakeri?"

⁸ Ipoña jakanake Pedro, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ikantanake: "Pinkathariite, Antarikonaita.

⁹ ¿Iriima piñaatsikoventaiyanari mantsiyari novashinchagairi? ¿Pikovatziima piyotaiyeni tsika ikanta jeshitakotantaari?"

¹⁰ Ari nonkamantaiyakemiro, onkantya iriyotantyaari maaroiiteni Israel-mirinkaite. Irika shirampari atsipataiyakari jaka, iriira Jesucristo ovashinchaakeriri, ipaiyeetziri Nazaret-satzi. Iriitakera nopairyaakeri, irijatzira pipaikakotakaantakeri eerokaite. Iro kantamaitacha jovañagairi Pava.

¹¹ Irika Jesús iri oshiyakarori mapi pimanintakerira eerokaite, pikempitakovaitakari ovetsikirori pankotsi. Iro kantacha jovatziyeetairo pankotsinampiki ikempitaaro iroorikami tzinkamintsi.*

¹² Tera intzime pashine kempityaarine Jesús jovavisaakotantzi. Tekatsi ampairyagai jaka osaviki kipatsi, apaniro ikantakaaro Jesús.”

¹³ Ipampoyaitanakeri Pedro, eejatzi Juan, ikantaiyanakeni piyotzimentakariri: “Piñeeri irika, te iriyotaapiintaperoveetyaari, iro kantamaitacha ñaapinkathañaane jovayeetziri. ¿Iriima iyotaakeriri Jesús itsipatakari pairani?”

¹⁴ Irojatzi itsipatakari Pedro ipoña Juan irika atziri jovashinchagairi. Tera ontzime ompaitya inkantakotanakeriri.

¹⁵ Ipoña jomishitovakaantairi japatotaiyanira, ari isaikaiyanakeni irirori iñaanatavakaiyani.

¹⁶ Ikantzi: “¿Tsikama ankanterika irikaite shirampari? Maarointeni Jerusalén-satzi jiyotaiyakeni itasonkaventantake. Eero amatairo omanakoteri.

¹⁷ Thame asaryimatashityaari, ari onkantya eero jiyaataakaantaro iriñaaventero Jesu-cristo, impairyaaapiintairi.”

¹⁸ Ipoña ikaimairi eejatzi. Ikantaiyakeri: “Aritapaakera piñaaventakeri Jesús, eero papi-itairo piyotaantakoyetairi, pimpairyaaayetairi.”

¹⁹ Iro kantacha jakanakeri Pedro ipoña Juan, ikantanakeri: “¿Aritatsima nompiy-athatyaari Pava, onkantya nonkempisantantyaamiri eerokaite? Intsityaa pinkantena.

²⁰ Eerora okantzi novashaantairo noñaaventayetero okaratzi noñaajaantakeri, nokema-jaantakeri eejatzi.”

²¹ Ikanta jasaryimavaivetakarira jevariite, japakagairi. Tema maaroni atzirite itharomentanakari Pava jiñaayetakero avisayetaintsiri, tera ontzimatyte ompaitya irovasankitaa-menteriri.

²² Irika shirampari itzimi jovashinchaayeetairi, anaaneentanakero 40 tzimatsiri irosar-entsite.

Jamanaiyini kempisantzinkariite iraventaashireperotantyaari eero itharovantaiyani

²³ Ikanta Pedro ipoña Juan, aritakera japakagaitairi, jatake japatotaiyani ikarataiyini, ikamantakeri okaratzi ikantakeriri ijevare omperatasorentsitaari ipoña antarikonaita.

²⁴ Aritakera ikemaiyakeroni, maarointeni jiñaañaatayianakeri Pava, ikantziri: “Pinkathari-janori, eerokatake ovetsikakero inkite, kipatsi, inkaare, ipoña okaratzi tzimantayetarori.

²⁵ Eerokatake kinkithataakaakeri pairani pinampire David-ni, ikantake:
¿Ipaitema ikiñaaneventaiyirini atzirite?

¿Ipaitema ikinkishirevaitashitantakari?

²⁶ Apatotaiyakani pinkathariventantatsiri jaka kipatsiki,

Ipiyotayetaka jevariite,

Irimaimanetantyaariri Pinkathari, eejatzi iriyoshiitaneka Cristo.

²⁷ Arimaitaka jimatakero Herodes ipoña Poncio Pilato japatotaiyakani nampitsikika, eejatzi Israel-mirinkaita ipiyotaiyakani itsipatakari pashinesatzi atzirite, imaimanetakeri Jesús, pitasorentsita Pitomi, piyoshiitane.

²⁸ Ari okantaka, jimatakero irikaite okaratzi pikinkishiretakari tsika onkantya.

²⁹ Iroñaaka, Pinkathari, pamenero eeroka jasaryimatakana, pishinetainaro pinampiyetaa-nara eero notharovavaitanta nonkamantantairo piñaane.

³⁰ Iroora pishintsinka povashinchaantayetantyaariri mantsiyayetatsiri. Iroora pinta-sonkaventakaantakyaanariri nompairyeeeri Tasorentsi Pitomi Jesús.”

³¹ Ikanta ikaratakera jiñaañaatayiakeni, ontziñaanaka janta tsika japatotaiyakani. Ikantakaantziitanakarira Tasorentsinkantsi iñaaventanakero iñaane Pava, tekatsi intharovakaanakya.

Maaroni tzmimoyetziriri ari ikaratzi jashitaiyarori

³² Oshhekitanakera kempisantanaatsiri. Aparoni okantanaa ipampithashiretanaari. Te imashitavakaiyaaro opaitarika, ipayetavakaaro okaratzi kovityiimoyetariri.

³³ Irikaite Otyaantajanori eekero jiyaatatzi ikinkithatakotziro tsika okanta jañaantaari Pinkathari Jesús. Iniroitera ikaminthaayetakeri Pava maarointeni.

³⁴ Te intzimavaite aparoni kovityaaneentavaitatsine, tema itzimirika tzmimoyetziriri iipat-site, ipanko, ipimantayetziriro. Iraakeri kireeki,

³⁵ impakeri Otyaantajanori, iriitake antetaariri maarointe jaantayetari aparopayeeni opaita ikoviri.

* 4:11 Pamenero Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8.

³⁶ Iroora jimatakeri aparoni Leví-mirinkaite ipaiyeetziri José, Chipre-satzi jinatzi, iri ipaitakeri Otyaantajanoriite irirori, Bernabé. (Oshiyakaaventachari iroka vairontsi Bernabé: “Itomi poshenkanteneri.”)

³⁷ Irika shirampari tzimatsi iipatsite, ipoña ipimantakero. Jaanakeri ovinaro iipatsite, ipapaakeri Otyaantajanoriite.

5

Ananías opoña Safira

¹ Iro kantacha tzimatsi pashine atziri ipaita Ananías, itsipatakaro iina opaita Safira, ipimantakero irirori iipatsite.

² Irika shirampari jaapatziyakaro iina, jomanakaarantake ovinaro iipatsite. Jamakeriya tzimakaarantapaintsiri, ipapaakeri Otyaantajanoriite.

³ Ikantavakeri Pedro: “Ananías, ¿ipaitama pishinetantakariri Satanás inthaiyakaiyaami, iro pikovantari pamataviteri Tasorentsinkantsi, pomanakaarantantakariri ovinaro piipatsite?”

⁴ “¿Kaarima eeroka ashivetyaarone kipatsika? ¿Kaarima eeroka ashityaarine ovinaro? ¿Opaitama pikinkishiretzi tantakarori pantero iroka? Tera iri atziriite pamatavite, aña iriira Pava pikovavetaka pamataviterimi.”

⁵ Ikanta ikemavakera Ananías, tyaanake, kamanake. Iniroitera itharovaiyanakeni ikaratzi kemayetaintsiri.

⁶ Ipoñaanaka evankariite, iponatapaakeri, jaanakeri, ikitatakeri.

⁷ Tekera osamanite, ari okyaapaake iina Ananías, te iyote iroori opaita avisaintsiri.*

⁸ Josampitavakero Pedro, ikantziro: “Pinkantena, ¿Arima ikaratzi ovinaro?” Akanake iroori: “Jee, ari ikaratzi.”

⁹ Ikantziro Pedro: “¿Opaitama paapatziyavakaantakariri pikovi piñaantyaari Itasorenka Pinkathari? Jirika ipiyeeyakani aanakeriri piime ikitatziiri, iroñaaka irayitanakyaami eejatzi eeroka.”

¹⁰ Apathakerora okantanaka Safira otyaanake ikatziyakara Pedro, kamanake. Ikanta ikyeeyapaakeni evankariite, jiñaapaatziiro kamake. Jaanakero, itsipatagairo oime ikitakara irirori.

¹¹ Ikanta jiñeetakero avisaintsiri, iniroite itharovaiyanakeni kempisantzinkariite, eejatzi ikempitayetanakari ikaratzi kemakoyetakerori avisaintsiri.

Osheki itasonkaventantayeetake

¹² Eekero jiyaatakaanakitziro Otyaantajanoriite japatotapiintaiyanakani janta avisatapeshitakera tasorentsipanko ipaiyeetziro “Iraishi Salomón.” Eekero itasonkaventantayeetanakitzi atzirimashiki.

¹³ Ipinkanera jovayetanakari pashineete, te inkovayetanai intsipatanaiyaari. Iro kanta-maitachari tzimataitsira osheki tharomentaperoventanakariri.

¹⁴ Eekero ipokanakitzi shirampariite eejatzi tsinaneete, oshekitanake ikaratzi kempisantanairiri Pinkathari.

¹⁵ Jamakoyetapaakeri atziri imantsiyarite jonoryaakoyetapaakeri ishitashiki tsika inkenapaake Pedro. Ikantayetzi: “Inkenapaakerika Pedro jaka, aririka intsimankantanakyaari kapicheeni irampare, aritake ireshitakotai.”

¹⁶ Ari ikempiyetapaakeri atziriite poñaayetaichari nampitsiki saikanampitziroori Jerusalén, jamayetake osheki mantsiyariite eejatzi osheki jaakayetziri peyari, jovashinchaayetavakeri maaroiteni.

Ikisaneentaitanakeri Pedro ipoña Juan

¹⁷ Ikanta omperatasorentsijanori, itsipatakari ikaratzi aapatziyakariri, irikaite Saduceopayeeni, ikisaneentaiyanakani.

¹⁸ Jaakaantakeri Otyaantajanoriite, jashitakotakaantakeri.

¹⁹ Iro kantacha otsirenivetanakara, pokake imaninkarite Pinkathari, jashitaryaakotairi, jomishitovayetairi, ikantavairi:

²⁰ “Piyaate tasorentsipankoki, piñaaventaineri atziriite tsika okantakota ovakerari añaantarentsi!”

²¹ Okanta kapichekitaite, areetaiyapaakani tasorentsipankoki, jetapaakaro ikinkithatakantaapaake. Tetya iriyotaajataiyeni irirori omperatasorentsijanori, apatotaiyachani itsipayetakari iraaapatziyane, eejatzi maaroni irantarikonaita Israel-mirinkaite. Ipoña jotyaaantake iramayetakari Otyaantajanoriite jashitakoveetakarira.

²² Ikanta jiyaatashivetanakari irashitakotane, te iriñaapairi. Piyapaaka,

* 5:7 Kantakotachari jaka “tekeru osamanite,” iroora ikantayeetzitari eejatzi “3 horas.”

²³ Ikantapaakeri: “Tera añaagairi. Irojatzí okanta noñaavetapaakaro ashita kameethaini, irojatzí ikatziyaveveta aamaventariri. Iro kantacha nashitaryaakovetapaakari, te noñaapairi.”

²⁴ Ikanta ikemavakera omperatasorensijanori, ipoña ijevare aamaventarori tasorensi-panko, ipoña ijevare omperatasorensitaari, josampitavakaiyanakani ompaityaarika avisatsineri.

²⁵ Ariya jareetapaakari itzimi kamantapaakeriri: “Irikaite pashitakotakaantavetakari eerokaite, isaikaiyini janta tasorensipankoki ikinkithatakaayetziri atzirite.”

²⁶ Irojatzí jiyaatantanakari ijevare aamaventaneriite, jaanake osheki iratzirite, jamairi eejatzí. Iro kantacha te irakotashivaiteri. Tema intharovakaayetyaari atzirite intsi-tokantyaari mapi.

²⁷ Ikanta jareetakaapaakari, jovavisaapaakeri tsika japatotaiyakani jevariite. Ikanta omperatasorensijanori josampitavakeri,

²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaake piñaaventakeri Jesús?’ Eekero piyotantziri maaroni jerusalén-satzi. Pikantakotakena eejatzí naaka, pikantzi: ‘Iri ova-
maakaantakeriri Jesús.’”

²⁹ Ari jakanake Pedro ipoña pashineete Otyaantajanoriite, ikantanake: “Iriira Pava nonkempisantaperote, eerora nokempisantashivaitari atziri.

³⁰ Tema omapero povamaakaantakeri eeroka Jesús, pipaikakotakaantakeri. Iro kantacha jovañaagairi Pava itzimajaantzi ikempisantakeri pairani acharineni.

³¹ Jovajenokairi Pava, jomisaikairi irakojanoriki, itsipataari ipinkathariventantzi. Iriira ovavisaakotagaineri eejatzí. Ikovake ampiyashireyeshitairi maaroni aakaite Israel-mirinkaite, ari onkantya impeyakotantairori akaariperoshireyevetaka.

³² Naakara ñaakero okaratzí jantayetakeri Jesús, ontzimatyé noñaaventero. Irijatzira Tasorensinkantsi matakainarone, tema iriitakera jotyaaantakenari Pava inampishireyentaiyaana naakaite nokempisantairira.”

³³ Ikanta ikemaiyakani, antaro ikisanaka, ikovanake iroverimi.

³⁴ Iro kantacha ari ikatziyanaka aparoni janta, paitachari Gamaliel. Fariseo inatzi irirori, irijatzira iyotaantzirori Ikantakaantaitane. Ñaapinkatha joviri maaroni atziri. Ikantanake: “Asheninká, intsityaa amishitovavakeri kapicheeni irikaite.”

³⁵ Ipoña ikantzi: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ontzimatyé pinkinkishiretavakya kameetha tsikarika pinkanteri irika shirampariite.

³⁶ Pinkinkishiretakoteri paitachari Teudas, ikantakaaperovaitaka irirori. Japato-take pairani 400 atziri. Iro kantamaitachari jovamachetakeri Teudas, ithonka itzim-porokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari.

³⁷ Eejatzí okempitaka pairani josankinatakotantari maaroni atziri, itzimaveta pashine paitachari Judas, Galilea-satzi inatzi. Japatotake atziri. Iro kantacha jovamaitakeri eejatzí irirori. Ipoña itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari.

³⁸ Pinkeme nonkantemi naaka: Eero pimaimanetziri irika, piñaashiminthavakyaari. Iriirika antashivaitaro inintakaanekiini, ari impeyashitaiya apaniro, inkempitayetyaari apiteroka noñaaventakotakeri.

³⁹ Iro kantamaitacha, iriirika Pava matakaayetziriri okaratzí jantayetziri, eerora pimatziri eerokaite poitsinampayeri. Paamaventya pimaimanetzirikari Pava.”

⁴⁰ Onimotanakerira maaroni kemaintsiri. Ikaimairi eejatzí Otyaantajanori, ipasa-takaantakeri, ikantakeri: “Aritapaake piñaaventakotziri Jesús.” Irojatzí japakaantaariri.

⁴¹ Ipoña ishitovaiyanaini Otyaantajanori japatoventaitakari. Tharomenta ikantaiyanakani, ikantaiyini: “Piñaaitero ikempitakaantayeetairi apantaperoyetachari jovasankitaaventaitakairira Jesús, apairyiiri.”

⁴² Ari ikantapiintanaatya jiyotaantzi maaroni kitaite, ikinkithatakaantzi tasorensi-pankoki, ikantzi: “Cristo inatziira irikaranki Jesús.” Arira ikempitayetakerori eejatzí janta pankotsipayeeniki.

6

Jiyoyeetake 7 ampitakotanageri

¹ Ikanta joshekiperotanakera iriyotaane, ñaavaiyetanake griego-thatatsiri, ikantzi: “Pameneri jantapiintayetakeri hebreo-thatatsiri, ipapiintayetzirora ovaritentsi kamaimetzinkaro, jamaakiyetziro kaari isheninkatajaantayeta iriroriite.”

² Ipoñaashitaka 12 Otyaantajanoriite, japatotakeri maaroni iriyotaane, ikantakeri: “Tera arite nookero noñaaventanairi Pava naaka, nompapiintayetantyaamiri poyaari.

³ Iyekiite ontzimatyé pamene jaka akarataiyini, inkarate 7 atziri, iriitakera amenakaan-tapiinterone iroka. Pinkoye kameethashiretzimotakemiri, iyotanetachari, inampishiret-ziitantari Tasorensinkantsi.

⁴ Ari onkanta ya naakoventantyaarori naakaite noñaañayete, nonkinkithatakaante, niy-
taantayete eejatzi.”

⁵ Ikanta maaroni apatotainchari, onimotanakeri okaratzi ikantakeriri. Ari ikoyeetak-
eriri Esteban, aventaariri kameetha Pava, inampishiretziitantakari Tasorentsinkantsi.
Ikoyeetakeri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, ipoñaapaaka Nicolás An-
tioquía-satzi, tsika itzimi kempitakotaariri judío-payeeni, tema irika kaari isheninka judío
pairani.

⁶ Ipoña jaayeetanakeri irika 7 janta isaikakera Otyaantajanori, ari iñaañaatokotavakeri,
itasonkaventayetakeri jotzimikapatziitoyetantakeri irako.

⁷ Eekerora oivaraanakitya iñaane Pava. Eekero joshekiperotanakitzi eejatzi iriyotaane
janta Jerusalén-ki. Ari jimatzitanakaro ikempisantayetanake osheki omperatasorentsi-
taariite. Jaakaantantaitakariri Esteban

⁸ Ikanta Esteban osheki itasonkaventantayetake janta atzirimashiki, tema Pava neshi-
nonkatakariiri, ipakeri ishintsinka.

⁹ Iro kantamaitacha, tzi mayetatsi judío ikaratzi apatotapiintachari itzimi paitachari
“Jotzikaveetari.” Iriiyetake poñaayetaichari Cirene-ki, Alejandria-ki, Cilicia-ki ipoña Asia-
ki. Ari iñaanaminthatanakeri Esteban.

¹⁰ Iro kantamaitacha te inkitsirinker, tema omapero Esteban jiyotanetakaakari
Tasorentsinkantsi.

¹¹ Irootakera ikantantakariri iromananeikiini isheninka: “Nokovi pinthaiyakotyaa-
ri Esteban. Pinkante: ‘Nokemakeri Esteban ithainkimavaiziri Moisés-ni, ari ikempitakeriri
Pava eejatzi.’”

¹² Iroora ovatsimaaperotanakeriri atziriite ikisaneentanakeri Esteban, ari ikempi-
tanakari antarikonaite, eejatzi iyotzinkariite. Jaakaantaitakeri, jaayeetanakeri japato-
taiyani jevariite.

¹³ Arira jamaaitapaakeri thaiyakotakariri Esteban, ikantapaake: “Irika shirampari osheki
ithainkakero tasorentsipanko, ithainkakero Ikantakaantaitane eejatzi.

¹⁴ Nokemakeri ikantake: ‘Ari imporokakero tasorentsipanko Jesús ipaiyeetziri Nazaret-
satzi, ipoña irovashiñaayetairo ameyetari aakaite jiyotaayetairi Moisés-ni.’”

¹⁵ Ikanta jevariite apatotainchari, ipampoyaanakeri Esteban, iñaatziiri iporoki ikempi-
tanakari maninkari.

7

Joipiyanakeneri ñaantsi Esteban irojatzji jovayeetantakariri

¹ Ikanta omperatasorentsiyanori josampitakeri Esteban, ikantziri: “¿Omaperoma ikan-
takoitzimiri?”

² Ari jakanake irirori, ikantzi: “¡Iyeekiite! ¡Ashitaanitachari! Pinkeme nonkantemi. Pairani
isaikavetantakariri acharine Abraham-ni janta Mesopotamia-ki, joñaakakari ovaneenk-
achari Pava, tekeraminthara iriyaatanakeeta irinampityaaro Harán-ki.

³ Ikantakeri: ‘Pookanairo pinampitsite, pookanairi pisheninkamirinkaite, piyaate
pashineki kipatsi noñaakemiri naaka.’

⁴ Ikanta Abraham-ni, jookanairo inampitsite paitachari Caldea. Irojatzji ipokantaari
inampityaaro Harán-ki. Ikanta ikamaira iriri, irojatzji jotyaantantakariri Pava jaka, tsika
anamipitaro iroñaaka aakapayeeni.

⁵ Iro kantamaitacha, tera irashitakaaperotyaaari, tekachajaini irashitakaiyaari
kapicheeni. Ishinetzimaitakanirri imperi apaata, aririka inkamake. Iriira ashitaiyaarone
inkarate charinetaiyaarine. Irootakera ikantakeriri okantavetaka Abraham-ni
tekeramintha intzime irovaiyane.

⁶ Iro kantacha ikantakeri eejatzi: ‘Iriñeero pincharineyetyaari irinampityaaro iipatsiteki
pashine atziri. Onkarate 400 osarentsi inkemaantsivaitya iromperavaitaityaari janta.

⁷ Impoña novasankitaakeri naaka inkarate omperavaitakyaarine. Iriima
pincharineyetyaari namairi maaroni jaka nampitsiki, ari irantavaitainari naaka.’

⁸ Ipoña ikantakeri Pava eejatzi pairani Abraham-ni: ‘Ontzimatyte pintomeshitaanitya,
tema tzi matsi antzimotavakaiyaari.’ Jimatakeri pairani Abraham-ni. Eejatzi ikem-
pitaakeriri itomi irirori, iro jimaakotapaakitziini 8 kitaite, itomeshitaanitakeri. Ari
ikempitaakerori Isaac itzimakeranki Jacob-ni. Ari ikempitaakeriri eejatzi Jacob-ni 12
itomipayeeni, itzimi acharineyetanakari aakaite.

⁹ Ikanta irikaite, itzimi acharineyetaari aakaite, ikisaneentakeri irirentzi José, ipiman-
takeri. Ari okanta jareetantakariri inampiki Egipto-satzi. Iro kantacha, arira itsipatapiin-
takari Pava,

¹⁰ jovavisaakotairi okaratzi ikemaantsivaivetaka. Ipakeri iyotanetaantsi,
irootake jaakameethatantakariri ivinkatharite Egipto-satzi paitachari Faraón.

Irojatzí ipinkathariventantakariri irirori maaroni Egipto-satzi, eejatzí maaroni isheninkamirinkaite irirori Faraón.

¹¹ Ipoña areetaka antaro tashetsi janta. Osheki ikovityaaneentaiyakeni Egipto-satzi. Ari okempitakari eejatzí janta inampiki Canaán-satzi. Te iriñeero pairani acharineni ompaitya irovayetaiyari.

¹² Ari ikemakeri Jacob eenirotatsi ovaritentsi janta Egipto-ki. Jotyaantakeri itomiite iramanantakite.*

¹³ Ikanta japiitakero jiyaataiyini, ari jiyotakagaari José irirentzipayeeni. Ari okanta jiyotantakarí Faraón tsika itzimi isheninkamirinkaitetari José.

¹⁴ Ipoña José, ikaimakaantairi iriri Jacob, eejatzí maaroni isheninka, aamaaka ikaratzi 75 atziri jataintsiri Egipto-ki.

¹⁵ Ari okanta jareetantakarí Jacob Egipto-ki. Ari ikamaari irirori janta. Ari ikempitakari eejatzí ikaratzi acharineyetanakari.

¹⁶ Ipoñaashitaka jaatonkiyeetanairi Siquem-ki, jotyeetairi janta, otzimi pairani Abraham-ni jamanantakeneriri itomipayeeni Hamor.

¹⁷ Okanta omonkaratzimataka okaratzi ikantakeriri pairani Pava acharine Abraham-ni. Tzimanakera osheki ireentsite asheninkapayeeni janta Egipto-ki,

¹⁸ irojatzí itzimantakarí pashine pinkathari janta Egipto-ki, kaari iyotakoterine José.

¹⁹ Ikanta irika pinkathari, osheki jamatavitakeri asheninka, jovashinonkaavaitakeri. Ishintsiventakeri irookaventerí ireenchaanikite, onkantya inkamantyaari, eero joshekí-tanta.

²⁰ Aripaitera itzimakeri Moisés irirori. Iriitakera irika eentsi ookimotakariri Pava. Ikaratzí mava kashiri jomanavetakari ipankoki ashtariri.

²¹ Okanta omonkarapaitetapaaka irookaventantyaariri inkamemi, oñaakeri irishinto Faraón, aakeri, opiraanitaari okempitakaantakeri iriirikami ovaiyane iroori.

²² Ari ikantakarí Moisés-ni jiyotantakarori okaratzi jiyotanetari Egipto-satzi. Iriiperori shirampari jinake, irooperori okantayetaka jantayetakeri.

²³ Ikanta otzimakera 40 irosarentsite Moisés-ni, ikovake irareetyaari isheninkapayeeni, Israel-mirinkaite.

²⁴ Iro kantacha iñaapaake aparóni Egipto-satzi jovasankitairi aparóni isheninka. Ikisakoyentapaakari Moisés isheninka, jovakeri Egipto-satzi.

²⁵ Iñaajaantake Moisés-ni ari ikinkishiretaiyakeni isheninkapayeeni, iriitakera jotyaantakeri Pava intsiparyakoventayetairi. Iro kantamaitacha irikaite te iriyotakotaiyeri.

²⁶ Okanta okitaitamanai, iñaake jantavakaiyani isheninka. Ari ikovavetaka Moisés irookakairimi, ikantavetapaakari: 'Eero povashinonkaavakaiyani pantavaka, pisheninka povavakaiyani.'

²⁷ Ipoñaanaka irika antziriri isheninka, jotatsinkavakeri Moisés. Ikantziri: '¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite? ¿Pikovatziima eeroka piyakoyentena?'

²⁸ ¿Pikovatziima povena naaka pikempitaakeri chapinki povantakariri Egipto-satzi?'

²⁹ Ikanta ikemavakera Moisés ikantakeriri isheninka, ari ishiyanaka. Jatake iipatsiteki Madián-satzi. Ari isaikakeri janta nampitsinentsiki, irojatzí itzimantakarí apite itomi.

³⁰ Okanta avisake okaratzi 40 osarentsi. Janta tsika te inampiitaro, okaakitapaira otzishi paitachari Sinaí, ari joñaakakariri aparóni imaninkarite Pava, ipaampatakairo kitocheemaishi.

³¹ Ipampoyaminthatanakero Moisés iñaakeri. Ikovajaantzi iramenero okarikiini, ari ikemakeriri Pinkathari iñaanatziri, ikantziri:

³² 'Pava nonatzi naaka, naakatake iñaapinkathatake picharine, Abraham, Isaac, eejatzí Jacob.' Ari itharovanakeri Moisés, okavaitanaka, tera inkove iramenanairo.

³³ Ipoña ikantanakeri eejatzí: 'Pi-zapato-ryeeya, tema pikatziyantatyaaro iroñaaka kipatsi notasorensipathatakaakeri.

³⁴ Noñaakeri janta Egipto-ki nokoyaakeri pisheninkapayeeni, osheki jashinonkaavaitaka. Nokemakeri jatekashirevaitaiyakani. Irootake nopokantakarí nontsiparyakoventaimi. Eerokatake notyaante janta Egipto-ki pantero.'

³⁵ Tema pairani imanintaveetakari Moisés-ni, ikantaitakeri: '¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite?' Iriitajaantakera jotyaantakeri Pava iroñaaka impinkathariventairi isheninkapayeeni, iri intsiparyakoventairi eejatzí. Iriitakera matakairine imaninkarite Pava iñaakeri ipaampatakairo kitocheemaishi.

* 7:12 Kantakotachari jaka "ovaritentsi," irootakera ikantayeeztziri eejatzí "trigo."

³⁶ Irijatzira Moisés-ni omishitovairiri pairani asheninkapayeeni Egipito-ki, osheki ita-sonkaventantzi janta. Arira ikempitaakerori eejatzi janta inkaareki ipaiyeetziri 'Kityonkaari,' eejatzi okempitaka isaikavaivetantakari okaratzi 40 osarentsi tsika te inampiitaro.

³⁷ Irijatzira Moisés-ni kantakeriri pairani asheninkapayeeni: 'Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaakyaanaro naaka jotyaaantakenara. Asheninka irinatye.'

³⁸ Irijatzira Moisés-ni apatotakeriri pairani asheninkapayeeni janta tsika te inampiitaro, ikinkithavaitakaakeri maninkari janta otzishiki Sinaí, itsipayetakari asheninkapayeeni. Iriitake ajaantakero ovañaantaneri ñaantsi, irojatzí jovavisaantakairori aakaite.

³⁹ Iro kantacha te inkove acharineete inkempisanteri Moisés-ni, osheki ipiyathatakari. Iro ikovaiyakeni impiyeemi inampiki Egipito-satzi.

⁴⁰ Irootake ikantantakariri Aarón-ni: 'Iriivetaka Moisés tsiparyaakoventaanari Egipito-ki. Iro kantacha te ayote opaita avishimotakeriri kaari ipokanta jijaatzira chapinki otzishiki Sinaí. Povetsikena novavanetaiyaari.'

⁴¹ Ari jovetsikaitakeneri kempitavetyaarine evonkiri vaca. Ikovaiyakeni inkempitakaanteri Pava. Jovamaakeneri ipirapayeeni iroimoshirenkantyaariri ivavane. Aña iriivetaiyakanira ovetsikakeri.

⁴² Irootakera, jintainaryaantanakariri Pava irikaite, ishinetanakeri iriñaapinkathatashityaari oorentayetachari inkiteki, tema iriitake josankinatakotzitakari kamantantaneriite, ikantake:

¿Israel-mirinkaitel? ¿Naakama piñaapinkathatantaka pipirapayeeni pipometapiintzirira?
Tema iro pantapiintakari okaratzi 40 osarentsi janta tsika te jinampiitaro.

⁴³ Aña iri Moloc piñaapinkathatashitapiintakari, pikekenatakaapiintakero ipankoshetaizirira.

Arira pikempitapiintakeriri jivavanetashiitari kempitariri impokiro ipaiyeetziri Renfán, Piñaapinkathatashivaitakari povetsikayetane eerokaite.

Irootakera noshinetantyaamiri iraaeyeetemi intaina panaanakero Babilonia.

⁴⁴ Isaikavaitantakari pairani acharineete tsika te inampiitaro, otzimimotziri tasorentsithaante. Ari jovakoyetzirori irosankinare Moisés-ni. Iroka tasorentsithaante, irootajaantakera jovetsikakaantakeri Moisés-ni tsikara okantajaanta joñaakakeri Pava.

⁴⁵ Irootakera iroka jaajaapiintakeri pairani acharineete, irojatzí jareetantakari kipatsiki tsika ontzime irashitaiyaari. Iroora jamayetairi ijevatantakariri Josué, joitsinampaantakariri ashivetarori iipatsite, ikantakaarira Pava. Arira ikantaitatziiro joisokerotakero tasorentsithaante, irojatzí itzimantakari pairani David-ni.

⁴⁶ Ikanta pinkathari David, osheki jaakameethatakeri Pava, ikantake irirori: 'Tema eeroka Pava iñaapinkathatake pairani Jacob-ni, pishinetena naaka novetsikemi aponni pankotsi pisaikantyaari.'

⁴⁷ Iriimaitaka Salomón ovetsikakeneriri tasorentsipanko.

⁴⁸ Iro kantamaitacha Pava, Jenokisatzi te inampitantaro pankotsi irovetsikane atziri. Iroora iñaaventakeri kamantantaneri, ikantake:

⁴⁹ Jiroka ikantakeri Pava:

Irootakera inkite nothointantari nopinkathariventantzi.

Irooma kipatsi iroora nomakoryaakiitantiintari.

¿Tsikama onkarateri pankotsi irovetsikayeetenari?

Eerora nantetaro nomakoryaantyaaro.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka ovetsikayetakero maaroni tzimayetsiriri?

⁵¹ Eekero ikantatzi Esteban: 'Iro kantacha eerokaite, ari pinkantapiintaatya pikisoshiretzi, tera pinkempisanete, pikempitakari pashinesatzi atziri kaari asheninkayeta. Pashi povapiintakero pipiyathatakari Tasorentsinkantsi pikempitakoyetaari picharineete.'

⁵² ¿Tzimaajatatsima aponni kamantantaneri kaari inkemaantsitakaavaitya pairani picharineete? Jovamaayetakeri ikaratzi kinkithataintsiri, ikantake: 'Aatsikitakera itzimi matzirori itampatzikatzi.' Aritakera pokake iroñaaka matzirori, iriitake pipithokashitaiyakari eerokaite, povakeri.

⁵³ Tema eerokaite iyotayevetaaro Ikantakaantaitane okaratzi jiyotaayevetakairi maninkari, iro kantacha osheki pipiyathataka.'

⁵⁴ Ikanta ikemaiyavakera apatotainchari, antaro ikisanakeri Esteban, jatsikaiki-tashitanakari.

⁵⁵ Iriima Esteban inampishiretziitantakarira Tasorentsinkantsi, jamenanake inkiteki, iñaakero irovaneenkaro Pava, iñaakeri eejatzi Jesús ikatziyaka irakojanoki Pava.

⁵⁶ Ipoña ikantanake: “¡Pamene! Noñaakero inkite ashitaryaanaka, noñaakeri Itomi Atziri ikatziyaka irakojanoki Pava.”

⁵⁷ Ari joshepiyempitanakari irikaite. Ikaimaiyanakeni shintsiini, ishiyashitapaakari Esteban. Joirikapaakeri.

⁵⁸ Ipoña jaayeetanakeri othapitapaa nampitsi. Ari jetapaakari itsitokantari mapi, is-apokaiyanakero iithaare, jookanakeneri aparoni evankari paitachari Saulo, ikantakeri: “Pamenavakenaro noithaare, nontsitokavakeriita.”

⁵⁹ Ikanta itsitokaitzirira Esteban, iñaañaatanakeri irirori Pava, ikantziri: “Novinkatharite Jesús, jatashinenkatakakenara noñaapaimi.”

⁶⁰ Ari jotziverokanakari, iñaavaitanake shintsiini, ikantanake: “Novinkatharite, eerora poipiyiniri iroka kaariperonkantsi.” Ikaratakerora iñaavaitakero iroka, makoryaanake.

8

Ipatzimaminthatziri Saulo kempisantzinkariite

¹ Ikanta Saulo jamenakotakeri Esteban itsitokaitziri, ikantanake irirori: “Arivé, kamaake Esteban.” Aripaitera etanakaro ipatzimaminthataitziri kempisantzinkariite janta Jerusalén-ki. Irootakera ishiyayetantanakari maaroiteni Judea-ki, ikenayetanake eejatzi nampitsiki Samaria. Eeniromaita isaikanake Otyaantajanori iriroriite.

² Ikanta ñaapinkathatasorentsitaneriite ikitatakeri Esteban, iniroitera jiraakovaitakari.

³ Iriima Saulo ikovavetaka irirori iraperoterimi kempisantanaatsiri. Jiyaatapiin-tashiyetakeri ipankoki, jinoshikayetzi shirampari, tsinane, maaroni. Jominkyakaan-tayetakeri.

Ikinkithayeetziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Samaria

⁴ Iro kantacha maaroni shiyayetaininchari, jatayetanake pashineki nampitsi. Ikinkithatakoyetakero Kameethari Ñaantsi janta.

⁵ Ikanta Felipe, iriitakera aparoni shiyaininchari eejatzi, areetaka nampitsi Samaria-ki. Ikinkithatakotapaakeri Cristo.

⁶ Ari japatotaiyanakani maaroni atziripayeeni, jovayempitatakero ikinkithatziri Felipe, tema iñaayetakero itasonkaventantapaake eejatzi.

⁷ Jovashinchaayetai osheki atziri jaakavetari peyari. Antaro ikaimayetzi peyari ishiyayetara. Eejatzi okempitakari, osheki atziri kisoporokivetachari, kaari kameethave-tachane iitzi, jovashinchaayetairi maaroni.

⁸ Irootake ikimoshiretantakari maaroni nampitarori janta nampitsiki.

⁹ Iro kantacha tzimatsi janta paitachari Simón. Sheripiyari inavetaka pairani. Jamatavita-ke osheki atziri nampitachari Samaria-ki. Osheki ikantakaaperovaitaka.

¹⁰ Iñaapinkathatzivetakari atziriite, jevariite, maaroni, ikantayetzi: “Thame ankempisan-teri, tema irika Simón imatakero iñaavyatari Pava.”

¹¹ Ikempisantaiziri Simón maaroni ikantayetziri. Oshekira osarentsi ipampoy-aaminthataitakeri isheripiyarinkakiini.

¹² Iro kantacha jareetapaakara Felipe, ikinkithatapaakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, ñaaventakotziri eejatzi Pava tsika inkantaiya impinkathariventantai. Joviinkaayetanaka shirampariite, eejatzi tsinanepayeeni.

¹³ Ari jimatzitanakero eejatzi Simón irirori, ikempisantavetanaa, oviinkaavetaka ee-jatzi. Te irookane itsipatanakari Felipe, iñaakerira itasonkaventantayetzi. Ipampoy-aaminthatanakeri.

¹⁴ Ikanta Otyaantajanoriite saikatsiri Jerusalén-ki, ikemakotakeri Samaria-satzi ikempis-antayetairo iñaane Pava. Irootakera jotyaaantantakariri Pedro ipoña Juan.

¹⁵ Ikanta jareetaiyakara Samaria-ki, jiñaañaatakotapaakeri kempisantzinkariite, onkantya irinampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi.

¹⁶ Tema intaani joviinkaayeetakeri ipairyetakeri Avinkatharite Jesús. Tekeramintha inampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi.

¹⁷ Ikanta Pedro ipoña Juan, jotzimikapatziitoyentakari irako aparopayeeni. Arira inampishireyetantanakari Tasorentsinkantsi.

¹⁸ Jiñaakerira Simón jantakeri Otyaantajanori, ikaratzi jotzimikapatziitotantakari irako atziri, inampishiretantaari Tasorentsinkantsi, ipinavetanakari irirori Otyaantajanori,

¹⁹ ikantanakeri: “Jirika kireeki, pimpena eejatzi naaka pishintsinka, nonkempitantaamiri eeroka, onkantya nonampishiretakaantyaariri Tasorentsinkantsi nosheninka, notzimikapatziitotantayaarira nako.”

²⁰ Ari jakanakeri Pedro, ikantziri: “¡Arira pinkarataveetairi piireekite pimpeyashitaiya! ¿Piñaajaantakema ari pamanantantakyaaro piireekite ipashitantari Pava?”

²¹ Eerora pimataajatziro pinkempitakotyaanaro naaka, tema jiñaakemi Pava te pintampatzikashirete.

²² Povashaantairo piyaariperonka, pinkovakotairi Pava, añaamatsite ari impeyakotaimiro pikinkishirevetakari.

²³ Niyotakemi naaka, osheki pikisashirevaitaka. Arira pikantapiintatya pikaariperoshirevaitzi.”

²⁴ Ipoña jakanake Simón, ikantanake: “Pamanakotaina eeroka Pinkathariki, onkantya eero avishimotantana okaratzi pikantakenari.”

²⁵ Ikanta Pedro ipoña Juan, ikaratakero ikinkithatakotakeri Pava. Ipoña ikenayetanake pashine nampitsiki okaratzi saikatsiri janta Samaria-ki, ikinkithatakero janta Kameethari Ñaantsi. Arira ipiyeeyaani Jerusalén-ki.

Felipe ipoña Etiopía-satzi

²⁶ Ikanta imaninkarite Pava, iñaanatakeri Felipe, ikantziri: “Piyaate nampitsiki paitachari Gaza, iro pimpampithatanake avotsi poñaachari Jerusalén-ki irojatzji janta.” Tema iroka avotsi irootake kenachari tsika te inampiitaro.

²⁷ Jatake Felipe. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakari Etiopía-satzi. Iriiperori inatzi. Iriitake kempoyiiri kireeki janta Etiopía-ki tsika opinkathariventantzi tsinane paitachari Candace. Ipoñaagaatyaaro irirori Jerusalén-ki iñaapinkathatziri Pava.*

²⁸ Iroora iriyaatairo irirori inampiki, isaikantakaro ishiyakomento, jiñaanavaitzi irosankinare Kamantantaneri Isaías-ni.

²⁹ Iñaanashiretanakeri Tasorentsinkantsi irika Felipe, ikantziri: “Piyaate, pokarikityaari shiyakotainchari.”

³⁰ Ikanta ipokashitapaakeri Felipe, ikematziiri Etiopía-satzi iñaanatziro irosankinare Isaías-ni. Ari ikantziri: “¿Pikemathatziro piñaanatziri?”

³¹ Ari ikantzi Etiopía-satzi: “¿Tsika inkene nonkemathatero, tera intzime impaitya iyotainarone? Pimpoke eeroka, pintsipatyaana.”

³² Jirokara Osankinarentsi iñaanatziri:

Ikempitakaayeetakari jaayeetziri oisha irovayeeteri.

Ikempitakari oisha te inkaimavaite irameeyeeteri,

Ari ikempitakari eejatzji irirori, maire ikantaka.

³³ Tsinampashirera ikantakaayeetakari, te ontampatzikate okaratzi ikantakoveetakari.

Ari jovamaayeetakeri, temaita intzime irovaiyanepayeeni irirori.

³⁴ Ikanta irika iriiperori Etiopía-satzi, josampitanakeri Felipe: “Pinkantena. ¿Niinkama iñaaventziri Kamantantaneri? ¿Iriijatzima ñaaventacha? ¿Pashinema iñaaventzi?”

³⁵ Ari jetanakaro Felipe ikinkithatakanakeri irosankinareki Isaías-ni, iñaaventanakeneri Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri Jesús.

³⁶ Okanta osamaniityaake, ikenimotapaakero jiña, ikantzi Etiopía-satzi: “Jiroka jiña. ¿Eeroma okantzi noviinkatya naaka?”

³⁷ Jakanakeri Felipe, ikantziri: “Pikempisantaperotanairika, ari onkantake.” Ikantzi Etiopía-satzi: “Nokempisantzi, iriitake Jesucristo Itomi Pava.”

³⁸ Ari jovatziyakaantapaakero ishiyakomento Etiopía-satzi. Ayiitanake apiteroite, jatanake jiñaaki. Ari joviinkaatakari.

³⁹ Ikanta itonkaanai jiñaaki, jaanairi Felipe Tasorentsinkantsi. Irika iriiperori Etiopía-satzi, tera iriñaanairi tsika ikenanake. Iro kantacha irika atziri kimoshire ikanta jiyaatai irirori.

⁴⁰ Iriima Felipe jiñaashitaaro irirori isaikapai Azoto-ki. Ipoña javisayetanake pashineki nampitsi ikamantantayetziro Kameethari Ñaantsi, irojatzji jareetantaari Cesarea-ki.

9

Pashineshretai Saulo

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ikanta irirori Saulo, te irovashaantero jasaryiimayetari irovamayeri iriyotaane Pinkathari. Irootake jiyaatashitantakari omperatasorentsijanori Judío,

² ikantakeri: “Posankinateneri omperatasorentsitaari saikatsiri nampitsiki Damasco, pinkanteri: “Pishineteri Saulo iraaayeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Inkyaayete japatoyeetapiinta, irosoyeteri shirampari eejatzji tsinane, iramakeri jaka Jerusalén-ki.”

³ Iro jareetzimatata nampitsiki Damasco, ari jomapokakeri morekanaintsiri inkiteki, joorentapaaka ikatziyakara Saulo.

* **8:27** Kantakotachari jaka “Iriiperori inatzi,” Totaanikiri inatzi. Tema iro jametaiyarini pairani ikaratzji saikavankoyetziri pinkathari, itotaanikiyeetziri, onkantya eero jovaiyantakaantantayeta ipankoki pinkathari.

⁴ Tyaanake Saulo. Ikematzi ñaantsi inkiteki, ikantaitzi: “¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatananari?”

⁵ Jakanake Saulo, ikantzi: “¿Niinkama eeroka Pinkathari?” Ari ikantaitanakeri: “Naakatakera Jesús itzimi pipatzimaminthatakeri. Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatayeearomi thoyempithovari.”

⁶ Ikanta Saulo, okavaitanaka itharovanakera, ikantanake: “Pinkathari, ipaita pikoviri nantairi naaka.” Ari ikantanakeri Avinkatharite: “Pintzinaye, piyaate nampitsiki. Arira inkamantayeetemiro ompaitya panteri.”

⁷ Osheki itharovanake ikaratzi oyaatakeriri Saulo, tema ikemavakero eejatzi irirori ñaantsi, te iriñaamaityaari ñaavaitsiri.

⁸ Ipoña ikatziyavetanaa Saulo. Ikovaveta irokiryanaani, te onkante iramenanai. Irootakera jakathatantanaariri itsipayetakari, jaanakeri nampitsiki Damasco.

⁹ Ari isaikeri janta okaratzi mava kitaite, te onkante iramenavaitai, te irovaiya, te irirai eejatzi imire.

¹⁰ Okanta janta Damasco, ari isaiki aparoni iyotaari ipaita Ananías. Iriitake iñaanatakeri Avinkatharite imishireki, ikantziri: “¡Ananías!” Ari jakanakeri irirori: “¿Ipaita, Pinkathari? Jaka nosaiki.”

¹¹ Ikantziri: “Piyaate janta avotsiki ipaiyeetziri ‘Tampatzikari.’ Ari osaiki ipanko paitachari Judas, ari posampitakoventeri aparoni shirampari ipaita Saulo, iri poñaachari nampitsiki Tarso. Ari isaikiri irirori iñaañaatzi.

¹² Nomishitakaakeri irirori. Jiñaakemi pikyaashitapaakeri, potzimikapatziitotantakari pako, irojatzi jamenavaitananaari.”

¹³ Ikanta ikemavakera Ananías, ikantanake: “Pinkathari, osheki nokemi iñaaventayeetziri irika shirampari, koveenka okanta jantayetakeri Jerusalén-ki jovasankitaayetziri pita-sorentsitakaane.”

¹⁴ “Iro ipokantari iroñaaka jaka, tema jotyaantatziiri omperatasorentsijanori iraayeeteri pairiyimiri javentaanaami.”

¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “Piyaate. Tema irika shirampari iriitake nokoyaakeri naaka iñaaventaina maaroni nampitsiki. Inkinkithatakairi Israel-mirinkaite isheninkatari irirori, eejatzi pashinesatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi ivinkatharite.

¹⁶ Ari noñaakakeri eejatzi tsika onkarate inkemaantsiventyaana naaka.”

¹⁷ Ipoña jiyaatake Ananías pankotsiki isaikake Saulo. Kyaapaake, jotzimikapatzi-itotantapaakari irako. Ikantziri: “Iyeki, jotyaantakena Avinkatharite Jesús, tsika itzimi oñaakakamiri avotsiki pikenapaakeranki. Iro jotyaantantanari onkantya pokiryaantaiyaari, onkantya inampishiretantyaamiri eejatzi Tasorentsinkantisi.”

¹⁸ Arira oparyaanake irookiki kempitavetariri shimapentakí, amenanai kameetha. Ipoña ikatziyanaka, jatanake iroviinkaataiteri.

¹⁹ Arira jovavaitanaa, irojatzi ishintsiantaari kameetha. Kapichera isaikimovaita-paintziri kempisantzinkariite nampitarori Damasco.

Ikinkithatzi Saulo Damasco-ki

²⁰ Arira jetanakaro Saulo ikinkithatakaantanake japatotapiintayeta judío-payeeni, ikantzi: “Iriitakera Itomi Pava paitachari Jesús.”

²¹ Ipampoyaaminthatanakeri ikaratzi kemiriri, ikantavaka: “¿Tema iriitake irika kisa-neentziri Jerusalén-ki ikaratzi pairiyiriri Jesús? ¿Tema irijatzi pokaintsiri jaka irayeri kempisantzinkari janta omperatasorentsijanoriki?”

²² Iro kantacha Saulo eekero ishintsitatzi ikinkithatakaantzi tekatsi intharovakaiya. Te iriyote opaita inkantayeteri judío-payeeni nampitarori Damasco-ki, ikemirira Saulo ikantzi: “Irikananki Jesús Cristo inatzi.”

Saulo ishiyapithatari Judío-payeeni

²³ Okanta avisanake osheki kitaite, ikantavakaaka Judío-payeeni: “Thame overi Saulo.”

²⁴ Tema kitaiteriki eejatzi tsireniriki joyaaventakari ishitovapiintaitzira nampitsiki, inkene iroveri. Iro kantacha Saulo jiyotake ikovatzi irovamairi.

²⁵ Ikanta kempisantzinkariite, jotetakeri antaroki kantziri, jovaniiryaakotakeri tsireni-paite jakakiroki janta jotantoyeetziro nampitsi. Ari okanta ishiyantakari Saulo.

Areetaa Saulo Jerusalén-ki

²⁶ Ikanta jareetaa Saulo Jerusalén-ki, ikovavetaka intsipatapaiyaarimi iriyotaane Pinkathari. Iro kantacha osheki itharovakaakari, iñaajaantzi te ikempisantaperotai irirori.

²⁷ Iro kantacha tzimatsi kempisantzinkari paitachari Bernabé, jaapatziyanakari Saulo, jatake iroñaakantairi ipiyotara Otyaantajanori. Ikantapaakeri: “Irika Saulo iñagairi Avinkatharite janta avotsiki jatachari Damasco-ki, ari ikinkithavaitakaakeri.

Ari jetanakaro Saulo janta nampitsiki Damasco iñaaventanairi ivairo Jesús. Tekatsi intharovakaanakya.”

²⁸ Ari ikantakari Saulo isaikantapaari Jerusalén-ki, itsipayetapaari irikaite Otyaanta-janori.

²⁹ Iñaaventakeri ivairo Jesús Pinkathari, tekatsi intharovakaiya. Arira ikinkithatakaayet-ziri judío-payeeni Griego-thatatsiri. Iro kantacha ikovake iroveri irikapayeeni.

³⁰ Ikanta jiyotaiyakeni kempisantzinkariite, jaanakeri Saulo janta Cesarea-ki. Ipoña jotyaaantairi Tarso-ki.

³¹ Ikanta kempisantzinkariite, nampiyetarori Judea-ki, Galilea-ki ipoña Samaria-ki, kameetha ikanta isaikavaitaiyini, eekero jantakishireperotanakitzi, ñaapinkatha jova-piintanakeri Pinkathari, jookakoventakerira Tasorentsinkantsi. Eekerora jiyaatatzi joshekiperotanake.

Jovashinchagaitairi Eneas

³² Ikanta jareetantayetaka Pedro nampitsiite, irojatzji jareetantaka Lida-ki inampiyetarora itasorentsishiretakaitairi.

³³ Ari jiñaapaakeri paitachari Eneas, kisoporokiri inatzi, tzimakotake 8 osarentsi jonoryaavaaitaka.

³⁴ Jiñaanatapaakeri, ikantziri: “¡Eneas, irovashinchagaimi Jesucristo. Pinkatziye, paanairo ponoryaamento!” Arira ikatziyanakari Eneas.

³⁵ Ikaratzi nampitarori Lida-ki eejatzji Sarón-ki, jiñaayetairira ikatziyavaita Eneas, iroora ikempisantantanakariri Avinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Jope, tzimatsi aparoni iyotaaro opaita Tabita, iñaaneki griego ikantaitziro “Dorcas.” Iroka tsinane okaminthaantapiintake, oneshinonkatantapiintake.

³⁷ Ipoña aparoni kitaite, omantsiyatake Dorcas, kamake. Jaayeetakero, ikaaitakeri, jonoryeetapaintziro jenoki opankoki.

³⁸ Okanta janta Jope-ki te intainaperote osaiki nampitsi Lida, tsikara jareetaka Pedro. Ikanta ikemaiyakeni iyotaariite ari isaikiri Pedro janta, jotyaaantake apite shirampari inkamantakiteri: “Pimpokanake thaankiperoini Jope-ki.”

³⁹ Jatanake Pedro. Ikanta jareetapaaka janta, jaayeeatanakeri jenoki tsika jonoryeetakero. Otapotapaakeri maaroiteni kamaimetzinkaro, iragaiyapaakani, oñaakayetapaakeri kithaarentsi oshirikapiintane Dorcas.

⁴⁰ Ipoña Pedro jomishitovakero maaroiteni, ari jotypeerovanaka, ñaañaatanake. Ipoña ipithokashitanaaro kaminkaro, ikantzi: “¡Tabita, pintzinayee!” Ari okiryaaanai iroori, oñaatziiri Pedro, thointanaa.

⁴¹ Jakathavakotakero irirori, jovatziyakero. Ipoña ikaimayetakeri kamaimetzinkaroite eejatzji ikaratzi itasorentsitaikaitane, jiñaayetairo añagai.

⁴² Ikanta ikemakoyeetakero nampitsiki Jope, osheki kempisantanakeriri Pinkathari.

⁴³ Oshekira kitaite isaikavaitanake Pedro nampitsikika, iri isaikimotake shirampari paitachari Simón “Meshinantsipakori.”

10

Pedro ipoña Cornelio

¹ Tzimatsi Cesarea-ki aparoni shirampari paitachari Cornelio, iriitake ijevarite ovayirite Roma-satzi ipaiyeetziri “Italia-satziite.”

² Irika shirampari ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinatzji, ari ikaramirinkatziri isheninkaite iñaapinkathatziri Pava. Ipapiintziri ashinonkainkari osheki iireekite okantavetaka te isheninkatari. Jiñaañaatapiintakeri Pava irirori.

³ Okanta aparoni kitaite, aritake sheetyaake, taingkaperotake ooryaa, ari jomapokakeriri imaninkarite Pava ikyaaashitapaakeri isaikakera irirori, iñaavakeri koñaaroini, ikantapaakeri: “¡Cornelio!”*

⁴ Ipampoyaaaminthatavakari Cornelio, itharonkakiini josampitanakeri, ikantziri: “¿Pinkathari, ipaitama pikovakotanari?” Ikantanakeri maninkari: “Ikemakemiro Pava piñaañaatane, jiñaakemi pineshinonkayetantapiintaka.”

⁵ Potyaante potzikatane nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzji Pedro.

⁶ Ari jimayimotziriri pashine Simón, ‘Meshinantsipakori’ saikathapyaatzirori inkaare. Iriira kamantemineri opaita pantairi.”

* **10:3** Kantakotachari jaka “itainkaperotanake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

⁷ Ikanta ishitovanai maninkari, ikaimake Cornelio apite inampire. Ikaimake eejatzi aparoni ovayiri, iraventaane joviri, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinayetatzi irirori.

⁸ Ikamantakeri okaratziki ikantaitakeriri. Jotyaantakeri Jope-ki.

⁹ Okanta okitaitamanai, joveraaka tampatzika ooryaa, irootaintsi irareetzimataiyaani Jope-ki jotyaantakeri. Ari jataitanake irirori Pedro iriñaañaate jenoki pankotsipankaki.

¹⁰ Ikemaminthatakeri itashe, ikovake iroya, iro kantacha ovakera jonkotsiyeetzi iroyaari, ari jiñaavyatakari.

¹¹ Jiñaakero ashitaryanaana inkite, jovayiiyeetakeri kempivetarori antaro manthakintsimaanka, ithatoyeetakeri opatziki.

¹² Okanta janta manthakintsimaankaki tzimatsi osheki kantashivaiyetachari piratsi, ipoña ikaratziki kamathayetatsiri kipatsiki, ipoñaapaaka tsimeripayeeni.

¹³ Ipoñaashita ikemake ñaanatakeriri, ikantziri: “Pedro, pintzinaye, povamayeri irikapayeeni, poyaari.”

¹⁴ Ari jakanake Pedro: “Eero Pinkathari. Te novapiintari naaka irikapayeeni ipinkayeetzi.”

¹⁵ Japiiyeetanakeri Pedro iñaanaiziri, ikantziri: “Tema irikapayeeni ikaratziki ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka ‘Ipinkayeetzi.’”

¹⁶ Mavasatzi apiiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo manthakintsimaanka inkiteki.

¹⁷ Antaro okantzimoshirevaitaneri Pedro, ipampithashirevaita opaita oshiyakaaventachari okaratziki jiñaakeri. Arira jareetaiyapaakani irotyaantane Cornelio, josasampiventakotapaakero ipanko Simón.

¹⁸ Jareetapaakara pankotsiki, ikaimaiyapaakitziini josampitantapaake, ikantzi: “¿Ari jimayiri jaka Simón, ipaiyeetzi eejatzi Pedro?”

¹⁹ Ipampithashiretakominthaitaro Pedro jiñaakeri, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantziri: “Pamene, areetapaakara mava shirampari amemenatzimiri.

²⁰ Pinkatziye, payiite. Eerora pikisoshirevaitzi, pintsipatyaa, tema naakatake otyaantakeriri.”

²¹ Arira jayitapaake Pedro, ikantapaakeri shirampariite: “Naakatake pikokovatziki. ¿Ipaaitama pipokantari?”

²² Ikantaiyanakeni irirori: “Nopoki jotyaantana Cornelio, ijevare ovayiriite. Tampatzikashireri jinatzi, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jini, iri irakameethatapiintane pisheninkapayeeni judío. Tema chapinki ipokashitakeri imaninkarite Pava, ikantakeri: ‘Pinkaimakaanteri Pedro, onkantya impokantyaari pipankoki, ari pinkemero onkarate inkamantemiri.’”

²³ Ikanta Pedro ikyaakaanakeri pankotsiki, ari jimagaiyapaakeni. Okanta okitaitamanake, jatake Pedro joyaataiyanakeri pokashitakeriri, arira itsipatanakeri eejatzi Jopesatzi, “iyekiite” inatzi.

²⁴ Okanta pashine kitaite areetaiyakani Cesarea-ki. Arira joyaaventakeri Cornelio itsipayetakeri isheninkamirinkaite, eejatzi irapatziyaminthatane ikaratziki ikaimayetakeri irirori.

²⁵ Jareetapaakara Pedro pankotsiki, ishitovashitanakeri Cornelio, jotyeerovashitavakari, iriñaapinkathatavakerimi.

²⁶ Iro kantacha Pedro jovatziyakeri, ikantziri: “Pinkatziye, atziri nonatzi eejatzi naaka, arira nokempitami eeroka.”

²⁷ Ikanta jiñaanaatzirira Cornelio, ikyaakaapaakeri, jiñaapaakitzi osheki atziri apatotainchari.

²⁸ Ikantanake Pedro: “Piyotaiyini eeroka, naakaite judío-payeeni te ishinetaitana nonkempiyaami eerokaite kaari nosheninkata, te aritaajate nonkyaavankotemi. Iro kantacha ovakeraini jiyotaakena naaka Pava, te arite nonkantayetemi: ‘Novinkane pinatzi.’”

²⁹ Irootakera kaari noshenkaantanaka nopokanake pikaimakaanantanari.”

³⁰ Ikantanake Cornelio: “Chapinki, aritake tzimake 4 kitaite, ari ikaratajaantake iroñaaka ooryaatsiri, itainkakeri. Nosaiki naaka napanankoki notziventavaita, noñaañaatziki osheetyaakera, ari ikoñaatzimotakena aparoni shirampari, shipakiryaa okantapaaka iithaare.”

³¹ Ikantapaakena: ‘Cornelio, ikemakemi Pava piñaañaatziri, ikinkishiretakeri pineshinonkatantapiintake.

³² Potyaante nampitsiki Jope amerine Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. Ari jimayimotziriri pashine Simón, meshinantsipakori nampitarori inkaarethapyaaiki.’

† 10:30 Kantakotachari jaka “itainkakeri,” irootakera ikantayeetziri pairani “ooryaa 9.”

³³ Ari notyaantakeri thaankipaiteeni iriñeetemi, pimatakeru eeroka pipokanake thaankipaiteeni. Jirikayetakena iroñaaka ipiyotakaakana Pava. Intsityaa pinkantenaro okaratzi ikantakemiri Avinkatharite.”

³⁴ Ipoña ikantanake Pedro: “Arira niyotataiziri iroñaaka omaperotatya Pava te iramaak-itaneteri atziri,

³⁵ aña jaakameethayeziri ñaapinkathatanairiri, tampatzikashiretatsiri, okantavetaka tsikarika inampiyetaro, kaari nosheninkaveta.

³⁶ Tema iroka Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, okaratzi jatakotaintsiri nosheninkaki Israel-mirinkaita, iriitakera Pava kantakaarori nokinkithatakotantaariri irika. Tema iriitake pinkathariventaineri maaroiteni, iriitakera saikakaayetaineri eejatzi kameetha.

³⁷ Piyoperotaiyironi eerokaite okaratzi avisaintsiri noipatsiteki. Tema pikemakoven-takero jiñaaventakeroranki Juan-ni okantakota oviinkaataantsi. Irojatzji opoñaantanakari Galilea-ki,

³⁸ jiñeetakeri Jesús Nazaret-satzi. Iriira Pava ipakeri ishintsinka eejatzi Itasorenka. Ipoña ikekenayetanake irirori jineshinonkatantayeta, jovavisakoyetake osheki jaakayetziri pe-yari. Iroora jimatantakarori iroka tema Pava tsipatakari.

³⁹ Naakayetake ñaayetajaantakeri maaroni jantayetakeri Jesús janta Judea-ki ipoña Jerusalén-ki. Ipoñaashitaka jovamaitakeri, ipaikakoyetakeria.

⁴⁰ Iro kantacha omonkaratakara mava kitaite jovañagairi Pava, ikantakaakarora irirori noñaayetairi naakaite.

⁴¹ Tera iroñaakapanaatyaari maaroiteni atziri, intaani naakaite, ikaratzi jiyoshiiyetak-eri pairani Pava iriñaayetairi. Aritakera jañagai, nospipatavaari novaiyani eejatzi nira-vaityaiyini.

⁴² Iriitakera otyaantaiyakenari nonkamantayetairi atzirite, nonkantairi: ‘Iriira Jesús jovakeri Pava iriyakoyentairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri ee-jatzi.’

⁴³ Irijatzira Jesús jiñaaventakotzitakari pairani Kamantantaneriite, ikantake: ‘Inkarate kempisantairine irika impairyaaayetairira, aritake impeyakotaineri iyaariperonka.’ ”

⁴⁴ Jiñaavaiminthatzi Pedro, arira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi maaroiteni kempisantakeriri ikinkithatzi.

⁴⁵ Ipampoyaaminthataiyakerini ikaratzi oyaatakeriri Pedro, jiñaakerora inampishireyantapaakari Tasorentsinkantsi kaari isheninkata, okempivaitakero irisakoperotaitayeenerimi.[‡]

⁴⁶ ikemaiyakeri jiñaavaiyetantanakaro pashineyetsiri ñaantsi, itharomentanakari Pava.

⁴⁷ Ipoña ikantanake Pedro: “¿Kantatsima ompetapithatyaari iroviinkayetya irikaite atziri, kempiyetanakari aakaite inampishiretantayetaari Tasorentsinkantsi?”

⁴⁸ Ari jotyaaantake iroviinkaayeeteri irikaite impairyeteeri Jesucristo. Ipoñaashitaka irikaite ikantanakeri Pedro: “Pisaikimovaitanakena.”

11

Ikamantapairiri Pedro kempisanzinkariite Jerusalén-ki

¹ Ipoña ikemaiyakeni pashine Otyaantajanoriite ipoña iyekiite nampitarori Judea-ki, ikantaitzi: “Ikemayetarora Iñaane Pava kaari asheninkata, ikempisantayetai irirori.”

² Iro kantacha jareevetaara irirori Pedro Jerusalén-ki, jiñaanaminthatavairi judío kemp-isantayetaatsiri.*

³ Ikantavairi: “¿Opaitama pareetantariri kaari asheninkata, payooyetakeri eejatzi?”†

⁴ Ari ikamantanakeri Pedro tsika okantajaanta opoñaantakari. Ikantanakeri:

⁵ “Nosaiki naaka nampitsiki Jope, noñaañaminthatzira, ari noñaavyatakari. Noñaake kemp- pitavetarori iniroite manthakintsimaanka, ithatoyetakeru opatziki, jovaniiryetakeru okenapaakero inkiteki irojatzji tsika nosaikakera naaka.

⁶ Ari namenaperotanakero, noñaake osheki katsimari piratsi, noñaake ikaratzi kamath- ayetatsiri kipatsiki, ipoña tsimeripayeeni.

⁷ Ipoña nokemake ñaanatakenari, ikantana: ‘Pedro, pintzinaye, povamairi irikapayeeni, poyaari.’

⁸ Ari nakanake: ‘Eero Pinkatharí, tema te namonkotaajatapiinteri naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.’

⁹ Japiiyeetanakena iñaanaitana, ikantaitana: “Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka “Ipinkayeetziri.” ’

‡ **10:45** Irikaite “oyaatakeriri Pedro,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.” * **11:2** Kantakotachari jaka “judío,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.” † **11:3** Kantakotachari jaka “kaari asheninkata,” irijatzitaara ipaiyeetzitari “kaari totameshitaaniri.”

¹⁰ Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo inkiteki okaratzi noñaakeri.

¹¹ Arira jareetayapaakani mava shirampari kokovatanari, jotyaaantaitakeri ipoñaakaro Cesarea-ki.

¹² Jiñaanashiretanakena Tasorentsinkantsi, ikantakena: ‘Poyaatanakeri irikaite, eerora pikisoshirevaitanake.’ Irootakera nomatakeri. Jirikara 6 iyeikiite notsipatanakari. Iriira nokaratakeri nokyaaavankotakeri aparoni shirampari kaari asheninkata.

¹³ Ikamantavakena, ikantana: ‘Chapinki, noñaake maninkari ikatziyapaaka jaka nopankoki, ikantakena: “Potyaante jatatsineri nampitsiki Joje onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro.

¹⁴ Iriitakera kamantemirone tsika pinkantya pavisakoshiretantaiyaari, pinkaratairi maaroiiteni pisheninkamirinkaite.”

¹⁵ Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri, arira omapokashitatainakari inampishiretan-tapaakari Tasorentsinkantsi iriroriite, iroovaitakeranki inampishiretantakairi aakaite ovakeraini.

¹⁶ Arira nokinkishiretanakero ikantakeriranki Avinkatharite: ‘Omapero Juan jovi-inkaatanaro jiña, iro kantacha ari piñaayetakero eerokaite irinampishiretantaami Tasorentsinkantsi kempivaitakami iroviñkaayeetantaamirimi.’

¹⁷ Tema iriitajaantakera Pava neshinonkatakairi eejatzi iriroriite ikempitaayetaira aakaite akempisantayetairira Pinkathari Jesucristo. ¿Niinkama naaka nonkovantyaari nomaimaneteri Pava?”

¹⁸ Ikanta ikemaiyavakera iyeikiite nampitarori Jerusalén-ki, tekatsi inkantaiyanakeni. Itharomentaiyanakarini Pava, ikantaiyanakeni: “¡Arira okantari! ¡Ineshinonkatairi Pava kaari asheninkata! ¡Kantsira iriroriite irovashaantairo eejatzi iyaariperonka, onkantya irañaashiretantaiyaari!”

Kempisantaatsiri Antioquía-ki

¹⁹ Aritakera jovamayitaitakari Esteban, jetaitantanakarori ipatzimaminthayeetziri kempisantzinkariite. Iroora opoñaantanakari ishiyayetzitanaka tsikarika ikaratzi kempisantzinkariite janta Fenicia-ki, Chipre-ki ipoña Antioquía-ki. Ari ikinkithatakaayetak-eriri judío-payeeni tsika okantakota Kameethari Nãantsi, temaita inkinkithatakairi kaari isheninkata.

²⁰ Iro kantamaitachari, ari jareetayakani Antioquía-ki, kempisantaatsiri poñaachari Chipre-ki ipoña Cirene-ki. Ikinkithatakaayetapaakeri eejatzi kaari isheninkata, jiñaaventakeneri Kameethari Nãantsi tsika ikantakota Jesús, Avinkatharitera.

²¹ Okantakaatziitakarira ishintsinka Avinkatharite irikaite, jovashaantakaakeri pashinesatzi atziri jametashivaiyevetakari. Oshekira kempisantanairiri Avinkatharite.

²² Ikanta kempisantayetaatsiri Jerusalén-ki, ikemakotaiyakerini, jotyaaantakeri Bernabé janta Antioquía-ki.

²³ Jareetakara Bernabé, iñaapaakeri tsika ikanta Pava ineshinonkayetakari irikaite, iniroite ikimoshiretapaake. Ikaminaayetapaakeri maaroiiteni ari onkantya iroisokeroshireyetantyaari Avinkatharite.

²⁴ Tema irika Bernabé neshinonkataneri jinatzi, javentaashiretziitari Avinkatharite, inampishiretziitantari Tasorentsinkantsi. Irootakera joshekiperotantanakari kempisan-tanairiri Avinkatharite.

²⁵ Ipoñaaka Bernabé, jatake Tarso-ki iriñeeri Saulo.

²⁶ Ikanta iñaapairi, jamairi Antioquía-ki. Ari isaikimovaitakeri iriyotaaneete aparoni osarentsi, jiyotaayetake osheki atziri. Arira etanakaro janta Antioquía-ki ipaiyeetziri “Cristo-veriite.”

²⁷ Okanta aparoni kitaite, jareetayakani Antioquía-ki kamantantaneriite ipoñaanakaro Jerusalén-ki.

²⁸ Ipoñaashitaka, aparoni kamantantaneri paitachari Agabo, ikatziyanaka japato-taiyani, ikantanake: “Arira iriñeetake iniroite tashetsi maaroni nampitsiki.” Iriira Tasorentsinkantsi ñaanashiretakeriri jiyotantakarori. Irootakera monkaratainchari pairani ipinkathariventantakarari Claudio.

²⁹ Irootakera ikinkishiretantaiyakari Antioquía-satzi irineshinonkatyaari Judea-satzi irotyaanteneri iyeikiite okaratzi iravyaayeteri.

³⁰ Iroora jimataiyakerini, ipaiyeeetakeri Bernabé itsipatakari Saulo iri amenakaan-terone. Jotyaaantakeneri antarikonaita janta Judea-ki.

12

Jovamaitantakariri Jacobo, ipoña jashitakoitakeri Pedro

¹ Ikanta pinkathari Herodes ipatzimaminthatake tsikarika ikaratzi kempisantzinkari.

² Ikantakaantake inthatzinkaiteri Jacobo, irirentzira Juan.

³ Ikanta jiñaakeroa Herodes kameetha onimoyetakeri judío-payeeni, joirikakaantakeri eejatzi Pedro. Arira avisayetakeri iroka joimoshirenkayeeta jovantayeetapiintairori tantonka.

⁴ Aritakera joirikakaantakeri Pedro, jashitakotakaantakeri. Jovayetake ikaratzi 16 ovayiriite aamaventapiintayetyaarine. Ikinkishirevetaka Herodes iroñaakanterimi atziri-iteki onkaratakerika joimoshirenkaitaro kitaite Anankoryaantsi.

⁵ Jashitakominthaitziri Pedro, ñaañaataiyatsini kempisantzinkariite japatoventakarira Pava.

Jomishitovaitairi Pedro

⁶ Okanta omonkaratzimatapaaka iraantyaariri Herodes irika Pedro iroñaakanterimi atziri-iteki. Jimayira Pedro tsireni josatekakeri apite ovayiri, joosoyeetantakeri apite ashirotha. Saikayatsini pashine ovayiriite ikyaapiintayeetzi jaamaakoventari.

⁷ Ari jomapokashitakeri ipokake imaninkarite Avinkatharite, kitaisaante ikantakapaakaro. Jotzinkamerekitapaakeri Pedro, jovakiryaakeri, ikantziri: “¡Pintzinaanake!” Oparyaashivaitanaka ashirotha joosoyeetantakariri irakoki.

⁸ Japiitakeri maninkari, ikantziri: “Pinkithaaty, pi-zapato-tya.” Ari ikantakero Pedro. Eekero ikantatzi maninkari: “Pinkyaantyaaro piveviryaakoro, poyaatena.”

⁹ Shitovanake Pedro joyaatanakeri maninkari. Tera iriyote omaperorika okaratzi jantziri maninkari. Aña okempitzimovaitakeri iriñaavyatatyeeyaami.

¹⁰ Iro kantacha javisanake aparoni aamaventariri, ipoña javisanakeri pashine. Iro irishitovimate, jareetapaakaro ashirotsisiri ashitakorontsi, ashitaryaashivaitanaka apaniro. Shitovaiyanake. Ikanta janiitakera, iro itaponeentanaka, ari jookanairi maninkari apaniro.

¹¹ Arira ikinkishiretanakari Pedro, ikantanake: “Arira niyotziri iroñaaka omaperotatya jotyaantakeri Pinkathari imaninkarite, intsiparyaakoventakena Herodes-ki, itsiparyaakoventakena eejatzi tsika inkantavaitenami judío-payeeni.”

¹² Ikanta jiyotanakerora Pedro iroka, jatanake opankoki María, irinirora Juan, ipaiyeetzi eejatzi Marcos, tsika janta japatotaita iñañaataitzi.

¹³ Kaimapaake ikyaapiintaitzi. Okanta aparoni evankaro paitachari Rode, jatanake ameneri niinkarika.

¹⁴ Ari iyovaantetavairi Pedro jinatzi, iniroitera okimoshiretanake, te ashitaryaajatanakeri inkyaantapaakyaari, opiyatainaka inthomointa okamantantzi, okantapaake: “Pedro inatziira kaimatsiri.”

¹⁵ Ari ikantayeetavakero: “¡Te pishinkiventatya!” Iro kantacha eekero oshintsitatzi iroori, okantzi: “Omaperotatya.” Ikantaiyini irirori: “Aama imaninkarite jinatzi, kaarira Pedro.”

¹⁶ Eekero ishintsitatzi Pedro ikaimi. Ikanta jashitaryaakeneri, iñaatziiri Pedro inatzi, ikitakitziitaiyanakeni.

¹⁷ Ari jovaankanakero irako Pedro, onkantya imairetantaiyaarini. Ipoñaashitaka ikinkithatakotanakero tsika ikantakero Avinkatharite jomishitovantaariri. Eekero ikantanakitzi Pedro: “Pinkamanterira iroka Jacobo eejatzi pashine iyekiite.” Ari ishitovanai, jatanake pashineki nampitsi.

¹⁸ Okanta okitaitamanake, osheki okantzimoshiretaiyarini aamaventavetakariri, tema te iriyotaiyeni tsika ikenake Pedro.

¹⁹ Ikantakaantake Herodes inkokovayeetairi, iro kantacha tera iriñeetairi. Irootakera jookoyeetantanakariri aamaventavetakariri, jovamaakaantaitakeri. Ikanta avisake iroka, shitovai Herodes Judea-ki, jatake irinampitapaintyaaro Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Arira ikantzitatya Herodes imaimaneminthavaitakeri nampitarori Tiro-ki eejatzi Sidón-ki. Ikanta ikinkishiretaiyakani imaimaneminthatane irakameethayetairi, tema aritake jiyomparitapiintaiyani. Jotyaantaiyake jatashiyeterine Herodes irapatziyeeyaari. Ikanta saikavankotziriri Herodes, iraventaaperotane, paitachari Blasto, jaakameethayetavakeri pokashitakeriri. Ikantakoventakeri Herodes-ki tsikapaite inkinkithavaitakaantyaariri.

²¹ Monkaratapaaka kitaite ikaimakaantakeri Herodes inkinkithavaitakairi. Ari ikyaantanakaro ovaneenkaro iithaare ikinkithavaitakaantapiintantari, thointapaaka isaikamentoki japatoyakani, ikinkithavaitanake.

²² Ari ikaimakotaiyirini atziriite, ikantzi: “¡Irinta ñaavaitaintsiri, Pava jinatzi, kaarira atziri!”

²³ Tetya onkantzimovaitaajatyari Herodes ikempitakaantaitakari Pava itharomentaitakari. Irootakera omapokashitantanakari jomantsiyaakeri imaninkarite Avinkatharite, kenivaitanake, kamake.

²⁴ Iro kantacha, eekero iyaatakotanakitzi iñaanera Avinkatharite, eekero joshekipertotanakitzi kempisantzinkariite.

²⁵ Ikanta Bernabé ipoña Saulo jimonkaratakeri jantakero jotyaantantaitakariri Jerusalén-ki, piyeeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan ipaiyeetziri eejatzi Marcos.

13

Jetanakaro ikinkithatakaantzi Bernabé ipoña Saulo

¹ Tzimayetatsi kamantantneriite janta Antioquía-ki japatotapiintaiyanira kempisantzinkariite, tzimayetatsi eejatzi iyotaantneriite. Jirika ikarataiyini: Bernabé, Simón ipaiyeetziri eejatzi Kisaakiri, Lucio poñaachari Cirene-ki, Manaén ikaratakeri pairani Herodes joimonkaiyakani, ipoñaapaaka Saulo.*

² Okanta japatoventaiyarinira Avinkatharite, itziventaiyarini, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantakeri: “Pimpairyenari Bernabé pintsipataakenari Saulo onkantya nantavaitakaantyaariri.”

³ Ikanta ithonkatakero jiñañaataiyakani, itziventaiyani, jotzimikapatziitoyetantakeri irako irikaite, jotyaantaiyakerini.

Ikinkithataiyini Otyaantajanori Chipre-ki

⁴ Ikanta irotyaantanera Tasorentsinkantsi, jataiyanakeni Seleucia-ki, ari jotetaiyanakani iriyaatero Chipre-ki.

⁵ Aatakoiyapaakeni Salamina-ki. Jetapaakaro ikamantantapaakero iñaane Pava japatotapiintaiyani judío-payeeni. Arira jiyaaatztinanakari eejatzi irirori Juan irampitakovaiteri.

⁶ Jaathakiryaaanako othampishi, irojatzi jareetantakeri Pafos-ki. Ari jiñaakeri aparoni sheripiyari judío, thairi kamantantneri jinatzi, ipaita Barjesús.

⁷ Irika sheripiyari irapatziyane inatzi janta pinkathari Sergio Paulo. Iyotaneri inatzi irika pinkathari, ikaimakaantakeri Bernabé ipoña Saulo, tema ikovatzi inkemero iñaane Pava.

⁸ Iro kantacha sheripiyarika paitachari iñaaneki griego Elimas, ikovavetaka irotzikatzikateri pinkathari eero ikempisantanta.

⁹ Ikanta Saulo, ipaiyeetziri eejatzi Pablo, ipampoyaanakeri irika, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi,

¹⁰ ikantanakeri: “¡Thairi! Kaariperori pinatzi. Itomi kamaari pinatzi. Pimanintakero kameethari. ¿Eeroma povashaantaajatairo potzitzikayetziro okaratzi tampatzikatzimotziriri Novinkatharite?”

¹¹ Iroñaaka irovasankitaataveetemi, osamani pinkantya pimavityaakite.” Apathakerora ikantanaka, te irokichaatanai. Ikokovavitzi akathavakotairine.

¹² Ikanta jiñaakerora pinkathari avisaintsiri, ikempisantanake. Ipampoy-aaminthatanakero iñaaventayeetzirira Avinkatharite.

Areetaka Pablo ipoña Bernabé Antioquía-ki saikatsiri Pisidia-ki

¹³ Ikanta ishitovanaira Pablo janta Pafos-ki itsipayetakari ikarataiyini otetanaka iriyaatero Perge-ki saikatsiri janta Panfilia-ki. Iro kantacha Juan, te iroyaatanairi, piyanaka irirori Jerusalén-ki.

¹⁴ Ikanta jareetaka Perge-ki avisanake pashineki nampitsi Antioquía saikatsiri janta Pisidia-ki. Ikanta janta, ikyeeyakeni japatotapiinta judío-payeeni kitaiteki jimakoryaan-taitari, thointaiyapaakani.

¹⁵ Aritakera ithonkaitakero iñaanayeetziro irosankinare Kamantantneriite, Ikantakaan-taitane eejatzi, ikantake jevatakaantatsiri japatotapiintaita: “Iyekiite, kempitaka tzimatsi pinkanteri iroñaaka onkantya intharomentantayetyaari atziriiite.”

¹⁶ Ipoña ikatziyanaka Pablo, jakovakotanake onkantya irimaretantayeetyaari, ikantanake: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaitel! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava!

¹⁷ Iriitakera Pava iyoshiitakeriri pairani avaisatziite, Israel-mirinkaitel. Iriitakera oshkyaaakeriri. Ipoña joñaakantakero ishintsinka itsiparyaaokoventairira Egipto-ki.

¹⁸ Ipoña ipiyathavaitakari Pava janta tsika te inampiitaro okaratzi 40 osarentsi. Iro kantacha Pava jamavetakero ipiyathayetakari.

¹⁹ Ipoña japerotake Pava ikaratzi 7 isheninkamirinkatavakaa janta Canaán-ki, irootakera iipatsitetakaayetaariri avaisatziite.

* 13:1 Irika “Herodes,” iriitakera pinkathariventantatsiri pairani Galilea-ki.

²⁰ Maaroni iroka noñaaventakemiri avisakera 450 osarentsi okaratzi osamanitake. Ipoña ipairyaaakeneri jevariite amenakoyeterine, irojatzi jovekaraantantapaakarori Samuel-ni, kamantantaneri.

²¹ Iro kantamaitacha ikovavetaka aparoni ivinkathariteperotyaaari. Irootakera Pava ipairyaaantaniriri Saúl-ni, itomi Cis, isheninkamirinka Benjamín. Iriira pinkathariventakeriri okaratzi 40 osarentsi.

²² Iro kantacha Pava jovinkatharyaakeri Saúl-ni, jimpoyaatantaari David-ni. Tema iri David-ni jiñaaventakeranki Pava, ikantzi: Noñaakeri David itomi Isaí, onimotakena, Iriitake materone irantero nokoviri naaka.

²³ Ikanta itzimakera Jesús, icharinemirinkatakari David-ni. Iriitakera ishinetakeri Pava irotyaanteri irovavisaakoyetai aakaite Israel-mirinkaite.

²⁴ Tekeratsitara impokeeta Jesús, ikinkithakotzitakari Juan-ni, ikantake: ‘Ontzimatyepimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Pava.’

²⁵ Ikanta Juan-ni jimonkaratzimatakero irantavaitane, ikantanake: ‘¿Piñaajaantakema naakatake irika? Tera naaka. Aña aatsikitakera noñaapinkathaperotzitari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.’

²⁶ ¡Iyekiite! ¡Abraham-mirinkaite! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathairiri Pava! Aakatajaantakera jotyaaantayeetakai iroka Ñaantsi avisaakoyetantaiyaari.

²⁷ Tema ikaratzi nampiyetarori Jerusalén-ki ipoña ijevarepayeeni, tera iriyotaiyavakerini Jesús, aña jiyakoventaiyakeri. Arira okanta kaari jiyotantaajatavakaro imonkaratakaaayarora okaratzi josankinatakoyetakeri kamantantaneriite, okantaveta japiiipiitziivetakero iñaanatapiintziro japatotapiintaiyanira kitaiteriki jimakoryaantaitari.

²⁸ Ipoña ikovakotakeri Pilato irovakaanteri Jesús, okantavetaka tekatsi inkenakaashitapaintya irirori.

²⁹ Ikanta ithonkakero jantayetakero okaratzi jimonkaratakaayetakari josankinatakoyeetakeriri pairani, jovatzikaryaakotakeri ipaikakotakeri, ikitatakari.

³⁰ Iro kantacha Pava joviriintairi.

³¹ Arira jetanakero Jesús joñaakapanaatari ikaratzi tsipatakariri pairani ipoñaantakari Galilea-ki irojatzi Jerusalén-ki. Oshekira okaratzi kitaite joñaakapanaatari. Iriitajaantakera ñaaventayetairiri iroñaaka tsikarikapayeeni isaikayetzi atziri.

³² Irijatziitara noñaaventzimamiri iroñaaka eerokaite, noñaaventzimirora Kameethari Ñaantsi tsika okantakota ishinetakeneriri Pava avaisatziite.

³³ Arira jimonkaratakero Pava okaratzi ishinetakeneriri, tema joviriintairira Jesús joñaakayetairiri aakaite, tema icharineete anaiyatziini. Irootakera osankinatakotachari Salmo-ki, okantzi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.†

³⁴ Aritakera iñaaventzitakari Pava iroviriintairi Jesús, ero oshitzivaitanta ivatha. Ikantake iñaavitake:

Ari nomonkaratakeneri David-ni okaratzi noshinetaajaantakeneriri.

³⁵ Pashineki Salmo okoñaatakoperotzi iroka, okantzi:

Eerora pishinetziri oshitzivaite ivatha pitasorentsie.

³⁶ Omaperora, kaarira David-ni oñaaventakote jaka, tema jañaavitakaapaintziri Pava irika David-ni, ipoña imakoryaake, itsipataari ivaisatziite ikitayetaa, arira oshitzitairi ivatha.

³⁷ Irooma ivatha irika joviriintairi Pava, tera iriñeero oshitzivaite ivatha irirori.

³⁸ Iyekiite, ontzimatyera piyotayetai eerokaite, iriira noñaaventzi Jesús, tema iri matairori ipeyakotaimiro piyaariperonka.

³⁹ Eekerorika paakoventatyeyaaoro Ikantakaantane Moisés-ni, eerora ipeyakotaitzimiro piyaariperonka. Irooma aririka pinkempisananairi Jesús, ari ipeyakotaimiro irirori.

⁴⁰ Paamaventaiyaani eerokaite, papeshitarokari josankinatakotakeri kamantantaneriite, ikantake:

⁴¹ Pinkemaiyeni manintzirori kyaaryoori,

Ari pinkitakitziitapainte, irojatzi pimpeyantakyaari.

Tema ontzimavetakya apaata ompaitya nantzimotaimiri, Eeromaita pikempisanziro, intzimavetakya ooñaarontemirone.”

⁴² Ikanta ishitovimatanaira Pablo japatotapiintaita, ikovakotaiyakerini kaari isheninkata, ikantziri: “Pimpiyeera pashineki kitaite jimakoryaantaitari, papiitero pinkinkithatakainaro iroka ñaantsi.”

† **13:33** Kantakotachari jaka “Salmos,” irojatzi ikantayeeztitari “apitetanaintsiri.” Tema panthaantsi onayetatzii kantayeeztiri Salmos. Oshekira onatzi, iroora apitetanaintsiri josankinayeetakero pairani iroka.

⁴³ Ikanta jiyaataiyeenira judío-payeeni eejatzi kaari isheninkata japatotaiyani, tziatasira osheki oyaatanakeriri Pablo ipoña Bernabé. Ari ikaminaathayetakeri onkantya irosokerotantyaarori ikaminthaayetairira Pava.

⁴⁴ Okanta areetapaa pashine kitaite jimakoryaantapiintaitari, ipiyotaiyakani osheki atziri inkempisantero iñaane Pava.

⁴⁵ Iro kantacha jiñaakerira judío-payeeni ipiyotaiyapaakani atziriite, ikisashiretaiyanakani, jetanakaro imaimanevaitanakeri Pablo, ithainkimavaitanakeri.

⁴⁶ Tera intharovanake Pablo itsipatakari Bernabé, ikantakeri irirori: “Iro arivetchari netavakyaami nonkamantayetemiromi eerokaite iñaane Pava, tema judío pinayetzi. Irooma pimanintaiyakerora, eero piñeero irañaashiretakaayeetaimi. Irootakera nonkinkithatakaantyaariri iroñaaka kaari asheninkata.

⁴⁷ Tema ari okanta jotyaantakena Novinkatharite, ikantakena:

Eeroka nopairyaake pinkitainkatakoyetairi kaari pisheninkata,

Ari onkantya piñaaventantaiyaaniriri avisakotaantsi.

Pothotyeero maaroni kipatsi.”

⁴⁸ Ikanta ikemaiyavakera kaari isheninkaveta, ikimoshiretaiyanakani, ikantaiyanakani: “Osheki okameethatataitzi iñaane Pinkathari.” Tema ithonka ikempisantaiyeeni ikaratzi jiyoshiyeetakeri irañaashireyetai.

⁴⁹ Ithonka ikinkithatakoyeetanakero iñaane Avinkatharite nampitsipayeeniki.

⁵⁰ Iro kantacha judío-payeeni, ikinkithavaitakaake iriiperoriite jevatakaantatsiri nampitsiki, tsinanee ñaapinkathataaro, tsipatapiintavetakari judío-payeeni japatotaiyani, jiminthatakaakari impatzimaminthateri Pablo ipoña Bernabé, jomishitovairi inampitsitekira.

⁵¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé jotekanairo iipatsikiite onkantya iriyotantayeeetyaari te inkempisantaiteri Pava janta. Ari jiyaataiyanake pashineki nampitsi Iconio-ki.

⁵² Iro kantacha kimoshire ikantaiyakani iriyotaaneete, inampishiretziitantanakari Tasorensinkantsi.

14

Jiyaatake Pablo itsipatakari Bernabé Iconio-ki

¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé, ikyeeyakani japatotapiintaiyani judío janta Iconio-ki. Ikinkithatakaapaakeri, ari ikempisantaiyanake osheki judío-payeeni ipoña kaari isheninkata.

² Iro kantamaitacha, tzi mayetatsi kisoshireri judío, ikaminaakeri kaari isheninkata irimaimaneteri kempisantakaantapaintsiri.

³ Irootakera, isaikantapaakari osamani janta. Eekero jiñaaventanakitziri Avinkatharite te intharovaiyeni. Itasonkaventakaayetakeri, ari okanta jiyoyeetantari omaperotatya iñaaventziro iyaminthaanka Avinkatharite.

⁴ Iro kantacha jimaimanetavakaanaka ikaratzi nampitarori janta. Tzimatsi aapatziyanakariri judío-payeeni, tzimatsi pashinepayeeni aapatziyanakariri Otyaantajanorite.

⁵ Ipoñaashitaka judío-payeeni itsipayetakari kaari isheninkata, ikinkithavaitakaakeri jevariite irovasankitaavaiteri impoña intsitokakaantantyaari mapi.

⁶ Iro kantacha iriroriite, jiyotake okaratzi irantaiteri, shiyaka ikenaiyake Listra-ki ipoña Derbe-ki, iro nampitsiite saikayetatsiri janta Liconia-ki. Ipoña jiyaayetanake eejatzi pashineki nampitsi okaratzi tzi mayetatsiri janta.

⁷ Ari ikinkithayetakero eejatzi Kameethari Ñaantsi janta.

Itsitokaveetakari Pablo Listra-ki

⁸ Okanta janta Listra-ki tzi matsi aponi shirampari kisoporokiri, te iraniivaitanete, tema ari ikantatya ovakera itzimapaake. Ari ithointaka irika shirampari,

⁹ ikempisantziri Pablo. Ipoñaashitaka Pablo ipampoyaanakeri shiramparika, jiyotakeri osheki javentaashiretziivaitaka, kantatsi irovashinchagairi.

¹⁰ Iñaanatanakeri shintsiiini, ikantanakeri: “¡Pinkatziye, pintampatzikatero piitzi!” Apathakerora jimitaanaka shiramparika katziyanaka, aniitanai.

¹¹ Ikanta iñeetakero jantakeri Pablo, ikaimaiyanakani atziriite iñaane Liconia-satzi, ikantaiyini: “¡Janiiryimoyetakai pava joshiyakari atzirivé!”

¹² Ikempitakaanakari Bernabé iriimi ivavane paitachari “Júpiter,” iriima Pablo ikempitakaanakari iriimi ivavane paitachari “Mercurio,” tema iriitakera ñaavaitatsi.

¹³ Ikanta iromperatasorentsiste Júpiter, saikatsiri itasorentsipankote tsika ikyaapiintaitziro nampitsiki, jamake ipirapayeeni, inchateyapayeeni. Itsipayetakari atziriite ikovavetaiyani iriñaapinkathateri Otyaantajanoriite, irovamayeneri ipiraiite, impometeneri.*

¹⁴ Iro kantacha Bernabé itsipatakari Pablo jiyotake irirori ikoviri irantaiyeri, isaperyaanakero iithaare, josatekantanakari atziriite, ikaimanake,

¹⁵ ikantzi: “¿Opaitama pantantayarori iroka? Atziri nonayetatzi naaka, ari nokempitami eerokaite. Irootakera nopokantakari nonkamantayetaimi povashaantayetairo pametashitapiintakari. Aña ontzimatyepinkempisantairi Pava Kañaanetsiri, ovet-sikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi maaroiite tzimayetantarori.

¹⁶ Irijatzira shineyeteriri pairani pivaisatziite jantapiintayetantakarori inevetashiyetari iriroriite.

¹⁷ Iro kantamaitacha tera iromanapithaperotyaari onkantya eero jiyotantaajata añaatsira irirori. Tema iri Pava neshinonkatapiintakairi aakaite, jovyariiro inkane, okithoyetantari avankirepayeeni, iri payetairori maaroni ovayetari, ari okanta akimoshireyentantari.”

¹⁸ Okantavetaka ikantayevetakari atziriite iroka, osheki opomerentsitaka irovashaantakaantyaariri irovamayeneri ipirapayeeni impometeneri.

¹⁹ Ariya jareetaiyapaakani judío poñeenchari Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaayetapaakari atziriite. Irootake itsitokantavetakari Pablo. Jinoshikanakeri jookakeri nampitsithapiki, iñaajaantake aritake jovamaakeri.

²⁰ Ipoña iriyotaaneete Pablo japatoventapaakari, ari ipiriintanaari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitaitamanake jatake Derbe-ki itsipatanaari Bernabé.

²¹ Ikanta ikamantantapaakero Kameethari Naantsi janta Derbe-ki, ikempisantakaake osheki atziri. Ipoñaashitaka ipiyaaro Listra-ki, Iconio-ki irojatzi Antioquía-ki.

²² Ari ikinkithatakaayetanairi iriyotaaneete, ikaminaayetanairi onkantya iroisokeroyetantyaariri javentaashireyentanakari, ikantayetziri: “Ontzimatyeeera añeero osheki ankemaantsivaityaari onkantya ankyaantaiyaari tsika ipinkathariventantai Pava.”

²³ Jiyoyaanaake tsikarika ikaratzi antarikonaite jevaterine kempisantzinkariite tsikarika japatotapiintaiyani. Ipoña jiñaañaatakoventakeri, itziventayetakari, ikantapiintake: “Novinkatharite, paamakoventaiyaari irikaite aventaayetanaamiri.”

Piyaa janta Antioquía-ki saikatsiri Siria-ki

²⁴ Ipoña ikenapairo Pablo janta Pisidia-ki, irojatzi Panfilia-ki.

²⁵ Ikinkithatakaantanake janta Perge-ki, ipoña javisanake irojatzi janta Atalia-ki.

²⁶ Arira jotetanaa irojatzi Antioquía-ki, tsika janta jiyoyeetakeriranki iriyaatantyaari inkamantanero okantakota ikaminthaantai Pava. Irootakera jimonkaratakari iroñaaka jantayetakero.

²⁷ Ikanta jareetaa Antioquía-ki, japatoyetapairi kempisantzinkariite, ikamantapairi okaratzi jantakaayetakeriri Pava, tsika ikanta Avinkatharite javentaashiretakaayetaari kaari isheninkata.

²⁸ Ari isaikapairi Pablo itsipatakari Bernabé itsipayetapaari iriyotaaneete.

15

Japatoyeeta Jerusalén-ki

¹ Ipoña jareeyetaka Antioquía-ki, tsikarika ikaratzi shirampariite ipoñaayetakaro Judea-ki, jiyotaantayetapaake, ikantantapaake: “Iyekiite, eerorika pimonkarayetziro Ikantakaanane Moisés-ni, pintomeshitaanitaiya, eerora pavisakoshireyetai.”

² Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé osheki iñaanaminthatakeri irikaite areetapainchari. Irootakera ikovayeetantakari irotyaantaiteri Pablo, Bernabé ipoña pashinepayeeni, iriyaate Jerusalén-ki iriñeeri Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, inkinkithavaitakotero kantainchari.

³ Ipoña jotyaantakeri ikenanake Fenicia-ki irojatzi Samaria-ki, ikamantantayetanake tsika ikantayetaa ikempisantayetai kaari isheninkata. Ikimoshiretaiyanakeni iyekiite ikemavakera.

⁴ Ipoña jareetaiyakani Jerusalén-ki. Kameethara jaavakeri kempisantzinkariite, Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite. Ikamantapaakeri iriroriite jantakaayetakeriri Pava.

⁵ Iro kantacha tsikarika ikaratzi Fariseo-payeeni kempisantaatsiri, ikatziyanaka iriroriite, ikantanake: “Ikaratzi kempisantayetaatsiri kaari asheninkata, okovaperotatya imonkarayetairo Ikantakaanane Moisés-ni, intomeshitaanitaiya.”

* 14:13 Kantakotachari jaka “ipirapayeeni,” iriira toro-payeeni.

⁶ Arira japatoiyakani Otyaantajanoriite itsipayetakari antarikonaite iriñaanatakotero tsika okantakota iroka.

⁷ Ikanta osamanitake jiñaanatavakaaventakaro, ikatziyanaka Pedro, ikantanake: "Iyeekiite, pinkinkishiretaiyeroni eeroikaite tziimatsi jantzimotayetakairi Pava pairani. Jotyaantakena naaka nokinkithatakaayetairi Kameethari Ñaantsi kaari asheninkata, ari okanta ikempisantayetaari iriroriite.

⁸ Tema Pava jiyotake tsika ikanta ishireki, ari joñaakayetairori ikovi irirori inampishiretantayetaiyaari Tasorentsinkantsi kaari asheninkata ikempitaayetakairanki aakaite.

⁹ Tema jaakameethatairi Pava irikaite ikempitakaira eejatzi aakaite, joitentashireyetairi javentaashiretaarira.

¹⁰ ¿Aritatsima piñaantavaityaari iroñaaka Pava? ¿Opaitama piñaatenatakaantavaityaari ayotaane? Tema pishintsiventavaitakeri irimonkarayero kaari aavyaajatzi aakaite, kaari iravyaajate eejatzi avaisatziite.

¹¹ Irootakera iyaminthaanka Avinkatharite Jesús ovavisaakoshireyetairi aakaite. Arira inkempitziyetaiyaari eejatzi iriroriite."

¹² Ari jimairetaianakeni maaroiteni, ikempisantanakeri Bernabé ipoña Pablo ikinkithatakotziro okaratzi jantakaayetakeriri Pava janta pashinesatziki atziiriite, itasonkaventakaayetakeri.

¹³ Ikanta ithonkakero ikamantantake, ikantanake Jacobo: "Iyeekiite, pinkempisantavakena:

¹⁴ Ikamantakairo Simón tsika ikanta Pava jetantanakarori jiyoyaayetake pashinesatzi atziiriite, onkantya inkempisantantayaari, impairyaaayetairi.

¹⁵ Arira omonkaratari iroñaaka josankinatatokotakeri pairani kamantantaniite, ikantake:

¹⁶ Aririka onkaratapaake iroka, ari nompiye.

Novatziyeero ipanko David tyagaintsiri.

Nompinkatharitakairi incharinetyaari ari inkempitaiyaari tsika ikanta irirori nopinkatharitakaakeri.

¹⁷ Ari onkantya inkokovatantyaanari pashinesatzi atziri, inkantayetaina: 'Novinkatharite,'

Ari onkantya nashiyetantayaari kaari pisheninkata, impairyaaayetainara.

¹⁸ Arira ikantake jiñaavaitake Avinkatharite, oñaakantziro ikinkishiretzitakari ovakeraini etantanakarori.

¹⁹ Irootakera nonkantantyaari naaka, eero aritzi añaakaayetyaari kaari asheninkata ikaratzi kempisantayetairiri Pava.

²⁰ Intaani otyaanteneri osankinarentsi ashintsiventero eero jovayetantari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyetari, eero jimayempivaiyetanta, eero jovakoyetantari iriraane piratsipayeeni.

²¹ Tema irooyetake iroka irosankinarentsi Moisés iñaaventakoyetapiintaitziri tsikarikapayeeni japatotapiintayetara judío kitaiteriki jimakoryaantaitari. Irootake jetanakari pairani. Irootakera irovashaantantyaarori irokapayeeni eero ikantzimoshiretakaantari asheninkapayeeni."

²² Ikanta Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, itsipayetakari kempisantzinkariite, jiyoyaake irotyaanteri Antioquia-ki intsiapatyaari Pablo ipoña Bernabé. Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Judas itzimi ipaiyeetziri eejatzi Barsabás, ipoña Silas. Iriiyetakera jevatakaayetakeriri iyeekiite janta.

²³ Iriiyetakera aanakerone osankinarentsi. Jiroka okantzi osankinata: "Iyeekiite, naakaite Otyaantajanoriite, antarikonaite. Novethatayami eeroikaite kaari nosheninkamirinkata nampiyetarori Antioquia-ki, Siria, ipoña Cilicia-ki.

²⁴ Niyotaiyake tziimatsi poñaayetanainchari jaka, iri oñaashirenkakemiri janta, ikovi pimonkarayetairo Ikantakaantaitane, pintomeshitanaitaiya. Kaarira notyaantane naakaite.

²⁵ Irootakera nokinkithavaitantakari jaka, ari niyoyaake tsika ikaratzi akaratziyirini, onkantya iriyaantantyaari iriñeemi intsiapanakyaari etakokitane Pablo ipoña Bernabé.

²⁶ Iriiyetakera apeshiventakariri Avinkatharite Jesucristo.

²⁷ Jirika notyaantakemiri iroñaaka: Judas ipoña Silas. Iriitake kinkithavaitakaapaakemineri janta inkamantapaakemiro maaroni iroka.

²⁸ Tera arite noñaakaavaiyaami eeroikaite, tema iro kameethatziimotakeriri Tasorentsinkantsi, eejatzi naakaite. Aña intaani pimayetanairo okaratzi kovajaantachari. Jirokara:

²⁹ Eerora povayetari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi. Aririka pimonkarayetanakero iroka, kameethatake. Ari okaratzi.”

³⁰ Ikanta jotyaaantaitakeri, jatake Antioquia-ki. Ari japatotapaakeri kempisantzinkariite, ipapaakeri osankinarentsi.

³¹ Ikanta jiñaanatavakero, ikimoshiretziitaiyanakeni.

³² Tema kamantanerira jinayetzi Judas ipoña Silas, itharomentakaapaakeri iyekiite irosokerotyaaari Pava, ikinkithavaitakaapaakerira.

³³ Okanta osamanitakera isaikimovaitakeri kameetha, jotyaaantairi tsika ipoñaakaro pairani.

³⁴ Iro kantacha Silas okameethatzimotakeri irirori irisaikanake.

³⁵ Eejatzi Pablo itsipatakari Bernabé irojatzzi isaikanake iriroriite Antioquia-ki, ikarayetakeri osheki pashinepayeeni, eekerora jiyotaantanakitzi, ikamantantziro iñaane Avinkatharite.

Pablo itsiparyaari Bernabé, japiitakero jiyaatzi ikinkithatzi

³⁶ Ikanta osamanitake, ikantairi Pablo irika Bernabé: “Thame apiitero areetyaari inampiiteki iyekiite tsika akamantantakero iñaane Avinkatharite. Amenairi tsika ikantayeta.”

³⁷ Ari ikovavetaka Bernabé iraanakerimi Juan, ipaiyeetzitari eejatzi Marcos.

³⁸ Iro kantacha te onimoteri Pablo iraanairi, tema Marcos jookaventakeri janta Panfilia-ki, te irothotyero intsipatyaaari tsika ikenayetake ikinkithatakaantzi.

³⁹ Arira iñaanaminthatavakaiyakani. Aripaitera itsiparyaavakaanakari. Jaanakeri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikenanake Chipre-ki.

⁴⁰ Iriima Pablo, jiyoyaakeri Silas. Ipoña jiñaanaatakotavakeri iyekiite, ikantaiyini: “Novinkatharite, naventaami eeroka, aritake pinkaminthaakeri irika.” Ari jiyaaataiyanakeni.

⁴¹ Ikanta ikenanake Siria-ki, ipoña Cilicia-ki, iminhashiretakaayetakari ikaratzi kempisantayetaatsiri.

16

Timoteo itsipatari Pablo ipoña Silas

¹ Ikanta jareetaka Pablo janta Derbe-ki itsipatakari Silas irojatzzi jareetantakari Listra-ki. Arira jiñaake aparoni iriyotaane Avinkatharite ipaita Timoteo, otomi judio kempisantatsiri, griego-thari jirintari.

² Ikanta irika Timoteo kameetha iñaaventaiyirini kempisantzinkariite nampitarori Listra-ki eejatzi Iconio-ki.

³ Ari ikovakeri Pablo inkarateri Timoteo. Iro kantacha jetavakari itomeshitaanitakeri onkantya eero ikisavaitanta judio-payeeni nampitarori janta, tema jiyotaiyini maaroiteni griego-thari jinatzzi jirintari Timoteo.

⁴ Ikanta ikenayetanakera nampitsiiteki, ikamantayetanakeri kempisantzinkariite imonkarayetairo josankinatakeriranki Otyaantajanoriite itsipatakari antarikonaita janta Jerusalén-ki.

⁵ Ari okanta ikyaaryooyetantanakari kempisantzinkariite javentaayetanaka, eekero jiyaaantanakitzi kitaiteriki joshkeperotanake. Jomishimpyaakeri Pablo aparoni Macedonia-satzi.

⁶ Ikanta Pablo joshinampitanakero Frigia ipoña Galacia, tema te ishinetairi Tasorentsinkantsi inkinkithatakaante janta Asia-ki.

⁷ Irojatzzira jareetantakari Misia-ki. Ari ikinkishirevetakari iriyaatero Bitinia-ki, iro kantacha te ishinetairi Itasorenka Jesús.

⁸ Avisanake janta Misia-ki, oirinkaiyapaakani nampitsiki Troas.

⁹ Arira janta jimishivaitakeri Pablo tsireniki, jimishitake aparoni Macedonia-satzi, ikantziri: “Pareetyaana nonampiki, pinkaminthaayetaina naakaite.”

¹⁰ Ikanta jimishivaitakera Pablo, arira novetsikaiyanakani niyaataiyeni Macedonia-ki, tema niyotanake iriira Pava kaimashireyetenakari janta noñaaventero Kameethari Naantsi.

Jashitakoyeetakeri Filipos-ki

¹¹ Ari notetaiyanakani Troas-ki, apatziro novanakero niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitaitamanake irojatzzi naatakotantapaakari nampitsiki Neápolis.

¹² Ipoña navisanake irojatzzi Filipos-ki, inampiyetarora poñaayetainchari Roma-ki, otzinkami nampitsi onatzzi janta Macedonia-ki. Ari nosaikavaitapaakeri janta.

¹³ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantapiintari judío-payeeni, niyaatake jiñaathapyaaiki, tema nokinkishiretaiyakani ari iñaañaatapiintaiyani. Ari noñaapaakeri tsinane apatotaiyakani, nothointaiyapaakani noñaaventziniro Kameethari Ñaantsi.

¹⁴ Okanta aparoni tsinane apatotainchari opaita Lidia, opoñaaro iroori nampitsiki Tiatora. Opoki iyomparivaita manthakintsi jonkeromaiyetatsiri. Tema oñaapinkathatapiintakeri Pava iroka tsinane, okemaminthatakeri ikinkithatzi Pablo, jiminthashiretakaanakaro Avinkatharite.

¹⁵ Oviinkataka, otsipatakari ikaratzi saikavankotzirori. Ipoñaashitaka okantaiyanakena: “Piyotzirika eerokaite nokyaryoventairi Avinkatharite, pimpokaiyemi pimaye nopankoki.” Ari nomataiyakeroni, tema irootake shintsiventakenari.

¹⁶ Ipoñaashitaka aparoni kitaite, niyaataiyini noñaañaate, nomonthaaka aparoni evankaro otzikataaro. Jaakashiretzirora peyari, jiyotakaayetziro opaitarika avishimoterine atziri. Irootakera ipinayeentari osheki onampatarori.

¹⁷ Iroka evankaro etanakaro oyaatanakeri Pablo, oyaataiyanakena eejatzi naakaite, okantzi okaimi: “Irika shirampariite inampire jinatzi Pava Jenokisatzi, iriitakera kaman-temirone eerokaite pavisakoshiretantaiyaari!”

¹⁸ Ari okantapiintatya iroka kitaiteriki, irojatzsi ovatsimashiretantakariri Pablo, ipithokashitanakero, jiñaananakeri peyari aakashiretakerori, ikantziri: “Piyaapithatairo evankaroka, iri Jesucristo matakaimirone nopairyaakerira.” Apathakero ikantanaka peyari jiyaapithatairo.

¹⁹ Ikanta jiñaakero omperatarori, jiyotanake eerora jaantaaro osheki kireeki. Joirikakeri Pablo itsipataakeri Silas, jaanakeri jeveriiteki, irojatzsi janta ipiyotzimentapiintantayeeta.

²⁰ Ikantapaakeri amenakotanteriite: “Irikaite judío jinatzi. Ichapishiryayetakari atziri-ite jaka anampiki,

²¹ jiyotaaayetakeri kaari ashineyetzi irantayeetero, tema asheninkamirinkaite inayetatzsi Roma-satzi.”

²² Arira ipithokashitaitanakariri Pablo ipoña Silas, ikantake amenakotanteriite: “Pis-apokayeteri, pimpasavaiteri.”

²³ Aritakera ipasavaitakeri osheki, jashitakotakaantakeri. Ikantanake: “Paamaakoven- taperotatyeyaarira.”

²⁴ Ikemakera aamaakoventaneri ikantaitakeri, jominkyaperotakeri inthomointa, javikiitantakari inchakota.

²⁵ Okanta niyankiite tsireni, jiñaañaatzsi ipoña ipanthagaiyini Pablo itsipatakari Silas, kemaityatsini pashine ashitakotaari.

²⁶ Omapokashitanaka onikanaka, eevokapaakero jashitakoitakeri. Apathakero ashitaryaayetana ashitakorontsi, javitaryaakovaishitanaka ashitakotaari ithatakoveetantakari ashirotha.

²⁷ Ipoña ikakitanake aamaakoventaneri, jiñaatziro ashitaryaaka jashitakoveetakari, ari jinoshikanakero irovathaamento ikovi irosataiya, jiñaajaantake shiyayetaka ashitakotaari-ite.

²⁸ Iro kantacha Pablo ikaimitakotanakeri, ikantziri: “¡Eero povashinonkaavaitashita, eenirotatsi nosaikaiyini maaroiteni jaka!”

²⁹ Ipoñaashitaka irika aamaakotanteri ikaimatakaantake ootamentotsi, ishiyaperotanakitya ikyapaake, okavaitanaka itharovanakera, jotyeerovashitapaakari Pablo ipoña Silas.

³⁰ Ipoña jomishitovanakeri, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Ipaitema nanteri naaka navisakoshiretantaiyaari?”

³¹ Ikantanakeri irirori: “Pinkempisantairi Pinkathari Jesús, aritake pavisakoshiretai eeroka eejatzi ikaratzi saikavankotzimiri.”

³² Jiñaaventzanakeri tsika ikantakota Avinkatharite eejatzi ikaratzi saikavankotakeriri.

³³ Ipoñaanaka eeniro niyankiite tsireni irika aamaakotantanteri ikivanakeneri jaavyaavaitakerira ipasayeetakeri. Ipoña joviinkaayetaka irika itsipayetakari isheninkamirinkatari.

³⁴ Ari jaanakeri ipankoki, ipapaakeri irovarite. Kimoshirera ikantanaka irika ikempisantairira Pava itsipayetaari ikaratzi saikavankotakeriri.

³⁵ Okanta okitaitamanake, irikaite amenakotanteriite ikantakaantakeri aamaakotantanteri, ikantake: “Pomishitovakaantairi irikaite.”

³⁶ Ipoña aamaakotantanteri, ikantakeri Pablo: “Ikantakaantakena amenakotanteriite nomishitovayetaimi. Kantatsi iroñaaka piyaatayetai kameetha.”

³⁷ Iro kantacha Pablo ikantanake irirori: “Irosankinatakotajaantanera Roma-satzi nonatzi naaka, iro kantacha ipasavaitakena janta ipiyotzimentapiintaitanta, te irame- navakero zimatsirika nokenakaashitane. Jashitakotakaantakena. ¿Iroñaakama ikovi

iromanakaiyaana iromishitovayetaina? ¡Te nonkovero! Pinkanteri impokajaantanake irirori iromishitovayetaina.”

³⁸ Ikanta irika aamaakotantaneri, ikamantakeri amenakotaneriite. Ikemavakera irosankinatakotane inatzi Roma-satzi, iniroitera itharovaiyanakeni.

³⁹ Jatanake amenakotaneriite, ikantapaakeri Pablo ipoña Silas: “Pimpeyakotaina novasankitaakaanavaitakemi.” Ari jomishitovakaantairi, ikantavairi: “Piyaataiyaami.”

⁴⁰ Ari jiyaataiyeeni opankoki Lidia. Ikinkithatakaayetanairi kempisantzinkariite, itharomentashiretakaayetanaari, jataiyeeni.

17

Imaimanetaitantake Tesalónica-ki

¹ Ikanta jareetantayetara Pablo ipoña Silas ikenayetanake Anfípolis-ki, Apolonia-ki irojatzijareetantakeri Tesalónica-ki, ari otzimiri janta japatotapiintaiyani judío-payeeni.

² Tema iro jametapiintakari Pablo aririka irareetya pashineki nampitsi, ikyaapi-intzi tsikarika japatotapiinta judío-payeeni, ikinkithatzi. Irootakera jimatapaakeri iroñaaka. Ipoña japiitairo pashineki kitaite jimakoryaantaitari, japiitairo eejatzi. Ari iñaanaminthatapiintakeriri judío.

³ Jookoyetatziiinirira Osankinajanorentsiki tsika iñaaventakota Cristo inkamimotante, impoñaashitakya irañagai eejatzi. Ikantayetziri: “Irika Jesús noñaaventakemiri, iriitakera Cristo.”

⁴ Arira ikempisantanakeri tsika ikaratzi judío, ikempiyakanari Pablo ipoña Silas. Ikempisantaiyanake eejatzi osheki griego-thatatsiri ñaapinkathatasorentsitaneri, ari okempitzitakari eejatzi ñaapinkathataaro tsinaneeete.

⁵ Iro kantacha judío-payeeni kaari kempisantsine, te onimoshiretanakeri. Japatotake kaariperoshiiriite. Jotyaaantakeri irimaimanetante nampitsiki. Jimaimanevankotakeri eejatzi Jasón, ikokovatziri Pablo ipoña Silas.

⁶ Tera iriñaashityaari janta, jinoshikanakeri Jasón itsipataayetanakeri pashine kempisantzinkariite, jaanakeri isaikira jevatakaantzirori nampitsi, ikantaiyapaakeni: “¡Tzimatsira shirampariite ochapishiryaantainsiri nampitsiite, pokake iroñaaka jaka.

⁷ Jirika Jasón omisaikvakeriri ipankoki! Ithainkayetakerora irikaite ikantakaanante pinkatharitatsiri Roma-ki, ikantaiyakeni: ‘Tzimatsi pashine pinkathari, ipaita Jesús.’”

⁸ Ikanta ikemayeetavakero iroka, te onimotaiyanakeri atziiriite eejatzi jevariite.

⁹ Ikovakoyeetakerira Jasón impinaventya itsipayetakari pashinepayeeni, ari onkantya irapakaanayeetapaintyaariri.

Jatake Pablo ipoña Silas Berea-ki

¹⁰ Ikanta kempisantzinkariite, jotyaaantairi tsirenipaite Pablo ipoña Silas, iriyaatai Berea-ki. Ikanta jareetaiyakani janta, jataiyakeni japatotapiintaiyani judío.

¹¹ Irikaite judío, nethaantaneri jinayetaiyini te inkempityaari Tesalónica-satzi, kameethara ikempisantavakero ñaantsi. Jaakoventanakaro kitaiteriki jiñaananakero Osankinajanorentsi iriñaantyaarori omaperotatyaarika ikamantayeetziriri.

¹² Osheki judío-payeeni kempisantanaintsiri, ari ikempitzitakari eejatzi griego-thatatsiri ñaapinkathataari, eejatzi tsinaneeete.

¹³ Iro kantacha judío-payeeni nampitarori Tesalónica-ki, ikemakotakeri ikinkithatakaantatzi Pablo janta Berea-ki, pokaiyanakeni, imaimaneminthavaitapaakeri atziiriite.

¹⁴ Iro kantacha kempisantzinkariite apathakerora jaanakeri Pablo inkaarethapyaaki. Iriima Silas ipoña Timoteo ari isaikanake irirori.

¹⁵ Ipoña javisakaitanakeri Pablo irojatzijareetantakeri Atenas-ki. Ikanta ipiyeeyaani Berea-ki, ikantapairi Silas ipoña Timoteo: “Ikaimakaanaimi Pablo, piyaatai thaankiperoini.”

Isaiki Pablo Atenas-ki

¹⁶ Ikanta Pablo jonyaaventari Atenas-ki Silas ipoña Timoteo, osheki oñaashirenkakeri irirori iñaayetziri Atenas-satzi iñaapinkathatziri oshiyakaantsipayeeni.*

¹⁷ Irootakera ikinkithavaitakaanakariri judío-payeeni, eejatzi pashinepayeeni ñaapinkathatasorentsitaneri janta japatotapiintaiyani. Oshekira ikinkithavaitakaapiintake eejatzi kitaiteriki tsikarika ipiyotapiintaiyani atziiriite janta nampitsiki.

¹⁸ Iñaanaminthayetziri eejatzi iyotaneriite janta nampitsiki. Tzimatsi kantayetziri: “¿Ipaitamatsita jiñaaventziri irika kiñaaneri?” Ikantaiyini pashine: “Kempitaka jiñaaventatzi

* 17:16 Iroka nampitsi Atenas otzinkami onatzi nampitsi, ari inampitarori osheki iyotaneriite Griego-thayetzisiri.

pashinetatsiri pava.” Iro ikantayetantakari tema Pablo ikamantantziiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, ipoña jañaantaari eejatzi.†

¹⁹ Ipoña jomiyaanakeri otzishiki paitachari “Areópago,” tsika japatotapiintaiyani. Josampitakeri: “Intsityaa piñaaventenaro ovakeratatsiri piyotaantziri jaka nonampiki.

²⁰ Tema piñaaventakenaro eeroka kaari nokemapiintaiyini. Nokovaiyini niyote opaita kantakotachari.”

²¹ (Tema okaratzí itzimaventziri Atenas-satziite ipoña areetzinkariite janta, ikempisantayetziro ovakerayetatsiri ñaantsi, irovaakimaityaaro.)

²² Ikatziyanaka Pablo ipiyotzimentaitakari, ikantanake: “Atenas-satziite, noñaakemi naaka, tziimatsi osheki pivavaneyetari, piñaapinkathatapiintayetakeri.

²³ Nokenayetziira pinampiki, noñaayetakeri pipomepirinimeto. Tzimatsi aparoni josankinataka, okantzí: ‘PAVA KAARI JIYOYEETZI.’ Irijatzitara noñaaventakotzimiri naaka.

²⁴ Iriira oveysikakerori kipatsi ipoña maaroiteni ikaratzí tziimantayetarori, irijatzí Pinkathariventzirori inkte eejatzi kipatsi. Te isaikantaro tasorentsipanko irovetsikane atziiriite.

²⁵ Te inkovityeero irirori irovetsikayeeteneri tsikarika ompaitya. Tema iriitake añaakaayetairi maaroni aakaite, irijatzí ovineenkatakaayetairi, ipayetairo maaroni tsikarika opaiyetarika.

²⁶ Iriitake oveysikakeri etarori shirampari, joshekyakeri, joivaraakeri irinampiantyaaro maaroni kipatsiki. Ipampithashireztitaka tsikarika onkarate osamanite irinampiyetyaaro tsikarikapayeeni.

²⁷ Iroora jantantayetakarori iroka, onkantya inkokovayeetantaiyaariri. Kempivaitakami impampivaitayeemi ikokovayeetzirira. Ari iriñaayetairi. Tema te intaina isaiki Pava ari itsipayetai maaroni aakaite.

²⁸ Tema iri añaakaayetairi iroñaaka, ishevatakaayetai, iri tziimakaayetairi. Irojatzira ikantayetziiri pisheninkaite eeroka, kinkitharyaantzi, ikantake: ‘Jashiyetai Pava.’

²⁹ Tema jashiyetai Pava, te arite ankinkishiretakovaiyaari ari ikempitari oshiyakaantsi irovetsikane atziiriite, jovetsikayetzirira oro, kireeki, mapí.

³⁰ Tema pairani osheki jamavetakero Pava okaratzí jantashivaitakari imasontzinkakiini. Iro kantacha iroñaaka ikantayetairi maaroni tsikarikapayeeni inampiyetarori, ikantairi: ‘Povashaantairo kaariperori pametashiyetari.’

³¹ Tema Pava aritakera jiyoshiitake aparoni shirampari, iriitakera irotyaantairi iramenakoyetairo okaratzí antayetakeri. Aritakera jiyotajaantakero irirori Pava tsikapaiterika irimatairo. Tema joñaakantakeri shiramparika joviriintairira ikamavetaka.”

³² Ikanta ikemavakera iñaaventakeri kaminkari ipiriintaa, ishirontaventaiyanakari. Tziimamaitacha pashine kantanakeri: “Ari apiitero apaata nonkememi piñaaventero iroka.”

³³ Jiyaapithatanairi Pablo.

³⁴ Iro kantacha joyaatanakeri tsikarika ikaratzí, kempisantayetairi irirori. Jirika ikaratziri kempisantaatsiri Dionisio, irijatzira aparoni karavetariri ipiyotapiinta Areópago-ki. Ipoñaapaaka aparoni tsinané paitachari Dámaris, tziimayetsi pashine.

18

Areetaka Pablo Corinto-ki

¹ Ikanta okaratapaake iroka, ishitovanake Pablo janta Atenas-ki, jatake Corinto-ki.

² Arira iñaakeri aparoni judío paitachari Aquila, Ponto-satzi jinatzi irika. Irovakera jareetaka Aquila itsipatakero iina Priscila ipoñaakaro Italia-ki, tema pinkathari Claudio ikantakaantake janta Roma-ki irishitovayete maaroni judío-payeeni. Jatake Pablo jareetari Aquila.

³ Ari isaikapaake Pablo intsipatyaari. Tema okaratzí jantavaitapiintakeri irika, ishirikayetziro tontamaitatsiri manthakintsi, impankoyeetyaaro. Irojatzira jantavaitzitari pairani Pablo irirori.

⁴ Arira ikantapiintatya Pablo jiyaatzi japatotapiintaita kitaiteriki jimakoryaantaitari, ikinkithatakantayetake onkantya inkitsirinkantyaariri judío-payeeni inkempisantaakayetairi, eejatzi griego-thatsiri.

† **17:18** Ipaieetziri jaka “iyotaneriite,” iriyetakera kempisantayetziro okaratzí jiyotaantayetziiri paitachari “Epicuro,” ikantzí: “Iro kovaperotachari ankimoshirevaite.” Tzimatsi eejatzi pashine ipaieetziri jaka “iyotaneriite,” ipaita “Stoa-satziite.” Ikempisantiyironi iriroriite okaratzí jiyotaantakeri pairani paitachari “Zenón,” ikantake: “Ontzimatyé añaakoperotanetya.” Iroora ipaiyetantari “Stoa-satziite,” tema japatotapiintaiyani janta ipaiyetziro iñaaneke iriroriite “Stoa,” ovaankiityaantsi onatzi, pothoporoki ikantayetziro.

⁵ Ikanta Silas ipoña Timoteo areetaiyapaakani ipoñagaaro Macedonia-ki. Arira jaakoven-tanakaro Pablo ikinkithatakaantanake. Ikantayetakeri judío-payeeni: “Irika Jesús, Cristo jinatzi.”

⁶ Iro kantacha te onimoteri judío-payeeni, ikisaneentanaka, ikaviyavaitanakeri. Ari jotekanairo iithaare Pablo onkantya iriyotayeetayari te inkempisantaiyerine, ikantanakeri: “Eerokayetakera kantashityaarone pimpeyashitantiyaari, tera naaka kantashityaarone. Iroñaaka nompithokashityaari kaari asheninkata.”

⁷ Shitovanake japatotapiintaita. Jatake ipankoki aparoni shirampari paitachari Justo, ñaapinkathatasorensitaneri jinatzi. Isaikanampitziro irirori japatotapiintaiyani judío-payeeni.

⁸ Ikanta Crispo, jevatatsiri japatotapiinta judío, ikempisantanakeri Avinkatharite, ari ikempitaakerori eejatzi ikaratzi saikavankotziriri. Eejatzi ikempitaanakari osheki Corinto-satzi, ikemayetakerora ñaantsi, kempisantanayetanake, joviinkaayeetakeri.

⁹ Ikanta Pablo, jomishimpyaakeri Avinkatharite tsirenipate, ikantakeri: “Eero pitharovi. Piyaatakaairo pinkamantantero ñaantsi jaka, eero pimairetzi.”

¹⁰ “Tema ari notsipatami naaka, eerora jovatsinaavaitaitzimi jaka, tema tzimatsi osheki nashiyetaari naaka jaka nampitsiki.”

¹¹ Iroora isaikantanakari Pablo Corinto-ki, anaaneentanakero aparoni osarensi. Jiyotaayetantziro iñaane Pava.*

¹² Okanta ijevatantari Galión janta Acaya-ki, jetanakaro judío-payeeni imaimanetanakeri Pablo. Ipoña jaanakeri janta jevariki.

¹³ Ikantapaakeri: “Irika shirampari ikenakaashitakarora jiyotaayetziri atzirite iñaapinkathatairi Pava, ipiyathatakaro ikantakaantayetairi.”

¹⁴ Iro iriñaavaitanakemi Pablo, ikantanake Galión jiñaanatanakeri judío-payeeni: “Iroorika piñaaventzi ikenakaashitakari irika shirampari, jovantake, aritake nonkemakemi pinkantayetenari.

¹⁵ Aña kempitaka pikantavakaamentashitaro okaratzi piñaavaiminthatashitari, okaratzi pipairyaminthavaitashitari, okaratzi pipaitashivaitari: ‘Ikantakaantaitanari.’ Piyotaiyeroni erokaite tsika pinkantero, te nomeraaventavaitaro naaka.”

¹⁶ Jomishitovavetayakarini.

¹⁷ Ikanta griego-thatatsiri, joirikanakeri paitachari Sóstenes, iri jevatzitachari japatotapiinta judío. Ipasavaitanakeri. Iro kantamaitachari Galión, te irimatziivaityaaro irirori.

¹⁸ Oshekira kitaite isaikavaitanai Pablo janta Corinto-ki. Ipoña jiyaatai itsipatanaro Priscila ipoña Aquila, iriyaatairo Siria-ki. Ikanta janta Cencrea-ki, tekeru irotetanaiyaata, jameentanakero iishi, ari irimonkayerori okaratzi ishinetaanteri.

¹⁹ Ikanta jareetaka Efeso-ki, jatake Pablo japatotapiintaita, ari ikinkithatakaayetapaakeriri judío-payeeni. Ari jookanairiri Aquila ipoña Priscila.

²⁰ Ikovakovetavaari judío-payeeni osamani irisaikanake, iro kantacha Pablo te inkove.

²¹ Ikantanairi jiyaatzimatanaira: “Ontzimaye nareetaiya Jerusalén-ki joimoshirenkaitara. Iriirika Pava kovatsine, ari nompiye noñaayetaatemi.” Ipoñaashitaka jotetana Pablo, jatai.

Piyaa Pablo Antioquia-ki ipoña ipiyanaaro ikinkithatzi

²² Ikanta jareeta Cesarea-ki, avisapai Jerusalén-ki irovetthayetapiyaari kempisantzinkariite. Ipoña javisanai Antioquia-ki.

²³ Ikanta osamanitake, japiitairo eejatzi jareetantayeta arapoyeeni nampitsi tzimat-siri janta Galacia-ki ipoña Frigia-ki, iminhashiretakayetari iriyotaane.

Ikinkithatzi Apolos janta Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, areetaka aparoni judío paitachari Apolos, Alejandría-satzi jinatzi. Kameetha ikinkithatzi, jiyotakotajaantziro Osankinajanorensi.

²⁵ Tzimatsira ñaaventzitananiriri Juan-ni oviinkaatananeri, iñaaventziyeetakaniri eejatzi okaratzi ikamantantakeri Juan-ni ikantakotara Jesús. Arira overaa jiyotakotziro irirori. Iro kantacha, kameetha ikanta jooñaarontavetaro iñaaventzirira Jesús.

²⁶ Ari ikinkithatakaantapaake Apolos japatotapiintaita. Ikanta okemakeri Priscila ipoña Aquila, jaanakeri Apolos, jiyotaakeri tsika ikantakotajantaka Jesús.

²⁷ Ikovake Apolos iravishe Acaya-ki. Ari ipavakeriri kempisantzinkariite Efeso-satzi aparoni osankinarentsi irakameethatantavakyaariri Acaya-satzi. Ikanta jareetaka Acaya-ki, osheki itharomentakaapaakari kempisantzinkariite ikaratzi ikaminthaayetairi Pava.

* **18:11** Kantakotachari jaka “anaaneentanakero aparoni osarensi,” irojatzira ikantayetziri aparoni osarensi ipoña 6 kashiri.

²⁸ Imatatziri Apolos ikitsirinkayetakeri judío-payeeni, joñaakayetziri Osankinajanorentsiki ifaaventakoitziri Cristo, ari okanta jiyotakotantanakariri Jesús, iriitakera Cristo.

19

Areetaa Pablo Efeso-ki

¹ Ikanta Apolos isaikira Corinto-ki, anonkanake Pablo otzishimashi, areetaka Efeso-ki. Ifaapaake kempisantavetaachari.

² Josampitapaakeri: “¿Inampishiretantakamima Tasorentsinkantsi ovakera ikempisantaayaetakemi?” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tetya. ¿Opaitama kantakotachari iroka? ¿Ipaitama ikantaitziri Tasorentsinkantsi?”

³ Ari ikantzi Pablo: “¿Niinkama poviinkaatzimentakari pikempisantavetaara?” Ikan-taiyini iriroriite: “Iro noviinkaatzimenta okaratz jiyotaantakeri Juan-ni.”

⁴ Ipoña Pablo jiyotaanakeri, ikantayetziri: “Joviinkaatzintzira Juan-ni, oshiyakaaventa-matsityaara jovashaantayeetairo kaariperori. Iro kantamaitacha ikantzitakara Juan-ni: ‘Pinkempisantairi aatsikitaintsiri, iriira impoyaatapaakyaananeri.’ Iriitakera Jesucristo ifaaventakotakeri jaka.”

⁵ Ikanta ikemaiyavakera irikaite, joviinkaatzimentanakari Avinkatharite Jesús, ipairyayeetaineri irirori.

⁶ Ipoña Pablo jotzimikapatziitoyetantakariri irako, ari inampishireyetantanakariri eejatzi iriroriite Tasorentsinkantsi. Jiñaavaiyetantanakarori pashineyetatsiri ñaantsi. Ikamantanta-yetanakero ñaantsi jiyotakaayetanariri Pava.

⁷ Ikarataiyini 12.

⁸ Ipoña javisake Pablo japatotapiintaiyani judío, arira ikinkithatakaantapaakeri ikaratz mava kashiri. Tekatsi intharovakaiya, ikovi iriyotakaayetairi atzirriite tsika ikanta Pava ipinkathariventantai.

⁹ Iro kantacha tzimatsi tsika ikaratz kisoshirevaitatsiri, te inkove inkempisantaiyeni, ikishimavaitakeri karatanariri ipaiyeetziri “Avotsi.” Ikanta Pablo, jintainaryaanakariri irikaite. Jomiyaanakeri iriyotaaneete iparaavateki ipaiyeetziri “Tiranno.” Ari jiyotapiintakeri maaroni kitaite.

¹⁰ Ari ikantapiintanakitziro, tzimakotake apite osarentsi. Ikemakoyetairo ifaane Pava nampiyetarori Asia-ki, judío-payeeni, griego-thatatsiri, maaroni.

¹¹ Oshekira itasonkaventantayetake Pablo janta ikantakaakarira Pava.

¹² Matataitachara eejatzi ovashinchaantanake imanthakiyeteri Pablo. Aririka iraa-yeetero tsikarikapayeeni, irotziriyetantantakyaari mantziyari, aritake ireshitakotai. Ar-itake onkantake eejatzi ireshitakoyetai jaakashireyetziri peyari.

¹³ Ikanta tsikarika ikaratz judío kenakenavaitatsiri janta jovashinchaayetziri jaakashireyetziri peyari, ikovavetaiyaka iriroriite irovashinchaante impairyeeeri Jesús. Ikantavetari peyariite jiñaanatzi: “¡Piyaapithateri, tema nompairyeeemiri Jesús, jiñaaventakotziri Pablo!”

¹⁴ Irootakera jimavetaiyakarini 7 itomiite aparoni judío paitachari Esceva, jevavetariri omperatasorentsitanerriite janta.

¹⁵ Iro kantacha jakakeri peyariite, ikantakeri: “Noñiiri Jesús, niyotakotziri Pablo. Irooma eerokaite, te niyotakotemi.”

¹⁶ Ikanta jaakashiretziri peyari joirikanakeri irikaite, iniroitera ifaashintsitanakariri joitsinampaakeri maaroiteni, jomishiyeeri ipanko isapokamerekitakeri, antaro jovatsinaavaitakeri ivathaki.

¹⁷ Ikemaiyakeni nampitarori Efeso-ki, judío-payeeni ipoña griego-thatatsiri, maaroni. Osheki itharovaiyanakeni. Arira okanta ifaapinkathatantayeetanakariri Avinkatharite Jesús.

¹⁸ Ari ipokayetanakeri eejatzi osheki kempisantayetaatsineri, ithavetakoyetapaakero iyaariperonka.

¹⁹ Jamayetapaakero sheripiyarivetachari tsika jiñaanatakotapiintziro, itaayetapaakero. Ikanta jamenayeetakeri tsikarika okaratz opinatari itaayeetakeri, areetaka ikaratz: 50,000 ikitho kireeki.

²⁰ Eekerora ikemakoperoyeetanakitziiri Avinkatharite.

²¹ Okanta okaratapaake irokapayeeni, jiminthataka Pablo irareetantya Macedonia-ki ipoña Acaya-ki. Impoña iravisanake irojatz Jerusalén-ki. Ikantzitaka eejatzi: “Aririka niyaatake Jerusalén-ki impoña niyaatake Roma-ki.”

²² Ipoña jotyaaantake Macedonia-ki apite ampitakotapiintakeriri, Timoteo ipoña Erasto, eenirotatsi isaikanake irirori Asia-ki.

²³ Okanta janta Efeso-ki iniroitera ikantavakaamentaitakari karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.”

²⁴ Iriira poñaakaantakarori paitachari Demetrio, kireepakori. Tzimayetatsi eejatzi kempitakariri irirori jovetsikayetziro iryaani oshiyakaantaro otasorentsipankote ivavanetashitari ipaiyeetziri “Diana.” Iriira jaantayetari osheki kireeki.

²⁵ Japatotaiyakani maaroni kireepakoriite. Ikantake Demetrio: “¡Shirampariite! Tema iro añaaantaiyani aakaite iroka antavaire.

²⁶ Iro kantacha, aritake pikemakotaiyakari ipaiyeetziri Pablo, ikitsirinkake osheki atziriite, ikantayetzi: ‘Irovetsikane atziriite tera impavate.’ Tera intaani ikantakero anampitsiteki Efeso, aña jimatzitataikaro maaroni jaka Asia-ki.

²⁷ Tera intaani onkantzimoshireyetai eero jamanantaperoyeetanairi ovetsikane, iroora kantzimoshireperotairi, arira ompeyakotakya ikemakoyeetziro iniroite avavane Diana maaroni jaka Asia-ki, arira irovashaantayeetanakero ipokayeetzi otasorentsipankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisaiyanakani, ikaimaiyanakeni: “¡Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”

²⁹ Eekero jakivaaminthavaitashitanakitya irikaite. Ipoñaashitaka joirikaiyanakeri Gayo ipoña Aristarco, jaanakeri tsika japatotaiyapiinta atziriite. Irika jaayeetanakeri iriiyetakera itsipatapiintari Pablo jareetantayeta, Macedonia-satzi jinaiyini.

³⁰ Ikovavetaka Pablo inkyaapaakemi irirori, temaita ishinetari iriyotaaneete.

³¹ Ari ikempizitakari eejatzi tsikarika ikaratzi jevariite irapatziyane Pablo, ikantakaantakeri: “Eerora pimatzitaro eeroka janta.”

³² Ikanta janta japatotaiyakani, eekero ichecheraataiyatziini, tera oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tema irikaite atziriite te iriyoperotaiyeni opaita japatoventaiyarini, ikaikaimavaitashitaiyani.

³³ Iro kantacha tsikarika ikaratzi judío, iñaakeri Alejandro josatekaka janta ipiyotaiyakani, ishintsiventanakeri iriñaaventari. Ikanta Alejandro jakotanake irimaretantay-eetavakyaari, ikinkithavaitakavetakari.

³⁴ Iro kantacha jiyotaiyakani atziriite judío jinatzi irika Alejandro, eekero japiitanakitzi-iro ikaimaiyini, osamani ikantaka ikaimi, ikantaiyini: “¡Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”*

³⁵ Ipoña ikatziyanaka osankinaryaantzi, joimaintakeri, ikantakeri: “Efeso-satzi, jiyotaitzi maaroni, aakaiteira kempoyaaventarori otasorentsipankote avavane Diana, eejatzi oshiyakaane poñenchari inkiteki.

³⁶ Irootakera pinkinkishiretantavakyaari kameetha, eero pimaimaneminthatantashivaita.

³⁷ Tema irikaite shirampari pamayetakeri, te irovaariperotero tasorentsipanko, te inkishimaminthatero eejatzi avavane.

³⁸ Ikovirika iriyakoventante Demetrio itsipayetakari ikarayetziri, iraanakera ajevariki iramenakoteneri, iri ovetsikayeterine okaratzi kantzimoshiretariri.

³⁹ Irooma okovatyarika ayotakotero maaroni aakaite, kempitaka kantatsi apatoteri maaroni jevariite, iramenakotantyaarori.

⁴⁰ Okaratzi avisayetaintsiri iroñaaka, kempitakera aritake irovasankitaaventaitakairo amaimanetantake. Eerora otzimi ompaitya ankanteri ampiyakoventantyaari.”

⁴¹ Ikanta ithonkakerora iñaavaiyetakero iroka, jotyaaantayetairi atziriite.

20

Jiyatzi Pablo Macedonia-ki ipoña Grecia-ki

¹ Ikanta othonkakara jakivaaminthataita, japatotakeri Pablo iyotaaneete ikaminaayetanaari. Ipoñaashitaka jovethayetanaari, jatake Macedonia-ki.

² Ari jareetayetanaari maaroni nampitsi tsika isaikayetzi iyeekiite, ikaminaayetanaari. Irojatzira jareetantakarori Grecia-ki.

³ Ari isaikavaitapaakeri ikaratzi mava kashiri. Iro irotetanaiyaami iriyaatantyaari Siria-ki, ari ikemakeri irovamaatyeemi judío-payeeni irareetakyaarika janta. Irootakera ipiyantanaari Macedonia-ki.

⁴ Ari itsipatanaari Sópater Berea-satzi inatzi irirori itomi Pirro. Ipoñaapaaka Aristarco, ipoñaapaaka Segundo, Tesalónica-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Gayo, Derbe-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Timoteo, eejatzi Tíquico ipoña Trófimo, Asia-satzi inayetatziri irika.

⁵ Ari jeevataiyanakeni irikaite iyeekiite, joyaaventapaakena naaka Troas-ki notsipatakari Pablo.

* 19:34 Kantakotachari jaka “osamani ikantaka ikaimi,” apite okanta hora osamanitake.

⁶ Okanta avisanakera kitaite jovapiintayeetantarori tantaponka, ari notetanaari Filiposki. Avisakera 5 kitaite, noñaayetapai iriroriite janta Troas-ki, ari nosaikiyapaakeni okaratzi 7 kitaite.

Jareetantaka Pablo Troas-ki

⁷ Okanta areetapaa kitaite japatotantapiintaitari, ari napatotaiyakani nompetoryeero tanta, ikinkithatakaantayetakeri Pablo. Tema navisatyeera onkitaitemanake, eekero jiyaataakanakiziiri ikinkithatzi niyankiitetakotakena.* †

⁸ Ari napatotaiyani jenoki pankotsi, osheki ootamentotsi joisayeetake.

⁹ Ikanta aparoni evankari paitachari Eutico ithointaka opatzimoroki pankotsi. Tema osamanitakera ikinkithatake Pablo, ayimatakerira ivochokini evankarika, paryaanake osaaaviki, kamapaake.‡

¹⁰ Ipoña jayiitapaake Pablo, joyootashitapaakari evankari, javithanotapaakeri. Ikan-tanake: "Eero pitharovaiyini, añaagai."

¹¹ Ipoña ipiyanaa Pablo jenoki, ipetoryaapaakero tanta, ovaiyakani. Eekero ikinkithatanakitzi, irojatzi okitaitemanakari. Ipoña navisaiyanakeni.

¹² Iriima evankarika, jaayeetanairi jañaagaira. Irootakera tharomentashireperotakaanakariri.

Javisanake Troas-ki irojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neevataiyananeni naakaite, notetaiyananeni irojatzi Aso-ki, ari nokinkishiretakari naanairi Pablo, tema ikovakitziira irirori inkenanake kipatsiki.

¹⁴ Ikanta noñaapairira Pablo janta Aso-ki, ari jotetanaari, jataiyakana Mitilene-ki.

¹⁵ Ipoña navisaiyakani janta, nokitaitakotapaake janta Quío-ki, ipoña namaatakotanai aparoni kitaite areetakana Samos-ki, ari naatakotapaintzi janta Trogilio-ki. Ipoña navisanake pashine kitaite, areetaiyakana Mileto-ki.

¹⁶ Ari okanta navisantanakarori Efeso te naatakotapainte, tema Pablo te inkove iriyaat-apainte janta, onkantya eero josamaniperovaitanta Asia-ki. Ikovatzi irareetzitaiya Jerusalén-ki, tekeri iroimoshirenkaitanakero kitaiteri "Aavataantsi."§

Inkinkithatakaari Pablo irantarikonaite Efeso-satzi

¹⁷ Ikanta nareetakara Mileto-ki, ikaimakaanapaakeri Pablo irantarikonaite kempisantzinkariite Efeso-satzi.

¹⁸ Ikanta ipokaiyakani, ikantavakari: "Piyotaiyini eerokaite tsika nokanta nosaikimotaiyakemi ovakera nareetantakari Asia-ki.

¹⁹ Ari nokantapiintatya nantavaiziniiri Avinkatharite, tsinampashire nokanta, osheki niraavaaitaka noñaayetakero ikovavetaiyakani judío-payeeni irimaimanevaitena.

²⁰ Iro kantacha te novashaantanakero nokinkithatakaayetzimiro onkarate panintaavaityaari, niyotaayetiintakemi pipankoiteki, eejatzi tsikarika ipiyotapiintaiyani atziiriite.

²¹ Nokinkithatakaayetakeri nosheninkapayeeni judío ipoña griego-thatatsiri, nokantayetziri: Pimpiyashiyetairi Pava, paventagaiyaari Avinkatharite Jesucristo.

²² Iroñaaka niyaatayeera Jerusalén-ki, Tasorentsinkantsi minthashiretakaanari, te niyotzimaitya ompaityaarika avishimotenari janta.

²³ Iro kantacha tsikarika niyaatayetzi, jiyoshiretakaana Tasorentsinkantsi, ikantashiretana: 'Oshekira piñaashivaitayetyaaro irashitakovaitaitemi.'

²⁴ Iro kantamaitacha naaka, tekatsira ompaitzimotaajatyana onkarate nonkemaantsivaityaari, te nonkaminthaatziitanakya. Iro kovaperotacha nonkimoshireventero nonkempitakaanakero irootaintsimi nomatakero noyiishitantzi nareetya janta tsika overaa noshiye. Tema irootaintsi nothotyeeero ikantakenari Avinkatharite Jesús nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi okantakota ikaminthaayetaira Pava.

²⁵ Nokinkithatakaayetakemi eejatzi eerokaite tsika okantakota ipinkathariventantai Pava. Eeromaita papiitairo piñaayetaina.

* **20:7** Kantakotachari jaka "japatotantapiintaitari," irojatzi ikantayeetzitari "etapiintarori kitaite pashineki domingo." † **20:7** Kantakotachari jaka "impetoryeero tanta," iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiiri tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaaiziri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanari iriyotaanepayeeni. Irootakera iñaaventapaintaitakeri, ikantaitzi "impetoryeetero tanta." ‡ **20:9** Kantakotachari jaka "paryaanake osaaaviki," irootakera ikantakoitziri aparoni pankotsi, mava okanta ovevirya jovetsikayeetziro. Arira ipoñaakari iparyaaake evankarika irojatzi osaaaviki. § **20:16** Kantakotachari jaka "Aavataantsi," irojatzi ikantayeetzitari "Pentecostés."

²⁶ Irootake nokovantari nonkantayetemi iroñaaka tera naaka kantakaashityaarone intz-imayetantaiyaari peyashitaachaneri,

²⁷ tema noñaaventakemiro maaroni ikinkishiretzitakari Pava iranteri, tekatsi apononi nomanimotemi.

²⁸ Pinkempoyaayetaiya, ari pinkempitakaayetaiyaariri eejatzi piyotapiintayetachari janta tsikara jovayetakeri Tasorentsinkantsi. Pinkempitaiyaari aamakovoventaneri onkantya paamaventantyaariri kempisantayetairiri Avinkatharite, tema iriitake ikapathainkatzimentairi ipinaventayetairira.

²⁹ Niyotzi naaka aririka niyaatai ari impokapaake pashineete, inkempitapaakyaari katsimari piratsi, inkovapaake iraperoteri kempisantzinkariite.

³⁰ Arira intzinaanake pikarataiyakeni eerokaite iramatavitanakeri kempisantzinkariite, irovashaantakaanakeri ikempisantavetari.

³¹ Pinkinkishiretero eerokaite, mavara osarentsi nosaikimovaitapaintzimi, te novashaantapaintero nokaminaayetzimira maaroiteni, niraakovaitaikami.

³² Naventaari naaka Pava iroñaaka iyekiite, iriitake aamaventyaamine, iriitake kaminthayemiri tema irootake ikantayetakairi. Ari itharomentashiretakaayetaiyaami, ariitake iriñaakaayetaimiro okaratzi ishinneyetakeriri maaroni itasorentsitakaanane.

³³ Te noñeero naaka nonevetakotantyaari, kireeki, oro, eejatzi ikithaayeetari.

³⁴ Piyotaiyini eerokaite, naakatajaantake antavaiventaincha okanta naanteri kovityi-imoyetanari, ari nokempitzitakaakariri eejatzi ikaratzi tsipayetakanari.

³⁵ Arira nokenakairori niyotaantakamirori tsika ankantero antavaiperotapiintai, aneshinonkayetantyaariri kovityaaneentavaitatsiri. Ari nokinkishiretakaimirori iñaaventapaintziri Avinkatharite Jesús, ikantake: 'Kimoshireperoventaari inatzi neshinonkataneri, tera ari inkantajaantaiteri ipashitaitari.' "

³⁶ Ikanta ithonkanakero Pablo ikantakero iroka, jotyeerovanaka jiñañaatakaanakeri maaroiteni piyotainchari.

³⁷ Maaroite jiragaiyakani, javithanotavakaayetaka, ari jovethatavaari Pablo iriyaataira.

³⁸ Ovashire ikantaiyanakani, tema ikantakerira eerora jiñagairi. Ipoña joyaataiyanakeri irojatzi jotetantanaari Pablo.

21

Jiyaatantaari Pablo Jerusalén-ki

¹ Ikanta nookanairi iyekiite, otetaiyanaana, tampatzika novanakero niyaatake Cos-ki, okitaitamanake areetakana janta Roda-ki, ipoña navisanake irojatzi Pátara-ki.

² Ari noñaapaakeri janta antaro pitotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetaiyanakani.

³ Ikanta namaatakotzira, namenakotanakero nampateki othampishi Chipre, noke-nakotanake naakaite nakoperoiniki irojatzi Siria-ki. Tema tzimatsira ovaakarontsi irookayeetanakeri janta Tiro-ki, ari naatakotaiyapaake.

⁴ Noñaapaatziri kempisantzinkariite, ari nosaikimovaitanakeri okaratzi 7 kitaite. Ikan-tavakeri Pablo: "Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki." Iro ikantantakari, tema jiyoshire-takaayetakitziiri Tasorentsinkantsi.

⁵ Iro kantacha avisanakera 7 kitaite, iro navishimatantanakyaarimi. Ari joyaataiyake-nani maaroiteni iyekiite, itsipayetakaro iinaite, eejatzi ireentsite. Irojatzi othapikitapaa nampitsi, ari notyeerovaiyapaakani janta impanekiite, noñañaataiyakeni.

⁶ Ipoña novethatavakaayetanaa, otetanaana naakaite, piyeeyanaani iriroriite ipankoiteki.

⁷ Ipoña namaatakotanai irojatzi Tolemaida-ki, ari novethayetapaari iyekiite, apononi kitaite nosaikimovaitanakeri iriroriite.

⁸ Okanta okitaitamanake avisakotanakena, areetakana Cesarea-ki. Ipoña nokenanake ipankoki Felipe kinkithatakaneri, ari nosaikapaakeri. Irika Felipe iriitakera apononi karatsiranki 7 ipairyetakeri irampitakoyeteri otyaantajanoriite.

⁹ Tzimatsi Felipe 4 evankaro irishinto, kamantantanero onayetzi.

¹⁰ Aritake oshekikate kitaite nosaikapaake janta, ari jareetakari apononi kamantanta-neri ipoñaakaro Judea-ki, ipaita Agabo.

¹¹ Ikanta iñaayetapaakena naakaite jaapaakeri irovathakiro Pablo, joosotakari irakoki eejatzi iitziiki ipoña iñaavaitanake, ikantzi: "Arira inkantyaari ashitakariri irika ovathakirontsi iroosoteri judío-payeeni janta Jerusalén-ki, impoña irakaantakeri janta kaari asheninkata. Irootakera jiyotakaakenari naaka Tasorentsinkantsi."

¹² Ikanta nokemaiyavakeroni iroka, nokakantavetanakeri Pablo: "Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki." Arira ikantzitavetakariri eejatzi Cesarea-satziite.

¹³ Iro kantacha ikantanake irirori: “¿Opaitama piraantaiyarini, ovana povashire-takaakana? Aña minthatakana naaka. Aririka onkanta irosoyeetena irojatzí nonkamentantayariri Avinkatharite Jesús janta Jerusalén-ki, omavaityaata.”

¹⁴ Tera nonkitsirinkatyeeeri, intaani nokantanakeri: “Omatyaata ikoviri Avinkatharite.”

¹⁵ Ikanta okaratapaake iroka, oveysikaiyanaana, jataiyakena Jerusalén-ki.

¹⁶ Ari joyaataiyanakena tsika ikaratzi Cesarea-satzi iyotaariite inatzi. Iriitakera aayetanakaneri ipankoki aparoni shirampari Chipre-satzi paitachari Mnasón, pairanitake jiyotaaritzí irika, iriitakera nomayimotaiyerini.

Joirikayeetakeri Pablo tasorentsipankoki

¹⁷ Ikanta nareetaiyapaakani Jerusalén-ki, kimoshire ikantaiyani iyekiite iñaavakena.

¹⁸ Okanta okitaitamanake, jaayetanakena Pablo nareetyaari Jacobo, ari isaikitakari eejatzi maaroitemi antarikonaitane.

¹⁹ Jovethatapaakari Pablo, ipoña ikamantapaakari maaroni opaiyeta jantakaayetakeriri Pava janta inampiiteki pashinesatzi atziriite.

²⁰ Ikanta ikemaiyavakeni, itharomentanakari Pava. Ipoñaashitaka ikantaitanakari Pablo: “Iyekí, ompero joshekítake jaka asheninka judío-payeeni kempisantayetanaintsiri eejatzi, eeniromaita ishintsiventayetziri kempisantzinkariite irimonkarayetero Ikantakaantane Moisés-ni.

²¹ Ikemakoventakemi eeroka piyotaaayetakeri asheninka nampiyetarori pashineki nampitsi, pinkantayeterimi: ‘Te onkovajaantya pinkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni, te onkovajaantya pintomeshitaaniyetairi pitomiite, te onkovajaantya eejatzi antayetairo okaratzi ameyetari pairani.’

²² ¿Tsikama ankantyaaka? Arira iriyoyetake iroñaaka asheninka, areetaami jaka.

²³ Iro kameethatatsi pantero iroka: Tzimayetsira akaratyaiyakeni jaka, ikaratzi 4 shirampari intzime monkaraterone ishinetaantziri.

²⁴ Pintsipatanakyaari irikaite, pantero onkarate kitevathatakagaimineri. Eerokara pinakoventerine inkarate impometayeteri, aririka irameetaitakeneri iishi. Ari onkanta iriyoyeetantyaari thaiyaantsi onatzi okaratzi ikantakoyeetakemiri eeroka, aña pimatzi-tataitaro eeroka pimonkarayiro Ikantakaantaitane.

²⁵ Irooma naakaite, niyotaiyini ikenakaashitakaro asheninkapayeeni shintsishintsitashivaivetachari irimonkaratakantaroni Ikantakaantaitane. Tema ikaratzi kaari asheninkayeta kempisantayetaatsiri, aritakera notyaantakeneri pairani osankinarentsi okaratzi nopampithashiretaiyakarini jaka, nokantakeri: ‘Eerora povayetari vathatsi ipometaitziniriri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaizti.’ Intaanimacheenira irantayetairo iroka.”

²⁶ Ipoña Pablo jaanakeri 4 shirampari. Okanta okitaitamanake itsipayetakari inkite-vathayetakaitairi, ikyaaake tasorentsipankoki inkamantante tsika onkarate kitaite onthonkantyaari ishinetakaantakeri, iñaaventakotakero tsikapaiterika iramayetantyaariri aparopayeeni irashitakaiyaariri Pava.

²⁷ Ikanta omonkaratzimatapaka 7 kitaite, tsikarika ikaratzi judío poñaayetachari Asia-ki, iñaakeri Pablo janta tasorentsipankoki. Japatotake atziriite, impokashiteri Pablo iroirikeri,

²⁸ ikaimaiyini, ikantzi: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaitel! ¡Pampitakotena! Iriitakera irika shirampari kenakenayetatsiri tsikarikapayeeni jiyotaayetziri atziriite pithokashitariri asheninkapayeeni, pithokashitarori Ikantakaantane Moisés-ni, pithokashitarori eejatzi iroka tasorentsipanko. Iro ovatsiperotainchari, ikyaaakaakeri iroñaaka kaari asheninkata janta tasorentsipankoki, ithainkatasorentsivaitakero.”

²⁹ Iro ikantantarori iroka tema iñaakitziiri Pablo janta Jerusalén-ki itsipatakari Trófito poñaachari Efeso-ki, iñaajaantyaiyakeni ikyaaakaakitziiri tasorentsipankoki.

³⁰ Apatotaiyapaakani osheki atziriite, shiyeeyapaakani, joirikapaakeri Pablo, jinoshikanakeri jomishitovakeri jakakiroki tasorentsipankoki, jashitaitanakero.

³¹ Iroovetaincha iroverimi, ari ikamantaitakeri ijevare ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikantaitakeri: “Jimaimanetavakaatyaara janta.”

³² Ikanta jearika japatotanakeri irovayirite, ishiyeeyanakani ipiyotaiyakani atziri. Ikanta iñeeyavakerini ipokakera, jovashaantanakeri ipasavaiztzi Pablo.

³³ Joirikaitapaakeri Pablo, ikantanakeri irovayirite: “Poosotantyaari apite ashirotha.” Ipoña josampitanakeri atziriite: “¿Niinka irika, opaita jantakeri?”

³⁴ Tzimayetatsi cheraacheratantaintsiri, temaita oshiyavakaa okaratzi icheraave-taiyakarini. Tera onkante iriyotero irika jeari opaita avisatsiri. Jotyaantakeri irovayirite iraanakeri Pablo janta jimaapiintaiyini.

³⁵ Ikanta joirinkakaaveetarira Pablo, eekero ishintsitatzi atziriite ikovi impasavaiteri, irootakera janantantainakariri ovayiriite inkene irotzikaaventeri.

³⁶ Tema maaroiteni joyaatakoventaitakeri, ikaimaiyini: “¡Povamayervé!”

Iñaaventakotari Pablo

³⁷ Irootzimatake irominkyeeteri jimaapiintzi ovayiriite, josampitanakeri Pablo jevarika, ikantziri: “¿Kantatsima nonkinkithavaitakaimi kapicheeni?” Ari ikantanake jevari: “¡Tsika piyotziroka noñaane!”

³⁸ Tetya Egipto-satzi pinatzi eeroka poñaakaantakarori chapinkipaite maimanetaantsi, kenapaintsiri tsika te jinampiitaro, jamake 4,000 ovayiriite.”

³⁹ Ikantzi Pablo: “Judío nonatzi naaka, nopoñaaro Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami onatzi nonampi, nokovi pishinetena eeroka nokinkithavaitakairi nosheninka.”

⁴⁰ Ishinetakeri. Katziyanaka Pablo pavitsiki, itzinaavakotanaka irimaireretantavakyaari isheninkapayeeni. Ari jimaireraiyanakeni. Kinkithavaitanake hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ikantanakeri:

22

¹ “Iyekiite, Ashitaanirí, pinkeme noñaaventakotyaaari.”

² Ikanta ikemaiyvakeri hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ari jimaireperotaiyanake. Eekero ikantanakitzi Pablo:

³ “Judío nonatzi naaka. Notzimake Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki, iro kantacha jaka Jerusalén-ki nokimotatake, iriyotaane nonatzi Gamaliel, niyoperokitziro ikantakaantane avaisatziite. Nokovapiintavetaka naaka noshireperotyaaari Pava, pikempiyetara eerokaite iroñaaka.

⁴ Pairani nopatzimaminthavaitakeri tsipatanariri ipaiyeetziri ‘Avotsi’ novamaayereri. Osheki nonoshikayetake shirampari, tsinane, maaroni, nashitakotakaantayetakeri.

⁵ Iñaayetakena nantayetakeri iroka maaroite ijevare omperatasorentsitaari eejatzi antarikonaite. Iriiyetake payetakenari osankinarentsi ipakaantziri asheninka judío janta Damasco-ki. Ipoña niyaatake janta nokokovayetziri irikaite, namayeteri jaka Jerusalén-ki irovasankitaayeeteri.”

Ikamantakota Pablo ikempisantantaari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Ikanta naniitzi avotsiki, irootzimatake nareetya Damasco, joveraaka tampatzika ooryaatsiri, ari jomapokakenari morekanaintsiri inkiteki, joorentakotapaakena nokatziyakara,

⁷ ari notyaanakeri kipatsiki. Nokematzi ñaanatanari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatananari?’

⁸ Nosampitanakeri naaka: ¿Niinkama eeroka Pinkathari? Ari jakaitanakena: ‘Naakatakeri Jesús Nazaret-satzi itzimi pipatzimaminthavaitakeri.’

⁹ Ikaratzi tsipataiyakanari iñeeyakeri oorentapainchari, iniroite itharovaiyanakeni, temaíta inkemathataiyeroni iriroriite iñaanataitakenara.

¹⁰ Ipoña nosampitanakeri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Ipaitama pikoviri nantairi naaka?’ Ari ikantanakena Pinkathari: ‘Pintzinaye, piyaate nampitsiki Damasco. Arira inkamantayeetemiro ompaitya pantayeteri.’

¹¹ Tema mavityaaki jovanakena oorentakenari, jakathashitanaana notsipayetakari irojatzi Damasco-ki.

¹² Ari isaikeri janta aparoni shirampari ipaita Ananías, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi, jimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni. Ñaapinkatha joviri maaroiteni judío nampiyetatarori Damasco-ki.

¹³ Pokake Ananías iriñeena. Ikanta jareetapaaka, ikantapaakena: ‘Iyeki Saulo, pokiryagai.’ Apathakero nokantanaka nokiryaañai, amenavaitanaana.

¹⁴ Eekero ikantanakityaana Ananías: ‘Eerokara iriyoyaane Ivavane avaisatziite. Jiyoyaakemi onkanta piyotantaiyaarori ikovakaimiri irirori, ari piñaakeri Cristo tampatzikatatsiri, ari pikemañaanetakeriri eejatzi.

¹⁵ Eerokatake kamantakotairine maaroni atziriki. Piñaaventayetairo okaratzi piñaakeri, okaratzi pikemakeri.

¹⁶ Iroñaakatake, tekatsi poyaaventanake. Pintzinaye, poviinkatya, pimpairyagairi Avinkatharite pinkovakotairi onkantya impeyakotantaiyaamirori piyaariperonka.”

Ikamantantziro Pablo jotyaantaitziri inkinkithatakayeri pashinesatzi atziri

¹⁷ “Ikanta nopiyapaaka Jerusalén-ki, niyaatake tasorentsipankoki noñaañaate, ari noñaavyavaitakari janta.

¹⁸ Noñaakeri Avinkatharite, ikantakena: ‘Pishintsitanake, pishitove Jerusalén-ki, tema eero ikempisantayeetzimi piñaaventena jaka.’

¹⁹ Ari nokantanakeri naaka: 'Pinkathari, jiyotaiyini maaroiteni niyaatapiintake tsika japatotapiintaita, nominkyaakaantayetakeri ikaratzi kempisantayetzimiri eeroka, osheki nopasatakaantavaitakeri.

²⁰ Tema jovamaayerakeriranki pinampire Esteban, ñaaventakotzimiri eeroka, ari nokaratzitakari eejatzi naaka janta, naapatziyakotakari ovamaakeriri, naamaventakaniri eejatzi iithaarepayeeni.'

²¹ Iro kantacha ikantanakena Pava: 'Piyaate, tema naakatake otyaantemine intaina isaikayetzira kaari pisheninkata.'

Isaikimotakeri Pablo ijevarite ovayiriite

²² Ikanta ikemavakerora atzirite iroka, japiitaiyanairo ikaimaiyini ikantzi: "¡Irika shi-rampari te arite irañe! ¡Pashiryeyeaari!"

²³ Eekerora ishintsitatzi ikaimaiyini, jotekakotaiyani iithaareki.*

²⁴ Ikanta jevari, ikantakeri irovayirite: "Paanakeri inthomointa irika, ampasavaitavakeri onkanta inkamantairori opaita iñaavaitakeri okanta jovatsimaantakariri isheninkapayeeni."

²⁵ Aritakera joosotayeetakeri impasavaitantaityaariri, josampitanakeri Pablo pashine jevari, ikantzi: "Irosankinatakotane Roma-satzi nonatzi naaka. ¿Shinetaantsitsitsima impasavaitaitena, tekeraatara iramenakoyeetavakenaro opaita nokenakaashitakari?"

²⁶ Ikanta ikemavakera irika, ipiyashitanaari ijevajanore irirori, ikantapai: "Novinkatharite, ¿Piyotakema opaita antakeri? Iriitakera irika, irosankinatakotane Avinkatharijanorite saikatsiri Roma-ki."

²⁷ Ikanta ikemavakera, ipokashitapaakeri Pablo, josampitapaakeri: "¿Omaperotatyaama posankinatakotajanta eeroka?" Ari jakanake Pablo, ikantzi: "Jee."

²⁸ Ikantzi jevari: "Oshékira nopinakoventakari naaka onkanta nosankinatakotantyaari." Ikantzi Pablo: "Tetya naaka, josankinatakotzitaitakanara ovakera notzimapaake."

²⁹ Ikemaiyavakera ikantake, apathakero ikantanaka joosoryaakotanakeri. Itharovakaanakaro jevari, joosotakaantakerira osankinatakotchari Roma-ki.

Jaayetanairi Pablo japatoyetapiintaiyani ijevare judío-payeeni

³⁰ Okanta okitaitamanake, ikovi iriyotajaante jevari opaita jimaimaneminthantantari judío-payeeni irika Pablo. Japatotakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, ipoña ijevajanore judío-payeeni. Jomishitovakaantakeri Pablo, jomisaiakakeri tsikara japatotaiyani.

23

¹ Jamenamintatapaakeri Pablo jevajanoriite apatotainchari, ipoña ikantanakeri: "Iyekiiite, naamaakoyentapiintaka naaka eero otzimanta nantzimoteriri Pava."

² Ikanta Ananias, omperatasorentsijanori, ipasavaantetakaantakeri Pablo.

³ Iro kantacha Pablo, ikantanakeri: "¡Kamataviri, Pavara pasatemine eeroka! Saikavetakami jaka pamenakotantyaanaro Ikantakaantaitane, ¿Tema pipiyathataro pipasatakaantakenara?"*

⁴ Ikanta apatotainchari, ikantanakeri Pablo: "¿Arima pinkanteri pinkaviyeri iromperatasorentsijanore Pava?"

⁵ Ikantzi Pablo: "Iyekiiite, te niyoveta naaka omperatasorentsijanori jinatzi, tema okantzi Osankinajanorentsiki: 'Eero pikaviyeri jevatakaantatsiri.'"

⁶ Jiyotzi Pablo tsikarika ikaratzi jevajanoriite apatotainchari, Saduceo jinayetatziri iriima pashinepayeeni Fariseo jinatzi, ikantanake: "Iyekiiite, Fariseo nonatzi naaka, eejatzi nosheninkamirinkaite. Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro irañaaayetai kamayetatsiri."

⁷ Ikantakera Pablo, ari iñaanamintatavakaanakari Fariseo-payeeni ipoña Saduceo-payeeni.

⁸ Tema ikantapiintaiyini Saduceo-payeeni: "Eero jañaayetai kamayetatsiri, te intzimanete maninkariite, te intzimanete eejatzi shiretsi." Iriiima Fariseo-payeeni, ikempisantayetzi irirori omaperoyetatya irokapayeeni.

⁹ Ari ichecheraatayirini maaroiteni. Ikanta iyotzinkariite Fariseo, ikatziyayetanaka, ikantanake: "Irika shirampari te ontzime ikenakaashitane. Kempitakara maninkariitsi ñaanashiretakeriri, aamaashityarika shiretsi."

* 22:23 Ikantaitzi eejatzi, jookavanetzitaka kipatsi tsika ipiyotaiyakani, tema ikisaiyatyaani.

* 23:3 Kantakotchari jaka kamataviriri, iriyetakero omperatasorentsitanerite, kempitarori okitamaroveta jovantaitariri kaminkari. Pamen-ero Mt. 23.27.

¹⁰ Eenirora ishintsitayetatz i checheraataiyini, itharovanake ijevare ovayiriite ari irovatsinaavaitaitakeri Pablo, ikaimakaantake irovayirite iromishitovairiita janta, iraanairi jimaapiintaiyini.

¹¹ Okanta otsirenitanai, joñaakagaari eejatzi Avinkatharite, ikantairi: “Pablo, eero pitharovi, arira piñaaventakena janta Roma-ki pikempitaakerora jaka Jerusalén-ki.”

Ikinkithashireeta irovaiteri Pablo

¹² Okanta okitaitamanake, ikinkithatavakaiyakani tsikarika ikaratzi judío, ikantavakaiyani: “Thame amashekaventaierine Pablo irojatzi ovantakyaariri.”

¹³ Anaanakero 40 ikarataiyinira shirampariite kantaintsiri.

¹⁴ Ipoña jiyaatashitanakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi antarikonaite, ikantaiyakerini: “Nokantaiyakeni nomashekaventaierine Pablo irojatzi novantakyaariri.

¹⁵ Intsityaa pintsipatavakaiyaani eeroakaite pikaratzi papatotapiintaiyini, pinkampitairi ijevare ovayiriite, pinkantairi: “Pamainari Pablo onkitaitamanake namenakoperotaineri ikenakaashitakari.” Impoña naakaite aamaventa nonkantaiyakya novavakeri tekera irareetapaakyaata jaka.”

¹⁶ Kemake itzineri Pablo, jatanake imaapiintaiyini ovayiriite inkamantapaakeri.

¹⁷ Ipoña Pablo ikaimake aparoni ovayiri, ikantakeri: “Paanakeri irika evankari janta pijevariteki, tzimatsi opaita inkamanteriri.”

¹⁸ Ikanta ovayirika jaanakeri ijevariteki, ikantapaakeri: “Jevari, ikovakotakena Pablo namakemiri irika evankari, tzimatsi ikoviri inkamantemiri.”

¹⁹ Ipoña jevarika, jaanakeri evankarika jantyaatziini, josampitakeri: “¿Opaita pinkamantemiri?”

²⁰ Ikantanake evankari: “Ikinkithashiretaiyakani judío-payeeni inkovakotemi onkitaitamanai paanairi Pablo janta japatotapiintaiyini jevajanoriite, iramenakoperotero ikenakaashitane.

²¹ Eerora pikempisantziri, tema omanaiyakani 40 shirampariite. Ikantaiyake: ‘Thame amashekaventaierine Pablo irojatzi ovantakyaariri.’ Aritakera ovetsikaiyakani iroñaaka, joyaaventaianai tsika pinkante eeroaka.”

²² Ipoña jevarika jotyaantairi evankari, ikantavairi: “Eerora pikamantantziro iroka.”

Jovavisaitakeri Pablo janta pinkathariki Félix

²³ Ikanta jevarika ikaimake apite pashine ijevarite ovayiriite, ikantakeri: “Papatote 200 povayirite, pintsipataakeri 70 ovayiriite kyaakotachaneri moraki, eejatzi pashine 200 aatsineri irovathaamento. Paanakeri tsirenipaite Cesarea-ki.

²⁴ Impoña povetsikake mora inkyaaakotanakyaari Pablo, pinkempoyaaaventerira kameetha. Paanakeri pinkathariki Félix.”

²⁵ Ari josankinatakerori irotyaanteneriri pinkathari, okantzi:

²⁶ “Irosankinare Claudio Lisias jotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki novethatami.

²⁷ Irika shiramparika notyaantakemiri, joirikakaantavetakari judío-payeeni jaka, iroovetainchami iroverimi. Ikanta niyotake irosankinatakotane ajevajanorite Roma-ki jinatzi, naanake novayirite, nookaventakeri.

²⁸ Nokovatziiira niyote opaita ikenakaashitakari irika jimaimanetantaitariri, naanakeri japatotapiintaiyini ijevajanorite,

²⁹ noñaatzi imaimaneventashiitari Ikantakaantaitane jashiyetari iriroriite. Tekatsi ompaitya irovantaiyaariri, te arite eejatzi irashitakovaitaiteri.

³⁰ Tema nokemakera ikovaiyatziini judío-payeeni iroveri, irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka eeroaka. Nokantzitakari eejatzi irikaite maimanevaitziriini inkamantemiro eeroaka opaita itzimaventantariri irika.”

³¹ Jimonkaratakero ovayiriite. Jaanakeri tsirenipaite Pablo janta Antípatris-ki.

³² Okanta okitaitamanake, piyeeyaani ovayiriite aniitashitanainchari. Iriima ikaratzi kyaakotanainchari eekero joyaatanakitziri Pablo.

³³ Ikanta jareetakaakari Cesarea-ki, ipapaakeri osankinarentsi pinkatharika, ipoña ikantapaakeri: “Pinkathari, jirikara Pablo.”

³⁴ Arira ithonkakero pinkathari iñaanatavakero osankinarentsi, josampitanakeri Pablo, ikantziri: “¿Tsika pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaaro Cilicia-ki.”

³⁵ Ikantanake: “Ari nonkemakemi apaata aririka irareetapaakya ikaratzi maimanetzimiri.” Ipoña ikantakaantake iraaeyetanakeri ipankoki Herodes, ari iraaaventaieyeyaariri.

¹ Okanta avisanake 5 kitaite, areetapaaka Cesarea-ki, Ananías omperatasorentsijanori itsipayetakari antarikonaite ipoña iyakovenaneri ipaita Tértulo. Javisashitapaakeri pinkathari irimaimanetakaaanteri Pablo.

² Ikanta jamayetapaakeri Pablo, ñaavaitanake Tértulo, ikantanakeri Félix: “Paasoonke eeroka, pinkathari, noñeeyironi kameetha nosaiki, paasoonke piyotaneta osheki pantakeneri kameethatsiri nosheninka.

³ Okaratakera iroka noñaapinkathaperojanorite Félix, oshekira ipaasoonketapiintaiyakemi maaroiteni nosheninka.

⁴ Iro kantacha eero osamanitanta, nokovatzi pinkempisantavakena kapicheeni nonkantenimiri.

⁵ Noñaakeri naaka, irika shirampari ovaariperotaneri jinatzi. Ithonka ikekenayetake nampitsiki, tera intaani imaimanetakari nosheninka nokaratzi no-judio-tzi, irijatzira jevatakaanairi ikaratzi paitashivaitachari ‘Oshiretanaariri Nazaret-satzi.’

⁶ Ikovake eejatzi irovaariperoteromi notasorentsi pankote, irootake noirikakaan-takariri, nokovaiyavetaka namenakotantyaarimi Ikantakaanaitanari naakaite.

⁷ Iro kantacha, ipokapaake jevari Lisias, jaapithatanakeri, jovatsinaavaitanakena.

⁸ Ikantanakena: ‘Ontzimatyé piyaataiyeni janta pinkathariki irovetsikemiro kantainchari.’ Intsitya posampitajaanteri eeroka ayotantyaarori kyaaryoori okanta nomaimaneminthatantakariri.”

⁹ Irojatzira ikantzitariyeni eejatzi judío-payeeni ikaratzi pokaintsiri.

¹⁰ Ari itzinaavakotanaka pinkathari onkantya iriñaavaitantyaari Pablo. Ipoña ikantanake Pablo: “Osheki nokimoshireventakemi eerokatakera kemenane noñaaventakotyaa, tema niyotzi eerokatake ovetsikapiintakeneriri nosheninkapayeeni imaimanetavakaa.

¹¹ Kantatsi posampitakoverto eeroka, ovakera nareetaa naaka Jerusalén-ki okaratzi 12 kitaite, nokovaveta noñaapinkathatapaiyimi Pava.

¹² Tera noñaanaminthatantavaite, te nomaimaneteri atziripayeeni tasorentsi pankoki, eejatzi nokempitakari jantapayeeni nampitsiki, tekatsira nomaimaneyete japatotapiintaita.

¹³ Irikaite kamantakotakenari iroñaaka jaka, eerora iñeetzi omaperotatyaara ikantakotanari.

¹⁴ Ari okantavetakari, notsipataari naaka ikaratzi ipaiyeetziri ‘Avotsi.’ Irootakera ikantayetakari iroñaaka irikaite iyakovenaneri nokempisantashivaitane onatzi. Aña ari nokenakairori naaka noñaapinkathatziri Pava ikempisantziri pairani novaisatziite. Nokempisantziro Ikantakaanante, eejatzi irosankinarepayeeni Kamantaneriyete.

¹⁵ Ari noshiyayetari iriroriite, joyaaventari Pava irovañaayetairi kamayetaintsiri, tera intaani iriñaayetai kameethashireri aña irimatzitaiyaaro kaariperoshireri.

¹⁶ Irootake nokovantapiintakari eero otzimi ompaitya nantzimoteriri Pava, eejatzi atziriiite irirori.

¹⁷ Avisakera osheki osarentsi nokekenavaitake, nopiyaa nonampiki namai nompashitapaiyaariri nosheninka kovityaavaitatsiri, nokovavetapaa eejatzi nompometapainerimi Pava.

¹⁸ Irootakera nantziri tasorentsi pankoki, aritake nameetakero noishi onkantya nonkitevathatantaiyaari, tetya osheki nonkarataiyeni, tekatsitya nomaimanevaite janta. Aripaitera iriñaayetapaakenari tsikarika ikaratzi judío poñeenchari Asia-ki.

¹⁹ Iriiyetakemi pokatsine jaka inkinkithatakotena opaitarika iriñaakotakenari.

²⁰ Tera impokaiyatyeeni irirori. Jirikatzimaitaka pokaintsiri jaka apatoventzitananari, intsiyaa inkantemiita tziimatsirika iriñaakotajaaantakenari janta nokenakaashitizakariri.

²¹ Aama iro ikantakotanari nokantaiyakeri japatoventantanari, chapinkipaite, nokantakeri: ‘Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro iriñaayetai kamayetatsiri.’”

²² Tema pinkathari Félix jiyotakoperotzitarira ipaiyeetziri “Avotsiveri,” irootakera jovashaantantanakarori, ikantanakeri: “Aririka impokake jevari Lisias, ari inkamantaperotapaakenaro iroka.”

²³ Ipoña ikantakeri ijevare ovayiriite: “Eekerora paamaventatyeyeari Pablo, pishinetzimaityaari irareetyaari iraaapatziyane impantavakyaariri kovityiimotariri.”

²⁴ Okanta pashine kitaite, aritakera piyaara Félix, itsipatakaro iina Drusila, judío onatzi iroori. Ikanta ikaimakaanapairi Pablo inkemavakeri iriñaaventeneri tsika okantakota javentaashiretantaariri Jesucristo.

²⁵ Iro kantacha Pablo jetanakaro iriñaaventanakeneri tampatzikashiretaantsi, ñaakoshiretaantsi, irovasankitaantayeetai apaata. Ari itharovanakeri Félix, ikantanakeri: “jAritapaake, piyaatai! Ari napiitairo nonkaimakaanaimi apaata nosaikashivaitaarika.”

²⁶ Tema joyaaventavetatyá Félix impinaterimi Pablo, onkantya irovashaantakaan-taiyaariri. Irootake japiipiitantavetakariri ikaimakaanantziri inkinkithavaitakariri.

²⁷ Avisakera okaratzi apite osarentsi. Ari okaratapaakeri ipinkatharitzí Félix. Ikovatzíira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, jashitakotakaantanakeri Pablo. Arira jimpoyaata-paariri pashine pinkathari paitachari Porcio Festo.

25

Ikovake Pablo iriitajaantake amenakoterine César

¹ Aritake ipairyeeetakeri Festo impinkathariventante. Iro avisanake mava kitaite jatake Jerusalén-ki ipoñaanakaro Cesarea-ki.

² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iriiperoriite judío-payeeni, ikamantakotavakeri Pablo.

³ Ikovakotakeri irotyaantairi Pablo Jerusalén-ki. Ikinkishiretaiyakani iriroriite irovakaanteri niyankithakineki avotsi.

⁴ Ari ikantanake Festo: “Aritake jashitakoyeetakeri Pablo janta Cesarea-ki, irootzimatake niyaatai janta.

⁵ Intsityaa iroyaataiyanakenani pijevarite, tzimatsirika ikenakaashitane irika shirampari, ari piyakoventeriri janta.”

⁶ Tera osamaniperote isaikavaitapainte Festo janta Jerusalén-ki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitaitamanake, ithointapaa isaikamentoki ipinkathariventantzira, ikaimakaan-takeri Pablo.*

⁷ Ikanta ikyaapaake Pablo, ari ipokaiyapaakeni judío-payeeni poñaayetainchari Jerusalén-ki, ikantakovaitapaakeri osheki kaariperori, okantaveta te iriñaayevetyaaro omaperotatyaarika okaratzi ikantakoyetziriri.

⁸ Iriima Pablo ñaaventakotanaka irirori, ikantake: “Tekatsi kaariperori nantake naaka, te nompiyathatyaaro Ikantakaanaitakeneriri nosheninkapayeeni, te novaariperotero tasorentsipanko, te nonkaviyavaiteri eejatzi César ijevajanorera Roma-satzi.”

⁹ Iro kantacha pinkathari Festo ikovatzíira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, josampitanakeri Pablo: “¿Pikovi piyaate Jerusalén-ki, namenakotantyaamiri janta?”

¹⁰ Ikantanake Pablo: “Iroora tampatzikatatsi nosaike naaka jaka pamenakotena, tema eerokatake jovake César ijevajanore Roma-satzi. Aritake piyotaiyakani tekatsi kaariperori nantzimoyeteriri nosheninkapayeeni judío.

¹¹ Ontzimatyeerikami nokenakaashiperotane, aritatsimi irovamaayeenami. Irooma tekatsira nonkenakaashitakya, te aritzi potyaantena janta. Nokovatzíira iriitajaantake pinkathari César amenakotena.”

¹² Ipoña Festo ikinkithavaitakaakeri ikaratayini ipinkatharitzí. Ari ikantanakeri: “Pikovatzíira iramenakotemi César, arira piyaateri janta.”

Jaayeeetanakeri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ipoña pinkathari Agripa itsipatakaro iina Berenice pokaiyakani Cesarea-ki, irovethatyaari Festo.†

¹⁴ Ikanta isaikavaitapaintzira janta, ikinkithavaitakaakeri Festo ikantakotara Pablo, ikantakeri: “Tzimatsi jaka aparoni shirampari jookanairi pinkathari Félix jashitakoyeetakeri.

¹⁵ Tema niyaatakera chapinkipaite Jerusalén-ki, osheki ikantakovaitavakeriri ijevare omperatasorentsitaariite itsipayetakari antarikonaite, ikovakotakena novakaanteri.

¹⁶ Ari nokantanakeri naaka: ‘Jiroka nametayarini naakaite Roma-satzi: Ontzimatyedirapatotaiyaani ikaratzi maimanetavakaachari, onkantya iriñaaventakotantyaari iyakoven-taari. Omaperorika otzimi ikenakaashitane, aritake onkantake irovayeeteri.’

¹⁷ Irootakera nomatakeri ipokaiyakera iriroriite, te noshenkaapaake, jatakana nosaikamentoki, nokaimakaanakeri shiramparika.

¹⁸ Iro kantamaitacha okaratzi ikantayevetapaakari iyakoventavetakariri, te noñeero onkantaperotya okaratzi nokinkishiretakovetakariri.

¹⁹ Intaani iñaaventashiyetakaro ikempisantashivaiyeteri, iñaaventakeri eejatzi ipaiyeetziri Jesús jovamaayeeetakeri, iriitakeya ikantziri Pablo eeniro jañi.

²⁰ Temaita niyotero naaka tsika nonkantero iroka, nosampitakeri Pablo ikovirika iriyaate Jerusalén-ki onkantya iramenakoyeetantyaariri janta.

²¹ Iriima Pablo ikovake iriitajaantake amenakoterine César Augusto avinkatharijanorite Roma-ki. Irootakera nokantantakari irashitakoyeetavakeri irojatzí notyaantantakyaariri.”

* 25:6 Kantakotachari jaka “tera osamaniperote,” irojatzira ikantakoyeetzitari 8 terika 10 kitaite isaikavaitapaintzi.

† 25:13 Irika Agripa, ipaitaitziri eejatzi Herodes.

²² Ipoña Agripa, ikantanakeri Festo: “Nokovira nonkemeru naaka irika shirampari.” Ari ikantzi Festo: “Aritake pinkemajaantakeri onkitaitamanake.”

²³ Okanta okitaitamanake, ikyaake janta Agripa itsipatakaro Berenice ovaneenka ikantayetaka. Itsipayetakari eejatzi ijevare ovayiriite, ipoña iriiperoriite atziri saikayetatsiri janta. Ikantakaantake Festo iramayeeteri Pablo.

²⁴ Ari iñaavaitanakeri Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, ñaapinkatharaariite ikaratzi apotainchari jaka, jirikatake irika shirampari. Osheki jiyakoventavaitakeri judío-payeeni janta Jerusalén-ki eejatzi jaka Cesarea-ki. Ichecheraatapiintaiyini ikovi irovamaayeeteri.

²⁵ Noñaamaitakaro naaka tekatsi inkenakaashitya irika irovamaayeetantyaariri. Iro kantamaitachari, iriitajaantakera kovaintsiri iramenakoteri Augusto, iroora okovantataitakeri notyaanteri janta.

²⁶ Iro kantacha tera noñaatye naaka ompaitya nosankinateneriri pinkatharijanori tsika ikantakota irika, irootake namakaantantakariri piñeeyerine eerokaite, eerokatajaantakera pinkathari Agripa namakeneri, onkantya aririka pinkaratero posampiminthateri, tzi-mataikera nosankinateri.

²⁷ Tema te onkameethatzimotena naaka notyaante aponi ashitakotaari, eerorika otzimajaantzi tsika osankinatokota okaratzi ikenakaashitakari.”

26

Iñaaventakota Pablo Agripa-ki

¹ Ipoña Agripa ikantanakeri Pablo: “Kantatsi piñaavaite eeroka.” Ari itzinaavakotanaka Pablo, ñaavaitanake, ikantzi:

² “Pinkathari Agripa, ovanaa nokimoshiretake nonkinkithavaitakaimi iroñaaka, nokovi noñaaventero okaratzi ikantakovaiyetakenari judío-payeeni.

³ Tema piyoperotziro eeroka okaratzi jameyeteri asheninkapayeeni judío. Irootakera nokovantari pinkempisantavakena nonkantemiri.”

Irañaantare Pablo tekeri inkempisantanakeeta

⁴ “Jiyotaiyinira nosheninkapayeeni judío tsika nokanta eeniro nevankaritapaake, nosaikimoyetantakariri janta Jerusalén-ki,

⁵ naakatapiintakera monkaravaitaneri Fariseo, te nompiyathanetyaaro Ikantakaantaitane. Inkovayeterikami, kantatsira inkinkithatakotena.

⁶ Irootajaantakera nosaikantari iroñaaka jaka, tema noñaaventakitziiro okaratzi ishinetakeneriri Pava pairani avaisatziite, tsika otzimi oyaakoneentaiyakarini aakaite.

⁷ Pinkathari Agripa, irojatzira noyaakoneentzikari naaka, irootake ikantakoyetakenari iroñaaka asheninkapayeeni. Irojatzira joyaakoneentzikari maaroni asheninkaite itzimi icharineyetaari 12 itomiiteni Israel-ni. Irootake iñaashintsiventashivaitapiintayetakari jantavaitaineri Pava onkantya iriñaantayetaarori.

⁸ ¿Opaitama kaari pikempisantantayeta eerokaite jovañiirira Pava kamavetainchari?”

Ipatzimaminthavetakari Pablo kempisantzinkariite

⁹ “Nomatzitavetakarora naaka pairani noñaashintsivaitashitaka, nokinkishirevaivetaka nantayetemi osheki tsika ompaitya onkantya nomaimanetantyaariri ikaratzi pairyaanairiri Jesús Nazaret-satzi.

¹⁰ Irootakera nantakeri Jerusalén-ki. Ishinetakenaro ijevare omperatasorentsitaari, osheki nashitakotakaantakeri irikaite itasorentsitakaitairi. Ikanta noñaayetziri jovamaay-eetziri onimotana.

¹¹ Tzimatsi osheki novasankitaayevetakari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantzzi. Ari nokantapiintayetakeriri tsika japatotapiintaita. Osheki nokisaneentakitakeri irikaite, nopatzimaminthavaitakeri, ari nomatzitakari saikayetatsiri pashineki nampitsi.”

Japiitziro Pablo ikinkithatakota ikempisantaantari

(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Iroora niyaatantakariri nampitsiki Damasco, jotyaantakenara ijevare omperatasorentsitaariite.

¹³ Iro kantacha niyanakithakineki avotsi, joveraaka tampatzika ooryaatsiri noñaake oorentanainchari inkiteki, janaanakeri ishipakiryane ooryaa, joorentakotapaakena nokatziyaka naaka, eejatzi ikaratzi tsipatakanari.

¹⁴ Notyeyanakeni maaroiteni kipatsiki. Nokematzi iñaanayeetanakena noñaaneki hebreothatsiri, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantantari? Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatatyeyearomi thoyempithovari.’

¹⁵ Ipoña nakanakeri naaka: ‘¿Niinkama eeroka Pinkathari?’ Ari jakanakena Novinkatharite: ‘Naakatakaera Jesús, itzimi pipatzimaminthatakeri.

¹⁶ ¡Pintzinaye! Iroora noñaakantamiri iroñaaka pantavaitantanakyaanari. Ari onkantya pinkinkithatantanakyaarori okaratzi piñaakeri iroñaaka, onkarate piñeeri eejatzi apaata nantakaaimiri.

¹⁷ Aritakera piñeero nontsiparyakoventaimi pisheninkaki, eejatzira janta kaari pisheninkata tsika notyaantemira iroñaaka.

¹⁸ Onkempivaitaiyaaro pokiryakaayetairimi. Aritapaake ikenashivaitaka tsirenikiriki, aña iraniiyetai kitainkariki. Aritapaake ipinkathariventakeri Satanás, aña iri Pava pinkathariventairine. Ari onkantya nompeyakotantaiyaariri iyaariperonka, nota-sorentsitakaayetairi aventaashiretaiyaanari naaka. Tema irootake ishinetayeetakener-iri.’”

Te impiyathavaitanakya Pablo joñaakayeetakerira

¹⁹ “Pinkathari Agripa, tera nopiyathanakana joñaakayeetakenarora inkiteki,

²⁰ aña netanakaro nokinkithatakanakeri Damasco-satzi, Jerusalén-satzi, ipoña maaroiteni nampiyetarori Judea-ki eejatzi ikaratzi kaari asheninkata, nokantayetziri: ‘Pimpiyashiyetairi Pava, pantayetairo oñaakanterone povashaantairo piyaariperonka.’

²¹ Irootakera kantakaantzirori, jorikakaaantavetakanari nosheninkapayeeni tasorentsipankoki, ikovavetaiyakani irovena.

²² Iro kantacha jineshinonkatakana Pava eekero niyaatakaatziro noñaaventziri iroñaaka. Noñaaventaineri maaroiteni, iriiperorite ipoña kaari iriiperoyetatsine. Okaratzira nokinkithatapiintake, tera notekapaintero okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, ipoña Kamantaneriite. Tema josankinatakoyetakero onkarate avisayetatsineri, ikantayetakeranki:

²³ Ontzimatyé inkame Cristo, iro kantacha aririka inkamavetakya iri etakaantyaarone irañagai eejatzi. Ari onkantya iriñaaventantayeetyaaniriri avisakotaantsi asheninkapayeeni, ipoña iriñaaventayeetaineri eejatzi kaari asheninkata.”

Ikovi Pablo inkempisantikairi Agripa

²⁴ Ikantayetakerora Pablo iroka, ikaimanake Festo: “¡Pablo, pishinkiventatya! Okantakaami paakoventakaro piñaanavaizti.”

²⁵ Ari jakanakeri Pablo: “Pinkathari Festo. Te noshinkiventya, okaratzi nokantayetakeri omaperotatya.

²⁶ Jiyotakoperotzirori pinkathari Agripa iroka, irootake nokantantayetakarori irokapayeeni. Niyotzi naaka jiyotakotziro maaroni, tera omanakoyetya iroka.

²⁷ Pinkathari Agripa, ¿tema pinkempisantero okaratzi josankinayetzitakari Kaman-taneriite? Niyotzi naaka pikempisantziro.”

²⁸ Ari jakanakeri Agripa: “¿Piñaamatsitakema pikantakana kapicheeni ari pinkempisantaakakena, nokempitantaiyaariri ‘Cristo-veriite?’”

²⁹ Ikantzi Pablo: “Okantavetaka kapicheeni nokantakemiri, terika, oshekirika nokantakemiri, onkamintha iri Pava kantakaiyaarone, tera intaani eeroka pinkathari, aña eejatzi maaroiteni pikaratzi pikemaiyakenani iroñaaka, pinkempitakotaiyaanaro nokantakara naaka, onkantavetya eero joosoyeetantamiro ashirothaka.”

³⁰ Ipoña ikatziyanaka pinkathari Agripa itsipatakaro Berenice, eejatzi ikempitanakari pashine pinkathari Festo, ipoñaanaka maaroiteni ikaratzi thointainchari,

³¹ jataiyanakeni jantyaatziini ikinkithavaitakotziro iroka. Ikantantavakaiyani: “Eeromi jashitakovaitaajatzirimi irika shirampari, tekatsi inkenakaashitya onkantya irovamaay-eetantyaariri.”

³² Ipoña Agripa ikantanakeri Festo: “Aritakemi apakagairimi irika shirampari, eeromi ikovajaantakemi irirori iramenakoteri César avinkatharijanorite Roma-ki.”

27

Jotyaantaitakeri Pablo Roma-ki

¹ Ikanta ikovaiyakeni irotyaanteri Pablo janta Italia-ki, intsipaitakeri pashinepayeeni ashitakotaari, arira niyaatzitanakyaari eejatzi naaka. Jovayeetakeri paitachari Julio jevatziriri irovayiriite pinkatharijanori Augusto, iriitakera aanakerine.

² Arira notetakotanakari Adramitio-satzi niyaatero Asia-ki. Nokaratanakeri Aristarco Tesalónica-satzi saikatsiri Macedonia-ki.

³ Okanta okitaitamanake areetakana Sidón-ki, ari jariperotapaakari Julio irika Pablo, ishinetakeri irareetapaintyaari irapatziyanepayeeni impantavakyaariri kovityiimotariiri.

⁴ Ipoña navisanakera Sidón-ki, ari omonhaakotakanari tampyaa, te onkante namaatakote, iro nokenakotantanakari othampishiki Chipre.

⁵ Naathakiryaaanako inkaare irojatzí janta Cilicia-ki ipoña Panfilia-ki. Ari nareetakari Mira-ki, nampitsi saikatsiri janta Licía-ki.

⁶ Ari jiñeetapaake pashine notetantanaiyaari poñaachari Alejandría-ki iyaatero Italia-ki, ari jotetaiyakenari jevari.

⁷ Osheki kitaite namatsinkakota namaatakotzi. Osheki nopomerentsivaitaka nareetantakari Gnido-ki. Eenirora omonhaakotatyana tampyaa, nomontyaakotanaka Salmón-ki, noshinampitanakero othampishi Creta.

⁸ Osheki opomerentsitaka namaatakotzi, irojatzí nareetantakari nampitsi ikantaitziro “Avochaaki” okarikitapai nampitsi Lasea.

⁹ Avisake osheki kitaite namaatakotake, aritake kyaarontsitzimatapai, koveenkatanake namaatakote. Irootake ikantantanakari Pablo:*

¹⁰ “Pinkempisantaiyavakena, kempitaka akoveenkatakotatzí amaatakote, aritake ampeyakero amaatakomentotsi, eejatzira povaakaropayeeni, aritake ankamakaarantayetake eejatzí.”

¹¹ Iro kantacha ijevare ovayiriite te inkempisanteri Pablo, iri ikempisantake ashitarori amaatakomentotsi ipoña antakotzirori.

¹² Tera onkameethataye irovavisairo kyaarontsi tsika jaatakovetaka, ikovaiyakeni iriyaaneentaiyeni Fenice-ki saikitachari janta Creta-ki, ari onkantya eero oñaashirenkantari tampyaa kenayetatsiri kirinka eejatzí katonko. Arira ikovaiyakeni irovavisairo kyaarontsi.

Itampyaatakotzi inkaareki

¹³ Ikinkishiretaiyani ari onkantake iramaatakote tema ovakera etapaakero otampyaatzí kapicheeni. Ari namaatakotaiyanakeni othapyaaki Creta.

¹⁴ Iro osamanitake kapicheeni antarotapaake tampyaa, ipaitapiintaiyirini iriroriite “Euroclidón,” ookantapaakaro amaatakomentotsi,

¹⁵ onoshikakotanakena. Te iriñe tsika inkantanairo iramaatakomento, ishinetakero onoshikakotena tampyaa.

¹⁶ Osheki nopomerentsitakero pitotsi thatainchari amaatakomentotsiki. Nokenakotanakera othampishi paitachari Claudia te ontampyaaperote janta.

¹⁷ Ari noteyetakerori pitotsika janta amaatakomentotsiki. Tema itharovakaatyaaro notzitakotya impanemashiki eentatzira inkaare ipaiyeetziro “Sirte,” joosoyetakero onampinaki amaatakomentotsi eero okotaanta. Ishinetanakero onoshikakovaitena tampyaa.

¹⁸ Ikanta okitaitamanake, eekero oshintsitatzí otampyaatzí, ari jetanakero jovi-inkakaanake irovaakero.

¹⁹ Okanta pashine kitaite, joviinkayetanakero eejatzí okaratzí ashitajaantari amaatakomentotsi.

²⁰ Osheki kitaite avisantsiri te noñaayetairi ooryaa eejatzí impokiro. Iniroitera ontampyaatakote te niyotaiyeni aririka navisakoyetai.

²¹ Tema avisakera osheki kitaite te novaiyaani, ikantanake Pablo: “Pinkempisantavakena, okameethaveta arimi pinkempisantenami irojatzí asaikakemi Creta-ki. Eeromi añaaetziro okaratzí ovaariperoyetakairi.

²² Iro kantamaitacha iroñaaka, eero okantzimoneentami, tema eero pikamakaantavaitzi aparoni, onkantavetakya ompeya iroka amaatakomentotsi.

²³ Inkaaranki tsireni, noñaake maninkari, irotyaantane Pava Ashitanari, nantavaitziniri,

²⁴ ikantakena: ‘Pablo, eero pitharovi, tema ontzimatyete pareetya iriñeemi César pinkatharijanori Roma-ki. Irineshinonkatemi Pava eeroka pavisakotakaantayetaiyariri pikaratakerira jaka amaatakomentotsiki.’

²⁵ Ari ikantakenari. Irootakera pintharomentashiretantayetaari, tema naventaashiretakari naaka Pava, niyotake aritake omataikya okaratzí ikamantakenari maninkari.

²⁶ Iro kantacha ontzimatyete omposakotya aparoniki othampishi.”

²⁷ Okanta aparoni tsireni, aritake avisanake 14 kitaite, areetakana inkaareki Adriático onoshikakovaitakena tampyaa. Niyankiityaake tsireni, ari ikaimaiyanakeni antakotzirori aamatakomentotsi ikinkishiretaiyani iro nareetaya kipatsiki.

* 27:9 Kantakotachari jaka “kyaarontsitzimatapai,” irojatzira ikantakoyeetziri “ikaratapiintakero itzivaitaiyani.”

²⁸ Ari jimonkarataiyakero tsika overaa osaankanaatzi, iñaatziro te osaankanaaperote, ipoña japiitakero eejatzi, iñaatzi kapicheeni osaankanaatapal.[†]

²⁹ Itharovaiyini nomposakotya, joviinkake 4 ayeenterone amaatakomentotsi oopoopaki, ari iñañaataiyanakeni onkitaitetantyaari thaankiperoini.

³⁰ Iro kantacha ikaratzi antakotzirori ikinkishiretaiyakani irishiye, irotetantanakyaaromi pitotsi thatayetainchari, jamamenatanakaro iroviinkaiyeroni ayeenterone othovaki amaatakomentotsi.

³¹ Iro kantacha Pablo ikamantakeri jevari, ipoña irovayirite, ikantakeri: “Aririka irishiyayetake irikaite, eerora pavisakoyetai eerokaite.”

³² Ari itotakotanakerori ovayiriite pitotsi, jovamaatakero.

³³ Irootaintsi onkitaizimate, ikantantake Pablo: “Aritake avisake 14 kitaite oyaaventa ompaitya avisatsine, te povayetaya eerokaite.

³⁴ Okovaperotatya iroñaaka poya onkantya pañaantayetyaari, tema tekatsi kamakaantatsine aparoni.”[‡]

³⁵ Ikantakera Pablo, jayimotakeri tanta, ipaasonketakeri Pava. Ipetoryaakero, ovanaka.

³⁶ Ipoña jiminthataiyanakani maaroni, ovaiyanakani eejatzi.

³⁷ Jiroka nokarataiyini notetaiyani 276 atziri.

³⁸ Aritakera ithonkakero jovaiyakani, joviinkakoyetanake ovaritentsi onthomakaneentantyaari tenari.

Otsitsiyake

³⁹ Okanta okitaitemanake, irikaite antakotzirori, okompitzimotapaakari kipatsika, iñaapaake eejatzi oparaite. Ari ikovaiyanakeni iraatkotaiyeni janta.

⁴⁰ Itotakoyetanakero oosotantari ayeentzirori amaatakomentotsi, jookanakero, itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi, jovetsikaiyanairo iyomaro impoopatantyaari inkene iraatkote oparaiteki.[§]

⁴¹ Iro kantacha ayeentkotaiyapaakani othovaki eentaatzi inkaare, te onkantana i no-shevatakotanai. Tankatainake oopoopaki ookantaperotapaakarora otamakaane inkaare.

⁴² Ari ikovaiyanakeni ovayiriite irovanakerimi ashitakotaariite, eero jamaayetanta irishiyayete.

⁴³ Iro kantacha ijevare ovayiriite, ikovatziira irovavisaakoteri Pablo, te irishineteri irovamaayeeteri, intaani ikantayetanakeri: “Ikaratzi iyotziro jamaatzi, iramaateeta kipatsiki.”

⁴⁴ “Iriima pashinepayeeni irontarekayetya inchakotaki inkene iramaayete.” Arira okantari navisakotantaari maaroitte.

28

Isaikake Pablo othapishiki paitachari Malta

¹ Ikanta navisakoyetaira maaroitni, ari niyotaiyake iroka othampishi opaita Malta.

² Ari jaakameethaiyavakena maaroitni nampiyetarori janta. Tema oparyaatzi inkane, katsinkaite okantaka, jovaampatake paampari, ari ikaimaiyakena.

³ Ari jiyaatanake eejatzi Pablo iraye irirori tsitsi, iro ipiyavetapaaka irovapairo itsima, shitovanake maranke, jatsikakeri irakoki.

⁴ Ikanta iñaayetakeri nampitarori janta jovikantapaakari, ikantavakaiyanakani: “Irika shirampari ovantzinkari jinatzi, okantavetaka javisakovetaka impiinkemi, temaita ishine-taite irañee.”^{*}

⁵ Iro kantacha Pablo jotekanakeri maranke paampariki. Tekatsi avishimoterine.

⁶ Joyaaventaiani ireeniyakairi irojatzzi inkamantanakyaari. Ikanta osamanitakera iñaayetakeri tekatsi avishimoterine, ikantayetanai: “Pava jinatziira irika shirampari.”

⁷ Tzimatsiya janta jevari nampitarori othampishiki paitachari Publio. Otzimimotziri okarikiini irovane. Jaakameethayetakena maaroitni jaanakena janta. Mavara kitaite nosaikimovaitakeri.

[†] 27:28 Kantakotachari jaka “te osaankanaaperote,” irojatzzi ikantayeetzi pairani 20 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 36 metro. Kantakotachari eejatzi “kapicheeni osaankanaatapal,” irojatzzi ikantayeetzi pairani 15 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 27 metro. [‡] 27:34 Kantakotachari jaka “tekatsi kamakaantatsine aparoni,” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “eero opeyakaantavaita aparoni kishitsi.” [§] 27:40 Kantakotachari jaka “itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi,” irootakera ookantari tampyaa inkene irishiyakoyete otetantayetarori amaatakomentotsi.

^{*} 28:4 Irootake ikantakeri, tema iñaajaantzi atziiriite iri Pava otyaantakeneri maranke, irovasankitairi.

⁸ Ariya nokemakotakeri iriri Publio ikatsirinkavaitatzi, ishaavaitatya. Ikyaaashitanakeri Pablo. Ikanta ifñaañatakoventakeri, jantantakari kapicheeni irako, apathakero ikantanaka, shintsitanai.

⁹ Jantakerora iroka, pokayetanake maaroni mantsiyariite ikaratzi nampitarori janta othampishiki, jovashinchaayetakeri.

¹⁰ Ari ipashiyetanakairi osheki tsikarika opaiyetarika. Ikanta notetanaara niyaatan-taiyaari, ipayetavaana naayetanairi.

Areetaka Pablo Roma-ki

¹¹ Ikanta nosaikakera mava kashiri janta othampishiki, ari notetanaari pashineki amaatakomentotsiki, otzimi ovavisaakerori eejatzi janta kyaaronsi. Opoñaaro eejatzi iroka amaatakomentotsi janta Alejandría-ki. Jovetsikayeetakero othovaki iroshiyakaan-taro “Tspantsi” ivavanetashivaitairi.†

¹² Ari nareetaiyakani janta Siracusa-ki, mava kitaite nosaikanaake janta.

¹³ Ipoña navisanake janta irojatzii nareetantakari Regio-ki. Ikanta okitaitamanake, okamintha otasonkakotakena tampyaa kenatsiri katonko, irojatzii nareetantakari Puteoli-ki pashine kitaite.

¹⁴ Ari noñaapaake tsikarika ikaratzi iyekiite, ikantavakena nosaikavaitanake. Iroora nosaikimovaitantanakariri onkarate 7 kitaite. Arira nopoñaanaari irojatzii nareetantyaari Roma-ki.

¹⁵ Ikanta ikemakotaiyakana iyekiite nampitarori Roma-ki, jomonthaavakana avotsiki ipaiyeetziro “Apio” tsika jiyomparivaitaitapiinta. Okanta janta ipaiyeetziro “Mava-pankori,” ari jovaaventakanari pashine. Ikanta Pablo ifñaayetapaakerira iyekiite, ipaasoon-kekanakeri Pava, tharomentashire ikantanaka.

¹⁶ Arira nareetapaaka Roma-ki. Ikanta ijevare ovayiriite jovavisaapaakeneri ashitako-taariite pashine jevari. Iriima Pablo ishinetakeri isaikavaitapaake tsikarika ikoviro, aparoni ovayiri aamaventakotariri.

Ikinkithatakaantzi Pablo janta Roma-ki

¹⁷ Ikanta avisanakera mava kitaite nareetapaakara, japatotapaakeri Pablo iriiper-oriite judío-payeeni nampitarori Roma-ki. Ikantakeri: “Iyekiite, pairanitake jaakaan-tavaitakena asheninkapayeeni janta Jerusalén-ki, ipoña jovavisaakaanakena ijevareki Roma-satziite. Irootake jantayetakeri, okantavetaka tekatsi nantzimoyevetyaariri, te nomaimanevetyaaro okaratzi jameyeteri pairani avaisatziite.

¹⁸ Josampisampivetakari ijevareite Roma-satzi janta, tera iriñaashitya nonke-nakaashityaari onkantya irovamaantantyaanari, ikovavetaka irapakaakaanainami.

¹⁹ Iro kantacha asheninkapayeeni judío te inkovaiyeni, ontzimatyete nonkovakoteri iriita-jaantake amenakotenaneri César, okantavetaka tekatsi niyakoventayete naaka asheninka-payeeni.

²⁰ Irootakera napatotantamiri iroñaaka eerokaite nonkamantayetemiro. Noñaaventakotapiintairira itzimi oyaakoneentayeteri maaroiteni Israel-mirinkaite, irootakera piñaantakanari jaka josoyeentantanaro ashirotha.”

²¹ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tera noñe naakaite irosankinatakotaitemi poñaachaneri Judea-ki. Tekatsi nonkemakotemiri eejatzi jareeyetara asheninkapayeeni jaka.

²² Intaani nokemakoventakeri ifñaaventakoyeetakari kempisantashivaitaachari. Noko-vaiyini nonkememi tsika pikantzi eeroka.”

²³ Ikinkishiretaiyakani irapatotya pashine kitaite. Arira japatoventaiyakarini osh-ehi atziri jimaapiintzira Pablo. Ifñaaventakeneri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, joñaakayetakeri tsika josankinatakoyeetzitakari Jesús, jetanakaro irosankinareki Moisés-ni irojatzii irosankinayetaneki Kamantaneriite. Tema jetanakarora okitaityaamanake irojatzira sheeteeni.

²⁴ Tzimatsira tsika ikaratzi kempisantavakeriri, iriima pashinepayeeni temacheeni.

²⁵ Tera irapatziyavakatyeyeyani, aparopayeeni jiyaatayetanai. Joveraantavaari Pablo ikantavairi: “Jirokara ikantzitaitakariri pairani pivaisatziite, ifñaavaitakaakeri Tasorentsinkantsi Kamantaneri Isaías-ni, ikantakeri:

²⁶ Piyaate, pinkanteri irika atziriite:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagayironi.

²⁷ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

† 28:11 Ipaaitatziri jaka “Tspantsi,” iriyetakera apite itomipayeeni ivavanetashivaitairi paitachari “Júpiter,” Cástor ipoña Pólux.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni.

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ipampithashiretantaiyani,

Tera inkempisantaiyeni, eero novavisaakotairi.

²⁸ Piyotaiyeroni eerokaite iroka, aritakera irovavisaakoyetairi Pava kaari asheninkata. Aritake inkempisantayetai iriroriite.”

²⁹ Ikantakerora Pablo iroka ñaantsi, jataiyanakeni judío-payeeni, osheki iñaanaminthatavakaanaka.

³⁰ Arira isaikapairi Pablo okaratzi apite osarentsi. Ari jaakameethayetapiintakeriri ikaratzi areetayetariri.

³¹ Ari iñaaventapiintakerori ipinkathariventantai Pava, jiyotaantapiintakotairi eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Tekatsira oñaashirenkavaiterine.

Irosankinare Pablo Jotyaaantziniri Roma-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori, iromperatane Jesucristo nonatzi, tema iriitake kaimashiretakenari notyaantajanorite, irijatzi pairyaakena nonkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava.

² Iroka Kameethari Ñaantsi iroora ishinetaantakeri Pava, otzimi jiñaaventakeri pairani kamantantaneriite Osankinatasorentsiki,

³ tsika ikantakota Itomi, Avinkatharite Jesucristo, itzimi kempitapaakari eenchaaniki itzimakera icharinetavakari David-ni.

⁴ Ikanta jañagairanki, aripaitera joñaakantakeri Itomi Pava jinatzi otzimimotziri ishintsinka, tasorentsishireri jinatzi.

⁵ Ikamintha Cristo okanta ikaminthaantaanari Pava. Iri pairyaakenari notyaantajanoritari, nonkamantayetairi pashinesatzi atziri kaari asheninkata, inkempisantayetaita iriroriite.

⁶ Eejatzira eerokaite Roma-satzi ari akaratzitaka ikaimashiretai Jesucristo.

⁷ Ikaimashireyetaimi pintasorentsishiretai pikaratzi pinampitaro Roma-ki. Iretakotane Pava pinayetzi. Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, eejatzi inkempitayemi Avinkatharite Jesucristo, piñaayetero kameetha pisaikayete.

Ikovi Pablo irareetyaari Roma-satziite

⁸ Jiroka netavakyaari nonkante: Nopaasoonketziri Pava, okantakaantziro okaratzi jantziri Jesucristo. Nopaasoonketakoventzimi eerokaite, tema ithonka ikemakoyeetakemi tsikarikapayeeni tsika pikantayetanaa pikempisantayetai.

⁹ Ari nokantapiintanaatya noñaañaatakoventzimi. Iriira Pava iyotatsi, itzimi nantavaishintsitaineri noñaaventanaairo Kameethari Ñaantsi tsika jiñaaventakotara Itomi.

¹⁰ Aririka noñaañaateri, nokovakotziri ishinetaanaa niyaate pisaikaiyini eerokaite, iroorika inkovakaakenari naaka.

¹¹ Tema nokovatzitaitaike noñaayetemi. Nokovi nonkaminthaashireyetemi onkantya pavaayaashireyetantyaari.

¹² Ari onkantya nontharomentakaantyaamiri eeroka, piñaakenarika naaka tsika nokanta naventaashiretari Cristo. Ari pintharomentakaiyaanari naaka, noñaakemiri eejatzi eerokaite tsika pikanta paventaashiretari.

¹³ Iyekiite, nokovi piyotaiyeni iro nokinkishiretapiintaka niyaate pisaikaiyini eerokaite onkantya noñaantayetaamiri povapyaayetaiya, nokempitaakerira pashinesatziite atziri. Iro kantacha, osheki otzitzikapiintakenari.

¹⁴ Iro kantacha ontzimatyeni niyaatashiyetairi Griego-thataintsiri, kaari griego-thatsine, iyovaiyetanaatsiri, eejatzi kaari iyovaiyetatsine.

¹⁵ Irootakera, nokovantari noñaaventairo eejatzi Kameethari Ñaantsi janta pinampiyetaro eerokaite Roma-satziite.

Itasorenka Pava ovavisaakotantatsi

¹⁶ Tema te nompashiventakonetyaaro naaka noñaaventero Kameethari Ñaantsi. Tema iro oshiyajaantakarori iroomi itasorenka Pava, iro ovavisaakoshireyetairine maaroni kempisantayetaatsine. Nokempitaakerora naakaite no-judio-yetzi, naakatake etanakaro nokempisantanake, ipoña jimpoiypaapeke griego-thataintsiri.

¹⁷ Tema iro Kameethari Ñaantsi kamantakotziriri Pava tsika ikanta itampatzikashiretakairi atziriite. Arira ikantakaanta irirori iraventaashireyetanakyaririka. Tema irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

Tampatzikashire irinaatyea aventuraahireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

Kaariperoshireriite inatzi atziriite

¹⁸ Iriima atziriite kaari tampatzikashireyetatsine, thainkatasorentsitsatsiri, ikisaneentaperotaitakeri Pava, joñaakantataikero iyatsimanka janta inkiteki. Tema irikaite kaariperoshiretapiintatsiri, kempitavaitaka irotzikayetatyeeromi kyaaryoori eero jiyotakoyeentanarori.

¹⁹ Tema jiyotakovetari iriroriite Pava. Iri Pava kantakaarori jiyotakovetantakarori.

²⁰ Tema ovakera jetanakaro Pava jovetsikakero kipatsi, ari iriyotemi atziriite tzimatsi Pava, jiñaayetakerora irovetsikane. Ari onkantya inkinkishiretantyaarimi otzimimotziri Pava ishintsinka, kañaaneri jinatzi irirori. Tekatsira otekañaanetachane iroñaaka, inkantayevetaiya: "Tera niyotero."

²¹ Aña jiyotakovetaiyarini Pava, temaita iñaapinkathatapiintairi, te impaasoonketapiintairi eejatzi. Intaani ipampithashiretakotapiintashivaitanakaro kaariperotatsiri, irojatzi kaari ikinkishiretantanaa kameetha.

²² Ikantayevetaiyani: “Iyotaneri nonatzi,” iro kantacha aña masontzishireri jinayetanai.

²³ Iro opoñaantari jovashaantziro iñaapinkathavetari Pava, itzimi kañaanetatsiri. Ari jeyetanakaro iñaapinkathayetziro oveysikaantsi iroshiyakaaro atziri, tsimeri, piratsi, eejatzi ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki.

²⁴ Irootakera ishinetantakariri Pava irikaite ayimaneenteri iyaariperonka. Irootake jantantapiintakarori okaratzi impashiventaventyaarimi.

²⁵ Jovashaantaminthatashitana-karo ikempisantaavantetziri Pava otzimi kyaaryootatsiri, intaani ikempisantayetanakero thaiyaantsi. Jiñaapinkathayetanakero jovetsikayeeetziri, oshiyavaitakaro iroomi omperatyaarinemi. Temaita iñaapinkathatanairi Pava itzimi oveysikayetakerori maaroiteni iroka, tsika itzimi añaapinkathatapiintziri aakaite. Ari onkantaayari.

²⁶ Irootakera ishinetantakariri Pava irikaite ayimaneenteri inevetashivaitane. Irootake jantapiintantakarori okaratzi impashiventaventyaarimi. Ari etanakarori tsikarika okaratzi tsinaneete opaantashivaitantayeta.

²⁷ Ari ikempiyetanakari eejatzi tsikarika ikaratzi shirampariite, ipaantashivaitantanaka, iro ikempiperoyetaka impaantavakaiya ishiramparinkakiini, jantayetanakero impashiventaventyaarimi. Irijatzimaitaka ovasankitaavaitaincha okantakaantziro ikenaashivaitakari.

²⁸ Iro opoñaantari ishinetayetziri Pava irikaite ayimaneentavaiyeteri iyaariperonka, iroora jantantayetakarori kaari aritatsine. Tema te inkinkishiretakotapiintanairi Pava.

²⁹ Iro jantapiintayetanake kaari tampatzikatatsine, imayempivaizti, ipaantavaitanta, jineveperokivaiyeteri kireeki, jantayetziro kamaaroyetsiri, jinevetantakovaita, jivantavaiyetake, jimaimanetavakaavaiyeta, jamatavitantavaiyetzti, ikaviyantavaiyetzti,

³⁰ ikishimatantavaizti, ithaiyakotavakaavaita, ikisaneentavaietziri Pava, ikaviyavorotantavaizti, ikantakaaperovaita, jiñaaperovaiyeta, jiyotashivaiyetero kaariperotatsiri, ipiyathavaiyeteri ashitariri,

³¹ imasontzishirevaiyetake, te irimonkaravainetzi, te irinethaantaneyete, te irariperotantayete, te irineshinonkantantayete.

³² Jiyovetaiyaroni irikaite okaratzi ikantakaantakeri Pava, ikantake: “Ikaratzi matayetakerone iroka inkamayetai.” Iro kantacha, eekero jantapiintayetanakitziro, joininthatakaayetakari pashineete irimayetero.

2

Tampatzika jinatzi Pava aririka iriyakoventante

¹ Kempitaka pikantashirevaitaiyini eeroka, “Ontzimaty e irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake.” Eero pikantavaietziro iroka. Tema aririka piyakoventavaiteri pashine atziri, eerokakera iyakoventashivaitaincha. ¿Tema pantapiintero eeroka kaariperori?

² Iro kantacha ayotaiyini tampatzikashire jinatzi Pava aririka iriyakoventante. Iri ovasankitaayetziri ikaratzi matayetakerori iroka.

³ Eerokaite patzirinkakiini, pikantapiintaiyinira, “Ontzimaty e irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake,” ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaimi eeroka Pava?

⁴ ¿Pimanintatziirima irika neshinonkatziitakamiri, itzimi oyaakoneentamiri, itzimi amatsinkaventamiri eejatzi? ¿Tema piyotakotero iroora jamatsinkaventantakamiri onkanta iyovashaantakaantyaamirori piyaariperonka?

⁵ Eeromi pikovi povashaantairo piyaariperonka, arira piñeero papeshitaiyaaro iyatsimanka Pava. Tema apaata, aririka iroñaakantapaitetairo iyatsimanka, iramenakoyetairorika maaroiteni, tampatzikara inkantya irovasankitaantayetai.

⁶ Onkempivaityaaro impinayetairimi maaroiteni okaratzi jantayeetakeri.

⁷ Iri Pava añaakaayetairine ikaratzi kamaitanakarori kameethari, irootakera jiñaamampyaantakarori irovaneenkaro, jiñaamampyaaro iñaapinkathayeetairi, jiñaamampyaaro inkantaitatyeeni irañaanetai.

⁸ Iro kantacha, katsimakira inkantaiya Pava irovasankitaayetairi ikaratzi kamaitapiintanakarori inevetashivaitari, itzimi piyathavaitakariri, imanintavaitakero kyaaryootatsiri.

⁹ Inkemaantsivaitaiya, irovashiretziitaiya maaroiteni kamaitapiintakarori kaariperori. Iriira etanakaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoiyyetapaake griegothatatsiri.

¹⁰ Iriima kama itapiintakarori kameethari, ari irovaneenkayetaiyai, iriñaapinkathayeetairi, kameetha isaikayetai. Iriira etanakyaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoi yetapaake griego-thatatsiri.

¹¹ Tema tekatsi atziri iramaakinete Pava.

¹² Maaroi teni kaari kemakoterone Ikantakaantaitane, ari ompeyakaashitaiyaari iyaariperonka, tema eero jamenakoyeetairi jimonkarataakerorika Ikantakaantaitane. Iriima ikaratzi kemakovetakarori, ari iramenakoyeetairi jimonkarataakerorika.

¹³ Tema ikaratzi kemakovetaajatakarori Ikantakaantaitane, kaarira irika tampatzikashiretzimoterine Pava, aña iri tampatzikashiretzimotakeriri itzimi monkarayetakerori.

¹⁴ Irikaite kaari nosheninkayeta, kaari kemakovetyaarone Ikantakaantane Moisés-ni, kaari ñaayevetyaarone tsika osankinata, iro kantacha jimonkaraminthavaitashitakarori tsikarika okaratzi. Okempivaitakarora ontzimatyee mi pashine ikantakaantaitane irashitaiyaarimi iriroriite.

¹⁵ Okempivaitakarora iroka Ikantakaantaitane osankinashiretantakyaarimi, tema jiyotayetziro ompaitya irantayeeteri. Aririka irimonkaratairo, kimoshire inkantya. Eerorika jimonkarayetziro, okempivaitakaro apaniromi iriyakoventavaitakya, tema jiyotakero ikaariperovaitake.

¹⁶ Irootajaantakera irantayetairi apaata aririka inkantairi Pava irika Jesucristo: “Pamenakoyetairo maaroi teni jantayetakeri iromanane kiini atziriite.” Irootakera nokantakotapiintakeri noñaaventzirora Kameethari Ñaantsi.

Judío-payeeni ipoña Ikantakaantaitane

¹⁷ Iroñaaka nonkantayetemi eero kaite judío nosheninkayetane. Kempitaka pikantaiyake eero kaite: “Niyotakotziro Ikantakaantaitane. Niyotziri Pava.

¹⁸ Niyotziro okaratzi ikoviri. Niyotziro tampatzikatatsiri, tema jiyotaayetakenaro Ikantakaantaitane.

¹⁹ Ari onkantake niyotayeri kaari iyoterone, kempitainchari irimavityaakitatyee mi, nonkempitakaantero nonkitainkatakotatyee mi saikayetatsiri otsirenikitzi.

²⁰ Ari niyotaayetairi masontzishireri. Kantatsi niyotairi kaari iyovaitatsine, kempivaitariri eenchaaniki. Tema otzimimotana naaka Ikantakaantaitane. Irootake matzirori iyotaneperotakaanta.”

²¹ Aririkami okantaka piñaavaitake piyotaayeteri pashine, ¿Piyomatsitakema eero ka? Tema pikantapiintzi eero ka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pinkoshinete eero ka?

²² Pikantapiintzi: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempinete eero ka? Pikantapiintzi: “Eero piñaapinkathatziri oshiyakaantsi.” ¿Tema pinkoshitasorentsitanete eero ka?

²³ Pikantakaaperovaitaka eero ka piyotakotziro Ikantakaantaitane. ¿Tema pipiyathataro eero ka, ari okanta pithainkantakariri Pava?

²⁴ Tema ari okanta josankinayeetakero, kantatsiri:

Eero kaite kantakaantakerori, iro ithinkatasorentsitantakari pashinesatzi atziriite ipairyaa minthavaitashitakari Pava.

²⁵ Ikaratzi monkarayetzirori Ikantakaantaitane, arivetacha itomeshitaanitaka, tema irootake oshiyakaaventzirori jashiyetari Pava. Iro kantacha terika irothotyeeero irimonkarayetero maaroni Ikantakaantaitane, amenaashivaitakara itomeshitaanita.

²⁶ Iriima pashinesatzi kaari asheninkata, kaari tomeshitaanitachane, aririka irimonkaraminthatashitakyaaro Ikantakaantaitane, iriitakera kempiperotanaiyaarini tomeshitaaniri, tema jashiperotatyaa ri Pava.

²⁷ Impoña irika kaari tomeshitaaniri monkaraminthatashitakarori Ikantakaantaitane, iriira amenakotaimineri apaata kyaaryoorika pimonkarayiro okaratzi piyotakotziri, pipiyathatarorika, iri iyakoventemine, irovasankitagaitemi, okantavetaka tomeshitaaniri pinavetaka eero ka.

²⁸ Tsikara akantayeta koñaaroini avathaki, tera iro kantakaantajaanterone ipaitantayee tairi “Judío.” Ari okempitari atominthavaitashitapiintaka avathaki, tera iro kantakaantajaanterone apaiyetantakari “tomeshitaari.”

²⁹ Aña opoñaantari a-judío-yetzi iroora kantakaantzirori tsikara akantashireyeta. Ari okempitziro eejatzi añaantakarori atomeshitaka, iroora kantakaantajaanterori ashiretakari. Tera iro amonkaraminthavaitashitanyaarori osankinatachari, onkantya intharomentaventantairi asheninkapayeeni, aña ashiretakarira Pava, ari intharomentaventayetai irirori.

3

¹ Kempitaka pinkantake eerokaite: ¿Tekatsima apantaine aakaite a-judío-tzi? ¿Opaitama atomeshitaaritantari?

² Nokantzi naaka: Oshékira apantairi aakaite. Jiroka etanakarori, iriira avaisatziite etakarori jiñaanatakeri Pava.

³ Tema tzimatsi tsika ikaratzi avaisatziite te irosokeroyetyaari Pava, ¿Irooma om-poñaantyaari Pava irovashaantero joisokeroyetanta?

⁴ Te ari onkantya. Aña okantavetaka ithaiyanevetaka maaroiteni atziriite, Pava irirori te inthaiyanetya. Ari okantzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Ari pikantatya eeroka, tampatzikafañaneri pinatzi, Eerokami iramenakoyeetaimi, ari panaakotantakemi.

⁵ Tema antapiintayetzirora kaariperonkantsi, oñaakantziro tampatzikashire jinatzi Pava. Kempivaitaka ari ankantakemi: Iroora noyaariperoshirenka oñaakantzirori ovana ikameethaperotataike Pava, ¿Opaitama irovasankitaamentantyaanarori okaratzi oñaakantzirori ikameethaperotataitzi irirori? Kaarira tampatzikashireri. (Arira okanta akinkishirevaitari aakaite atzirinkakiini.)

⁶ Tera ari onkantzimaitya. Kaarimi tampatzikashireri Pava, eerotya jamenakovaiyetairimi osavisatziite, irovasankitaavaitairi.

⁷ Kempitaka akantzi: ¿Opaitama irovasankitaantyaanari Pava nothaiyaka, tema nothaiyapiintakara iro kantakaantakarori jiñaapinkathayeetantari Pava tera ithaiyaneta irirori?

⁸ Kempitaka akantake eejatzi: ¡Thame ankaariperote! tema iro oñaakanterone kameethari. (Irojatzira jiyakoventaitakenari naaka noñaaventakero kempitakarori iroka, omaperotatya.) Iro kantamaitacha irootake aritatsi irovasankitaayeeteri ikaratzi ñaavaitzirori iroka.

Tekatsira tampatzikashireri

⁹ ¿Irooma kantakotacha jaka, a-judío-yetzira aakaite te apantaperotai, eero okantzi anaakoyeteri pashinesatziite? Ari okantari, tema aritake nokantzitaka maaroiteni akarataiyakeni, kempivaitakami ompeyakaashivaitakaimi ayaariperonka, okantavetaka a-judío-tzi eejatzi kaari judío-tatsine.

¹⁰ Tema aritake osankinakotaka, kantatsiri:

Tekatsira tampatzikashireri, te intzimaajate aparoni.

¹¹ Te intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

¹² Ithonka ipiyashiretaiyakani, tekatsi apantyaarine.

Te intzime impaitya matapiintairone kameethashireri.

Te intzimaajate aparoni.

¹³ Kaariperofañanevaitake, okempivaitakaro ithano iroomi omorona tsika ikitayeetziri kaminkari.

Amenenetaka ithaiya,

Kepiyavaantevaitake joshiyakari ikanta maranke.

¹⁴ Tema ikishimavaitantapiintake, ikaviyantayetzi.

¹⁵ Amekiitaka jiyaaetzi irovamaante, ikovi inkaphainkatakaante.

¹⁶ Ipampithavokitapiintakero tsika ikenayeetzi japerotantaitzi, ikovi inkemaantsitakaan-tavaite.

¹⁷ Te impampithavookitapiintairo jatachari tsika isaikayeetai kameetha.

¹⁸ Te iñaapinkathaakitairi Pava.

¹⁹ Ayotzimaita iriyakoventairi Pava maaroiteni pankiventavaitakarori irimonkarayeromeri Ikantakaantaitane. Eero okantai irotekañanetaiya inkante: “Tetya namaakivaitero.”

²⁰ Tema te intzime impaitya matakero irimonkarayero Ikantakaantaitane, ari onkantya inkantantyaariri Pava: “Tampatzikashire nonatzi.” Aña aririka ayotakoperotanairo Ikantakaantaitane, arira ayoperotziri ovana akaariperokitake.

Pava ovatampatzikashiretairi, aririka aventaashiretanaiyaari

²¹ Iro kantamaitacha, ovakera iroñaaka, joñaakairo Pava tsika okanta antampatzikashiretantaiyaari. Te oshiyaro pairani, apankiventashivaitakarora Ikantakaantaitane onkantya antampatzikashiretantaiyaarimi. Irootakera josankinataoyetakeri kamantantanerite, irojatzira josankinatakotajaantaitakeri Ikantakaantaitane.

²² Iriira Pava ovatampatzikashiretaineri, aririka aventaashiretanaiyaari Jesucristo, ankempisantanaari irirori. Iroñaaka tera anashiyetaiya tsikara ikantayeta pashineete,

²³ añaa maaroiteni akaariperoshiretake. Irootakera eero aritanta añayetairo irova-neenkaro Pava.

²⁴ Iro kantamaitacha, Pava, jovatampatzikashireyetai, jineshinonkatziitantara irirori jotyaantairi Cristo Jesús ipinaventayetaira aakaite.

²⁵ Irootake jotyaantantakariri Pava inkapathainkatzimentai Cristo jovamaitakeri, ari onkantya irotsimaryaantaiyaariri Pava aventaashiretaiyaaririka Cristo. Iro jimatan-takarori Pava iroka, iriñaantayeetyaariri ari ikantaitatyaani itampatzikashiretzi irirori. Pairani Pava osheki ikisashivetakaro iyaariperonka atziriite, amaaki ikantapiintakero.

²⁶ Irooma iroñaaka, okempivaitaaro iroshepithatakairomi ayaariperonka, jovatam-patzikashireyetai. Ari okanta itampatzikashiretantari irirori, ari okantzitari eejatzi ita-mpatzikashiretakaantariri ikaratzi aventaashiretanaariri Jesús.

²⁷ ¿Tzimatsima iroñaaka ankantakaaperoventaiyaari? Tekatsira. ¿Opaitakama? ¿Irooma kantakaantzirori tera intzime impaitya monkaratajaanterone Ikantakaantaitane? Kaarira, aña iro kantakaantzirori aventaashirenka.

²⁸ Eerora okantzi inkantakaaperovaitya tampatzikashireri, tema tera inkitsirinkero ipankinaventavaitetakaro irimonkarayeretomi Ikantakaantaitane. Aña intaani ji-matataikero javentaashiretaarira Cristo.

²⁹ ¿Intaanima aakaite a-judio-yetzi jantzimoyetairo Pava? Tera. Aña ari akaratairi kaari asheninkayeta, jantzimoyetairo maaroiteni.

³⁰ Tema Pava aparoni ikanta, tsika ikantajaantayetaira aakaite jovatam-patzikashireyetaira, arira inkempitaayetairira eejatzi kaari tomeshitaaritachane.

³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaantaitane noñaaventakotakerora aven-taashirenkantsi? ¿Tera ari onkantya! Aña apantaro iroka.

4

Joshiyakaaventantzi Abraham

¹ Thame ankinkishiretakotavakeri charinetanakairi Abraham-ni. ¿Tsikama ikantaitak-eriri irirori itampatzikashiretantaari?

² Iroomi ipankiventane Abraham-ni tampatzikashiretakairinemi, aritakemi inkanta-kaaperovaitakyaani irirori. Eeromaita ikantakaaperoventaarimi Pava.

³ Jiropa okantziri Osankinajanorentsi:
Javentaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashire-tane.

⁴ Thame oshiyakaaventavakero: Aririkami irantavaite aparoni atziri, ipinayeetziri. Tera jineshinonkatashiyetakari, aña ipinayeetziri jireevetayeetakeri jantavaitake.

⁵ Iriima kaari antavaitatsine, impoña iriñeero impinatashiyeeetyaari, jineshinonkayee-tatyaari irika. Arira ikantzitaari atziri thainkatasorentsivaitatsiri pairani, javentaashire-taarira Pava, aritake iriñeero irovatampatzikashiretaari. Ari jineshinonkatariri javen-taashiretaarira, te impankiventavaitaiyaaro jimatantaarori.

⁶ Eejatzi David-ni jiñaaventzitakaro inkimoshiretakaayetairi Pava itampatzikashiretane, inkarate kaari ñaayerone iriñaashintsivaiventyaaro, ikantake:

⁷ Kimoshirera inkantaiya atziri itzimi ipeyakoyeetairi ikaariperovetaka, Okempivaitaaro iromanakoyeetaayenerimi iyaariperonka.

⁸ Kimoshirera inkantaiya atziri, itzimi ipeyakoperotaineri Pava iyaariperonka.

⁹ Irikaite intzime kimoshireyetaatsine, ¿Intaanima aakaite akaratzii ipaiyeetai “tomeshi-taari?” Kempitaka tera, aña ari joshiyayetai eejatzi aakaite kaari tomeshitachane. Pinkink-ishiretero akantakeri:

Javentaanakara Abraham, irootakera ikempitakaantaitaariri tampatzikashiretane.

¹⁰ ¿Tsikapaitema ikempitakaantaari Pava irika Abraham-ni itampatzikashiretane? ¿Ari-paitema jimatakero itomeshitaaritakara? ¿Tera! Aña tekeramintha.

¹¹ Iroora jimpoyaavaita Abraham-ni itomeshitaarita. Tema iroka tomeshitaaritaantsi aririka ompiromatsitanake iro jiyoyeetantari javentaayeetari Pava. Iro kantacha Abraham-ni javentaitzitavaitakari Pava, aritake jovatampatzikashiretzitaitakari tek-eramintha intomeshitaarite. Arira ikantaka Abraham-ni jetantakarori itampatzikashire-takaitziri. Irootake ikempitakaantaitakariri iriitakemi charinentyaaririmi maaroiteni tampatzikashireriite, te onkovajaantaiya intomeshitaarite.

¹² Omaperovetatya aakaite ipaiyeetai “tomeshitaari” aakatake icharineperotane Abraham-ni, akaratziri eejatzi atomeshitaarita. Iro kantacha tera iro ankempitajaantantyaari ikantara irirori itomeshitaarita, aña aventaashiretanaarira Pava, ikempitaakerora irirori Abraham-ni, javentaashiretzitakari tekeramintha intomeshitaarite.

Iro aventaashirenka añaantaiyaarori ishineyetakairi

¹³ Tema ishinepaitetakereni Pava irika Abraham-ni itsipataakerira inkarate charinentyaarine, ishinetzitatakaniri tekeramintha osankinatya Ikantakaantaitane. Intaanira javentaashirematsitanakara Abraham-ni.

¹⁴ Tema inkarate ñaayetairone ishinetane Pava, kaarira irikaite pankiventaventashivaitarori irimonkarayero Ikantakaantaitane. Arimi onkantyaami, amenaashivaityaami aventaashiretari Pava, tekatsira apantyaarone ishinetaakairi.

¹⁵ Itzimirika pankiventavaitarori irimonkatero Ikantakaantaitane, intaani iriñeero irovatsimayeri Pava tera inkitsirinkero. Tema eeromi otzimakemi Ikantakaantaitane, eero otzimimi eejatzi ikenakaashiitane.

¹⁶ Irootakera, itzimi ñaayetairone ishinetane Pava, iriiyetakera ikaratzi aventaashireyetaariri jneshinonkatziitanta irirori. Ari onkantya maaroiteni icharineyetaari iriñaayetairo, tera intaani añaayetairo aakaite judío, itzimi ipayetajaantaitakeri Ikantakaantaitane, aña maaroiteni inkarate aventaashiretaiyaarine Pava, oshiyakotaariri Abraham-ni. Ari oshiyavaitaro incharineyetaimi Abraham-ni maaroni aakaite.

¹⁷ Irootakera josankinayeentakarori, kantatsiri:

Aritake noshekyaaaimiri charinentyaamine, eero okantaajatai isheninkamirinkatavakagaiya.

Iroora iroka ishinetane Pava. Irootake javentaashiretananakariri Abraham-ni. Omaperotatya irimonkaratairo Pava iroka, tema kantatsi irirori irañaaayetaari kamayetatsiri, irijatzi ovetsikayetakerori kaari tzimayevetachane pairani.

¹⁸ Jirokake ikantakeriri Abraham-ni: “Aritake noshekyaaaimiri charinetyaamine.” Iroora ikempisantantakeri Abraham-ni, okantavetaka osheki opomerentsitzimovetakari inkempisantantyaariri.

¹⁹ Tera irovashaantapainterone kapiche javentaashiretanakara. Eekero ipampithashiretakotapiintanakityaaro iroka, ikantzi: “¿Tsikama onkantaajatyaaaka iroka? Aña zzimataike naaka 100 nosarentsita. Irootzimatake nonkamake. Iroka notsipa, Sara, te ovaiyantane.”

²⁰ Ari okantavetaka ikinkishirevaitakaro iroka, te inkishshireventero okaratzi ishinetakeriri Pava, te okantzimizeentavaityaari javentaashiretakarira. Aña eekero jimaperotanakitziro javentaashiretziitanakari, ari ikantapiintanakitziro itharomentapiintanakari.

²¹ Jiyoperovaitake Abraham-ni ari irimatakero Pava okaratzi ishinetakeneriri.

²² Irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.

²³ Iroora josankinatakaantantakarori Pava tsika okantakota iroka. Tera irosankinaminthatakaantashityaaro onkantya añaapinkathatantyaariri Abraham-ni.

²⁴ Aña iro josankinatakaantantakarori onkantya ayoyetantaiyaari inkempitakaantai itampatzikashiretane eejatzi aakaite, aririka aventaashiretanaiyaari itzimi ovañagairiri Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka.

²⁵ Tema iri Cristo itzimi kamimentayetaari aakaite, okantakaantziro akaariperovaitake. Irijatzira Cristo añaagaasi okanta itampatzikashiretakaantayetaari.

5

Opoñaantari itampatzikashiretakaitai

¹ Jiroka okantakari. Iroora aventaashirenka tampatzikashiretakaayetaari. Irootakera ariperotantaariri Pava. Iriitakera Jesucristo matakaayetaariri iroka.

² Tema aventaashireyetaarira Jesucristo, jiyotakaayetairo iroñaaka iyaminthaane Pava anayetai. Kimoshirera akantayetaa añaayetairora apaata irovaneenkaro Pava.

³ Iro kantamaitacha tera intaani ankimoshirevente iroka, aña ankimoshireventziyaaro eejatzi avishimoyetaineri. Tema ayotaiyini aririka añaayetero ankemaantsivaitya, iroora ompoñaantyaari ankamaitanetya.

⁴ Aririka ankamaitapiintanetanakya, ari añaayetakero aavyaashireyetanete. Aririka aavyaashirevaitapiintanakitye, ari añaayetairo aventaaperotanaiyaari oyaakoneentane.

⁵ Eerora jamenaakaashivaitai oyaakoneentane. Tema aritake añaataikero okaratzi jetakoperotakai Pava, jotyaaantakairi Itasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi.

⁶ Okanta ikovapaitetakera Pava, aripaitera ikamimentajaantayetakai Cristo, okantavetaka athainkatasorentsivaivetaka, tera aavyaavaitanete.

⁷ Tekatsira matapiintaajaterone inkamimenterini pashine atziri. Okantavetaka kantatsi añee kamimenterine aparoni atziri kameethashireri.

⁸ Iro kantacha okantavetaka aakaite kaariperoshireri anayevetaka, ikamimentakai Cristo. Osheki jetakotziyetakai Pava, jotyaaantakeri Cristo inkamimentayetai.

⁹ Jotyaantakeri Cristo inkapathainkatzimentai onkantya intampatzikashiretakaanayetairi. Arira jimatataikero iroka eenirora akaariperoshirevaitaiyini, ¿Aritatsima iroñaaka antharovakaavaityaari iraperoyetai aritakera jovatampatzikashireyetaira?

¹⁰ Tema eeniropaiteranki akisaneentavaiziri Pava, jotyaantakairi Itomi inkamimentayetai, ari okanta ariperotantaariri. Ari okanta eejatzi ayoperotantaari aritake avisakoshireyetai, tema jañaamentai Cristo.

¹¹ Ari okantakeri, ikimoshiretziitakayetai Pava, tema iri Avinkatharite Jesucristo ariperotakaayetairi.

Adán ipoña Cristo

¹² Pairani aparonimacheeni shirampari etakaanakarori ikaariperotake. Iro ovasankitagaantsi jiñaakeri, ikaamaneyetai. Irojatzira antetanainchari maaroiteni icharineeteki, ikaariperoyetanake maaroiteni osavisatziite, ikaamaneyetanake.

¹³ Iroora avisaintsiri tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane. Tema irikaite añaayetaintsiri pairani tekeramintha irosankinatayeetero Ikantakaantaitane, onashitya onkarate iriyakoventayeetairi. Iriima irikaite impoyeetatsiri itzimayetai ikaratzi piyathatakarori Ikantakaantaitane onashiyetaira eejatzi iriyakoventayeetairi.

¹⁴ Iro kantacha ikamakitzi Adán, ikamiyetaka eejatzi charinetajaantanakarori irirori okantavetaka onashiyetaka iyaariperonka. Iroora jatakotanaintsiri irojatzit itzimapaite-tantakarori Moisés-ni. Iriira Adán oshiyakaaventakarori pashine shirampari pokaintsiri osamanitakera,

¹⁵ iriitakera Jesucristo irika. Jiroka okanta joshiyakaaventaitakeri: Atzirimacheeni jinake Adán, ikaariperovaitake, iriitake kantakaantakerori ikamayetantakarori osheki atziriite. Eejatzi ikempitzitakarori Jesucristo, atziri jinake irirori, ikamimentantake, iri kantakaantakerori jañaashireyetaantaari osheki pashine atziriite, ikantakaantakero Pava jineshinonkantantzi.

¹⁶ Iro kantacha Pava jinashivaitakero jineshinonkantantaka irirori, te iroshiyakotyaari etakaanakarori ikaariperovaitake. Tema iyaariperonka aparonitatsiri atziri, iroora kantakaantakerori jovasankitaayeetantaari osheki atziriite. Iroora ineshinonka Pava iroora kantakaantakerori jovatampatzikashireyetaantaari oshekitatsiri ikaariperovaitaketa.

¹⁷ Tema ikaariperopaitetakeranki Adán, kempivaitanakami atziritanakityeemi “Kamanetaantsi” iro otzikavaitakyaarimi atziriite. Iroora jineshinonkayetaantaara Jesucristo, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Añaantarentsi,” iro onampiyetanaiyaarimi tampatzikashireyetaantsiri.

¹⁸ Jiroka okaratzi noshiyakaaventakotziri: Aparoni shirampari kaariperotaintsi, iri kantakaantakerori jovasankitaayeetantakarori osheki atziriite. Ipoña aparoni pashine kameethashireri shirampari, iri kantakaantakerori iravisakoshireyetaantaari osheki atziriite, irañaashireyetaira.

¹⁹ Aparoni atziri piyathari, iri kantakaantakerori ikaariperoshiretantanakari osheki atziriite. Ipoña aparoni atziri kempisantaneri, iri kantakaantakerori itampatzikashireyetaantaari osheki atziriite.

²⁰ Iroora opoñaantari josankinatakaantaitziro Ikantakaantaitane, ari onkantya iriyotanayetaiyaari atziriite kaariperori jinayetatzi. Okantavetaka iniroite ipiyathayevetaka, iniroitejanora jineshinonkataari Pava.

²¹ Pairani kempivaitaka atziritakityeemi “Kaariperonkaantsi,” iro onampiyetakyaarimi atziriite, irojatzit ovamaantayetakariri. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka atziritakityeemi “Neshinonkaantsi,” iro pinkathariventayetaantaachanemi. Tema aritake jineshinonkayetai Avinkatharite Jesucristo, itampatzikashiretakaanayetaira onkantya ankantaitantyaarori añaayetai.

6

Ikamapithayetakero kaariperonkantsi

¹ ¿Aritatsima ankante: Thame ankaariperotapiintayetai onkantya ineshinonkaperotantairi Pava?

² ¿Tera ari onkantya! Aña okempivaitanaatyaaaro ankamapithakityeeromi aakaite ayaariperonka. ¿Kantatsima aparoni kaminkari iriyaatakaairo inkaariperote iyaamanenkakiini?

³ Aamaashitya eerokaite pipeyakotakaro oviinkaatzimentayetakarira Cristo Jesús, akempitakovaitanakityaari tsika ikanta jovamaayeetakeri irirori.

⁴ Iroora oshiyakaaventacha ankamakityeemi atzirinkakiini tsikara akantaveta pairani. Ikitayeetakai. Ipoñaashitaka apiriintaa eejatzi, akempitakotaari Cristo. Tema irova-neenkaro Pava oviriintairiri Cristo, ari okanta ikempitakaantayetairi aakaite ovakerarimi atziri añaayetaatsinemi.

⁵ Tema oshiyakotaarira irirori, kempitavaitakami ankamayetakityeemi, aritake eejatzi ampriintayetai ikempitaakerora irirori.

⁶ Kempivaitaka atzirinkakiini tsikara akantayetara pairani, arimi intsipataitakairimi Cristo impaikakoyeetaimi. Ari okanta akamapithatantakarori akaariperovaivetaka. Irootakera kaari oshiyayetantaari onampiyetane “Kaariperonkantsi.”

⁷ Tema aparoni kaminkari tekatsira irantayetai ompaityaarika iyaamanenkakiini, te inkaariperotai.

⁸ Tema aritakera atsipayetaari Cristo jovamaayeetai, aventashire akantayetaa antsi-payetaiyaari jafaashireyetaira eejatzi.

⁹ Tema ayotaiyeeni eero japiitairo Cristo inkamimentantai. Aparosatzii okanta ikamake, añaagai. Okempivaitaaro iroñaaka te onampivaitaayarimi irirori “Kaamanetaantsi.”

¹⁰ Aparosatzira okantaka ikamimentakeri irirori kaariperoshireite. Iroora iroñaaka jafaamentairi Pava.

¹¹ Ari pinkempitajaantayetaiyaari eerokaite, pinkempitakaantaiya pinkamapithayetak-ityeeromi piyaariperonka, iri Cristo Jesús kantakaantakerori iroñaaka pañaamentantaariri Pava.

¹² Irootake, eero pishinetanta ompeyakaashivaityaami piyaariperonka. Aña poitsinam-payero pinevetane.

¹³ Tema aritake kempitavaitakami pinkamakityeemi, piriintaami eejatzi, pinkempitakaantero aritakemi jatakemi Pavaki, pinkantapairimi: “Jiroka novatha, nantantapiintaarori kameethatsiri.” Aritapaake pikempitakaantavaitakaro pivatha iro pikaariperovaitantapiintakari.

¹⁴ Aritapaake pikempitakaantaro “Kaariperonkantsi” atziritakityeemi, irootake omperavaityaamine. Tera pañiimotairo eeroka Ikantakaantaitane, aña iroora pañiimoyetai neshinonkataantsi.

Onampiyetaari tampatzikashiretaantsi

¹⁵ ¿Aritatsima ankantayete iroñaaka: “Thame ankaariperoshireyete, onkantya eero añañimotantaaro Ikantakaantaitane, aña iro añañimotayetai neshinonkataantsi?” ¡Tera ari onkantya!

¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka ironampitaityaami, ontzimatyete pinkempisantapiinteri onampitamiri? Pinkempitakaanteromi atziritakityeemi piyaariperonka, iro onampivaitakyaamine, aritake pinkamashiretai. Iroora pinkempitakaantairo iri Pava pinkempisantapiintai, aritake pintampatzikashiretai.

¹⁷ Tema pairani, pikempitakaantavetakaro iroomi “Piyaariperonka” onampiyeyaamine. Iroora iroñaaka poisokerotaaro pikempisantanairo okaratzi jiyotaayetzitataikamiri.

¹⁸ Iroñaaka te onampitaami “Piyaariperonka,” aña “Tampatzikashirenkantsi” omperataamiri.

¹⁹ Noshiyakaaventatziimirora tsika okanta ayotakoperotapiintayironi aakaite aririka ironampiyetai, ari onkantya ankemathatantyaarori okaratzi kompitizimovaitairi aakaite. Tema pairani pikempitakaantavaitakaro atziritakityeemi “Kamaaroyetatsiri” iro onampivaiyetakyaanemi, ari okempitavetakamiri eejatzi “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathatapiintaka. Iro kantamaitacha iroñaaka iroora onampiyetaiyaamine “Tampatzikashiretaantsi,” tema ari onkantya piñaantaiyaarori pintasorentsishireyetai.

²⁰ Eeniroranki okempivaitaro iroomi onampityaaminemi “Kamaarotatsiri,” ari pi-saikaminthavaitashitari, tekatsi shintsiventemine pintampatzikashirete.

²¹ Iro kantacha piyotai iroñaaka tekatsi apantyaarone iroka. Aña iro aritatsi pimpashiventakotairo iroñaaka tsika pikantavetara pairani. Piyotai eejatzi itzimirika antayetzirori irokapayeeni aritake inkamashireyetai.

²² Iro kantamaitacha tera onkempitakaantaimi eerokami onampitane “Piyaariperonka.” Aña iri Pava onampitaamiri. Irootake apantaperotzimotaamiri. Tema aritake pimatairo pintasorentsishireyetai, arira pinkantaitaayeeero pañaanetai.

²³ Iroka “Kaamanetaantsi” okempivaitakaro iroomi impinayeetantyaaririmi itzimi antavaitapiintakenerori kaariperotatsiri, kempitavaitaka iriimi onampitane. Iroora “Kañaanetaantsi” okempivaitakaro iroomi ineshinonkatane Pava impashiyetaiyaarimi ikaratzi tspashireyetaariri Jesucristo, Avinkatharite.

7

Joshiyakaaventayeetziro aavakaantsi

¹ Iyekiite, eerokaite noñaanayetzi pikaratzı piyotakoyetziro Ikantakaantaitane. ¿Tema piyotaiyeroni aririka inkame aparoni atziri, ikamapithatakerora Ikantakaantaitane?

² Ikempivaitakaro aparoni tsinane tzimatsiri oime. Eenirora jañiimotziro oime, ontzimatye ontsipatapiintyaari. Irooma aririka inkamapithatakerora, aripaitera osaikashivaitaiya

³ Irooma ari oñeeri pashine shirampari eenirora jañiimotziro oime, omayempitake. Irooma inkamakerika, arira osaikashivaitaari, kantatsi oimentaiya pashine, eerora ikempitakaantayeetaro mayempiro.

⁴ Iyekiite, okaratzı oshiyakaaventachari jaka kempivaitakara atziritakityeemi “Ikantakaantaitane,” iroomi piimentavetakyaaarimi pairani. Iro kantacha pikamapithatakerora iroka, pikaratairira Cristo jovamaaeyetakeriranki. Okempivaitaarora iroñaaka pi-saikashivaitaiyaami piimentavetaarira pashine, itzimiranki jañaakaayeetairi. Iroora aritantaari eerokaite pantavaitaineri Pava iroñaaka.

⁵ Tekeraminthara añeero oshiyakaaventainchari “Kaamanetaantsi,” osheki apiyathatapiintakaro Ikantakaantaitane, amatapiintakero kamaarotatsiri. Irootakera ovamaashiretaineri.

⁶ Irooma iroñaaka okempivaitaarora ankamapithatakiyeeromi, asaikashivaiyetaa. Añaayetairira iroñaaka ovakerari, iriitakera Tasorentsinkantsi, tsika itzimi kantakaantaaarori antavaitantaaniriri Pava. Te okempitaiyaaro pairani, apankiventavaitaro amonkarayero paisatorı josankinayeetakeri.

Kaariperonkantsi saikashiretantanari

⁷ ¿Aritatsıma ankante: “Tekatsıra apantyaarone Ikantakaantaitane?” ¡Tera! Aña irootataike iyotakagaanarori nokaariperotapiintzi. Tema jiroka Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pineveshirevaineta.

Iro kantacha, eeromi niyotakotairomi iroka, eeroty niyotaaajataimi tzimataitsıra noke-nakaashitakari noneveshirevaitapiintara.

⁸ Irooma niyotakotairora iroka Ikantakaantaitane, te onkantai namavevainetai, osheki nonevevaitapiintaka. Eeromi niyotakotairomi iroka ikantakaantaitane, eerotyami okaariperovaitzimi nantayetziri.

⁹ Pairani te niyotavetya kaariperori onatzi aririka noneveshıryaavaitya nokinkishiretaneki. Nosaikashivaitapiinta, tekatsı shintsıventenane. Irooma niyotakotairora Ikantakaantaitane, arira niyotanake nokaariperovaitaneta. Niyotanai eejatzı arıtake nonkamashiretai.

¹⁰ Irootakera ovamaashiretaanari iroka ikantakaantaitane. Iro opoñaantajaantavetari josankinayeetziro iroka Ikantakaantaitane, irootake kantakaanteronemi inkañaanetanayeetyaarimi.

¹¹ Nokempitakaantavaitaaro naaka atziritanakityeemi “noyaariperonka,” iroomi ampovaityaananemi netanakarora niyotakotanakero Ikantakaantaitane. Amatavivaitakena, irojatzı ovamaantakanari.

¹² Iro kantamaitachari iroka Ikantakaantaitane tasorentsi onatzi, tampatzikari onatzi, kameethari.

¹³ ¿Irootakema ovameethanka, kantakaarori nonkamantaiyaari? ¡Tera ari onkantya! Kaarira Ikantakaantaitane ovamayeneneri, aña iroora noyaariperonka ovamayenari. Intaanira iyotakaamatsıtakenaro noyaariperonka iroka Ikantakaantaitane.

¹⁴ Ayotaiyini iroora ashire oñaaventakotziri Ikantakaantaitane. Iro kantamaitacha, kempitavaitakara impimantayeetakiyeeromi avatha iromperanavaitaiyaaro, iroomi “Kaariperonkantsi” kempitaiyaaronemi onampitaneri.

¹⁵ Iroora kaari niyotanta opaita nokaariperoshiretantari. Tera naaka kovaminthavaitashitachane. Otsimaashirevaitana.

¹⁶ Tera onimovaitaajatenara okaratzı nomatapiintakeri, ari niyotziri naaka kameethari onatzi Ikantakaantaitane.

¹⁷ Irootake okempivaitantakarori tera naaka antashivaiyaarone, aña “Kaariperonkantsi” onatzi tsika otzimi atzirintantakanari, irootake shintsıventanari nomatantarori.

¹⁸ Okantavetaka nokovi nanteromi kameethari, te nomatero. Okempivaitakaro irootajaantakemi novatha kaari kameethatsıne.

¹⁹ Te nonkısırinkero nomatero kameethari nokovavetakeri. Irooya nomatapiintake kaariperori kaari nonevetari.

²⁰Irootakera okempivaitantakari atziridakityeemi “Kaariperonkantsi” tsika otzimi atzir-intantakanari, irootake antakaapiintakenarori kaariperori.

²¹Iroora shintsiventapiintakenari nonkaariperoshirevaite, okantavetaka naaka kovavetajaantacha nantemi kameethari.

²²Aña noshirekira, nokantashiretzi: “Omaperora Ikantakaantane Pava.”

²³Irooma jaka novathara koñaaroini, okempivaitakaro oñaashintsivaitatyeeyaromi noshire. Okempivaitakaromi eejatzi iroka novatha ashitakotakaantatyeeromi noshire, ari oshintsiventavaiteromi onkaariperoshirevaite.

²⁴¡Ikantamacheetana! ¿Niinkama matairone iromishitovakaantairo noshire ominkyakaantavaitakero novatha?

²⁵Iriitakera Avinkatharite Jesucristo itzimi matairone. Nopaasoonketairi Pava itzimi otyaantakeriri jimatantaarori. Iroora noshire nothotyaantarori nokempisantziro Ikantakaantane Pava. Irooma novatha koñaaroini iroora nomatantapiintantari okantakaantane “Kaariperonkantsi.”

8

Ikinkishiretakotapiintaitari Tasorentsinkantsi

¹Aritakera atsipashireyetaari Cristo Jesús, eerora añeero irovasankitaayeetai.

²Tema te añiimotairo Ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotziroori kaariperonkantsi, tsika otzimi kantakaantziroori akamashiretantari. Aña añiimotaatziro iroñaaka pashine ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotziroori añaashireyetaari atsipashireyetaari Cristo Jesús.

³Tekatsira kitsirinkerone intampatzikashirete ipankiventavaivetakaro irimonkarayero Ikantakaantaitane, tema maaroni aakaite atzirinkakiini otzimimoyetai avatha kaari aavyaavaaitatsine. Iriima Pava iriira kitsirinkairori itampatzikashiretakaayetaari atziirite, jotyaantapaitetakerira Itomijanori iratzirizimotante, otzimimovetakari eejatzi irirori ivatha okempitara avatha aaka. Iriitakera jovasankitaamentake iyaariperonka maaroni atziirite.

⁴Irootakera aavyaantayetaarori iroñaaka atampatzikashireperoyetai, tema iroojanotakera ikantakaantaitakeri. Irootakera amayetapiintai iroñaaka okaratzi jimatakaayetaari Tasorentsinkantsi. Tera amapiintashivaitanaiyaaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

⁵Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, okempivaitakarora atziridakityeemi “Nevetaantsi,” iroomi omperavaiyaarinemi. Iriima ikaratzi kinkishiretakovaitapiintakarori inkempisanteri Tasorentsinkantsi, iriivetakera ijevatakeri.

⁶Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenkaa iriñaantayearori inkamashireyete. Iriima itzimi kinkishiretakotapiintanakarori Tasorentsinkantsi, kameetha iriñaayetai.

⁷Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenka iriñaantayetyearori inkisaneenteri Pava, tema eero ikempisantairo okaratzi ikantakaantziro Pava, eero jaavyaajatziro inkempisantairi.

⁸Ikaratzi matakeroori iroka eerora okantzi irinimotakairi Pava.

⁹Irooma eerokaite te pimayetairo iroka, aña iro pikinkishiretakotapiintaka okaratzi ikovakayimiri Tasorentsinkantsi, tema iri saikashiretantakamiri. Ikaratzi kaari iyotairine Itasorenka Cristo, temacheeni jashitaari Cristo.

¹⁰Okantavetaka pikaamanevathavetaka, okantakaantziro piyaariperonka, aritakera isaikashiretantaamira Cristo, añaashiretairi, okantakaantakerora jovatampatzikashiretairi.

¹¹Aritakera isaikashiretantakami Tasorentsinkantsi, irijazitakera añaavathatakagaimineri eejatzi, tema aritake ikempitagairiri Cristo Jesús, jovañaavathatairi.

¹²Ari okantari iyekiite, te arite antapiintashiyetyaaro okaratzi anevetashivaitari.

¹³Tema iroorika pantapiintakeri, aritake pinkamashireyetai. Irooma aririka pinkinkishiretakotapiintanairo okaratzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Pinevenka,” iroomi povamaakemi, aritakera pañaashiretai.

¹⁴Ikaratzi antanairori ikoviri Tasorentsinkantsi, aritake intomiyetaiyari Pava.

¹⁵Tema irika Tasorentsinkantsi jotyaantakeri Pava, eero jookaventaimi onkantya eero papiitantaaro pinkempitakotaiyaari nampirentsi itharovavaitzi. Aña iri kantakaanterone onantyaari intomityaami Pava. Irootake ariperotantaiyaariri Pava, ankantairi: “Apá, Ashitanari.”

¹⁶Iriira Tasorentsinkantsi iyotakaajaantarori aakaitera itomi Pava.

¹⁷ Tema itomira Pava anayetai, arira atsipataari Cristo ashiyetaaro maaroni jashitari irirori. Tema atsipatakarira Cristo akemaantsivaitaka, arira antsipataiyaari eejatzi janta tsika otzimapai irovaneenkaro.

¹⁸ Nokinkishireta naaka kapiiche onatzi akemaantsivaita iroñaaka, tekatsi ompaita-maitya iroka aririka añaagairo apaata irovaneenkaro.

¹⁹ Maaroni irovetsikane Pava joyaaneentataike irapatopaitetairi itomiite Pava.

²⁰ Jamenaashivaiyetaka iroñaaka irovetsikane, te iraaavyeero okaratzi ikovayevetari, tema Pava kantakaarori okantantapaintari. Iro kantacha irikaite oyaaventacha

²¹ iriñaayetairo irovaneenkaro, aririka isaikashivaiyetaiya itomiyetaarira Pava. Arira onkaratapaake okempivaitakaro atziritanakityeemi “Shitzitaantsi,” iroomi onampitanta-chanemi.

²² Kempitaka iroñaaka maaroni jovetsikayeetakeri jatekavaitaiyatyaani, ikempivaitakaro tsinane ontzimaanite.

²³ Eejatzi aakaite, okantavetaka añaavetakari Tasorentsinkantsi itsipashireyetai, kempivaitaka eeniromi atekavaitayenimi akovi avisakote eero akemaantsivaitanta, akokovayetziro tsikapaite intomiperoyetai Pava.

²⁴ Iroora oyaakoneentane kantakaantzirori avisakoshireyetaantaiyaari, okantavetaka tekera añaayetero iroka. Arimi añaayetakeromi, ¿Eekeroma oyaakoneentatyeero?

²⁵ Arira okantari oyaakoneentane, ontzimatye amatsinkashirenetya, oyaakotero okaratzi kaari añaari.

²⁶ Tema tera aavyaashiretanete, Tasorentsinkantsi neshinonkayetaine. Tema te ayoyete tsika ankantya amanayete. Iro kantacha iriira Tasorentsinkantsi amanakoventaine, okempivaitakaro iratekimintatyeemi.

²⁷ Ikemathatzirira Pava irika Tasorentsinkantsi jamanakoventaira. Tema iriitake iyotakoperotziriri Pava opaita ikovakayiriri ikaratzi itasorentsitakaitairi.

Aritake ankitsirinkayetakero maaroni

²⁸ Ayotzi eejatzi tsikarika ompaiyetya avishimoyetaineri, aritake inkantakaakyaaro Pava onkameethatzimoyetai. Tema iro ikaimashireyetzitantairi onkantya anteneri ikovakaakairi.

²⁹ Ikaratzi jiyotzitakari Pava aritake inkempisantairi, iriyyetakera inkempitakaan-tayetairi itomijanori. Irootakera irika Itomira, iri kempitanakarori ireevataine itomitari, ari jimpoyetapaakeri pashine osheki iyeekiite.

³⁰ Irikaite ikaratzi itomiyetaari Pava, iriyyetakera ikaimashireyetairi, jovatampatzikashireyetairi, ari onkantya iriñaantayetaiyaarori irovaneenkaro.

³¹ ¿Tsikama ankantakotero iroka iroñaaka iroka? Aritakera jinethaatziyyetakaira Pava, ¿arima intzimajaantai impaitya kitsirinkaineri?

³² Tema Pava te inthañaaneentakyaari itomijanori, aña ishinetataikeri irovayeeteri okanta ikamimentantakairi aakaite. Aritakera jantzimoyetakairo Pava iroka, ¿eero ma jantzimoyetai tsikarika ompaiyetyaari kovityiimotaine?

³³ Aritakera añaayetairo jovatampatzikashiretai, ¿arima intzimajaantake impaitya iyakoventavaitaineri, iriitajaantakera Pava iyoshiitayetakairi?

³⁴ Iriitake Jesucristo kamimentayetairi, ipiriintaa eejatzi, isaikai iroñaaka irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, iriitake kantakoventayetairi aakaite. Aritakera okanta, ¿arima intzimai impaitya ovasankitaavaitaineri?

³⁵ ¿Tzimatsima impaitya materone intsiparyaaakairi Cristo, onkantya irovashaan-tantyaarori jetakoyetai? Okantavetaka añaayetziro opomerentsitzimovaivetakai, eekero jiyaatatzi jetakoyetai. Ari inkempitayerori eejatzi aririka ontzimimoyetai ovashinonkaavaiyevetaineri, inkovaite irimaimanevaitaite, antasheneentavaite, ankovityaaneentavaite ankithaatyaari, ankoveenkatakovaite, irapathakeroyetai.

³⁶ Ari okanta osankinatakotoka, kantatsiri:

Ari okantaitatyaani jovamaakaantayeetana naventaajatamira eero.

Ikempitakaan-tayeetakenari piratsi jovamaaheetziri.*

³⁷ Okantavetaka añaayetero irokapayeeni, aritake ankitsirinkayetakero maaroni iroka, tema Pava jetakoyetai, aritake imatakaakairo ankitsirinkero.

³⁸ Jiroka naventaakari naaka: Onkantavetakya añaayevetakyaaro tsikarika ompaiyetya: kaamanetaantsi, añaantarentsi, maninkariite, pinkathariite, avishimotantatsiri iroñaaka, avishimotantatsineri apaata, tzimatsiri ishintsinka,

* 8:36 Ikantakoyeetziri jaka “piratsi,” iriira kantakotachari “oisha.”

³⁹ jenokisato, osavisato, tsikarika opaiyetari jovetsikayeetziri, tekatsira aparoni impaitya ovashaantakairine Pava onkanya eero añaantaaro iretakoyetai okantakaantakero jantzi-moyetakairi Avinkatharite Jesucristo.

9

Jyoshiitaitakeri Israel-mirinkaite

¹ Jiyotziro Cristo kyaaryoori onatzi nonkantemiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi itzimi pinkathariventashiretanari, iri iyotakaanari te nothaiyavaita, nonkantemiro iroka:

² Novashireperovaiventatyaari nosheninkapayeeni judío kaari kempisantatsine, osheki okatsizimoshiretakena.

³ Osheki nonkovataikemi iravisakoshireyetaimi nosheninkamirinkaite, aritakera nonkovataikemi nonkamaventairimi onkanya iravisakotantaiyaari. Aritake onkantaajatakemi eejatzi nonkove irovashaantainami Cristo, arimi niyotakemi iroora kantakaanteromi iravisakoshireyetaimiyaaari nosheninkamirinkaite,

⁴ icharineyetai Israel-ni. Tema iriyyetake itomivetakari Pava irikaite, joñaakayevetakari irovaneenkaro, tzimatsi iranzimotavakaiyaari, josankinayevetakaniri Ikantakaantaitane, janintaavaivetaka itharomentapiintakari, tzimatsi ishinetayetakeneriri.

⁵ Iriyyetake isheninkamirinkaitetakari avaisatziite. Irijatzi isheninkamirinkaitetakari Cristo, itzimi Pavatatsiri anaayetziriri maaroni, ari inkantaityaani intharomentaityaari. Ari okantari.

⁶ Okantavetaka irikaite te inkempisantaiyerine, ¿aritatsima ankante eero omonkarata ishinetaitakeri Pava? ¡Tera ari onkanya! Tema inkarate impaiyyetaari iroñaaka “Israel-mirinkaite,” pashinesatziitara irinatye, kaarira icharinejanoriite Israel-ni.

⁷ Ari okempitakero avishimotakeriri Abraham-ni. Te inkempitakaantaiteri isheninkamirinkaite apitetatsiri irovaiyane, aña intaani aparoni. Iriitakera jiñaaventayeetziri jaka, ikantaitake:

Iri Isaac irovaiyanejanori.

⁸ Ari ikempitizitakari Pava te inkempitakaantairi iriimi itomijanori maaroiteni jovaiyantakaantakeri Abraham-ni, intaani itomitakaari itzimi ishinetayetakeneriri incharine-mirinkaitetyaari.

⁹ Jiroka okaratzi ishinetayetakeneriri, ikantakeri:

Pashineki osarentsi onkempipaitetaiyaaro iroñaaka, arira napiitero nonkivantaimi, intzi-makera otomi Sara.

¹⁰ Ari okempitakari avishimotakerori Rebeca, itsipaanitakaantakarori acharineni Isaac.

¹¹ Tekera intzimayete irikaite, tekeramintha irantayete kameethari eejatzi kaariperori, aritake tziimake ikovakeri Pava ompaitya iranteri. Ari omonkaratari onkarate irantayeteri. Tera iri kovashivaityaarone irantero, aña Pava kantakaarori jantayetantarori opaita, ikaimashireyetairira.

¹² Jiroka ikantaitakerori Rebeca:

Iri iyaapitsi omperatyaarine irantarite.

¹³ Jiroka josankinayeetakeri eejatzi:

Netakotakari naaka Jacob, iriima Esaú nokisaneentakari.

¹⁴ ¿Irooma ankantantyaari: “Te intampatzikashirete Pava, aparoni jetakotashita, iriima pashine ikisaneentashitakari? ¡Tera ari onkanya!”

¹⁵ Tema Pava ikantakeri Moisés-ni:

Itzimirika nokoviri noneshinonkatyaari, aritake noneshinonkatakyaari.

Itzimirika nokoviri nonkaminthayeri, aritake nonkaminthaakeri.

¹⁶ Ñaakero, kaarira atziiriite kovashivaityaarone irantayetero opaiyetarika, aña iri Pava kantakaarori jantayetantarori opaiyetarika ikaratzi ikaminthaayetaari irirori.

¹⁷ Ari ikantayeetakeriri eejatzi Faraón, jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantakeri:

Irootajaantakera nopinkatharitakaantakamiri onkanya iriñaantayeetyaarori noshintsinka onkarate natsipetakaiyaamiri eeroka. Irootakera iriñaaventayeetaityaani maaroni kipatsi impaiyyaayeetaina.

¹⁸ Ari ikantari Pava, ikaminthayiri itzimirika ikoviri irirori. Irijatzi kantakaarori okanta ikisoshireyetaantari itzimirika ikoviri irirori.

¹⁹ Kempitaka ari pinkantayetaina: ¿Opaitama jovasankitaantariri Pava ikaariperotakaayetziri, eeroma okantaajatai irovashiñagaairo irika ikovakaakeri Pava irantero?

²⁰ Iro kantacha, nonkantemi naaka: Tekatsira piyomatsite eeroka patzirinkakiini onkanya pinkantantyaari. Tera piñaapinkathateri Pava. Intsityaa pinkinkishiretakoteri ovetsikayetzirori kovitzi. ¿Kantatsima oñaanateri iyovite, onkanteri: Te apantaajatyaaana povetsikakena?

²¹ ¿Tema arite irovetsike aparoni ovaneenkatachane, impoña irovetsikake pashine eero apantaperotaro iroori? Aña aritatsi, tema iriitake ashitarori iyovite.

²² Ari ikempitzitari eejatzi Pava irirori, jovetsikayetakeri ikaratzi oshiyayetakarori kovitzi. Tzimatsi tsikarika ikaratzi jovetsikajaantakeri iriñaayetairo iratsipetaiyaaro iyatsimanka, iratsipetaiyaaro ishintsinka iraperotantaiyaari. Iro kantamaitacha Pava, amavera ikantaventapaintakari irikaite.

²³ Jovetsikayetantakariri Pava irikaite kaari apantari, onkantya irimonkatziyantaiyaariri pashine irovetsikane itzimi ikovakeri irirori inkaminthaayetairi, itzimi jiyoshi-itayetzitakari pairani iriñaayetairo irovaneenkaro.

²⁴ Aakayetakera itzimi jiyoshiyetataikeri ikaimashireyetaira. Tera intaani aakaite a-judio-tzi, arira akaratayetairi pashinesatziite kaari asheninkata.

²⁵ Irootakera jiñaavaitakaakeriri Pava pairani Oseas-ni, ikantake: Irika atziri kaari nosheninkaveta, nonkempitakaantairi, “Nosheninka.” Ikaratzi kaari netakoyeveta pairani, nonkempitakaantairi, “Netakotane.”

²⁶ Irooma janta, tsika ikantayeetake, “Te pisheninkatyaana eerokaite,” Arira ikantayeetai, “Itomiite pinayetzi Pava, Kañaaneri.”

²⁷ Jirokara ikantzitakari Isaías-ni jiñaaventayetziri incharineyetaari Israel-ni: Onkantavetakya osheki irinake incharinetyaari, inkempivaivetakyaaro oshekitzi impane jiñaathapyaaiki,

Eepiyokiinira inkarate avisakoyetaatsine.

²⁸ Tema iromapokairi Pinkathari maaroni kipatsisatziite, tampatzika inkantya irovasankitaakaantayetairi.

²⁹ Ikantake eejatzi Isaías-ni:

Eeromi ikyaaryooyetakemi avaisatziite, ikaratzi ikempoyaaventakari pinkathariventatziitaneri,

Arira añaayetairomi okaratzi jiñaataikeri pairani Sodoma-satzi, ipoña Gomorra-satzi.

Jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaataara

³⁰ ¿Irooma ankantantyaari: “Te inkokovavetaajatyaaoro irika kaari asheninkata, iro kantacha jimatzimaitaaro jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaara iriroriite?”

³¹ Irooma aakaite icharinejanoyetari Israel-ni, te ankitsirinkaaajatero añaayetero, okantavetaka apankiventavetakaro Ikantakaantaitane.”

³² ¿Opaitama kaari ikitsirinkantaro? Iroora kaari ikitsirinkantaro tema inkinkishiretakovaitaayaro ipankiventashivaitakari irirori. Te inkinkishiretakotaajatero ikovakayiriri Pava itzimi javentaashiretari. Okempivaetakaro irantzivavaitakityaami mapiki.

³³ Ari oshiyavaitakaro okaratzi josankinayeetzitakari, kantatsiri: Novakero mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Ovaryaantzi iroka mapi aririka irantzivayeetakyaaro.

Inkarate aventaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jamenaashivaitaa apaata.

10

¹ Iyekiite, nokoviri naaka iravisakoshireyetai nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite. Irootake namanantariri Pava.

² Niyoperotzi naaka itharomentaventashivaitatyaari Pava irikaite, jantashivaitaro te inkemathaperotzimaityaaro.

³ Tema te iriyotaiyeni ikovatzi Pava irovatampatzikashiretairi, te inkempisantero, aña ikokovavetashitaro intampatzikashiretantyaaro ipankiventashivaitari apaniro.

⁴ Tema iroñaaka Cristo jothotyaaekero irirori okantakota Ikantakaantaitane, iriitakera tampatzikashiretakairiri ikaratzi aventaashireyetaanaariri.

⁵ Jiroka okaratzi josankinavetakari Moisés-ni okantakota jimonkarayeetataro Ikan-takaantaitane intampatzikashireyetaantyaarimi, ikantake:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeerone irañaashireyetai.

⁶ Tera omonkatziyaaro okantakota aventaashirenkantsi otzimi ovatampatzikashiretantat-siri. Tema te onkovaperotajaantya ipankiventashivaitaitya irimonkarayeetero tsikarika ompaitya. ¿Kantatsima irikaite pankiventashivaitachari iriyaate inkiteki ishintsiventairi Cristo irovavisaakoshiretante?

⁷ ¿Kantatsima iriyaate irikaite sarinkaveniki iroviriintairi Cristo ikamavetapaintara?

⁸ Aña jiroka ikantayeetake:

Aritake piyoshiretakero ñaantsi, aritake piyothatakero eejatzi.

Okaratzi kantakotachari jaka “ñaantsi,” irootakera noñaaventapiintakemiri aventaashire-taarira Cristo. Jiroka okanta:

⁹ Aririka piñaanethataiyaaro pinkante, “Novinkatharite inatzi Jesús,” aririka paventaashiretanakyaari Pava iri oviriintairi ikamavetakara, aritakera pavisakoshiretai.

¹⁰ Tema aritakera paventaashiretaari iro kantakaantakerori irovatampatzikashireyetantairi. Aritakera añaanethataaro iroka, iroora kantakaanterone irovavisaakoshireyetantairi.

¹¹ Tema ari okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate aventaashiretaiyaarine, eerora jamenaashivaitaa.

¹² Onkantavetakya aakarika judío, aakarika griego-thatatsiri, iriitakera Cristo Avinkathariteta maaroitni. Intzimerika ñañaatairine aritake ineshinokaperotakeri.

¹³ Tema jiroka ikantaitake:

Intzimerika ñañaatairine Pinkathari, impairyagaari, aritake iravisakotai.

¹⁴ ¿Kantatsima iñaañaayeetairi Pava tera javentaashireyeetari? ¿Kantatsima iraventaashireyeetayari Pava, tera inkemakotaiteri? ¿Kantatsima inkemakotaiteri, tera intzime kinkithatakaantatsine?

¹⁵ ¿Kantatsima inkinkithakotaiteri, tera intzime otyaantantatsine? Irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

¡Oshekira inkameethatziitaitera amerone kameethari ñaantsi isaikantaitari kameetha!

¹⁶ Iro kantamaitacha, tera maaroitni inkempisantaitero Kameethari Ñaantsi. Irootake ikantantakarori Isaiás-ni:

Pinkathari, kempitaka te inkempisantaitero nokinkithatziri.

¹⁷ Okovajaantayaara iretavitakyaaro inkemayeetavakero iñaane Pava onantyaari iraventaashireyeetantyaari.

¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakema ikemayeetakero?” Aritakera, tema jiroka josankinayeetakari kantatsiri:

Jiñaaventayeetakero nampitsiiteki,

Ikemayeetakero tsikarika isaikayeetake jaka kipatsikika.

¹⁹ Napiitero nonkante, “Irikaite icharineyetakari Israel-ni, ¿Ikemathaperotakeroma?” Aña iriira Moisés-ni oñaarontakerori irosankinareki, ikantake:

Ari nonkantakaakyaaro pisamaneentyaari pashinesatzi atziriite kaari sheninkatavakaachaneri.

Osheki pinkisashireteri ikaratzi pipaiyetziri “masontzishireriite.”

²⁰ Irojatzii ikantakeri Isaiás-ni irirori:

Jiñaayetaana kaaryaajaini kovakovatenane.

Noñaakayetaari kaari amemenatenane.

²¹ Iro kantacha jiroka jiñaaventakeri Isaiás-ni ikantakota Israel-mirinkaite, ikantake:

Novaankavakatopiintashivetakari, iro kantamaitachari te inkempisantaiyenani, piyathari jinaiyakeni.

11

Tzimayetatsi Israel-mirinkaite kitsirinkakerori

¹ ¿Nokantatziima jimanintziri Pava irika Israel-mirinkaite jashiyetari? ¡Tera ari nonkante! Tema naakatziitaka karatziriri Israel-mirinkaite, icharine Abraham-ni nonatzi, icharine nonatzi eejatzi Benjamín-ni.

² Tema te jimanintana Pava, iriitake iyoshiitakenari. Pinkinkishiretero Osankinajanorentsi, tsika jiñaaventakota Elías-ni jiñaañaatakoventziri isheninkapayeeni, ikantake:

³ Pinkathari, jovamaayeetakeri kamantaneriite,

Iporokayeetakero pomepirinimentotsi.

Naakatake kapatapainchari, ikovaitatzi eejatzi irovamaayeetena naaka.

⁴ Jiroka ikantzi Pava jakanakeri:

Tera eeroka kapatapainchane. Aña nokempoyaaventataikeri pashine ikaratzi 7,000 shirampariite itzimayetzi kaari otyeerovashityaarine iriñaapinkathateri Baal.

⁵ Arira okantakari iroñaaka, tzimataitatsi kapicheeni nosheninka itzimi jiyoshiitakeri Pava irineshinonkatyaari.

⁶ Tera iro kantakaanterone ipankiventashivaitane okanta jineshinonkayetantaariri Pava, aña Pava neshinonkashitaariri. Arira okantakotari neshinonkataantsi.

⁷ Ari okantari, tera inkitsirinkero maaroitni Israel-mirinkaite okaratzi ikovavetayarini. Iro kantacha tzimayetatsi kitsirinkakerori, ari ikempiyetakari itzimi jiyoshiiyetakari Pava. Iriima pashineete ikisoshiretakaayetakari Pava.

⁸ Irootakera josankinayeetantakarori iroka, kantatsiri:

Iri Pava kantakaarori jeempashireyetantari.

Tzimavetacha irooki temaita iriñaantayete.

Tzimavetacha iyempita temaita inkemayete.

Irojatzí ikantzímaitaro iroñaaka.

⁹ Jiroka josankínatakotakeri eejatzí David-ní, ikantake:

¡Onkamintha iraaeyetataiteri tsíka joreyeyetakeri!

¡Onkamintha irantzivatataitya!

¡Onkamintha irovásankítayeyetataiteri!

¹⁰ ¡Onkamintha irimavítayáakítataite!

¡Onkamintha intsínkamítziyetataite!

Iravisakoshireyetai pashinesatzi atziri

¹¹ Tema ikantái “Onkamintha irantzivatavakaayetya” noshenínkapayeeni, ¿írooma oshiyakaaventachari iraperoyeyetairi? ¡Kaarira! Íroora oshiyakaaventachari íkenakaashiyetapaintarira, irovavisaakomínthatairira Pava pashinesatzi atziriite, íroora jímatantataikarori Pava íroka onkantya írínáatyaariri noshenínkapayeeni íríkaiite, íro ínkovantaperotaiyarini íríróriite iravisakoyetai.

¹² Tema íkenashívaíyetakara íroora kantakaantakerori jíneshínonkayeyetantaariri pashinesatzi atziri nampitarori maaroni kípati. Íroora kameethaperotataitaatsine aríríka írípííyeyetairo íneshínonkayeyetairi apaata noshenínkapayeeni.

¹³ Íroñaaka nonkantemi eerokaite kaari noshenínkayeta. Naakatake jóvayeyetake notyaantajanorite nonkínkíthatakayaeyetaimi eerokaite píkaratzi kaari noshenínkata pí-pashinesatzi. Shírethara nonkantaventapiintanakyaaoro nantavaya.

¹⁴ Íroora nokokovatataitzirira ísamaneentayetaiyaaími noshenínkapayeeni, ari onkantya iravisakoshireyetaiyaaíri tsíkaríka íkaratzi írírori.

¹⁵ Tema jímanintaiyakerira írírori Pava, íroora opoñaantataikari jaríperoyetaari Pava maaroni osavíatzi. Írooma apaata aríríka íríríperoshireyetaiyaaíri Pava noshenínkapayeeni, onkempívaítyaaarora ímpírííntaatyeyeeími íkamayevetaka.

¹⁶ Íntsítyaa noshiyakaaventavakemíro: Tema okanta aparóni pathatsi, arira okantzitari eejatzí opítha. Jírokara oshiyakaaventachari: Tema írííyeyetaka etayetakarori novaisatziite ítasorentíshíretake, arira ínkempítayetaiyaaíri apaata ínkarate íncharínetaiyaaíri. Ínkempítayaaoro eejatzí tsíkaríka okanta ínchaparítha, arira okantzitari eejatzí oteva.

¹⁷ Jíroka oshiyakaaventari iroñaaka ínchaparítha, írííyetakera novaisatziite etayetakarori páirani. Oshiyakaaventachari oteva, írííyetakera noshenínkapayeeni júdíó zímáyeyetaísi iroñaaka. Tema kempívaítaka ínekayeyetakeromí íroka oteva, onkantya oshookatevatantayaaíri pashíne oteva jónsíríekayeyetakeri, kameetha onkantya oshooke okantakaarora oparítha. Íkaratzi oshiyakaaventzírí oteva jontarekayeyetakeri, írííyetakera atzíríite kaari noshenínkata.*

¹⁸ Írootakera eero arítanta pasagaaventashívaítya. Pínkínkíshíretero, eerokatakera oteva ínchato, eerokatake añaakayeyetzi oparítha.

¹⁹ Kempítaka ari pakakemí eerokaite, pínkantayeni: “Aña íchekayeyetakeró oteva okanta noshookatevatantaari naaka.”

²⁰ Ari okantavetari, íro kantamaitachari pínkínkíshíretero kempívaítaka írímími noshenínkapayeeni júdíó ínekatevayeyetakemí okantakaantzíro tera ínkempísante. Írooma eerokaite kaari noshenínkata, eerokayetake ímpoyaatapaakaríri okantakaantzíro paventaashíretaa. Tera aríte pírííperovaitashítya, aña píñaapínkíthateri Pava.

²¹ Tema Pava írí chékakerori etayetarori oteva, paamaventyara jímatáimíkari eejatzí eerokaite.

²² Ari píñííro kátsíma jínatzi Pava, íro kantacha neshínonkatanerí jínatzi eejatzí. Íkaratzi antzívaíshíreyetaíncharí jíñaayetakero ovana íkatsímátzi Pava. Írooma eerokaite, ari píñaapííntatyeeoro íríneshínonkayeyetamí eekeroríka póisokerotayeeori Pava. Írooma eeroríka póisokerotari, ari ínkempítakaantakemí oteva íchekayeyetakeri.

²³ Íkaratzi íchekatevayeyetakeri páirani, arítake írónsíríekayeyetairi eejatzí, aríríka írovashaantairo ítháinkaváitzírí Pava. Tema Pava kantatsí írímatero.

²⁴ Eerokáitera kempítakarori oteva pánkírénstíníro jontarekayeyetakeri pánkírénstíperoríkí. Óshékíra aríperotataite írooríka írónsíríekayeyetai otevapaperorí oponkítzíríjanoríkí írórí.

Ímpíyashíretakáitairí Ísraél-mírínkaite

²⁵ Íyekíite, nokoví píyotero kaari íkemathayeyetzi páirani onkarate íránteri Pava. Eero píkínkíshíreváitashíta arítakera píyotakeró maaroni. Añaayetakero iroñaaka íríkaiite noshenínka Ísraél-mírínkaite, zímátsíra kíshíretakayaeyetakeríri. Íro kantacha, onapáintatziira íroka írojatzí írímónkaratantakyaari ínkarate avísakoshíreyetaatsínérí kaari noshenínkata.

* 11:17 Ñaaventakotachari jaka pánkírénstí ashítarorí oparítha, ashítarorí oteva, írootakera íkantayeyetzírí “Ólívos.”

²⁶ Impoña, iravisakoshireyetai eejatzi Israel-mirinkaite. Arira okanta josankinatakoyee-takeri, kantatsiri:

Arira impoñeeya Sion-ki tsiparyaakoventaneri,

Iriira kantakaiyarone irovashaantantyaarori icharineete Jacob ithainkatasorentsivaitzi.

²⁷ Ari onkantya othotyaantyaari okaratzi antzimotavakaantsi, Naakatakeri aperotaironeri iyaariperonka.

²⁸ Tema irikaite nosheninka judío jimanintakero Kameethari Ñaantsi, ikempitakaantari iroñaaka Pava iri iisaneentane, ari okanta ineshinonkayetantaamiri Pava eerokaite. Iro kantacha Pava jiyoshiitzitakityaari nosheninkapayeeni, eekerora iriyaatatyete iretakoyetyaari, ari onkantya iriñaantyaarori tsika okanta ishinetakeneriri etayetanakarori novaisatziite.

²⁹ Tema aririka inkaimashiretante Pava, jineshinonkayetantzi. Eerora jovashaantziro.

³⁰ Pipyathayetzitakarira pairani eerokaite Pava. Ipoñaanaka nosheninkapayeeni ipiy-athatanakari, iroora opoñaantataikari jineshinonkayetaami eerokaite.

³¹ Irikaite piyathavaivetchari iroñaaka, aritake iriñaayetairo apaata ineshinonkayeetairi ikempitaayeezimira eerokaite iroñaaka.

³² Arira okantakari, joñaakantakero Pava maaroitentira apiyathavaiyetaka, arira ike-naakaakerori joñaakantantaarori ovana jineshinonkayetaitaki maaroiteni.

³³ Ovana nopampoyataikeri Pava jiyotanetziitataika, ikemathatziro maaroni. Tekat-sira iyoperoterone irantayeteri irirori, tsikarika inkantayetero.

³⁴ Jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantaitake:

¿Tzimatsima iyotzirori ikinkishiretari Pinkathari?

¿Tzimatsima impaitya materone inkaminayeri?

³⁵ ¿Tzimatsima impaitya omapokakerine impanakerimi irirori, aña iriitataikera etakarori ipayetantataike?

³⁶ Iriitakera Pava kantakaantarori otzimayetantari tsikarika opaiyeteri, iriitakera poñaakaantayetarori, iriitake ashitarori. Arira irashi irovaitaatyeeeroni ifiaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

12

Onkarate irantayeteri kempisantzinkariite

¹ Iyeekiite, aritakera jineshinonkatakami Pava, nokovakotzimi pishineventaiyaari eeroka, pinkempitaiyaarimi ikantara piratsi ipometayeetziniriri. Tera poshiyakota-jaantyaari piratsi, aña pañaapiintayetai eerokaite pintasorentsishireyetai, irootakera onimotzirori Pava. Tema arira okantataitara ikoviri Pava añaapinkathayetairi.

² Eero pikempitakovaitashitari oavisatziite. Aña iri Pava pishinete irovakerashire-takaimi. Ari onkantya piyotantaiyaarori ikovakayimiri, kameethatzimotzirori, onimotzirori, othotyaanetchari okameethatzi.

³ Iriira Pava neshinonkataanari naaka okanta niyotaaayetantaamiri, irootakera nokantantamiri: Eero pikempitakaantashivaita eerokatake iriiperori. Aña pinkinkishiretakotya kameetha eeroka. Ari onkantya pimatantyaarori ikovakayimiri Pava eekero piyaatatyepavantaanakyaari.

⁴ Pinkinkishiretakotero tsika akantayetara avathaki. Tema tsikara akantavathayetara, iroora antakaayetairori opaiyetarika.*

⁵ Aakayetakera joshiyakaaventyeetzii aventaashiretaarira Cristo. Akempivaiyetaa aakami ivatha Cristo. Okantavetaka anashitaiyavetaka aparopayeeni, iro kantacha aparoni akantaa, kempivaitaka ovithaavakayaetaatyaami.

⁶ Maaroni aakaite itasonkaventyetakai onkantya amonkaratantyaarori antayetairi. Tzimatsirika aparoni kamantantanneritanaatsiri, irantayetero ikovakairiri Pava, eekerora iraventaaperotanakityeeyaari.

⁷ Tzimatsirika aparoni ampitakotantanaatsiri, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni iyotaanetantanaatsiri, irimonkarayero irirori.

⁸ Tzimatsirika aparoni minthatanekantachari, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni pashitantanetchari, ipantaperotai osheki. Tzimatsirika aparoni jevatakan-tanaatsiri, irishirethaventyaaro irantavaire. Tzimatsirika aparoni neshinonkatantanaatsiri, kimoshirera inkantya imonkarayetairo.

⁹ Ontzimatyete petakotantaiya kameetha, eero pamamenavaita. Samaneenta povairo kaariperori, irooma kameethari kiso povanairo.

* **12:4** Okempitaty okitsi irootake jamenayeetantari, irooma kempitansi irootake ikemayeetantari, irooma paantentsi irootake jovayeetantari, irooma akotsi irootake joirikayeetantari, irooma kitzitsi irootake janiyeetantari.

¹⁰ Pinkamaityaaro petakoyetantya, pinkempitakaantero petakotyaarimi pirementzi okarikiini. Piñaapinkathayeteri pashine.

¹¹ Shiretha pinkantayetya, eero piperavaita pantavaitaineri Avinkatharite.

¹² Kimoshire pinkantya poyaakoneenteri Cristo. Amavevaitane pinkantayetya aririka piñaayetero pomerentsizimotyamine. Piñaañaatapiintai.

¹³ Ontzimatyepimpashiyetayaari okovityiimovaitari itasorentsitakaitari. Poimaan-tapiintayetai pipankoki.

¹⁴ Pamanakoyetairi ovatsinaavaitzimiri onkantya irineshinonkayeetantaiyaariri irirori. Eero pipiyatari.

¹⁵ Pintsipatyaari pinkimoshirete ikaratzi kimoshirevaitatsiri. Pintsipatyaari piraavaitya ikaratzi iravaitachari.

¹⁶ Aapatziya pinkantavakaayetaiya. Eero pimaninantavaitzi, aña ontzimatyepintsipatyetaari kovityaavaitatsiri. Eero pikempitakaanashivaita iyotaneri pinatzi.

¹⁷ Tzimsirika aparoni ovaariperovaitemiri, eero pipiyatari. Poñaakantero eeroa tampatzikatzimoterine atziriite.

¹⁸ Pinkyaaryooventapiintairo pisaikayetantaiyaari kameethaini.

¹⁹ Netakotané, eero pipiyakoventashivaita eeroa, aña pashitakaiyaari Pava iri piyakoventyaamineri. Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ikantzi Avinkatharite:

Naakatakera ovasankitaantatsine,

Naakatakera piyakoventantachaneri.

²⁰ Aririka intasheneente piisaneentane, pimperi irovarite. Aririka irimireneente, pimperi imire. Aririka pimatayetanairo iroka, oshékira impashiventanakya irika iriñaakerorika pantakeri.†

²¹ Paamaventyaara oitsinampaimikari kaariperonkantsi. Aña iro aritatsi pimatapiintanairo kameethari onkantya pinkitsirinkantyaarori kaariperori.

13

¹ Ontzimatyepinkempisantayetaari eeroakaite pinkathariventzimiri pinampiki. Tera impinkatharentsivaitashitya irirori, aña Pava kantakaarori okanta ipinkatharentsitantari.

² Intzimerika aparoni kovatsineri irimaimanevaiteri pinkatharentsi, okempivaitakarora iriimi Pava imaimanevaitake, irootakera irovasankitaantaityaari.

³ Ikaratzi antayetzirori kameethari, tekatsira ompaitya intharovakaantavaiyaariri pinkatharentsi. Iriima antayetzirori kaariperori, iriira tharovakaavaiyaarine. Ari okantari, pantzirorika eeroa kameethari, eero pitharovakaavaitashitari pinkatharentsi, aña iriitajaantake tharomentaiyamine.

⁴ Tema iri Pava kantakaarori ipinkathariventantari irikaite onkantya inkempoyaaventyaamiri. Aririka pantero eeroa kaariperori, ontzimatyepintharove, tema te amenaashivaita otzimimoyetziri irosataamento. Tema iriitakera Pava kantakaarori ipinkathariyantari irikaite, irijatzira Pava kantakaiyaarone irovasankitaakaantyaariri kaariperoshireriite.

⁵ Irootake pinkempisantantyaariri irikaite. Iro kantacha tera intaani pintharovakaiyaari jimashirenkata. Aña irootataike tampatzikatatsiri pimayetairo iroka.

⁶ Irootakera pimpinatantyaariri ikovakoyetzimiri jevaventzimiri pinampiki, iro iriñaantyaari irirori, tema jimonkaratatziiro ikoviri Pava.

⁷ Ontzimatyepimpinayetaari maaroiteni pinkatharijanorentsi, eejatzi ikaratzi kempoyaventantatsiri nampitsi. Ontzimatyepinkempisantayeteri, ñaapinkatha poveri.

⁸ Eero piñaashintsiventavaitaro pireevetante, aña piñaashintsiventaiyaaro petoktavakaayetaiya. Tema itzimirika etakotantachari, imonkaratatziiro Ikantakaantaitane.

⁹ Jiroka josankinayeetakeri Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pimayempitzi. Eero povantzi. Eero pikoshitzi. Eero pithaiyakotanta. Eero pinveshivaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki pashine ikantakaantaitakeri. Iro kantamaitachari jirokara irooperotajaantatsiri ikantakaantaitakeri, kantatsiri:

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaanantyaari petakotapiinta eerokara.

¹⁰ Opoñaantari irooperotajaantzi iroka ikantakaantaitane, irootakera apatotziri maaroni ikantakaantayeetakeri. Tema itzimirika etakotaariri isheninka, tera irovaariperovaitari.

¹¹ Ontzimatyeeera amatapiintairo iroka, tema irootaatsi avisakoshiyetai. Okempivaitakarora iroñaaka amaayetatyeeemi, iro kantacha ontzimatyepinkakiyetai.

† 12:20 Kantakotachari jaka "oshekira impashiventanakya" iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi "povaampateneri iitoki osheki paampari."

¹² Tema irootaintsi onthonkaiya tsirenikiri, iro onkitainkatai. Irootake ovashaantantyaarori antayetziro kaariperori, okaratz jantapiintayeetziri tsireniriki. Aña iro aritatsi ankempitakaantairo ankithaatakotatyeyearomi ampiyakoventantyaari,

¹³ onkantya antayetantyaarori kameethari okaratz jantayetapiintaitziri okitainkatzi. Ari onkantya eero aniyavaitanta, eero ashinkivaitanta, eero amayempivaitanta, eero antantayetaro kamaaroyetatsiri, eero amaimanevaitavakaanta, eero asamavakaantavaita.

¹⁴ Poshiyakotaiyaari Avinkatharite Jesucristo, pinkempitakaanteri iriimi pinkithaatakotaiya. Eero pantashivaitaro okaratz pinevetashivaitari.

14

Eentashiretaneri

¹ Ontzimatyepaakameethayetairi eentashireyetatsiri. Eerora pamamenavaitaro iroka onkantya piñaanaminthatashivaitantyaari.

² Okempitatyepa, tzimayetatsi kempisantzinkari kinkishiretachari kantatsi irovayetyaaro tsikarika opaiyetarika. Iro kantacha tzimatsi pashine eentashireri, intaani jovayetaro pankirentsi.

³ Irika kempisantzinkari ovayetarori tsikarika opaiyetarika, eero imanintavaitziri pashine kaari ovayetyaarone. Ari inkempitzityaari kaari ovayetyaarone eero imanintziri pashine ovayetarori, tema Pava te irimaninteri irirori.

⁴ ¿Kantatsima inkisathayeeteri nampirentsinentsi? Eerora, tema iri kisathatajaanterine itzimi onampitariri, irijatzi tharomentyaarine. Ari okantari, tema Pava iri onampiyetariri maaroiteni ovayetarori tsikarika opaiyetarika, irijatzi tharomentyaarine.

⁵ Jiroka oshiyarori, tzimayetatsi kempisantzinkari omairentantarori kitaite. Tzimayetatsi pashine kaari ompashinetzimoteri kitaite. Ontzimatyepa inkinkishiretakoyetaiya maaroni, te arite irotzitzikayeteri pashine opaitarika ikinkishiretari.

⁶ Itzimi ñaapinkathatziro aparori kitaite, iriitajaantakera Avinkatharite iñaapinkathatzi. Ari okempitzitari eejatz, itzimirika ovayetarori maaroni tsikarika opaiyetarika, iri Avinkatharite iñaapinkathatzi jovayetarori, tema ipaasonketapiintatziiri. Ari ikempitari itzimi pinkayetzirori ovaritentsi, iri Avinkatharite iñaapinkathatzitaka ipaasonketapiintziriira.

⁷ Tera añaaminthavaitashitya aakaite, tera ankanaminthavaitashitya eejatz.

⁸ Eenirora añaayetzi, iriitakera Avinkatharite añaaimoyetari. Aririka ankamake, iriitakera eejatz Avinkatharite ankanimote. Arira okantari, iriitake Avinkatharite ashitapiintairi eenirora añaayetzi, ari okempitzitari eejatz aririka ankanamayetake.

⁹ Tema irootake itzimajaantakari Cristo, ikamimotantake, ari okanta jashitapiintantairi eenirora añaayetzi, aririka ankanamayetake eejatz.

¹⁰ ¿Opaitama pikishimatantariri pisheninka? ¿Opaitama pimanintantariri eeroka? Aña iriira Cristo intzime amenakoyetantaatsine maaroni apaata.

¹¹ Tema iro josankinatakoyeetakeri, kantatsiri:

Jiroka ikantakeri Avinkatharite: “Maarointenira irotyeerovayeetai iñaapinkathayeetaina. Omaperora.”

Aritakera intharomentayetairi maaroiteni Pava.

¹² Aripaitera ankinkithatakotaiyaari maaroiteni aakaite janta Pavaki.

¹³ Irootake ovashaantantyaarori akishimatavakaayeta. Aña ontzimatyepa ankantashireyete: “Eero nokantzimoneentakaavaitari pashine ‘nirentzitari,’ notzikashirevaitzirikari.”

¹⁴ Niyotzi naaka tera inthañaapithatantyaaro Pava ovayetyaaro opaiyetarika. Iro kantacha, tzimatsirika kinkishirevaitachane aritatsi impinkavaitayeete, irimatero impinkavaite irirori.

¹⁵ Aririka poñaakyaari pashine kempisantzinkari povayetyaaro otzimi ipinkiri irirori, tera petakoshiretyaari. ¿Aritatsima pinkantzimoneentakaiyaari pashine okantakaantziro povamatsitaro ovaritentsi? ¿Pikovatziiima povaariperoshiretari irika? Irijatzira irika kempisantaneri, ikamimentakeri Cristo eejatz.

¹⁶ Arira okantari, te arite poñaakayeteri povayetari pikinkishiretari eeroka kameethari onatzi, impoña inkantayetemi: “Jantakero irika kaariperori.”

¹⁷ Aakaite akarayetzi ipinkathariventayetai Pava, te iro kovaperotajaantachane okaratz avayetari, okaratz amireyeteri eejatz. Aña iro kovaperotataitachari antampatzikashireyetai, asaikayetai kameetha, ankimoshireyetai, tema iriitake kantakaantakerori Tasorentsinkantsi.

¹⁸ Itzimirika matanairori iroka jantavaitaineri Cristo, aritake irinimotakaakeri Pava, ari inkempitayeriri eejatz atziriite ari irakameethatakeri.

¹⁹ Ari okantari, ontzimatyepantapiintayetairo kantakaantzirori isaikantayeetari kameetha, kantakaanterone intharomentashiretavakaantayeetyaari.

²⁰ Aririka pinkokovavaite povayetyaaro opaiyetarika, paamaventya paparatzirokari okaratzi jimonkaratakeneriri Pava pashineete kempisantzinkari. Tema te onthañantsitya ovayetari. Iro kantacha itzimirika ovayetarori opaiyetarika impoña inkantzimoneentakaakyaari pashine, jantakero kaariperori irika.

²¹ Tera apantyaaro pinkantzimoneentakaavaiyaari “pirentzitari,” okantakaantziro povayetari vathatsi, pimireyetro kachori, pantayetziro opaiyetarika.

²² Iroora apantaperotarori piyotakoshiretai eeroke, intaanira Pava iyotakotaimirone iroka. Intzimerika kaari eentashireventavaitairone iroka, aritakera irimatairo inki-moshireyetai.

²³ Iro kantacha itzimirika eentashirevaitatsine, aririka irovakyaaro opaiyetarika, ari onkempitzimotaiyaari jantakero kaariperori. Tema tera irantairo okaratzi jiyotakoshirevetaari, kaariperora onake iroka.

15

¹ Aakaite kempisantzinkari aavyaashireriite, ontzimatyepantsinampashiretzimoyetairi eentashireyetsiri, tera intaani antayetro okaratzi onimoyetairi aakaite.

² Ontzimatyepantayetairo okaratzi onimoyeterine asheninka, onkarate minthashiretakaiyaarine irantayetairo kameethari.

³ Irootakera jantakeri Cristo, te inkovakovatero otzimi onimoterine apaniro irirori. Tema josankinayeetakeri, kantatsiri: Ikaratzi kaviyavaitemiri eeroke, irijatzi kaviyitakanari naaka.

⁴ Tema maaroite osankinatokotainchari pairani, kempitakarori iroka, josankinayeetakeri iriyotaayeetairo. Ari okanta iroka Osankinajanorentsi, iro kantakaarori añaaantarori atsinampashirevaitzi, iro tharomentashiretakairi oyaakoneentantari.

⁵ Iriitajaantake Pava kantakaarori añaaantarori atsinampashirevaitzi, irijatzi tharomentashiretakaineri. Osheki nokovakotapiintakeri inkantakaiyaaro onkantya paakameethatavakaantyaari, maaroiteni pinkempitakotaiyaari ikantara Cristo Jesús.

⁶ Onkempivaityaaro arimi pintsipatavakaiya maaroiteni eeroke pimpanthaaventeriri Pava, itzimi ashtariri Avinkatharite Jesucristo.

Ikinkithayeetaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine

⁷ Tema osheki jaakameethayetai Cristo aakaite, eejatzi pinkempitaiya eerokeite, paakameethayetairi pashine atziri, tema ari onkantya iriñaaipinkathayeetantyaariri Pava.

⁸ Irootake nokantapiintakeri: Iri Cristo jotyaantaitakeri irantavaiventeriri nosheninkapayeeni judío. Iro jimatantakarori iroka onkantya iriñaaantayeetyaaro omaperotatya okaratzi ishinetakeriri Pava pairani avaisatziite.*

⁹ Irojatzira jantakeneriri ikaratzi kaari nosheninkata, ari okanta jiñaaipinkathayetantyaariri iriroriite, jineshinonkayetairi Pava. Jiroka josankinayeetakeri, kantatsiri: Notharomentaventaime janta isaikayetzi kaari nosheninka.

Nompairyaayetaime nompanthaaventaime.

¹⁰ Jiroka ikantzitaitakeri eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaina eerokeite pintsipayetaiyaari jashiyetaari Pava.

¹¹ Ikantaitake eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaiyaari Avinkatharite.

¡Maaroiteni atziriite pintharomentaiyaari!

¹² Ipoña ikantake eejatzi Isaías-ni:

Ari intzimake incharinentyaari Isaí.

Iriitake pinkathariventairine pashinesatzi atziriite.

Iriitakera iroyaakoneentairi kaari asheninkata.

¹³ ¡Iri Pava tharomentakaiyamine, iri kameetha saikakaayetemine pikempisantairira! Tema iri kantakaiyaarone oyaakoneentantyaariri. ¡Iri Tasorentsinkantsi kantakaiyaamirone onkantya poyaakoperotantyaariri!

¹⁴ Iyekite. Niyotzi naaka omapero pineshinonkayetavaka eerokeite, iyotaneperori pinayetzi, pimatakero piyotavaakayetaka.

¹⁵ Iro kantacha, nosankinatziimiro iroka noshintsithatziimiro onkantya eero pipeyakotantaro. Tema ikaminthaayeperotaimira Pava,

¹⁶ jotyaantaana noñaaventaineri Jesucristo ikaratzi kaari nosheninkayeta. Nokinkithatainerira Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava, okempivaityaaro naakami

* 15:8 Iri ikantakoyetzi jaka “judío-payeeni” itzimi ipaiyeetzi “tomeshitaari.”

omperatasorentsitaari. Iriima kaari nosheninkata, iriiyetakera kempivaitakarorimi jashitakaayeetariri Pava, namayetainerira Pava iroora ookimotaariri. Iriitakera Tasorentsinkantsi materone irovatampatzikashireyetaari.

¹⁷ Okaratzí jantakaanari Cristo Jesús, kantavetachara nonkantakaaperoventyaaroni naaka, noñaaventero okaratzí nantavaitaineri Pava.

¹⁸ Iro kantamaitacha, intaani noñaaventairo okaratzí jimatakaayetakenari irirori Cristo. Tema noñaayetakeri kaari nosheninkata ikempisantayetairo okaratzí noñaaventayetakeneriri, okaratzí nantavaitzimotakeri.

¹⁹ Iri Tasorentsinkantsi pakenarori shintsinkantsi okanta notasonkaventantakari, iro nomayetantakarori kaari iñaapiintayeetzi pairani. Ari okanta nomatantakarori nokinkithatairo Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Cristo netanakaro Jerusalén-ki, ipoña nokenayetanake irojatzí Ilirico-ki.

²⁰ Ari okanta nokovantakari noñaaventero Kameethari Ñaantsi janta tsika te inkemakoyeero ivairo Cristo. Tera intaani nonkove niyaatero tsika janta jimayeetakero ikinkithatakaantaitzi.

²¹ Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:
Ari iriñeeri nampiyetarori janta tsika te iriñaaventaiteeri irika.
Ikaratzí kaari kemakoyeterine, ari inkemathatakotairi.

Ikovake Pablo iriyaatero Roma-ki

²² Irootake kaari okantanta niyaate pisaikaiyini eerokaite, okantavetaka osheki nokovapiintavetaka.

²³ Iro kantacha iroñaaka aritake nomatakero, tema tekatsi nantayetanairi jaka nampitsi-iteki, aritake oshekitake osarentsi nokovapiintavetara nareetyaamimi.

²⁴ Aririka niyaaminthatakeri España-ki, arira nokoviri nareetanakyaamiri pinampiki. Aririka nosaikimovaitanakemi janta, nokovi pampitakotena potyaantena España-ki.

²⁵ Iro kantacha, netapaintyaaro niyaate Jerusalén-ki nampitakoyeteri janta itasorentsitakaitaire.

²⁶ Tema irikaite Macedonia-satzi, ipoña Acaya-satzi, jotyaantaiyakena iriroriite kireeki onkantya nompantyaariri kempisantzinkariite ashinonkainkari nampiyetarori janta Jerusalén-ki.

²⁷ Iriiyetakera kovashiyetaincha impashitantayetya, tekatsira shintsiventerine. Okempivaitakaro irikaite impinakoventatyeyyaami ikempisantakaakeri irika kaari isheninkata.

²⁸ Aririka nomonkaratakero nompayetakeri Jerusalén-satzi ikaratzí jotyaantayeetakeneriri, aripaitera navisanakeri pinampiyetarora eerokaite niyaatera janta España-ki.

²⁹ Niyotzi iri Cristo tasonkaventatziitaineri aririka nareetakyaami janta.

³⁰ Iyekiite, nokovakotzimi piñaañaatakoyetapiintena eerokaite, pinkempitakotyaanaro tsika nokantapiintziro naaka. Iro nokovakotzimiri, niyotzira piñaapinkathatziri eerokaite Avinkatharite Jesucristo, iri Tasorentsinkantsi kantakaamirori petakotantakanari.

³¹ Pamanakotena eero jaakaantantana thainkashireri nampiyetarori Judea-ki. Pamanakoyetena onkantya iravakoyeetantyaanarori kameethaini ipakaantayeetziriri itasorentsitakaitane Jerusalén-satzi, iro onimoyetantyaariri iriroriite.

³² Ari onkantya nonkimoshiretantaari niyaatera pisaikaiyini eerokaite, irirorika Pava kovakaakenarone. Arira nomakoryiimovaitaiyemine eerokaite.

³³ ¡Onkamintha iri Pava tsipashiretyaamine, iri kameetha saikakaayetemine! Ari onkantyaari.

16

Jovethayeetari atzirite

¹ Iroora Febe aanakerone iroka osankinarentsi. Iro nokempitakaantaa iroomi notsiro. Osheki antavaitake iroori japatotapiintayeetaka janta Cencrea-ki.

² Paakameethatavakero iroori, irootake jashitaari eejatzi Avinkatharite, aritzi paakameethatero pikempitapiintziri paakameethatziri pashine itasorentsitakaitairi. Pampitakoyetero ompaityaarika onkovityaayete. Tema osheki ampitakoyetake iroori. Ari okempitakenari naaka eejatzi osheki ampitakoyetakena.

³ Povethatyaanaro Priscila ipoña Aquila. Irooyetake tsipayetakanari nantavaitziniri Cristo Jesús,

⁴ irootake shineventakanari ovavisaakotakena. Osheki nopaasoonketakero irokaite, ari ikempitayeetakero pashinesatzi kaari nosheninkayeta ikaratzí apatoyetapiintachari pashineki nampitsi.

⁵ Povethatyaanari eejatzi ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. Povethatyaanari eejatzi netakotane Epeneto, tema iri etanakarori nokempisantakairi Cristo janta Acaya-ki.

⁶ Povethatyaanaro María, otzimi antavaiventakemiri osheki eerokaite.

⁷ Povethatyaanari Andrónico, ipoña Junias nosheninkapayeeni jinatzi, iri tsipayetakanaari jashitakoyeetana. Iriiyetake etakoro ikempisantzitaka tekeramintha naaka, irijatzi jiñaapinkathayetakeri otyaantajanoriite.

⁸ Povethatyaanari netakotane Amplias, itzimi jashitaari Avinkatharite.

⁹ Povethatyaanari Urbano, itzimi karatapiintakenari nantavaitziniri Cristo Jesús. Povethatyaanari netakotane Estaquis.

¹⁰ Povethatyaanari Apeles, itzimi jaakameethatakeri Cristo. Povethatyaanari maaroiteni itzimi saikavankotziriri Aristóbulo.

¹¹ Povethatyaanari nosheninka Herodión. Povethatyaanari saikavankotziriri Narciso, ikaratzi inampishiretantaari Avinkatharite.

¹² Povethatyaanaro Trifena, oפוña Trifosa. Irootake tsipatakanari nantavaitziniri Avinkatharite. Povethatyaanaro netakotane Pérsida. Irojatzi notsipatakari nantavaitziniri Avinkatharite.

¹³ Povethatyaanari Rufo, itzimi jiyoshiitairi Avinkatharite. Povethatyaanaro eejatzi iriniro, otzimi nokempitakaantari naaka iroomi noniro.

¹⁴ Povethatyaanari Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, ipoña ikaratapiintayetziri iriroriite, itzimi apaiyetziri iyekiite.

¹⁵ Povethatyaanari Filólogo, Julia, Nereo ipoña iritsiro, Olimpás, ipoña maaroiteni ikaratzi tsipayetari iriroriite apaiyetziri itasorentsitakaitane.

¹⁶ Etakora pinkantya povethatavakaanaia. Jovethayetami eerokaite maaroiteni itzimi apatoventapiintakariri Cristo jaka.

¹⁷ Iyekiite, jiroka nokovakotzimiri: Paamaventyaari ñaanaminthatavakaachari itzimi otzitzikamentavakaarori jiyotaayeetakemiri pairani. Eerora pikempiyayetari eerokaite.

¹⁸ Aña okempivaitakaro atziritanakityeemi “Inevvaitashitane,” iro omperatanakyaarinemi. Tema kaarira Avinkatharite Jesucristo omperayetanaiaaarinemi. Iriiyetakera nintathayetashitariri eentashireriite jamatavivaizirira.

¹⁹ Nokemake naakaite kameetha pikantaiyani eerokaite, te pipiyathavaita, irootake oimoshirenkakenari. Nokovi naaka pinkameethashireperote, onkempivaityaaromi te piyoyetaajateromi okantakota kaariperori.

²⁰ Iriira Pava saikakaayetaimineri kameetha, irootaintsira inkantakaiyaaro pinkitsirinkantyaariri Satanás, onkempivaityaaro povichoryaatyeerimi paatzikakeri. ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo!

²¹ Jovethatami Timoteo, itzimi tsipatanari nantavaiziti, eejatzi nosheninkapayeeni Lucio, Jasón, ipoña Sosípater.

²² Naakatakera Tercio itzimi osankinayetziniriri Pablo. Naakatake eejatzi ovethatami, naaka jashitayeta eejatzi Avinkatharite.

²³ Jovethatami Gayo. Arira nosaikiri iroñaaka ipankoki. Jovethayetami eejatzi ikaratzi nampiyetarori jaka. Jovethatami Erasto, itzimi oviriri kireeki ashitari nampitsi. Jovethatami eejatzi Cuarto, itzimi apaiyetairi iyeki.

²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi maaroiteni Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantyaari.

Ovekaraantaro tharomentaantsi

²⁵ Thame antharomentaiyaari iroñaaka matzirori inkempoyaaventayetakemi, ari onkantya pinkyaaroyoventapiintantyaarori Kameethari Ñaantsi okaratzi ñaaventakotziriri Jesucristo, tsika otzimi kaari ikemathatapiintayeetataka pairani.

²⁶ Iro kantacha, joñaakayeetantaa iroñaaka jiyotaantayeetakera maaroiteni nampitsiki, onkantya inkempisantayeetantyaari eejatzi janta. Irootajaantakera josankinatakaayetakariri kamantanserieri irika Pava, Kañaneri.

²⁷ Thame antharomentaiyaari apanirotatsiri Pava, Iyotanageri. Tema iriira Jesucristo kantakaiyaarone ankantaitantyaarori antharomentaiyaari. ¡Ari onkantyaari!

Jetakari Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimirori iroka osankinarentsi. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori, ikaimashiretakena. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatziro. Iriitake nokempitakaantairi iyeki.

² Eerokara nosankinayetzini pikaratzi papatoventaari Pava janta Corinto-ki, pikaratzi jovatampatzikashireyetaimi Cristo Jesús. Iriira kaimashireyetaimi pitasorentshireyetaantairi, pikempitaari pashineete nampiyetarori tsikarika janta, pairyaapiintayetairiri Avinkatharite Jesucristo, tema irijatzi Pinkathariventairi eejatzi irirori.

³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ipaasoonketakaitziri Pablo itasonkaventantaitzi

⁴ Nopaasoonketapiintzirira naaka Pava, tema iniroite ikaminthaayetaimi, itsipashiretakagaamiri Cristo.

⁵ Irijatzi kantakaarori piñaaventapiintantaariri, okanta piyotakoperotantaariri eejatzi.

⁶ Irootakera poisokeroyetarori okaratzi netakari noñaaventakemiri Cristo.

⁷ Pikantakara poyaaventari impiye Avinkatharite Jesucristo, tekatsi kovityiimotemine itasonkaventzimira onkantya pantavaitantyaaniriri irirori.

⁸ Iriira kantakaiyaarone pinkyaaryooventantyaariri irojatzi impiyantakyaari, ari onkantya eero otzimanta ompaitya iriyakoventapaimiri irirori.

⁹ Oisokero jovimi Pava, iriitake kaimashireyetaimi okanta paapatziyantaariri Itomi, Avinkatharitera Jesucristo.

¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo?

¹⁰ Iyekiite, noshintsithatemi nompairyeeeri Avinkatharite Jesucristo. Nokovakotzimi paapatziyavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantyaami pikinkishiretaneete, eero pikantavakaamentavaitaro ompaiyetyaarika.

¹¹ Tema nokemakeri isheninkamirinkaite Cloé ikantapaakena te paapatziyavakaa kameetha.

¹² Tzimatsi pitsipayetari janta kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantsi naaka Apolos.” Pashine kantatsi: “Iri nokempisantsi naaka Pedro.” Tzimatsi pashine kantayetanaintsiri: “Nokempisantziri naaka Cristo.”

¹³ ¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo? ¿Naakatakema paikakotzimentakamiri? Tema poviinkaayetakaranki eerokaite, ¿Naakama ipairyeeetake, inkantaite: “Poviinkatzimentaari Pablo?”

¹⁴ Iroora nopaasoonketantariri Pava okamintha te naaka oviinkaayetemine. Intaani noviinkaamatsitakeriranki Crispo, itsipatakari Gayo.

¹⁵ Iroora eero itzimanta janta kantashivaitachaneri iroñaaka: “Noviinkatzimentakari Pablo.”

¹⁶ ¡Jaa! Irijatzira noviinkaatzitakariranki Estéfanos, notsipataakeri isheninkamirinkaite. Tera nonkinkishiretero tzimatsirika pashine noviinkaataakeri janta.

¹⁷ Tera iro irotyaantantyaanari Cristo noviinkaataante, año jotyaaantakena nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi. Tera nonkempitakotapaakyaari iyotaneri noñaaventayetzirora. Tema te nonkove amenaashivaityaaro irooperotataitzira ipaikakoyeetakeri Cristo.

Iri Cristo, ishintsinka Pava, iriyotane eejatzi

¹⁸ Tema aririka ankinkithatakaavetyaari kaari oshiretachane tsika ikanta ipaikakoitakeri Cristo, ikempitakaantai masontzishireri anatyeeemi. Iroora aakaite avisakoshiretaari anai, ayoyetai omaperotatya joñaakantakero ishintsinka.

¹⁹ Tema josankinatakoyeetzitakari kaari oshiretachane, ikantaitake:

Naapithateri iriyotane ikaratzi iyotanevetachari.

Nompeyapithateri ikinkishiretane ikaratzi kinkishiryaaavetachari.

²⁰ ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotaneri? ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotzinkari ikaratzi iyotaantashivaitarori irooperotzimotziriri iroñaaka iriroriite? Año Pava jimasontyaayetairi iroñaaka irika osavisatziite, ikaratzi iyotanevetachari pairani.

²¹ Tema irikaite iyotanevaitashitachari, tera irimatanetero iriyotairi Pava. Iroora Pava matanetzirori jiyotaneta, onimotakeri irirori jovavisaakoshireyetairi ikaratzi kempisantañaanetairiri, okantavetaka itzimayetzi okempitzimovetakari masontzishirenkantsi onatzi ifñaaneka Pava.

²² Aririka iriñeero nosheninkapayeeni judío intasonkaventantayeete, iroora inkempisantanayetyaari iriroriite. Iriima griego-thatatsiri, aririka inkemayeteri ikempitakaan-tari iriroriite iyotaneri inatzi, iriitakera inkempisantanayeteri.

²³ Iroora naaka, nokinkithatakotanairi Cristo tsikara ikanta ipaikakotzimentantaka. Irootake okompitzimotantakariri nosheninkapayeeni. Iriima griego-thatatsiri ikempitakaan-takena nomasontzishirevaitatyeemi.

²⁴ Iro kantamaitachari aakaite, ayotaiyini joñaakantairo Cristo Itasorenka Pava, eejatzi iriyotane. Irojatzi jiyoyetairi maaroni ikaimashireyetairi Pava, onkantavetakya Judío-rika inatzi, kaaririka Judío, maaroni.

²⁵ Tema Pava janayiri jiyotanevaitashitari atziriite, okantavetaka irika atziriite okempitzimovetakari masontzinkantsi onatzi ikantayetakeri Pava. Tema Pava janayiri atziriite otzimimotziri ishintsinka, okantavetaka irika atziriite okempitzimotakari te aavyaan-tanete okaratzi ikantavetakari Pava.

²⁶ Iyekiite, ontzimatyepikinkishiryaakotavakero tsikarika pikantaiyani eeroka pairani tekera inkaimashiretaitemiita. Tera intzimaperote iyotaneri pikarataiyini, te intzimaperote piijevarite, te intzimaperote iriiperori pinkathariventzimiri.

²⁷ Iro kantacha Pava jiyoshiiyetairi ikempitakaanvetakari atziriite masontzi jinatzi, ari onkanta irovashiventaantaiyaariri apaata iyotanevaitashitaneri. Jiyoshiiyetairi eejatzi ikempitakaanvetakari kaari aavyaavaitaneri, ari onkanta irovashiventaantaiyaariri apaata iriiperoriite.

²⁸ Arira ikenakaakerori Pava jiyoshiiyetantaariri imanintaminthatane atziriite kaari iriiperotzimoyeterine. Arira okanta opoñaantaari iroñaaka ineveyeetaaro okaratzi imanintaveetakari.

²⁹ Ari ikenakairori Pava eero itzimanta impaitya asagaaventavaitachaneri.

³⁰ Iriira Pava tsipashiretakagaamiri Cristo Jesús, tsika itzimi jotyaaantairi irirori iriyotanetakaayetaiyaami, irovatampatzikashireyetaimi, irovameethashireyetaimi. Iri pinakoventaimi pisaikashivaiyetantaari.

³¹ Irootakera josankinatziyeetantakarori pairani, kantatsiri: Tema tekatsi apantyaaronne irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaiaaro jantayetziri Avinkatharite.

2

Iñaaventayeetairi Cristo ipaikakoyetakeri

¹ Iyekiite, niyaapaitetakeranki naaka nareetami noñaaventantyaamiriri Pava, tera nonkempitakotapaakyaari iyotanevaitashitaneri, te nonintathavaitashitapaakyaami.

² Aña intaani nokovakitatainakero noñaaventapiintanaaimiri Jesucristo, ipaikakoyetakeri.

³ Te noñeero onimotena kameetha nosaikimoyetakemi, aña tharovashire nokantaka.

⁴ Ari okanta te okitsirinkantaperotantami noñaaneyetakari, te oshiyaro iñaane iyotanevaitashitaneri. Iro kantacha okaratzi noñaaneyetakari, omatakero oñaakantakeri Tasorentsinkantsi, oñaakantakero ishintsinka.

⁵ Arira okantakari, iroora ishintsinka Pava ikempisantakaanakamiri, kaarira iriyotane atziriite matakayemirone.

Itasorenkara Pava oñaakantayetzirori

⁶ Iro kantamaitacha, aririka ankinkithatakaayeteri antakishiretaneri, arira aritziri añaaventakoteneri iyotanetaantsi. Iro kantacha iroka iyotanetaantsi, tera oshiyaro okaratzi jiyotanevaitashitari osavisatzi, okaratzi jiyotanevaitashitari pinkathariyevetachari iroñaaka. Tema eero ikantaitatyaani irikaite.

⁷ Aña iroka iyotanetaantsi noñaaventziri naaka, tera iriyotakoperoyeetero pairani. Okempivaetakaro iromanayeetatyeeeromi. Irootakera ikovitataikari Pava, ari onkanta añaayetantaiyaarori apaata irovaneenkaro.

⁸ Irikaite pinkathariyevetachari iroñaaka, tekatsira aparoni iyotakoperoterone iroka iyotanetaantsi. Arimi iriyotakeromi, eeromi ipaikakotakozimiri Avinkatharite, otzimimoperotataiziri irovaneenkaro.

⁹ Iro kantamaitachari, iroora josankinatakoyeetzitakari pairani, ikantaitake:

Okaratzi ishinetakeneriri Pava etakoyetaariri irirori, Anaaperotataiziro jokitapiintaitari, ikemapiintaitziri, Anaaperotataiziro okaratzi añaamampyaavetakari.

¹⁰ Irooma aakaite, jotyaantakairi Itasorenka Pava onkantya iriyotakaantairori. Arira ikantari Tasorensinkantsi, jiyotakaaperotakagairi Pava.

¹¹ Tema tekatsi materone iriyoteneri ikinkishiretane pashine atziri, apaniro jiyotziro ishireki irirori. Ari ikempitari eejatzi Pava, tekatsi iyoteneri ikinkishiretane, aña apaniro jiyotziro irirori ishireki. Irika Tasorensinkantsitsiri, ishira Pava jinatzi.

¹² Irootakera omatantari jinampishiretakairi Pava Itasorenka ashireki, onkantya ayoperoyetantaiyaarori okaratzi ishineyetakairi aakaite akempisantayetairi. Irootakera kaari kantaajatatsine iroka iriyotairo osavisatziite,

¹³ ikaratzi iyotaantapiintakerori jiyotashiminthavaitari irirori. Aña okaratzi añaaventakeri aakaite irootakera jiyotakaayetairi Tasorensinkantsi. Irootakera akinkithatakaayetairiri antakishiretaneri tsika okantakotajaanta ashireka.

¹⁴ Iriima ikaratzi kaari antakishiretatsine, te inkempisantero iriroriite jiyotakaantavetakari Tasorensinkantsi, aña okempizimovaitakari masontzishirenkantsi. Te onkantaajate iriyotakotairo irirori, tema te inampishiretantari Tasorensinkantsi iyotakaantayetaariri.

¹⁵ Irooma aakaite antakishiretaneri, aritake amayetairo ayotajaantairo maaroni tsikarika opaiyeta. Aritake okantari, okantavetaka te inkemathaperoyetai osavisatziite tsika akantayetanaa aakaite.

¹⁶ Irootakera josankinatakotziyeetakari jaka, kantatsiri:

¿Tzimatsima impaitya iyotakoperotairine ikinkishiretane Avinkatharite?

¿Tzimatsima impaitya materine iriyotairi? Irooma aakaite, jiyotakaayeetairora tsika okantakota ikinkishiretane Cristo.

3

Antavaitanaineri Pava

¹ Iyeikiite, tetya nomataajatero nonkinkithatakaayetemi nokempitayirira nokinkithatakairi antakishiretaneri. Aña kempivaitakami ovakerami petanakyaaero paventagaiyaari Cristo. Kempivaitakami eeniromi peenchanikite,

² eeniromi ithotaayeeetzimi, tekeru impayeetemiro tatsinaayetsiri ovaritentsi. Tema te onkante pinkemathayetairo okaratzi niyotavetakamiri, eeniro pikantayeta irojatziri iroñaaka.

³ Tekeraatara pantakishiretanete. Okaratzira piñaanaminthavaayeta pikisakoneentavaita. ¿Kaarima iroka jimatayetapiintakeri osavisatziite?

⁴ Tema tzimayetatsi janta, kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetsi: “Iri nokempisantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka kempitakarori iñaanaminthavaayeta osavisatziite?

⁵ ¿Niinkama naaka? ¿Niinkama Apolos? Naakamatsitake apiteroite iromperatane Pava, jotyaantakena nonkinkithatakaayetaimi onkantya pinkempisantantayetaiyaari eerokaite.

⁶ Tema naaka joshiyakaaventayeetake itzimi pankitaintsiri. Iriima Apolos iri joshiyakaaventayeetakeri itzimi oyaatapaakenari ithamaitakotziro nopankitakeri. Iriima Pava iriitakera matajaantzirori jantakitakaayetziro pankirentsi.

⁷ Te iriiperotajaante pankitakerori, ari ikempitari thamaitakotakerori. Aña iriira iriiperotajaantatsiri Pava, irantakishiretakaayetaimi.

⁸ Kempivaitaka intzimerikami irantavaitakaitane. Irotyaantaitakeri impankivaite, irotyaantaitake pashine inthamaitakotero. Intaani impinamatsiyeetairi okaratzi jantavaimatsitake, iroipiyeetairi inampiki, tema te inkovaperotajaantya iriroriite.

⁹ Arira nokantaiyani naakaite, kempitavaitaka naakami antavaitziniriri Pava. Irooma eerokaite, pikempivaitakaro eerokami pankirentsimashi. Pikempivaitakaro eejatzi eerokaite, eerokami pankotsi.

¹⁰ Naaka kempivaitakariri iyotzirori jovetsikiro. Naakara etakaanakaroro novetsikakero pankotsika, iriira Pava neshinonkatakanari okanta netantanakarori novetsikiro. Ipoña ipokapaake pashine thonkaterone irovetsikero. Iro kantacha ontzimatyete iramatsinkaventyaaro inthonkantyaarori kameetha.

¹¹ Iriitakera Jesucristo oshiyaventakarori etapiintarori jaayeetziri jovetsikayeetantaro pankotsi. Eerora okantzi ontzime irimpoyaayeetantyaariri.

¹² Aririka irovayeetakero etapiintarori, kantatsira iroñaaka inthonkayeetairo pankotsika. Irovetsikayeetantyaaro oro, kireeki, mapipayeeni poreryaayetsiri. Ari onkantake eejatzi irovetsikayeetantyaaro inchakota, tsipanapayeeni.

¹³ Iro kantacha, aririka ontaiya pankotsiyetsiri, arira iriñeetero opaitarika jovetsikantayeetakarori pankotsiyetsiri.

¹⁴ Okempitatya, iroorika irovetsikayeetantakya mapipayeeni, eerora aperoyeta ontaayetya, omapero okisotanetake okaratzi jovetsikayeetantakari. Oshekira ipinaperoyeetakeri ovetsikakerori pankotsika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayee-takeri ovetsikiro pankotsi, impinaperoyeetairi eejatzi.

¹⁵ Irooma, tzimatsirika ovetsikantakarori pankotsi kaari shenkaatsine ontaayetya, kapichera ipinayeetairi irika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayee-takeri ovetsikakerori iroka pankotsi, kapichera inkantaiya iravisakoshiretantaiyaari, iroshiyakovaitaiyaari avisakotatsiri intaavetyaami.

¹⁶ ¿Tema piyotaiyeroni eerokaite, eerokayetakera oshiyakaaventari pankotsika? Tema kempivaitakami eerokami intasorensipankotetyaami Pava, eerokatake inampishiretan-taka Tasorensinkantsi.

¹⁷ Aririka intzime ovaariperominthateriri oshiyakaaventari itasorensipankote Pava, arira irovaariperotairi Pava irirori, tema tasorensi onatzi ipanko. Arira okanta joshiyakaaventayeetzimi eejatzi eerokaite.

¹⁸ Paamaiya jamataviitzimikari. Kempitaka tzimayetatsi janta kantatsiri: “Iyotaneri nonatzi.” Aña iro arivetachari irikaite inkinkishiretakoperotairomi okaratzi kempitzimovetakarori osavisatzi masontzishirenkantsi onatzi. Tema iroka, irootake kantakaiyaarone iriyotanetantaiyaari.

¹⁹ Tema Pava te apantzimotyaaari okaratzi ikempitakaantashitapiintakari osavisatziite iyotanetaantsi onatzi. Irootakera josankinatakotziyeetakari pairani, ikantaitake: Tema iri Pava oirikayetakeriri iyotanevaitashitachari, iriyotashinenkakiini.

²⁰ Josankinatziyeetaka eejatzi kantatsiri:

Jiyotzitakaro Pava ikinkishiretashivaiyetakari iyotanevaitashitaneri.

²¹ Irootakera, eero jasagaaventavaintaro atzirite okaratzi jiyomatsivetari iriroriite. Irooma eerokaite, aritake onkantake piyotakoyetairo maaroni:

²² Okaratzi niyotaaetakemiri naaka, jiyotaaetakemiri Apolos, jiyotaaetakemiri Pedro, okantakota kipatsisato, añaantarensi, kaamanetaantsi, avisayetatsiri iroñaaka, avisayetatsineri apaata. Aritake onkantake piyotakoyetairo eerokaite maaroni iroka, kempivaitaka eerokami ashityaaronemi maaroni.*

²³ tema eerokaite jashitayetaa Cristo, iriima Cristo jashitari irirori Pava.

4

Irantavaire otyaantajanoriite

¹ Arira okantari, ontzimatyete inkempitakaantayeetaina iromperatane Cristo, naakaite jovake niyotaaantayetairo kaari jiyotakoveeta pairani.

² Iro kantacha itzimirika jovayeetake irantayetairo ompaityaarika, ontzimatyete irika inkyaaryooventairo irimatantaiyaarori kameethaini.

³ Niyotzi naaka pimonkatziyantatyaanari nokarataiyinira. Tekatsi ompaitzimotyaaana pikovirika pamenakotenaro nantakerorika kameethaini. Tekatsi ompaitzimotaaajatyaaana inkoverika iramenakoyetenaro jevayetatsiri nampitsiki. Tema te nonkinkishiretakotapi-intaajatyaaaro naaka nomonkatziyayetyaari nokarataiyirini.

⁴ Aririkami namenakotya naaka, kempitakatya te ontzimimotaajatena nokenakaashitane. Iro kantacha tera naaka amenakovaitachane, aña iriitakera Avinkatharite amenakojanotainaneri tzimatsirika.

⁵ Irootakera eero pimatantaro eerokaite pimonkatziyayetairo impaityaarika. Aña iri Avinkatharite amenakoyetairine maaroiteni impiyapaitetapaakerika. Iriitakera oñaakantapairone okaratzi antayetakeri omanaantsikiini. Ari iroñaakantapairo eejatzi okaratzi akinkishirevetari antayeterimi. Arira inkantaiyaari Avinkatharite tharomentaineri apaata.

⁶ Okaratzi noñaaventakemiri jaka, noshiyakaaventatyaara naaka notsipatakari Apolos. Iroora nokantantamirori onkantya poisokerotantyaarori Osankinajanorensi, tema irootake ikantaitapiintakeri: “Eero povanaatziitziro osankinainchani.” Aritaima povashaantairo iroñaaka okaratzi pimonkatziyavakaapiintakana, pasagaaventapiintayetakana pinkantaiyeni, “Iriira irika anayiriri pashine.”

⁷ Pikantayetakera ¿Pifaajaantakema eeroka panaakoyetairi pashineete? ¿Piyotashitakaroma apaniro okaratzi kaari jiyotaaeyeetzimi? ¿Opaitakama pasagaaventantari pinkempitakaan-tavaita apanirora piyotanetashitaa?

⁸ Pasagaaventavaitaiyakani eerokaite pikempitakoyetakari pinkathariite, ashaarantaneriite, ikaratzi aashiryaaaneentavaitziri irovarite. Kempitavaitakami te

* 3:22 Ipaaitziri jaka “Pedro,” irijatziira ipaiyeetziri “Cefas.”

niyotaaayetemimi naakaite. Onkaminthaajatyaaami pimpinkathariperoventantayetemi, ari onkantya nonkaratantyaamiri naaka tsika pipinkathariventantzi.

⁹ Tema naakaite Otyaantajanoriite tera nonkempitaaajatyaaari pinkathariite, te niriiperotaiyeni. Aña okempivaitakaro iroñaaka irovamaakaantakenami Pava, maaroiteni jamenakoventayeetakena tsika ikantaitakena jovamaaheetana, jamenakoyetakena atziriiite eejatzi ikempitayetakari maninkariite.

¹⁰ Ikinkishiretakoyeetakena tekatsi apantyaanane nokinkithatakotzirira Cristo. Irooma eerokaite pikinkishiretakoyeta iyotaneri pinayetatzi pikinkithatakoyetairira irirori. Irooma naakaite ikinkishiretakoyeetakena te naavyaashireperovainete. Irooma eerokaite ikinkishiretakoyeetakemi aavyaashirevaitaneri pinatzi. Osheki iñaapinkathayeetakemi eerokaite, irooma naakaite, temacheeni.

¹¹ Eekerora niyaatatzi noñaashivaitakaro, irojatzii nokantziro iroñaaka, notasheneentavaitzi, nomireneentavaitzi, thonkaneeronkatakotakana, jovatsinaavaitaitana, te ontzimimotena nopanko,

¹² osheki nantavaitake, naakajaantake antavaiventacha. Itzimirika impaitya kisaneeentavaitanari, noneshinonkayetari naakaite. Aririka irovatsinaavaitakena, amave nokantaiyani.

¹³ Aririka inkaviyavaitaitena, nokokovayetziro nontsimaryaakaayetyaari. Ikempitakaantayetakena tekatsimi apantyaanane kaarashimi nonayetatyete. Eeniro ikantayee-tana irojatzii iroñaaka.

¹⁴ Tera iro nosankinatantarori iroka nokovi novashikyaayetemi, aña nokovatzii nonkaminaayetemi, nokempitakotari ashitaaniri ikaminayiri iretakotane itomi.

¹⁵ Kempitaka tzimavetaka osheki kovavetainchari iriyotayemimi eerokaite, iro kantacha te niyote tzimavetakarika kovavetainchane irakameethatemi iroshiyaari ashitamiri. Irootakera noshiyakaaventakeri naaka, kempivaitaka iriimi Jesucristo matakakenarone noshiyakotyaaari ashitamiri, nokinkithatakaapaakemiroranki Kameethari Ñaantsi.*

¹⁶ Irootakera nosankinatantamirori iroka: Pinkempitakotaiyaanaro naaka.

¹⁷ Irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka Timoteo, tsika itzimi nokempitakaantziri eejatzi iriimi netakotane notomi, iriitake kyaaryooventakari Avinkatharite. Iriitakera kinkishiretakaapaimirone tsika ikantakaakana Cristo, tsika nokanta niyotaaayetairi kempisanzinkariite tsikarikapayeeni isaikayetzi.

¹⁸ Tzimayetatsi pikarataiyirini janta ñaaperovaitachari, ikovaiyini pinkempisanteri irirori. Iñaajaantzi eerora napiitairo nareetaiyaami.

¹⁹ Iro kantacha thaankipaitea nompivyitapaakya, iriirika Pava kovaintsineri. Ari onkantya noñaantyaarori omaperorika jaavyaashirevaitanetzi ikaratzi ñaaperovaitainchari janta. Aamaashitya iñaavaiminthhavaitashitaka.

²⁰ Tema ikaratzi ipinkathariperoventairi Pava, iriitakera oñaakanterone jaavyaashirevaitanetzi. Tera iriñaavaiminthhavaitashitya.

²¹ ¿Arima onimotakemi nareetyaami novasankitaavaitapaakemi? Aña iro pinkovataike noneshinonkayetapaakemi, eero noshintsiventavaitapaakemi.

5

Jiyakoventayetziri antayetzirori kamaaroyetatsiri

¹ Tema nokemake tzimatsi janta aparoni pikaratziri, jimayempivaitapiintake. Jimatataikero jantajaantakeroni kaariperokitatsiri kaari ikemakoyeetzi kempityaaronerantayetero kaari kempisantatsine. Tema ipaantavaitaro irinirothori, iinatari iriri.

² ¿Opaitama piñaaperovaiyetantari itzimataitzira pikaratziri janta matakakerori iroka? Tetya povashiretakovaityaari piñaakeri jantakero. Aña iro arivetacha pomishitovakaanterimi irika shirampari.

³ Okantavetaka te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nokinkishiretakotapiintakami kempivaitaka arimi ankaratemi asaike janta. Irootakera pinkempitakaantantyaarori iroñaaka arimi ankarate janta, niyakoventakeri irika shiramparika.

⁴ Ontzimatyeeera papatotaiya, pimpairyeeri Avinkatharite Jesús, pinkempitakaanteromi aririkami nonkaratajaantemimi janta. Pimaterora iroñaaka okaratzi ikantakemiri Avinkatharite,

⁵ pomishitoveri shiramparika, irovaskanitaavaiteriita Satanás. Aamaashitya aritake onkantai iravisakoshiretai apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús.

* 4:15 Kantakotachari jaka "osheki," ikaratzi 10,000.

⁶ Tera apantaro pasagaaventavaitya. ¿Tema piyotero okaratzí ikantayeetakeri: “Kapicheeni onavetaka shineyakairori tanta, iro kantacha oshineyakairo maaroni tantapatha?”

⁷ Pinkempitakaantairo eeroka posokatyeeeromi shineyapathatakairori tanta, posheyetairo kameetha. Irootakera pimayeteri, pomishitoveri matapiintakerori kamaaroyetsiri, ari onkanta eero jantetaantaro. Aña ontzimatyepinkempitaiyaaro tanta kaari shineyatsine, jovapiintaitari joimoshirenkaitzirora kitaite “Anankoryaantsi.” Tema ikamimentayetakai Cristo joshiyakaaventari oisha jovayeetari joimoshirenkayeetzirora Anankoryaantsi.

⁸ Iroora amayetantaiyaarori okaratzí joshiyakaaventayeetakeri. Ontzimatyeeera ovashaantayetairo kamaaroyetsiri, kaariperoyetsiri, oshiyakaaventakari shineyakairori tanta. Aña ontzimatyepinkameethashiretai, añaavaiyetairo kyaaryootatsiri, oshiyakaaventakari tanta kaari shineyatsine.

⁹ Aritake nosankinatzitakami pairani, nokantakemi: “Eerora paapatziyaminthatarí ikaratzí matapiintakerori kamaaroyetsiri.”

¹⁰ Nokantayetakemirora iroka, tera iri nonkantakote ikaratzí kaari kempisantayetsine, antayetzirori kamaaroyetsiri, kisakovaitaneri, amatavitaneri, ñaapinkathatashivaitakari oshiyakaaronsi. Iriimi nonkantakoyetemi, eerotya okantaajataimi pisaikayetaimi kipsatsikika.

¹¹ Iriira nokantakotzi ikaratzí paitashiminthavaitachari “Iyekite.” Iriiyetakera eero paapatziyaminthayetaari, iriirika matapiintakerone kamaaroyetsiri, kisakovaitaneri, ñaapinkathatashivaitakari oshiyakaaronsi, ikaviyantavaitake, ishinkivaitapiinta, jamataviantapiintake. Tera aritaajate payootayetairi irikaite.

¹² Tema te irovayetai aakaite iyakoyentayetairi ikaratzí kaari kempisantayetaatsine. Aña iroora aritatsi iyakoyentayetairi kempisantayetsiri akarapapiintairi, iranpayeterorika kaariperotsiri.

¹³ Irootakera pookantyaariri irika shirampari matapiintakerori iroka kaariperori. Irooma Pava iriira amenakoyetairine ikaratzí kaari kempisantayetsine.

6

Te arite iramenakotairo amaimanetavakaane kaari kempisantatsine

¹ Aririka pimaimanetavakaiya pikaratzí pikempisantzinkaritzí janta, te arite piyaate iramenakotemiro jevayetsiri nampitsiki, kaari kempisantzinkaritsine. Aña iro aritatsi piyaatashitavakaiya pikarataiyini itasorentsishiretakaitaimi.

² ¿Tema piyotaiyeni eerokayetake amenakoyetairine apaata maaroni osavisatziite? ¿Eeroma pimatziro povetsikayetero pomerentsizimoyetamiri kapicheeni eerokaite?

³ Tema aakatataike amenakoyetairine eejatzí maninkariite. ¿Eeroma okantzi amenakotantero okaratzí añaakotantayetziri iroñaaka?

⁴ ¿Opaitama pishinetantariri iramenakoyetaimi atziiriite kaari pikarapapiintziri papaventyaari Pava?

⁵ Aña ontzimatyeeemi pimpashiventakotyaaro iroka. ¿Tekatsima iyotaneri pikarataiyini, ovetsikemironeri?

⁶ Aña jiroka pikantapiintaiyaka, piyaatashiyetakeri jevari kaari kempisantatsine, pikovakotakeri irovetsikayetemiro pimaimanetavakaa, okantavetaka pikantavakaiyavetaa “iyekiite.”

⁷ Iroora oñaakantzirori eenirotatsi pikenashivaiyeta, piyakoyentavaitakeri pikarataiyini janta. ¿Opaitama kaari pamavetantaajataro inkaviyavaitaitemi, iramatavivaitaitemi?

⁸ Iroora pimayeterimi iroka. Aña eerokatajaantaiyakenira kantzimoneentavakaacha, pamatavitavakaiyakani okantavetaka pikantavakaiyaveta “iyekiite.”

⁹ ¿Tema piyotaiyeni, eerora iñaayetairo apaata impinkathariventairi Pava ikaratzí kaariperoyetsiri? Paamaventaiyaara, otzimikari pikenakaashitane. Arira ikantayetari ikaratzí antapiintayetzirori kamaaroyetsiri, ñaapinkathayetakeri oshiyakaaronsi, mayempiriite, paantavakaayetachari ishiramparinkakiini,

¹⁰ koshintzipayeeni, kisakovaitaneri, shinkiryaaantzi, kaviyantaneri, amatavitaneri. Eerora iñaayetairo impinkathariventairi Pava irikaite.

¹¹ Pairani, ari pikantayevetakari tsikarika pikaratzí eerokaite. Irooma iroñaaka okempivaitakaro inkivayeetaimi, itasorentsishiretakaitaimi, jovatampatzikashireyee-taimi, tema pipairyaaapiintairi Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Tasorentsinkantsi kantakaayetaamiri.

Piñaapinkathatantaiyaari Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi

¹² Tzimatsi kantayetatsiri: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantaveta, ishineyeetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tera ankovataitero atzirintantayetai ompaiyetaarika ishineyeetairi.

¹³ Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi: “Iroora otzimantari ovaritentsi onimoneentatziintairi amotziki. Iroora otzimantari amotzi, ankematziintantyaarori ovaritentsi.” Ari okantavetari, iro kantacha Pava irapiteroryaayetairo iroka, iraperotairo. Irootakera eero pikantavaitashitanta eeroka: “Iroora otzimantari avatha añaathatavakaantyaari.” Tera ari onkantyaari. Aña iro otzimantari avatha añaapinkathatantyaari Avinkatharite. Iroora itzimantari Avinkatharite animotakaantayetaiyaari avathaka.

¹⁴ Tema Pava, eero japerotajaantairo avathaka, aña ari iroviriintayetai, iroñaakantayetairo ishintsinka, ankempitaiyaari tsikara ikantaa ipiriintaaranki irirori Avinkatharite.

¹⁵ ¿Tema piyotaiyeni iri Cristo ashiyetaaro pivathaka? ¿Kantatsima aapithayetairi jashiyetaari irirori, ashinevaitairo avatha amayempivaitantyaaro? ¿Tera ari onkantyaari?

¹⁶ ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi mayempivaitatsiri, kempitavaitanaka irovithaanakyaaromi iroka, aparoni ikantanaa ivathaki? Iro okantziri josankinayeetakeri:

Aparonira inkantayetaiya ivathaki jaavakaanaara.

¹⁷ Iriima itzimi karatanairiri Avinkatharite, jovithaashiretanaatyaarira, kempitavaitaka aparoni ikantakaanaari.

¹⁸ Ontzimatyepishishiyapithatero ñaathataantsitatsiri. Okarayetzira kantashivaiyetachari kaariperori jantayeetziri, kaarira atziri ovashinonkaajaantachaneri irirori, aña pashinera atziri jovashinonkaavaitakeri. Iroora iro irantake ñaathataantsiyetatsiri, iriira ovashinonkaavaitajaantaincha aparono ivathaki.

¹⁹ ¿Tema piyotaiyeni iroora pivatha oshiyakarori pankotsi isaikantari Tasorentsinkantsi? Iriira Pava omperayetamiri. Tera eeroka añaashivaitachane aparono,

²⁰ aña iri Pava pinakoventaperotaimiri onantaari jashiyetaami. Irootakera piñaapinkathatantyaari Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi, okaratzi pikinkishiretari eejatzi.

7

Imaimanetavakaiya aavakaachari

¹ Iroñaaka nakemiro okaratzi posampitanari posankinareki: Iroora arivetacha eero jiinanta aparoni shirampari.

² Iro kantacha, ontzimatyepiinantayetaiya, pimayempitzikari. Ari onkempitayetaiyaari eejatzi tsinaneete, ontzimatyepimentayetaiya.

³ Arira aritziri piñaavakaayetaipiintaiya paavakaayetara.

⁴ Okaratzi jiinataitari, tera aparono ashitaaro ovatha, aña irijatzi ashitaaro oimetari. Ari okempitari eejatzi, ikaratzi jiimetaitari, tera aparono jashitaaro ivatha, aña irojatzi ashitaaro iinatakari.

⁵ Irootakera, te aritanta poshitaaventyaaro piñaavakaapiintayetaiya paavakaayetara. Iro kantacha, kantatsiya pinkinkithavaitakaavakaiya onkantya pintziiventapaitetantyaarori piñaañaatane. Impoña petanaiyaaro piñaavakaayetanaiya, ari onkantya eero jampotantami Satanás, tera piñaakotanetajaantyaara eerokaite.

⁶ Irooyetakera iroka noshinetantziri, iro kantacha tera noshintsiventantatyepi maaroiteni imonkarayetairo irokapyeeni.

⁷ Aña nonkovataavetya naaka maaroiteni shirampariite inkempitakotaiyaanaromi tsika nokanta naaka. Iro kantacha eerora omata iroka. Tema Pava jinashitakaro itasonkaventayetakai maaroni aakaite. Ari ikanta Pava itasonkaventantakari tsikarika ikaratzi kaari otzimayetanta itsipitari, iriima pashinepayeeni ontzimayete itsipitari.

⁸ Ikaratzi kaari aavakaachaneriita, nokantziri: Iro aritatsi pisaikashivaitaiya eero otzimi pitsipitari, nokempitara naaka. Irojatziira nokantayetzitariri ikaratzi kamayetsiriri itsipari.

⁹ Iroora terika pimatero piñaakotanetya, ontzimatyepintsipatayetaiya. Tema iro aritatsi pintsipatayetai, ari onkantya eero piñaantaro ayimavaitemi.

¹⁰ Okaratzi jiinataitakari, aavakainchari, nokantziri: Te arite pookavakaayetaiya. Tera naaka kanterone iroka, aña iriitakera Avinkatharite.

¹¹ Aririka pookavakaiya, iro aritatsi pisaikashivaitaiya aparono eero pitsipataa. Iroora eerorika, kantatsi pimpiyashitairi piimejanori. Eerokaite jiimetaitari, te arite pookayetero piinatakari.

¹² Nokantayetziri pashineete: Iyeekiite, tzimatsirika piinatari kaari kempisantatsine, ontzimaty poisokerotyaaero, aapatziyakotakamirorika iroori. Ari nokantziri naaka, iro kantacha tera iri Avinkatharite shintsiventajaantemirone.

¹³ Ari okempitzitari, aparoni tsinane oimetariri kaari kempisantatsine, ontzimaty oisokerotyaaari irirori, jaapatziyakotakarorika.

¹⁴ Tema okantavetaka te inkempisantzinkarite oime, itasorentsishiretakaitairi irirori, iroora kantakaanakerori iinaka. Ari ikempitzitari, aparoni shirampari kempisantaneri, iinantarori kaari kempisantatsine, itasorentsishiretakaitairo iroori, iriira kantakaanakerori oimeka. Irooma aririka irookavakaakya, kempitakara eero javisakoshireyetai irovaiyane. Irooma itsipatavakaara, intasorentsishiretakaaeyatairi eejatzi irovaiyane.

¹⁵ Iro kantamaitacha, inkoverika irookavakaiya, kaari kempisantatsine, kantatsi irimatero. Tekatsimaita shintsiventerine eero jookavakaa, akantayetairi "Iyeekiite," eejatzi akantayetairi "Chookiite," aayetziriri kaari kempisantatsine. Irooma kantatsirika aapatziyavakaiya kameethaini, iroora ikoviri Pava.

¹⁶ Eeroka jiinaitakariri, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone iravisakoshiretantaiyaari piime. Eeroka jiimetaitakariri, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone avisakoshiretantaiyaari piina.

¹⁷ Ari okantari. Tsikara akantayeta asaikayetzi, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsika akantapiinta. Iroora ikovakairi Avinkatharite, tema ari akantayetzitari ikaimashireyetaantairi Pava. Irootake nokantantapiintakeri naaka irantayeetero nareetayetarira kempisantzinkariite tsikarika japatotaiyani.

¹⁸ Thame oshiyakaaventavakero, aparoni shirampari itzimi totameshitainchari, irashi irovatyeeerora tsika ikantaka. Terika intomeshitaanitya jetantanakarori ikempisantantairi, tekatsi ompaitya intomeshitaanitantaiyaari iroñaaka.

¹⁹ Tekatsira ompaitya aakarika totameshitainchari, terika antomeshitaanitya. Iro kovajanotachari antayetairo ikantairi Pava amayetairo.

²⁰ Arira ankantayetaiyaaari maaroiteni, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsikarika akantayeta ovakera ikaimashireyetaantairi Pava.

²¹ Ari okempitari eejatzi. Eerokarika omperanataari ikaimashireyetaantakamiri Pava, eero okantzimoshirevaitami. Irooma aririka irothataakaapaintyaaro omperatamiri pishitovai, pimatero.

²² Ikarayetzi omperavaitaari ikaimashireyetairi Avinkatharite, ontzimaty inkinkishiretya isaikakaashivaitaarira. Ikarayetzi kaari jomperanayeetari ikaimashiretantairiri, okempivaitaarora iroñaaka iromperatanemi irinaatyete Cristo.

²³ Tema Pava pinakoventaperotaimi onantari jashiyetaami, iro aritatsi eero pikempitakotaari iroñaaka omperanataari, ishintsiventavaitaitziri irimonkaratero ikovakaashitariri pashine atziri.

²⁴ Iyeekiite, ontzimaty maaroiteni eerora athavaavaitaro tsikara akantayetara ikaimashiretantairi Pava okanta atsipashireyetaantairiri.

²⁵ Iroñaaka nakayeteri ikaratzi osampitakoventzirori evankarosite. Tera ontzime ikantakaanantairi Avinkatharite okantakota iroka, iro kantacha nonkantemi naaka okaratzi nokinkishiretakotarori. Iriira Avinkatharite neshinonkataanari okanta paventaayetaantananari naaka.

²⁶ Jiroka okaratzi nokinkishiretakotarori: Tema asaikimopaiteyetzirora iroñaaka tsika jashinonkaavaiyetaita, iro aritatsi pashi povayetairo tsika pikantayetara pisaikayetzira iroñaaka.

²⁷ Thame oshiyakaaventavakero, otzimirika eeroka piina, te aritzi pintsiparyeeyaaero. Terika ontzime piina, eero pikokovatzi pintsipatya.

²⁸ Irooma aririka pintsipatakya, tera pantero kaariperori. Ari okempitzitari aririka ontsipatya evankaro otzimi ikampitantaitakeri aantyaariri shirampari, tera antero kaariperori. Iro kantacha ikaratzi aavakaayetachari, aritake iriñaayetake pomerentsitzi-motyaaaraine. Intaanira nokantashitami naaka onkantya eero piñaantayetaro pomerentsitzi-movaiyetyaamiri eerokaite.

²⁹ Iyeekiite, kempitaka irootaintsi omonkarapaitetya. Ari etanakyaaero iroñaaka, ikaratzi tzi-mayetsiriri iinaite, ontzimaty inkempitakaantairo terikami ontzimayete.

³⁰ Ikarayetzi iravaiyetaachari, ontzimaty inkempitakaantairo tekatsi ompaitya iriraavaitantyaari. Ikaratzi kimoshirevaiyetsiriri, ontzimaty inkempitakaantayetairo tekatsi ompaitya inkimoshirevaitantyaari. Ikarayetzi amanantayetsiriri opaiyetarika, ontzimaty inkempitakaantairo te iriimi ashiyetyaarone.

³¹ Itzimirika otzimizimoyetziri opaiyetarika jaka, ontzimaty inkempitakaantairo, te apantaperotajaantyaaro. Tema irootzimatake ompyashivaiyetaiyaaari okaratzi tzi-mayetsiriri kipatsiki, okaratzi antapiintayevetakari.

³² Irootakera nokovakoyetaimiri eerokaite eero pikinkishiretakovaitantaro maaroni iroka. Ikaratzi kaari tsipayetachane, inkamaityaaro irantanairo ikoviri Avinkatharite, tsika onkanta irinimotakaantyaariri.

³³ Iriima ikaratzi aavakainchari, ontzimaty irinimotakaayetairo itsipatari, ontzimaty inkinkishiretakotapiintairo tzimayetsiri jaka kipatsiki.

³⁴ Ñaakero, apitera onkanta iroshiretakotapiintyaari. Ari okempitzitari eejatzi tsinane kaari tsipatachane, eejatzi evankaro, kantatsi onkamaityaaro ikoviri Avinkatharite, tsikarika opaiyetari antayetziri eejatzi okaratzi okinkishireyetai. Irooma okaratzi tsipayetainchari, ontzimaty onimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetsiri jaka kipatsiki.

³⁵ Tera noshintsiventatyeeemi nokantantayetamirori iroka. Aña iro aritatsi nonkantayetemi onkanta nominthatakaantayetyaamiri pantayetairo onkarate kameethatzimotemine, ari onkanta pinkamaiperotantayaariri Avinkatharite.

³⁶ Tzimatsirika ashityaarone irevankarote antarokitaitsiri, iriñaakerika aritatsi ontsipaty, kantatsi omatero, te onkaariperote. Aavakaavaitya.*

³⁷ Iriima ashitarori evankaro, kaari kovatsine ontsipaty, kameethatake eejatzi okaratzi jantakeri, tema iro ikovakeri iranteri irirori.

³⁸ Ari okantari. Aririka aavakaakya irevankarote, jantakero kameethari irika. Irooma eerorika itsipatakaaro, jantajaantakerora kameethatajaantatsiri.

³⁹ Aparoni iinaitari, okovaperotaty ontsipatapiintyaari oime eenirora aavakaa. Irooma aririka inkamimotakero, osaikashivaitaara iroori, kantatsi agai pashine oime, iro kantacha ontzimaty inkempisantzinkarite eejatzi irirori.

⁴⁰ Iro kantacha tzimatsi nokinkishiretari naaka, arira onkimoshireperoteri iroka osaikashivaitaari, eerorika agai pashine. Kempitakara Itasorenka Pava ñaavaitakaanarori iroka.

8

Ovaritensi jashitakaitariri oshiyakaarontsi

¹ Iroñaaka nakayeteri osampitakoventzirori ovaritensi jashitakaayeetari oshiyakaarontsi. Tzimatsi opaiyeta ayotakotayetzirori irokapayeeni, kaari jiyotayetzi pashine kempisantzinkariite, arira onkantakemi asagaaventzimotyaaari. Eerora amatziro iroka, aña iro aritatsi etakoyetaiyaari irikaite, ankokovayetairo antharomentashiretakaantyaariri.

² Arira okanta itzimayetantari asagaaventavaitachari, kantatsiri: “Naaka iyoperotaneri.” Iro kantacha tekeraatara iriyotanetya ikaratzi kantayetsiri.

³ Iriima Pava jiyoyetziri irirori ikaratzi etakotaariri.

⁴ Nakavakeri iroñaaka osampitakoventzirori ovaritensi jashitakaayeetari oshiyakaarontsi. Tema ayotaiyini aakaite ipaitarika ikantayeeziri oshiyakaarontsi, te ontzimimotajateri iriñaantare. Tera intzimayete pashine pavatsine, aña apatziro ikanta Pavajanori.

⁵ Niyotzi tzimayetsi jaka kipatsiki oshiyakaarontsi ivavanetashiitakari, eejatzi ikaratzi tzimayetsiri inkiteki ivavanetashivaitaitakari. Iriiyetakera ipaitashivaitapiintakari, ikantaitzi: “pava,” pashine ikantaitzi “novinkatharite.”

⁶ Irooma aakaite, aparoni ikanta apaitziri “Pava.” Iriitake ashitairi, itzimi ovet-sikayetakero maaroni. Iriira kantakaarori atzimayetantari. Ari okempitari eejatzi, aparonira apaitziri “Novinkatharite.” Iriitakera Jesucristo, itzimi jovetsikakaayeetakeri maaroni. Iriira kantakaarori okanta añaantayetaari.

⁷ Iro kantacha tzimatsi osheki kaari iyotakoterone iroka. Irootake itzimayetantari ametapiintakarori jashitakaari ovaritensi oshiyakaarontsi, irovimaityaaro ovaritentsika. Irikaite atziriite, ikaratzi matapiintavetakarori, okantavetaa ikempisantayetai, eentashirera ikantayetaka iroñaaka. Aririka irovayetaiyoaro ovaritentsika onkempitzimotyaaari jantakero kaariperori.

⁸ Iro kantacha tera iro ovayetari matakairone irakameethatantairi Pava. Tema ontzimerika ovaritensi apinkapiintane, te antero kaariperori. Aririka antzivavetakyaaaromi iroka, tera ovameethashiretai eejatzi.

⁹ Iro kantacha ontzimaty paamaventayetya, potzikashirevaitzirikari eentashireriite, pinkantayete: “Nosaikashivaita naaka, kantatsi novayetyaaari ipaiyetarika.”

¹⁰ Pinkinkishiretakotero opaita avisatsineri irokityaami irikaite eentashiretaneri. Okempitayeta iriñeemi povavaitya janta jashitakaayeetari ovaritensi oshiyakaarontsi.

* 7:36 Kantakotachari jaka “ashitarori irevankarote,” irijatzira kantakotachari kempitantakerori iinantaaro evankaroka.

Okantavetaka pikantapiintayevetaka eerokaite: “Niyotzi naaka, te ontzimajaante irañaaantare irika oshiyakaarontsi,” aamaashityaara kantatsi irimatanakero iroyaari irirori.

¹¹ Arira onkantya irika eentashireri, irantantanakyaarori irirori kaariperotzimotziriri. Eerokatakeri kantakaashitakyaarone. ¿Tema pipaitayevetaari “Iyeikiite?” ¿Tema ikami-mentayairi irirori Cristo?

¹² Arira pikenakaakerori eeroka okanta pikaariperotakaantakariri irikaite. Povatsiperotakerira, peentashireperotakaakeri. Aña pikaariperotzimomaitakari eejatzi eeroka Cristo.

¹³ Irootakera eeromi novantapiintataitarimi naaka vathatsi, ari onkantya eero noitzip-inaashiretantari ikaratzi nopaiyetairi “Iyeikiite.”

9

Irimonkarayeeeneriri Otyaantajanoriite

¹ ¿Eeroma okantzi naaka nosaikashivaitya? ¿Kaarima naaka Otyaantajanori ñaajaantakeriri Jesús, Avinkatharite? ¿Kaarima naaka kempisantakaajaantaimiriri Avinkatharite?

² Kempitaka tzi mayetatsi pashine kaari iyotenane naakara Otyaantajanori. Irooma eerokaite piyotaiyini, tema eerokayetake ikempisantakaayetai Avinkatharite nokinkithatakoyetaimirira, iroora oñaakantzirori naakatakeri Otyaantajanori.

³ Jiroka nonkanteriri ikaratzi ñaaventavaitanari:

⁴ ¿Tema aritzi intziyeetena naakaite?

⁵ ¿Eeroma aritzi naaka ontzime notsipatari, kempisantatsiri eejatzi? Aririka ontzime, ¿eeroma aritzi nontsipatanakyaaro janta pisaikaiyini eerokaite? Iroora jimatapiintakeri pashine Otyaantajanoriite, iro jimatapiintzitari ikaratzi jirentzitari Avinkatharite, eejatzi Cefas.*

⁶ Piyotaiyini eerokaite eekero nantavaitatzi naaka, onkantya naantyaari nañaantyaari, irojatzi jantziri Bernabé. ¿Intaanima nokantakaayetakaro naakaite te ishineyeetenaro novashaanero nantavaire nonkinkithatakaantyaari?

⁷ Pinkinkishiretakoteri tsika ikanta ovayiri tzi matsiri ijevare. ¿Aritatsima impinateri ijevare impantyaariri irovarite? Ari ikempitzitari pankivaitatsiri, ¿Eeroma aritzi irovaiyaaro ivankire? Eejatzi ikempitzitari piravaitachari, ¿eeroma aritzi iranintaiyaari ipira?†

⁸ ¿Pikinkishiretama eerokaite okaratzi nokantayetakemiri iroora jametashimatsitaiyarini atziriiite? Aña irojatzi oñaaventakotzitaitakariki Ikantakaantaitane.

⁹ Tema josankinatzitakaranki Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intasheneentavaite.

¿Pikinkishiretama intaanira piratsi joshiretakotaka Pava ikantantakari?

¹⁰ ¡Tera! Aña aakayetataike joshiyakaaventaitakeri. Irojatzi joshiyakaaventaitayee-takairi ikantaitake:

Tzimatsirika pankivaitaneri, tzi matsirika otekakivaitaneri, iro jimatantarori iroka onkantya irovantaiyaarori.

¹¹ Ari okempitzitari, tema naakaite aventashiretakaayetaamiri, ¿Eeroma aritzi pim-payetaina nañaantyaari?

¹² Iroora pantapiintakeneriri pashinepayeeni janta. ¿Eeroma aritzi pimataaitenaro naakaite? Iro kantacha, tera noshintsiventapiintemi nonkantemiro iroka. Aña amave nokantaiyakero. Tema te nonkovaiyeni nomanonkemi eerokaite petanakarora pikemp-isanitairora Kameethari Ñaantsi noñaaventayetaimirira Cristo.

¹³ ¿Tema piyotaiyeni jovapiintaro omperatasorentsitaari tzi makaantatsiri okaratzi jashitakaitarori tasorentsipankoki? ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi piratsi jashitakaitariri Pava pomepirinimentotsiki, oshinetaantsitzi irovayetyaari omperatasorentsitaari?

¹⁴ Arira okempitzitari eejatzi okaratzi ikantakaantanari Avinkatharite nokinkithayetairora Kameethari Ñaantsi, ontzimatyé impinayeetaina nantyaarori.

¹⁵ Tera noshintsiventemi pairani nosaikimotantakamiri pimayetenaro. Tera noshintsiventemi eejatzi iroñaaka okaratzi nosankinatantamiri. Aña iro nokovataike nonkamemi naaka, tekera intzimanakeeta impaitya kantatsineri: “Tera kyaaryoo onatye okaratzi jasagaaventavaitakari Pablo.”

¹⁶ Tera nasagaaventavaiyaaro naaka nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. Aña kempivaitakara iriira Pava shintsiventanari nantairo, okantavetaka te naaka minthatashivaiyaarone. Eerorika nomatairo iroka. ¡Ikantamacheetana naaka!

* 9:5 Ikantayeeztiriri jaka “Cefas,” iriitakera Pedro. † 9:7 Kantakotachari jaka “ipira,” iriira cabra-payeeni, tsika itzimi jirayeetapiintziriri ichochone.

¹⁷ Naakami kovashivaitakyaarone nomatero, ari nonkokovatakeromi impinayeetana. Aña Pava ovataikenari nomayetairo iroka.

¹⁸ Arira okantaka, tekatsira ompaitya noyaaventantyaari pimpinayetaina eerokaite. Tema nokempitakaantaro iroomi impinayeetenarimi okaratzi noñeero nokimoshiretai. Tema iroora nokimoshiretantaari iroñaaka tera nonkovakotaimiro okaratzi nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Arira nokenakairo nosaikashivaitantaari, tekatsi impaitya shintsiventavaitenari ipinatanara. Iro kantacha naakatajaantake kempitakaantacha onampitaari. Tema ari onkantya navisakoshiretakaantaiyaari osheki atziri.

²⁰ Arira nokantzitaro eejatzi nontsipatyaaririka nosheninkapayeeni judío, nomatzitarora okaratzi jameyetari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Irojatzira nomatzitari nonkempiyaari pankiventarori Ikantakaantaitane, nomonkaratziro naaka eejatzi, okantavetaka niyovetaka tekatsi shintsiventenane nompankiventayaro, tema ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari.

²¹ Ari okantzitari, aririka nonkarateri kaari kemakotaaaterone Ikantakaantaitane, nokempitakotari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Iro kantacha tera nompiyathatajaantyaari Pava, tema ontzimatyé nomonkarayero ikantanari Cristo nantero.

²² Ari okempitzitari, aririka nonkarateri eentashirevaitaneri, nokempitakotari jantayetziri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Ari nokempitayetziriri maaroiteni nashiyetachari atziriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika inkarate iriroriite.

²³ Iro nomayetantaro maaroni iroka onkantya nonkinkithatakaantantyaarori Kameethari Ñaantsi, ari onkantya nonkarayetantaiyaari eejatzi naaka, itasonkaventayeetaanara.

²⁴ ¿Tema pinkinkishiretero tsika ikanta monkatziyavakaachari ishiyeeyani onkantya iriñeetantyaariri intzime etyaarone irareetya? Aparonira inkantya etyaarone irareetya, iriitakera impinayeeteri. Arira pinkempitayetaiari eerokaite.

²⁵ Ikaratzi ñaantapiintakarori onkantya irimonkatziyavakaantyaari, ontzimatyeeera inkempoyaavainetya, iriñaashivaityaaro intzitayetyaro okaratzi ineveyetari. Iroora jimantantayetarori iroka onkantya impinayeetantyaariri, iramathaiyeetantaiyaari shivithatapo. Iro kantamaitacha sampianetatsi iroka. Irooma aakaite, okaratzi oshiyakaaventachari impinayeetairi, eerora othonkaneta.

²⁶ Irootakera noshiyakaaventantiintarori naaka okempivaitaro noshiyatyeeemi, te nontempaavaitya. Nokempitakaantaro noñaashintsivaityaaromi nonkaposante, te nonkaposashivaityaaro tampeyenka.

²⁷ Okaratzi noñaashivaitakero notziventavaitaka, nokempitakaantavaitakero novatha nomperatayeeyaaromi. Irootakera nomatantakarori, ari onkantya eero ikempitakaantyeetantaanari joyiishitayetziri, eero amenaashivaitanta nokinkithatakaantapiintakera.

10

Ikaminaaventaitziro okaratzi iñaapinkathatashiyeetari

¹ Iyekiite, eero apeyakotaro tsika okanta iñaayetakeri avaisatziite. Iro ipampithatake aparoni menkori janta tsika te inampiitaro. Jimontyaayetakaro inkaare, joviryataaitapaintakeneri.

² Arira joñaakantakero javentaashiretakari Moisés-ni, ipampithatakeri menkori, jimontyaakaro inkaare.*

³ Jovaiyakaroni eejatzi avaisatziite okaratzi itasonkaventayeetakeri.

⁴ Jimiretaiyakaroni jiña itasonkaventayeetakeri oshitovaatzimotakeri shirantaaki. Tema iriitajaantakera Cristo tsipashireyetakariri, iri oñaakakeri jiña shirantaaki. Aña iri Cristo kempivaitakarori iroka shirantaa.

⁵ Iro kantacha, tzimatsi osheki iriroriite kaari irinimote Pava, irootakera ikamakaantantayetakariri tsika te inampiitaro.

⁶ Okaratzi avisaintsiri, tzimatsira oshiyakaaventakairi, ari onkantya eero akempitantari iriroriite, anevetyaaro antero kaariperori.

⁷ Iroora eero aritanta aakaite ankempiyaari pashineete itharomentavaita iñaapinkathatashivaitari oshiyakaaronsi. Tema irootake jimayetakeri avaisatziite pairani, jiroka ikinkithatakoeyetakeriri: Ithointaiyakani atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini.

* **10:2** Iroora jimayetakeri kempitakarori oviinkaataantsi iroñaaka, tema aririka iroviinkaatayeetya, joñaakantairo tzimatsi javentaashiretanaari.

Ari ikatziyeeyanakani itharomentashivaitaiyanakani.†

⁸ Ari okempitari eejatzi, te arite antayetero kamaarotsiri. Irojatzji jantayetakeri avaisatziite, irootakera iñaantayetakarori ikamakaantake aparoni kitaite 23,000 atziri.‡

⁹ Ari okempitzitakarori eejatzi te aritzi ovatsimayeri Pava. Irojatzji jimayetakeri pairani iriroriite, irootakera jatsikayetantakariri maranke.§

¹⁰ Ari okempitzitari eejatzi te aritzi ankiñaanevaite. Irojatzji jimayetzitakarori. Iroora iñaantayetakarori japerotakeri ipaiyeetziri “Aperotantaneri.”**

¹¹ Maaroni irokapayeeni avisayetaintsiri, irootakera joshiyakaaventayeetakairi, josankinatakoyeetakero onkantya iriyotaayentairori iroñaaka aakaite, tema asaikapaitetan-tatyaaro othonkimataara kipatsi.

¹² Paamaventayetaiyeri eerokaite. Eero pikantayetzi, “Eerora nomatataiziro naaka iroka,” omapokashitakarori pimatanakero eejatzi eeroka.

¹³ Iro kantacha piñaakerorika pinevetashirevaityaaro, pinkinkishiretero tera aparoro pikantaka eeroka, aña jimatataikero ikitsirinkayetakeri pashine atziriite. Kinataneri jinatzji Pava, eero ishinetzimi irirori irinevshireperotakaityaamiro kaari pinkitsirinke. Aririka piñaakero pinevetashirevaitya, iriitajaantakera Pava oñaakemirone tsika pinkantya pinkitsirinkantyaarori, onkempivaitanakyaaaro pishiyapithatatyeeeromi.

¹⁴ Netakotaneeite, irootakera pinkempitakaantantyaarori pishiyapithatatyeeeromi, piñaayeririka pashineete iromoshirenkero iñaapinkathavaiziri oshiyakaarontsi.

¹⁵ Iroñaaka tzimatsi nonkantayetemiri, nonkempitakaantatyeeemi iyotaneri pinatyeeemi nonkantemirora. Pinkinkishiretakoyeterora.

¹⁶ Tema apatotapiintaiyanira iravaitaiyini, akinkithashiretakotziro iñañaaventakeriranki Cristo, imiretaiyakarini iriyotaaneete, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, apatoyetaara oimoshirenkiri Cristo ikapathainkatzimentakai? Aririka ampetoryeero tanta, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, oimoshirenkirora ivatha Cristo, akinkishiretakotziro ikamimentayetakai?

¹⁷ Ari okanta, aririka ovayetakyaaro, intzimayevetakya osheki akarataiyini apotaiyani, maaroni ovaiyarori tanta jovetsikayeetakeri apapatharoini. Ari akantayetaari aakaite, akempitayetaaro apapathatatsiri.

¹⁸ Ari ikempitayetari eejatzi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite, jovithaavakaayeta eejatzi iriroriite, itaayetairo jashitakaarori Pava janta pomepirinimentotsiki.

¹⁹ Irootakera kempitaitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pashinesatzi atziriite ipometayetziniri ivavanevaitashitari. ¿Piñaajaantakema nokantatziira añaanetsira ikaratzi ivavanevaitashitakarori?

²⁰ ¡Tera! Iro kantzimitacha tzimatatitsira peyari amavenaitachari, iri ikempitakaantakeri ivavane, iriitake jashitakaantapiintayetakari irovarite. Aña kaarira Pava irashitakaayetya irovarite. Irootakera kaari nokovakaayetzimiri eerokaite pinkempiyayetyaari povayetaiyaaaro okaratzi jashitakaavaitashitariri peyariite, povithagaarikari iriroriite.

²¹ Tera aritzi pimiretyaaaro otzimi amiretapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika pimiretapiintakaro okaratzi jashitakaayetariri peyari. Ari okempitzitari, tera aritzi poyaaaro otzimi ovapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika povapiintakaro okaratzi jashitakaayetariri peyari.

²² ¿Akovatziiama ovatsimayeri Avinkatharite? ¿Anayirima otzimira irirori ishintsinka?

¿Arima notzikashirevaitantake iñaapinkathashireyetaari Pava?

²³ Jiroka ikantayeetzi: “Ishineyeeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apartaro maaroni irantayetero. Aritake okantavetaka, ishineyetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tzimayetsira opaita antayetziri kaari minthatakiyaarine pashinepayeeni irantayetairo kameethari.

²⁴ Tera aritzi intaani ankinkishiretakovaityaaro akovayetziri aakaite, aña iro aritatsi añaashintsiventaiyaaro kameethatzimoterine pashinepayeeni.

²⁵ Aririka pamanantzimate vathatsi, eero posampitakoventavaitziri, pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyetziniri oshiyakaantsi?” Aña pamananteri, poyaaari.

† **10:7** Okaratzi ikantakoyeetziri jaka “itharomentashivaite,” iro jantakeri pairani ivaisatziite judio-payeeni jovetsikake oshiyakaarontsi kempivaitariri iryaani vaca, iri joimoshirenkaventaiyarini, iñaapinkathavaiziri irika oshiyakaarontsi. Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Ikantakaantaitane.” ‡ **10:8** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Balaam.” § **10:9** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Moisés.” ** **10:10** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Coré.”

²⁶ Tema iri Avinkatharite, ashitari ikaratzi tzimayetatsiri kipatsiki.

²⁷ Ari okempitzitari, aririka inkaimemi payooteri kaari kempisantatsine, payooteri pikovirika. Ero posampitakoventavaitziri pinkante: “¿Ipoñaatyaaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña poyaari.

²⁸ Irooma tzimatsirika kamantemineri, inkantemi: “Irika vathatsi ipoñaatyaa janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi,” eerora povari. Iroora pimatantakarori iroka pikinkishiretakotanakari kantakemiri, pikinkishiretanaka eejatzi kantatsi irovaariperoshiretante.

²⁹ Tema nokantakemira “kantatsi irovaariperoshiretante,” te iro nonkantakote irovaariperoshiretemi eeroka, aña iri nokantakotzi itzimi kamantakemiri, kantatsira irovaariperoshireteri irirori. Kempitaka ari posampitanakena naaka, pinkante: “¿Opaitama nontzitantavaiyaariri naaka intaanimacheeni ikinkishiretakotana pashineka atziri?”

³⁰ Tema nopaasoonkeventziri Pava noñaayetziro novari, ¿opaitama nonkinkishiretakotantaaarori onkarate inkishimaitenari?”

³¹ Jiroka nakemi: Aririka povavaiyetya, pinkinkishiretakoterora, pinkantashirete: “Tzimatsirika ñaayetenaneri novavaiyetya, ¿arima notzikashirevaitakeri irika iñaapinkathashiretai Pava?” Arira pinkempitzityaarori pimirevaiyetya, eejatzi pantayetairo tsikarika opaiyetarika.

³² Ontzimatyete paamaventaiaa eero poitzipinashiretantari Judío-yetatsiri, kaari judío-yetatsine, ikaratzi pikaratapiintziri papatoventari Pava, maaroni.

³³ Irootakera nantziri naaka, nopankiventaro nonimotakaantayetyaari maaroni atziri-ite okaratzi nantayetziri. Tera intaani nantero kameethatzimotanari naaka, aña iro nantziri onkarate kameethatzimoterine pashinepayeeni, ari onkantya iravisakoshiretantaiyaari.

11

1 Pinkempitakotaiyaanaro naaka. Iroora nomatziri naaka, nokempitakotari Cristo.

Ovashikainaro tsinaneete

2 Notharomentaiyami iroñaaka, tema pikamaitakaro okaratzi nametakaakamiri, okaratzi niyotakemiri.

3 Iro kantacha, jiroka nokoviri piyotero: Iriira Cristo ijevaritari shirampariite. Iriima shirampariite iriira ojevaritari tsinaneete. Iriima Pava iriira ijevaritari Cristo.*

4 Okaratzi ametapiintakari ashiramparitzika, te apashikainata aririka añañaate, aririka ankinkithatakaante. Aririkami ampashikainatzimotantakyaami, ovinkatharyaakero aito.†

5 Irooma tsinaneete kaari pashikainatachane oñañaatayetzira, okinkithatakaantayetzi, ovinkatharyaantakera. Okempitakovaitakaro tsinanepayeeni ameeztzirori oishi.

6 Aparoni tsinane kaari kovatsine ompashikainatya, ameeperotataiteroty oishi. Tema maaroni jiyotayeetzi pashiventaantsira onatzi, ontzimatyera ompashikainatya.

7 Iriima shirampariite eero ipashikainavaita irirori, tema ikempitakoyetari Pava, iriira Pava ovaneenkatakariri. Irooma tsinane, iri shirampari ovaneenkatakarori.

8 Tema pairani ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori tsinane, iroora jaake ivatha shirampari jovetsikantakarori. Irooma ovakera jovetsikantakariri Pava etanakarori shirampari, tera iro iraaake ovatha tsinane.

9 Ari okempitzitakari, ovakera Pava jovetsikantakarori tsinane iriira jovetsikajaantakeneri shirampari, tema tekatsi intsipavaiyetya. Iriima shirampari, tera iro irovetsikaitene tsinane.

10 Irootakera ompashikainatantayari tsinane onkantya oñaakantantayarori tzimatsira oñaapinkathatane iroori, ari onkantya onimotakaantayariri eejatzi maninkariite.

11 Te ontzimashitya tsinane, te intzimashitya shirampari, aña apiteroite jashitari Avinkatharite, ikovityaavakaa apitero.

12 Tema etanakarori tsinane ivatha shirampari jovetsikayeetake. Iro kantacha eejatzi, ikaratzi shiramparitaatsiri iroñaaka, iro tsinane ovaiyantayetariri. Tema apiteroka iriira Pava kantakaarori itzimayetantari.

* **11:3** Kantakotachari jaka “ijevaritari,” irojatzira kantakotachari “iitoitari.” Tema iroovaitake okaratzi saikantairi aitoki otzimi kinkishiretakairi, akovantayetari antayetero akovayetziri, kempitavaitaka iroomi aito jevatainemi antayetero opaiyetarika. Kantatsira ankante: “Aitotari Cristo.” Irojatziki kempitakarori aririka ankante: “Ijevatai Cristo.”

† **11:4** Kantakotachari jaka “ovinkatharyaakero aito.” Tera ayotakoperotajaantero opaita kantakotachari “aito.” Tema tzimayetatsi kantayetatsiri iri Cristo oshiyakaaventari “aito.” Tzimatsi pashine kantayetatsiri iroora kantakotachari “aitojanori.” Tema aririka ampashikainatya añañaate, akempitakotakarora tsinane. Ovinkatharyaayetakera pashinepayeeni.

¹³ ¿Ipaaitama pikinkishiretakotarori iroñaaka okaratzi nokantayetakemiri? ¿Aritatsima tsinanepayeeni oñañaateri Pava eero opashikainata?

¹⁴ Aakaite ashiramparizika iroñaaka, tera ametaro osanthaayetero aishi, aritake am-pashiventakya.

¹⁵ Irooma tsinaneete, irootake ovaneenkatakaarori. Kempivaitaka iroomi oishi oshyanakyaarone ovashikainaro.

¹⁶ Tzimatsirika janta kovatsiri inkisakoshiretyaaro, jiroka nonkanteriri: Irootajaan-takera nametapiintakari naaka niyotaantziro. Irojatzii ikantapiintayetziri apatoventariiri Pava tsikarikapayeeni janta.

Amenaashivaitara joimoshirenkaitziro irayootane Avinkatharite

¹⁷ Iro kantamaitacha, tzimatsira pashine nonkantakotemiri, eerora notharomentako-tamiro. Tema te onkameethatzimotena pantapiintakeri papatotaiyani. Onkaratemi kameethatzimotemine, irojatzitaitakera jovasankitaaventaitakemiri.

¹⁸ Tema nokemake ikamantayeetakena pinashiyetavakaaka janta papatotapiintaiyani. Iro nonkempisanterimi,

¹⁹ tema iro avisapiintatsineri iroka. Kempitaka tzimayetatsi kovashivaitachaneri inkantakotaiteri “Iriira iriiperori irika.”

²⁰ Arira okempitapiintari papatotaiyani eerokaite payootavakaiyani, amenaashivaitara poimoshirenkiro apaiyetziri “Irayootane Avinkatharite.”

²¹ Tema povapiintakaro thaankiperoini pashitari. Tasheneenta ikantayeta pashinepayeeni. Tzimatsi pashine shinkivaiyetachari.

²² ¿Arima onkantyaari? ¿Tekatsima pipankopayeeni tsika povapiintayetyaaro pashitari, tsika piravaitapiinte? ¿Pimanintatziirima ikaratzi apatotapiintachari iñaapinkathayetzirira Pava? ¿Pithainkavaitatziirima kovityaavaitatsiri? ¿Pikinkishiretama ari nontharomentakyaamiro? Eerora.

Opoñaantanakari irayootane Avinkatharite

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Okaratzi niyotaakemiri pairani okantakota opoñaantanakari “Irayootane Avinkatharite,” iriitakera Avinkatharite iyotaakenarori. Jirokatakera: Okantaranki tsireni tekeri impithokashitaiyaari Avinkatharite Jesús, jaakero tanta,

²⁴ ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipoña ikantake: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretantapiintyaanari.”

²⁵ Ari ikempitaakero eejatzi ikaratakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootakera shitovaatatsine onkantya iravisakoshirentaiyaari osheki atziri. Irootakera pimatapiintairi aririka pimiretyaaro, aririka pinkinkishiretakotapiintena.”

²⁶ Arira povapiintaiyaaro, pimiretapiintaiyaaro eeroka, ari onkantya piyotakaantaiyaariri atziriite ikamimentayetai Avinkatharite. Irootakera pimatapiintayetairi irojatzii impiyantaiyaari Avinkatharite.

Ovaminthavaitashitakyaarone irayootane Avinkatharite

²⁷ Tzimatsirika ovaminthavaitashitakyaarone, iraminthavaitashitakyaarone, kempivaitakara iriitajaantakemi Avinkatharite inthainkavathatake, ithinkakero eejatzi iriraane.

²⁸ Aña iro aritatsi, tekeri oyaaro, tekeri irero, ontzimatyeeera ankinkishiretakotavakya kameethashiretakairika.

²⁹ Tzimatsirika ovashivaitakyaarone, irashivaitakyaarone kaari pampithashiretakoperoterone oshiyakaaventachari “ivatha,” arira irovasankitaitakeri.

³⁰ Irootakera itzimantayetari shipetavaitatsiri, mantsiyavaitatsiri, tzimayetatsi makoryaayetaintsiri.

³¹ Irooma akinkishireperotanakarika tekeri ovanakyaaro, eerora añaajaantziro irovasankitai Pava.

³² Iro kantacha aririka irovasankitaavaitakai, iñaantakaavaitayeerora inkempitakaan-tatyee aakatakemi itomijanori. Ari onkantya eero jovasankitaaperotantai apaata, ikempitakaanayetairi tsikara inkantayetairi osavisatziite.

³³ Iyekiite, irootakera okovantari poyaakotavakaayetaiya eerokaite, eero posasatekavaita aririka papatotaiyaani payootavakaiyani.

³⁴ Pitashaatziirika, povanakya pipankoki tekeri piyaatanakeeta, ari onkantya eero iñaakaanaitami papototakya. Aririka nareetakya nonkivantemi, ari nothotyakemiro niyotaayetemiro irokapayeeni.

12

Tasonkaventashiretaantsi

¹ Iroñaaka nonkantemiro tsika okantakota tasonkaventashiretaantsi. Iyekiite, te nonkove onkompitzimotyaaami.

² Piyotaiyini eeroka, pairani tekera pinkempisantayetanake, tzimapiintatsi pikenakaashitane, iminhashiretakaapiintashiitami piyaatashiteri oshiyakaaronsi kaari ñaavaaitajatsine.

³ Irootakera nonkamantantyaamirori iroka: Intzimerika janta kinkithatakaantatsine, inkantapaake “¡Kamaarivé Jesús!” kaarira Itasorenka Pava ñaavaaitakairine irika. Irooma aririka inkante, “Avinkatharite inatzi Jesús,” iriira Tasorensinkantsi ñaavaaitakairi.

⁴ Aparoni inatzi Tasorensinkantsi, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ikenakayiro itasonkaventayetakai onkantya amatantyaarori.

⁵ Aparoni inatzi Avinkatharite, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ankenakayero antavaitaineri irirori.

⁶ Aparoni ikanta Pava, iro kantacha tzimatsi osheki tsika okanta opoñaantakari jimatakaayetairo opaietarika.

⁷ Maaroni aakaite, tzimayetatsi opaiyeta jimatakaayetairi Tasorensinkantsi ari onkantya aminthatakaantayetaiyaariri pashine kempisantzinkariite irantayetairo irirori kameethari. Arira ikenakairori irirori Tasorensinkantsi joñaakanta, jimatakaayetairora opaietarika.

⁸ Thame oshiyakaaventavakero, tzimayetatsi itzimi itasonkaventake Tasorensinkantsi ari okanta jiyotanetantari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorensinkantsi ari okanta ikinkithatakotantarori okaratzi ipampithashiretanaari.

⁹ Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventajaantake Tasorensinkantsi ari okanta javentaashiretziitantaari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorensinkantsi ari okanta itekatsitakaantantari.

¹⁰ Tzimatsi pashine itzimi jimatakaakeri irirori intasonkaventante, pashine itzimi jimatakaakeri irirori inkamantantanagerite, pashine itzimi jimatakaakeri irapiitakotairo okaratzi ikamantantakeri kamantantanageri, onkantya iriñaantyaarori iriirika Tasorensinkantsi matakaakeri inkamantantero. Tzimatsi pashine itzimi jimatakaake iriñaavaiyetero pashineyetsiri ñaantsi, tzimatsi pashine itzimi jimatakaake irovaakañaanetairo okaratzi iñaaventayeetakeri.

¹¹ Maaroni iroka irootakera itasonkaventantayetakeri Tasorensinkantsi, jimatakaantakero tsikarika opaietarika. Aparoni ikanta Tasorensinkantsi. Iriitajaantake matzirori itasonkaventayetakai aakaite, jimatakaayetairo okaratzi ikoviri irirori.

¹² Arira okantari ovithaavakaantayetaari, joshiyakaantayeetairo aakami ivatha Cristo. Tema tsikara akantavathayetara, irootakera matakaayetairo opaietarika. Arira akempitzitayetaari eejatzi aakaite, onashiyeta amayetairo opaietarika.

¹³ Tema aparoni ikanta Tasorensinkantsi itzimi oviinkaatakaayetairi, ari okanta ovithaavakaantaari, onkantavetakya aakarika judío-payeeni, griego-thatatsiri, omperataari, saikashivaitaari, maaroni. Okempivaitaaro maaroni antsipatavakagaiya aakaite arapiintayetairo jiña añaakaashiretantatsiri, oshiyakaaventakeri Tasorensinkantsi.

¹⁴ Pinkinkishiretakotero tsika okanta avatha. Aparoni akanta avathaki, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaietarika amayeteri.

¹⁵ ¿Kantatsima oñaavaite aitzí, oñaanatero ako, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka pimatziro poirikayetziro opaietarika?” ¿Tema irooperote eejatzi aitzika?

¹⁶ ¿Kantatsima oñaavaite oyempita, oñaanatero oki, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka piñaayetziro opaietarika?” ¿Tema irooperote eejatzi ayempita?

¹⁷ Iroomi iyoshiitachanemi oki avathaki, ¿arima onkantakemi ankeme? Iroomi iyoshiitachanemi ayempita, ¿arima onkantakemi ankemantyaaromi osankaane?

¹⁸ Ari okantari avatha. Tema iriira Pava matakeroi jovetsikakero, tsikara okantajaanta ikovake irovetsikero, ari onkantya onashiyetantyaari ompaiyaaarika amayeteri.

¹⁹ Arimi oshiyavakaiyaami maaroni tsikara okantayetara avatha, eeroty avathataromi.

²⁰ Arira okantari aparoni onatzi avatha, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaietarika amatantayetaarori.

²¹ ¿Kantatsima oñaavaite oki, oñaanatero ako, onkantero: “Naaka kovaperotajaantacha, irooma eeroka, tera?” ¿Kantatsima oñaavaite aito, onkempitakotyaaaro okaratzi oñaavaitakeri aitzí?

²² ¡Eerora omatziro! Aña okaratzi tzimatsiri avathaki kaari kempitzimotainemi iroopero onaty, irootakera kovaperotajaantachari.

²³ Iroora akithaantapiintari, omanayiro avathapayeeni, akempitakaantaro ñaapinkatharentsi onayetzi janta. Okaratzí omanakoyetziri avathaki, akempitakaantaro irooperokimi onayetzi.

²⁴ Irooma okaratzí kaari omanayetapiintziri avathaki otzimi ñaayeetapiintziri, tera ontzime tsikarika ompaitya antayetenerori iroori. Ari ikempitzitari Pava jovetsikakerora avatha, ontzimatyeera anethaayetairo kempitzimovetakari kaari kovaperotajaantachane.

²⁵ Eerora okantzi ampitharyeero okaratzí avathatari. Aña iro aritatsi, anethaatziitairo maaroni avathatari.

²⁶ Aririka ovatsinaavaitya kapicheeni avathaki, kempivaitakara ovatsinaakyaami maaroiteniki avatha. Aririka ovaneenkavaitya kapicheeni avathaki, kimoshirera ankantya maaroiteniki avatha.

²⁷ Arira akantayetaari aakaite akaratzí aventaashireyetaari Cristo, kempitavaitaka aakaite ivathami anayetaimi Cristo.

²⁸ Jirokara tsika ikantakaayetaari Pava ikaratzí kempisantayeetaatsiri: Etanakaro, tzi-matsi Otyaantajanori. Apitetanaintsiri, tzi-matsi kamantantaneriite. Mavatanaintsiri, tzi-matsi iyotaantaneriite. Ipoñaapaaka itzimayetanake tasonkaventantaneri, tekatsitakaan-taneri, ampitakotani, jevatakaantaneri, ñaavaiyetziri pashineyetatsiri ñaantsi.

²⁹ ¿Maaronima Otyaantajanoritzi? ¿Maaronima akamantantaneritzi? ¿Maaronima ayotaan-taneritzi? ¿Maaronima atasonkaventantaneritzi?

³⁰ ¿Maaronima atekatsitakaaneritzi? ¿Maaronima añaavaiyetziri pashineyetatsiri ñaantsi? ¿Maaronima ovaakñaanetanetzi?

³¹ Aña iro aritatsi, pinkovatziiyete intasonkaventayeetaimi pimayetantyaarori kovap-erotajaantachari. Iro kantamaitacha, tzi-matsira opaita otzimi anayirori iroka. Aritake nonkamantemiro iroñaaka.

13

Iroora kovaperotajaantachari etakotanka

¹ Thame ankantashitavakya kantatsi noñaavaitero naaka pashineyetatsiri ñaantsi ñaavaiyetziri pashine atziri, nomatzitakyaaromi okaratzí ñaavaietziri maninkariite. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika nomatero netakotantya nantantarori iroka, nokameniminthavaitashitakara.

² Ari okempitzitari eejatzi, thame ankantashitavakya kamantantaneri nonatzi naaka, niyotakotziro okaratzí kaari jiyotakoveeta pairani, naventaatziitari Pava ari onkantakemi iroshirinkenaro otzishi irovatziyeero tsikarika janta. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nantantarori iroka, tekatsimacheeni nomonkaraye.

³ Eejatzi okempitari, thame ankantashitavakya arimi nompashitantyaaro maaroni tzi-imimotani onkantya ontzimantyaari iroyaari kovityaavaitatsiri. Ankantashitavakya osheki natsipeventakari impaityaarika, notaaventavaikari. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nomatantarori iroka, tekatsira nanintagaiya.

⁴ Itzimira etakotantachari, tsinampari jinatzi, kaminthaantaneri, te inkisakovaitanetya, te irasagaavainetya, te ñaaperovainetya.

⁵ Itzimira etakotantachari te inkaariperovaantenete, te inthañaavainetya, te inkisanetya, te irovapithaantatziityaaro inkisaneentante.

⁶ Itzimira etakotantachari te inkimoshireventero jantakerorika kaariperori, aña iro ikimoshireventzi irirori iriyotakoyeetairo kyaaryoori.

⁷ Itzimira etakotantachari amavevaitapiintaneri inatzi, ikempisantapiintanetzi, tzi-matsi iroyaakotapiintane, joisokerotapiintaneta.

⁸ Eero othonkaneta etakotanka. Irooma pashinepayeeni aritake onthonkanetaiya, okempitaya, iroka kamantantaneritaantsi, ñaavaiyetantaitaro pashinetatsiri ñaantsi, jiy-otayeetairo opaiyetarika.

⁹ Tema tekera jiyotayeetziro maaroni, tekera ikamantantayeetziro okantakoyeta maaroni tzi-mayetatsiri.

¹⁰ Irooma aririka onkaratapaake otzimi monkaratachane, eerora akovanairo maaroni onkarate peyayetaachane.

¹¹ Iroovaitake akempiyetara atziritzika. Eenirorika eenchaantzi, akempitayetari een-chaani, tsika ikantziro ñaavaitzi, tsika ikantziro ikinkishireyeta, tsika okanta ipampi-thashiryaaari. Irooma aririka antaritapaake, eero akempitakotanaari tsika ikantayetara irirori.

¹² Kantatsi oshiyakaantero eejatzi tsika akantara amenaatyaaro ashirota. Eero akoñaatzi kameethaperoini, eero ayotajaantzi tsika akantavaita. Irooma apaata ari ayotakoper-oyetari tsika ikanta Pava, ari ankempitaiyaari irirori jiyoyetaira aakaite.

¹³ Jirokara karatatsiri mava kantaitapiintaachane osaika, eerora othonkanetaa: aventashirenka, oyaakoventanka, etakotanka. Iroora kovaperotajaantachari iroka etakotanka.

14

Iriñaavaitayeetantyaaro pashinethatsiri ñaantsi

¹ Pinkyaaryoovero onkantya petakoyetantantyaari. Pinkokovaperomaitaiyaaro eejatzi intasonkaventayeetaimi onkantya pimayetantyaarori tsikarika opaiyetarika. Okempitaitaayaaro iroka pinkamantantneritai.

² Aririka apatotaiyaani ankarateri kempisantzinkariite, tzimatsirika intasonkaventayeetake iriñaavaitantanakyaaro pashinethatatsiri ñaantsi, eero akemathatziri, eero ayotziro opaita ikantziri. Tera iro iñaavaitantari irika ankemathatantyaariri aakaite, aña iriira Pava kemathaterine.

³ Irooma intzimerika intasonkaventayeetakeri inkamantante, iriira kinkithatakaineri maaroni aakaite, onkantya irovetsikashiretakaantayetairi, intharomentakaantayetairi, imposhenkashiretantairi.

⁴ Ikaratzi ñaavaizirori pashinethatatsiri ñaantsi, apanirora itharomentashirevaita. Iriima kamantantneritaintsiri, iriira tharomentashiretakaayerari maaroiteni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁵ Osheki onimovetyaana maaronirika eerokaite pimatero piñaavaitantyaaromi pashinethatatsiri ñaantsi. Iroora onimoperotaitenari maaronimi eerokaite pimateromi pinkamantantnerite. Irootakera anayirori pashine. Iro kantacha tzimatsirika materone irovaakakoñaaneteri ñaavaizirori pashinethatatsiri ñaantsi, iriitakera tharomentakaayetyaarine kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁶ Iyeikiite, thame ankantashitavakya, niyaatake nareetami janta, intaani noñaavaitantapaakaro pashinethatatsiri ñaantsi. ¿Notharomentashiretakaakemima? Thame ankantashitavakya eejatzi niyaatake janta, nokinkithatakotakemiro ikemathatakaganari Pava, nopampithashiretakaami, nokamantayetaimiro, niyotaaayetaimiro eejatzi. Iroora opoñaantatainakari pitharomentashiretanaa.

⁷ Intsityaa noshiyakaaventavakemiro eejatzi, okempitakaro aririka ashovirivaite, aririka ampiyompivaite. Eerorika anashitaro oyameninka, irojatz apiipiite, tekatsira iyoterone opaitarika akoviri ampanthayeri.

⁸ Ari okempitari eejatzi aririka antyooote. Eerorika okameñeenkatziri kameetha, tekatsira iyotatsine akaimatziiri ovayiritya.

⁹ Ari pinkempitayetyaari eejatzi eerokaite. Eerorika piñaavaithatantaro inkemathayereteri, piñaavaiminthavaitashitakara.

¹⁰ Kempitaka jaka kipatsikira osheki nashiyetachari ñaantsi iñaavaitayeetziri. Tzimayetatsira osheki opaiyetarika ikantayeetziri iñaavaitayeetzi.

¹¹ Tzimatsirika ñaanatantnarori pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri, nokempitakaantari pashinesatzi inatzi, ari ikempitzitanari eejatzi irirori. Tera nosheninkamirinkatari kameethaini.

¹² Niyotzi naaka, pikovaperotaiyakeroni eerokaite intasonkaventayeetemi janta. Iro kantacha ontzimatyera pinkokovaperoyetairo pintharomentashiretakaayetaiyaari maaroiteni apatotapiintayetachari janta.

¹³ Tzimatsirika ñaavaizirori pashinethatatsiri ñaantsi, ontzimatyera inkovakotairi Pava onkantya irimatakantaayaariri irovaakakoñaanetairo iñaavaiyetziri.

¹⁴ Aririka noñaañaatantyaaro naaka pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaavaiziro, kempitaka notharomentaventashitakaro, okantavetaka te nonkemathatero okaratzi noñaañaatziri.

¹⁵ Aña iro kameethatataitatsi noñaañaatantyaaro ñaantsi nokemathatziri, onkarate tharomentakaiyaanari eejatzi. Arira nonkanterori eejatzi nompantaaventeririka Pava.

¹⁶ Thame ankantashitavakya, tzimatsi piyotainchari japatotaiyani, ari petanakaro eeroka pipaasoonketziri Pava, iro kantacha apaniro eeroka pitharomentavaitaka, iriima pikanatayirini te intasonkaventayeeteri inkemathatantyaarori piñaavaiyetakeri. ¿Arima irinantaavaitakyaaro irirori pinkantayetakeri? Te iriyotaajatzitya eejatzi kameetharika inkantaiyeni “¡Ari onkantyaari!”

¹⁷ Arivetaka pipaasoonketake eeroka. Iriima pashinepayeeni janta temacheeni povetsikashiretakaayetyaari.

¹⁸ Osheki nopaasoonketapiintakeri naaka Pava iñaañaatakanaanaro pashinethatatsiri ñaantsi, kempivaaitakami nanaakemi pimatapiintzirora eerokaite.

¹⁹ Irooma aririka nonkarateri napatotya pashinepayeeni kempisantzinkariite te nomatero. Irootyaami nonkovaperotaitemi naaka noñaavaitemi kapicheeni onkanta inke-mathatantyaanari, tetyaami nonkovaajatero noñaavaiperotaitaite kaari inkemathataitenari. Irootakera nomatairi okanta niyotaantantaari kameethaini.*

²⁰ Iyekiite, eero poshiyari ipampithashireta eenchaani, aña iro aritatsi poshiyaari ipampithashireta antari. Arivetakara pinkempitakotyaari eenchaani okantakota eero pantantayetaro kaariperori.

²¹ Pinkinkishiretakotero Ikantakaantaitane osankinatakotachari, kantatsiri:

Jirokara ikantakeri Avinkatharite:

Tzimatsi nokoviri nonkanteriri irika atziriite,

Inkarate notyaanteri, pashinesatzi irinatye ñaavaietzirori pashinethatsiri ñaantsi, iriira kamantayeroneri irika.

Iro kantacha eero ikempisantavakeri.

²² Jirokara oshiyakaaventachari. Arira mataka itasonkaventayeetakai añaavaitantyaaro pashinethatsiri ñaantsi, iroora joñaakayeetziriri kaari kempisantatsine. Iroora omatantakari itasonkaventayeetakai onkanta ankamantantantyaari, iroora joñaakayeetairi aakaite akempisantzinkariyeti.

²³ Akantashitavakya, ari papatotaiyaani maaroiteni eeroka, maaroiteni piñañaantantyaaro pashinethatsiri ñaantsi. Impoña inkyaapaake kaari kempisantatsine, kaari itasonkaventayeetzi. ¿Eeroma ikantapaake: “¡Ishinkiventatya irika!?”

²⁴ Intsityaa ankantashitavakya papatotaiyani eerokaite janta pikamantantzi. Impoña inkyaapaake kaari itasonkaventayeetzi, kaari kempisantatsine. Arira pooñaaronteneri eerokaite ikinkishirevaitashitari irirori, iroora inkinkishiretakotantanaiyaari,

²⁵ iro ompoñaantyaari inkamantantairo okaratzi ikinkishirevaitashitakari iromananeke, impoña irotyeerovanake iñaapinkathatanairi Pava, inkante: “Omaperotatya itsipashiretami Pava eerokaite jaka.”

²⁶ Iyekiite, jirokara onkarate pantayetairi aririka papatotapiintaiyaani. Kantayetatsi impanthaayeetairo Salmo, iriyotaantayeetai, kamantakoyetairone okaratzi ikemathatakagairiri Pava, iriñaavaitakaayetairi pashinethayetsiri ñaantsi, intzimayetai ovaakakoñaanetairone. Tema maaroni otzimi pantayetairi ontzimatyepovetsikashiretakaantaiyaari pashinepayeeni.

²⁷ Tzimatsirika ñaavaitantarori pashinethatsiri ñaantsi, eerora itzimaperotajaantzi osheki, intaanira inkanta apite, terika inkarate mava. Eerora okantzi irakivaavakaiyaani irikaite, aña iroyaaventya irimatantyaarori pashini. Ontzimatyeeera intzime impaitya ovaakakoñaaneterine.

²⁸ Tekatsirika ovaakakoñaaneterine, ontzimatyee irimairete tsika papatotaiyakani. Intaani iriñañaashireteri Pava, ari onkarate.

²⁹ Oshinetaantsitzi inkamantante apite, terika mava. Iriima pashinepayeeni ontzimatyepampithashiretakotero kameetharika okaratzi ikamantantziri.

³⁰ Irooma intzimerika inkemathakaanairi Pava, eenirorika ikamantantzira pashine, aritatsi imairetavake onkanta inkamantantantyaarori pashineka.

³¹ Tema te arite iriñaavaitaiyeni apiteroka, aña iretavakyaaro aparoni impoña pashine. Ari onkanta iriyotantaiyaari maaroni, tharomentashire inkantayetaiya.

³² Itzimirika matakakeri ikamantantajanotanai, iriitakera matakakerone iriñaakotanetya inkamantante.

³³ Aririka irakivaamashitaiya kaari Pava kantakaanterone. Aña iriira Pava santzikoityaakaantatsiri.

Iroñaaka nonkamantemiro pashine okaratzi jametapiintaari ikaratzi itasorentsishiretakaitari irapatotaiyaani tsikarikapayeeni:

³⁴ Maire okantapiintaiyani tsinanee, te oshinetaantsite oñaavaiete. Aña iro aritatsi onkempisantayete, tema iro okantakaantziri Ikantakaantaitane.

³⁵ Tzimatsirika ompaitya onkoveri iyotero, osampiteri oime janta opankoki. Te aritzi oñaavaite tsinane aririka irapatoyeetya.

³⁶ ¿Pikinkishiretaiyanima eerokaiteera omapokakaantakerori pikinkithatakantziro iñaane Pava? ¿Eeroma onimotzimi pimayetapiintairo okaratzi jimayetzi pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni?

³⁷ Tzimatsirika janta kantatsiri “Naaka kamantantaneri, naaka antakishire nokanta,” ontzimatyeeera iriyotemi irika iriira Avinkatharite kantakaarori nosankinantamirori iroka.

* **14:19** Ikantakotakeri jaka Pablo “noñaavaitemi kapicheeni,” iroora oshiyarori inkante “nokovataike noñaavaite 5 ñaanchaaniki okaratzi inkemathaiteri, te nonkovaajatero noñaavaite 10,000 ñaantsi kaari inkemathataitenari.”

³⁸ Terika inkempisantayete irika, eeroty pikempisantataiziri eejatzi irirori.

³⁹ Iyekiiite, ontzimatyeeera pinkokovaperotairo irimatakaitaimiro pinkamantantayetai. Eeromaita pimaperotziro potzitzikayetairi ñaavaiyetzirori pashinethatsiri ñaantsi.

⁴⁰ Irooma pimayetairora irokapayeeni, ñaakotanera pinkantaventyaaro, santzikoiteeni pinkantya.

15

Irañaantayetaiyaari kamayetatsiri

¹ Iyekiiite, nokovi iroñaaka nonkinkishiretakaimiro tsika okantakoveta Kameethari Ñaantsi okaratzi noñaaventakemiri, poisokerotanaarira pikempisantai.

² Irojatzira ovavisaakoshiretaimineri, eekerorika poisokerotanakityeeyaaro noñaaventayetakemiri. ¿Amenaashivaitakama pikempisantayetanai?

³ Jirokara kovaperoyetachari, iroora ikamantaitakenari naaka, ipoñaaka nokamantakemiro eejatzi eerokaite: Ikamimentakaira Cristo okantakaantziro akaariperovaitake, jimatajaantakero jimonkaratakaakaro okaratzi iñaaventakotzitaikariri Osankinajanorentsiki.

⁴ Ipoñaashitaka ikitataitakeri, iro avisavetaka mava kitaite, joviriintaitairi. Irojatzira iñaaventakotziyeetakari Osankinajanorentsiki.

⁵ Ipoña joñaakaari Cefas, joñaakaari eejatzi maaroiteni 12 iriyotaane.*

⁶ Ipoñaaka joñaakapanaatari eejatzi osheki apaiyetairi iroñaaka “Iyekiiite,” 500 ikarataiyini. Eenirotatsi jañaayetzi osheki irikaite, arimaitaka makoryaayetake tsikarika ikaratzi.

⁷ Ipoña joñaakaari Jacobo, ipoña joñaakaari eejatzi maaroiteni Otyaantajanori.†

⁸ Naaka overaantapaakaro joñaakaana eejatzi, kempivaitaka naakami impoivaitzi-itsinemi nontzimake.

⁹ Tema naakavetaka Otyaantajanori, janaayetanara maaroitete pashine. Tetya apantaa-jatyaaromi nompaitya “Otyaantajanori,” tema novasankitaavaitakeri kempisantanairiri Pava, apatoventanaariri tsikarikapayeeni.

¹⁰ Iro kantamaitacha, tera amenaavaitashitya jineshinonkatziitaana Pava, tema iri-itake kantakaakarori Notyaantajanotantaari iroñaaka. Naakamaitakara antavaiperotaat-siri iroñaaka nanayiri pashinepayeeni, irootajaantakera kantakaantziro nantashivaivetakari pairani. Tera naaka matashityaarone apaniironi irokapayeeni, aña Pava neshi-nonkataanari nomatantaarori.

¹¹ Irootakera nosankinatantakamirori okaratzi nokinkithatapiintakeri, irojatzira ikinkithatapiintakeri eejatzi pashine Otyaantajanoriite. Irootakera pikempisantayetairi eerokaite.

¹² Aritakera nokinkithayetaimiro joviriintayeetairira Cristo, jovamaaveetakarira, ¿Opaitama pikantantari: “Eerora añaajaantayetai ankamakerika?”

¹³ ¿Pikinkishiretatyaa te iroviriintajaantayeetairi Cristo?

¹⁴ Aririka onkantyaami, namenaashivaitakara nokinkithatake, pamenaashivaitakara eerokaite pikempisantaiyakeni.

¹⁵ Tema kempivaitakara nothaiyakami noñaaventakotapiintakeri Pava, nonkantantapiintayetake: “Pava oviriintairi Cristo, ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.”

¹⁶ Arimi onkantyaami, eero ipiriintayetaa kamayetaintsiri, tera ipiriintzita eejatzi Cristo irirori.

¹⁷ Terikami iroviriintayeetairi Cristo, pamenaashivaivetakara eerokaite pikempisantayetai. Eekerora pinkaariperoyetatyemira tekatsira peyakotaiminemi.

¹⁸ Aritakemira peyaperovaitakami eejatzi ikaratzi makoryaayetaintsiri, amenaashivaitakara javentaanaarira Cristo.

¹⁹ ¡Inkantamacheetaimi aakaite! Amenaashivaitakamira aventaanakari Cristo, amenaashivaitakamira okaratzi oyaakoneentavetaari, añaaminthavaitashitakara kapicheeni iroñaaka. Maperokitziivaitakaimi.

²⁰ Iro kantacha te ari onkantya. Joviriintayeetairiitsi Cristo ikamavetakara. Iritakera matakakerori jetakaantaro jañagai tsikara inkantayetaiya apaata ikaratzi makoryaayetaintsiri.

²¹ Jiroka okantakota iroka: Pairani, okaratzi jantakeri aponi atziri iro poñaakaantakarori akaamaneyetzi maaroiteni. Iro kantacha iriira eejatzi aponi atziri poñaakaantaarori ampiriintayetai maaroiteni akamayevetaka.

* 15:5 Ikantaitziri “Cefas,” irootakera pashine ivairo Pedro. † 15:7 Ikantaitziri “Jacobo,” irootakera pashine ivairo Santiago, irirentzira Jesús.

²² Tema iro akaamaneyetantaari maaroiteni okantakaantziro asheninkamirinkaitetari Adán-ni. Iro kantacha ari añaayetai maaroiteni okantakaantziro asheninkashiretaari iroñaaka Cristo.

²³ Jirokara tsika okantakota iroka: Iri Cristo etaarori ipiriintaa. Impoña impiyeerika apaata, ari iroviriintayetaapari ikaratzi jashiyetaari irirori.

²⁴ Ompoñaashitakya onthonkaiya maaroni, iraperotairi Cristo ikaratzi pinkathariventashivaitachari, ikaratzi otzimimovaitashitari ishintsinka. Iriira Cristo matakagairone aakaite onkantya irashitantairi Pava, matzirori Ipinkatharijanoritzi.

²⁵ Tema jetzineeronkatatyaaro iroñaaka Cristo ipinkathariventantzi, irojatzi apaata omonkaratantapaakyaari inkitsirinkajaantairi iisaneentayetane, iraatzikantaiyaari iitzi.

²⁶ Ovekaraantapaakyaarone iisaneentane inkitsirinkairi irootakera “Kaamanetaantsi,” inkempitakaantairo atzirimi onatye iraperotairo.

²⁷ Tema aritake iñaaventakotziyeetakari Cristo, ikantaitake:

Itzimi matakakeri ikitsirinkairi maaroiteni, jimatakeri jaatzikantaari iitzi.

Iro kantamaitacha ikaratzi ikantakoyeetziri jaka “maaroiteni,” tera inkantayeetatye irijatzi Pava inkitsirinkayetaari, aña iri Pava kantakagaiyaarone irimayetantyaarori maaroni.

²⁸ Aririka impinkathariventairo Itomi maaroni, iriira Pava pinkathariventairine eejatzi irirori, tema ari ikenakairori irirori Pava impinkathariventantaiyaarori maaroni tzi-mayetatsiri.

²⁹ Eerorikami jañaayetaimi ikaratzi kamayetaintsiri, ¿opaitama joviinkaatzimentantayeetarori kamaintsiri?

³⁰ Eejatzi okempitzitari, eerorikami ipiriintayeetaami, ¿opaitama añaantapiintayetakarori aakaite ipatzimaminthavaitayeetai?

³¹ Iyekiite, ¿Pithainkatyaanama? ¿Kaarima naaka tharomentaventaamiri nokempisantaakayetaimiri Avinkatharite Jesucristo? Aña omaperotaitatyaara iroka, okantaitatyaani kitaiteriki ikovayeetzi irovamaitena.

³² Ari okempitzitakari eejatzi jaka nosaikira Efeso-ki, imaimanevaitakena kati-mavaiyetatsiri. Eerorikami apiriintayetaami, nonkaratataiterityaami iriroriite, nonkantavaitashitakyaami:

Thame anintaavaitavakya, avavaitya, aravaite, oimoshirenkavaitya. Aamaashiminthatya iro ankame.

³³ Irootakera paamaventantyaarori iroka otzimikari pikenakaashitane. “Eerora pitsipaminthatari kaariperori, pimatzirokari eeroka.”

³⁴ Pimpampithashiretaiya kameethaini. Eero pitzipinavaitashita. Kempitaka tzi-mayetatsi tsikarika pikaratzi eerokaite te piyotakotaaajateri Pava. ¡Pashiventaantsiitake!

³⁵ Kempitakara tzi-mayetatsi janta kantashiretatsine: “¿Tsikama inkantyaaka impiriintai tonkitsiporoki? ¿Tsikama onkantaajatya iriñeetairo ivatha?”

³⁶ ¡Masontzi! Kantatsi oshiyakaantero okantaranki okitho pankirentsi. Aparoni okitho sampikitatsineri, ikitakiyeetziri, arira oshookai.

³⁷ Iroka okitho pipankitapiintziri apakithoroini okantaveta, iro kantacha oshookanakerika iroka pashine onkantavaitanakya. Tema te pimpankitapiintero oshookimatakera pankirentsi.‡

³⁸ Aña iri Pava shookakaayetzirori otzimayetantari ovatha okaratzi ikoviri irirori. Iriitakera nashitakaayetarori ishookakaayetziro, okaratzi tzi-mayetatsiri pashineyetatsiri pankirentsi.

³⁹ Maaroiteni akaratzi otzimayetzi avatha, tera ari oshiyavakaiyani. Thame oshiyakaan-tavakero, aakaite atziriritzi anashiyeta avathaki, onashiyeta ivatha piratsiite, tsimeriite, eejatzi shimapayeeni.

⁴⁰ Eejatzi ikempiyeta inkiteveri te iroshiyayetai akantayetara aakaite osaviveri. Otzimi-motziri inkiteveri irovanenkaroro, te okempitaro ovaneenkaroro aakaite.

⁴¹ Tema onashita eejatzi irovanenkaroro ooryaa, irovanenkaroro kashiri, eejatzi irashi impokiropayeeni. Tzi-mayetatsi tsika ikaratzi impokiro kaari kempitayetyaarine pashine.

⁴² Arira ankantayetaiyaara aakaite ampiriintayetairika. Tema ikitatapiintayeetziro iroñaaka avatha, ari oshitziziri, iro kantacha aririka iroviriintayeetairo, pashine onkantayetanaiya eero oshitzivaitai.

⁴³ Aririka inkitayeetero avatha manintaaro onatzi, iro kantacha ari iroviriintayeetairo onkantya ovaneenkayetantaiyaari. Te aavyaavaitanete iroñaaka avatha, iro kantacha ari iroviriintayeetairo ontzimantaiyaari oshintsinka.

‡ 15:37 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora trigo, okarayetzi oshiyayetarori.

⁴⁴ Okaratzi ikitayeetziri avatha tzmavetachara oshire. Iro kantacha aririka iroviriintayeetairo avatha, arira ontzimayetai atasorenka. Ari ikantayetari maaroni añaayetziri iroñaaka otzimi ishire, iroora ayotantayetari tzmatsi eejatzi pashine avatha tzymaatsine atasorenka.

⁴⁵ Ari okanta josankinatakoyeetakeri etanakarori shirampari, Adán, ikantaitzi:

Iro etanakarori jañaanake, ipoña otzimanake ishire.

Iriima irika oyaatapaakerine kempitapaakyaarine, otzimimotziri irirori itasorenka, iri-itakera añaashiretakaantatsine.

⁴⁶ Arira akantayetari. Te otzimimovetai atasorenka ovakeraini. Aña iro etanakaro otzimavetaka ashire, impoña ontzimayetai atasorenka.

⁴⁷ Tema irika etanakarori shirampari, kipatsira jaayeetake, jovetsikapithayeetakeri. Iri-ima apitetanaintsiri shirampari, inkitekira ipoñaakaro irirori.

⁴⁸ Tsikara ikantajaantara jovetsikayeetakeri kipatsipitha irika etakarori, iriira akempiyetakeri aakaite. Iriima ikaratzi inkiteveriite, iriira kempitakariri irika poñenchari inkiteki.

⁴⁹ Arira ankantayetaiyaari eejatzi aakaite. Tema oshiyaveetakari atzimayetake irika jovetsikapithayeetakeri kipatsi, aritakera oshiyayetaiyaari eejatzi irika poñenchari inkiteki.

⁵⁰ Iyekiite, jiroka okantakota okaratzi nokantakeri: Eero okantzi isaikayetai tsika ipinkathariventantzi Pava ikaratzi tzmimayetsiri ivatha, iriraane, shitzitaatsine ivatha. Aña iriiyetakera saikayetaatsine janta inkarate kaari shitziyetaatsine ivatha.

⁵¹ Pinkeme, nonkamantemiro kaari jiyotakoyeetzi pairani. Jirokara: Arira impashinetakaayeetai maaroni aakaite. Iro kantacha eerora añaayetziro maaroiteni aakaite amakoryaayete.

⁵² Apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite, omapokashitaiyaara intyooyetai. Athakero onkantapaintya iroovaitake amachookapainte. Arira iroviriintayeetairi kamayetaintsiri, onkantya iriñaantayetaiyaarori vathatsi kaari shitzitanetaatsine. Irooma maaroiteni aakaite añaayetsiri impashinetakaayeetai.

⁵³ Okaratzi avathatari iroñaaka shitzitanetatsiri, impashinetakaayeetairo eero oshitzivaitantaa. Akarayetzi akaamanevaitanetzi iroñaaka ari impashinetakaayeetai, kañaaneri ankantayetaiya.

⁵⁴ Aririka omonkarapaitetaiya iroka, arira omonkarataiyaari okaratzi joshiyakaaventaitakero “Kaamanetaantsi,” okempitakotari atziri, ikantaitake:

Irika ipaiyeetakeri “Kitsirinkaneri,” japerotairo ipaitayeetziri “Kaamanetaantsi.”

⁵⁵ ¡Kaamanetaantsi! ¿Kantatsima pinkitsirinkantai eeroka iroñaaka?

¡Kaamanetaantsi! ¿Eenirotatsima iroñaaka pithoyene?

⁵⁶ Okaratzi oshiyakaaventachari jaka othoyene, irootakera kaariperonkantsi. Irootakera Ikantakaantaitane iyotakairi tzmataitatsira akenakaashitane.

⁵⁷ Iro kantacha nopaasoonketziri Pava, tema iri matakagairori aakaite oitsinampaantaarori, jotyaaantairira Jesucristo ikitsirinkantaarori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸ Iyekiite, ontzimatyera pinkyaaryootapiintayetai, pantavaitapiintaineri Avinkatharite. Tema aritake piyotayetai te pamenaavaitashitya, iriitakera Avinkatharite matakaimirori.

16

Kireeki jotyaaantaitziniriri itasorentsitakaitairi

¹ Iroñaaka nosankinatakotero apiyotziri kireeki otyaanteneri ikaratzi itasorentsitakaitairi. Nonkantayetaimiro okaratzi nokantayetakeriri Galacia-satzi.

² Aririka papatotapiintaiyaani, ontzimatyera pookayete kapiche eerokaite tzmimotzimiri. Ari onkantya eero nopankiventantapaakaro naaka, nareetapaakyaamirika janta.*

³ Aririka nareetakyaami kantatsira pimpairyee aanakerine kireeki janta Jerusalén-ki intsipataanakero nosankinarepayeeni.

⁴ Arira nonkaratanakeri naaka niyaate janta, añaamatsitavake ari nonkantakero.

Ikinkishiretari iranteri Pablo

⁵ Eerora nareetzitami, aña netapaintyaaro niyaate Macedonia-ki, impoña nimpoitapaakero janta pinampiki.

⁶ Aririka nareetakyaami, aamaashitya osamani nosaikimotanakemi, kempitaka ari nonkyaarontsitakotero. Impoñaashitakya potyaantaina tsikarika nokoviro niyaatai.

* **16:2** Kantakotachari jaka “papatotapiintaiyaani,” irojatzira ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.”

⁷ Tera nonkovero naaka kapicheeni onkantya nonkivantapaintemi. Aña nokovatzi osamani nosaikimovaitapaintemi, iriirika Avinkatharite shinetainarone.

⁸ Irojatzitara nosaikavake jaka Efeso-ki, irojatzii areetantakya kitaite joimoshirenkay-eetziro "Aavataantsi."[†]

⁹ Iroora nomatantyaarori iroka eenirotatsi iroñaaka jaka osheki nantavaitavaineri Avinkatharite, kameetha okanta noñaakero. Tzimake osheki maimaneminthatakenari.

¹⁰ Aririka irareetakyaami Timoteo, paakameethatavakeri, tema irijatzii antavaitaineriri Avinkatharite, ari joshiyana naaka.

¹¹ Te arite intzimayete janta manintavaiterine. Iro aritatsi paapatziyavakyaari, irojatzii iravisantakyaari impiyeera naakaki. Tema oyaaventa novakeri impoke intsipayetakyaari pashinepayeeni iyeekiite.

¹² Iriima Iyeki Apolos, nokantakeri intsipayetanakyaari ikaratzi notyaantaimiri eerokaite. Iro kantacha te inkove iriyaate irirori. Añaamatsitavake ari irimatakero apaata.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Paamaventaiaani eerokaite, poisokerotyaaro pikempisantanakeri, shirampari pinkantanakya, pishintsishireyete.

¹⁴ Etakotane pinkantavakaayetaiya, pantzimotavakaiyaarika tsikarika ompaiyeta.

¹⁵ Iyeekiite, piyotaiyirini eerokaite saikavankotziriri Estéfanos, iriiyetake etanakarori ikempisantayetanake pinampiki Acaya. Ikamaiyetanaaro iriroriite jantavaiventanairi itasorentsitakaitairi.

¹⁶ Noshintsithatemi eerokaite pinkempisantairi iriroriite, ari pinkempitzityaariri eejatzii kempitakariri ikaratakeri jantavaitaiyini, kamaitanaarori.

¹⁷ Osheki nokimoshiretake noñaakero jareetakana Estéfanos, itsipatapaakari Fortunato, eejatzii Acaico. Iriitakera ovakoventapaakemiri eerokaite tera onkante pareetaiaani jaka,

¹⁸ potapishiretanyaanari. Iriiyetakera otapishireyetaamiri eejatzii eerokaite janta. Piñaapinkathayetavairi.

¹⁹ Jovethayemira apatoventapiintakariri Pava jaka Asia-ki. Jovethatzitami eejatzii Aquila opoña Priscila. Arira ikempitzitakamiri eejatzii ikaratzi apatoventapiintakariri Pava ipankoki.

²⁰ Jovethatzitami eejatzii pashine iyeekiite. Etakora pinkantya povethatavakaayetanaiya.

²¹ Irooma iroka, iroora nosankinatajaantzimiri nakoki naaka, novethatami. Naakatak-
era Pablo.

²² Irovasankitaaveetapaiyaari kaari etakotaiyaarine Avinkatharite. Impiyitzi-tataityaata thaankiperoini Avinkatharite.

²³ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo!

²⁴ Netakotami maaroiteni eerokaite, iriira Cristo Jesús matakainarone. Arira onkantyaari.

[†] 16:8 Kantakotachari jaka "Aavataantsi," irojatzira ikantayeetizari "Pentecostés."

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatziini pikaratzii papatoventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatzira nosankinatziini ikaratzii itasorentsitaakaitairi janta kipatsiki Acaya.

² Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Ashitairi, neshinonkataneri. Iriitake Pava, poshenkanteneri inatzi.

⁴ Aririka ontzime pomerentsitzimovaitaineri, iriira Pava poshenkaineri, iroora amatantyaarori aaka amposhenkayetyaari pashinepayeeni opomerentsitzimoyetari. Irojatzira amateri aakaite okaratzii jantzimotakairi Pava.

⁵ Irojatzira matachaneri, aririka añaayetero ankemaantsiperotziivaitya ikempitapaintzirora Cristo, arira añaityaaro eejatzi imposhenkaperotziitayeetai.

⁶ Aritakera okantakari, irootakera nokemaantsivaitantakari naaka, iro niyotantyaarori tsika ironkanta nomposhenkayetyaami eerokaite, ari onkanta pavisakoshireyetantaiyaari. Irootakera iposhenkantayeetakanari eejatzi naaka, ari onkanta niyotantyaarori tsika nonkantero nomposhenkayetyaami eerokaite aririka piñaayetairo okaratzii nokemaantsivaitakari naaka.

⁷ Iroora niyotajaantantakari aritake imposhenkayetyaami eerokaite ikempitayeetakenara naaka, aririka pimatanairo pinkemaantsivaitaami nokempitaakerora naaka.

⁸ Iyekiite, nokovi piyotaiyero okaratzii noñaakeri naaka pomerentsitzimoyetakanari nosaikatapaintari Asia-ki. Osheki jovatsinaavaitaikena noñaajaantake ari nonkamakemi.

⁹ Nokinkishiretakotaro iroñaaka, iroora ishinetantakanarori Pava noñaakero nokamimavetaka, onkanta niyotajaantantyaari naventaashiretaiyaari Pava, te arimatsite naventaatziitashivaitaami naaka.

¹⁰ Iro kantacha Pava jimatakeroro jovavisaakotaana nonkamemi, eekero iriyaatakaatyero. Aventaashire novakeri eekerora inkempoyaaventatyeena apaata.

¹¹ Eejatzira pinkempiyetanaiyaari eerokaite pinkarataina naaka, piñaañaatairi Pava inkempoyaaventantyaanari. Ari onkanta impaasonketziiyetantaiyaariri Pava inkarate kemakoyetainaneri jimatakeroro Pava ikempoyaaventaana.

Opoñaantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹² Niyotzira naaka notampatzikatzimotantake tsikarika nosaikimoyetantake. Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaita nompashiventakovaitaari. Tsikara nokantaka niyotaaayetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotanetaantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiintakero tsika ikanta Pava ikaminthaantzi.

¹³ Tema okaratzii nosankinayetakemiri tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzii nosankinatzimiro.

¹⁴ Kempitaka aritake pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzityaari eejatzi naaka, kimoshire nonkantaventaiyaami eerokaite apaata.

¹⁵ Irootakera nominthantantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkanta pinkimoshiretziitantyaari nareetaiyamira.

¹⁶ Ari nokovavetakari nonkivantanakemimi niyaatantyaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairo eejatzi nompieerikami. Ari onkantaami pampitakatantavaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki.

¹⁷ Iro kantacha noipithokakero nokinkishirevetakari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavitaantakemi? ¿Pikinkishiretama noñaavaaitashivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “¡Ari! Nonkivantakemi?” ¿Piñaajaantzima niyotataavetakero eerora nomatziro nonkivantemi?

¹⁸ Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiyavaita naaka nokantzira “¡Ari!”

¹⁹ Ari ikempitzitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakotapaakemiri notsipatantakariri Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “¡Ari!” iriyotakerika eero jantziro ompaityaarika. Tema okaratzi jantapiintakeri Jesucristo okempivaitakaro iriimi Pava kantapiintantsine “¡Ari!”

²⁰ Iriira Jesucristo iyotakaaajantayetairi ari omonkarataiya okaratzi ishinetantakeri Pava. Irootakera ankantantayetaiyari aakaite aventaashireyetaarira “¡Arivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetantaiyaariri Pava.

²¹ Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakairiri Cristo, irijatzi saipatziitoyetaineri, ²² okempivaitakaro impothoyetateemi jashiyetaira. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorentsinkansi inampishirentai, ari ayotziri omapero Pava irothoyeero okaratzi ishinetakairi.

²³ Omaperotatyaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantzirori kaari nokivantantami Corinto-ki, ari onkantya eero nokisavaitantapaakami.

²⁴ Tera nonkantatye naakara omperatamiri onkantya pinkempisantayetaanari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisantanaari. Iro kantacha kantatsira nonkaminaayetaimi pantayetantaiyaarori oimoshirenkayetaimineri.

2

¹ Jirokara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaityaamine nokivantzimi.

² Aririkami novashiretakaavaityaami janta, ¿niinkama tharomentashiretakaiyaanane naaka?

³ Irootakera notyaantantakamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashiretakaantavaityaanari. Aña eerokavetaiyakani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakariri: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairita zimatzirika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaityaariri eejatzi iriroriite.”

⁴ Notyaantakemiroranki nosankinare, novashirevaitatyaara nosankinatakemiro. Tera iro notyaantantakamirori onkantya nonkantzimoneentakaantyamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵ Nokovi iroñaaka noñaaventeriri irinta shirampari ovashiretakaavaitakanari. Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantarori “kempitaka,” tema te nonkove novanaatziivaitero.)

⁶ Tema zimatzi osheki pikaratayakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka aritapaake povasankitaakeri.

⁷ Pimpayakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaitzirikari irovashirenka.

⁸ Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shirampari: “Netakotaami.”

⁹ Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantziitayamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisantana.

¹⁰ Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shirampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroitene eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka.

¹¹ Irootakera antayetairi onkantya eero ikitsirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzi ikoviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹² Chapinkipaite, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakariri nokinkithatakantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nonkempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite.

¹³ Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisantanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaaneriri

¹⁴ Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetatyaro eejatzi oivarainkata kasankari maaroni nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo.

¹⁵ Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantyaariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairo inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane.

¹⁶ Tema tzimayetsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretaireine. ¿Niinkama aritataitsiri iroshiyakaaventayeetairi iroka kasankainkari?

¹⁷ Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraantashivaityaaro kireeki. Aña iriyyetaikera irika maperotanairori ikinkitharyaantziti. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitaineri Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayetzirora.

3

Antavaiventzirori ovakerari antzimotavakaantsi

¹ ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya naaka? ¿Noshiyakotatyaarima amayetzimirori irosankinare, ikantzi: "Paakameethatavakena?" ¿Noshiyakotatyaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, iraaeyetzimaityaaro tsika ikenayetzi?

² Aña eerokaite kempivaitajaantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora josankinashireyetantaitakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atziriite tsika pikan-tayetanaa iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzi nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetatyeeromi okaratzi josankinatakoyeetakenari.

³ Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajaantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventatyeero osankinarentsi koñaatatsiri, kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña noñaaventatziro ipashineshoretakaayetaimira Itasorenka Pava Kañaaneri.

⁴ Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aventashireyetantaariri Pava.

⁵ Tera aaka aavyaashityaarone apaniro, aña iri Pava matakaayetairori.

⁶ Iriitakera Pava matakaakenarori noñaaventairo ovakerari antzimotavakaantsi. Iroka ovakerari antzimotavakaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaarone paisatori antzimotavakaantsi kaamanetakaanatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaanatsiri.

⁷ Pairani josankinatantaitakarori Ikantakaantaitane mapikotaki, okoñaatapaintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaanake, okantavetaka otzimimotziro ovaneenkaro.

⁸ Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotataitachari.

⁹ Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaanaintsiri, iroora maperokitaitaiteerone ovaneenkatiya tampatzikashiretakaanatsiri.

¹⁰ Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatziitaitzirora tzimavetachari pairani ovaneenkaro.

¹¹ Aritakera karatataipaake ovaneenkavetapainchari. Irooma ovaneenkaperotachachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹² Tema tzimataikera iroñaaka minthashiretakagaiyaanari, tontashirera nonkantanaiya nonkinkithatakaantai.

¹³ Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashikavorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishipakiryaaorovetaka.

¹⁴ Tema kisoshire inaiyakeni pairani Israel-mirinkaite, irojatzi ikantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikaitatyeenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaaty-eeromi ikinkishiretane.

¹⁵ Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayeetero Ikantakaantane Moisés-ni, pashikashire ikantayetaka.

¹⁶ Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryaaakoshiretaiya.

¹⁷ Ikantakoyeetziri jaka "Avinkatharite" irijatzira Tasorentsinkantsi, itzimi saikashivaitakaanataachari.

¹⁸ Irooma aakaite aventashiretaarira Cristo, oshiyayetanaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyeeerimi Avinkatharite joorentamatsitakara ashiretaksi. Tema amenavorotakoyetzirira ashiretaksi iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperotajaantairo irovaneenkaro, aripaitera ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4

¹ Iriira Pava neshinonkataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana.

² Novashaantairo ovashiventaavaitenanemi, temacheeni nomanakaavaiyaaro niy-otaante onkanya namatavitantantyaari, temacheeni nonthaiyakovaiyaaro ifaane Pava. Aña okaratzi noñaaventanairi kyaaryoori onatzi, ari okanta ifaantarori Pava kameetha okantzimoyetaari atziri okaratzi nokinkithatakantayetai.

³ Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Ñaantsi nokinkithatziri, tera naaka omanapithavaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitatyeerimi ikinkishiretane, iriitakera peyashivaitaachaneri.

⁴ Okempivaitakaro imavityaakitakaitatyeerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiy-eetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriñaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irova-reenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava.

⁵ Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite.

⁶ Tema ikantaka Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimotantaiyaariri iriroriite iriñaagaatyeeromi irova-reenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷ Okempivaitakaro impaiyaami ovapithaantavaiyaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkanya iriñeetantyaarori iriitake otzimi-moperotziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite.

⁸ Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaiya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena.

⁹ Ipatzimaminthavaitaitakana, temaita irookaventayeetena. Jovatsinaavaitaitakana, temaita impeyakaashiityaana.

¹⁰ Oshékira jovamayimavetaikana ikempitaitakeriranki Jesús, arira iriñaayetairomi iriñaantare Jesús.

¹¹ Jiroka kantakotachari, oshéki noñaapiintavetakaro nonkamimatzimoventeromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkanya iriñaayetakenarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori.

¹² Iroora nokamatantakariri naaka, onkanya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³ Iroora nomatakeri naaka okaratzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantat-siri:

Nokempisantanai naaka, irootake noñaavaitantari.

Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanai, irootake noñaavaitantari.

¹⁴ Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, aritake iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsipayetaiyaana eejatzi eerokaite.

¹⁵ Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkanya panintaavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasonkeyetapiintairine, ifaapinkathatairira.

¹⁶ Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana naaka, okantavetaka jovamayi-mavaitaitakana. Aña tharomentashire nokantapiintanaa.

¹⁷ Okaratzi nokemaantsivaitaka iroñaaka kapicheeni onatzi, eero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzi nokemaantsivaivetakari, eerora okantaajatai nomonkatziyan-taiyaaro ompaityaarika.

¹⁸ Tema noñaamampyaatyaaro naaka kaari ifaayeeetzi iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzi koñaayetatsiri iroñaaka kaari kisotanetatsine.

5

¹ Onkantavetya irovaariperoyeetzitairo apanko jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzi-matsi pashine apanko kaari thonkanetaachane janta inkiteki, tema iri Pava ovetsikakero, kaarira atziri ovetsikerone.

² Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, oshéki okemaantsitakaavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaantaiyaari inkiteki.

³ Tema aritake onkantyaari, okaratzi ashireka iroñaaka ari ontzimai ovakerari avatha apaata.

⁴ Eenirora añaantayetaro avathaka iroñaaka, atekavaita akemaantsivaitara. Iro kantamaitacha tera ankovajaantataitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatziiira ontz-imimoyetai pashinetatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaantarentsi impoy-aataiyaarone iroka añaantare kaari kisotanetatsine.

⁵ Iriitakera Pava matakaaayetairone tsika ankantayetai. Tema añaarora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishirentai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzi ishinetakairi.

⁶ Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini ekerotatsira añaayetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antsipatajaantyaariita Avinkatharite.

⁷ Aventaashire oviri eeniroka añaika, okantavetaka te añaavetyaari.

⁸ Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventayetero avathaka, antsipantaiyaariri Avinkatharite.

⁹ Akovapiintakero antayetero okaratzi onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitaiyaari apaata aririka antsipatajaantaiyaari.

¹⁰ Tema maaroitte aakaite ari ankatziyimoyetairi apaata irirori, aririka irisakai iramenakoyetairi maaroitni, iriñaantaiyaariri ikaratzi antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasankitaayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzi antayetakerori kameethari, iriitakera inkempitakaantayetairi impinayetaatyeerimi.

Amatakaayetairi pashine irariperotaiyaari Pava

¹¹ Nokinkithatakaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaarori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiyeroni eejatzi eerokaite.

¹² ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya napiipiitantarori? Tera ari onkantya. Aña nokovatzii piyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantya piyotantyaarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzi asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni.

¹³ ¿Nokempitzimotatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetamiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperoventanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsitsiri, nokovatziiira nanintaashiretakaayetyaami nokantayetantamiri.

¹⁴ Okaratzira nantayetziri, iroora nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimentayetaira maaroitni aaka, okempivaitanakaro maaroitnemi aakaite anka-mayetakemi eejatzi.

¹⁵ Jirokara opoñaantari ikamimentantakairi maaroitni ipoña jañagai eejatzi, onkantya antapiintayetantaiyaarori ikoviri irirori, eero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

¹⁶ Irootakera, eero okantzimovaitantari aparori atziri tsika ikanta iñeetziri ivathaki. Aña omaperovetatya otzimimotakeri ivatha eejatzi Cristo isaikimotantapaintairi. Iro kantacha te añaayetzimaityaaro iroñaaka.

¹⁷ Irootakera nokantantamiri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantataitanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzimotanairi.

¹⁸ Iriitakera Pava matakaaantzirori maaroni iroka. Irijatzira kantakaakarori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi eejatzi pashinepayeeni irariperoyetaiyaari Pava.

¹⁹ Irootajaantakera jotyaantantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkantya irariperotantaiyaariri osavisatziite, eero jovasankitaaventantaari iyaariperonka. Irojatzira jotyaantayetantakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziriite irariperoyetaiyaari Pava.

²⁰ Iroora nomatanairi naaka, jotyaantaitakena noñaavetairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake ikovairi Cristo.”

²¹ Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyetantairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6

¹ Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatzimi eero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari.

² Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya, aripaitera nokemakemiro pikovakotanari.

Omonkarapaitetapaakara “Kitaita Avisakotaantsi,” noneshinonkatakami.

Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaita Avisakotaantsi.”

³ Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkantya eero ithainkimavaitaitanaro nantavaitane.

⁴ Aña nokovatzii noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantantetya, aririka avishimotena tsikarika ompaitayetya: inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana,

⁵ impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaavaiveetyaana, nantavaiperokivetakya, ayimavaivetakyaana novochokini, ayimavaivetakyaana notashe,

⁶ kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane nonkantantai,

⁷ nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaantaina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaantanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa.

⁸ Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye. Onkantavetakya inkaviyaveetakyaana, ompoña intharomentayeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori, ipaitapiintayeetakena “thairi.”

⁹ Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzimamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetakyaana, tekeramaita jovamaayeetana.

¹⁰ Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentatyeyya. Nonkovityaaneentavaivetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetaiyaari pashinepayeeni. Tekatsi tzimomovavetyaanane naaka, iro kantamaitacha nanintayetaaro kovaperotajaantachari.

¹¹ Corinto-satziite, nokantaperotatziiimirora irokapayeeni, tekatsira nomanimovaitemiri.

¹² Tekeraatarika aventaashiretavakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka.

¹³ Intsityaa paakameethataina naaka nonkempitaimira eeroaka, tekatsi nonanimovaitemi. (Nokantzimirora iroka, kempitavaitakara eentsimi noñaanate.)

Oshiyayetaaro itasorentsipankote Pava Kañaneri

¹⁴ Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aparoni kameethashireri irapatziyaari irantavaite aparoni kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi?

¹⁵ ¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsi-patyaari kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya?*

¹⁶ ¿Kantatsima ankempitakaantero itasorentsipankote Pava tsika janta iñaapinkathataiziri oshiyakaaronsi? Tema aakaite akaratzi akempisantzinkariyetai akempitayetaatyaaro aakami tasorentsipanko tsika inampitaro Pava Kañaneri. Tema jiroka ikantake Pava: Ari nonampishireyetantaiyaari, nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaantai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷ Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:

Pintainaryaaipithatyaari pashinesatzi atziri, eero pikaraminthatziri irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakaimiri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸ Arira pinkempitakaantaina naakami piri,

Nonkempitakaantaimi naaka eerokayetakemi notomiite, eerokayetakemi nishintoite.

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikiiperotatsiri.

7

¹ Netakotané, tema aritakera ishinetakairora Pava, ontzimatyeyera ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni kaariperori, okaratzi antayetziri, okaratzi apampithashireyetai eejatzi. Aña ontzimatyey oñaakantairo añaapinkathatziri Pava, itasorentsishiretakaira.

Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo Corinto-satzi kaariperori

² Paakameethataina naaka. Tera nonkantzimoneentakaavaiyaami eeroakaite, te novaariperotakaantavaitemi, te nampovaitami eejatzi.

* 6:15 Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeetziri “Belial.”

³ Tera iro nokantantarori iroka nothavetakotatziimi. Aña napiitavaimiro nokantzi-takamiri: “Netakoperotaitami.” Irootakera nonkantapiintemiri eeniroka akarataiyini añaika iroñaaka, ari nonkempitzityaarori eejatzi ankaratairika ankamavetakya.

⁴ Osheki naventaashireyetakami eerokaite. Nasagaaventayetakami. Aririka nompamp-ithashiretakoyetyaami, pitharomentashiretakaana, kimoshire nokanta, okantavetaka osheki imaimanevetaitakana jaka.

⁵ Tema nareetakara Macedonia-ki te onkante nomakoryaapaake tema osheki pomerentsitzimotakanari. Tzimayetatsi ñaanaminthavaitashitakanari, irootake kantzimoshirevaitakanari.

⁶ Iro kantacha Pava iposhenkapiintari ikaratzi okantzimoneentavaiyetari, arira ikempitzitakanari naaka, jareetakaapaakarira Tito nosaikira.

⁷ Oshekira notharomentashiretanaka noñaavakeri. Iroora notharomentashireperotantanakari ikamantapaakenara tsika pikantaiyani eerokaite. Tema ikantapaakena: “Jaakameethatavakena Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi, osheki okatsitzimoshiretakeri okaratzi jantzimotakemiri, iriniroite jetakoyetaami.” Arira ikantapaanari, iroora oimoshirenkaperotakenari.

⁸ Pairani, nosankinatztantakamiri, noñaajaantavetaka osheki ovashiretakaavaietyaami okaratzi nokantayetakemiri. Aritakera notyaantataikemiroranki, nokantashirevaitanake: “Eeroty notyaantaajatzinirimi.” Iro kantamaitacha niyotzi iroñaaka kapichera povashirevaitapainta eerokaite.

⁹ Irootakera nokimoshireventantarori iroñaaka notyaantakemirora. Tera nonkantatye iro nokimoshireventziri novashiretakaavaitakami. Aña iroora nokimoshireventairi povashaantayetairora kaariperori. Arira pikenakaakero eerokaite pinimotakaantaariri Pava poitsinampaayetakero povashiretane, tera novaariperovaitajaantemi naaka.

¹⁰ Tema aririka irovashiretakaantya Pava, ikovatziiira irovashaantakaantayetairo kaariperori, onkanta yiravisakoshireyeetantaiyaari. Irootakera eero okantzimoshirevaitantai iroka. Irooma aririka irovashiretakaantashivaietya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete.

¹¹ Tema okaratzi opoñaantakari jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethaperoini, pikisakoyentanaana, ovatsimaanakemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa.

¹² Jiroka opoñaantajaantzitakari nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaan-taiyaamiri Pava tsika pinkanta yipiñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitanyaarori irovassankitaantaityaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoyentanyaarori jampovaitaitakari.

¹³ Iroora notharomentashiretatanakari. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakeri Tito, povavisaakeneri okantzimoshirevaitakari irirori.

¹⁴ Tema aritake nokamantzitakari naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventantaanaro okaratzi pantayetakari, tema omaperotatya okaratzi nokantzitakariri Tito. Arira okempitziyetakari eejatzi okaratzi nokantzimiri eeroka.

¹⁵ Jetakotziyetaamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavakeri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakeri.

¹⁶ Iniroitera nokimoshiretzitaka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetaiyaami iroñaaka.

8

Kireeki impashiyetyaariri itasorentsitakaitane

¹ Iyekiite, nokovi piyotakotaiyerini ikaratzi apatoventaariri Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairi.

² Okantaveta iñaayevetakero osheki pomerentsitzimovaitariri, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaiyetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari.

³ Ikovakaaneekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzi jaavyaayetziri, janaanake ipashitanta.

⁴ Ikantakena naaka: “Thame ampashiyetyaari kireeki pashine kempisantzinkariite, ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.”

⁵ Imaperovaitakero okaratzi jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakariri. Iri jaakoyentajaantanaka Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakeriri Pava.

⁶ Irootakera noshintsithatantakariri Tito impiyanai onkantya iriminthashire-takaantyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemiri janta petantanakarori pipashitantayetaka.

⁷ Eerokaitera anaantayetanaasiri pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanai, kameetha pikinkithatakaantayetanai, kameetha piyotayetanai, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pim-pashitantayetaiya.

⁸ Eerora noshintsiventzimi pimayetyaaroni. Intaani noñaaventakoyetemiri tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshinonkatantya. Ari okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta.

⁹ Kameethavaitate pimayetairomi jantapaintziri Avinkatharite Jesucristo, jineshi-nonkatziitantapainta. Otmimimotataavetari irirori pairani maaroni, ikempitavaitakari ashaarantakitaneri, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentaneri. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaroni pashaaran-taiyaami inkiteki.

¹⁰ Jirokara okaratzi nokinkishiretari naaka: Iroora aritatsi pothotyero okaratzi petanakari. Eerokaite etayetanakero avisanaintsiri osarentsi pikinkishiretaka pim-pashitantayetya. Pimatakero petanakaro.

¹¹ Intsityaa pothotyero. Pinkempitakaantairo ovakera pitharomentaiyanakaniranki petantanakarori. Intsityaa pothotyaaantairo okaratzi tzmimotzimiri.

¹² Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitantyaaro okaratzi tzmimotakairi. Intaani ampashitantaiyaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava.

¹³ Tera nonkovakotatyeeimi pimpashitantya iranintaavaitantyaari pipashitakari, ariya okanta pikovityaavaitantakari eerokaite okantakaantziro pipashitankana.

¹⁴ Aña iro aritatsi, pimpashityaari okovityiimovaitari iroñaaka otzmimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitaiyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaitaami. Arira onkantya pimonkaratavakaantyaari.

¹⁵ Okempivaitakaro okaratzi josankinatakotzitaitakari, kantatsiri:

Itzimi aaperotaintsiri, te ontzimakaantavaite.

Iriima againtsiri kapicheeni, te onkovityiimovaitaari.

¹⁶ Nopaasoonketziri Pava, tema iriitake kantakaakarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira.

¹⁷ Tema nokantakeri: "Tito, pimpiyanai Corinto-ki." Aña minthatzitavaitaka. Iro iriyaate iroñaaka.

¹⁸ Nontsipatamiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaantzi inatzi. Ñaapinkatha jovyayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakerira iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeneri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatyeta etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava.

²⁰ Ari onkantya eero iñaaventakovaitaitantana tsika nonkantya nontsiparyaayeteri kireeki ipashitziitantayeeitari.

²¹ Tema nokovatzi onkameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaaariri eejatzi Pava.

²² Notyaanteri eejatzi pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakari, iminthakitakaro irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari irampitakoyetemi, tema iraventaaperotane jovyayetanakemi.

²³ Irika Tito, nontsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetatsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo.

²⁴ Ontzimatyeeera paakameethatavakeri aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantatsiri jaka omaperotatyaaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9

¹ Niyotzi naaka te onkovajaantya nosankinatakotemiri piireekite inkarate potyaan-teneriri pashinesatzi itasorentsitaikaitari.

² Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: "Ikovitzitaitakara Acaya-satzi

impashitantayetya chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemira eerokaite nominthatakaayetanakari eejatzi iriroriite.*

³ Iro kantamaitacha, iroora notyaantziantyaamiriri iyekiite onkantya inkamantziantyaamiri, iri etapaakyaarone iriyoyaayeteri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaitya okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka.

⁴ Tema nokovatzit thaankiini nonkivantanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi. Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaitya, tema aritake noñaaventakotzitikami jaka. Ari pinkempitizitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaitya.

⁵ Irootakera notyaantziantyaamiriri irika iyekiite, iri etapaakyaarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinetantakeri eerokaite. Ovetsika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareeta-paakya. Ari onkantya eero noshintsiventantavaitapaakami pantayetero.

⁶ Intaanira pinkinkishiretero iroka:

Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzit.

Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iravateri.

⁷ Maaroni eerokaite ontzimatyete pimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Eero pishintsiventantavaitzi impashitantaitya osheki terika inkovaiti, ari onkantya eero okatsizimoshirevaitantari ipashitantakara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziizirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava.

⁸ Iriira Pava oshekyaaaperotaimirone okaratzi kovityiimovaitamiri. Aritakera ontzi-makaantake onkarate pimpashitantavaitaiaari kameethaperoini eeroka.

⁹ Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajanorentsiki, kantatsiri:

Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jantetaaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri. Tema tampatzikashire inatzi irirori, arira inkantaitatyeeyaani.

¹⁰ Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shookakairori, ari okanta jaavayeeantarori okaratzi jovayeeitari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityiimotamiri, ari onkantya ontzimimotantayaamiri pimpashiyetaiaariri pashinepayeeni, tampatzikashire pinkantya.

¹¹ Irootakera impantaperotantyaamiri Pava onkantya pimpashitantapiintyaari. Ari onkantya impaasonketantyaariri Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari.

¹² Ari okantari, okaratzi pipashitantayetari tera intaani pineshinonkatantyaariri kovityaavaitatsiri, aña iro ompoñaantyaari impaasonkeperoyetairi Pava.

¹³ Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi: “Nokempisantairi Cristo oñaaventakotari Kameethari Ñaantsi.” Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantzirori omapero pikempisantayetanai.

¹⁴ Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziiyetanaiyaami, iriñaañaatakoventanaimi, okantakaaro ikaminthagaimira Pava.

¹⁵ Ari ankempitizitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikaa aaka, iro maperokitataitzirori okameethatzi, eero okantzi othotyero añaaventero.

10

Ñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziri

¹ Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkantya eero notsimaavaitami, nonkempitakotyaari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzi isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

² Nokovakotzimi, eerora piyaatakaairo povatsimaavaitena. Ari onkantya eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakeri ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atziriite te ontzimimoteri ishintsinka.”

³ Omaperovetaty ari nokempitari pashine atziriite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaero nomaimanetziri atziri.

⁴ Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanantapiintayetari atziriite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinmpaayetaririri ikaratzi ishintsitakaayevetakari noisaneentane.

* 9:2 Ipaityeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

⁵ Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetairi asagaaventavaitaneri otzitzikatantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaan-taaro eejatzi noirikaatyeeromi nokinkishiretashivaiyeteri, noshintsiventaatyeyeaami nonkempisantairi Cristo.

⁶ Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotairi eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetachaneri.

⁷ Paamaiyaara jovapyiimovaitamikari. Tema tzimayetatsi pikarataiyirini kantayetatsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishiretaiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, Ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo.

⁸ Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayetziri.” Tera nompashiventakotyaaaro okaratzi inkantayeeteri, tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite.

⁹ Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyaaami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatzira nomintharovavaitemi.

¹⁰ Aamashitya tzimayetatsi kantayetatsiri: “Tema jotyaaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventapiintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari jinake.”

¹¹ Jiroka nakayeteri ikaratzi kantayetatsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetakemi.”

¹² Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventavaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika ikaratzi monkaratapiintavakaavaitachari, iñaajaantake janaavakaantayetaro okaratzi kameethatzimovaitashiyetariri iriroriite.

¹³ Irooma naaka tera nasagaaventashivaityaaro nomonkaratero kameethatzimovaitashitanari naaka, intaanira noñaaventairo nomonkaratakero ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara ikovakeri nanteneri, ontzimatyeverairo nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite.

¹⁴ Irootakera noñaashintsitakovevantamiri iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyeeero okaratzi ikantakenari Pava. Tema naakatataike etakarori noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo.

¹⁵ Irootakera kaari nokempitantari ikaratzi asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña tzimataavetacha pashine itzimi etatainakarori jimonkaratakero. Iro kantacha iroñaaka, eekerorika pantakishirevaitanakitye, eerora nopankiventavaitanaami eerokaite,

¹⁶ kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi nonkinkithatakantaairo Kameethari Ñaantsi. Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri, nasagaaventavaitarokari imonkaratane pashine.

¹⁷ Tekatsira apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaityaaro jantayetziri Avinkatharite.

¹⁸ Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaventavaitaitya apaniro antharomentavaitaitya. Iroora kovaperotachari intharomentatziyeyetai Avinkatharite.

11

¹ Nokovi eekero pamavetatyeero okaratzi nosankinatzimiri jaka, onkantavetakya onkempitzimotyaaami jantziri aparoni masontzi. Nokovi eekero piyaatayete piñaanayetero.

² Oshekira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakaro nokinkithataakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaanavaitaami eerokatakemi nishinto, tzimatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyaari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzi paavakaantaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi apaata.

³ Tema notharovakaatyaaami intzime impaitya amatavitemine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira.

⁴ Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzi noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzi noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, okaratzi noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi.

⁵ ¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaaantajanoritzi irikaite?

⁶ Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iyotane nokanta. Irootake piñaakoyetapiintakenari.

⁷ ¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaantayee-taamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi.

⁸ Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisantzinkariite payetakenari kireeki nañaantari. Okempivaitakaro nonkoshitayeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite.

⁹ Eeniroranki nosaikimotaiyimi, osheki nokovityaaneentavaitake. Temaita noñe pim-pena ompaitya nañaantyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpayetena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintayeero eero nokampitzimi.

¹⁰ Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanaki-tyeero maaroni nampitsiiteki okaratzi saikatsiri Acaya-ki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake.

¹¹ ¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami.

¹² Eekerora niyaatakaatyeeero onkantya irikaite kinkithatakaaneri pasagaaven-tavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.”

¹³ Irikaite kinkithatakaaneri kaarira Otyaantajanori, amatavitaneri jinayetatzi, apanirora ikempitakaantashivaitaka iriirikami irotyaantajanore Cristo.

¹⁴ Tekatsi ompaitya iromapokakaantairori iroka. Tema jimatzitaro eejatzi Satanás joshiyakotari ishipakiryi maninkari onkantya iramatavitantatyaari.

¹⁵ Iroora eero jomapokantavaitai ikaratzi antavaiyetziniriri Satanás, irojatzira jimatz-itari irirori. Inkempitakaantavaitya jantavaitatzi onkantya inkameethashiretakaan-taiyaariri atzirriite. Arimaitaka irovasankitaaventayeetairi okaratzi jantayetzi.

Ikemaantsivaitaka Pablo Jotyaantajanoriitzirira

¹⁶ Intsiyaa napiitavakero nonkantemi, onkamintha eero nokempitzimotamiri masontzi. Irooma nokempitzimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni.

¹⁷ Okaratzi noñaavaitziri iroñaaka, tera onkempitajaantyaaro tsika onkantyaami iriñaavaiterimi Avinkatharite. Aña nokempitakotatyaari aponi masontzi jasagaaventashivaita.

¹⁸ Arira ikantapiintayetakarori pashine atzirriite, ari nonkantyaari naaka eejatzi.

¹⁹ Pikempitakaantavaitara eerokaite iyotaneri pinayetatzi, ¿opaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi?

²⁰ Irootajaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempitakaantavaitakamiri irotzikatane, aapithavaiyetzimirori tzimimotzimiri, ampovaiyetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimiri eejatzi.

²¹ ¿Piñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ¿Kantatsima nonpashiventakotyaaro tera nomataaitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyarini iriroriite, nasagaaventavaitya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²² Iroorika jasagaaventavaitaka iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka.

²³ Iroorika jasagaaventavaitaka jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajatatya nokempitakari naaka iñaavaitziri masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakena, ipasavaitaitakena, jovamayimavaitaitakana.

²⁴ Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapayeeni janta japatotapiint-taita.*

* **11:24** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aponi atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyee irayeteri tsika japatotapiintayeeta, onkantya ipasavaitantayeetyaariri. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyee irovasankitaaperoitari. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitaitari. Irootakera jametaitakari pairani impasataite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiperotantsiri, ari onkantya eero ipiy-athatantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityaapaaka aponi omokarantantyaari 40.” Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori.

²⁵ Mavasatzira okaratzí jomposavaitaitakena. Aparosatzí ipicheetakena. Mavasatzí nopitamenkakotaka. Aparoní tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari noki-taitakotakeri.

²⁶ Osheki nokivantantayetake. Nokenayetake okoveenkayetzí jíña. Nokenimoyetak-eri ipiyota koshintziite. Ikovayetake nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzí ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsíteki eejatzí janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita.

²⁷ Osheki nantavaitake, ayimavaivetakana nomakone. Ayimavaitakena novochoiki, notashe, notashe, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintaka. Nomaavaitake tsikarika-payeeni.

²⁸ Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kantzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzí kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni.

²⁹ Tzimatsirika mantsiyatintsine, nokempitakaantaro naakami mantsiyatintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaiyaari.[†]

³⁰ Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanetanta.

³¹ Itzimi iyotatsiri te namatavitante, iriitakera Pava, Ashitariri Avinkatharite Jesucristo. †Tharomenta irovapiintayeetairi!

³² Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaantakero ijevatakaane Aretas maaroni nampitsi, eero noshitovanta, ari onkantya irakaantantyaanarimi.

³³ Iro kantacha jotetakena kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryakotakena jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyantaari.

12

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

¹ Tera aritzí nasagaaventavaiya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyeeero noñaavyatakari, okaratzí joñaakakenari Avinkatharite.

² Niyotakotziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkíteki, jyaaperotatzí ojenokitajaantzi inkíte. Kempitaka jyaashinenkatatzí, te niyoperotzimaita. Terika, jyaatatziira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero.*

³ Iriira Pava iyotatsiri jyaashinenkatatzirika, jyaatatziirika koñaaroini ivathaki. Intsiyaa netapanaatyaaero noñaaventakotero irika shirampari.

⁴ Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaajatatsine iriñaaventakoyeetero.

⁵ Arivetaka irasagaaventyaaromi irika shirampari okaratzí iñaakeri. Iro kantacha eero nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitanta.

⁶ Arimi nasagaaventyaaromi okaratzí noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventyashivaitapiintaiyaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzí nantayetakeri, okaratzí ikemakoyeetakenari.

⁷ Okaratzí noñaavyatakari ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaitakyaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaiya onkantya eero nasagaaventantavaita. Okaratzí nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaitayeenami kitochee. Iriitakera kamaari kantaakarori okanta ikemaantsivaitakaantaitakanari.

⁸ Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyakoventaina ikemaantsitakaapi-intaitana.

⁹ Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaitakemi, tekatsira kovityimovaiyaamine. Aña kantataitsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaitatsineri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nominthatanakaro noñaaventayetairo tera naavyaavaitanete, tema ari onkantya aavyaavaitakaantaiyaanari ishintsinka Cristo.

[†] 11:29 Okantzira jaka “mantsiyatintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzí aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo. * 12:2 Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkíte,” iroojatzira ikantayeetzitari “mavatanantsiri inkíte.” Ari ikantayepiintziri judo-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkíte, ari osaikayetziri menkori. Apitetanantsiri inkíte, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanantsiri ojenokitajaantzira inkíte, arira inampitarori Pava.”

¹⁰ Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaitaneveveta, ikaviyavaitaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaitaitana, opomerentsizimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniri Cristo. Niyopaitetairora te naavyaavaitanete apaniro, arira noñaataitzirori jimatakaatyaanaro naavyaavaishiretanetai.

¹¹ Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitaka. Eerokamaitaka kantakaarori nomatantakarori. Iro arivetacha piñaaventayetaivami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriiperori Otyaantajanori.”

¹² Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritzi. Osheki namatsinkavaiventakami. Osheki notasonkaventantake, te piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaaaminthantantakarori.

¹³ ¿Opaitama pikinkishirevaintantari iroñaaka nomanintavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine kempisantzinkariite? ¿Irooma kantakaantarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

Iñaaventziro Pablo mavatanaintsine inkivantante

¹⁴ Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinatenari. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokatataike nokovaperotake nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiri ashtariri? Tera, aña iri ashtaaniri pinakoventziri ireentsite.

¹⁵ Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakeri noshinetakoventyaami onkanta pavisakoshiretantyaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka?

¹⁶ Kempitaka tzi mayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovakoyetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.”

¹⁷ ¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri?

¹⁸ Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitakemima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakaiyani maaroiteni naaka, naakameethayetaimira eerokaite?

¹⁹ ¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokovashitara notzikaaventatya? Tera ari onkanta, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaitakaana, onkanta novetsikashiretakaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi.

²⁰ Okantzimovaitatyaanara naaka añaeyerone ankantaneentavakaavaitya aririka nareetapaakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventavakaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisaneentavakaavaitya, eero paapatziyavakaavaita, pinkishimatavakaavaitya, pinkantakaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya.

²¹ Okantzimovaitatyaanara nompashiventakovaityaami Pavaimi. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakerorika kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyetatsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivaitantapiinta eejatzi.

13

¹ Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira namenakotantapaakyaami, ikanta-jaantaitakeri:

Intzimerika aparoni iyakoventaaari, ontzimatyeeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

² Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antizitakarori kaariperori janta pi-saikinta, arira nonkempitzitapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanaarori iroñaaka. Tema aritake nokamantzitakamiro napiitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatakotzimiri iroñaaka.

³ Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperorinori.” Paamaventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantamatsitapaintatsineri, aña otzimimoperotataitziiri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaayetemiro tsikarika opaiyetari.

⁴ Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iravaavyaavaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha añaakagairira Ishintsinka Pava. Arira nokempitzitakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzira Pava shintsitakagaanari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyetari.

⁵ Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperorinorite naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperorinorima pikantaka eeroa pikempisantai? ¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashitya te piriiperorinote eeroa.

⁶ Niyoperotataitziira, aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaantavakena, te niri-perotzi naaka.

⁷ Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaakamiro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaitapaakya nonkempitakotapaakyari iriiperojanori. Aña nokovaperotataitatz pantayetairo okaratzi tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavakenami, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaa-paakemi, iroora niyotakaantaperotyaamiri naakatake iriiperojanori.

⁸ Tera nonkovero naaka noñaakantashivaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori.

⁹ Aritakera nontharomentakya aririka noñaakemi paavyaavaishiretanai, onkantavetakya eekero inkempitakaantaitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakotapiintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyeeero paavyaavaishireperotanete.

¹⁰ Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetatyeemi eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakaantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹ Iyekiite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyayetairo paavyaashirevaiyetai. Pintharomentashireyetai. Paapatziyavakaayetaiya. Kameetha pisaikayetai. ¡Iriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotantaneri jinatz, iri kameetha saikakaantatsiri!

¹² Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta.

¹³ Jovethatzitami eejatzi itasorentsitakaitairi nampitarori jaka.

¹⁴ ¡Onkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! ¡Onkamintha iretakovaitaiyaami Pava! ¡Onkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaan-taiyaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Galacia-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo otyaantzimirori iroka osankinarentsi. Otyaantajanori nonatzi naaka. Kaarira atziripayeeni otyaantenane, aña Jesucristo otyaantakenari itsipatakari Ashitairi Pava oviriintaiririranki ikamavetaka.

² Arira nokaratziri maaroni iyekiite kempisantanaatsiri jaka nosankinatziimiro iroka. Eerokaite notyaantzini pikaratziri pikempisantai janta Galacia-ki.

³ Onkamintha ineshinonkayetaiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

⁴ Tema iro ikovakeri Ashitairi Pava irishinetakoveintai Cristo, ikamimentayetakai akaariperoshireyevetaka, ari onkanta eero akempitakontaari ikaratzi kaariperovaitatzi-ri iroñaaka, okempivaikaromi intsiyaryaakoveintaayeemi.

⁵ Onkamintha iñaapinkathatapiintayeetairi Pava. Ari onkantaitatyeeyaani.

Tekatsi pashine Kameethari Ñaantsi ovavisaakoshiretantatsine

⁶ Pomapokantakanaro pikatzimataka povashaantanakero pikempisantayevetanakari Pava. Tema iriitake iyoshiyevetaami, iniroite jetakoyetami irootake jotyaantantakamiriri Cristo. ¿Opaitama pikempisantashitantakarori pashine kaari kempityaarone Kameethari Ñaantsi?.

⁷ Tema kyaaryoo nonkante naaka, tekatsira pashine ñaantsi ovavisaakoshiretantatsineri. Kempitaka tzimatsi ovashaantakaakemirori, ikovatzi iroitzi pinaashiretemi, irootake jovashiñaantayetakarori tsika okanta iñaaventakoyeetziri Cristo.

⁸ Aririkami novashiñaayetaimiro mi naaka okaratziri nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitaitenaata. Ari okempitari eejatzi, aririkami impokaaatemi maninkariite poñaachane inkiteki, iriñaaventapaakero pashine ñaantsi kaari kempityaarone nokamantzitakamiri pairani, irovasankitayeeteriita irirori.

⁹ Aritake nokantzitakami pairani, irootake napiitemiri iroñaaka nonkante: Tzimatsirika ovashiñaakerone nokinkithatokatapaakeriri Cristo pairani, irovasankitaataveeteriita.

¹⁰ ¿Irooma nokokovatzi iroñaaka ookimoyetashityaarine atziiriite? Aña te, nokokovatzi-iro ookimoyetariri Pava. Iroorikami nonkokovaitemi ookimoyetashityaarine atziiriite, tera iromperatane nonatye Jesucristo.

Irantavaire Pablo

¹¹ Pinkeme iyekiite, okaratziri nokamantakemiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri iyotakayenarori.

¹² Aña iri Jesucristo iyotaakenarori maaroni, tema kaari atziri ashityaarone.

¹³ Pikemakotaiyakena tsika nokantaveta pairani eeniro nomonkarayevetaro jameyetari nosheninkapayeeni Judío. Pikemakotaiyakena eejatzi osheki nokisaneentayevetakari kempisantayetanairiri Pava, novasankitaakaantavetaka osheki, nokovaveta novashaantakairimi ikempisantayetanai.

¹⁴ Tema nomaperovetanakityaaro naaka nomonkarayevetakaro jameyetari pairani nosheninkapayeeni, tekatsira nokarayevetakari anaakotenane nokantavetakara.

¹⁵ Iro kantamaitacha pairani tekeramintha nontzimaajateeta naaka, jiyoshiitizakana Pava. Iniroitera jetakotzitakana irootake jovavisaakoshiretantaanari.

¹⁶ Joñaakaanari Itomi, nyotakotairi. Ikovake noñaaventaineri kaari judío-tatsine tsika okantakota javisakoshiretantaitari. Tekatsira atziri nosampitanake nonkanteri: ¿Opaitama nanteri?.

¹⁷ Te noshiyashiyetapaintari noñaapainteri etayetakarori jotyaantajanoritziri janta Jerusalén-ki. Aña apatziro novanakero niyaatanake Arabia-ki, ipoña nopiyapaaka irojatzi Damasco-ki.

¹⁸ Okanta avisakeranki mava osarentsi, ari niyaatashitakeriri Pedro noñeeri isaiki irirori Jerusalén-ki, intaani nosaikimovaitapaintziri okaratziri 15 kitaite.

¹⁹ Iro kantacha tera noñaapaake pashine otyaantajanori, intaani noñaapaakeri Jacobo irirentzi Avinkatharite.*

²⁰ Omaperotatya okaratziri nosankinatziimiri, te namatavitzimi, jiyotzi irirori Pava.

²¹ Ipoña niyaatake nampitsiki Siria eejatzi janta Cilicia-ki.

²² Tekera iriñaayetenanta Judea-satzi ikaratzi kempisantayetanairiri Cristo,

* 1:19 Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

²³ intaani ikemakoyetashitakana ikantaitzi: “Irikaranki maimanetairi pairani ikisaneentai, kovavetachari iraperotai, ikinkithatakotairo irirori tsika ikantaita ikempisantaitzi.”

²⁴ Irootakera ifaapinkathayetantakariri iroñaaka Pava ikemakoyetakena.

2

¹ Okanta avisakeranki 14 osarentsi, ari niyaatairi eejatzi Jerusalén notsipatanakari Bernabé ipofia Tito.

² Iro niyaatantakari tema Pava oiminthashiryaakenari. Okanta nareetakaranki janta, niyoshiitapaakeri napatotapaakeri jevayetziriri kempisanzinkari, nokamantapaakeri okaratzi nokinkithatakaayetairi kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Iro napatotatapaakariri onkantya eero amenaashivaitanta okaratzi nantayetakeri.

³ Te noñeero irishintsiventaitavakeri notsipatakari Tito irimatairo intomeshitaaninya, okantaveta griego-thari jinatzi irirori, kaari nosheninka.

⁴ Tema ari josatekashivaitakari kashaavaitatsiri inkempisantemi, iriyyetake kovayevetacha intomeshitaanietakantya. Te onimoyeteri irirori isaikashivaitaiya kempisantayetsiri, onkempivaityaaromi intsiparyaakoventayetaayeeeri Jesucristo. Iro ikovaperotaiyini inkempitakotaityaari ikantaranki aparoni omperataari.

⁵ Iro kantacha te noshinetakaantero inkempitakoyetyaari, iro nokovaperotake iriyotakotero Kameethari Ñaantsi avisakoshiretantaiyaari.

⁶ Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri jevari ifaapinkathayetzi kempisantaansiri, onimotanakeri, tekatsi pashine ñaantsi inkantanakeri. (Kempitaka nokenashineentaka nokantake “jevari ifaapinkathataitzi jinatzi,” aña tekatsi atziri iramaakite Pava.)

⁷ Iro kaari otzimanta inkantavakenari, tema jiyotanake omaperotatya jotyaantakena Pava noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaanitachane. Ikempitaakerira Pedro jotyaantakeri irirori inkinkithatakaayetairi nokaratzi notomeshitaanietata.

⁸ Tema iriitakera Pava otyaantakeri Pedro inkinkithatakaayetairi totameshitaanitaari. Irijatzi otyaantakenari naaka nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata.

⁹ Ikanta Jacobo, Pedro ipofia Juan, etayetakarori ijevatziri kempisanzinkari, jiyotanake iri Pava etakotaanari, iri shinetaakenarori nantayetakeri. Aripaitera jaakameethatanakena, ari ikempitaavakeri eejatzi Bernabé, ari onkantya niyaatakaantyaarori nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. Ari inkempitanakyaari irirori inkinkithatakaayetairi ikaratzi totameshitaanitachari.*

¹⁰ Ipoña ikantanakena: “Aririka piyaayetake tsikarika, ontzimatyete petakoyetaiyaari ashinonkainkariite.” Aritake nomatzitaikaro netakoyetakari, irootake nantapiintayetakari.

Ikisathaitziri Pedro Antioquia-ki

¹¹ Ikanta jiyaatakeranki Pedro Antioquia-ki, tzimatsi ikenakaashitakari irirori, ari nokisathatakeriri.

¹² Tema ovakera jiyaatakeranki Antioquia-ki, jimavetapaakaro kameethari, jayootapaakerira kaari isheninkata. Iro kantacha jareetaiyakaniranki irotyaantane Jacobo, ari otzimanakeri ikenashitane Pedro, jovashaantanakero jayoovetari kaari isheninkata. Iniroite itharovakaari areeyetapainchari ameyetarori itomeshitaanita.

¹³ Imatziyetanakaro pashine judío-payeeni kempisantavetainchari, ari ikempitzitanakariri eejatzi Bernabé irirori, jimatakotanakeri irikaite.

¹⁴ Ikanta noñaakeri Pedro te irimonkarayero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, ari napatotakeri ikaratzi kempisantayetsiri, ifeeyakena maaroni nokantakeri Pedro: “Judío pinatzi eeroka, povashaantairo ameyetari pairani, pikempitakotari kaari asheninkata. ¿Opaitama pishintsiventantariri atziriite kaari judío-tatsine iroshiyakotairo akempiyeta aaka?”

¹⁵ Omaperovetatyeta, a-judío-tzi aakaite, te ankempitakovetyaari kaari asheninkata ikantaitapiintavetari ‘kaariperoshireri.’

¹⁶ Iro kantacha, ayotzi iroñaaka tekatsira materone intampatzikashirete imonkaravetyaaromi Ikantakaantaitane, aña apaniro jimatziro Jesucristo jovatampatzikashiretakai aventaashiretaari. Irootake aventaantariri aaka, antampatzikashiretata. Tema te omatero ovatampatzikashiretante Ikantakaantaitane.”

¹⁷ Intsityaa nonkantanakere: Aririka ankovatanakero irovatampatzikashireyetari Jesucristo, ari okanta ovashaantantanaarori akokovavetaro amonkarayeromi Ikantakaantaitane. Impoña intzime kantatsine: Kaariperoshiretakemi povashaantairo Ikantakaantaitane. ¿Omaperoma ikaariperoshiretakaakai Jesucristo? Aña tera.

* 2:9 Pedro, irijatzi ikantzitaitari eejatzi Cefas.

¹⁸ Iroora amenaashivaitachari ashintsiventavakaiya, ankante: “Thame amonkaraayetairo maaroni Ikantakaantaitane.” Iro kempivaitakarori naperoteromi nomporokero tsikarika opaita kaari ovetsikachane kameetha, impofña eejatzi napiitairomi novetsikairo tsika okantajaantara pairani.

¹⁹ Tema okempivaitakarora nonkamapithatakityeeromi naaka Ikantakaantaitane, ari okaratapaake nopankiventaro nomonkaraayetairo. Intaani noñiuro nañagai nantayetaineri okaratzi ikovakaanari Pava.

²⁰ Nokempitakaanakero nontsipatanaatyeyearimi Cristo ikemaantsitakaitakariranki ipaikakotaitakeri. Tema nokempitanaatyaaari ikantaranki kaminkari, tekatsi iran-tanai, okaratzi nantayetanaari tera naaka nintakaashityaarone, Cristo antakaanarori. Naventaanaari Itomi Pava, tema iniroite jetakotaana, ikamimentaana.

²¹ Te nonkove napaatero ikaminthagaana Pava. Irootake kaari nokantanta: Ontzimatye amonkarayetero Ikantakaantaitane añaantyaarori ovavisaakoshireyetai. Tema aririkami nonkantemi, amenaashityaami ikamimentayetakai Cristo.

3

Inampishiretantai Tasorensinkantsi aventaashiretyaaririka Cristo

¹ Iyekiite nampiyetarori Galacia-ki, ¿tsikama okenakeka piyotane? ¿Ipaitema amatavitekemiri? Pairani osheki nokinkithatakaakemiro tsika ikantaitakeri Jesucristo ipaikakotaitakeri.

² Intaani nokovi nosampitemi tsika ikanta inampishiretantakamiriranki Tasorensinkantsi. ¿Irooma inampishiretantakamiri pimomkarayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro kantakaantakarori paventaashireyetaanaaria Cristo.

³ ¿Pipeyakotakaroma ovatampatzikashiretakemiranki Tasorensinkantsi? ¿Irooma pipampithashiryaari piñaashintsivaitashitya apaniro pivathaki iroora othotyemineri ovatampatzikashiretemi?

⁴ ¿Amenaashityaama okaratzi pikemaantsiventakariranki? Kempitaka te amenaashivaita.

⁵ Tema Pava otyaantakemiriri Tasorensinkantsi, itasonkaventayetakemi, piñaayetakero opaiyeta kaari piñaapiintayeveta. ¿Irooma piñaantayetakarori okantakaantziro pimomkarayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro piñaantayetakarori paventaanaarira Jesucristo.

Jantzimotavakaari Pava itsipatari Abraham

⁶ Tema pairani Abraham-ni javentaanakarira Pava, irootake ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.

⁷ Iro piyotaiyeerine eeroka, inkarate aventaashireyetaachaneri, iriitakera matakoreri ikempitakotaari Abraham-ni.

⁸ Jiroka Osankinajanorensi iñaavaitakeri Pava pairani iñaanatziiri Abraham-ni, tema jiyotzitataika aritake irovatampatzikashireyetairi pashinesatzi atziiriite kaari judío-tatsine aririka iraventaashireyetaiyaari. Ikantakeranki:

Tasonkaventaari pinatzi eeroka paventaashiretaana, ari nonkempitakaayetaiyaariri eejatzi pashinesatzi atziiriite.

⁹ Ari ikantamaitakari Pava tasonkaventa jovayetairi aventaashireyetzinkari, ikempitaakaantaari tsika ikantakeri pairani Abraham-ni javentaashiretakarira.

¹⁰ Tema ikaratzi aventaarori ipankiventaro irimonkaraayetairomi Ikantakaantaitane, tera onkantatyete irothotyeeero irimonkarayetero, ari irashinonkaayetaiya. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Ari irashinonkaayetaiya inkarate kaari othotyeeerone irimonkaraayetairo josankinaitakero Ikantakaantaitane.

¹¹ Ari okantamaita, tema tekatsi materone intampatzikashiretzimoteri Pava imonkaraayetairomi Ikantakaantaitane. Irootake ikantantaitari osankinarentsiki:

Tampatzikashire irinaatyete aventaashireri, ari iriñeero irañaantaiyaaro.

¹² Irooma Ikantakaantaitane te ari onkantya, tema josankinaitake kantatsiri:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeeroneri irañaashireyetai.

¹³ Iro kantamaitacha ikamintha itsiparyakoventai Cristo irovasankitaaventaaiteromi Ikantakaantaitane, aña iri jashitakaitaka apaniro jovasankitaitakeri. (Iriitake okantakotakeri osankinarentsi, ikantaitakeranki: Ovasankitaari jinatzi ithataiziri inchakotaki.)

¹⁴ Iro jimatantakarori iroka Jesucristo, tema irootake ishinetaikeneriri pairani Abraham-ni. Ari okanta iñaantayetaarori kaari judío-tatsi itasonkaventayeetairi, itsipashireyetai maaroni Tasorensinkantsi aventaashireyetaarira.

¹⁵ Pinkeme iyekiite noñaaventemiro okaratzi ameyetari aaka. Ontzimerika ompaitya antzipotavakaiyaari, osankinatakotziro iro iriyotantaityaari tzimatsi ashinetaineriri asheninka. Aririka osankinatakotakya, tekatsira materone irovashiñagairo okaratzi osankinatainchari.

¹⁶ Ari ikempitaakerori pairani Pava, tzimatsi ishinetaakeneriri Abraham-ni imperiri intspitaaakeri incharinetyaari. Piñaakero iyekiite, tera iriñaaventakoiteri jaka inkarate incharinentayetanakyaari Abraham-ni, intaani iñaaventakota aparoni incharinetyaari, iritakera Cristo.

¹⁷ Ñaakero, iriitake jetaka Pava pairani Abraham-ni ishinetaakeneri, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi antzimotavakaiyaari.” Ipoña avisakeranki okaratzi 430 osarentsi, ari jimpoitairi Moisés-ni josankinayetairo Ikantakaantziri Pava. Iro kantamaitacha okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, tera ovashiñeero okaratzi ishinetzitakariri Pava pairani Abraham-ni irirori.

¹⁸ Tema iroorikami kovaperotachane amonkaraayetairomi Ikantakaantaitane añaantyaarori impayetairi Pava, amenaashityaamira okaratzi ishinetzitakaniriri pairani Abraham-ni. Tema pairani te otzimtaveta Ikantakaantaitane irimonkarayerimi Abraham-ni, intaani javentaashiretakari Pava, irootake ishinetaantakaniriri irovvisaakoshiretai.

Ipaitama otzimantari ikantakaantaitziri

¹⁹ ¿Ipaitama otzimantakari Ikantakaantaitane? Iro otzimantakari oñaakantero ipiyathanka atziriite, irojatzi irareetantakyaari incharinetyaari Abraham-ni ishinetaikeneriri pairani. Iri jotyaantake Pava maninkariite irosankinatakairi Moisés-ni Ikantakaantaitane. Iriira Moisés kantakoveentakiriri atziriite.

²⁰ Tema osheki ikaratake kantakovebantani. Iriima Pava aparoni ikanta irirori.

²¹ ¿Ovashiñaakeroma Ikantakaantaitane okaratzi ishinetaakeneriri Pava pairani Abraham-ni? Aña te ovashiñeero. Iroorikami ovavisaakoshiretantatsinemi Ikantakaantaitane, aritakemi omatakeromi ontsiparyaakoventayetaimi onantyaari antampatzikashireyetai aririka amonkaraayetanairo.

²² Iro kantacha, oñaarontakairo osankinarentsi omapero akaariperoshirevetaka. Ontzimatyave aventaashiretaiyaari Jesucristo, añaantaiyaarori ishinetakairi pairani Pava.

²³ Tema pairani tekera aventaashiretanaiyaata, kempivaitaka ashitakotayeemi Ikantakaantaitane, oyaaventa akanta omonkaratya aventaashiretantyaari, te añaavetaro asaikashivaitya antayetairo anintakaanekiini aaka.

²⁴ Tema pairani iyotaane ovayetai Ikantakaantaitane, okempitakaantakai jiyotaitziri aparoni eentsi iriyotantyaarori ompaitya iranteri. Irootake jyotakairori eejatzi aventaashiretantairi Cristo, ari okanta ovatampatzikashireyetaantairi aventaashiretaarira.

²⁵ Aritakera ayoyetairo aventaashireyetaari, te onkovanaiya iyotaayetai Ikantakaantaitane impaitya antayetairi.

²⁶ Tema aventaashirera povayetanairi Cristo, itomi jovayetanaimi Pava.

²⁷ Pikaratzira poviinkaatzimentaari Cristo, pikempitakaantanaatyaaro iriimi pinkithaatakotaiya.

²⁸ Tema pikaratzira paventaashiretanairi Jesucristo, tekatsi iramaakitanairi irirori, okantaveta: aakarika judio, terika a-judio-te, aakarika omperataari, terika omperataariite, aakarika shirampari, iroorika kooya, tema tekatsi ompaiyetya iroka, ovithaavakaa ikantakaayetai maaroni.

²⁹ Tema aventaashire povayetanairi Cristo, kempivaitajaanaka eerokami incharinentayetyaami Abraham-ni, eerokatake ñeeronone okaratzi ishinetaikeneriri pairani irirori.

4

¹ Pinkeme nonkante eejatzi. Ikempitakoitakari aparoni eenchaaniki jashitakaari iriri irovaakaro inkashiyakaiyaari apaata irantaritake. Okantavetaka iriivetaka ashitakaro irovaakaro, eenirora jeentsitzi, ikempitakotari ikantara aparoni otzikataari,

² tema tzimatsi kempoyiiniriri irovaakaro jashitakaariri iriri. Apaata aririka irantaritake, omonkarataakya ikantakeri ashitariri, aripaite impaitairi jashitakaitariri pairani.

³ Ari akantayevetakari aakaite pairani, akempitakotakari ikantaranki aparoni eentsi, akempivetakari eejatzi aparoni otzikataari, amonkaratashivaetakaro jameyeetapiintari jaka osaaviki.

⁴ Iro kantacha jinintapaitetapaakera Pava, jotyaantakeri Itomi, itzimantapaakaro aparoni tsinane, ontzimatyave irimonkaratapainterore eejatzi irirori Ikantakaantaitane.

⁵ Iro jotyaantantaitakariri onkantya isaikashivaitantaiyaari monkaraayevetarori Ikantakaantaitane. Iro añaantaarori itomintayetai Pava.

⁶ Tema itomi pinayetaatzi Pava, jotyaantakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretanyaaami. Iriitake ñaavaitakaayetairi aririka amanayete, akantzi: “¡Apá, Ashitanarí!”

⁷ Ñaakero te pikempitakotaari ikantaranki otzikataari, itomi jovayetaimi Pava. Tema itomintaami, ikovake piñaayetairo okaratzi ikashiyakaakemiri.

Ampankiventyaarorika Ikantakaantaitane akempitanaatyaaari pimantaari

⁸ Tema pairani te piyovetari Pava, intaani pivavanetashiyetakaro irovetsikanepayeeni atziri, irootake omperayetakamiri. Temaita ompavavetya iroka.

⁹ Irooma iroñaaka piyotairi eeroka Pavaperotatsiri. Ankantakotero, aña iriitake Pava iyotzimiri eeroka, jaakameethataimi. ¿Opaitama pikovantari papiitairo pikantavetara pairani? Tera apantyaaro. ¿Pikovatziima pinkempitakotaiyaari pimantaari?

¹⁰ Tema poimairentapiintantakaro kitaitepayeeni, kashiripayeeni, eejatzi osarentsipayeeni.

¹¹ Te pinimotakaayetenaro iroñaaka. Kempitaka amenaashiyetaka okaratzi niyotaayeve-takamiri.

¹² Iyekiite, pinkeme nonkantemiri: Ontzimatyte pinkempitaiyaana naaka, tema novashaantairo nokantaveta pairani, nokempitakotaamiro pikantaiyani eerokaite pairani. Te pimanintashiretavakena

¹³ nomantsiyavaivetatya, nosaikimotakemi, ari okanta netantapaakarori noñaaventzimiro Kameethari Ñaantsi.

¹⁴ Aña te pimanintashiretavakena piñaavakenara nomantsiyavaitate, pinkempitakaantakena naakami imaninkarite Pava, paakameethataiyakena. Pikempitakaantakena eejatzi iriirikami paakameethatakemi Jesucristo.

¹⁵ Pairani ovakera piñaavakena iniroite pikimoshireventavakena. Kempivaitakami aritake pantakenaromi aririkami nonkantemimi: “Iyekiite, pinkithoryeenaro poki pimpenaro.” Iro pantantyaarori iroka tema iniroite petakotakana. ¿Tsikama opaita kaari pikimoshireventantaana iroñaaka?

¹⁶ ¿Piñaajaantakema nokisaneentatziimi okaratzi noñaaventziro kyaaryoori?

¹⁷ Iyekiite, ikaratzi kovayetsiri intzipinashireyetakaiyaami, ikovayetzziira irirori pimpampithashiretakoteri kameethashire jinayetzi. Tera inkameethashireyete, aña ikovayetzzi pinthainkashireyetaina naaka, iro paakameethayetantyaarori irirori.

¹⁸ Kameethara iyekiite onkantaityeeyaani paakameethatapiintena, te onkovajaantya nosaikimotemi.

¹⁹ Notomiite, iniroitera okatsitzimotana nopampithashiretakoyetami, kempivaitaka okatsitakotzi tsinane. Eenirora onkatsitzimotatyena irojatzzi pimonkaratantakyaarori jinintakaakemiri Cristo.

²⁰ Tsika nonkantaajatyaaaka nosaikimotantyaamiri iroñaaka janta onkantya nonkinkithavaaitakaantyaamiri kameetha. Tema te niyote opaita avishimotakemiri.

Oshiyakaaventantzi Sara ipoña Agar

²¹ Nokovi irakena ikaratzi kovayetsiri imonkaraayetairo Ikantakaantaitane. ¿Tema inkemakotero tsika okantakota?

²² Jiroka okantakota: Pairani itzimake apite itomi Abraham-ni. Etakarori itomi, iro ovaiyantakeri irotzikatane, iriima pashine itomi, iro ovaiyantakeri iinaperori, kaari jotzikata.

²³ Tema inintakaanekiini Abraham-ni jovaiyantakaakero irotzikatane, irootakera tasonkacha jovaiyantapiintaitziri eentsiite. Iriima ovaiyantakeri iinaperori, jinashitakara irirori, tema iriitake ishinetakenerori Pava.

²⁴ Tzimatsi ipaita oshiyakaaventakeri iroka apite tsinane, tema apite okaratzi antzimotavakaantsi. Tsinaneka paitachari Agar otzikataaro, irootake kempiyetakariri ikaratzi pankiventayetarori irimonkarayeromi Ikantakaantaitane josankinatakaantakeri pairani Pava otzishiki Sinai.

²⁵ Iroka otzishi Sinai saikatsiri Arabia-ki, ari ipaitaitzirori eejatzi Agar. Ikaratzi otomiyetari Agar, ikempitakotaro tsika okanta jotzikaitataro iroori. Iriitakera oshiyakaaventari Jerusalén-satzi pankiventashivaitarori Ikantakaantaitane.

²⁶ Irooma pashine tsinane iinaperotari Abraham-ni kaari jotzikaitari, iroora oshiyakaaventakeri inintaayetaachaneri pashineki nampitsi paitachari eejatzi Jerusalén saikatsiri inkiteki.

²⁷ Iro josankinatakoyeetakoreri pairani ikantaitake:

Okantavetaka te povaiyante, maanirothaki pinavetaka, iro kantamaitacha iniroite piñeero pinkimoshiretai.

Te piñaavetaroro pinkemaantsitya povaiyante, pintharomentaventya.

Tema osheki tzimaatsine povaiyane okantavetaka jimanintaveetakami, ari panaakotairo tzimavetachari oime.

²⁸ Iyeekiite, ari akempitaari Isaac otomira iinaperori Abraham-ni, tema tzimatsi ikashiyakaitakairi eejatzi aakaite.

²⁹ Ikempitaranki otomi tsinane otzikataaro tzimaintsiri inintakaanekiini Abraham-ni, iniroite ikisaneentakari otomira iinaperori tzimaintsiri inintakaanekiini Tasorentsinkantsi. Irootakera tasonkachari eejatzi iroñaaka.

³⁰ Iro kantamaitacha ¿Opaitama ikantaitakeri Abraham-ni osankinarentsiki? Tema ikan-taitake:

Ontzimatyepomishitovero potzikatane, iyaaita, aanairiita otomi. Tema iri otomi piinaperori ashitaiyaarone okaratzi tzimimotzimiri.

³¹ Ari okantamaita iyeekiite, tera otomintayetai otzikataaro, aña akempitayeetaari otomi kaari otzikataaro.

5

Pinkyaryooventairo piñero pisaikashivaitaa

¹ Tema iriitake Cristo tsiparyaakoventairo, irootake añaantayetaarori asaikavaiyetashitaa. Ontzimatyepovaiyane ankyaryooventayetairo, tema te arite apiitairo ankempitakoyetaiyaari ikan-taranki otzikataari.

² Pinkeme nonkanteri. Naakatakera Pablo kamantzimirori iroka ñaantsi. Aririka pinkove pimongkarayero intomeshitaaniitemi, amenaashivaitakara pikempisantanaari Cristo.

³ Nokovi napiitero nonkanteri ikarayetzi kovatsiri intomeshitaaniitya, ontzimatyepoero irothotyepoero maaroni Ikantakaantaitane.

⁴ Tema ikaratzi kovanaatsiri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane onkanta irovatampatzikashireyetantyaarimi, itsiparyaapithaitakenerira Cristo, te iriñero neshinonkaantsi.

⁵ Irooma aakaite, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi akempisantairi Cristo, oyaakoven-tashire oviri irovatampatzikashiretai.

⁶ Tzimayetatsi tomeshitaanitachari, iriima pashine te jimatziro irirori. Te onkovanaiya iroka jashiyetaira Cristo. Iro kovaperotacha ankempisantaperotanairi ari onkanta etakoyetavakaantanaiyaari.

⁷ Pairani kameetha pikanta pikempisantayetanake. ¿Ipaitama ovashaantakaakemirori kyaaryoori?

⁸ Tera iri ovashaantakayemirone etajaanakamiri jiyoshiiyevetakami.

⁹ Tema ikantaitzi: “Kapicheeni onaveta shineyakaarori tanta, aritake omatakeri oshineyakaaro maaroni tantapatha.”

¹⁰ Naventaakari naaka Avinkatharite, iri pampithashiretakaimine eero poshoretan-taro pashineyetatsiri. Iro kantamaitacha, ari irovasankitaitakeri kovatsiri intzip-inashireyetakaimi, onkantavetakya tsikarika intzime.

¹¹ Iyeekiite, te noshintsiventemiitsi pintomeshitaaniyetya. Arimi onkanta, ¿Arima inkisaneentzimentaitakenaromi noñaaventziro ipaikakotaitakeri Cristo?

¹² Iro kantamaitacha, ikaratzi kovayetsiri intzipinashireyetakaimi, nokovataike naaka iri pithokashitaitachanemi intotaaniitya.

¹³ Pinkeme nonkante iyeekiite. Jiyoshiiyetaimi okanta piñaantayetaaro pisaikashiv-aiyetaa. Iro kantamaitacha, te arite pantayetairo okaratzi pinintakaashiyetari eeroka. Aña iro kameethatatsi petakotavakaayetaiya.

¹⁴ Osheki inaveta ñaantsi josankinayeetakeri Ikantakaantaneki, iro kantamaitachari, aparoni okanta kovaperotachari ayotairi, okantzi: Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi petakotaro pivatha eeroka.

¹⁵ Irooma aririka povatsimaavakaayetya, impoña pinkisavakaayetya eejatzi, arira piñaakero pimpeyashiretavakaiya.

Jinevetashiyetari, ipoña ikovakaantziri Tasorentsinkantsi

¹⁶ Pinkeme nonkanteri: Aririka pantapiintayetairo ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, arira piñero povashaantairo pinevetashiyetari.

¹⁷ Tema tzimatsi pinevetashiyetari eeroka, tzimatsi eejatzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi. Tera oshiyavakaa iroka, aña onashiyeta. Ari okanta eero pantapiintantaro pinevetashiyetari.

¹⁸ Tema iririka Tasorentsinkantsi antakaanaimirone jinintakaayetzimiri, tera pañiimotairo Ikantakaantaitane.

¹⁹ Tera jomaanta antapiintayetzirori inevetashiyetari, jiroka ikantayeta: Te ikinayetaro itsipatari, imayempivaiziti, ipaantavakaavaita, ñaathatashivaitanteneri jinatziti,

²⁰ jamanayetzirori jovetsikayeetari, isheryaayeta, ikisaneentavakaavaita, iñaanaminthatavakaiyani, te iraventaavakaiya, ikatsimatavakaa, imaimanetavakaa, te jariperotavakaa, te jaapatziyavakaa,

²¹ ikisaneentakotavakaaro jashiyetari, jovavakaa, ishinkivaiyeta, inevekitakaro iroimoshirenkavaiya irantayaarori kaariperori, jantayetzirori tsikarika opaiyetari. Tema irootake noshintsithatakemiri pairani eero pantantayetaroro iroka. Tema aririka pantayetakero, eero piñeero impinkathariventaimi Pava.

²² Irooma okaratziti jantakaantzirori Tasorentsinkantsi, añiuro etakotantya, tharomenta ankantya, kameetha asaikanai, eero athaavakovaita, kaminthaa ovante, aakameetha ankantante, oshiretanaiya kameetha,

²³ tsinampashire ankantya, eero anevavaitashitaro opaiyetari. Tera onthañaaapithatairo Ikantakaantzirori amayetairo irokapyeeni.

²⁴ Iro kantacha, ikaratziti ovashaantarori kaariperori jashiyetaarira Cristo, kempivaitaka impaikakotaatyero okaratziti inevetapiintashitaro irantashiyetaarimiro irirori.

²⁵ Tema inampishiretantaira Tasorentsinkantsi, ontzimatyero amayetaipiintairo okaratziti ikovakaayetairo.

²⁶ Te onkameethate asagaaventavaiya, te onkameethate ankantzimoneentakavaiyaari asheninka, te onkameethate eejatziti ankisaneentakovaitero jashiyetari pashine.

6

¹ Iyeikiite, aririka piñe tzimatsine ikenakaashitane, tema antakishire pikantaka eeroka, pinkaminayeri. Paamaventya pikishirikari, otzimikari pikenakaashitane eeroka.

² Pampitakotavakaayetanaiya, pinkempitakaantero povatsinaryaakotavakaatyeeyaami janayeetziroro tenari. Tema ari onkantya pimonkaraantayaarori pantayetanairo ikovakayimiro Cristo.

³ Tzimatsirika pampithashirevaitachari, inkante: “Iriipero nonatziti naaka.” Apaniro jamatavivaitaka tema tekatsi impaitamatsitya irirori.

⁴ Aña ampampithashiretakotyero tenari, inkene ankimoshireventavaiya. Eero akan-tashirevaitashita: “Nanaakeri irinta.”

⁵ Tema maaroiteno otzimayetziti amayeteri.

⁶ Ikaratziti ikinkithatakapiintaitziriti iñaane Pava, okameethatziti impinayeeteri iyotayimiro, tema tzimatsi kovityiimoyetarimiro irirori.

⁷ Tekatsira materone iramataviteri Pava. Ikaratziti kovayevetachari iramataviterimiro, apaniro jamatavivaitaka. Okempivaitakaro opaitarika impankiiterimiro, aririka onkithotanake eero opashinetziti okitho irojatziti inkoyeetaiti tsika okanta ipankiitakeri.

⁸ Ari ikempitari ikaratziti antapiintakerimiro inevetashiyetari, kempivaitaka iravataatyero ovasankitagaantsi. Iriima ikaratziti antayetanarimiro ikovakaantzirori Tasorentsinkantsi, kempitavaita iri aavataironemiro kañaanetaantsi.

⁹ Ontzimatyero aamaventya eero aperaventantaro antayetairo kameethayetsiriro. Eekero aatakaanakityero eero okantzimoneentavaitai, iro añaaantayaarori kempivetarimiro jaavataitakeri.

¹⁰ Irootake okovaperotantari aneshinonkayetaiyaari maaroni, aakara kyaaryooperotavakaachane akaratziti akempisantayetairo.

Itharomentaro Pablo ipaikakotzimentakari Cristo

¹¹ Iyeikiite, naakara osankinatajaantzimirorimiro nakoki iroka, antaropayeeni nokantayetakemiro.

¹² Tema ikaratziti shintsiventakemimiro pintomeshitaaniyetya, inintakaashivaitaro irirorimiro, iro irinimotakaantashityaarimiro ikarataiyimiro. Ari onkantya eero imaimaneventaitantari iriñaaverimiro Cristo ipaikakoitakeri.

¹³ Tema ikaratziti totameshitaanitaincharimiro, tetya irimonkaragaajatero Ikantakaantaitane. Iro kantacha ishintsiventaiyakemiro eeroka pintomeshitaanitaiyaani, ari onkantya irasagaaventantayari aririka irimatakaakemiro ishintsiventzimiro.

¹⁴ Irooma naaka te nonkove nasagaaventavaiya, aña iro nokovataike nontharomentaiyaaro ipaikakotaitakerimiro Avinkatharite Jesucristo. Tema ipaikakotzimentakanaara naaka Cristo, okempivaitanaaromiro onkamapithatayeenamiro osavisato, ari nokempitzimotakaro eejatziti naaka nokamapithatakero osavisato.

¹⁵ Tekatsira ompaitzimotanaiyaari Cristo aakarika tomeshitaanitaari, terika antomeshitaanitya. Aña iro kovaperotanaachari ikempitakaantayetairo ovakeramiro irovetsikayeetairo.

¹⁶Inkarate kempisantayetairone nokantayetakeri, ari irisaikayetai kameetha, kamintha irovayeetairi. Arira inkantayetaiyaari ikaratzi jashiperoyetaari Pava iroñaaka, ikempi-taavetakari pairani Israel-mirinkaite.

¹⁷Ari okaratapaake iyekiite, te nonkove irimaimanevaitaitena. Tema oshekitake jovi-rontzimentaitakenari naaka Avinkatharite Jesús.

Overaantarori ovethaantsi

¹⁸Iyekiite, onkamintha ineshinonkayetaiyaami Avinkatharite Jesucristo. Arira onkantaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Efeso-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo, irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Eeroakaite nosankinayetzini pikaratzı jashiyetaami Pava, pikinatanaari eejatzı Jesucristo paventaanaari janta Efeso-ki.

² Onkamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzı Avinkatharite Jesucristo.

Itasonkashireventantzi Cristo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, tsika itzimi jiritari Avinkatharite Jesucristo, iri tasonkashireventairi jotyaantakairi Cristo ipoñaakaro inkitekinta.

⁴ Iri iyoshiiyetakairi pairani tekeramintha irovetsikeroota kipatsi, jiyotzitaka ari irashiyetai Itomi, kiteshire ankantzimotaiyaari, intasorentsishiretakaayetaira.

⁵ Iniroite jetakoyetakai. Ari okanta jotyaantantakairiri Jesucristo, iro opoñaantari itom-intayetai, tema ikovitataikaro irirori pairani irineshinonkayetai.

⁶ Irootake antharomentantapiintaiyaariri Pava, tema iniroite ikaminthaayetai, jaapatziyayetai, iro opoñaantari jotyaantakairi iretakoperotane.

⁷ Tema iniroitera jetakoyetai, ipinakoventayetai ikapathainkatzimentakairanki Itomi. Ari okanta ipeyakotantairori antayevetakaro kaariperori.

⁸ Ari ikenakaataikerori Pava, tema iyotaneri jinatzı, irooperori ipampithashiretane irirori.

⁹ Jiyotakaayeetairo okaratzı ipampithashiretzitakari irirori, tekatsi iyovetyaarone onkarate irantairi.

¹⁰ Tema okaratzı ipampithashiretzitakari, ari onthotyaakya omonkarayetaiya. Aririka impiyee Cristo, ari inkarate impinkathariventapairi maaroni tzimayetatsiri inkiteki, eejatzı kipatsiki.

¹¹ Ipampithashiretzitakaro okaratzı jiyotakaayetairi iroñaaka. Irootake jiyoshiiyetantairi, tema ikashiyakaitzikairi irotyaantaineri Itomi. Tema okaratzı jantayetakeri, iro ipampithashiretzitakari irirori.

¹² Irootake imayetantakarori iroka Pava, onkantya nontharomentantyaariri nokarataiyini netayetakaro naventaakari Cristo.

¹³ Ari pikempitayetakari eejatzı eerokaite, omapoka pikemakotavakeri Cristo, iñaaventaitapaakero Kameethari Ñaantsi, pikempisantanake. Tema ikashiyakaitakamiri pairani irotyaantemiri Tasorentsinkantsi, iri iyotakaimirone jashiyetaatyaami, ari inkantaitaayeeroni irinampishiretantyaami.

¹⁴ Tema añiirora te jookaventai Tasorentsinkantsi, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzı ishinetakairi. Ari onkantatyeeyaara irojatzı intsiparyaakoventantaitaiyaariri ikaratzı ipinakoventairi irirori jashiyetaari. Irootake intharomentaventantaitaari.

Iyoshiretakaantzirori ipoña oñaarontzirori

¹⁵ Tema nokemakotakemi tsika pikanta pikempisantanairi Avinkatharite Jesús, tsika pikanta petakoyetanaari ikaratzı itasorentsitakaitairi,

¹⁶ te novashaantero nopaasoonketakoventzimi, noñaañaatakotapiintzimira.

¹⁷ Noñaañaatziri Ivavane Avinkatharite Jesucristo, itzimi ashiyetarori ovaneenkarontsi. Iro nokovakotantariri iriyoshiretakaimi, iroñaarontaperotaimiro tsika ikantakota irirori,

¹⁸ impampithashiretakaimi onkantya piyotakotantyaarori jyaakoneentari ikaimashireyetairi, piyotakotantyaarori eejatzı ovaneenkatataika iroñaakayetairiri Pava jashiyetaari,

¹⁹ piyotakotantyaarori eejatzı iniroite ishintsinka tekatsi kempityaarine. Osheki onkantakaayetai ishintsinka akaratzı akempisantayetairi. Tema irojatzı ishintsinka

²⁰ joviriintantaariri pairani Cristo ikamavetakara, jaanairi inkiteki, jomisaikavairi irakojanoriki.

²¹ Ari ikaratairi Pava ipinkathariventairi maaroni pinkathariyevetachari. Tera intaani impinkathariventairi ikaratzı tzimayetatsiri iroñaaka, ari ikaratzı impinkathariventairi tzimayetaatsineri apaata. Omapero janaakotantake, tema pinkathariperori jinatzı.

²² Tema irijatzı Cristo jimatakairi Pava ijevatairo maaroni, ikempitakovaitakari aatzikiriri iisaneentane. Irijatzı Cristo ikempitakaanta Pava iriimi iriitoyetaiyaami ikaratzı kempisantaatsiri.

²³ Iriima ikaratzi kempisantayetaatsiri, ikempivaitaka ivathami irinaatyeemi Cristo, inampishireyetantaari. Jothotyiro eejatzi Cristo isaikayetake tsikarika jantapayeeni.

2

Jetakotai Pava iro avisakoshireyetantaari

¹ Iriitakera Pava ovañaayetaimi eerokaite, tema pairani kempivaitaka ovamaayetyeemimi piyaariperoshiretane,

² iro pantayetapiintakeri tsika ikanta piñaayetziri osavisatziite, pantashiyetakaro ikantakaantziri ovashinchiirori tampeenka, irijatzi kantakaarori joshekitantari piyathariite.

³ Ari akantavetakari pairani maaroni aakaite, antapiintakero anintakaashiyetari, anevetashiyetari eejatzi, irootake apampithashiretapiintakari. Ari akempitakoyevetakari inkarate irovassankitaayetairi.

⁴ Iro kantamaitacha Pava neshinonkatantaneri, jetakoyetai iniroite,

⁵ jañaakaayetai ovamaimavetakai kaariperori, jovañagairiranki Cristo. (Tema iniroite ikaminthagaimi Pava, irootake jovavisaakoshiretantaamiri eejatzi eeroka.)

⁶ Tema jovañagairira Cristo, ari ikempitaayetairi eejatzi aakaite. Iri kantakaarori atsi-pashiretantaariri Cristo Jesús inkiteki.

⁷ Iro jantayetantakarori maaroni irokapayeeni iriyoyeetantaityaari iniroite ikaminthaantake, jotyaaantakairi Cristo Jesús irovavisaakoshireyetai.

⁸ Irootakera piñaantaarori pavisakoshireyetai poshireyetaari. Aña iri Pava, itzimi kempitakaantaarori impashitaiyaamiro avisakoshiretaansi,

⁹ tera eeroka materone povavisaakoshiretya apaniro. Ari onkantya eero pasagaaventashivaitanta.

¹⁰ Tema iro jovetsikayetantakairi ankempisantairi Cristo Jesús antayetapiintaineri kameethayetatsiri, irootake ikovakaayetakairi pairani antayeteneri.

Ariperotairi Cristo ipaikakoitakeri

¹¹ Tema maaroni eerokaite te pi-judio-tzi, ipaiyetzimi nosheninkapayeeni “Kaari tomeshitaaniri.” Iriima iriroriite ipaitavakaayeta “Tomeshitaaniri.” Tekatsi ompaitzimaitya, tema jantashiyetakaro koñaanetsiri avathaki.

¹² Pimpampithashiretakotya pairani tekera pinkempisanteriita Cristo, te pinkempiyavetyaari Israel-mirinkaite, pinashitaiyakani. Te piyotakovetaro irantzimotavakaityaari, te piyotakovetyaaro eejatzi ikashiyakaayetairi. Okantavetaka pisaiki kipatsiki, te piyotakoteri Pava, tekatsi poyaakoneente.

¹³ Irooma iroñaaka pikempisantairi Cristo Jesús, paapatziyaatyaaari Pava. Okantavetaka intaina povavetakari pairani, iro kantacha ikapathainkatzimentakemiranki Cristo, aripaitera paapatziyaari Pava.

¹⁴ Ari okanta ikantakaakaro Cristo asaikantaari kameetha. Iriitake kantakaakari judio isheninkatantaariri kaari judio-tatsine, jaakameethatavakaa. Tema pairani iniroite ikisaneentavakaayetaka. Irooma iroñaaka kempivaitaka irotantoryaatyeeromi tantotsi nashiyevetakariri.

¹⁵ Kantakaantakerori opoñaantari ikisaneentavakaa iniroite, tema nosheninkapayeeni osheki ikisaneentapiintakeri kaari monkarayerone Ikantakaantaitane. Iro kantacha ikemaantsivaitakaroranki ivathaki Cristo, ipeyapithatairi kantakaantzirori ikisaneentavakaa, ari opoñaanaa jaakameethatavakaayetanaa, okempivaitanakaro aparonomi atziri ikantanaa iroñaaka.

¹⁶ Tema ikamimentakairanki Cristo ipaikakotaitakeri, ari okaratapaake akisaneentavakaapiintaka, akempitakaantanakero ovamaakityeeromi. Tema aparoni akantanaa avathaki ariperoyetaarira Pava.

¹⁷ Iro ikantzitantaitakari:

Ipokake, ikamantayetaimiro Kameethari Ñaantsi onkantya pisaikantaiyaari kameetha, tema intaina pisaikayetake. Ari ikempitaayetakariri eejatzi saikayetatsiri okarikiini.

¹⁸ Tema iri Cristo kantakaakarori añaantayetaarori akarayetairi aventaaari Pava, tema apintzi inatzi Tasorentsinkantsi matakairori.

¹⁹ Te piyotakovetari pairani Pava, te pisheninkavetari eejatzi. Iro kantamaitacha pikempitayetaari iroñaaka ikaratzi kempisantayetziriri, te pimpashinetzimotairi, tema pisheninkayetaatyaaari Pava.

²⁰ Pikempivaiyetanaaro eerokami mapipanko irovetsikaitakemi. Iriima kamantantaneriite ipoña otyaantajanoriite, kempiyetakaaronemi otziterone. Iriima Cristo iri kempitakayaaronemi mapi jovayeetakeri onampinaki otzipankotzirori.

²¹ Tema okaratzi jovetsikantayeetakarori mapipanko, kameetha ovevirikavakaayeta irijatzi ovetsikantakyaari itasorentsipankote Avinkatharite.

²² Ari pikempiyetanaari eerokaite, pikempivaitakaro okaratzi ovevirikayetaichari, ari irinampishiretantaiaami Pava.

3

Inkinkithatakairi Pablo kaari judío-tatsine

¹ Irootake opoñaantari, naaka Pablo, tema jashitakoyeetakena noñaaventaimiri Jesucristo eerokaite kaari nosheninkata,

² piyotaiyini iri Pava paaryaakena nonkinkithatakaayetaimi, tema iniroite ikaminthaakemi.

³ Tema aritake nosankinatakemiro kapicheeni tsika okanta jiñaamampyaatakaitaanaro kaari jiyotakoveeta pairani.

⁴ Aririka piñaanatakero, ari piyotairo okaratzi naaka niyotakotairiri Cristo kaari jiyotakoveeta pairani.

⁵ Tema pairani tekatsi atziri iyotakovetajaantyaarone iranteri Pava. Iro kantamaitacha, jiyotakaana Tasorentsinkantsi nokaratzi notyaantajanoritzi eejatzi kamantantaneeriite.

⁶ Jiroka kaari jiyotakoveeta: Aña iravisakoshiretztitaantaiya kaari nosheninkaveta aririka inkamantayeetairi Kameethari Naantsi tsika ikantakota Cristo Jesús. Ari iriñaakaayetairi ishinetaayeetakeneriri Judío, tema isheninkayetavakaa.

⁷ Irootake nomatanaarori iroñaaka nokinkithayetairo, iriitake Pava tasonkaventashiretanari nantantarori, tema osheki ikaminthagaana, otzimimotzirira ishintsinka irirori.

⁸ Aña naaka iranaakotane maaroni itasorentsitakairi Pava. Iro kantamaitacha ikaminthagaana naaka, ishinetaakena noñaaventaineri Kameethari Naantsi kaari judío-tatsine, iro iriyoyetantaiyaari iniroite itasonkaventayetairi Cristo.

⁹ Ishinetaakenaro noñaarontaineri okaratzi omanakovetaka pairani iranteri Pava. Tema irijatzi ovetsikayetakerori maaroni añaayetairi iroñaaka.

¹⁰ Iroora jantantakarori maaroni iroka, onkantya iriyotantyaari inkiteveriite pinkathariyetatsiri, iyotaneri ikanta Pava, aririka iriñaayetai akaratzii akempisantairi.

¹¹ Tema iro ipampithashiretapiintakari iranteri, irootake jotyaantantakariri Avinkatharite Cristo Jesus.

¹² Tema aventaari iroñaaka Cristo, aritake irakameethatai Pava, eero atharovashiretakaashivaitari.

¹³ Irootake nokantantamiri: Ñaa okantzimoneentamikari okaratzi noñaashitakoveetayetakami. Aña iro onimoshiretakaayetemine eerokaite.

Iniroite etakotaantsi kaari irothoyeete iyotakoitero

¹⁴ Irootake opoñaantari notyeerovashitari Ashitariri Avinkatharite Jesucristo,

¹⁵ tema iriira irintayeta Pava, ikempitakaantayetai aakayetai isheninka. Okantaveta aakarika inkitesatzi, aakarika kipatsisatzi.

¹⁶ Nokovakotapiintakeri Ashitairi, otzimimotziri ovaneenkayetachari, iniroite intasonkaventayetemini, iravaaashiretakaiyaami Itasorenka.

¹⁷ Nokovakotapiintakeri eejatzi Cristo irinampishiretantaiaami, tema paventaayetanaari eerokaite. Pinkempitakotyaaro pankirentsi parithatatsiri kameethaini, iro paapaikantanakya iretakonka.

¹⁸ Iroora inkemathaperotantaiyaarori ikaratzi itasorentsitakaitairi, okempivaitakaro iniroite onatyeemi iretakonka Cristo, santha onkaratemi, jenoki onkantyaami, inthomoi onatyeemi.

¹⁹ Irootake namanakotapiintantamiri pinkemathaperotairo iniroitera jetakotai Cristo, anayiro maaroni jiyotakoveetairi, iro piñaantaiyaarori jothotyimi Pava isaikashireperotantaami.

²⁰ Thame antharomentaiyaari Pava, tzimatsiri ishintsinka, iriitake ñaakaayetairone osheki anaanakero okaratzi akampitayetziriri. Eero athotyiro ampampithashiretakotero ishintsinka aririka añaayetero irantzimoshiretairi.

²¹ Thame antharomentaiyaaro okaratzi jantakaakeriri Cristo Jesús, eejatzi okaratzi jantzimotziriri aventaayetaariri. Ari inkempitaiyaari inkarate ancharineyetaiaari ari inkantaitaayeeni eejatzi intharomentaiyaari irirori. Ari onkantyaari.

4

Ovithaa ikantakaayetai Tasorentsinkantsi

¹ Arira okantayetakari, tema jashitakoyeetakena eejatzi noñaaventziri Avinkatharite. Irootakera nonkantantyaamiri: Pantapiintaineri ikovakaayetaimiri, tema iyaimashiretane pinayetatzi.

² Tsinampashire pinkantaiya, aakameethashire pikantantai. Eero pisamavakaavaiyeta. Aña ontzimatyete takotavakaayetaiya.

³ Piñaashintsiyetaiyaaro piyaatakairo pisaiki kameetha, tema iri Tasorentsinkantsi ovithaavakaayetaamiri.

⁴ Okempivaitakaro aparovatha akantanaa, tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Ari okempitari eejatzi aparonira okanta ikashiyakaayetaimiri Pava poyaakoneentairi.

⁵ Aparoni ikanta Avinkatharite, aparoni ikanta akempisantairi, aparoni ikanta avinkaatzimentaari.

⁶ Aparoni ikanta Pava, iriitake Ashiyetairi maaroni. Iri pinkathariventayetairi maaroni, jothotyiro inampishireyetaanta maaroni.

⁷ Iro kantacha, onashiyetakara jimatakaayetairi Cristo itasonkaventayetakai. Okempivaitakaro ompaityaami impashiyetakairimi.

⁸ Irootake josankinatakoyeetakeri pairani kantatsiri: Ovajenokaa, jeevayetairi joitsinampaakeri ovayirivetakariri. Tema okaratzi jaapithatantakeri, ipashiyetaari irovayirite.

⁹ ¿Opaitema ikantantaitari: "Ovajenokaa?" Iroora ikantantaitari, tema ipokitapainta osovaviki jaka kipatsiki.

¹⁰ Tema itzimi osaviinkainchari kipatsiki, irijatzi ovajenokaachari janaaperotanakero inkite, iro jothotyaantaarori isaikantaaro maaroni tsikarikapayeeni

¹¹ Iriira tasonkaventantayetaatsiri okanta Otyaantajanoriyetaantaari tsikarika akarayetzi. Tzimatsi pashine kamantantanageritatsiri. Tzimatsi pashine kinkithatakaantayetanairori ñaantsi javisakoshiretantaitari. Tzimayetatsi eejatzi pashine jevayetanairiri kempisantanzinkari, tzimayetatsi eejatzi iyotaantneriite.

¹² Ari ikantayetaari maaroni irikaite, iriiyetakera iyotakaayetairine inkarate oshireyetaachari tsika inkantya irantavaitaineri Cristo, inkene irovetsikashiretakaayetaiyaari, inkempitanyaarorimi ivatha Cristo jinatzi.

¹³ Irojatzii añaantaiyaarori ayoperotakotairi Itomi Pava, onkempityaaromi avithaavakaatyeyeaami akempisantayetaira. Iroora amatantyaarori aatakayero oshiyakotaiyaari Cristo, antakishiretanaatyete.

¹⁴ Aritapaake akempitakari ikantaranki eentsi, ovanaa ipashineyetzii eekerora jiyaatatzi joimonka. Tema ari ikempiyetari kaari shenkaatsine iramataviyeeteri, iriyotaiterika kaari tampatzikatatsine. Iriiyetake kempitakarori arapanayetakairi tampyaa, okenayetzii tsikarikapayeeni.

¹⁵ Aña iro añaaventayetai kyaaryooperotatsiri onkantakaakai etakoyetantaa. Ontzimatyete antakishireyetai, ankempitaiyaari tsika ikanta Cristo irirori. Tema iri Cristo kempitanaiyaaronemi aito,

¹⁶ irooma maaroni aakaite akempitaro iroorikami ivatha. Aparoni atziri oimonkachari ivathaki kameetha ovithaavakaayeta jovavitonkiyeta, tema kameetha ikanta itekatsitzi ivathaki. Ari ankantayetaiyaari aakaite jivathayetaira Cristo, antavaitaineri kameetha irirori, ampitakotavakaayetanaiya, etakotavakaanaia eejatzi.

Ovakerari añaantare ikantakaayetaaro Cristo

¹⁷ Pinkeme nonkantemiro okaratzi jiyotakaakenari Avinkatharite: Aritapaake pikempitakoyetakari osavisatziite, tema amenaashiyetaka jantayetziro irirori okaratzi ipampithashireyetaari,

¹⁸ okempitaavaitakaro ipampithashiretane tsirenikiri. Kisoshire ikantayetaka, te inkovaiyeni iriyotakotairi Pava, te iriñeero iranintaiyaaro inintakaavetakariri.

¹⁹ Te impashiventaiya, iro ayimatakeri imayempinka, iyaariperoshirenka jametapiintaka, eejatzi imashithanka.

²⁰ Irooma eerokaite, piyotakotairira Cristo, tera arite pantayetairo iroka.

²¹ Tema omaperorika pikempisantairi, piyotanairo kyaaryoori onatzii jiyotaantapaintziri irirori.

²² Tsikarika pikantayeveta pikaariperotzi pairani, ontzimatyete povashaantayetairo, tema amatavitakemi okaratzi pinevavaiyetaari eeroka.

²³ Aña ontzimatyete pinkempitakaantairo ovakerataatyeeemi pipampithashiryaane.

²⁴ Ontzimatyete povakerashireyetai, iro jovetsikantakamiri Pava pairani pinkempitaiyaari irirori, tampatzikashirepero pinaatyete, tasorentsishireperori pinkantya.

²⁵ Tera onkameethate pamataviyetanairi pisheninkapayeeni, iro kameethatatsi piñaaneyetaiyaaro kyaaryooyetatsiri. Tema okempitanaatyaaaro ovithaavakaatyeyeaami.

²⁶ Eejatzi okempitari, aririka pinkisha, pinkyaaryoote pikaariperoshiretzikari. Ontzimaty pifaashintsityaaro povvisaantyaarori thaankiini pimashirenka, eero pimaakotziro irojatz pashine kitaite,

²⁷ pishinetairikari Kamaari irantakaimiro kaariperori.

²⁸ Koshintzirika pinatzi, povashaantairo, ontzimaty pantavaitai. Pinke-maantsiventyaaro pantavaiventero pikovayetziri, onkanya pifaantyaarori ontzimimoyetemi, iro onantyaari pimpashiyetyaari ashinonkaayetachari.

²⁹ Eejatzi okempitari, tera onkameethate pifaavaitashiyetyaaro kaariperori ñaantsi. Aña iro pifaavaitapiinte kameethari ñaantsi, onkanya povetsikashiretakaantyaariri kemayetzimiri.

³⁰ Eerorika pantayetanairo kameethayetsiri, ari irovashiretakotakyaami Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki. Tema iriitake kempoyaaventapiintakemiri irojatz apaata pavisakoshiretantaiyaari.

³¹ Povashaantero iroñaaka pikisashiretaka, aritapaaka pikisapiintaka, pifaakatsimatantzi, pifaanaminthatantayetzi, pikishimatantzi. Ontzimaty povashaantairo pantayetakero kaariperoyetsiri.

³² Aña ontzimaty pinkameethashiretai, pineshinonkatavakaayetaiya. Ontzimaty pimpeyakoyetairi ikaratzi ovaariperoshiretakemiri, ikempitagaimira Pava ipeyakotaimi irirori ikamimotaimira Cristo.

5

Tsika inkantaiya jashitaari kitainkari

¹ Tema iretakoyetane pinatzi Pava itomiyetaamira, ontzimaty pinkempitakotaiyaari ikempitara irirori.

² Etakoshire pinkantante, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakai, ishineventakai impaikakoiteri. Irootakera kempitakarori okasankainkatzi ipometayeeztiniriri Pava, osheki ookimotakari.

³ Tema itasorentsitakaimi Pava eerokaite, tera onkameethate pimayempiyete, omapero okoveenkatzi. Te aritaajate pifaaventayetairo. Ari okempiyetari pashine kaariperoyetsiri, eejatzi okempita aririka pineveyetyaaro ashaakaronsi.

⁴ Te arite pifaavayetero kaariperori, pintsinampaantayete, tekatsi apantyaarone irokapayeeni. Aña iro aritatsi pimpaasonketairi Pava.

⁵ Ari piyotaiyake eeroka eero jagaitairi ikaratzi mayempivaiyetatsiri tsika ipinkathariventantai Cristo itsipatari Pava. Ari inkempityaari eejatzi ikaratzi kaariperoshireyetatsiri, ikaratzi neveyetarori ashaakaronsi ikempitakaantaro ivavanemi onatyete.

⁶ Tzimatsi kaminaayetemine inkove iramataviyetemi, ari onkanya iroitzipinaashirentyaamiri. Arira irovasankitayetaari Pava inkarate piyathatachane.

⁷ Te aritaajate eejatzi pintsipaminthatayaari irikaite.

⁸ Tema pairani tekera pinkempisanteriita Avinkatharite, kempivaitaka pisaikatyeemi otsirenikitzi, pantayetapiintakero kaariperori. Iro kantacha jashiyetaami Pava, kempivaitaa pisaikaatyeemi okitainkatzi. Irootake pisaikantaiyaari kameetha pinkempitakaantanakero isaikaitzi okitainkatzi.

⁹ Tema inampishiretantaami Tasorentsinkantsi, ari pifaayetairo pinkaminthaantai, pintangpatzikashiretai, pifaavaitapiintairo kyaaryoori.

¹⁰ Ontzimaty pantapiintayetanairo ookimotyaaraine Avinkatharite.

¹¹ Eero pitsipaminthatari kempitakariri saikayetsiri otsirenikitzi. Aña pinkaminaathateri, tema te onkameethate jantayetziri, amenaavaitaantsi onatzi.

¹² Tema iniroite ovashikyaantzi aririkami añaaventero okaratzi jantayetziri iromanekiiini.

¹³ Iro kantacha aririka pinkaminaathatakeri, kempivaitaka pootatyeeenerimi iyaariperonka. Aritakera impampithashiretanaiya, inkovanakero irirori inkameethashireyetai, tema okempitayaaro irisaikanaatyeemi okitainkatzi.

¹⁴ Irootake josankinayeentakarori pairani, ikantaitzi:

Aritake pimaake, pinkakite,
Pintzinagai pikempiyayetakari kaminkari,
Iri ootaimine Cristo.

¹⁵ Aamaventa pinkantaventaiaaro onkarate pantayeteri, eero poshiyakoyetari masontzishireri, aña iri pinkempitakotya ikantayeta iyotaneri.

¹⁶ Eero pisaikavaitashita, tema tzimatsi osheki kaariperoshireriite iroñaaka.

¹⁷ Eero pimasontzishirevaitzi, aña pinkokovatero pinkemathatairo ikovakaimiri Avinkatharite.

¹⁸ Eero pishinkivaita, tema osheki okoveenkatzi. Aña iro kovaperotacha isaikashiretantaiyaami Tasorentsinkantsi.

¹⁹ Piñaaventavakaanaiyaaro Salmos, pamampaayetyaaro onkarate iriyoshiretakaimine Tasorentsinkantsi, tharomenta pinkantaventyaari Avinkatharite.

²⁰ Paasoonke povapiintari Ashitairi Pava piñaayetziro maaroni tsikarika opaiyeta, pim-pairyaanairi Avinkatharite Jesucristo.

Piñaapinkathatavakaayetaiya

²¹ Ontzimatyepiñaapinkathatavakaayetaiya, tema ñaapinkatha povayetairi Pava.

²² Inantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Avinkatharite.

²³ Tema ikaratzi iimentaitari ijevatziro iina, ikempitakari Cristo ijevatziri kempisantzinkariite. Tema Cristo ikempitakaanteri kempisantzinkariite iriimi ivatha, iriimi Cristo iitotanaiyaami iriroriite. Irijatzi ovavisaakoshireyetairine.

²⁴ Tema maaroni kempisantzinkariite ñaapinkatha jovairi Cristo, ari onkempiyetyaari tsinaneete oñaapinkathatapiintari oiimeete.

²⁵ Iimentaitari, petakoyetyaaro piinaite, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakari kempisantzinkariite, iriitajaantake shineventakari inkamimentayetairi.

²⁶ Iro jantantakarori iroka onkantya intasorentsitakaanteri. Ari omatanaari aririka irovinkaataiya, ikantapiintzi: "Nokempisantairo Iñaane."

²⁷ Tema ikovatzi Cristo tasorentsishire inkantayetaiya ikaratzi kempisantairiri, kempitajaantakami te inkaariperoshiretemi kapicheeni. Joshiyakotari Cristo ikantaranki aatsine iina, te inkove iriñeero iinantyaari ontsimetsivaite, ompitsiporokivaite, aña ovaneenka onkantya.

²⁸ Iro irantayetairi iimentaitari, iretakotyaaro iinaite. Inkempitakaantero jetakotaro ivatha irirori, ari inkempitanairori eejatzi iinaite iretakotyaaro.

²⁹ Tema te iriñeete aparoni kemaantsitakaavaityaarone ivatha, aña etakotziita ikanta. Ari ikempitagairiri eejatzi Cristo ikaratzi kempisantayetairiri.

³⁰ Ikempitakaanteryaaari iriirikami imeshina, iriirikami itonki, iriirikami maaroni ivathaki.

³¹ Tema ikantaitzi:
Ari irookavantairi shirampari ashitariri, iraye iina, aparoni inkantaiya ivathaki jaavakaanara.

³² Osheki okompivetaka pairani inkemathayeetero iroka. Aña iriira Cristo oshiyakaaventacha jaka, ipoña eejatzi kempisantayetairiri.

³³ Ari okantari, ontzimatyepetakoyetyaaro piinaite, pikempitaara petakota eeroka. Ari onkempiyetanaiyaari eejatzi iinantaitari, oñaapinkathayetairi oiime.

6

¹ Eentsiite, pikempisantairi ashitamiri, tema irootake kameethatsiri ikovakaimiri Avinkatharite.

² Osheki ikantakaanteriki pairani Pava. Iro kantacha ari osatekakari aparoni Inkantakaantere otzimi etanakarori oñaaventziro ishinetairi Pava, ikantake:

Piñaapinkathatairi ashitamiri,

³ Aritake piñaakero osamani pamenavaite jaka kipatsiki.

⁴ Irooma eerokaite ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, aña iro aritatsi pintampatzikayeteri, pinkaminayeri tsika okanta ikoviro Avinkatharite.

⁵ Omperataari, pinkempisanteri eerokaite onkarate iromperatyaamiri omperatamiri. Eero pamatavivaiziri. Ñaapinkatha poveri, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Cristo.

⁶ Eero povakoventashivaita pantavaiteneri aririka iramenemi, iro pinimotakaanteryairiri. Aña pashi povero pantavaitapiinteneri, tema iromperatane jovanaimi Cristo, pantero ikoviri Pava.

⁷ Shiretha pinkantaventyaaro jomperayetamiri, pinkempitakaantero iriitajaantakemi Avinkatharite pantavaitene, kaarira atziri.

⁸ Tema ayotaiyakeni, iri Avinkatharite pinayetaine okaratzi antayetakero kameethari, onkantavetakya aakarika omperataari, terika jomperayeetai.

⁹ Ari pinkempityaari otzikatanteneriite, ontzimatyepaakameethayeteri potzikatane, eero pasaryimavaitari. Tema jomperatari Inkitesatzi pomperatane, ari ikempitzitamiri eejatzi eeroka, jomperatami, tekatsira iramaakinete irirori.

Ipiyaventashiretantari kempisantanaatsiri

¹⁰ Iyekiite, piñaashintsishiretya, tema iri Avinkatharite otapishiretantyaamirone ishintsinka.

¹¹ Pinkempitakaantero pinkithaatakotatyeeyaaromi jashitari Pava ipiyakoventantaitari. Iro piñaantyaarori pimpiyatyaari kamaari.

¹² Tema kaari atzirriite koñaaroini antaminthayetaine, iriira antaminthatairi kaari koñaayetatsi. Iriiyetake pinkatharitashiventavaitachari, tzmavetachari ishintsinka, tsireniveri jinayetzi omperaminthatariri osavisatzi, irijatzi antashivaitakarori kaariperori inkiteki.

¹³ Ikempitara aparoni ovayiri javentaaro iithaare ashirotsatsiri, ari pinkempitanaiyaari eeroka paventaayetanaiyaari Pava. Aritake piñaakero pimpiyakovenyeta. Tema aririka piñaashintsishireperotanakya, tekatsira eevokashiretemine.

¹⁴ Pinkyaaryooyetai, pinkempitakotyaaari tsika ikanta jovetsikaanta ovayiriite. Tema iro jetapiinta irosoothakiyetanakyaaro iithaare eero ipakoovaitanta. Ari pinkempitapiintanaiyaari eerokaite, pimpampithashiretakoyetanairo kyaaryoori, ari onkantya eero pipakooshirevaitanta. Ikithaatapiintaro ovayiriite ashirotaki ichopineeki, inkene otzikaaventeri. Ari pinkempitanaiyaari eerokaite tampatzikashire pinkantayetanaiya, tema iro otzikaaventashireyetemine.

¹⁵ Ikyaanapiintari ovayiriite i-zapato-te, inkene iriyaayete tsikarika. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite aamaventa pinkantapiintaiya inkene piyaayete tsikarika piñaaventairo Kameethari Ñaantsi isaikantaitari kameetha.

¹⁶ Javentaatapiintaro ovayiriite irotzikaaventamento joirikayetziri eero okentantari paampakiyetaintsiri chekopi. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaaperotanaiyaari Pava inkene potzikaaventashiretanaiya pimpiyantyaari kamaari.

¹⁷ Javentaatapiintaro ovayiriite ashironaki jamathaitari. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaayetanaiya irovavisaakoshiretaimi Pava. Ipiyakoventantapiintaro irovathaamento ovayiriite. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite pimpiyakoventantyaaro Iñaane Pava impampithashiretakaimiri Tasorentsinkantsi.

¹⁸ Piñaañaatapiintayetai, tema Itasorenka Pava pampithashiretakaiyaamine pinkovakoteriri. Kyaaryooro pinkantayetanaiya inkene pamanakoyetapiintanairi maaroni itasorentsitaikaitari.

¹⁹ Impoña pamanakoyetakena naaka, iñaaperotakaantyaanari Pava niyotantyaari noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi kaari jiyotakoveeta pairani.

²⁰ Tema iro aritatsi noñaaperoventyaaro nonkinkithatakaante. Irootakera jominkyaaventaitakenari. Iro kantacha eekero niyaatakaatyeeero nonkinkithatakaante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Aririka irareetapaakya Tiquico janta pisaikaiyini, iriitakera kamantapaakemine tsikarika nokantaka, tsikarika opaita nantayetakeri jaka. Tema irika Tiquico iyeki inatzi, netakoperotakari. Iri kyaaryootaintsi jampitakotakena nokinkithatakaantake.

²² Iro notyaantantyaariri, onkantya piyotantyaari tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Ari onkantya pintharomentashiretantyaari.

²³ Ari okantzimaita iyekiite. Onkamintha isaikakaayetaimi kameetha Ashitairi Pava, ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantya petakotavakaantanaiyaari, aventaashire povanairi.

²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo, pikaratakera petakotziyetaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Filipos-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi, ari notsipatakari Timoteo nosankinatzimiro. Tema iromperatane Jesucristo nonayetzi. Eeroka nosankinayetzini janta Filipos-ki pikaratz iasorentsishireyetakaimi Cristo Jesús. Irijatzira nosankinatзинi ikaratzi jevayetzimiri pinkempisantayetai.

² Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi. Ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iñaañaatakoyetziri Pablo kempisantaneriite

³ Aririka nonkinkishiretakotapiintyaami, osheki nopaasoonketziri Pava.

⁴ Kimoshire nokantapiintaka aririka noñaañaatakoyetemi,

⁵ tema ari akaratayakeni añaaventziro Kameethari Ñaantsi. Irojatz pikantanakero pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, te povashaantanakero irojatz iroñaaka.

⁶ Niyotajaantzi naaka, osheki okameethatataike okaratz pavaaashireyetaari Pava, tema iritake kameethashiretakaimine irojatz impiyantakyaari Jesucristo.

⁷ Tema kameetha okanta nonkinkishiretakotapiintyaami, netakoyetane pinatz. Okantavetaka jominkyetakena naaka, ari akaratz jineshinonkayetai Pava. Ari okantari eejatzi jaayeetanakenara pinkatharentsiki, tema noñaaventakero janta Kameethari Ñaantsi.

⁸ Iriira iyotatsi Pava osheki nokovityaataikemi noñaayetemi. Iroora iretakonka Jesucristo kantakaarori.

⁹ Namanakotapiintakemi petakoperotziitantantyaari, iyotane pinkantya, pinkemathatairo maaroni,

¹⁰ onantyaari pantapiintayetairo kameethari. Ari onkantya pinkiteshiretantyaari eero otzimanta inthavetakotaitemiri apaata impiyakerika Cristo.

¹¹ Ikamintha jovatampatzikashiretaimi Jesucristo okanta pantayetantaarori kameethari. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, intharomentapiintantaityaariri.

Nañaantaari Cristo

¹² Iyekiite, nokovi piyotakotero avishimotakenari. Tera othataashivaitya avishimotena irokapayeeni, aña iro oivaraantyaari Kameethari Ñaantsi javisakoyeetantari.

¹³ Ari matamaitaka, tema ikaratz saikavankotziriri pinkathari, ovayiriite itzimi kempoyaaventanari, jiyotaiyeeni maaroiteni jominkyaaventashiitanari Cristo.

¹⁴ Tema jiñeetakena iyekiite jominkyaaventaitanari Cristo, te intharovaiyanake, eekero ikinkithayetanakitzi, javentaaperoyetanakari Avinkatharite.

¹⁵ Tzimatsira tsika ikaratz jaka kashaavaitatsiri iñaaventziri Cristo, osheki ikovake iranaina iriñaapinkathayeeteri onkantya inkisaneentantaityaanari naaka. Iro kantacha tzimatsi pashine etakotajaantanari, kameethaperoini ikinkithayetanake irirori.

¹⁶ Irikaite ikaratz kisaneentakenari, te ishineteri atziripayeeni inkempisantena, apaniro ikovi inkempisantaiteiri onkantya iranaantyaanari naaka, irootake ikashaavaitantari iñaaventakotziri Cristo. Ikovatzi irikaite inkemaantsitakaaperoyeetyaana jominkyeeetakena.

¹⁷ Iriima ikaratz etakotajaantanari, jiyotaiyini irirori Pava kantakaarori jominkyee-tantakanari onkantya noñaaventantyaarori janta Kameethari Ñaantsi.

¹⁸ Tekatsi ompaitamaitya itzimi kisaneentanari, iro kovaperotacha irijatz Cristo iñaaventakoyetzi. Irootake oimoshirenkakenari. Ari ompaeroty nonkimoshirete,

¹⁹ tema niyotzi irootzimatake iromishitovayeetaina. Okantakaantziro pamanakoyetapi-intakena, jineshinonkatapiintakena Itasorenka Jesucristo.

²⁰ Iro nokovaperotziri iroñaaka noñaaventairi Jesucristo, tekatsi nontharovakaiya. Te nonkove irovashiventaayeetaina apaata. Aririka irovayeetakena, irooma eerorika, ari nonkantaitayeeya nantayetero kameethari, irootake iriñaapinkathayeetapiintantyaariri Cristo.

²¹ Tema iri Cristo nañaantaari naaka. Irooma aririka irovayeetakena kameethatake eejatz.

²² Irojatzirika nañe eekero niyaatakaatyeero nantaneri Avinkatharite ikovakaayetanari. Te niyotzimaitya iroñaaka ontzime niyoyeeri.

²³ Apiteroite nokoviro. Kameethavaiteke irovayeetena niyaataita nontsipatapaiyaari Cristo. Iroora kameethaperotzimotakenari.

²⁴ Iro kantacha onkovaperoty eejatzi nañe, ari onkantya nosaikimotantyaamiri eerokaite.

²⁵ Niyotake eero nokamita, osamani nosaikimoyetanaimi eerokaite, ari onkantya nontharomentakaantyaamiri pavaantaaniyaari Cristo.

²⁶ Tema aririka nareetapaiyaami eerokaite, osheki pinkimoshireventavaina, piyotanake iri kantakaarori Jesucristo omatantari.

²⁷ Jiroka pinkantayetanaiyaari: Pantapiintanairo kameethari ookimotariri Cristo. Irootake pantapiintanairi, tema aririka niyaatake nareetyaami, kameetha noñaapaakemi pisaikaiyeni. Irooma eerorika nomatziro nareetyaami, nokovi nonkemakotemi kameetha paapatziyavakaayeta, piñaashintsishireventanairo Kameethari Ñaantsi akempisantanairi.

²⁸ Eero pitharovakaavaishitari kisaneeentzimiri. Tema irikaite ari impampithashiretakaiyaari Pava iraperoyeetaayeeeri. Ari inkempitzityaamiri eejatzi eerokaite pikempisantairi, iriyotakaayetaimi omapero pavisakoshireyetai.

²⁹ Tema te intaani ikovakaakemiro Cristo pinkempisantairi, aña ontzimatyepiñaashitakoventaiyaari eejatzi.

³⁰ Arira akarataiyakeni iroñaaka añaashitakoventakari. Tema piñeeyakena pairani osheki noñaashitakoventakari janta. Irojatzinokantziro iroñaaka pikemakoventana osheki noñaashitakoventakari jaka.

2

Itsinampashirenka ipoña iririiperonka Cristo

¹ Tema ari iposhenkaami Cristo, tema jetakotakami, tema isaikashiretantakami Itasorenka, tema piyotairo pineshinonkatavakaiyani,

² ontzimatyepaapatziyavakaayetaiya, petakotavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantaiya pikinkishiretaneete. Irootakera oimoshirentakanari.

³ Aririka ontzime ompaitya pantayeri, eero pikisavakaamentaro, tsinampashirepinkantya, eero pasagaaventavaitaro. Te apantaro pinkantante: Naaka kameethaperotatsi, te apantyaari irinta. Aña iro aritatsi pinkante: Iri kameethaperotataitatsi irinta, janaakovaitana naaka.

⁴ Te intaani arite pinkaminthaatziitya eeroka, aña ontzimatyepinkaminthaayetairi eejatzi pashineete.

⁵ Poshiyakotyaari tsika ikantapainta Jesucristo,

⁶ Pavaperori jinake irirori, temaita ishintsishintsite iroisokerotyaaero ikempitarira Pava.

⁷ Aña jovashaantanakero ipinkatharitz, joshiyakotanakari otzikataari, itzimake, ikempitakotapaakari ikantayeta atziiriite.

⁸ Ikempitapaakarira atziiriite, te impinkatharitanai ikempivetara. Aña shiretha ikantapainta irojatzin ikamantakari ipaikakoitakeri.

⁹ Irootake opoñaantari Pava jiriiperotziitakairi Cristo, ipinkathariventaperotzi, janaanakeri ikaratzi jovetsikayeetakeri.

¹⁰ Ikovi Pava maaroite iriñaapinkathaperoyetaiteri Jesús, onkantavetya tsikarika janta irinampiyeytaaro, inkiteki, kipatsikinta, eejatzi otapinaki kipatsi.

¹¹ Maaroite inkantayeetai: Pinkathariperori jinatzin Jesucristo. Aripaitera iñaapinkathayeetairi Pava Ashitairi.

Ikempitari ootamentosi kempisantzinkariite

¹² Ari onkantamaityaari netakotane iyekiite. Tema pairani nosaikimotakemiriranki janta, osheki pikempisantapiintakena. Ari pinkempitanarori eejatzi nosaikira intaina, pantapiintairo okaratzi nonkantemiri. Pinkamaiventanaiaari Pava jovavisaakoshireyetaimi, ñaapinkatha panteneri okaratzi ikovakaayetakemiri.

¹³ Tema Pava iriitake kovashiretakaantatsiri, okanta pantapiintantarori kameethari. Irijatzira Pava antakaayetemirone.

¹⁴ Pantaineri Pava maaroni kameethari, eero pikisavakaamentaro,

¹⁵ ari onkantya eero itzimanta impaitya iyakoventemine. Tema itomi Pava pinayetatzin, povashaantero kaariperori, kameetha pisaikimoyetairi kenashivaitainchari. Pinkempitakotyaari kitainkatakairori tsireni.

¹⁶ Pinkyaaryooventanairo pikemakotakero ñaantsi, iro pañaashiretantaiyaari. Aririka pinkyaaryooventakero, antarora nontharomentemi impiyakerika Cristo, tema te natsipetashivaityaaro noñaaventakemiro iñaane Pava.

¹⁷ Onkantavetya irovamaaventaitenaro nokempisantakaayetakemi, osheki nonkimoshirete, ari pinkempiyetanakyaari eerokaite, pinkimoshireventaiyena. Aririka irovamaitakena, oshiyakaro nañaantare japarayeetziro jimireyetairi isaitaitziri piratsi ipomeyeeziniriri Pava.

¹⁸ Irootake pinkimoshireventantyaanari eejatzi eerokaite iroñaaka.

Timoteo ipoña Epafrodito

¹⁹ Iriirika kovaintsine Avinkatharite Jesús, ari piñaakero thaankiini notyaantemiri Timoteo. Tema aririka impiyake, inkamantapaina tsika pikanta pisaikaiyini janta, ari onkantya nonkimoshiretantyaari.

²⁰ Tema te intzime oshiyaananeri naaka ikempitakara Timoteo, osheki ikovake ineshinonkataiyemine.

²¹ Tzimayevetacha pashine, intaani joshireyetero iriroriite opaiyeterika ikoviri, te iroshiretakotyaaro ikovakaantziri Cristo Jesús.

²² Iro kantacha, piyotaiyini eeroka kameetha ikanta isaikimotakena Timoteo, iri kyaaryootaintsi itsipatakana noñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Osheki jampitakotakena, kempivaitaka iriimi notomi.

²³ Iriitakera nokovakeri notyaantemiri janta, aririka niyotake tsika inkantaitena.

²⁴ Aama novakeri Avinkatharite thaankira inkantakaiyaaro, naakara jatashitajaan-temiri janta.

²⁵ Iriira netavakya notyaantaimiri iyeki Epafrodito, itzimi potyaantakenari pairani. Osheki ineshinonkatapaakena. Jimaperotatziiroa ikempisantanake irirori, iriitake tsipatapiintakanari nokinkithatakaantzi.

²⁶ Irika Epafrodito, osheki ipampithashiretakoyetakami, iniroite ikovake iriñaapaimi, tema jiyotake pikemakotaiyakerini jimantsiyavaitake.

²⁷ Ari ikantavetaka jimantsiyatzi, iroovetaicha inkamemi. Iro kantacha jineshinonkatakari Pava, jovashinchagairi. Tera apaniro jineshinonkatakari irirori, aña jimatzitatakana eejatzi naaka, te inkovakainaro nomaperotya novashiretziitakotyaari aririka inkamimotakena.

²⁸ Irootake notyaantantaamiriri thaankiperoini janta, ari onkantya pinkimoshiretziitantaari aririka piñaavairi, ari onkantya eero novashiretziitanta naaka eejatzi.

²⁹ Kimoshirera pinkantaventavaiyaari, tema pirentzitavakaanaatya pikempisantairi Avinkatharite. Piñaapinkathatapiintayetairi ikaratzi oshiyariri irirori.

³⁰ Tema ikamavetaka irirori ikamaitanakaro jantayetziro ikovakairiri Cristo. Ishinetakoventanakaro jampitakotakena, te inkaminthaatziivaitya irirori, okempivaitakaro eerokami ampitakotenami jaka.

3

Kovaperotajaanachari

¹ Ari okantamaitari iyekiite, tharomenta pinkantaventaiyaari Avinkatharite. Tema eero nosamaro naaka napiipiitemiro okaratzi nosankinatakemiri pairani. Iro kameethatatsi onkantya piyoperotantyaari.

² Ontzimatyepaamaiaari manintaneriite kempitakariri otsitzi, kaariperoshireriite, kovatsiri intomeshitaanitakaiyaami.

³ Tema tomeshitaaniperori anayetai aakaite, inampshireyeterantaira Tasorentsinkantsi, jiyotakaayetairo tsika ankantya añaapinkathayetairi Pava. Eero aventaashirevaitashitaro añaayetziri avathaki, aña iro antharomentaventya jashiyetaira Cristo Jesús.

⁴ Ari onkantemi ovavisaakoshiretairi añaayetziri avathaki, nomavaitakeromi naaka nanaakotantemi.

⁵ Tema pairani ovakera notzimapaakeranki, okaratzi 8 kitaite nomaakotapaake, ari itomeshitaanitanakenari. Naakatake Israel-mirinkaite, icharinetanakari Benjamín-ni, Judíoperori nonatzi, noñaavaitziroa kameethaini iñaane nosheninkaite, nomonkarayiro okaratzi Ikantakaantaitane, tema Fariseo nonaveta.

⁶ Noñaajaantake nokempisantanaperotatziiro Pava, irootake nokisaneentantakariri kempisantanairiri Jesucristo. Tema nohotyaavetanakityaaro nomonkarayiro Ikantakaantaitane, te namaakitapaiante aparoni.

⁷ Iro kantacha maaroni iroka, okaratzi nasagaaventavaitakari pairani, tekatsi apantaiyaarone iroñaaka niyotakotairira Cristo.

⁸ Omaperotatya, tekatsi apantaajatyarone iroka niyoperotairira Cristo. Novashaantanairo maaroni, nokempitakaanakero jookapiintaitziro kaarashi. Iro nokovajaanairi niyoperotairi Avinkatharite Cristo Jesús tema irootake kameethaperotatsiri.

⁹ Iriitakera tsipashiretaanari iroñaaka. Te nopankiventanaaro nomonkarayero Ikan- takaantaitane, tema te ovatampatzikashiretena. Irooma naventaanaarira iroñaaka Cristo, iriitajaanakera Pava ovatampatzikashiretaanari.

¹⁰ Iroora nokovaperotanairi niyoperotairi Cristo, tema iriitake ashitaarori ishintsinka ipiriintaara ikamavetaka. Ari onkanta nonkempitakotantyaariri tsika ikanta ikemaantsitakoventantaka, tsika ikanta eejatzi ikamimotantake,

¹¹ irootake iroviriintantaiyaanari naaka aririka nonkamavetakya.

¹² Tekeraataa nothotyaataitero nokantayetakemiri, tekeramintha noñeero nonkameethashireperote. Aña kantacha eekero niyaataye nonkokovatero irojatzi nothotyaaperotantakaarori, tema niyotzi iri etapaintarori Cristo Jesús jovavisaakoshiretaana.

¹³ Iyekiite, tera nonkantatye naaka: Nomatataikero nothotyaakero nonkameethashireperote. Aña jiroka nokantanaa: Maisanta novanairo nantayetakeri pairani te noshiretakotaaro, intaani nopampithashiretakotaro onkarate noñaayetairi apaata,

¹⁴ ari onkanta noyiishitantantyaari, irojatzi noñaantaiyaarori apaata impinayetairi Pava ikaimashireyetaira intspashiretai Cristo Jesús.*

¹⁵ Irokapayeeni nokantayetakemiri, ontzimatye oshiretakotyaaro maaroitni akaratzi antakishireyetaira. Terika poshiretakotyaaro, Pava oñaakemirone pinkempitakotantaiyaanari.

¹⁶ Iro kantacha, ontzimatye ankyaaryooventairo antayetantyaarori okaratzi ayotakotajaantakeri.

¹⁷ Iyekiite, ontzimatye pinkempitaiyaana naaka. Ontzimatye eejatzi pamenayetairi pashine aririka joshiyakotaanaro naaka tsika nokanta piñaayetakena.

¹⁸ Tema aritakeranki napiipiitakemiro noñaaventzimiro, irojatzi napiitemiri iroñaaka ni-rayimankakiini nonkantemi: Tzimatsi osheki saikimotakemiri janta itzimi kisaneentziriri ikaratzi ñaaventakotzirori tsika okanta ipaikakoyeetakeri Cristo.

¹⁹ Irootaintsira iriñaayetero iraperoyetairi. Itharomentashivaitakaro okaratzi jovayetari ikempitakaantakero iroomi ivavanetyaami. Osheki ikantakaaperoventakaro okaratzi jantayetakeri, te impashiventakotyaaro. Iro ipampithashiretakovaitashitapiintaka osavisato.

²⁰ Irooma aakaite, iro akovaperotanai anampitaiyaaro isaikinta Pava. Oyaaneenta akanta impiye Ovavisaakotantaneri Avinkatharite Jesucristo,

²¹ tsika itzimi pashineyetakaapaineri avathaki akaamanevaitzi, ari ankempitakotaiyaari tsika ikanta irirori otzimi irovaneenkaro. Aritake irimatapairo, otzimimotziri ishintsinka ipinkathariventantarori maaroni opaiyetarika.

4

Pinkimoshireventapiintairi Avinkatharite

¹ Iyekiite, nokovataike naaka poisokerotanaiyaari eerokaite Avinkatharite. Tema netakotane pinayetatz, osheki nokovake noñaapaimi. Eerokayetake oimoshirenkanari, eerokatake kantakaanerone impinataitantaanari apaata, onkempivaityaaromi namathaire pinatyeemi.

² Nonkantemiro Evodia eejatzi Síntique: Ontzimatye ariperotavakagaiya aventaashiretaarira Avinkatharite.

³ Nonkantemi eejatzi eeroka notsipaminthare, pinkaminairo iroka apiteka tsinane ariperotavakaantaiyaari. Tema ari okaratakenaranki natsipeventaro Kameethari Ñaantsi noñaaventziro, ari otsipatakari Clemente ipoña pashinepayeeni ikaratzi tsipayetakanari pairani. Tema maaroni irikaite, osankinatakoyetaka irañaashireyetai apaata.

⁴ Kimoshirera pinkavantapiintaiyaari Avinkatharite. Napiitavakemiro: ¡Pinkimoshiretapiintaiyeni!

⁵ Ontzimatye iriyoyetaimi maaroitni neshinonkataneri pinayetai. Tema aritake piyimatata Avinkatharite.

⁶ Ero okantzimoshirevaitami, aña piñaañaatapiintairi Pava pinkovakoyeteri kovityiimotamiri. Pimpaasoonketapiintairi eejatzi.

⁷ Ari onkanta piñaantyaarori isaikakaayetaimi kameetha Pava, kameethapero onatziira iroka, anayiro okaratzi akinkishireyetari aakaite. Tema iroka, saikaantsi kameetha, iro inimoshiretakaimine, ero okantzimoshirevaitantami tema itsipashiretaatyaami Cristo Jesús.

Poshiretapiintaiyaaro kameethari

* **3:14** Kantakotachari jaka “noyiishitantantyaari,” ikantaranki aparoni atziri oyiishitantatsiri ishiya tsika ipiyota amenaminthatziriri, ipayeeetziri ovinaro joiyishitantake.

⁸ Jiroka nonkantemiri iyekiite. Poshiretapiintaiyaaro kyaaryoori, ñaapinkathankantsi, tampatzikashirenkantsi, kiteshirenkantsi, onimotankantsi, ookimotankantsi, kameethashirenkantsi, tharomentankantsi.

⁹ Pantanairo okaratzi piyoyetakeri, okaratzi nokamantakemiri. Piñaantayetyaaro okaratzi niyotayetakemiri, okaratzi kameethari piñaakotakenari naaka nantayetakeri. Aririka pantayetanairo iroka, ari inimovaitakemi isaikakaimi Pava.

Ipashitantari Filipos-satzi irashi Pablo

¹⁰ Iniroite ikimoshiretakaakena Avinkatharite, noñaakero papiitairo pineshi-nonkataana. Niyotzi naaka te pimaisantana, aña iro kantakaantzirori te ontzime tsika pinkenakairo pineshinonkatantyaanari.

¹¹ Tera iro nonkantantyaari, noñaatziro nokovityaaneentavaitzi. Aña nametakaro nokimoshirevaitzi onkantavetakya tekatsi tzimimotenane.

¹² Niyotakero tsika okantavaita aririka ankovityaaneentavaite, aririka ontzimimoyetai osheki. Nothotyaakero nametakaro maaroni, aririka novatziitya, aririka nontashaaneentavaite. Nametakaro aririka ontzimimotena osheki, nametaro eejatzi noñaashivaitaro tekatsirika tzimimotenane.

¹³ Ari onkantake nonkitsirinkero maaroni opaiyetakarika, tema iri Cristo aavyaashiretakaanarori iroñaaka.

¹⁴ Iro kantacha, osheki okameethatake okaratzi pipashitakanari, tema piyotaiyakeni tzimatsi osheki pomerentsitzimotakanari.

¹⁵ Pairani nokenantanakari Macedonia-ki, netantanakarori noñaaventziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshinonkatyaanane, intaani eerokaite Filipos-satziite, pipakaantakenari pipashitanari.

¹⁶ Ari pikempitaakero eejatzi nosaikantakari Tesalónica-ki, papiipiitakero pipakaantakena pipashitanari, iri naantakari okaratzi kovityiimotapiintakenari.

¹⁷ Tera intaani noshiretyaaro naaka pimpashitapiintyaanaro kovityiimotanari, nokovatziiira pantayetanairo eerokaite kameethari, inkene impashiitaiyaami apaata eeroka.

¹⁸ Aritake naakero maaroni pipakaantakenari, ipapaakenaro Epafrodito, oshekitzimotapaakena tekatsi kovityiimotenane. Okaratzi pantakeri osheki ookimotakari Pava, okempitzimovaitakari aparoni kasankainkari. Okempivaitakero eejatzi ookimotari aririka impomeyeeteneri piratsi.

¹⁹ Iriira Pava payetemine onkarate kovityiimoyetyaamine eeroka, tema otzimimotzitziri irovaneenkaro Cristo Jesús.

²⁰ ¡Ankantaityaanira añaapinkathatairi Ashitairi Pava! Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Povethatyaanari janta itasorentsitakaane Cristo Jesús. Jovethayetzitami iyekiite ikaratzi tsipatakanari naaka jaka.

²² Jovethayetzitami eejatzi itasorentsitakaitane jaka, iri ovethatajaantamiri ikaratzi saikavankotziriri Pinkathari César.

²³ Onkamintha ineshinonkatziitaimi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Colosas-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Tema irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakeri Pava. Iri notsipata iyeki Timoteo nosankinatzimiro.

² Eeroke nosankinayetzini pikaratzi itasorentsitakaitaimi janta Colosas-ki, tema eeroakaite iyekiite oisokerotanakari Cristo pikempisantanaari. Okamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayeetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Jamani Pablo onkantya iriyotanetantyaari kempisantzinkariite

³ Ari nokantapiintatya noñaañaatziri Pava Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, nokantziri: Paasoonke Pava.

⁴ Irootake nopaasoonketantariri, tema nokemakoventakemi tsika pikanta paventaashiretanaari Jesucristo, etakotane pikantanaari itasorentsitakaane,

⁵ okantakaakami pikempisantanaari kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotanaari tzi-matsi poyaakoneentari inkitekinta.

⁶ Okaratzi pikemakari eeroakaite, jatakotake maaroni nampitsiiteki. Ikempisantayetanai eejatzi pashinesatzi atziiriite. Ikempitakami eeroakaite ovakera pikemavakero ñaantsi, pikemathatanakero omapero ikaminthaayetaimi Pava.

⁷ Tema iriitake iyeki Epafras iyotaakemirori pairani janta. Netakotanera jinatzi Epafras, iri oisokerotakariri Cristo jantavaizniri.

⁸ Irijatzira kamantapaakenari osheki petakoyetanta ikantakaakami tasorenkantsi.

⁹ Tema ovakera nokemakoventavakemi tsika pikantana, ari nokantapiintanakitya nanamakoyetzimi onkantya pinkemathatantyaarori ikoviri Pava. Iyotaneshire pinkantayetaiya.

¹⁰ Namanakotzimi eejatzi pantapiintantyaarori ookimotariri Avinkatharite, tema irootake ikoviri pantaineri, iroora piyaatakaantyaarori piyoperotanairi Pava.

¹¹ Namanakotzimi onkantya otapishiretantyaamiri ishintsinka. Iro kyaaryooventakaimine irovaneenaro, intsinampashireventakaimi eejatzi.

¹² Ari onkantya pintharomentantyaari pimpaasoonkeyetairi Ashitairi. Tema iriitake kantakaarori okanta añaantaarori jashiyetai, anintaapiintaiyaaro okaratzi ikashiyakaayetakairi ikitainkatakotairi itasorentsitakaane.

¹³ Tema pairani kempivaitaka asaikatyeemi otsirenikitzi. Iro kantacha jovavisaaakoshiretai Pava, ipinkathariventayetai iroñaaka iretakotane Itomi,

¹⁴ itzimi kapathainkatzimentakairi. Okempivaitakaro impinakoventatyeeemi itsiparyaakoventayetaira, ari okanta ipeyakotantairori ayaariperonka.

Ikamimentaira Cristo ari jariperoyetairi Pava

¹⁵ Tera inkoñaanete Pava, iro kantacha joñaakantapainta iponkitzitajaantanakari Itomi, tzimitchari tekeramintha irovetsikayeetero tzimayetsiri iroñaaka.

¹⁶ Iriira Itomi ovesikakaantakero tzimayetsiri inkiteki eejatzi kipatsiki. Jovetsikake okiyetari, ipoña kaari koñaayetsine. Jovetsikayetakeri maaroni maninkarite pinkathariventzirori tsikarika opaiyeta. Iriitakera jovetsikakaayeetake maaroni onkantya irashitantyaarori irirori.

¹⁷ Iri etajaanakaro Cristo itzimi pairani. Irijatzi kantakaarori iroñaaka kaari onashiyetantaa okaratzi jovetsikayetakeri.

¹⁸ Irijatzi Cristo akempitakaanta iriimi aitotyaami akempisantzinkaritaira. Irooma aakaite ivatha anayetaimi. Iriitake etakaantaarori ipiriintaa ikamavetaka. Irootake iretapiintantyaariri iñaapinkathayeetai iroñaaka.

¹⁹ Tema iriitakera Itomi ikovaperotajaantake Ashitairi irinampishireperotantyaari ipavatzira irirori.

²⁰ Iriitake kamimotayetairi, kapathainka ikantapainta ipaikakoyetakeri. Aripaitera jariperoyetai, onkantavetakya tsika asaikake kipatsiki, terika, inkiteki.

²¹ Pairani kisaneenta poviri Pava, te poshiretakotyaaro ikovakaayetzimiri, iro pantapiintashitaka kaariperori. Iro kantacha Pava, jariperoyetaimi.

²² Tema atziriperori jinapaintzi Jesucristo, iro aritantakari ikamimoyetakai maaroni. Iriitake aayetaine Pavakinta, inkantapai: Jirikatake, notasorentsitakaane, kiteshirepero ikantayetaa, tekatsira kantakovaitairine.

²³ Arira onkantyaari, aririka poisokerotanakyaaro paventaashiretyaari. Tema pairani ovakera pikemavakero Kameethari Naantsi, piyotana ke tzimatsi poyaakoneentari. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni nampitsiiteki. Irojatzira, naaka Pablo, ikinkithatakaayeetakenari eejatzi.

Jiyotaayetziri Pablo pashinesatzi atziri

²⁴ Iniroite nokimoshiretzi iroñaaka noñiuro nokemaantsitakoventami. Tema nomonkaratatziiro ikemaantsitakaitakari Cristo. Iriira nokemaantsitakoventakempisantzinkariite, itzimi kempitanaarori iroorikami ivatha Jesucristo.

²⁵ Iro nantavaire naaka nomonkarayetairo, tema iri Pava kantakenari: Piñaaventaineri atziriite noñaane, ontzimatyepothotyero maaroni.

²⁶ Tekatsi iyotaajatsine pairani opaita iranteri Pava, irojatzi okantzimaita iroñaaka. Iro kantacha aakaite ipaiyeetaira “itasorentsitakaane,” jiyotakaayetairo.

²⁷ Tema iro ikovakeri Pava ayoyetairo. Jiroka jiyotakari: Ineshinonkayetaimi eerokaite te nosheninkavetami, itsipashiretaami Cristo. Iro poyaakoneentantaarori piñeero irovaanenkaro.

²⁸ Irootakera noñaaventantaariri naaka Cristo. Nokantayetziri atziriite: “Aritapaake pikaariperoshirevaitake.” Niyotaayetairi kameethaperoini, okempivaitakaro naayetaayerimi Pavakinta, nonkantairi Pava: Jirika kempisantaariri Cristo, iriyyetake othotyaaakerori.

²⁹ Irootake noñaashintsiventakotantariri iroñaaka. Tema ishintsinka Cristo aavyaashiretakaakenarori nantayetantakarori maaroni.

2

¹ Tema nokovatzipiyyoyetai iniroite noñaashintsiventakami, eejatzi Laodicea-satzi ikaratzi kempisantaariri Cristo, noñaashintsiventakari. Ari nokempitaakeri maaroiteni kaari ñaavorotaajatenane.

² Iro noñaashintsiventantamiri onkantya pintharomentashiretantaariri, petakotavakaantaariri, piyotaneperoakitantaariri, pinkemathatantaarori irantayetairi Ashitairi Pava tera jiyotakoveetari pairani Cristo.

³ Tema iriitake Cristo kantakaarori inkemathatakaantairo kaari jiyotakoveetari, okempivaitakaro aparoni ashaararonsi otzimi jomanayeevetari.

⁴ Nokamantzitamiro iroñaaka iroka, eero piñaantaro iramataviyeetemi.

⁵ Okantaveta te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nompampithashiretakotapiintakemi kempivaitaka ari ankaratajaantemi asaika janta pinampiki. Iro nokimoshireperotantakari nokemakoventakemi aripero pikantavakaanaa, oisokero povanairi Cristo paventaanaari.

⁶ Tema tsika pikanta pikempisantanakeri pairani Avinkatharite Jesucristo, eekero piyaatatyepintipashiretyaari.

⁷ Oisokero povaperotanakeri petanakari pikempisantziri, pinkempitakotyaari parithatsiri kameethaini, pinkempitakotyaaro eejatzi pankotsi jovetsikayeetziro, tema irootake jiyotakaayeetakemiri. Pimpaasonketapiintairi Pava.

Isaikaperoshiretantaami Cristo

⁸ Pinkyaaryoote, tzimatsira kovatsiri iramatavitemi, paamaventya. Jimonkaraakaashitamirokari okaratzi jiyoyetziri, jiyotaayetziriri pairani ivaisatziite, iro jameyetaapiintari jaka kipatsiki. Tema kaari irashi Cristo.

⁹ Tema Pava, iri othotyaperotziri inampivathatantari Jesucristo.

¹⁰ Irijatzi othotyaperotziro inampishiretantakami eerokaite, tema paventaashiretanaari Pava. Pinkathariperori jinatzi irirori, janayiri ikaratzi pinkathariyevetachari.

¹¹ Tema paventaashiretanaarira Pava, kempivaitanaa pintomeshitaanitatyeeyaami. Tera koñaaro pintomeshitaanitya, iroora oshiyakaaventacha jovashaantakaayetaimiro Jesucristo piyaariperoshirenta, jovañaashireyetaimi eejatzi. Okempivaitanakaro intomeshitaanitatyeemimi.

¹² Tema poviinkaayetakara pairani, pikempitayaarira Cristo Jesús tsika ikanta ikamavetapainta irirori. Iroovaitana ke arimi pinkaratakerimi pinkitayya, ikitaveetakari irirori. Ipoña pañagai, jañagaira irirori. Tema paventaanaari iroñaaka Pava tsika itzimi ashitaro ishintsinka ovañagaimiri.

¹³ Pairani eerokaite, kempivaitaka pinkamayetatyeemi okantakaantziro piyaariperonka. Iro kantacha Pava jineshinonkataami, okantavetaka te pintomeshitaanityeta. Tema jovañagairi Cristo, ari ikempiyetaimiri eeroka jovañaashiretaimi ipeyakoyetaimiro piyaariperonka.

¹⁴ Tema pairani osheki ikovaveta nosheninkapayeeni irimonkarayeteromi Ikantakaan-taitane, temaita irimonkarayero. Irootake irovasankitaantavetyaari Pava. Tema kempivaitaka Pava irosankinatakotatyeeromi ayaariperonka. Ikanta ipaikakoyetak-erira Jesucristo, ari ashiryaakari josankinatakovetakai Pava, kempivaitaka arimi intsi-patanakayaaromi ipaikakoyeetakerira Cristo.

¹⁵ Aripaitera joitsinampaayetakeri pinkathariventashivetachari, tera ontzimizimotanairi ishintsinka irirori. Te irantero iromananeikiini irokapayeeni, joñaakantaperotakero onkantya iriyotakoyeetantyaarori.

¹⁶ Te arite pinkantakotavakaiyaaro ovaritentsi, eejatzi jimireyeetari. Te arite eejatzi pinkantakotavakaiyaaro joimoshirenkayetari nosheninka, okempitatya osarentsi, ovak-eracheeri kashiri, kitaite jimakoryaantaitari.

¹⁷ Tema maaroni imonkarayetziri pairani nosheninkapayeeni, iroovaitake okanta aam-parents. Kantakotachari jaka iriitakera Cristo.*

¹⁸ Paamaventyaari kovayetatsine iñaaventayetemi, ikovatzi poshiyakoyetaiyaari tsika ikantayetara iriroriite. Irootake ikantantayetamiri: “Thame antsinnampashireyetai, onkantya añaapinkathayetantyaariri maninkariite.” Iro kantacha temaita iñaavoroteri maninkariite, intaani jaakoventaro ipampithashiretakovaitaro inevetashiyetari irirori, kantakaapero ikantaventayetaro.

¹⁹ Te irovithaajatyaaari irikaite itzimi aitotanaari aakaite. Irika aitotaari, iriitake tharomentakaarori okimotayetzi avatha, irojatzi ovithaavakaantayetari. Tema Pava kantakaakarori.†

²⁰ Aparoni kaminkari tekatsi irante, ero okantzi irimonkarayetero itzitayetari. Arira pikempiyetanaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, kempitajaantaka pinkamatyeemi. Te onkovajaantya pimonkarayetairo okaratzi itziyeetari. ¿Opaitama pamenaashivaitantari pantayetziro ikantayetziri atziriite?

²¹ Ikantzimi: Eero povayetaro iroka, eero pantayetziro iroka, eero poirikayetziro iroka.

²² Aña jiyotaashivaiyeetakamiro Ikantakaan-taitane. Tema aririka oyaaro tsika ompai-tya, eerora añaaro tsika onkantai, ari othonkari.

²³ Tema aririka antziventavaiya, añaajaantzi ashinonkaaventatyaari Pava akempisan-tanairi. Temaita, amenaashivaita iroka, tema te ovashaantakaantero anevetashivaitapi-intari.

3

¹ Aritake añaagai Cristo, isaikimotapairi Pava irakojanoriki, ari ikaratapairi ipinkathariventantzi. Ari pikantayetanaari eerokaite pitsipashiretaari Cristo, avisakoshireyetaimi. Pinkovapiintairo jashitari irirori.

² Eero pipampithashiretakoyetaaro osavisato, aña iro pimpampithashiretakoyete inkite-sato.

³ Kempivaitaka iroñaaka pinkamayetatyeerikami, tema pisaikimoshiretaari Pava pitsi-pashiretaari Cristo, okantavetaka iroka kaari koñaaroini.

⁴ Iro kantacha, aririka impiyake Cristo, aripaitera irovañaayetai maaroite, ovaneenkaki ankantaiya antsipatapaiyaari.

Te apantyaaro apiiyetairo antayevetakari pairani

⁵ Te apantyaaro papiitairo pantayevetakari pairani. Pinkempitaiyaari kaminkari, te irantayetairo kaariperori. Te arite pimayempitanai, pinkaariperoshireyete, pinka-maaroishireyete, pineveshivaitya, pinevevaityaari kireeki. Tema aririka pineve-vaitakyaari, aritake pivavanetanakyaari.

⁶ Irootakera jantapiintayetakeri atziriite, iro irovasankitaaventairiri apaata Pava.

⁷ Ari pikantayevetakari eejatzi pairani eerokaite, pamekivetakero.

⁸ Iro kantacha, ontzimatyepovashaantayetairo eejatzi irokapayeeni, okempitatya: Pikisavakaavaita, piñaakatsimatavakaavaita, pikemaantsitavakaavaita, pikantzimatavakaavaita, pikaviyavakaavaita,

⁹ pamatavivaitantzi eejatzi. Tema aritake povashaantayetairo tsika pikantayevetara pairani.

* **2:17** Tema aparoni aamparentsi te onkoñaavaitashitya. Aririka añaero, ayotzi tzimatsi ashitarori iraampare. Ari okempitari eejatzi okaratzi imonkarayetakeri pairani, aamparera onayetake okaratzi jantzimoyetairi Cristo. † **2:19** Jiroka oshiyakaaventachari jaka: Te iriyotajate iriira Cristo jevayetairi aaka, ikempivaitakero iriimi aito. Irooma aakaite akempitakero iroorikami ivatha. Tema aririka antharomentya ankimotata avathaki, maaronira avatha otharomenta okimotayetzi, kameetha okanta ovithaavakaayeta, irojatzi antarivathayetantakyaari. Irootakera aito jevatakaantatsiri okanta otharomentantari okimotayetzi kameetha avatha. Ari ikempitzitari eejatzi Cristo, iriira jevayetanairiri kempisantzinkariite, irojatzi irantarishireperotantakyaari kameethaperoini.

¹⁰ Kameethashire pikantayetaa iroñaaka, tema iri Pava ovameethashiretami, pinkempitaiyaari ikantara irirori, tema iriitake oveysikakemiri pairani. Irootake piyoperotantaiyaariri iroñaaka.

¹¹ Ithonka inampishiretantai Cristo maaroitene, ikempitaya: Griego, Judío, totameshitaari, kaaririka totameshitaari, pashinesatzitatsiri, sheninkatanteneri, kaari iyovaitaneri, pimantaari, maaroni.

¹² Ineshinonkatane Pava pinayetzi, irootake jiyoshiitantayetaamiri onantyaari irashiperotaiyaami. Ikovi iroñaaka pintasorensishireperoyetai. Pineshinonkayetantya, pinethaantanete, tsinampashire pinkantya, eero pisamavaitanta.

¹³ Amave pinkantavakaayetanaia, pimpeyakoteri ovaariperoshirevaitzimiri. Tema aritake ipeyakotaimiro eeroka Cristo piyaariperonka. Irootake pimatanaari eejatzi eeroka.

¹⁴ Iroora kovajaantachari iroñaaka petakotavakaayetanaia, onajaantantyaari pariperotavakaanaia.

¹⁵ Tema aparoni akantanaa akempiyetaaro aakami ivatha Cristo, iro añaaantyaarori kameetha asaikayetanai, ariperotavakaanaia. Ontzimaty e ampaasoonkeyetairi Pava.

¹⁶ Poshiretapiintanaiaaro pikemakoyetakeriri Cristo. Jiroka piyotanetantyaari onkantya piyotavakaantaperotyaari: Ontzimaty pamampaayetanaiaaro onkarate iriyotakayetemiri Tasorensinkantsi, pimpanthaayetairo Salmo, pimpaasoonketairi Pava. Ari onkantya pintharomentashiretavakaantyaari.

¹⁷ Ari pinkempityaari ontzimerika pantayeteri, ompaitya piñaavaiteri, pimpairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo, pimpaasoonketeri Ashitairi Pava.

Antayetairi akempisantayetai

¹⁸ Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, tema iro pantayetanairi pikempisantairi Avinkatharite.

¹⁹ Iimentaitari, petakoyetaiyaaro piinaite, eero piñaakatsimavaitaro.

²⁰ Itomiitari, pinkempisantairi ashitamiri, tema irootake ookimotariri Avinkatharite.

²¹ Ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, ari onkantya eero okantzimoneentavaitantari.

²² Omperataari, pinkempisanteri okaratzi inkantemiri omperatamiri jaka kipatsiki. Eero povakoventashivaita pantavaite aririka iramenemi onkantya pinimotakaantyaariri, añaa kameetha pantavaitapiintaineri, tema piñaapinkathataatziiri eeroka Pava.

²³ Ari pinkempitairori maaroni pantayetanairi kameetha pishirethaventyaaro. Pinkempitakaantanakero iriimi omperatyaamine Avinkatharite Jesucristo, kaarira atziri omperataajatyamine.

²⁴ Aritake piyotaiyakeni eerokaite, Avinkatharite pinayetaimiri apaata. Tema iri Cristo omperatapiintayetaamiri iroñaaka.

²⁵ Iriima ikaratzi antayetapiintanaarori kaariperori, irovasankitaayeetairi irirori. Tema Pava, tekatsi iramaakinete irirori.

4

¹ Otzikatanteneriite, paakameethateri potzikataneete, tampatzika pinkantaventyaari. Pinkinkishiretero, tzimatsira eeroka inkiteki ipaita Omperatamiri.

² Piñaañaatapiintayete, aamaventashire pinkantya piñaañaate pimpaasoonkete.

³ Piñaañaatakotziyaana naaka, onkantya ishinetantayeetyaanarori noñaaventakotanairo kaari jiyotakoveeta pairani. Tema irootake jominkyaaventaikenari.

⁴ Piñaañaatakotena onkantya nomatantyaarori noñaaventero kameethaperoini, iro inke-mathayeetantyaarori.

⁵ Ontzimatyera pisaikayete kameetha pisaikimoyetzirira kaari kempisantatsine. Piyotayeri, eero pikempiyavaitashitari.

⁶ Kameetha ookimoyetyaari onkarate piñaaventeneri, poshini onkantzimotyaaari. Ontzimaty piyotayete tsika pinkante pakayeteri aririka irosampiyetemi.

Overaantarori ovethataantsi

⁷ Aririka irareetakya iyeki Tiquico pinampiki, iriitake kamantapaakemine tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Tema irika iyeki, iriitake ampitakoperotakenari jaka nantavaitziniri Avinkatharite.

⁸ Iro notyaantantyaariri iriñeemi tsika pikantaiyani eerokaite janta, inkamantemiro tsika nokantaiyani jaka. Ari onkantya piñaantyaarori pintharomentashiretaiyeni.

⁹ Ari notyaantemiri eejatzi iyeki Onésimo intsipatanakyaari Tiquico. Tema irika Onésimo iriitake poñeenchari pairani pinampiki. Kyaaryoo javentaanakari irirori Avinkatharite, netakotziitane jinatzi. Apitera inkarate kamantapaakemineri okaratzi nantayetakeri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakana Aristarco jashitakoyeetana jaka. Jovethatzitaiyami eejatzi irirori. Jovethatami eejatzi Marcos itomithori Bernabé. Tema irika Marcos, iriitake noñaaventakemiri pairani nokantakemi: Aririka irareetakya pinampiki, paakameethatavakeri.

¹¹ Jovethataiyami Jesús, ipaitaitziri eejatzi Justo. Iriitaiyakenira karatakenari noñaaventakotziro tsika okanta ipinkathariventantai Pava. Osheki joimoshirenkana iriroriite, tema tekatsi pashine nosheninka kempityaarine itsipatakana irikaite.*

¹² Jovethatami eejatzi Epafras, iriitake pashine poñeenchari pairani pinampiki. Irijatzi iromperatana Cristo. Osheki iñaañaatakotapiintakemi, onkantya pinkyaaryooshireyetantyaari, piyotakotantyaarori pantanairo kyaaryooperoini ikoviri Avinkatharite.

¹³ Naakajaantake ñaakeri Epafras osheki ipampithashiretakoyetakami. Ari ikempitzi-takariri eejatzi Laodicea-satzi, eejatzi Hierápolis-satziite.

¹⁴ Jovethatami eejatzi Lucas aaventantaneri. Irijatzi netakotane. Jovethatzitami eejatzi Demas.

¹⁵ Nokovi naaka povethatyaanari maaroni kempisantzinkariite janta Laodicea-ki. Povethatyaanaro Ninfas, eejatzi pinkempitaakeri maaroni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki.

¹⁶ Piñaanateneri nosankinare ikaratzi kempisantzinkariite janta pisaikinta. Impoña potyaantakeneri Laodicea-satzi iriñaanateneri kempisantayetsiri janta. Ari pinkempityaari eejatzi eerokaite, piñaanatero nosankinatakeneriri iriroriite.

¹⁷ Jirokara ñaantsi pinkanteriri Arquipo: Pantavaitaineri Avinkatharite tsika okantajaantara ikantakemiri, pimonkarayeneri.

¹⁸ Naaka Pablo, jirokara nosankinatajaantzimiri nakoki novethatamira. Eero pipeyakotana jominkyetakena, piñaañaatakotapiintaina. Onkaminthara ineshinonkayetayaami Pava. Ari onkantya.

---

* **4:11** Ikantakotziri Pablo jaka “nosheninka,” iriiyetakera ipaitayeetziri “tomeshitaaniri,” tema aritake ipaitayeetziriri judío-payeeni.

Jetakari Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimorori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantz-imiroy janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Onkamintha ineshinonkataimi, isaikakaayetai kameetha eejatzi.

Ikempitakoitari Tesalónica-satzi

² Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava.

³ Osheki nopampithashiretakotapiintakemi okaratzi pantayetanairi poshoretanaara, okaratzi jiñeetzimi petakoyetanta, ipoña okaratzi paakoventanaaro eejatzi poyaaventaari Avinkatharite Jesucristo.

⁴ Tema niyotaiyini iyekiite, jetakoyetaami Pava irijatzi iyoshiiyetaimi.

⁵ Piyotaiyini eerokaite te noñaaventashityaamiro Kameethari Ñaantsi nosaikimotantakamiri, aña Tasorentsinkantsi ovashinchaashiretakenari, niyotantari kyaaryoori onatzi okaratzi nokamantayetzimiri. Piñeeyakena eejatzi tsika nokanta nosaikimoyetakemi, osh- heki nokovapiintake nonkaminthaayetemi.

⁶ Okantaveta osheki piñaashitakaró, iro kantamaitacha pikempisantayetanai, tema Tasorentsinkantsi oimoshirenkakemiri. Irojatzí pimatantanaarori okaratzi nantakeri naaka eejatzi okaratzi jantakeri Avinkatharite.

⁷ Ari okanta ikempitantanaamiri ikaratzi kempisantayetanaatsiri nampiyetarori Macedonia-ki eejatzi Acaya-ki.

⁸ Te iri aparoni kemakoventaimine tsika pikantana pikempisantai Pava, aña ikemakoyeetakemi eejatzi tsikarikapayeeni. Tema nokovavetaka nonkamanterimi tsika pikanta pikempisantayetai eeroka,

⁹ iri etavakanaro ikamantavakena naaka tsika pikantayetaka paakameethatakena, tsika pikanta povashaantayetanairi pivavanevetari, iro pikovanaake panteneri ikoviri Kañaaneri Pava Kyaaryoori.

¹⁰ Ikamantakenaro eejatzi tsika pikanta eeroka poyaaventari Jesús impiye inkenapairo inkiteki, tema iri Pava ashitari jovañagairi ikamavetaka. Iriitake materone irovav- isaakoshiretai aririka omonkarapaitetaiya irovasankitaantayeetai.

2

Jantayetakeri Pablo Tesalónica-ki

¹ Iyekiite, piyotaiyini eeroka te amenaashita okaratzi niyaatake nareetami.

² Pairani tekera niyaateeta pisaikaiyini eeroka, osheki ikisaneentaitakena Filipos-ki, jovasankitaavaitaitakena eejatzi. Iro kantamaitacha iri Pava shintsishiretakaakenari noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, okantavetaka ikisaneentaitana.

³ Tema te nokenakaashitaro okaratzi noñaaneyetakari, te nonkaariperoshirete noñaaventantamirori, te nonkove namatavitante.

⁴ Aña Pava ñaantashiretakanari naaka, iri otyaantakenari noñaaventaimiro Kameethari Ñaantsi, irootake kaari noñaaventantapaakamiro okaratzi ookimoyetariri atziri, intaani noñaaventakero ookimotariri Pava, tema iriitake iyotashiretantatsiri.

⁵ Tema piyotaiyini eeroka te nonintathatantyaamiro okaratzi noñaaventakemiri, iro noñaantyaari naye osheki kireeki. Iri iyotatsi Pava.

⁶ Tera iro nonkovaajate piñaapinkathashityaana. Okantavetaka naakatake irotyaanta- janore Cristo, ontzimatyeeemi iriñaapinkathayeetaina.

⁷ Iro kantamaitacha noyaminthaane novakemi nokempitakaró aparoni iniroitari aririka aamaventyaari eenchaanikite.

⁸ Te intaani noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, aña iniroite netakoyetakami, irootake noñaashintsitakoventantakamiri.

⁹ Tema pikinkithashiretaiyironi eeroka netantanakarori noñaaventzimiro iñaane Pava, shintsiiñi nantavaitake, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyarori eeroka pintziyena.

¹⁰ Piyotaiyini eeroka tsika nokanta nosaikimotakemi eejatzi ikempitaka Pava jiyotzi irirori, tema kameethashire nokantaka, kiteshire nokantaka tekatsi impaitya kantakote- nari.

¹¹ Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaayetaimi, nokempitakotaari ashitaanitachari ikam- inairi irovaiyane, iposhenkari, ishintsithatziri.

¹² Ari nokempitaayetakemiri eeroka, inkene pantayetaineri ikovakaayetzimiri Pava, tema iriitake iyoshiiyetaimi, ari piñero pisaikai ipinkathariventantai otzimira irova-neenkaro.

¹³ Irootake niyaatakaantarori nopaasoonketanairi Pava. Tema pairani ovakera pike-mavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, piyotanake kaari iñaane atziri, irootake kyaaryo-ori iñaane Pava. Tema pikempisantanakero, antakaayetaimiro okaratzi ikovakaimiri.

¹⁴ Ari pikempitakotanaari eerokaite ikaratzi kempisantanairiri Jesucristo janta Judea-ki, tema iniroite jovasankitaayetakeri judío isheninka. Ari ikempitaitakamiri pisheninka eeroka jovasankitaayetakemi.

¹⁵ Tema iriitake judío ovamaakeriranki Jesús, irijatzi ovamaayetakeriri pairani kaman-tanateri. Iriitake omishitovayetakeneri eejatzi naakapayeeni. Iniroite ikisaneentakeri atziripayeeni. Irootake kaari onimotziri Pava.

¹⁶ Tema te inkovaiyeni noñaaventaineri ñaantsi kaari judío-tatsine, onkantya irav-isakoshireyetantaiyaari iriroriite. Ari okanta ikaariperoshiretaiyantakarini irikaite judío, ari iñaamaitaiyaari irovasankitaayetairi Pava apaata.

Isaikantakari Pablo intaina

¹⁷ Iyekiite, osamani okantavetaka asaikimotavakaaka intaina, osheki nopampithashiretakotapiintaiyakemi. Iro kantamaitacha osheki nokovake iroñaaka apiitairo añaavakaayetaiya.

¹⁸ Ari nokovavetaka nareetyaami, iri kantacha Satanás osheki jotzikaakena.

¹⁹ Iro kantamaitacha apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo, eerokatake poshenkashiretaiyanane noñaantyaarori nonkimoshiretai. Tema eerokaite kantakaakarori impinataitantaanari naaka.

²⁰ Eerokataiyakeni kantakaiyaarone noñaantyaarori nonkantakaaperotaiya apaata nonkimoshiretai.

3

¹ Iro nopampithashiretakariranki nosaika Atenas-ki,

² iri notyaantemiri Timoteo pisaikaiyini eeroka. Tema irika Timoteo iyeki jinatzi, osheki jantayetakeneriri Pava. Ari nokaratakeri noñaashintsitakaro noñaaventziro Kameethari Ñaantsi ikantakota Cristo. Tema aririka irareetakya pisaikaiyini eeroka, iri otzishireta-paakemine, imposhenkashiretapaiyaami piyaatakaanyaarori pinkempisante.

³ Tera nonkovatye onkantzimoneentyaami aririka irovasankitaayetakemi, tema aritake onkantyaari, iro avishimoyetaineri.

⁴ Irootake nokantayetzitakamiri nosaikimotantamiri, iro piñaayetakeri okaratzi avishi-moyetakemiri.

⁵ Iro kantamaitacha te onkante namavetapairo naaka, nokovake niyote eekerorika pikempisantaiyini. Noñaajaantake tzimatsi ipaita kovaintsiri inkaariperoshiretakaimi, ari amenaashivaityaami okaratzi nokamantayevetakamiri pairani.

⁶ Iro kantacha jiyaatake Timoteo jareetami, piyaa nosaiki naaka. Ari ikamantapaana eekero piyaatatzi pikempisantaiyini, etakotane pikantavakaiyakani. Ikamantakena ee-jatzi osheki pinkinkishiretapiintaiyaana, pikovi piñeena, ari nokempitzitakari naaka nokovi noñeemi eeroka.

⁷ Iyekiite, okantavetaka osheki noñiuro jaka jovasankitaavaitaitana, tharomentashire nokanta, tema niyotzi eekero piyaatakaanakitziuro pikempisantaiyanakeni eeroka.

⁸ Tema niyotake eekero piyaatatzi pikyaaryooventairi Avinkatharite, kameetha oni-motana nosaiki.

⁹ Iniroite nopaasoonketakeri Pava, tema eerokataiyakeni matakoreri pikimoshirepero-takaana.

¹⁰ Eekero naakoventatyaaro namani kitaite eejatzi tsireni, onkantya noñaantyaarori napi-itero nareetyaami, ari novatampatzikatemiro tzimatsirika pikenakaashitakari pikempisantanai.

¹¹ Iri nokovakotzi Ashitairi, Pava, ipoña Avinkatharite Jesús, tampatzika novanakero niyaate pisaikaiyini eeroka.

¹² Nokovakotziri eejatzi iri kantakaiyaarone piñaantyaarori petakotavakaiyaani, ari pinkempitanairiri pashinesatzi atziri. Iro nokovi pinkempitakotyaaanaro naaka tsika nokanta netakotaami eeroka.

¹³ Iro iriñaantyaamiri Ashitairi, Pava, kiteshire pikantayetanaa, eero itzimi impaitya kantakotemine apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, intsipataiyaaari ikaratzi kameethashireri.

4

Okaratzi onimotziriri Pava

¹ Ari okantari iyeekiite. Iri kantakaiyaarone Avinkatharite Jesús, nonkantantaaamirori iroka, shintsitha nonkantemiro. Pairani niyotaakemiro pantayetairo okaratzi onimotziriri Pava. Ari pimatzimaitakaro. Iro kantacha nokovi eekero piyaatakaatyero irojatzi pothotyaaantaperotakyaarori.

² Aritake piyotaiyakeni eeroka, iriitake Avinkatharite Jesús matakaakenarori naaka okaratzi niyotaayetakemiri.

³ Jiroka okaratzi ikoviri Pava onkantya irovameethashiretantyaamiri: eero pimayempitzi.

⁴ Ontzimatyepiyoyetai pinkinatantya, inkene iñaapinkathayeetaimi pintampatzikashireyetaira.

⁵ Eero piñaaposhinitaro mayempitaantsi. Iro jimatapiintayetakeri ikaratzi kaari kempisantayetairine Pava.

⁶ Paamaventayetaiya pikantzimoneentakaantarikari irokapyeeni aparoni iyeeki kempisantanaatsiri. Tema nokamantakemiro, ari irovasankitaakeri Pava inkarate antakerone iroka.

⁷ Te inkove Pava ankempitakotyaari mayempiri, iro ikovake irovameethashireyetai.

⁸ Terika pinkempisante, tera naaka pinthainkake, aña iri Pava pithainkake. Tema iri Pava otyaantakemiri Tasorensinkantsi.

⁹ Iro noñaaventemi iroñaaka okantakota etakotaantsi. Onkantavetya te onkovya napiitaimiro eerokaite. Tema pimatakeri petakotavakaayeta,

¹⁰ pimatanaakeri petakoyetanaari iyeekiite ikaratzi nampiyetarori maaroni piipatsiteki Macedonia-ki. Iro kantacha ontzimatyepiyaatakaairo irojatzi pothotyaaantaperotakyaarori.

¹¹ Iro pinkokovayete pisaikayetai kameetha. Kaari imaimanetantaitzi, pantero okaratzi pantavaireyetai eeroka. Tema iro niyotaayetakemiri pairani.

¹² Ari onkantya iriñaantyaamiri ikaratzi kaari kempisantayetsine, tampatzikashire pikantayeta, tekatsi kovityiimotyamine.

Impiyeerika Avinkatharite

¹³ Iyeekiite, nokovi noñaaventemiri tsika inkantaiya apaata ikaratzi kamayetaintsiri kempisantzinkari, iro piyotantyaari eeroka. Iro eero pikempitakotantari kaari kempisantatsine, iniroite jiraaneenta jovashirevaita.

¹⁴ Tema ayotaiyini aaka ikamavetaka Jesús, iro kantamaitacha eejatzi jañagai. Ari inkempitayetairiri Pava apaata ikaratzi kempisantayetaintsiri, ari irovañaayetairi aririka impiye Jesús.

¹⁵ Jiroka okaratzi jiyotakairi Avinkatharite: Apaata aririka impiye, iri etanaiyaarone iriñaavairi ikaratzi kamayetaintsiri, aakaite impoivaitatsine añaayetzira.

¹⁶ Ari inkemaitavairo inkaimapaake ijevare maninkariite, intyootakaantapaake Pava. Impoña ikaratzi kamayevetainchari, iri etyaarone intzinaanake,

¹⁷ ampoñaapaakya aakaite kaari kamayetsine, ari ankempiyanaiaari avajenokashitavaiyaari Avinkatharite, amonthaavaiyaari menkoriki. Ari ankantaiyeeni antspataiyaari Avinkatharite.

¹⁸ Irootake iroka ñaantsi pimposhenkantavakaiyaari.

5

¹ Iro kantamaitacha iroñaaka iyeekiite, te onkovajaantya nonkamantemiro tsikapaita avisantayetyaari irokapyeeni.

² Ari piyotaiyakeni eeroka, te jiyotaitziro tsikapaita, tema omapokashitaiya, onkempitaiyaaro aririka irimapokaite inkoshitaite tsireni.

³ Intzimayevetya kantatsineri: Iroñaaka asaikai kameetha, onimo pinkantya. Iro kantacha arira iromapokayeetairi iraperoyeetairi maaroni. Onkempitaiyaaro aparoni tsinane okemaantsivaita ontzimaanite, tekatsi inkenakaiteero avisashifantyaari onkarate pokatsine.

⁴ Iro kantamaitacha te ari pinkantayetyaari eeroka iyeekiite, eero jomapokaitzimi, ikempitaantziranki aparoni koshintzi.

⁵ Tema piyotakoyetairo eeroka, te pinkempityaari aniiyetaipiintashitachari tsireniriki, inkene eero iñeetantari. Aña iri pikempitakoyeta aniiyetaipiintatsiri kitaite, okoñaatzimoyetairi.

⁶ Ari okempitari, te arite ankempitakotyaari ikanta maashitachari tsireni, aña aamaventa ankantayetya, ankempityaari kyoshireri.

⁷ Tema tsireni jimaapiintaitzi, ari ishinkitaitari eejatzi.

⁸ Iro kantamaitacha aaka ayoperotaiyini, iri akempitayetaari ikaratzi aniitapiintayetasiri kitaite. Ontzimaty e avetsikaantya, ankempisantayetai, etakotantya. Ankempitakotyaari jovetsikaanta ovayiri, ikithaataro ashiroatatsiri iithaare. Ankempitakotyaari eejatzi javentaaro ashironakitatsiri jamathaitaro, ari ankempityaari aaka aventaanaiyaaro avisakoshireyetai.

⁹ Tera iro inkoveri Pava irovasankitaayetai, aña ikovake avisakoshireyetai akempisan-tairi Avinkatharite Jesucristo.

¹⁰ Iriitake kamimentakairi. Tekatsi ompaitya ankamavetya, aririka añaayetai, aritake añaayetairo asaikimoyetairi apaata aririka impiye.

¹¹ Ontzimaty e pimposhenkashiretavakaantyaaro iroka, ovetsikashire inkantayeetya.

Ishintsithatziri Pablo kempisantanaatsiri

¹² Iyekiite, piñaapinkathayetairi ikaratzi iyotaayetaimiri, ari pinkempitayeriri ikaratzi jevayetzimiri pikempisantairi Avinkatharite. Tema osheki iñaashintsitakoventayetakami.

¹³ Petakoyetaiyaari piñiirora okaratzi jantzimoyetakemiri. Ontzimaty e pisaikayetanai kameetha.

¹⁴ Pishintsithayetairi perantziite. Ari pinkempitairi kaari ñaaperoshireri, pimposhenkayetaiyaari, potzishireyetairi kaari aavyaashirevaitatsineri ikempisantzi. Eero pisamavaitari irikapayeeni.

¹⁵ Te arite pimpiyatantya, iro pinkovapiinteri eeroka paakameethatavakaiya, ari pinkempitayeriri ikaratzi kaari pisheninkata.

¹⁶ Pinkimoshiretapiintayeeni.

¹⁷ Eero povashaantziro piñaañaatayete.

¹⁸ Ontzimerika avishimotemine, pimpaasoonketeri Pava. Tema irootake ikoviri irirori antayetairi akempisantairi Jesucristo.

¹⁹ Eero pomanonkiro irantakaimiri Tasorensinkantsi.

²⁰ Te aritzi pimanintayetero ikamantantayeetziri.

²¹ Iro kantamaitacha ontzimaty e pamenavakero kameethaini okaratakera. Impoña pinkyaaryooventanairo onkarate kameethashiretakaimine.

²² Okaratzi ipampithashiretari pashine atziri kaariperi onatzi, eero pantayetziro eejatzi eerokaite.

²³ Nokovakotziri Pava eekero iriyaatakaatyero irovameethashireyetaimi, tema iriitake kantakaarori asaikantayetyaari kameetha. Nokovakotziri iraamaakoventyaami maaroni, pivathaki, eejatzi pishireki. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya ikantakoyeetaimiri apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo.

²⁴ Tema kyaaryooshireperora jinatzi irirori, aritake irimatakairo.

Overaantarori ovethataantsi

²⁵ Iyekiite, pamanakoyetapiintaina naaka.

²⁶ Povethatyaanari maaroni kempisantanaatsiri janta.

²⁷ Nokovi piñaanateneri eejatzi iroka nosankinare, tema iro ikoviri Avinkatharite.

²⁸ Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

Ovethaantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantz-imiroy janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

² Onkamintha ineshinokataimi Ashitairi Pava, irisaikakaayetaimi kameetha. Ari inkempitaimiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iramenakotairi apaata Pava kaariperoshireri impiyeerika Cristo

³ Iyeekiite, okovaperotatya nompaasoonketakotapiintaimi Ashitairi Pava, tema eekero piyaatakaanakitziro pikempisantayetanaake. Eekerora piyaatakaanakitziro eejatzi petakoyetavakaanaka.

⁴ Irootake noshiretapiintantamiri aririka napatotaiyaani notsipayetari pashine iyeekiite, nokantaiyini: “Eekero jiyaatakaatziro ikempisantaiyini Tesalónica-satzi, okantavetaka iniroite ikemaantsivaitaiyani jovasankitaayetziri.”

⁵ Arira ooñaarontari tampatzika ikanta Pava jamenakotantzi. Okempivaitakaro irovet-sikaantatyeeyaami Pava inkene impinkathariventemi. Irootake pikemaantsiventanta-yetakarori iroñaaka.

⁶ Iro tampatzikatsiri eejatzi inkemaantsiyetakaiyaari Pava ikaratzi kemaantsiyetakaakamiri eeroka.

⁷ Irooma maaroni aakaite, akaratzi akemaantsineentayetakaroro, otampatzikatzi imp-inayeetai apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, inkenapai inkiteki intsipayetaiyaari maninkariite tzimatsiri ishintsinka,

⁸ inkenantapaakyaari ipaampaporentaatzii paampari. Ari irovasankitaayeetairi kaari iyotairine Pava, kaari kempisantaiyine Kameethari Ñaantsi tsika iñaaventakota Avinkatharite Jesucristo.

⁹ Iriitake atsipetaiyaarone iraperoyeetairi, ari inkantaitaateeni impeyashitaiya, eero iñeero ishintsinka Avinkatharite.

¹⁰ Tema apaata aririka impiye, iñaapinkathatavairi kameethashireyetaintsiri, ipampoy-aaminthataavairi. Ari pinkempitakyaari eejatzi eeroka, tema pikempisantairo nokaman-takemiri.

¹¹ Irootake namanakoyetapiintantamiri eerokaite. Nokovakotziri pi-monkaraayetaantyaariri tsika inkantayetya ikaratzi jiyoshiiyetairi. Nokovakotziri iraaavyaashiretakaayetaimi pimayetaantyaarori kameethayetsiri pikempisantairo.

¹² Iro impairyetaantyaariri Avinkatharite Jesucristo piñaapinkathatakaantairira, impoña iriñaapinkathatakaantaimi irirori. Iriira Pava neshinokayetaime aaka eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

2

Iriñaayetairi ovaariperoshiretantaneri

¹ Iyeekiite, noñaaventemiro okantakota antsipataiyaari Pinkathari Jesucristo, aririka impiye apaata.

² Te nonkove pinkinkishiretashivaitya piñaajaante aritake piyaa Avinkatharite. Kempitaka iro pipampithashiretaiyakarini piñaajaantzi iro noñaaventakemiri, piñaajaantzi iro nosankinatzimiri jiyotakaakenari Tasorentsinkantsi.

³ Aña te ari onkantya, ñaa jamatavitzimikari. Tema aririka impiye apaata, etanakyaaro irimaimaneeteri Pava, impoña iriñaayeete ovaariperoshiretantaneri iriñeete eejatzi ipaiy-eetziri “Otomi peyashivaantaansi.”

⁴ Kisaneentantaneri irinatye, inkove iranaantapaake inkempitakaiyaari iriñaapinkathayeeteri Pava janta tasorentsipankoki. Impoña inkante: “Pava nonatzi naaka.”

⁵ Aritake nokamantayetakemiro iroka nosaikimotantapaintamiri.

⁶ Piyotaiyini eeroka ipaita otzikaakeriri kaari ikoñaatizanta ovaariperoshiretantaneri, intaani inkofaate apaata aririka omonkarapaitetapaakyaarika.

⁷ Aritake antavaitake iromananeekiini ovaariperoshiretantaneri. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni otzikaapiintakeriri, irojatzi apaata iroñaakantantakyaariri,

⁸ aripaite iriñeeteri ovaariperoshiretantaneri. Tema aririka impiye Avinkatharite, ish-intsinka iraperotantaiyaariri irovamaapairi, intaani intasonkakeri.

⁹ Irika koñaatatsine apaata, inkempitakotapaakyaari Satanás. Ari ontzimake ishintsinka, osheki iramatavitante aririka intasonkaventantayete.

¹⁰ Tzimatsi manintayetakerori inkempisantairo mi kyaaryoori ñaantsi, iroovetaka irav-isakoshiretantaiyaarimi. Iriiyetakera peyashitaachaneri iramatavitakerori ovaariperotanteneri.

¹¹ Iriitake kantakaiyaarone apaata Pava inkempisantantaiyaariri ovaariperotanteneri.

¹² Irootake irovasankitaayetantayariri inkarate thainkavaitatsineri, tema osheki itharomentakaro jantayeetakerori kaariperori.

Jiyoshiyeetakeri avisakoshiretaatsine

¹³ Iyeekiite iretakotane Avinkatharite, eekero niyaatatzi naaka noñaañaatakoyetapiintaimi nopaasoonketzirira Pava. Tema pairani tekeramintha irovetsikaitemi, aritake jiyoshitakemi pavisakoshiretai, irootake pikempisantantaaromi kyaaryoori, irootake jovatadorsentsishiretantaamiri Tasorentsinkantsi.

¹⁴ Iriitake otyaantakenari naaka noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, inkene piñero apaata eerokaite iñaapinkathayeetaimi inkempiitairira irirori Avinkatharite Jesucristo.

¹⁵ Ari okanta iyeekiite, ontzimatyepinkyaaryooventairo okaratzi niyotaakemiri nosaikimotantapaintamiri. Ari pinkempitairori eejatzi okaratzi nosankinatzimiri.

¹⁶ Onkamintha iretakoyetai Avinkatharite Jesucristo, eejatzi Ashitairi Pava. Iri poshenkayetapiintairi, irijatzi kaminthaayetairi ishinetaantairori okaratzi kameethayetatsiri.

¹⁷ Onkamintha intharomentashiretakaapiintyaami, iri kyaaryooshiretakaimine eejatzi, iro piyaatakaantayarori piñaaventayetanakero kameethari iro pantayetanairi eejatzi.

3

Iriñaapinkathayeetero iñaane Pava

¹ Iyeekiite, pamanakoyetapiintaina naaka niyaatakaantayarori noñaavereri Avinkatharite, ari onkantya iñaapinkathatantaiyaariri pashinesatzi atzirite, inkempitaiyaami eeroka.

² Pamanayetapiintai eero jovasankitaantana kaariperoshireri, tema te maaroni inkempitayetai aaka akempisantayetzi.

³ Iro kantamaitacha kyaaryoori inatzi Avinkatharite, ari iravaaashiretakaayetaimi, iri kempoyaaventemine eero ikitsirinkantami ovaariperoshiretantaneri.

⁴ Iri Avinkatharite iyotakaakenari ari piyaatakaatyero pantayetanairo niyotaayetakemiri, tema pikovaiyakeni pantero.

⁵ Nokovakotziri Avinkatharite impampithashireperotakaimiro tsika okanta jetakotami Pava. Inkyaaryooshiretakaimi pinkempitakotantayarori Cristo.

Ontzimatyepantayetai

⁶ Iyeekiite, tzimatsi ikoviri Avinkatharite Jesucristo nonkantemiri: Te arite paapatziyaari aparoni peravaitapiintachari kempisanzinkari. Tera jimatziro okaratzi niyotaakemiriranki.

⁷ Aña ontzimatyepantayetai naami naaka, tema te nomperavaitya nosaikimotantapaintamiri.

⁸ Tekatsi nonkampitemiri pimpashityaana novarite, aña nopinatzihiro maaroni pi-payetanari. Nantavaitake shintsiiini, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantayarori eeroka pintziyena.

⁹ Aña tampatzika inaveta pimpayetenami novarite, intaani nantavaitake shintsiiini onkantya pamenayetantayanari, iro pinkempitakotantayanarori tsika nokantaka naaka.

¹⁰ Tema iro nokantapiintakemiri nosaikimotantapaintamiri janta, nokantzi: "Inkarate kaari antavaitatsine, eero jovaatsi eejatzi."

¹¹ Ari nokemake ikantaitzi tzimatsi pikarataiyini janta perayetachari, te inkove irantavaita, intaani imaimanetantayetzi.

¹² Tzimatsi eejatzi ikovakaanari Avinkatharite Jesucristo nonkantayeteriri irikaite: "Eero pimaimanetantzi, santzikoiteeni pantaventero povayetai."

¹³ Iyeekiite, ari pashi povero pantapiintairo eeroka kameethayetatsiri.

¹⁴ Tzimatsirika kaari kempisanterone iroka nosankinatakemiri, eero paapatziyanaari, iro iriñaantayarori impashiventayetya.

¹⁵ Iro kantamaitacha eero pikisaneentziri, pinkaminaayetairi pinkempitakaantayarori pirezitzi.

Overaantarori tasonkaventaantsi

¹⁶ Tema iri Pava kantakaarori asaikantayetyaari kameetha, nokovatziri iri inimo-takaimirone pisaikaiyeni okantavetaka piñaayetero onkarate avishimoyetemiri. Noko-vakotziri intsipatyaami.

¹⁷ Jiroka nosankinatajaantzimiri nakoki: Tema naaka Pablo ovethatamiri. Irootake nametapiintari aririka notyaante nosankinare.

¹⁸ Onkamintha irineshinonkayetaimi maaroni Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Jetakari Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakaera Pablo osankinatzi miro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema irootake ikantakaantzi oovavisaakotairi Pava itsipatari Jesucristo oyaakoneentane.

² Eeroka nosankinatzi Timoteo, nokempitakaantaami notomi novimi akempisantanaira. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Cristo Jesús, onkamintha iretakotyaaami, piñeero pisaike kameetha.

Ikenakaashiitari jiyotaantaitzi

³ Pairani niyaatantakari Macedonia-ki, noshintsithanakemi pisaike Efeso-ki, ari onkantya piyotaantyaariri saikayetatsiri janta, irovashaantairo ikenakaashiyetakaro jiyotaantzi.

⁴ Jiñaaventashiyetaro kinkitharentsi, jiñaaventashiyetaro eejatzi tsika ikantayeta pairani ivaisatziite. Te ooñaarontero irokapayeeni okaratzii jantakeri Pava onkantya ankempisantanaiyaariri, aña iro kantakaantakerori jiñaanaminthataavakaantari atziripayeeni.

⁵ Aryaajaini aaka aririka ayotaante, añaaventziro tsika ikantaita jetakotavakaita. Tema aririka ankiteshiretanai, aririka ampampithashiretanairo tampatzikatatsiri, aririka ankempisantanaperotanai, arira amatzirori etakoyetanta.

⁶ Ari itzipinayetakari irikapayeeni, amenaashivaitaka okaratzii iñaaventayetziri.

⁷ Ikovashivaitaka iriyotaantero Ikantakaantaitane. Okantavetaka ishintsithatantzi jiyotaantayetzii, iro kantamaitacha te ikemathatzitaro irirori okaratzii iñaaventziri.

⁸ Irooma aakaite ayotzi omapero okameethatake Ikantakaantaitane, iro kantamaitacha ontzimatyete ankemathatero opaita otzimantari iroka.

⁹ Tema te iri irosankinayeetene ikaratzii kameethashireyetaintsiri, aña iro irovasankitaayeetantyaariri: maimanetzinkariite, piyathariite, kaariperoshireriite, tsimaankatzinkariite, thainkantaneriite, manintashiretantaneriite, ovamaayetziriri ashitariri, ovantzinkariite,

¹⁰ mayempiriite, antaminthatavakaachari ishiramparinakiiini, noshikantaneriite, thairiite, kamataviriiite, ikaratzii otzizikayetzirori ayotaantari kameethari.

¹¹ Tema onashita iroori Kameethari Ñaantsi ipampoyaaaminthayeeetziri, irootake ikantakenari Pava Tasorentsitsiri nonkamantantairo.

Irantavaire Pablo

¹² Iriitakera Avinkatharite Jesucristo ovashinchaakenari. Iro nopaasoonketantariiri, tema jiyotzi aritake kyaaryootakana, jotyaaantakana nantavaiteneri.

¹³ Okantavetaka pairani osheki nopairyaashivaivetakari, noisaneentane noviri, novasankitaapiintakeri jashiyetaari, iro kantamaitacha jetakotaana irirori. Tema te niyovetaro okaratzii nantakeri, tekera nonkempisantanakeeta.

¹⁴ Iro kantacha irika Avinkatharite iniroite jetakoperotakana, ari opoñaanakari nokempisantanairi Jesucristo, osheki netakotanaari.

¹⁵ Jiroka nonkanteri kyaaryoori onatzi, ontzimatyete inkempisantaiteero: Ipokake Jesucristo jaka kipatsiki irovavisaakoyetairi kaariperoshireriite. Tema naaka anaayevetakari maaroni nokaariperoshirevetaka.

¹⁶ Iro opoñaantari jineshinonkataana Jesucristo, te isamaneentyaana okantavetaka naaka maperovetakarori nokaariperotzi. Tema tsika ikantaana naaka, arira inkantayetaiyaari pashine inkarate kempisantaayetairine, ari inkantaitaayeero irañaaneyetai.

¹⁷ Nokovi ari inkantaitaayeero iriñaapinkathaperoyetairi kantaitaachaneri Impinkatharite, Kañaaneri, Kaari koñaanetsatsine. Ari onkantyaari.

¹⁸ Notomí, Timoteo, tzimatsi nokoviri nonkamantemi. Ari onkempityaaro okaratzii ikinkithatakotaitakemiri pairani. Iro nonkamantantyaamirori pintharomentashiretantyaari piyaatakairo piñaashiintsiperotyete kameetha,

¹⁹ eekero piyaatakanaanakityeero pinkempisantanake, eekero pimpampithashiretanakityeero tampatzikatatsiri. Tema tzimayetatsi ovashaantakerori. Okantaveta ikempisantaeyeveeta, ikempivaitakaro impitamenkakotakityeeyaami.

²⁰ Ari ikempitakari Himeneo eejatzi Alejandro. Iriitake noshinetakeri irovashinonkaayetairi Satanás, ari onkantya iriyotantyaari eero ipairyaashivaitantari Pava.

¹ Jiroka netavakyaari noshintsithatemiri: Ontzimatyepiñaañaanete, pinkovakovevantante, pinkantakovevantante, pimpaasonkeventairi maaroni.

² Pamanakoyetairi pinkathariite. Pamanakotairi eejatzi maaroni jevariite pisaikayetyaari kameetha, ñaapinkathasorentsi pinkantya, tampatzikashire pinkantya eejatzi.

³ Irootake kameethatatsiri maaroni iroka. Irootake ikoviri Pava ovavisaakoshiretairi.

⁴ Tema ikovatzi Pava maaroni iravisakoshireyetai, ikovi eejatzi iriyotakoyeetairo kyaaryoori ñaantsi.

⁵ Jiroka kyaaryoori ñaantsi: Aparoni ikanta Pava. Aparoni ikanta kantakovevantziriri atziri janta Pavaki. Iriitakera Cristo Jesús.

⁶ Iriitake pinakovevantakairi maaroni ikamimentakai, itsiparyaakovevantayetai jinintapaitetapaakera Pava.

⁷ Irootake ipairyaantakanari naaka notyaantajanorite, iri otyaantakenari nonkinkithakaaoyetairi atziri kaari asheninkayeta, niyotaaoyetairi inkempisantayetairo kyaaryoori ñaantsi. Tema omaperotatya.

⁸ Tskarika irapatoyeetapiintya, nokoviri shirampariite iriñaañaaneyetaiya, tzinaavako inkantya ikempitapiintara. Iro kantamaitacha kiteshire inkantayetya, eero ikisavaita, eero iñaanaminthatavakaavaita.

⁹ Ari onkempitanaiyaari tsinaneete eero oñaavenavaita onkithaayaaaro ovaneenkatachari, aparavaiteri kireeki amanantayeteri othatane mareryaayetatsiri, oñaavenavaiyaaro ovaneenkatero oishi.

¹⁰ Aña iro ameyetaiyaari antayetapiintairo kameethayetsiri. Tema irootake kameethatatsiri antayetziri tsinane kantapiintatsiri: “Naaka, ñaapinkathasorentsi nonatzi.”

¹¹ Aririka iriyotaantaite, ovayempita onkantayetya tsinane, onkempisantante.

¹² Te noshinetakaantero iyotaantayete tsinane, te noshinetakaantero ojevateri shirampariite eejatzi. Intaani ovayempitayetya.

¹³ Tema iri Adán jetaitaka pairani jovetsikayeetakeri, iro impoitapaintsiri Eva.

¹⁴ Kaari Adán iramataviitakeranki, aña iro tsinane jamataviperoitake irojatzi antantakarori kaariperori.

¹⁵ Iro kantamaitacha, tsinaneete, tema irootake ovaiyantaatsiri, ari onkantake avisakoshireyetai eekerorika iyaataakaanakityeero onkempisante, etakotantya, kyaaryooperoini onkameethashireyete.

3

Tsika inkantayetya jevariite

¹ Kyaaryoo onatzi nonkantemiri: Tzimatsirika kovatsine ijevateri kempisantanzinkariite, ari okameethatzi okaratzi ikoviri iranteri.

² Ikaratzi jevayetsineri ontzimatyepinkameethashirete, eero itzimayetzi impaitya ñaaventavaiterine, inkinyetyaaro iina, kempoyavaitane inkantya, irantayetapiintero kameethari, iriñaapinkathatakaantya, iroimaayetantanete ipankoki, iyotaantane inkantayetya.

³ Eero ishinkitapiinta, eero ikisapiinta, aña etakotaneri inkantya, tsinampashire irine, eero inevetapiintashitari kireeki.

⁴ Iriyote ijevayetairi ikaratzi saikavankotziriri, ñaapinkatha inkantante irovaiyane, eero ipiyathavaita.

⁵ Tema aparoni atziri kaari iyoterone ijevatakaante ipankoki, ðkantatsima ijevaventer ikaratzi kempisantanaariri Pava?

⁶ Ari ikempitzitari ovakeratatsiri ikempisantsi, eero okantzi ijevatakaante. Tema aririka irimatero ijevate, ari inkantakaaperovaitanakya, ari inkempitakotakyaari okaratzi avishimotakeriri pairani kamaari.

⁷ Ikaratzi kaari kempisantsine okovaperota iñaapinkathatairi jevariite. Tema eerorika iñaapinkathatakaanta jevari, ari iriñaakero iriñaaventavaitaite, irojatzi iramatavitantakyaariri kamaari.

Tsika inkantayetya ampitakotziriri

⁸ Ikaratzi ampitakotziriri jevatziriri kempisantanzinkariite, ontzimatyepiñaapinkathatakaantya, avantaane irovayeeteri eejatzi, eero ishinkitapiintayeta, eero inevetapiintashitari kireeki irapithatanteri iroshekyayeteri.

⁹ Okovaperota iriyotakoyetairo okaratzi akempisantairi, kaari jiyotakoveeta pairani.

¹⁰ Onantyaari aparoni atziri irampitakoteri jevariite, ontzimatyepiñaantaitavakyaari kantatsiri irimatero, aririka iriñaantaitakyaari kantatsi iriyaatakaairo.

¹¹ Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane ontzimatye oñaapinkathatakaantya, eero oñaaventakotantashiyeta, kempoyaavaitane onkanta, onkyaaryooventayetanairo maaroni.

¹² Inkarate ampitakotantatsineri inkinayetyaaro iina, ijevatakairi kameethaperoini irovaiyane eejatzi saikavankotziriri.

¹³ Aririka irimatanaairo, ñaapinkatha irovaiteri, ari iriyotairo iraventaashiretya iriñaaventairo tsika okanta ikempisantantaariri Cristo Jesús.

Omapero okameethatake akempisantziri

¹⁴ Nokovataike niyaatemi shintsipaiteeni noñeemi. Iro kantacha netavakyaaro nosanki-natemiro iroka,

¹⁵ aamaashitya eerorika niyaatzita, nonkamantzityaamiro tsika ikantaita isaikaitzi jashiyetaira Pava. Tema akaratzi jashiyetai Kañaaneri Pava, akempitanaaro okantaranki tzinkamintsipero, aakatake otzinkamitanaa ikinkithayeeztiro kyaaryoori ñaantsi.

¹⁶ Omapero okyaaryootzi okaratzi akempisantai, tera jiyotakoveetaro pairani tsika ikantaita jiñaapinkathatasorentsitaizi. Jiroka akempisantziri:

Jatzirizimotantake Pava,

Iri oñaakantakeriri Tasorentsinkantsi iriiperori inatzi.

Iri maninkariite amenayetakeriri,

Iri ikinkithatakoyeetairi pashinesatziki atziri.

Iri ikempisantaiziri jaka kipatsiki,

Iri ovajenokaachari irovaneenkaroki.

4

Iñaaventaitziri ookaventerone ikempisantaveta

¹ Iro kantamaitacha, jirokara ikantairi Tasorentsinkantsi, ikantzi: Apaata, ari iriñeetake ookaventerone ikempisantavetari, iro inkovanake inkempisantayetero iñaane kamaari, jamatavitantzira.

² Iriyotaavaitashitanyaaoro kamataviru kaari irooperotatsiri, eero ikemairo irovashire-neentakotyaro jantayetzirira, eempashire ikantaka. Inkempitakyaaro okantaranki ompirotakai itagaita eempavathatakaantzi eero akemairo katsiri.

³ Eero ishinetaakaantziro iravavaaayeyeta, intzitakaantero okaratzi jovayeetari. Tera arite iroka. Tema aakaite akaratzi akempisantayetairi Pava, ayotairo kyaaryoori, jovetsikayetakinero ovaritentsi. Ishinetaakaairo irirori ovayetaiyaaro irokapayeeni, ampaasoonkeyetairi.

⁴ Tema okaratzi jovetsikayetakeri Pava, kameetha onayetatzii. Tekatsi ompaitya apaavai-tanyaaorori, aña ontzimatye ampaasoonkeyetairi añaayetziiro okaratzi ipayetakairi.

⁵ Tema aririka amatakeri okantziri iñaane Pava añaañaatakoyetairo okaratzi ipayetairi, ari intasonkaventakeri.

Antavaitanaineri kameetha Jesucristo

⁶ Iroorika piyotaantake iroka, pimatanaatziro pantavaaitaineri kameetha Jesucristo. Pimonkaratanaatziro okaratzi pikempisantanairi, pimatanaatziro okaratzi jiyotaayee-takemiri.

⁷ Pivashaantayetairo kinkitharentsipayeeni kaari irooperotatsine, irootake ametapiintashivetakari antarokonaite okinkithayetziiro iroka. Aña ontzimatye piñaashintsishiretanaiya piñaantyaarori piñaapinkathatasorentsita.

⁸ Tema okameethatzimovetai eejatzi añaayetziiro añaashintsisyetya koñaaroini avathaki, aña iro kameethaperotataitatsi añaashintsishireyetanaiya añaantyaarori ankiteshireperoyetai. Tera iro antantayetarori iroka onkanta anintaavaiyetanyaaori iroñaaka eenirora añaayetzi, aña, eejatzi añaero apaata anintaavaitaiya aririka añaagai.

⁹ Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, ontzimatye maaroni ankempisantayetairo.

¹⁰ Irootakera añaantayetarori añaashintsitayeta, shintsiiini antavaiyetzi, tema oyaakoneen-tane oviri Pava tsika itzimi kañaanetsiri. Kantatsi irovavisaakoshiretairi maaroni atziri-ite, iriitakera irovavisaakoshireyetai inkarate kempisantairine.

¹¹ Irootake iroka piyotaantayetairi, ñaashintsi pinkantantero.

¹² Te nonkove inthainkimavaaitaitemi pevankaritzira. Aña ontzimatye poñaakantero tsika pikantanaa pikempisantai, ari onkanta inkempitakotantaityaamiri. Ontzimatye paa-maakoventyaaro okaratzi piñaavaiyetziri, eejatzi okaratzi pantayeteri. Etakotane pinkan-tante, kyaaryooshire pine, kiteshire pinkantanaiya.

¹³ Shintsitha piñaanatapiiintayetaineri atziriite Osankinajanorentsi, pinkinkithatapiin-tairo, piyotaantapiintairo, irojatzii piñaantakyaarori nareetyaami janta.

¹⁴ Pimpampithashiretero iñaaventakemi pairani jevariite, ari okanta itasonkaventanta-kamiri jotzimikapatziitoyetantamiro irako. Ñaa papaatzirokari itasonkaventaime Pava pimatantaarori iroka.

¹⁵ Ñaashintsi pinkantaventanaiaaero, onkanya iriñaantaityaamiri eekero piyaataakaanakitziuro pimatanaikero.

¹⁶ Paamaventayetaiaa eeroa tsika pikantayetanaa, pimpampithashiretakotyaaero kameetha onkarate piyotaantayetairi, onkarate pantayeteri eejatzi. Aririka pimatakeru pinkyaaryooyeventairo, aritake piñeero pavisakoshiretai, eejatzi inkempitayetaiaari ikaratzi piyotaapiintakeri.

5

Anteneriri pashinepayeeni

¹ Te arite pinkisathayeri antarikona, kameetha piñaanayeri. Iro aritatsi paakameethayeri pinkempitakaanteri iriirikami piri. Ari pinkempitairi evankariite, paakameethateri pinkempitakaanteri iriirikami pirentzi.

² Ontzimatyee paakameethayero antarokonayetsiri, pinkempitakaantero iroorikami piniro eeroa. Ari pinkempitairori evankaropayeeni, paakameethayero, eero poshiretaro pimaimanevaitero pinkempitakaantero iroorikami pitsiro.

³ Paakameethayero kamaimetzinkaro tsika otzimi maperotzirori okovityaatavaitzi.

⁴ Irooma aparoni kamaimetzinkaro, tzimayetsiri eentsite, osaripayeeni, iriitake amenerrone irampitakoyetero, ontzimatyee impiyataiaaero iramaakoventaiyaero okempitaakerira pairani iroori jantaritantakari irirori. Irootakera ikoviri Pava antayetairi.

⁵ Irooma aparoni kamaimetzinkaro matzirori osaikavaitzi apaniro, aventaiyaari iroori Pava, onkantaitayeeni aakoventyaaero oñaañaate onkovakoyetairi.

⁶ Irooma ontharomentashivaitanakyaaarika onintakaanekiini irokapayeeni, tera ña kameethaperoini, kempitavaitaka onkamakityeemi.

⁷ Pishintsithatero omayetantyaarori nokantakeri, ari onkanya eero otzimana iriñaaventakoyeeterori.

⁸ Tzimayetsi kaari amenerone isheninkayetairi. Iriira ovatsiperotakerori kaari amenairone ovaiyantakeriri. Ikempivaitana irovashaantakityeeromi ikempisantzi. Iri maperokitanakerori janaanakeri ikanta kaari kempisantatsine.

⁹ Jiroka kovachari irosankinatakoyeetantyaarori aparoni kamaimetzinkaro antavaitaineri Cristo: Ontzime onkarate 60 osarentsite, kinata ovapiintakeri otsipatari,

¹⁰ kameethashire okanta ikemakoyeetziro, aamaakoventa okantziri ovaiyane, oimaantzi opankoki, aakameethatapiintakeri kempisantzinkari, kaminthaane ovapiintziri ashinonkainkari, omatapiintakerori okaratzi kameethayetsiri.

¹¹ Irooma kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, eero josankinatakoyetziro. Eerora okantaperota antavaitaineri Cristo, tema eeniro onkove aye otsipatari.

¹² Aririkami omatakeru ontsipatya, arimi inkantakovaitakeru, tema te omonkarayero okaratzi okantavetakari anterimi.

¹³ Aritakemi omperatanakyaero eejatzi, onkenayete pankotsipayeeniki, onkinkithavaitakotantayete, aka akavaitashitane onkanya.

¹⁴ Irootake nokovantari aayetai otsipatari aparoni kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, ovaiyantayete, osaikeeta opankoki antavaite. Ari onkanya eero itzimanta impaitya kishimavaiterone.

¹⁵ Tema tzimayetsi matakakeri, antavaishitakero ikoviri Satanás.

¹⁶ Ikaratzi kempisantzinkari ñiirori isheninka okamaimetzinkarotzi, ontzimatyee irampitakoyetero. Ari onkanya eero iñaantaro ikaratzi ikempisantaiyini, iriñaashintsityaero irampitakotero. Intaani irampitakoyetero matzirori oñiuro okovityaavaitzi.

¹⁷ Ontzimatyee impinayeetairi jevatakaantsiri iñaapinkathayeeztiri. Iri impaperoyeete kinkithatakaantapiintatsiri, eejatzi ikaratzi iyotaantapiintatsiri.

¹⁸ Tema irootake kempitarori okantakotziri Osankinajanorentsi: Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intashaaneentavaite. Jiroka okantziri eejatzi:

Aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri.

¹⁹ Apanirorika ikanta atziri kantakotziriri aparoni jevari, eero pikempisantziri. Irooma inkaraterika apite, eerorika inkarate mava tsika itzimi ñaakotakerine jantakero kaariperori, ari okameethatzi inkempisantaiteri.

²⁰ Eekerorika irantaitayeeero kaariperori, payeri tsika ipiyotaita pinkisathateri, ari onkanya intharovantaityaari, eero jimatantayeetaro.

²¹ Noshintsithatzimi pantero iroka. Tema aririka pimatanairo, eero piñiuro pamaakitante jiyotzi Pava nokantzimiro. Jiyotzitaro eejatzi Jesucristo, jiyotzitaka eejatzi maninkariite ikaratzi jiyoshiitakeri.

²² Te arite pathavaiyaaro potzimikapatziitotantyaaro pako ijevatantaityaari. Tema aririka iriyotayeeteri jantakero kaariperori, kempivaitakara eerokami kantakaashitakyaarone. Aña ontzimatyepinkiteshiretai eeroka.

²³ Te arite intaani pirapiintero jiña, iro aritatsi pirero kapicheeni kachori, ari piñaakero peshitakote pimantsiyavaiveta.

²⁴ Tzimatsi atziri, tekeramintha iriyakoventaiteriita jantakero kaariperori, maaroni ikemakoyeetakeri. Tzimatsi pashine eejatzi kaari jiyotakoitzi jantzirorika kaariperori, intaani inkemakoyeeteri apaata.

²⁵ Ari okempitari eejatzi, tera iromanakotapiintero atziri irantayetero kameethari. Irooma aririka irantero kaariperori, ari inkovapiintavetya iromanakoty, iro kantamaitacha ari inkemakoyeetakeri.

6

¹ Ikaratzi jotzikayeeteri ontzimatyepiñaapinkathatairi itzimi omperatariri. Iro nokantantari, ari onkantya eero itzimanta impaitya ñaaventavaitaine, akantakaantzirikari Pava.

² Aparoni otzikataari ñiirori jomperatari kempisantatsiri, te arite inkantashirevaite: “Eero pikempitakaantana otzikataari, tema iyeki novanaimi.” Aña okovaperota irika otzikataari irantavaiperoteneri kyaaryooperoini, iretakotane iroveri, tema kempisantzinkari inatzi. Ontzimatyepiyotaantairo iroka, pishintsithatantairo.

Kiteshiretakaantsiri ipoña onimotaantsi

³ Aririka impoke nashityaarone inkinkithatakaante, kaari kempityaarone okaratzi iñaaneyetakari Avinkatharite Jesucristo, irinashitapaakyaaro eejatzi iriñaaventero ñaapinkathatasorensitantatsiri,

⁴ kantakaaperovaineri inatziira, tekatsira iriyote. Intaani ikovi irirori añaanatziimentavakaavaiyaaro ñaantsi. Iro ompoñaantyaari asamavakaavaiya, amaimanetavakaavaiya, ankaviyavakaavaiyetya, ankantakotavakaavaiyetya,

⁵ ankisaneentavakaatziyetya. Iroora ipamayetapiintakeri kaariperoshireri kaari iyotakotaaajaterone kyaaryoori ñaantsi. Ipampithashireta irantyaaro kireeki jamame-navaitaro iñaapinkathatasorensitanaira. Te arite paapatziyari eerokaite.

⁶ Aritake okantamaita, kimotara impinaventayeetairo apaata añaapinkathatasorensitsira. Iro kantacha onkantya añaantyaarori impinayeetai, ontzimatyepimoyetai añaari okaratzi tzimimoyetairi.

⁷ Tema pairani ovakera atzimapaake te amapaake tzimimotaine. Ari okantari eejatzi aririka ankamai, onkarate tzimimotaine eero okantzi aanairo.

⁸ Tema otzimapiintzirika oyaari, otzimapiintzirika ankithaatyari, aritapaake.

⁹ Iriima inkarate kovayeterone irashaarantya, okaimashiryiiri inkaariperoshirete. Ikempitakovaitakari shirikachari ivirentsiki, aririka irantayetanakero ikovakaashiyetari ovaariperotantatsiri, irootake peyakaashitantachari.

¹⁰ Aririka irineveetapiintya irashaarantayeetya, okempivaitakaro iro ompar-ithatanakyaami kaariperoyetatsiri. Tzimatsi matakero irineveetaro irashaarantya, jovashaantanakero ikempisantsi, okempivaitakaro iriimi kemaantsitakaavaitachanemi jovathaavaitaka apaniroini.

Pinkempitakaantero povayiriventatyeeromi pikempisantanai

¹¹ Irooma eeroka, jashitaami Pava, povashaantairo irokapayeeni, pinkempitakaantero pishiyapithatatyeeeromi. Aña iro pinkokovatapiintana pintampatzikashirete, kamintha pinkantante, pinkempisantairi Pava, etakotane pinatye, eero pisamaneentanta, tsinampa pinkantya.

¹² Eekero pinkempisantanatye, pinkempitakaanakero povayiriventanaatyeeromi kameethayetatsiri. Pinkempitakaanakero eejatzi piñaashintsiventatyeearomi irojatzi paantakyaarori kantaitaachane añaakagaimi. Iro ikovakaayeetakemi piñeero añaantarentsi, ari okanta ikemayetantaamiri atziirite, pikantsi: “Nokempisantai.”

¹³ Tzimatsi noshintsithatemiri. Tema Pava itzimi añaakaayetzirori okaratzi tzimayetatsiri, jiyotzi nokantzimiri. Jiyotzita eejatzi Avinkatharite Jesucristo, itzimi kantapiintakerori kyaaryootatsiri, irojatzi ikantapaakeriranki jagaitanakeri Poncio Pilato. Jiroka onkarate noshintsithatemiri:

¹⁴ Eero pipiyathataro ikantakaantaitziri, eero povashiñaavaitziro, itzimikari ñaaventakovaitashityaamine. Piyaatakaanairo eeroka irojatzi impiyantaiyaari Avinkatharite Jesucristo,

¹⁵ aririka irinintapaitetake Pava. Tema apaniro Pava intasorentsitai, apaniro ijevatakaantairo maaroni tzimayetsiri, apaniro impinkathariventairi ikaratzi pinkathariventavetachari, ari iñaapinkathatairi eejatzi iñaapinkathayeevetari iroñaaka.

¹⁶ Iriitake ashitorori kantaitaachari añaantarentsi, ari isaikatzi tsika oshipakiryaneperotzi, irootake kaari jareejanotantaitari. Tekatsi atziri matakakerone iriñeeri, eero imatayeetzirootsi eejatzi. Omapero iñaapinkathaitziri. Ari inkantaitaateerone impinkathariventantai. Ari onkanyaari.

¹⁷ Ontzimatyé piyotaayetairi ashaarantayetachari iroñaaka, eero ikantakaaperovaintanta. Eero javentaashivaitaro irashaakaro, tema eero okantaitatyaani onkisotzimoteri. Aña ontzimatyé iraventaayetaiyaari Pava, iriitake matzirori itharomentajanotakaananta.

¹⁸ Piyotaantairo irantayeetairo kameethari. Ikempitara aparoni ashaarantaneri otzimimoperotziitzirovaakaro, ari pinkempitanaiyaari eerokaite ontzimimoperotziitaimi pantane, iro pinkempitakaanairomi iroorikami povaakaro. Piyotaantairo irineshinonkayeetantya, ayimateri impashitantayetaiya.

¹⁹ Iroorika irimatanai iroka, okempivaitaka irovapithaantyaaromi irashaakaro inkashiyakaiyaari apaata. Ari inkantaitatyero iriñeero irisaikai kameetha.

Overaantapaakarori ikantziriri Pablo irika Timoteo

²⁰ Timoteo, pinkyaaryoovero piyotaantairo okaratzi jineshinonkayeetakemiri. Povashaantairo okaratzi iñaaventashiyeetaro kaariperori. Povashaantero iñaanatzimentavakaitaro ikempitakaanaveetari irooperori onatzi jiyotaneetari.

²¹ Tema tzimayetatsi matayetakerori, ikenashivaiyetanaka, kempivaitaka intzipinatatyeeimi. Onkamintha irineshinonkayeetemi. Ari onkanyaari.

Japiitairo Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakera Pablo osankinatzi miro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori noñaaventairo ishinetayetakairo, irañaakaayetai Cristo Jesús.

² Eeroka nosankinatzi Timoteo, itzimi nokempitakaanta netakotane notomi. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, onkamintha iretakotyaaami, piñeero pisaike kameetha.

Piñaaventairi Cristo

³ Ari nokantapiintatya tsireni eejatzi kitaite namanakoyetzimi, nopaasoonketziri Pava, itzimi nantavaitaineri, nomatakotairi ikempiyetaka nocharineete tampatzikashireri.

⁴ Aririka noshiretyaaro piraavaitakaranki, osheki nokovataike napiitairo noñeemi, onantyaari nonkimoshirete.

⁵ Osheki nopampithashiretakotami tsika okanta poshireperotantanakari. Tema iro etanakaro pisaro Loida, ipoñaana piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikempitanakari eeroka.

⁶ Irootake napiitantamiri nonkantemi: Papiitairo povakeratairo itasonkaventakemiri Pava notzimikapatzi totantakamiroranki nako, pinkempitakaantairo joisaitziri paampari intsivakimate.

⁷ Tema Pava te intharovashiretakaante. Intaani ishintsishiretakaantzi, jetakoshiretakaanta, jiñaakoshiretakaanta.

⁸ Irootake eero pipashiventakaantaro piñaaveri Avinkatharite, ari pinkempitainari naaka, eero pipashiventakaana jashitakoventaitanari Pava. Aña iriitake shintsishiretakaimine, pinkempitakotantyaanari naaka, nokemaantsitakoventaro Kameethari Ñaantsi.

⁹ Irijatzi ovavisaakoshireyetairi Pava, iri iyoshiitayetai atasorentsishiretantaari. Tera apaniro aaka matashityaarone, aña iri kovaintsi irantero. Ari ikantaitatyaani pairani Pava ikovapiintake irineshinonkayetai Cristo Jesús.

¹⁰ Irootake jimatakeri iroñaaka, ikoñaatakeranki Ovavisaakotantaneri, Cristo Jesús. Iriitake matakakeri joitsinampairo kaamanetaantsi, jookapaintairo Kameethari Ñaantsi, iro ayotantaari ari onkantaitatyeeni irañaakaayetai.

¹¹ Irootake ipairyantakanari naaka Otyaantajanori, iri otyaantakana nonkinkithatakaante, ipoña niyotayetairi eejatzi kaari nosheninkata.

¹² Irootake iroñaaka noñaashivaitantarori, iro kantacha temaita nopashiventa. Tema niyotzi naaka itzimi noshiretaari, niyoperotzita otzimimotziri ishintsinka onkantya eero jovashaantakaanaro ikovakaakenari nantaineri irojatzi apaata kitaiteriki impiyeerika.

¹³ Ari pinkempitanaiyaari eeroka, pimatakotenaro tsika okanta pikemakana nokinkithayetake, piyaatakairo poshiretya. Etakotane povante, tema iro irantapiintanairi jashiyetaari Cristo Jesús.

¹⁴ Tema inampishiretantakami Tasorentsinkantsi, iri kyaaryooshiretakaimine eero povashaantantaro kyaaryoori otzimi ikovakaakemiri piyotaantero.

¹⁵ Pikemayetake eeroka tsika okanta jookaventavaitanakana Asia-satzi. Jirikatake: Figelo ipoña Hermógenes.

¹⁶ Iro kantacha Onesíforo, osheki iposhenkapiintakana irirori, te impashiventakotanakena joosoveetakana. Iniroite nokovi ineshinonkatairi Pava ikaratzi saikapankotziriri.

¹⁷ Tema iri kovakovatapaakana jareetakara Roma-ki, irojatzi jiñaantapaakanari.

¹⁸ Iriira Avinkatharite neshinonkataiyarone apaata kitaiteriki impiyeerika. Tema piyotaiyakeni eejatzi eeroka, osheki jampitakotakana Onesíforo nosaikantakari Efeso-ki.

2

Pinkempitakaantya eerokami irovayirite Jesucristo

¹ Notomí, tema iri neshinonkataami Cristo Jesús, ontzimatyte pintontashiretai.

² Tema pikemakana tsika okanta niyotaantake atziiriteki. Ontzimatyte piyoshiitayete iroñaaka tsika inkarate kyaaryooshireri intzime matanairone iriyotaanairi eejatzi pashine.

³ Aamaventa pinkantya piñaashitakoventanaiyaari Jesucristo. Pinkempitakaantya eerokami irovayirite.

⁴ Tema aparoni ovayiritachari te iñeetziri irantanairo antavairentsi jantayeetapiintaitziri kitaiteriki. Aña ontzimatyte iretapaintyaaro ikantakeriri ijevarite.

⁵ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaaari aparoni ipinayeetziri janaakotantake ishiyeeyani. Tema iniroite iriñaashintsityaaro. Iro kantacha irimatantyaarori iranaakotante ontzimatyem irantero tsika okanta jametapiintaiyari. Irooma inkovakemi inthaiyavaiya inkene iranaakotantemi, eerora ipinayeetziri.

⁶ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaaari ikanta aparoni pankivairentzi. Tema iriitake etapiintaro jovayetaro okitho ivankire.

⁷ Ontzimatyem pimpampithashiretakotero nokantayetakemiri. Tema iriitake Avinkatharite kemathatakaaperotemirone maaroni.

⁸ Pimpampithashiretakoteroi Jesucristo itzimi icharinetakari David-ni. Tema añagai irirori ikamavetaka. Irootakera iroka Kameethari Ñaantsi otzimi noñaaventairi.

⁹ Irootake nokemaantsitakoventari iroñaaka, okanta noñaantarori joosovaitaitana jashitakoyeetana, ikempitakaantaitakena naakami ovantzinkari. Irooma iñaane Pava eerora imataitziro iroosoyeetakero.

¹⁰ Iro namaveyetantakarori maaroni iroka, okantakaantziro netakotari ikaratzi jiyoshiyetairi Cristo Jesús itzimi irovvisaakoshiretaiiri ñaantayetairone kantaitachari añaaantarensi, tema ovaneenka onkantya.

¹¹ Jiroka omapero ikantayeetziri:

Aririka ankamapoyetakari Cristo, ari ankempiyeyaaari irañaaakayetai.

¹² Aririka amavevaintake, ari ankaratairi ampinkathariventante.

Irooma aririka ankantayete: “Te noñeeri.” Ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.

¹³ Iro kantacha terika añaaavevetaro ankamaiventyaarimi, irooma irirori ikamaiventayetai. Tema ari jashi jovatziro irirori, te impashinetane.

Pinkempityaari antavairyaaantzi jaakameethaitziri

¹⁴ Piyotaantairo iroka. Pishintsithatantero ikovakaantaperotziri Pava: Eero iñaanatzimentavakaashitaitaro ñaantsiyetatsiri kaari irooperotatsine. Aña kantatsi onkantzimoneentakaiyaari inkarate kemerone.

¹⁵ Ontzimatyem piñaashintsitya povatampatzikatanairo ñaantsi kyaaryoori, inkene irakameethaventaimiro Pava. Pinkempitakotyaaari ikartaranki aparoni antavairyaaantzi kaari tzimatsine ompaitya impashiventakotyaaari.

¹⁶ Povashaantairo eeroka jifaaanetashiyetari kaariperori. Arira opoñaari ithainkatasorensitantayeetziri.

¹⁷ Okempitakotero okantaranki ovavathatanta ampathavaite. Irootake avishimotakeriri Himeneo ipoña Fileto.

¹⁸ Ikenakaashivaitanakaro irirori jiyotaantziro kyaaryoori, ikantake: “Tera kyaaryoori añaaayetai aririka ankamayetake, aña añaaayetizitaitakaro joshiyakaaventaitziro ‘añagaantsi.’” Tema okaratzi jiyotaantavetakari jovashaantakaakeri tsika ikaratzi joshireveyetanaa.

¹⁹ Iro kantacha, okempivaitakaro Pava irovatzikatyeemi irooperori itzinkami, ari irovet-sikakemi ipanko. Ipoña jontarekakotake apite osankinatachari kantatsiri: “Jiyoyetziri Avinkatharite ikaratzi jashiyetari.” Impoña: “Inkarate pairyaagairine Cristo, ontzimatyem irovashaantairo kaariperotatsiri.”

²⁰ Iro kantacha janta iniroiteki ipanko, kempivaitaka tzimayetatsimi ovaneenkatachari kovitzipayeeni, shipakiryaa okantayeta kaminthaa jovayetziro. Tzimayetatsi eejatzi kovitzi jovetsikayeetziro inchatto, eejatzi kipatsinaki, kaari ikaminthaaaperoitzi.

²¹ Aririka ankiteshireyetana, ari ankempiyetayaaaro kovitzi ikaminthairo ashitarori, ikovapiintzi irovantayetyaaro. Tasorensishire inkantakaanai Pava, aamaventa ankantya antayetaineri kameethayetatsiri.

²² Itaina povayetairo inevetashivaitari evankariite, pinkempitakaantero pishiyapithatateyeromi. Aña iro pinevetapiintanakya pinkameethashireyetai, oshiretane pinkantya, etakotane povante, kameetha pisaikakaantayete, pinkempiyayetaiyaari kiteshireri itzimi pairyaayetairiri Avinkatharite.

²³ Ontzimatyem povashaantayetairo piñaaneyetaro kaari apantyaarone, tema iro opoñaantari ikisavakaantayeetari.

²⁴ Irooma aakaite jomperatayetai Pava te arite amatero añaanaminthatavakaiya. Aña ontzimatyem aneshinonkashiretante, ayimaneenta ayotaantai, tsinampashire ankantya,

²⁵ shipetashire ankantya ankamaayaeteri kisaneentairi, aama ari impiyashiretakairi Pava, ari iriyotakotairo kyaaryoori.

²⁶ Ari onkantya inkempitakotantyaariri amathaataro ivirentsi, tema kamaari otzikatakari, ishintsiventziri irantayeteneri ikovakaashiyetari irirori.

3

Tsika inkantayeya isaikayetai apaata overaantapaakyaarone kitaite

¹ Ontzimatyé piyote, apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite iniroite ompomerentsitzi-moyetai.

² Jiroka inkantayetya atziriite: Apaniro inkaminthaatziitavaiya, impiyotashivaiyaari iireekite, inkantakaaperovaiya, eero ifñaapinkathatantzi, inkaviyantavaite, piyatha inkanteri ashitariri, eero jiyotziro impaasonketante, thainkatasorentsitaneri irinayete,

³ eero jetakoneta, eero ikovanetzi impeyakotante, thiyakotane inkantya, eero jomaantakaaro inevetashitari, ovatsinaantaneri irine, osheki inkisaneentero kameethayetsiri,

⁴ pithokashitaneri irinayete, eero jiñaakoneta, asagaaventavaitane irine, iro irineveperotyá ikovashiyetari anaanakero ikovakaavetariri Pava,

⁵ ari inkempivaitakyaarimi ñaapinkathatasorentsitaneri, aña ithainki otzimimotziri Pava ishintsinka. Eerora pikempiyayetari eeroka.

⁶ Ari jimatakeró irikaite isaikavankotantzi, jamataviyetakero tsinaneete jentashireri, ipampithashiretakaayetaro iniroite okaariperoshiretake, ontzimatyé aventaiyaari irikaite, irojatzí ompoñaantyaaari ayimavaitanakero onevshirevaitari iroori.

⁷ Irootake onkokovatapiintantyaariri iyoperotero, iro kantamaitacha te iyoperotakomaitaro okaratzi irooperotatsiri.

⁸ Iro jimatakeri pairani Janes itsipatakari Jambres, te onimoteri jantakeri Moisés, ari ikempitaari irika atziriite amatavitantaneri, te onimoshiretziri okaratzi irooperotatsiri. Kaariperoshireri jinayetzi, jamenaashivaitaka okaratzi ikempisantayevetari.*

⁹ Eeromaita jimatziro, ari iriyoyeetari amenaashivaita okaratzi jantziri, ari inkempitakatokyaari ovakera añaaventakeri.

¹⁰ Irooma eeroka, pinkempityaana naaka, okaratzi niyotaantziri, tsika nokenakairo, opaita nokoviri, opaita noshiretari, namatsinkaventanta, etakotane novantzi, kinataneri nonake,

¹¹ ovatsinaari nonake, ikemaantsitakaavaitaitakena, okempitayá okaratzi avishimotakenari Antioquia-ki, Iconio-ki, ipoña Listra-ki. Tema osheki ikemaantsitakaaveetakana, iro kantacha Avinkatharite itsiparyaakoventapiintakena.

¹² Ari onkantaari, irovatsinaayeetari maaroni jashiyetaari Cristo Jesús kovanaatsiri iriñaapinkathatasorentsitanete.

¹³ Iriima kaariperori atziriite amatavitantaneri eekero irimaperotatyeyea, irashiminthatyaaro iramatavitantapiinte, irimayeetzityaari irirori iramatavitaiteri.

¹⁴ Iro kantacha eeroka, kiso povero okaratzi piyotakeri, tsika otzimi paventaanaari. Tema piyotzi ipaita iyotaakemirori.

¹⁵ Tema petanakaro eeniro peentsitanake piyotakotairo Tasorentsitsiri Osankinar-entsi. Ari opoñaari piyotai aritake pavisakoshiretai aririka paventagaiyaari Cristo Jesús.

¹⁶ Tema maaroni Osankinajanorensi, iriira Pava tasonkashiryaantakerori josankinayeetantakarori. Iro jiyotaayeetantari, iro ishintsithayeetantari inkaminaantaite, iro jovatampatzikayeetantari, iro jiñaantayeetantari inkene inkameethashireyeete.

¹⁷ Ari iriñeerori ikaratzi jashitaari Pava iriyoperoshiretairo irantayetairo maaroni kameethari.

4

Piñaaventairo ñaantsi

¹ Jiroka okaratzi noshintsithatemiri pantero. Jiyotzi Pava nokantzimiri, jiyotzitaro eejatzí Avinkatharite Jesucristo, intzime iyakoventairine maaroni añaayetsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzí. Tema irootzimatake inkoñaatai ipinkatharitapai.

² Pinkeme nonkantemi: Okovatya povetsikya inkene piñaaventairo ifñaane, tera intaani piñaaventairo aririka onkameethatzimotemi, aña ontzimatyé pimatero eejatzí aririka pinkovenkatakote. Aririka piyotaante, ontzimatyé povatampatzikatante, shintsitha pinkaminaante, piñaashintsithatante, iro kantacha ñaa pitharokyaaventapiintzirokari aririka pimayetanairo iroka.

³ Tema apaata, eero ikovaitai inkempisantaiteero tampatzikari okaratzi piyotaantayetziri iroñaaka, aña impiyotapaakya pashine intzime iyotayerine, ari iramenaashivaiyaari inkantayete: “Ari, kameethatake irantayeetero inevetashiyeetari.”

⁴ Iroora ompoñaantyaaari impiyashiyeetero inkempisantaero ikinkithatashiyeetari, irovashaantanakero ikempisantziro irooperotatsiri.

* 3:8 Ikinkishiretakoitziri Janes ipoña Jambres sheripiyari inaiyini, Egipto-satzi jinatzí. Tema pairani Moisés itsiparyaakoventantaariri Israel-mirinkaite, irika sheripiyariite ikempitakotari Moisés, jiraantsitakero jiña, ikoñaatakaayetake eejatzí osheki mashero.

⁵ Irooma eeroka, ñaakotane pinkantya, pamaveyetanairo avishimotemine poivaraayeti-ziro Kameethari Ñaantsi, ontzimatyeeera pimonkarayero maaroni onkarate pantanaineri Avinkatharite.

⁶ Tema naaka, kempitaka irootaintsi nompeyakotya, ari nonkempitakotyaaro isakoitapi-intziro imireetari aririka impomeeteneri Pava, aritakera sakotzimataka imireetari.

⁷ Kyaaryooshire nokantapiintaka, okempivaitakaro nomatakerono iniroite nomankiyapi-intakya. Okempivaitakaro eejatzi aritake nomatakerono noyishitanti nareetya janta tsika overaa noshiye.

⁸ Irootakera okempitantakarori iri Avinkatharite ovayetakerone amathairentsi impay-eetairi inkarate tampsatikashireri. Tema Tampsatikashirera jini irirori Avinkatharite, iri iyotantapaatsine omaperorika ikameethashireetzi, aripaitea impainaro nashi naaka. Tera apaniro naaka, ari inkempitaayetairi eejatzi inkarate kaari samaneentachane joy-aakoneentari impiye.

Apaniro ikantaitziri Timoteo

⁹ Nokovaperotataike pinkokovatero tsika pinkantya pimpokantakyaari nosaikira naaka.

¹⁰ Tema jookaventanakena Demas, ña okaimashireetairi irirori osavisato. Jatake janta Tesalónica-ki. Iriima Crescente ikenakero Galicia-ki. Ari ikempitakari Tito ikenake Dalmacia-ki.

¹¹ Intaani Lucas iri apaniro saikanaintsi itsipatana jaka. Irootake nokovantari pimpoke eeroka pintsipatakyaari Marcos, aritake irimatakerono irirori irampitakatotena.

¹² Tema notyaantakeri Tiquico janta Efeso-ki.

¹³ Aririka pimpokanake eeroka, pamainaro noveviryaakoro nookanakeriranki Troas-ki osaiki ipankoki Carpo. Nokovi pamainaro eejatzi maaroni nosankinayetane saikatsiri janta.

¹⁴ Irikaneriki Alejandro, ashiropakori itzimi oñaashirenkapiintakenari, irovasankitagaa-tyeerira Avinkatharite.

¹⁵ Irijatzira paamaventyaari eeroka, tema te onimoteri okaratzi noñaaventayeteri osh-ehi ikishimentakenaro.

¹⁶ Tema ovakera jaayeetakenaranki naaka isaiki pinkatharentsi nonkamantakotero okaratzi ikantakoyeetakenari, tekatsira aparani tsipatanakyaanane, ithonka ishiyapi-thatanakana. Iro kantacha, te nonevetaro naaka irovasankitaamentaateri iroka.

¹⁷ Ña itsipashiretakana Novinkatharite, iriitake ñaaperoshiretakaakenari. Iro no-matantakarori nokinkithatakairi maaroni, ari okanta ikemathatantakanari eejatzi kaari asheninkata. Irootakera kaari japishoonkayeetantana kashekarimoroki iroyaana.

¹⁸ Iriitake Avinkatharite kempoyaaventakenari kaari jovashinonkaitantana, eekero iriyaatakaatyero irojatzii nareetantaiyaari ipinkathariventantzi Inkitesatzi. Arira irashi irovaitatyero irirori ñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

Ovekaraantapaakarori itasonkaventantaitzi ipoña ovethataantsi

¹⁹ Nokovi povethatyaanari Prisca ipoña Aquila, ari pinkempitaakeri Onesíforo, eejatzi ikaratzi saikavankoyetziriri.

²⁰ Iriima Erasto, ari isaikapaake irirori Corinto-ki. Ipoña Trófimo, naaka ookanakeriri Mileto-ki, imantsiyavaitapaakitzi.

²¹ Ontzimatyepin harokyaate pareetantyaari nosaiki naaka tekera okyaarontsi-tanaikari. Maaroni akantayetairi jaka “iyekiite,” jovethataiyami. Jirika ikaratzi ovethatamiri: Eubulo, Pudente, Lino, ipoña Claudia.

²² Nokovake irinampishiretantyaami Avinkatharite Jesucristo, ineshinonka irovayetaimi. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Tito

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo itzimi otyaantzimiro iroka, iromperatane Pava nonatzi. Naaka Irotyaantajanore Jesucristo onkantya iroshiretantaiyaari ikaratzi jiyoshiiyetairi Pava, inkene iriyotairo irooperotatsiri iriñaapinkathatasorentsitaero.

² Ari iriyoyetairi iriroriite inkantaitaateero iriñaayetai. Irootake ikashiyakaantakeri pairani Pava tekeramintha irovetsikero kipatsi. Tera iramatavitantane Pava.

³ Okanta jinintapaitetakera, joñaakantaka Pava Ovavisaakotaneri. Iriitakera kantakaantakerori iñaaventayeetairo iñaane. Jimatakana naaka eejatzi, jotyaantakana nonkinkithatakaante.

⁴ Eerokara Tito notyaantzini nosankinare. Nokempitakaantakami kyaaryoomi notom-intaami, atsipatavakaara ashiretaa. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, Ovavisaakotaneri, onkamintha iretakotyami, piñero pisaike kameetha.

Irantayeteri antarikonaite ipoña jevariite

⁵ Iroora nookantanakamiri Creta-ki pintampatzikayetante, pinkoye antarikonaite jeva-terine oshiretachari, iro nokovakaakemiri.

⁶ Inkarate jevayetatsineri ontzimatyete inkameethashirete, eero itzimi impaitya ñaaventakovaitashityaarine, kinatane irovero iina, oshiretane inkantya irovaiyaneete itzimikari kantakovaiterine piyathari jini, ñaathavaitaneri jinatzi.

⁷ Tema iri Pava jantavaitziniri aparoni jevatziniri oshiretaneriite, ontzimatyete iraa-maventya itzimikari kantakoterine kantakaaperori ini, kishinkari ini, shinkiryantzi ini, antantzinkari, oshekiyyiri iireekite jaapithatantziri.

⁸ Aña ontzimatyete iroimaantanete ipankoki, irantapiintayetero kameethari, kameetha impampithashiryeyya, tampatzikashire inkantya, tasorentsishireri, iriñaakotanetya,

⁹ kyaaryooshire inkantya iroshiretyaaro ñaantsi otzimi jiyotaayeetakeriri, inkene ir-imatanairo irirori iriyotaantero kyaaryooperori, inkene eejatzi imonkatziyaari kaari iyotaanterone tampatzikari.

¹⁰ Tema osheki kovatsiri iñaanatziimentantashivaityaaro, iñaavaitashivaita, jamatavitantzi. Iri antayetakerori iroka, paitashivaitachari “Totameshitaneri.”

¹¹ Ontzimatyete poshekairi eeroka jiyotaantayetzi, tema osheki ikompitakaaka atziriite ikaratzi isaikavankotaiyini. Jiyotaantashitaro irikaite kaari irooperotatsiri, intaani ikovashitaiyakani iraanatyaaro kireeki.

¹² Tema tzimatsiranki aparoni Creta-satzi kamantantaneritaintsiri, ikantakeranki: “Maaroni Creta-satzi, thairi nonayetzi, kaariperori, perantziite niyavarentzi.”

¹³ Omapero iroka ikantakeri. Irootake pinkisathatantyaariri eeroka shintsini, inkene inkempisantaiteo tampatzikari,

¹⁴ ari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantapiintziro ikinkithatashiyetari judio-payeeni, tema ishintsithatantake irikaite irovashaantaiteo kyaaryoori.

¹⁵ Irootake akantapiintziri: Aparoni kiteshiretaintsiri, tekatsira impaitya ovaariper-oshireterine onkantavetakya eerorika ipinkavaizti. Iriima aparoni thainkashireri, itzimi kaariperoshiretatsiri, tekatsira impaitya kiteshiretakairine onkantavetakya impinkavaivetya. Tema aritake ovaariperoshirevaitaka.

¹⁶ Jiñaajaantzi jiyotakotairi Pava. Iro kantacha, okaratzi jantayetziri, iro oñaakantziri te iriyotakotairi, aña Pava osheki ipinkimatataikeri irika. Tema ipiyathatapiintakari eejatzi irika, tekachaajaini aparoni kameethari iranteneri.

2

Jiyotaantayeetziro Kameethari Ñaantsi

¹ Irooma eeroka, okovatyaya piyotaantairo okaratzi tampatzikatatsiri, jiroka okantakota:

² Kempoyavaitane inkantaiya antarikonaite, iriñaapinkathatakaantya, impampithashire-takotero kameethaini irantayeteri, irothotyero inkempisantai, iretakotantai, inkisashiv-ainetaiya.

³ Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane antarokonaite, oñaapinkathatasorentsintai, eero oñaaventakotantashivaita, eero oshinkitapiintayeta. Aña ontzimatyete iyotaantayetairo okaratzi kameethayetsiri,

⁴ inkene ominthashiretakaayetyaaro evankaroite aakameethayeteri oime, eejatzi onkempitairi ovaiyaneete,

⁵ ompampithashiretakotyaaero kameethaini antayeteri, kiteshire onkantya, antavairyanto, ñaapinkatha overi oimeete. Aririka omayetanairo iroka, eerora ithainkavaitaitziro iñaane Pava.

⁶ Ari inkempiyetanaiyaari eejatzi evankariite, ontzimatyepimpampithashiretakoyetaiyaaero kameethaini irantayeteri.

⁷ Irooma eeroka, hinpampithashiretya piyotaantairo tampatzikari, iro piñaantyaarori iriñaapinkathaventaitemiro pantayetakeri, ari irimatakoyetanaimiro.

⁸ Ari onkantya eerotozimanta kishimatzimentemirone pikantayetziri, aña pashiventa inkantya ikaratzi pampithashireveyetachari inkantakoyetashityaami.

⁹ Ontzimatyepishintsithayetairi omperataari eeropiyyathavaitari omperatariri, aña inkokovate irakameethaperotairi, eerofiñaanaminthatziri aririka iromperatyaaeri,

¹⁰ eerokishineentzi kapicheeni, aña ontzimatyepiñaakantero kameethatatsi irameentaityaari. Irootakera iriñeetantyaarori ovana okameethaperotataitzi jiyotaantaitziro iñaane Ovavisaakotairi Pava.

¹¹ Tema Pava joñaakayetairo osheki ikaminthaayetai, iriitake materone iravisakoshireyetaimi maaroni atziriite.

¹² Iriitake iyotakaayetairo ovashaantantaarori athainkatasorentsitantzi, eejatzi okaratzi anevetashiyetairi. Aña kempoyavaitane ankantya iroñaaka, tampatzikashire anaatyepiñaapinkathatasorentsitantzi,

¹³ amenavooki ovairi oyaakoneentane. Tema irootaatsi inkoñaatai Jesucristo, iriitake amairone irovaneenkaro Ovavisaakotairi, Pava.

¹⁴ Iriitakera Jesucristo shinetashinchari apaniro irovamaiteri. Tema ikovatzi impinaventaairo okaratzi akaariperoshireyetake. Iro ikovairi inkiteshiretakaayetai, onantyaari irashiyetai irirori, ayimaneenta ankantya antayetairo kameethari.

¹⁵ Irooyetakera iroka, piyotaantayetairi. Pishintsithatantero. Iro pinkisathatantyaari. Eerokatake jovaitake pimontakaratakantero iroka, ontzimatyepirantayeetero onkarate pinkantanteri.

3

Ineshinonka ovameethashiretai

¹ Ontzimatyepimpampithashiretakaapiinteri janta kempisantzinkariite iriñaapinkathayetairi pinkathariventantsiri pinampiki, eejatzi inkempitaiteiri jevariite. Eero ipiyathanetanta. Ayimaneenta inkantayetya irantayetanairo kameethari.

² Eero ikishimatanairi pashine, eerofiñaanaminthatantashivaita. Aña etakotantaneri inkantya, tsinampashire irine eejatzi.

³ Pairani tzimatsi akantayeveta aakaite, amasantzishirevaitzi, apiyathavaiyeta, tzipinashire anayetake, antayetziro anevetapiintashitari, eejatzi okaratzi anintakaashiyetairi, ovaariperotapiintakeri pashine asheninka, anevetakoyetantaro opaiyetairika, amanintashiretantzi, akisaneentavakaayeta.

⁴ Iro kantacha omatakaranki jineshinonkayetai Ovavisaakotairi Pava, jetakoyetaari maaroni atziriite,

⁵ arira jovavisaakoshireyetairi. Iro kantacha tzimatsira opaita jantantakarori, tera aaka-jaantake antashityaarone apaniro akameethashireyetai. Aña jineshinonkashimatsitakai irirori. Ikempitakaantakero iri kivayetainemi, kempivaitaka ovakerami intzimakaayetai Tasorentsinkantsi.

⁶ Tema okaratzi jantzimoyetairi Ovavisaakotairi Jesucristo, iriitakera Pava kantakaraori, jotyaaantakairi Tasorentsinkantsi intspashiretziyetai okempivaitakaro irisakoperotziitakairimi.

⁷ Iro jantantakaro iroka inkene añaayetero ikashiyakaayetakairi, ari añaamampyaarori iroñaaka aritake ankantaitaayeeni añaayetai. Aritake okanta, irootake ikempitakaantairi iroñaaka kameethashire anatzi, tema neshinonkatantaneri jinatzi irirori.

⁸ Omaperora onatzi iroka okaratzi nokantakemiri. Irootake nokovantari piyotaayetairi ikaratzi aventaanaariri Pava piyotakotanairoa eeroka okovaperotatyeta iroka, inkene irantapiintayetanairo kameethayetsiri. Omapero okameethatake iroka, osheki iranintaayetyaaro.

⁹ Irooma aririka iriñaanatzimentavakaashiityaaro tsika ikantakota itzimantayetakari pairani etakaantarori, eeropimatziro eeroka posasatekavaiyeta, tekatsi ompaitya, amenaantsi onatzi. Ari pinkempityaari eejatzi aririka iriñaanatzimentavakaityaaro tsika okantakota Ikantakaantaitane.

¹⁰ Intzimerika ovashiñeerone iriyotaantero kyaaryoori ñaantsi okaratzi niyotaantakeri pairani, iro ompoñaantyaari jovashaantakairi oshirevetanainchari, pinkaminaathateri.

Eekerorika iriyaatakaatyero, papiiteri pinkaminayeri. Eekerorika iriyaatakaatyero ero pishinetaineri iriyotaantai.

¹¹ Tema jiyotaitakeri irika ipiyaatya, ikaariperoshirevaitaazi. Apaniro jiyakoven-tavaita.

Apaniro ikantaitziri Tito

¹² Notyaantatyemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri irirori, aamaaka iri notyaan-temi Tiquico. Aririka irareetakya pisaiki eeroka, nokovira pimpoke eeroka pomon-thaiyaana Nicópolis-ki. Ari nokoviri naaka nonkyaarontsitakoteri janta.

¹³ Iriima Zenas iyotakoperotzirori ikantakaantaitziri, ipoña Apolos, aririka impoki-matanake iriroriite, pimpavakeri paavyiiri eeroka, inkashiyakaiyaari impokanakerika.

¹⁴ Tema maaroni aakaite, ero asaikashivaitanta, ontzimatye aakameethayetairi kovityaaneentavaiyetatsiri.

Overaantarori ovethaantsi ipoña tasonkaventaantsi

¹⁵ Maaroni jovethatami tsipayetakanari jaka. Nokovi eejatzi naaka povethatyaanari oshiretayetachari janta ikaratzi etakotanari. ¡Onkamintha ineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Filemón

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatziro iroka. Tema jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo jaka. Iiriira notsipataka iyeki Timoteo nosankinatziro iroka. Eerokatake notyaantziniri, Filemón, netakotane novimi, eeroka ampitakatapiintanari.

² Iro nosankinatziro Apia otzimi nokempitakaantaari “chooki,” ipoña nosankinatziro eejatzi Arquipo itzimi tsipayetakairi añaashiintsiyeta. Irijatzi nosankinatziro kempisanzinkariite ikaratzi apatotapiintachari pipankoki.

³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, eejatzi Avinkatharite Jesucristo, kameetha irisaikakayetaimi.

Iretakonka ipoña iroshirenka Filemón

⁴ Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava.

⁵ Tema nokemakotakemi etakotane povantzi, kinatane poviri Avinkatharite Jesús, ari pikempitairi eejatzi ikaratzi jashiyetaari irirori.

⁶ Iro namanakotantami inkene eerokaite pikaratzi paapatziyavakayetaanaa poshiyetaa, pinkemathaperotanairo kameetha okaratzi jantakaashiretairi Cristo Jesús pikempisantairi.

⁷ Iyeki, etako povapiintanari eeroka oshiyetanaachari, irootake iñaantakarori iriroriite itharomentashireperoyeta. Irojatzira oimoshirenkaanari eejatzi naaka, tharomenta nokanta.

Pablo ikantakoztzi Onésimo

⁸ Niyotzi iroñaaka, naaka ipairyavetaka Cristo nomonkaratakaimiromi onkarate pantairi.

⁹ Iro kantacha, intaani nonkovakotashiyetaimi kapicheeni, tema niyotake tsika pikanta petakotanta. Pablo nonatzi naaka, antarikonatakana, jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo.

¹⁰ Jirika Onésimo nonkovake paakameethataajatairi. Iriitake nokempitakaantakeri naaka iriimi notomi, tema naakatake oshiretakaakari Cristo jashitakoitana.*

¹¹ Tema tekatsi apantavetyaarine irika, irooma iroñaaka ari irapantzimotaiyaami eeroka, ari inkempitziimotayanari naaka eejatzi.

¹² Tema eejatzira notyaantaimiri Onésimo, itzimi netakoneentari.

¹³ Osheki nokovavetaka intsipatyaanami naaka. Ari onkantakemi irimpoyaatyaami eeroka irampitakoyetena jaka jashitakoyetakena okantakaantziro nokinkithatakotziro Kameethari Nãantsi.

¹⁴ Aña iro aritatsi, tekeraatara nonkeme pinkantena eeroka opaita pikoviri, te nonkove naaka noshintsiventemi pantero iroka, iro nokovake eerokatajaantake kantatsine opaita pikoviri panteri.

¹⁵ Aamashiyeta irootajaantake omatantakari ishinetaiziri irika Onésimo ishiyapithatan-takamiri pairani, ari onkantya inkempisantantyaariri Cristo irojatziri impiyantaiyaari intsipatapiintantaiyaamiri iroñaaka.

¹⁶ Iro kantacha iroñaaka, tera intaani pinkempitakaantairi pomperatane pikempivetarira pairani, aña pinkempitakaantairi iriimi pirentzi petakoperotane. Ari nokempitakaantakariri eejatzi naaka. Aña eerokara maperotataiterone petakoperonetyaari pomperatarira koñaaroini, irijatzi jomperatanaetairi eejatzi Avinkatharite.

¹⁷ Tema pikempitakaantana eeroka, naaka pitsipatane, ari pinkempitairiri eejatzi irirori paakameethateri, pinkempitakaantari naakami paakameethatzi.

¹⁸ Tzimatsirika opaita kaari irinimotakaimi, tzimatsirika opaita jireevetzimiri, pinkempitakaantero naakami ireeveteminemi.

¹⁹ Naaka, Pablo itzimi osankinatjaantzirori iroñaaka iroka. Omaperotaty, aritake nompinatziro jireevetzimiri. Añaajaantake eerokatake ireeveperotana naaka novavisaakoshiretakaantaimira

²⁰ Ari okanta iyeki. Nokovataike iroñaaka inkantakaanaiyaami Avinkatharite paakameethatairi Onésimo, tema irootake otsinkaneentashiretenari.†

* **1:10** Iroka vairontsi Onésimo iñaaneke iriroriite okempivaitaro akantziri aaka: Apantari. † **1:20** Kantakotachari jaka “paakameethatairi Onésimo,” ikantatzi: Nokovataike papantzimotaiyaana eeroka. Tema iñaaneke iriroriite ivairo onatzi Onésimo iroka: Apantaari.

²¹ Iro nosankinatantamirori iroka niyotzira aritake pimatakenaro, tema aritake pimatakerero ari panaakaanakero okaratzi nokovakotakemiri.

²² Nokovataike eejatzi, paamaventyaana niyaatashitemi pisaiki eeroka, ari nomayimotapaakemiri. Iroorika pinkampitantakeri pamanakotena, ari ishinetakero Pava omatya.

Ovekaraantakaro jovethatantaitzi ipoña itasonkaventantaitzi

²³ Ari jovethatami Epafra, itzimi notsipatakari jaka jashitakoventaitanari Cristo Jesús.

²⁴ Ari jovethatamiri eejatzi Marcos, Aristarco, Demas ipoña Lucas, iriitake notsipatapiintakari jaka.

²⁵ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantyaari.

Josankinayeetziniri Hebreo-Payeeni

Pava jotyaaantakeri Itomi iñaaventairi

¹ Pairani, inkoverika Pava iriyotakayeri acharineete ompaityaarika, iri kamantantaneri amerone fñaantsi. Osheki japiipiitakeri Pava, tzimatsi jimatakaayetakeriri kamantantanneriite.

² Iro kantacha ovakera iroñaaka, jotyaaantakeri Itomi irirori iñaaventairi. Tema iriitake Itomi jovetsikakaake pairani iroka kipatsi, iriitake jashitakaayeta okaratzi jovetsikayetakeri.

³ Iri Itomi ikempitakaantakeri iriimi irovaneenkatane, shipakiryaa ikanta. Ari ikempivaitari irirori tsika ikanta Ashitariri. Tema shintsinkantsi onatzi iñaanetakari, iro kaari onashiyetanta okaratzi jovetsikayetakeri jaka kipatsiki. Aritakeranki jimonkaraapaintziro omatantyaari inkiteshiretakaantai, jiyataai inkiteki, saikapai irakojanoriki Ashitariri itsipatapaari ipinkathariventantzi.

⁴ Ari opoñaanakari janaakoyetziri imaninkarite Pava, iniroite jiriiperotakaitairi irirori.

Iri Itomi anaakoyetairiri maninkariite

⁵ Tema Pava kantavairi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.

Ikantavairi eejatzi:

Naakatake pirintaa.

Eerokatake notomintaa.

Tema Pava tekatsira aparoni maninkari inkanteri kempityaarone iroka.

⁶ Apaata aririka irapiitairo irotyaantairi jaka kipatsiki iponkitzitanakari itomiitari, inkantayeete:

Intharomentaiyaari maaroni imaninkarite Pava.

⁷ Tzimatsi eejatzi iñaaventakoitziri jaka maninkariite, jiroka ikantaitzi:

Iriitake matakairi imaninkarite inkempitakotyaaro tampyeenka.

Iriitake matakairi irotyaantaneete inkempitakotyaarimi paampari.

⁸ Irooma aririka iriñaaventakoteri Itomi irirori, jiroka ikantzi:

Pava, eeroka kantaitaachane pimpinkathariventantai.

Ari pinkempitakotaiyaari pinkathariite otzimimotziri irinchakiire inantari ipinkathariventantzi. Iro kantacha aña eeroka matairone pintampatzikashiretai aririka pimpinkathariventantai.

⁹ Eeroka kovirori kameethari, irooma kaariperori ovana ovatsimaimi.

Irootake isaipatziitotantaamiri Pava, pimpinkatharitantaiyaari. Iriitake pivavane matakemirori.

Isaitantaamiro yeenkantsi ari pikimoshiretairi tema panaakoyetairi pikaratapiintavetari.

¹⁰ Jiroka pashine iñaaventakoyeetziri Itomi, ikantaitake:

Pinkathari, ovakera etantanakari pairani eerokatake ovetsikakero kipatsi.

Eerokatake ovetsikajaantakero inkite.

¹¹ Iroka okaratzi povetsikakeri, aritake aperotaiya apaata, irooma eeroka ari pinkantaitaateeni.

Ari onkempitakoyetaiyaaro okaratzi povetsikane aparoni paisatomairi kithaarentsi.

¹² Tema aririka ompaisatomaitake piithaare, pankoviimaitziro, pamenai pashine ovakerari pinkithaataiyaari.

Arira pinkempitagairori apaata eeroka povetsikane kipatsi ipoña inkite.

Irooma eeroka ari pinkantaitateeni eero pipashinevaitai.

Eero paperotaatsi.

¹³ Iñaaventakoyetakeri eejatzi, ikantaitzi:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, irojatzii apaata novasankitaantakyaariri kisaneeentayetakemiri, aripaite paatzikantaiyaari piitzi.

Tema tekatsi maninkari inkempitakaanteri Pava inkanteri iroka.

¹⁴ Tema maaroni maninkariite, intaani jotyaaantayeetziri irirori irampitakoyetairi atziriite intzime avisakoshireyetaatsine.

¹ Ontzimatye ankempisantero okaratzí jiyotaayetakairi, onkantya eero ovashaantantaro.

² Te aritzí anashitakaayetaiyaaro otzimi jotyaantantaitakariri pairani maninkariite inkamantantero. Tema maaroni kaari ovayempitayearone inkempisantairo, jovasanki-taayeetakeri ipiyathatakaro.

³ Aakara irimaperoyeete irovasankitagaité, eerorika ovayempitayetaaro ifñaaventakoyeetziro iniroite avisaakoshiretaantsi, otzimi jetapaintari Avinkatharite Jesús ifñaaventapaintziro. Tema irootake ikamantayetairi aakaite ikaratzí kemayetajaantakerori.

⁴ Iriitajaantake Pava iyotakaayetakairori omaperotatya okaratzí ikamantayeetakairi, tema jimatakaantakero itasonkaventantayeetzi, joñaakakaantakero kaari ifñeetapiintzi, Tasorentsinkantsi antakaantakero iroka, ari omatajaantakari ikoviri Pava.

Itzimi matakakerori jovavisaakoshiretantzi

⁵ Tera iri maninkariite irimatakayeri Pava impinkathariventairo tsika asaikayetai apaata, otzimi noñaaventakemiri.

⁶ Añaajaantake atziriite irinatye intzime matairone. Tema ikantaitakeranki:

¿Iriiperoma atziriite pipampithashiretakotantariri?

¿Opaitama pikovantari pineshinonkayetairi?

⁷ Aña kapichera jiñiuro ifñoaaka atziriite te iranaakotante, iri maninkariite anaakoneentakeri.

Iro kantacha, irootaatsi pamathaitairi inkene ifñaapinkatharentsitai, otzimimotairi irovaneenkaro.

Iri anaakoyetairone maaroni povetsikane.

⁸ Pinkempitakagaiyaari ikantaranki aatzikiriri iisaneentane, iromperayetaiyaari maaroni.

Arira inkantakayetaiyaari Pava atziriite, tema tekatsi aparoni kaari anaakotantaatsine. Iro kantacha, tekera iriñaayetero ifñoaaka atziriite iroka.

⁹ Iro kantacha, tzimatsi aparoni atziri jotyaantaitakeri, irijatzi ñaapaintziro kapicheeni te iranaakotante, aña iri anaakotakeriri maninkariite. Iriitakera noñaaventzi Jesús. Tema iriitake ñakero ikemaantsitaka irojatzí ikamantakari, ipoña jamathaitaitakeri ari okanta jiñaapinkathayeetantaariri, otzimimotairi irovaneenkaro. Irootakera ikamimentantakairi maaroni, tema iniroite ineshinonkayetai Pava.

¹⁰ Ovana otampatzikatataike tsika ikenakaakero Pava ishinetakari Jesús inkemaantsivaitya, ari jothotyaaakaakeriri onkarate iranteri. Tema Irika, itzimi ashiyetariri maaroni, itzimi kantakaantziri itzimayetantari maaroni, irijatziitajaantake kemaantsitakoventaari inkene irovavisaakoshireyetairi, ari onkantya intsipatantaiyaariri maaroni itomiitari janta irovaneenkaroki.

¹¹ Jiroka okantakotajaanta, ikempitakaantai Jesús irirentzi, tema ari akaratziri irintari Pava. Jirintari irirori itasorentsishiretakaantzi, irintari eejatzí aakaite itasorentsishiretakaayetaira Jesús.

¹² Iro ikantantakari pairani:

Noñaaventakotaimi eeroka isaikayetzi nirentziyetaari,

Tsikaarika japatotapiintayeta, ari nontharomentaimi nompanthagaiyeni.

¹³ Ikantake eejatzí:

Naventaane novairi Pava.

Ipoña eejatzí ikantzi:

Jirika Naaka, notsipayetaari itomiite Pava ikaratzí ikempoyaakaayetaanari.

¹⁴ Akantajaantayetakara aakaite atziritzí, otzimi avatha, otzimi iraane, ari ikantakari eejatzí Jesús irirori, iro okantantakari ikami. Aripaite joitsinampaakeriri kamaari. Tema otzimimovetatyaaari kamaari ishintsinka jimaimanetantariri kaamaneriite.

¹⁵ Ari ikenakaakerori Cristo itsiparyaakoventantairi atharovakaayetaro kaamanetaantsi, kempitavaitanakami atziritanakityeemi kaamanetaantsi iroorikami otzikayetanakami.

¹⁶ Omaperotatya, tera iri maninkariite impokashitake Cristo irineshinonkayetairi. Aakara ipokashitake, icharineyetaira Abraham-ni.

¹⁷ Irootake jatziritajaantantaari ikempitayetai aaka jirentziyetaira, ari okanta jimonkaraantaarori irirori ikovapiintavetakari irimonkarayeromi pairani omperatasorentsijanori. Ovana ineshinonkatantataike irirori, ikyaaryootake imonkaraantakarori, iri kantakaantaarori okanta Pava ipeyakotantaarori akaariperoshirevetaka.

¹⁸ Tema jatziritakera Jesús ikemaantsitakaitakari, ari ineshiretakaavaiveetakari. Irootake imatantarori jineshinonkatai iroñaaka akaratzí ineshiretakaavaitaitaro kaariperori.

3

Iri Jesús anaakotziriri Moisés

¹ Iyekiite itasorentsishiretakaitane, nonkantaiyemini pikaratzí ikaimashiretaimi Inkitesatzí: Pimpampithashiretakotaiyaari Cristo Jesús, iriitake kempitakariri aparoni otyaantaari, irijatzi kempitakariri aparoni omperatasorentsijanori.

² Ikantaranki aparoni otyaantaari ikyaaryooventziro okaratzí ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakarí eejatzí Jesús. Ikempitakotakarí Moisés-ni, ikyaaryooventakeneri isheninkapayeeni jashiyetari Pava, itzimi ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava.”

³ Iro kantacha Jesús iriira matzirori jiriiperotzi janaakotziriri Moisés-ni, tema iriitake ovetsikakeriri pairani. Iroovaitake ikantayeetapiintzi: “Piñaapinkathatero nopanko.” Tema kaarira pankotsi inkantakoperoyeete iriñaapinkathatero, aña iri iñaapinkathatzi ashitarori ipanko. Tema itzimira ovetsikirori pankotsi iriira iriiperotatsiri.*

⁴ Tema iri ashitarori pankotsika itzimi ovetsikakerori, iroovaitake ikempitaakero pairani Pava jovetsikantayetakarori maaroni.

⁵ Ikantaitake:

Moisés kyaaryooventakeriri isheninkapayeeni ipaiyeetziri “Inampivanko Pava.” Iro kantacha ikempitakomatsitakarí irirori aparoni omperataari, iñaaventayetairo onkarate avisatsineri.

⁶ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzí ikempitakaantaitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaryooventairi, kisorika ovanairi irojatzi ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Imakoryaamento jashiyetaari Pava

⁷ Jiroka ikantakeri Tasorentsinkantsi:

Pinkemaari iroñaaka Pava iñaavaaitzi, ikantzi:

⁸ Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani jiñaantayeetakana tsika te inampiitaro.

⁹ Arira ikovakaavetakana pivaisatziite novasankitaayerimi, iñaantashiretakana naaka, Okantavetaka iñaavetaiyakaro noneshinonkataiyakerini okaratzí 40 osarentsi.

¹⁰ Irootake nokisantanakari,

Nokantake: Ari ikantapiintatya itzipinashirevaita,

Te iraniitantapiintaiyaaro nokovakairiri.

¹¹ Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

¹² Iyekiite, ñaa povashaantzirikari Pava, Kañaanetsiri. Eero pikaariperoshirevaitzi, eero pithainkashirevaitzi.

¹³ Iro aritatsi pominthashiretavakaapiintya poshreyetaiya. Petataiyaroota iroñaaka onkantya eero jamataviitantami pantayetairo kaariperori, irojatzi piñaantayarori pinkisoshirevaita.

¹⁴ Aririka oisokerotziitanaiyaari Cristo, irojatzi overaantapaakyaarone kitaite, aritake añeero amatero intsipaminthayetai.

¹⁵ Irootake ikantantaitari:

Pinkemaari iroñaaka iñaavaaitzi Pava, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani.

¹⁶ ¿Itzimikama matakakerori ipithokashitakarí, ikemataavetakaro iñaane Pava? ¿Kaarima irikaite ijevatakeri Moisés-ni ipoñaakaakari Egipto-ki?

¹⁷ ¿Itzimikama ikisapiintayetakeri Pava okaratzí 40 osarentsi? ¿Kaarima antapiintakerori kaariperori, itzimi aperotainchari janta tsika te inampiitaro?

¹⁸ ¿Itzimikama iñaaventaitake inkantaitake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki?

¿Kaarima ikantayeetake piyathariite?

¹⁹ Ari añiirori kantakaantzirori kaari jareetakaayeetantaari, tema iro kantakaantakerori te inkempisantaiyeni.

* 3:3 Iriira Moisés kempitarori pankotsi, tema irijatzi isheninkamirinkaite judío-payeeni ipaitayeetziri “Inampivanko Pava.”

4

¹ Eenirora otzimi ishineta yetakairi aakaite kempivaitakarori irareetakaayetaimi imakoryaamentoki. Irootake piñaapinkathatantaiyaariri, otzimikari ompaitya otzikaavakemiri, iro eero pareetantaa.*

² Tema akemayetairo aakaite Kameethari Ñaantsi, ari akempiyetaari ikantara avaisatzi-ite pairani. Iro kantapainchari irikaite, te iranintaamaityaaro ikemakoyevetavakari, tema te iraventaashiretanakyaaro ikemayevetakari.

³ Irooma aakaite aventaayetakari, aritake irareetakaayetai imakoryaamentoki. Jiroka iñaaventakero imakoryaamento, ikantake: Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

Aña ithonkatakero pairani Pava irantavaitane ovakera jovetsikantakarori kipatsi.

⁴ Tema tzimatsi tsika oñaaventakota 7-tapaintsiri kitaite, ikantaitzi:

Iroka 7-tapaintsiri kitaite, ari ikaratapaakero irantavaire Pava, imakoryaake.

⁵ Iroka makoryaantsi irojatzira iñaaventakoitzi, ikantaitzi:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

⁶ Ari okantari. Irootake intzimantyaari tsika inkarate makoryaashireyetaatsine. Iriroma pashineete etayetakarori, te irareetayetya, tema te inkempisante ikinkithaveetaniri Kameethari Ñaantsi.

⁷ Okanta avisanake pairani osheki osarentsi, japiitairo Pava iñaaventai pashine imakoryaamento, ipaitairo “iroñaaka.” Irootakera josankinatakotairi David-ni, ikantakeranki:

Pinkemairi “iroñaaka” Pava iñaavaitzi, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

⁸ Aririkami irimatakeromi Josué imakoryaaperotakaayetairimi pairani avaisatziite, eeroty japiitairimi Pava iñaaventaimi pashine imakoryaamento.

⁹ Arira ayotziri eenirotatsi oshiyakaaventachari imakoryaamentoperotaiyaari jashiyetaari Pava.

¹⁰ Iroora joshiyakaaventakeri pairani Pava jimakoryaaventakero irantavaitane ithonkakero. Tema ari inkempiyetaiyaari makoryaashireyetaatsine ari onthonkaiyaari irantavaitane.

¹¹ Ontzimatyeeera ankaaryooventairo areetantaiyaari amakoryaashireyetai, akempiyetaarikari piyathayetainchari pairani.

¹² Tema iñaane Pava, ovañaantane onatzi, shintsinaane okanta. Okempitakara aparoni osataamentotsite thoyempiperotatsiri apimitzikarateki, te oshenkaakanta ontoshenontonkiyetante irojatzi inthomoi iipathantsiki. Iroora maperotzirori iñaane Pava kempitavaitaka ontoshiretayeemi, irootake iyotakaanterone impampithashireyeetyaari, inkovashireyeeteri eejatzi.

¹³ Tema ikaratzi jovetsikayetakeri Pava tekatsira aparoni materone iromanapithatyaari eero iñaantaari. Aña Pava ari iriyotakotairo maaroni antayetakeri, iriitakera amekoyetairone.

Iri Jesús anaakotziri omperatasorentsijanori

¹⁴ Irika Jesús, Itomi Pava, iriitake anaaperotakerori inkite. Iriitake ankempitakaantya omperatasorentsijanori. Irootake oisokerotantyaariri aventaashiretaari ikemayeetai akantake: “Nokempisantairi Jesús.”

¹⁵ Tema Jesús ikempitaarira omperatasorentsijanori, irootake jineshinonkayetairimi ontzimerika pomerentsitzimoyetaineri. Tema pairani irirori, tzimavetaka ikovashirevetakari, ari ikempitakotakai añaayetziro avishimoyetairi aakaite. Iro kantachari, tera inkaariperotaajatapainte kapicheeni.

¹⁶ Irootake aventaantyaariri añañaatairi Jesús kempivaitaka aatashiretaatyeeerimi tsika impinkatharitari. Tema aritake ineshinonkayetai, ari inkaminthaayetai aririka ankovityaashirevaite.

* 4:1 Iroka imakoryaamento, tzimayetatsi oshiyakaaventachari jaka. Tema pairani, jimakoryaaventakerora, Pava jovetsikakeri kipatsi, ikempitakaantakero “imakoryaamento” iroka 7-tapaintsiri kitaite jimakoryaantakari. Ikanta osamanitakeranki, ishitovayetzi Judio-payeeni janta Egipto-ki, 40 osarentsi ikekenavaiyetake, irojatzi jareetantakari kipatsiki otzimi ishinetakeneriri Pava. Irojatzira iroka kipatsi ipaiyeetakeri “imakoryaamento.” Jirokara oshiyakaaventachari iroñaaka kempitarori “Imakoryaamento” kempisantzinkariite, tema tzimatsi kantatsiri: “Iro inkite imakoryaamento kempisantzinkariite.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Iro ‘imakoryaamento’ iroka aventaashiretanerini irovavisaakoshiretante Pava, tema te onkovaajaantya iriñaashintsivaitya onkantya iravisakoshiretantaiyaari.”

5

¹ Tema Pava ovakeri pairani atziri impairyeteri omperatasorentsijanori. Iriitake kantakoyentayetairine atziriite kaariperoshireyetsiri. Iri pomeyetairone jashitakaitariri Pava.

² Tema atziri jinake irika omperatasorentsitaari, otzimimotziri opaita pomerentsitzi-moyetariri. Irootake jiyotantarori jamatsinkaventari tzipinashirevaiyetachari atziriite ikaratzi pokashitziriri, masontzishireyetsiri eejatzi.

³ Jimatzitaro irirori ipomeventa okaratzi jashitakaariri Pava inkene impeyakoteneri ikaariperoshirevaitzi, jantziro ikempitapiintziniri atziriite.

⁴ Tekatsimaita omperatasorentsitaari pairyaashitachane apaniro, aña Pava ovayetziriri, ikempitaakeri jovakeri pairani Aarón-ni.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Cristo, te iri pairyaashitachane apaniro ikempitakotaari omperatasorentsitaari onantari intharomentaventaityaari. Aña Ashitariri matakero, ikantziri: Notomi novimi eeroka, Naakatake pirintanaa iroñaaka.

⁶ Ipoña ikantake eejatzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaare,
Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

⁷ Tema pairani jatziritapaintzi Cristo, jiraaneentaka jiñaañaatakeri Pava, ikaikaimatake shintsini jamaniri. Aña Pava, otzimimotziri ishintsinka, ari onkantakemi irovavisaakoteri eero jovamaantayeetari. Tema Cristo ñaapinkathatasorentsitaneri jinake, ikempisantakeri Pava ikovakotakeriri.*

⁸ Okantavetaka Cristo iriivetaka Itomi Pava, ikemaantsitapainta, tema ari jiñaakero tsika okanta ikempisantaitzi.

⁹ Ikanta jimonkaratakaaeyetakeri iranteri, arira omatakari jovavisaakoshiretairi inkarate kempisantairine, ari inkantaitatyero iravisakotai.

¹⁰ Ari okantakari, Pava omperatasorentsitaakariri, ari okempitakero tsika okanta jomperatasorentsitaakari pairani Melquisedec.

Ikamantantaitziro aririka ovashaantero aventaaashiretari

¹¹ Tzimatsi osheki nokovavetari niyotaimiri tsika ikantakota irika. Iro kantacha ovana opomerentsita nomatemiro, tema kisoshire pikantayetaka, osamani onkantya pinkemathatantayaarori.

¹² Tema ari osamanitakera, noñaajaantakemi eerokatake iyotaantayetanaasinemi. Iro kantacha eeniro okova intzime impaitya iyotaayetemine eerokaite, irojatzi irapiitayetaimi etayetarori jiyotaantaitziro iñaane Pava. Okempivaitakero tsika ikantaitziri aparoni ithotaayetziri, tekera onkante impayeteri tatsinaari ovanaronsi.

¹³ Ari pikantari eerokaite, iriivaiyetake eenchaaniki ithotaayetziri, tema tekera piñaantapiintayetyaaroota otzimi kameethashiretakaantatsiri.

¹⁴ Iriima itzimi ovayetakarori tatsinaari ovaritensi, iriivaiyetake ikaratzi ñaantapiintayetakarori, te opomerentsitzimotari iriyotero otzimi kameethatsiri, otzimi kaariperotatsiri.

6

¹ Ontzimaty niyaatakaanakero niyotaaperotemiro pashine tsika ikantakota Cristo. Tera arite napiipiitemiro okaratzi piyotziyetakari eerokaite, okempitayta okantakota iroka: Jovashaantayeetairo kaariperori kaamaneshiretakaantatsiri. Javentaashireyee-tanaari Pava.

² Jiyotaayetakemiro eejatzi oviinkaantaansi, eejatzi otzimikapatziitotaansi, eejatzi irañaakaayetairi kamayetsiri, impoña irovasankitaayetairi kaariperoshireri.

³ Irootakera aatakaantayarori pashinetatsiri, inkamintha iri kovatsine Pava.

⁴ Onkamintha eero amenaashivaita pikemathayevetavakari, itasonkaventayeevetakami, inampishirevetantakami Tasorentsinkansi,

⁵ piñaayevetakero okameethatzimotzimi iñaane Pava, piñaayevetakero eejatzi ishintsinka onkarate iroñaarontayetairi apaata.

⁶ Tema ikaratzi ñaayevetakarori iroka, ipoña jovashaantairo, eerora imataajatairo impiyashiretai irookaventantaiyarori iyaariperonka. Kempivaitakami iriivaitakemi

* 5:7 Jiroka ikantakeri Jesús, jiñaañaatakeri Pava, ikantzi: "Ashitanari, pishinetanarika, pintsiparyaaakoyentena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eerora pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari eeroka." Jirokara ikenakaakero Pava ikempisantakeri Jesús ikovakotakeriri, jamavetakaakeri ikemaantsiyetakari, ishinetakari inkamimotante jovañagairi eejatzi.

apiitaironemi impaikakotakaantairimi Itomi Pava, kempitavaitaka iriimi thainkimavaitairinemi eejatzi ipiyotaiyani atzirite.

⁷ Okantaranki aparoni ovaantsi irenkapathatziri inkane, aririka impankiitantaayoaro, iroorka shookayetaintsineri pankirentsi pinarontsitachari, iriira Pava tasonkaventakeriri pankitakerori.

⁸ Irooma iro iyoshiitachane oshookake kitochee, ipoña tovarishi, tekatsira apantyaarone, katsimashire inkantya pankitakerori, intaayeetairo apaata.

⁹ Irooma eerokaite, netakoyetané, niyotajaantzi eerora pikempitakotaro noshiyakaaventakeri, tema niyotaiyini naaka pantanairo kameethari ovakera jovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰ Tema Pava tampatzikashire inatzi, eero ipeyakotaimiro pantayetakeri eerokaite, petakoyetanaari ikaratzi pairyaayetairiri Irirori, eekerora piyaatakaatziro petakoyetari.

¹¹ Irootakera nokovakoyetaimiri, ari pinkantapiintatyeeya poñaakantairo pinkyaaryooshireyetai, irojatzi omonkarayetantaiyaari okaratzi poyakoshiretaiyarani.

¹² Iro eero piperashiretante eerokaite, aña iro aritatsi pinkempitakoyetiaari ikaratzi jatakairori ikempisantana, ikaratzi kamaitanaarori. Tema iriitake aayetairone ishine-taantaitakeri.

¹³ Tema pairani ovakera Pava ishinetaakeneri Abraham-ni, tekatsira aparoni anaakoterine Pava intzime impairyakero ivairo, iri iyoterone eejatzi omaperotatya irimonkaravainete. Aña iri pairyaachari apaniro ivairoki Pava,

¹⁴ ikantakeri Abraham:

Omapero nontasonkaventemi Naaka,

Omapero noshekyeemiri Naaka pincharinentyaari.

¹⁵ Tera irathavaavainetatyeeeya Abraham-ni, amatsinka joyaaventaka, jiñaakero ishine-taitakeneriri.

¹⁶ Tema aririka inkovapiinte atzirite iriyote omaperorika omatya ishinetaantziri, ipairyiro ivairo aparoni itzimi anaakotziriri, ari iriyoyeete omapero irimonkaravainete.

¹⁷ Ari okempivaivetakaro okaratzi jantakeri Pava, ipairyaka irirori omatantyaari ishine-taantakeri. Tekatsi kanterone impashinetakairo okaratzi ipampithashiretakari iranteri.

¹⁸ Ari okanta otzimantanakari apite kaari ikantayeetai impashinetakaayeetairo. Iro omatantari ayotai te ithaiyaneta Pava, irootake poshenkashireperotairi aakaite aventaashireyetaari Irirori, ayotzi ari omonkarataiya oyaakoneentari.*

¹⁹ Iro oyaakoneentanka joshiyakaaventaitziri jaka okempitaro aparoni tenari ayeentaatzi-rirori iniroite pitotsi eero amaantanta. Ari okempitari oyaakoneentanka, ayeentaperoshire ovayetai. Irootake kantakaarori ankempitakotantyaariri itzimi kyaatsiri janta tsika jotantaitantaro tontamaitatsiri.†

²⁰ Ari añaamampyaarori aakaite kantatsi ankyaaayetai janta kempitakarori iroka, aririka oyaampoiritanairi Jesús itzimi joshiyakaaventaitakeri kyagaintsiri janta. Tema iri Jesús joshiyakaaventake pairani Melquisedec. Iriitake Jesús omperatasorentsijanori iroñaaka, ari inkantaitaayeni irirori.

7

Iromperatasorentsinka Melquisedec

¹ Tema Melquisedec, iri pinkathariventantaintsi Salem-ki, iromperatasorentsita inake Jenokisatzi Pava. Iriitake aavairiranki ipiyaaro Abraham-ni japerotakeri pashine pinkathariite jovayiritari, itasonkaventavairi.*

² Irijatzi ipakeranki Abraham-ni ovaakarontsi okaratzi jaapithatantakeri jovayirita. Tema Melquisedec, tzimatsi oshiyakaaventachari ivairo. Jiroka etarori oshiyakaaventa: "Pinkathari kameethashireri." Jiroka apitetaintsiri oshiyakaaventa ivairo ipinkathariventantzi Salem-ki: "Pinkathari saikakaantatsiri kameetha."†

* **6:18** Tema tzimatsi apite kantakotachari jaka kaari inkantayeete impashinetakaayeetairo. Jiroka etarori: "Pava te ithaiyaneta, aritake omonkarataakya okaratzi ishinetaantakeri." Jiroka apitetanaintsiri: "Tekatsi pashinetakagairone ipairyaka apaniro ivairoki Pava, tema tekatsi anaakoterine irirori." † **6:19** Iro iñaaventakoyeetzi tontamaitatsiri jotantayeentatarori tasorentsipanko, iro ipaitayeetzi tasorentsisaante onatzi janta. Intaani inkye omperatasorentsitaneri, tera iraaakoyentyaaro inkyaaapiinte. Iro ikantayeetzi "ari janta jofñaakanta Pava." Irootakera oshiyakaaventarori inkite tsika janta añaeri Pava apaata.

* **7:1** Iroka vairontsi "Salem" irootake ipaitaitziri nampitsi Jerusalén pairani tekeranampitaro Judío-payeeni janta. † **7:2** Jiroka kantakotachari ipakeriri Abraham-ni pairani Melquisedec. Aririka iraaipithatante jovayirita Abraham-ni onkarate 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakerori maaroni jaapithatantakeri, ontzimerika 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec.

³ Te iriyoyeetero ivairo ashitariri, te iriyoyeete eejatzi itzimi icharineyetanakari. Kempitavaitaka te ontzimemi tsika ipoñaantanakari, tsika ithonkaka eejatzi, ikempitakotakari Itomi Pava, ari ikantaitatziro irirori jomperatasorentsitaarizi.

⁴ Ari añiirori iriiperori inake Melquisedec. Tema Abraham-ni, itzimi acharineyetanakari aakaite, iri ipake pairani okaratzi jaapithatziro pinkathariite jovayiritakari.

⁵ Iroora kempitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pairani Levi-mirinkaiite. Ipayeetziri aparoni tzimimotziro isheninka ontzimerika 10, tema iro oshinetaantziri Ikantakaantaitane irantayeteri omperatasorentsitaari. Iro jametayarini, tema irimirinkaiite inatzi icharineyetari Abraham-ni.

⁶ Iriima Melquisedec kaari asheninkata a-judio-yetzira aaka, kaari ayotaaatzi ipaita charinetariri. Iro kantacha, Abraham-ni, itzimi ishinetaaperoyeetakeneri pairani, iriitajaantakera pakero Melquisedec aparoni karatatsiri 10 jaapithatantakeri jovayirita. Ipoña Melquisedec itasonkaventajaantanakari Abraham-ni.

⁷ Omaperotatya ikantapiintayeetzi: "Itzimirika tasonkaventantatsiri, janayiri itzimi itasonkaventaitziri."

⁸ Itzimirika ipayeetziri aparoni opaitarika karatatsiri 10 jaka kipatsiki, atziri jinayetzi, kaamaneri. Iriima Melquisedec, kempivaitakami kañaaneri irinakemi irirori.

⁹ Irojatzi jantakeri Levi-mirinkaiite, ikaratzi ipashitapiintayeetaari. Aña kempivaitaka iriitakemi pinakoventantatsinemi, tema irootake jantakeri ivaisatzite Abraham-ni,

¹⁰ etanakaro ipinakoventantake pairani ipashitakariranki Melquisedec jomonthaantavaariri jovayirita. Tema tekeramintha intzimaajate Levi-ni, aritake jantzitakaro Abraham-ni iroka.

¹¹ Pairani, ikaratzi omperatasorentsitaari, icharineete Aarón-ni inatzi, ikantayeetziri "Levi-mirinkaiite." Ari okanta Ikantakaantaitakeri. Iro kantacha irikaite omperatasorentsitaari, te irimatajaanero irovameethashiretante. Arimi irimatakero, eerotya josankinatakoyeetaimi pashine omperatasorentsitaari kempitaariri Melquisedec, kaari charinetariri Aarón-ni.

¹² Omaperora itzimai pashine omperatasorentsitaari kaari icharineta Aarón. Irootake ovashiñaantayaari Ikantakaantaitane, onantyaari intzimai pashine omperatasorentsitaari.

¹³ Tema irika iñaaventaitakeri kempitaariri Melquisedec, kaarira icharineete Levi-ni, pashinemirinkaiite inatzi, kaari tzimaajatsine aparoni isheninka intzime iromperatasorentsitaayaari.

¹⁴ Irika kempitakariri Melquisedec, iriira Avinkatharite Jesucristo, itzimi icharinetakari Judá. Tema pairani irosankinareki Moisés-ni, te oshinetaantsite iromperatasorentsitaarite charinetariri Judá.

¹⁵ Ari okoñaaperotziri ontzimatye impoke pashine omperatasorentsitaari kempityaarine Melquisedec,

¹⁶ te iromperatasorentsivetya inkempityaari oñaaventziri Ikantakaantaitane itzimi icharinematsitari Levi-ni. Aña iri kempityaarine aparoni tzimatsiri ishintsinka, kaari kaamanetatsine.

¹⁷ Tema iri jiñaaventayeetake, ikantaitzi: Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitai, Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

¹⁸ Ari okanta, tema okaratzi Ikantakaantaveetakari, otzimi irovashaantaite, tera omatero ovameethashiretante, eeniro kovityaachari.

¹⁹ Tema tekatsi aparoni ovameethashirete Ikantakaantaitane. Iro kantacha otzimaira pashine impoyaatarori, irootakera matakaayetairone okaakishiretaiyaari Pava, tema iro oyaakoneenteri.

²⁰ Irootakera ishinetaakairi iroka Pava, tema iriitakeranki pairyeecha apaniro ivairo iriyoyeetantyaari omapero omonkaratya.

²¹ Iriroma pashine omperatasorentsitaintsiri, tera impairyaaatya Pava jovayetantakariri irikaite. Aña, iri ipairyaaventaka pashine, ikantakeri:

Iri Pinkathari pairyaamentakami, te joipithokanetziro iñaane. Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitai, Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

²² Ari okanta, iriitakera iroñaaka Jesús iyotakaayeetarori omapero omonkaratya okaratzi jantzimotavakaitakari, irootake anaakotakerori pashine etavetanakarori pairani jantzimotavakaitakari.

²³ Tema ikaravetaka pairani omperatasorentsivetainchari, osheki tzimaintsiri impoyaayetakariri iriroriite. Tema ikamapiintayetake irikaite, te onkante iriyaatakairo irantayeterimi, aña ontzimatye intzime pashine impoyaatyaarine.

²⁴ Iriima Jesús, kañaaneri jini irirori, iri kantaitaachane iromperatasorentsise.

²⁵ Ari okanta, iriira Jesús ovavisaakoshiretapiintairine okaakishiretaiyaarine Pava, inkantakoventapiintairi.

²⁶ Iriitajaantake iroñaaka omperatasorentsitaari akovityaaperovetakari. Jiroka ikantari irirori: Itasorentsishiretzi, ikameethashiretzi, ikiteshiretzi, te isaikimoyetairi kaariperoshireri, janaaperotairo inkite.

²⁷ Irika Jesús te inkempityaari omperatasorentsijanovetainchari pairani. Tema aririka impomeyeteri atziriite jashitakaayeriri Pava, jetaro irirori ikovakotziri Pava impyakotavakeri ikaariperoshiretzi. Iriima Jesús jothotyakero maaroni, jimonkaratakero ishinetakaranki apaniro inkempitakotyari ipomeyeetziniriri Pava.

²⁸ Ikaratzi omperatasorentsitakaayeritari Ikantakaantaitane, atziri inayetzi, shipetashireri, ikaamaneyetzi. Iriima Itomijanori Pava pokaintsiri avisakeranki osheki osarentsi, iriira jomperatasorentsitakaakeri Pava ipairyaaakaranki ivairoki. Iri monkaratajaantakerori kameethaini, arira onkantaitaateeni.

8

Iri Jesús kantakoventantaatsi ovakeratantaari antzimotavakaantsi

¹ Jiroka iroñaaka otzinkamiperotajaantari ikantayeetakeri: Iriitajaantakera Cristo omperatasorentsiventairi, iri saikaatsiri irakojanoriki Pinkathariperori, itsipataari ipinkathariventantai inkiteki.

² Okempivaitaaro ari irantavaitemi tasorentsithaanteki, iro kantacha, tera ari irantavaimatsite tasorentsithaanteki otzimi jovetsikakeri pairani atziriite, aña inkiteki jantavaitai, tsika otzimi jovetsikakaantairi Pava.

³ Tema ikaratzi omperatasorentsitaatsiri pairani, tzimatsi jashitakaariri Pava, ipometayetziniriri. Ari ikempitakari eejatzi Jesucristo, tzimatsi opaita jashitakaariri Pava.

⁴ Iro kantacha, te onkantavetya iromperatasorentsitemi Jesucristo, isaikantaveta-paintari kipatsiki, te oshinetakaantero Ikantakaantaitane, tema te isheninkamirinkaite-tari Leví-ni.

⁵ Tema irikaite omperatasorentsitaari oshiyakaarontsi inamatsiyetake, aña tzimatsi iñaamampyeetakari tsika onkantaiya kyaaryooperoini janta inkiteki. Irootake ikantayeetak-eriri pairani Moisés, tsika inkantya irovetsikero tasorentsithaante, ikantayeetakari: Pinkempitakaantero povetsikero, tsika okanta piñaamampyaakaro otzishiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús omperatasorentsitaari jinatzi, janaakotairi jomperatasorentsitaara atziri. Tema Pava jovakeratai pashine antzimotavakaantsi, iri ishinetagaine iroñaaka Cristo ikantakoventayetai, irootakera anaakotairori okaratzi ishinetantavetakari pairani, iro anaakotairori etakarori antzimotavakaantsi.

⁷ Tema tzimatsi kovityeenchari etakarori antzimotavakaantsi kaari imonkarayetake, irootake okovantakari ontzime pashine ovakerari, impoyaataiyaarone.

⁸ Jiroka otzimi kovityeenchari, tema ikantaitakeranki:

Ikantzi Avinkatharite:

Pamenero onkarate avisatsineri apaata,

Ari napiitairo ontzime nantzimotairiri icharinepayeeni Israel-ni, icharinepayeeni Judá-ni.

⁹ Aririka novakeratairo antzimotavakaantsi, eero okempitaaro nantzimovetakariri ivaisatziite.

Tema pairani nokempitakaantaari nakathataatyeerimi,

Naakami eevatairinemi nomishitovantaariri Egipto-ki.

Tera imonkaraamaitaro iriroriite okaratzi nantzimotavakaiyaari,

Iro opoñaantari novashaantziro nokempoyaaventziri.

Arira ikantake jiñaavaitake Pinkathari.

¹⁰ Japiitakero iñaavaitake eejatzi, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeeri apaata Israel-mirinkaite:

Ari niyoshiretakaayeritari kameethari onkarate irantayetairi.

Onkempivaityaaro nosankinashiretayeenerimi nokantakaantane,

Naakatake inkempitakaantai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹¹ Te onkovajaantaiya iriyotaavakaavaitaiya,

Intaani ikantayetairi isheninka: Piyoshireperotairi Avinkatharite.

Tema maaroni iriyoyeetaina.

Ari iriyoyetaina iriiperoriite irojatzi ashinonkaaneriite, maaroni.

¹² Osheki noneshinonkatairi ikaariperoshireyetake,

Ari nompeyakotaineri.

¹³ Tema ipaiyeetakera “Antzimotavakaantsi ovakerari,” ari jiyotakoyeetzirori iroka etavetakarori, kempivaitake paisatorimi onatzi. Tema okaratzí paisatotaintsiri, jookay-eetziro.

9

¹ Okanta iroka etakarori antzimotavakaantsi, iro ikantakaantakeri Pava iriyotayee-tantyaari tsika inkantaitya iñaapinkathayeetairi. Ari oñaaventari tasorentsithaante tsika janta iñaapinkathayeetairi.

² Iroka tasorentsithaante, apite okanta jinashiyeetakaro jotantaitziro. Janta antarosaantetzi tsika ikyaapiintaitzi, ari jovayeetakeri ootamentotsi, menkochaaniki, ipoña tasorentsitanta. Ari ipaiyeetzirori “tasorentsisaante.”

³ Irooma inthomointa, tsika ithatashiitakero tontamairi, iryaaninaki okanta. Ari ipaitay-eetzirori “tasorentsisaanteperori.”

⁴ Ari osaikiri itaantapiintatarori kasankainkari, ari osaikiri eejatzi tasorentsinati. Iro jovetsikayeetanta poreryaari iroka. Ari ovakotari inthomointa eepiyokiini “maná” jovetsikañakitashiitakero poreryaari. Ari jovayeetziro ikotzi Aarón-ni shookaintsiri pairani, ari osaikitari eejatzi mapikota tsika osankinataka antzimotavakaantsi.*

⁵ Okanta jeñokiini tasorentsinati, ari jovayeetake jovetsikaitziri iroshiyakaaro maninkariite, iriitake otsimankantakaro ishivanki otatari tasorentsinati. Iro ipaiyeetziri “Ineshinonkamento.” Iro kantacha eero niyaatakaairo noñaaventemiro tsika okantayeta aparopayeeni.

⁶ Aritake jovetsikayeetakero maaroni iroka. Osheki jantapiintakeri omperatasorentsita-ri janta antaroki tasorentsisaante, ari jantayetzirori inkene iriñaapinkathatasorentsita.

⁷ Irooma iyaaperotanake inthomointa tasorentsisaanteperoriki, intaani ishinetaitziri inkye omperatasorentsijanori. Aparosatzira ikyaapiintzi osarentsiki. Aririka inkyaake janta, iraanake irira piratsi intsikirisantyaaro ipaitayeetziro “Ineshinonkamento Pava.” Ari onkantya irineshinonkatantyaariri Pava, eero jovasankitaaventantari iyaariper-oshrenka. Ari ikempitaayetziriri eejatzi atziriite kaariperoshireyetsiri.

⁸ Ari okanta, tzimatsi jiyotakayeetairi Tasorentsinkantsi, jiroka okanta: Pairani otzi-mantavetari tasorentsithaante, te onkante inkyaayete atziriite janta otasorentsisaante-perotzi.

⁹ Jiroka okantakota: Aririka impayeeteri Pava jashitakaitariri, aririka impomeyeeteneri, tera iro matakajaanterine iñaapinkathashiretaiiri Pava inkene intampatzikayetairo ipampithashiretaiiri.

¹⁰ Aña intaani intzитайaaro ovaritentsi, jimireyeetari, inkivayetapiintaiya eejatzi. Iro ikantakaantaitakeri otzimi koñaayetsiri irantayeetero, irootake irantayeete irojatzí irovakeratakaantaiyaarori Pava antzimotavakaantsi.

¹¹ Ari mataka ikoñaatai Cristo, iriitake kempitaariri iroñaaka omperatasorentsitaari. Iro kantacha, tera inkyaajete tasorentsisaanteperoriki otzimi jovetsikayetakeri atziriite, aña jimatakero inkyaake irirori inkiteki tsika intaani añaamampyaayetakero iroñaaka, otzimi anaakoperotantsiri.

¹² Tema Cristo te inkempityaari omperatasorentsitaari atziritsiri itzimi kyaamatsi-tapiintatsiri tasorentsisaanteperoriki iraanake iriraane piratsi. Aña iriitajaantake shine-taincha irovamagaiteri irisakotapainteroriraane, inkene iriñaayetairo maaroni ari inkanta-taateyeeni iravisakoshireyetai.†

¹³ Oshiyakaaventziro aririka ookimotyaaari Pava iriraane piratsi, eejatzi isamampote, kempivaitaka iro kitevathatakairine atziri itzimi antakerori ipinkayeetziro.

¹⁴ Irooma iriraane Cristo, iro maperotakerori okantakaakaro pikiteshiretantayetaari. Tema ikempitara irirori tekatsi ompaitya inkenakaashityaari, irijatzita shinetainchari irovaiteri, ikantakaakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oshephithaaimirori kaariperori pi-pampithashiretane, tema pantayetakero kaamanetakaantatsiri. Aña ontzimatyete pan-tayetairo okaratzí ikovakaaimiri Pava, Kañaaneri.

¹⁵ Iriitakera Cristo itzimi jotyaantakeri Pava inkantakoventairi atziriite, ari okanta jovakeratakaantaarori antzimotavakaantsi. Tema okantakota ovakerari antzimotavakaantsi, ontzimatyete inkame aparoni, iro iravisakotantaiyaari piyathatarori paisatori antzimotavakaantsi. Ari iriñeetairo ishineyetaikairo pairani ankañaanetai. Iroka antzimotavakaantsi, iroovaitake aparoni osankinarentsi tsika oñaaventayeta okaratzí jashiyetari, oñaaventayetziri eejatzi intzime ashiyetaiyaarone aririka inkamaminthatake ashitaaniri.

* 9:4 Ikantakoyeetziri jaka poreryaari, iriitakera oro. † 9:12 Jiñaaventaitziri jaka ikantaitzi piratsi, iri iñaaventayeetzi cabra-payeeni ipoña vaca.

¹⁶ Iro kaari jiyoperoyeetanta intzime aayeterone okaratzi jashitakaayeetantari, intaani jiyoyeetzi aririka inkamake ashitaaniri.

¹⁷ Eenirora jañi ashitaaniri, eero ipitaitari itzimi ishinetaikeneri irashitaiyaaro. Intaani impayeetairi aririka inkamake.

¹⁸ Ari okempitari, jetajaantayeetantanakarori paisatori antzimotavakaantsi, tzimatsi ipaita kamaintsiri, iriraanera jetaantayeetanakari.

¹⁹ Tema pairani ithonkakero Moisés iñaanatakeneri atziriite Ikantakaantane, jaake iriraane piratsi, itentaakero jiña, jaake inhashiteva, jankoviitake kityonkamaitatsiri, it-sikirisantakaro osankinainchari, ari ikempitaakeriri eejatzi atziriite.[‡]

²⁰ Ikantakeri:

Iroka irantsi iro ooñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, irootake ikantakaantakeri Pava.

²¹ Itsikirisantakaro eejatzi irantsi janta tasorentsithaanteki, ari ikempitaakerori okaratzi saikatsiri inthomointa.

²² Ari okanta, tema kempivaitaka aririkami intsikirisantaityaaro iriraane piratsi, imonkaratanairo Ikantakaantaitziri, kempivaitaka iroomi oitevathatantsine. Tema eerorika otzimi irantsi, eero ipeyakotantairo Pava kaariperori.

Iri Cristo matakeroi jovavisaakoshiretantzi

²³ Irootake ikamimentantari piratsi ipomeyeetziniri Pava kempivaitaka inkitevathatakaantatyeeemi. Irootake kempitakarori okaratzi avisaintsiri inkiteki, jotyaantakeri Pava inkamimentante Cristo, inkiteshiretakaantayetairi. Iro anaakotakerori ikamimentantzi piratsi.

²⁴ Tema te inkye Cristo tasorentsisaanteperoriki irovetsikamatsitane atziriite. Aña irootataike oshiyakaaventacha inkiteki tsika ikenai Cristo, inkantakoventayetai isaikira Pava.

²⁵ Tema te japiipiitapaintziro Cristo ikamimotantzi. Ari opashinetziri jantziri omperatasorentsitaari itzimi kyaavetapiintachari aparosatzi osarentsiki tasorentsisaanteperoriki. Te iri ashitaajatyaaone iriraa isakotayeetziri.

²⁶ Arimi iroshiyamatsityaarimi Cristo ikaratzi omperatasorentsitaari, osheki irapiipi-iteromi inkamimentante. Arimi iretanakyaaro inkemaantsiventantyaami ovakera ovet-sikantakari kipatsi. Aña aparosatzi ikamimentantapaintzi. Ari ikantaitanaatziro joitsi-nampaakero kaariperori.

²⁷ Iroovaitake ikantaitziri: “Maaroni atziri aparosatzi okanta ikami, impoña Pava amenakotairone ishire.”

²⁸ Iro jantakeri Cristo, aparosatzi ikamake ikemaantsiventakotari osheki kaariper-oshireri. Iro kantacha eejatzi inkoñaatapai apaata irirori, eerova ikemaantsitakaitavaari, aña irovavisaakotairi ikaratzi oyaakoneentakeriri.

10

¹ Iroora Ikantakaantaitane oshiyakarori aamparentsi. Tema okantara aparoni aamparentsi te ontzimanete ovatha, intaani jiyotayeetzi tzimatsira ipaita ashitaro iraaampare. Ari okantari eejatzi Ikantakaantaitane, iyotaakai tzimatsi apaata kameethataatsine. Ikantakaantaitake ontzimatye impometapiintayetaineri Pava maaroni osarentsiki, iro kantacha tera ovameethaperoshiretziri atziriite antayetakerori.

² Arimi omaperotya ovameethaperoshiretante, ikaratzi antayetakero arimi irovashaantakeromi, tema aritakemi oiteshiretakeri, eero iyaatzimi onkatsitzimoshirevaiterimi jantayetakero kaariperori.

³ Aña te ari onkantya, iro jantapiintakeri avisayetziro osarentsipayeeni, ipometapiintayetziniri Pava, ipampithashiretakotaro iyaariperoshirenka.

⁴ Tema jovamaayetaapiintziri piratsiite ikapathainkatakaitziri, tera omatero ompeyakoperotero iyaariperonka atziri.

⁵ Irooma ipokakeranki Cristo jaka kipatsiki, ikantakeri Pava: Te pinkovamatsitairo iramayeeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetzimiri. Aña naakatake potyaantake natziriite, nonkempitakotyaari ipomeyeetzimiri.

⁶ Tera intaani onimotemi ipometayeetzimiri piratsi okantakaantziro iyaariperoshirenka irikaite.

⁷ Nonkante Naaka:

Pavá, nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka, Tema aritake josankinatakoyeetakena pairani onkarate nanteri.

⁸ Pinkinkishiretero kantatsiri jaka:

[‡] 9:19 Kantakotachari jaka inhashiteva, irootakera ipaiyeetziri eejatzi “isopo.”

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, impomeyeetaimiri. Te onimotemi impomeventemiro iyaariperoshirenka.

Iro kantacha, ¿kaarima ikantakaantaitziri iroka?

⁹ Intsityaa pinkinkishiretero pashine kantatsiri:

Nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Iroka apiitainchari ikantaitakeri, impoyaatara etanakarori pairani.

¹⁰ Aña ikovake Pava onkempityaaro ivatha Cristo okaratzi ipomeyeetziniriri, ari okanta ikamimentantapaintariri maaroni atzirite. Arira opoña jovameethashireyetai aakaite.

¹¹ Pairani, maaroni omperatasorentsitaari jaminiri Pava jashitakaariri, japiipiitziro kitaiteriki ipometziniri piratsi. Temaíta irimatero irovashaantaperotakaantero kaariperori.

¹² Irooma Cristo, aparosatzí ishinetaka irovamaaventaiteri iyaariperonka atzirite, ipoña isaikai irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi,

¹³ ari isaiki jovaaventa irojatzí iroitsinampaantaperotaiyaariri, ikempitakaantairi imakoryaakiimento.

¹⁴ Irootakera jantantakarori aparosatzí ikamimentantakero iyaariperonka atzirite, ari ikantaitaatyani jovameethashireperoyetairi.

¹⁵ Ari ikempitakari Tasorentsinkantsi jiyotakaakai omaperotatya. Tema iri etakaro josankinatakaantake:

¹⁶ Ikantake jiñaavaitake Pinkathari, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeetairi apaata:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayeeteri

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyenerimi nokantakaantane.

¹⁷ Eekero ikantatzí:

Ari nompeyakotaineri ipiyathataka, jantayetakero kaariperori.

¹⁸ Tema aritake ipeyakotantairo Pava ikaariperoshireyetzí, te ariperotai impomeyetaineri iroñaaka.

¹⁹ Irootake iyekiite, tema kapathainka ikantaka Jesucristo jovamaantaitakariri, aven-tashire antsipashiretaiyaari Pava, onkempivaityaaro ankyaatyeemi tasorentsisaante-peroriki.

²⁰ Tema jatziritakera Cristo, irootake okantantaari ankyaaayetái inkiteki, iro oshiyakaaventachari ankyaatyeemi ithatayeetakero tontamaitatsiri tasorentsisaante-peroriki. Aakara omapokayetaarori iroka kaari jimayeetzi pairani, irootake kañaanetakaantaatsiri.

²¹ Ikempitaari iroñaaka Cristo iriimi omperatasorentsijanoventaineri akaratzi jashiyetaira Pava.

²² Ari okanta. Kyaaryooperoini ankantaiya antsipashiretaiyaari Pava, mapero ankantya oshiretaiyaari. Kiteshire ikantakaayetai, eero apampithashiretakoyetaaro kaariperori. Aña ankempitakaantya inkivantatyeeromi jiña kiteshaari.

²³ Kiso ovanakero aventaashiretaari, ikemayeetakai akantake: “Noyaakoneentane inatzi Cristo.” Tema tsika itzimi shinetakairori, kiso jovakai irirori.

²⁴ Ontzimatyé ampampithashiretakotairo tsika onkantya aminthashiretakaantyaariri pashine iretakontantya, irantayetairo kameethari.

²⁵ Eero ovashaantziro apatotapiintya, tema tziimayetsi ovashaantayetakero. Aña ontzimatyé aminthashiretakaiyaari akarataiyini. Eekero aatatyé antanairo ayotaira aritake impiye Cristo.

Ikamantayeetariri antzirori inintakaanekiini kaariperori

²⁶ Tema aritake ayotairo kyaaryootatsiri, aririka othataanakaaro ovashaantanakero, impoña aatakaaro antayetero kaariperori, tera impeyakoitairo ayaariperonka.

²⁷ Aña ikamantayeetatye antharovashirete irovasankitayeetai, tema Pava iraperotairi intaayetairi ikaratzi kisaneentakeri.

²⁸ Pairani, intzimerika piyathatakyaarone Ikantakaantane Moisés, te ineshinonkaitari, aña jovamaayeetziri inkaraterika mava kantakoterine. Ari irovamaayeetakeri eejatzí inkarataajaterika apite kantakoterine.

²⁹ ¿Tema omaperota irovasankitaiteri itzimirika manintakerori jantzimotajaantakairi Itomi Pava? Tema okempivaitakoro jaatzikashivaitaitaro kaari apantaro, irimanintashivaitakyaaromi ikapathainkataka ikamimentantake. Ari ithainkashiretakeroiri jantzimotantziri Pava ishinetavaetaniri intasorentsishiretakairi. Ikaviyavaitakeri Tasorentsinkantsi neshinonkataneri.

³⁰ Irooma aakaite ayotziri itzimi kantaintsiri:

Naakatake ovasankitaantatsine,

Naaka piyakoventantachaneri.

Iroora ikantakeri Pinkathari.

Ikantaitzi eejatzi:

Jovasankitaayetziri Pinkathari ikaratzi jashitaari irirori.

³¹ ¡Kempitataika iniroitemi intharovashireyeetakemi jiyotayeetai iriitajaantakemi ovasankitaayetaantsine Kañaaneri Pava!

³² Pimpampithashiretakotya. Tema eerokayetake pairani kempisantanaintsiri, kempivaitaka pinkitainkatakotaayeemi. Ipoña piñaakero ikemaantsitakaayeetakami.

³³ Piñaayetakero eejatzi ikisayeetzimi, jovatsinaayetzimi tsika ipiyotayeeta. Piposhenkayetakari avishimoyetziri okaratzi piñaakeri eeroka.

³⁴ Piposhenkayetakari ikaratzi jashitakoyeetakeri, piñaayetakero eejatzi jaapithayee-takemiro tzimimoyetzimiri. Iro kantacha, eekero piyaatatzi piminthashiretanaka, tema piyotaiyini onkarate piñeeri apaata, osheki okameethaperotzi, te othonkaneta.

³⁵ Irootake eero povashaantantaro okaratzi paventaanaari, tema iniroite impinayee-taimi apaata.

³⁶ Amave pinkantya pantayetanairo ikovakaayetzimiri Pava, ari onkantya piñaantaiyaarori ishinetaakemiri.

³⁷ Tema ikantzi Pava:

Eero ishenkaa irareetantyaari okaakitizimataintsiri,

Eero osamani inkantya.

³⁸ Tampatzikashire irinaatye aventaashireri, ari iriñeero irañantaiyaaro.

Irooma aririka impiyashiretai, eerora jinimotakaanaro.

³⁹ Irooma aakaite, te akempitari ikaratzi piyashiretachari, itzimi iraperoyeetairi. Aña oshireyetaara aakaite, ari añeero añashireyetai.

11

Aventaashirenkantsi

¹ Jiropa okantakota aventaashirenkantsi. Okempitayra aririka inkantashireete: “Ari-take omatakya nokovaperotane.” Jiyomampyaaperotajaantake aritake omatakya ikoviri, onkantavetakya tekera iriñeero.

² Iro iraventaashirenka avaisatziite kantakaarori okanta Pava iñaaventantakariri kameethaini.

³ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori amatantarori akemathatairo tsika okantajaan-taka jovetsikantakarori Pava kipatsi. Intaani jiñaavaitake, matanaka ovetsika. Ari opoñaanakari ovetsikanaka iñaayeetairi iroñaaka kaari koñaataajatatsiri pairani.

⁴ Iro iraventaashirenka Abel kantakaari ipometantakaniri Pava jashitakaariri, anaakotanakero irashi Caín jashitakaavetariri Pava. Iro ookimotakariri ipometakeri Abel. Ari ikantake Pava: “Kameethashire inatzi Abel.” Okantavetaka ikamake Abel, eeniro akemakotapiintziri kempivaitajaantaka irojatziri iriñaavaitemi irirori, tema iro kantakaarori ikempisantake.

⁵ Iro iraventaashirenka Enoc kantakaari jaantaitaariri, te iriñeero inkame. Te iriñeetairi, tema inkiteki jagairi Pava. Pairani eeniro isaiki kipatsiki, ikantakeri Pava: “Eerokara inimotakaaperotakenari.”

⁶ Tema aparoni kaari materone ontzime iraventaashirenka, te onimoteri Pava. Aña aririka inkovayeete iriyeroitairi Pava, ontzimatyete inkempisantai, omapero tzimatsi Pava. Ontzimatyete inkempisantai ari irimatakaayetairi Pava inkarate kovaperotaatsine iriyotairi.

⁷ Iro iraventaashirenka Noé kantakaari jovetsikantakarori iniroite pitotsi inkene irovav-isaakoteri isheninkamirinkaite. Kyaaryoo iñaapinkathatasorensitanetake irirori. Tema iri Pava kamantakeri onkarate avisatsine, kaari iñeetaajatziri pairani. Iroora opoñaantari jiñeetakeri iro apantaperotaro irovasankitaayeetairi osavisatziite. Arira jovameethashire-takeriri Pava, tema irootake ishinetaayetakeneriri kempisantaneriite.

⁸ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori ikempisantanakariri Pava ikantak-eriranki irishitove inampiki iriyaatero pashine nampitsi otzimi ishinetaakeneriri. Iro jantakeri Abraham, jatake okantavetake te iriñeero tsika iriyaatenta.

⁹ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori jimatantakarori jinampitaro pashine kipatsi tsika te itzimapai isheninka irirori. Ari isaikakeri ipankoshetatariri meshinantsimai. Ari ikempitaakari Isaac, Jacob, tema irijatzi ishinetaayeetakeneri eejatzi.

¹⁰ Iro jimatantakarori Abraham inampitakaro, tema jiyotzi ari inkañaanetai inkiteki. Kempivaitaka iri ñaamampyaakarori aparoni nampitsi otzimajaantzi jovetsikairi Pava, tsika irinampiperotaiyaaro apaata.

¹¹ Aña omatzitaikaro iroori Sara, ovaiyantai okantakaaro aventaashirenka. Aritake antarokonavetaka, karavetapaaka ovaiyantantyaari. Iro kantacha, omatairo ovaiyantai, tema aventaashiretanakari Pava aritake imonkaratakenero ishinetaakenerori.

¹² Ari okanta. Oimera Sara, itzimi ayimavetakari irantarikonanka, jovaiyantakairo iina, irojatzí joshekítantaari icharineyeteri, ikempitaari joshekítzi impokiro, ikempitaaro impane oshekítzi janta jiñaathapyaaki. Omapero joshekiperotai, tekatsi materone iriyoheetai tsika ikaratzi joshekítzi.

¹³ Maaroni irikaite (Abraham, Isaac, Jacob, Sara), ikamakoyetakero iraventaashirenka, te iriñaajatero okaratzi ishinetaaheetakeriri. Intaani jiñaamampyaayetanakaro. Intaina okantaka inkite ikovashiretakeri inampitaiyaaro. Irootake ikantayetantari: “Asaikaminthatashitara kipatsiki, kaari anampi, akempitakovaitakari aparoni kaari tzimatsine isheninkamirinkaite.”

¹⁴ Tema jiñaavaitaitakero kantainchari ñaantsi, ari ayoperotziri omapero ikokovaitzi pashine nampitsi tsika inampiperotajaantaiyaaro kameethaini.

¹⁵ Iroomi iriñaaventayete impiyamatsiyetaimi inampiiteki ipoñaayetakero pairani, aritya irimatakeromi impiyayetai.

¹⁶ Aña tzimatsi pashine ikovaperotakeri otzimi anaakoperotzirori, jantara inkiteki ikoviro. Irootajaantakera jovetsikakeneriri Pava irashiite irikaite, tema Pava te ipashiventakatari ikantapiintakeri “Novavané.”

¹⁷ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaakarori impometantyaanerimi Pava irapintzite itomi Isaac, tema Pava iñaantatyaaro iraventaashirenka Abraham. Iroovetainchami irapintziryeerimi irovaiyantane,

¹⁸ okantavetaka ikantakeri Pava:

Iri Isaac piñaantaiyaari intzimai osheki pincharinetyaari.

¹⁹ Tema Abraham javentaashiretakeri Pava jiyotzi ari irovañagairi kamatsiri. Irootake Pava joipiyantaaniriri Isaac, tema iri oshiyakaaventakero irañaaheetai.

²⁰ Iro iraventaashirenka Isaac kantakaarori itasonkaventantakariri Jacob ipoña Esaú, iro oshiyakaaventacha avisayetatsineri apaata.

²¹ Iro iraventaashirenka Jacob kantakaakarori itasonkaventantakariri apiteroite itomi José. Irojatzí iraventaashirenka Jacob-ni kantakaarori itharomentantakariri Pava ikotziporokitantakari ikamimatake.

²² Iro iraventaashirenka José kantakaari ikantantanakari ikamimatake, ikantzi: “Aririka irishitovayetai Egipto-ki asheninka itzimi icharineyeteri Israel, iramenai tsika inampitaiyaaro.” Ikantake eejatzí: “Ontzimatyeeera iraaheetanairo apaata notonkiporoki.”

²³ Iro iraventaashirenka ashitariri Moisés kantakaari jomanantakariri ireenchaanite ovakera itzimapaake, irojatzí itzimakotantakariri mava kashiri. Tema kameethaini ikantaka eenchaaniki. Ari jiñaakaarori ashitariri Moisés okaratzi ikantakaantakeri pinkathari, irovayeeteri maaroni eenchaaniki inkarate shiramparitatsine.

²⁴ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari kaari ikovanta incharinetyaari pinkathari Faraón, okantavetaka iro oimotantakeri irishinto pinkathari.

²⁵ Aña iro ikovake inkempiyaari atziriite jashitari Pava, ari itsipatakari isheninkapayeeni jovasankitaavaitaitziri, te inkovaajatero iranintaavaityaaro kapicheeni ineve-tashiyetari irirori.

²⁶ Tema jiyotake Moisés okovaperota irovinkatharyaaventaiteri Cristo, iro anayirori ontzimimotairimi irashaakaro Egipto-satzi. Aña iro jiñaamampyaakari impinayeetairiri apaata.

²⁷ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari ishiyantakari Egipto-ki. Tera iro ishitovantaajatyaaari itharovakaari pinkathari inkisaneenteri, aña ikyaaroyoventatziro onkarate irantakairiri Pava, okempivaitakero iriñaavorotatyeeerimi Pava kaari koñaanetsine.

²⁸ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaarori jimonkarayiro ikantakaantaitakero anankoryaantsi, itsikirisantakero iraantsi eero jovamaantari maninkari aperotaneri iponkitzitari irovaiyaneete.

²⁹ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimontyeetantakarori Inkaare Kityonkaari, janiitaiyakeni okisopathakera. Irooma jimavetapaakaro Egipto-satzi, piinkaiyakeni.

³⁰ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimatantakarori jinkijinkitakero Jericó okaratzi 7 kítaite, irojatzí jiñaantayeetakarori oporokathapitake nampitsi.

³¹ Iro aventaashirenka Rahab kantakaarori aakameethatantakariri ovayiriite amearontachari, ari okanta te otsipatantari piyathariite japeroitakeri. Okantavetaka iroka Rahab mayempiro onavetaka.

³² ¿Nonkinkithatakoterima pashine? Eerora nothotyaaakotziri. Jirika ikaratzi: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, ipoña kamantantanneriite.

³³ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaayetaari okanta: Itzimantari oitsinampaayetairiri pinkathariite, pashine tampatzikashireyetaatsiri, pashine ñaayetairori ishinetaitakeneri, pashine jookaveetakari imoronaki kashekari te jatsikiri,

³⁴ pashine jookaveetaka paampariki te itaga, pashine jamathaaitaka irovathaiterimi, pashine ishintsitakaitai, pashine ñaaperotaacha jovayirita, pashine jomishiyayetake ovayiriite poñaachari pashine nampitsi.

³⁵ Tzimatsi tsinane ñaayetairiri osheninkamirinkaite jañaayetai ikamaveta. Iro kantacha tzimatsi pashine kamimayetaintsiri jomposavaitaitakeri, te irovashaantanakero iraventaashirenka irapakaantaityaarimi. Aña oyaaneenta ikanta irañaaperoyetai apaata, eero okempitaaro añaavetara iroñaaka.

³⁶ Tzimatsi itzimi ithinkavaitaitziri ipoña ipasavaitaitakeri, pashine joosoyeetakeri ipoña jashitakoyeetakeri.

³⁷ Tzimatsi ipicheetakeri, pashine itankaitakeri, pashine josataayeetakeri. Tzimatsi pashine anii aniivaitatsiri intaani ikithaamatsitakeri meshinantsimai, pashine kovityaaperovaitane ikantaka, pashine osheki ikokovayeetakeri, pashine ikemaantsitakaitakeri.*

³⁸ Pashine ikenavaiyetake tsika te inampiitaro ipoña otzishimashiki, pashine inampiyetakaro omoronaki. Tera aritaajate ankempitakaanteri irikaite osavisatziite. Aña iriitake apantaperotachari.

³⁹ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaarori okanta Pava iñaaventantaariri kameethaini, okantaveta tekera iriñaayetairo ishinetaayetakeriri.

⁴⁰ Tema iñaamampyaakaro Pava otzimi anayirori: Ikovakaakairo aakaite antsipayetaiyari irikaite, inkameethashiretakaayetai maaroni.

12

Kempoya ovanairi Jesús

¹ Irootakera, añaashintsiyetantyaari eejatzi aakaite, ankempitakaantero oyiishitantatyeemi, okempivaitakaro eejatzi impiyatatyeeyaami irikaite iramenayetaimi matayetakerori javentaashirenetaka, intzime amatakoyetairi aakaite. Amatantyaarori ashiye shintsini, ookanairo aithaare amatsinkakairi ashiye. Iro oshiyakaaventachari aithaare aririka ookaventaaro akaariperoshirevaitzi. Ari añaerori aakoventyaaro ashiyapiintai.

² Ikempitara shiyachari ikamaitaro jameniro tsika irareetya, ari ankempitanaiyaari aakaite, kempoya ovanairi Jesús itzimi etakarori javentaashiretakaayetakai. Iriitake monkaratakairone eejatzi aventaashiretane. Iriitake ankempitakotaiya, tema jiñaamampyaakaro irirori iranintaiyaari. Irootake jamavetantakarori ipaikakoveetakari, aritzimotakeri ipashiventakaitakeri ikamavetapainta. Ari saikai iroñaaka irakojanoriki Pava ipinkathariventantai.

³ Aririka ankinkishiretakoteri Jesús ikanta jamavetakero ikisaneentavaitakeri kaariperoshireri, iro tharomentashiretakaine eejatzi aakaite amavetero, eero okantzimoneentashivaitai.

⁴ Aritake piñaashintsiyetakari eerokaite kaariperori, iro kantacha tekera piñeero inkapathainkatakaimi.

⁵ Aamaa pipeyaakotaaro ishintsithatantamiro Pava osankinarentsi, ikempitakaaniami eerokami itomiite, ikantzimi:

¡Notomi! Eero pimanintziro aririka irovasankitaimi Pivinkatharite.

Eero okantzimoneentavaitami aririka ishintsithatemi.

⁶ Tema iri iretakotajaantane Pinkathari jiñaantakaapiintari,

Maaroni ikempitakaantaari itomi, jovasankitairi.

⁷ Onkarate avishimoyetemiri pinkempitakaantero Avinkatharite ñaantakaashiretamirori. Tema ikempitakaantaami Pava eeroka itomi. ¿Tema jovasankitaapiintziri itomi ikaratzi ashitaaniyetachari?

⁸ Ontzimatyé irovasankitaayetai maaroni. Terika piñeero eeroka, kempitaka tekera itomiperotami Pava, aña otomi mayempro pinatzi.

⁹ Okempitara eejatzi, tzimatsi koñaaneri ashitairi ovasankitairi, añaapinkathatziri irirori. ¿Eeroma amaperotzirori añaapinkathatairi Ashitairi kaari koñaaneri, onantyaari añaashireyetai?

¹⁰ Tema ikaratzi ashitairi koñaaneri kapiche jovasankitaayeyetai, tsika okantzimotari irirori. Iriima Pava jovasankitaayetai irirori onkantya inkameethashiretakaaniami, ari onkantake eejatzi intasorentsishiretakai ikempitara irirori.

* 11:37 Ikantakoyeetzeri jaka meshinantsimai, iroora imeshina oisha ipoña cabra.

11 Te onimoshireyetai irovasankitaaminthaitai, aña osheki onkantzimoneentashirevaitai. Iro kantacha apaata, ikaratzi kaari maninterone jovasankitaayetziri, aririka inkameethashireyetai, ari ifeero isaikai kameethaini.

Aparatakerori ineshinonka Pava

12 Irootakera piñaashintsitantaayari pinkempityaari ñaantapiintakarori ishiya, iñaashintsita ishevata ishipetashempavetaka, ari ikempitairori eejatzi ishipetayeretovetaka, iñaashintsita.

13 Pinkempitayetaiyari eerokaite shiyapiintachari tsika okameevokitzi kaari ñaayerone inkithoke ishipetakiitake. Aña ontzimatyete intekatsikiite.

14 Aakameetha pinkantavakaiya, piñaashintsitya pintasorentsishirete. Tema eerorika pimatayetairo iroka, eerora piñeeri Añaapinkathatane.

15 Paamaventyaari inkarate aparatakerone jineshinonkayetai Pava. Paamaventyaari oitzipinaashiretaneri, joitzipinairikari ikaratzi kempisantayetsiri.

16 Paamaventyaari mayempitatsiri. Paamaventyaari thainkatasorentsitaneri kempityaarine pairani Esaú, ikovajaantzi irovavakya aparosatz, ari ipimantakerori ikashiyakaitariri iriira iponkitzitarora itzimi.

17 Tema piyotzi eerokaite aritake jimatakeroro Esaú kantachari, osheki ikovavetaa iriñeeromi intasonkaventayeeteri, iniroite jiraakotakaro. Iro kantacha te iriñaamaitaiyaaro tsika inkenakagairo irovashiñaantaiyaarori ikenakaashitakari.

18 Tema te pikempitari eerokaite aakerori pairani Ikantakaantaitane. Jiyaatayake irirori otzishiki tsika otzimi koñaanetsiri. Osheki otaantzi, tsireniki okantaka, ooreenkatake, iniroite otampyaatake.

19 Ikemakero ityootaitzi. Ikemake eejatzi iniroite iñaavaaitatzi, ari itharovaiyanake, osheki jamanaiyavetaka eero ikemantaro kantachari.

20 Tema osheki itharovakaitakaro okaratzi ikantakaantayeetakeri, ikantaitzi: Eero pikenayetzi jaka otzishiki. Te aritaaajate pinkenakaayeteri kapicheeni pipirayetari janta. Aririka inkenayeetake kapicheeni janta, ontzimatyete intsitokayeeteri, ontzi-maye irovathaatyeteeteri.

21 Omaperoitaka okoveenkatzi ikantzi Moisés: Iniroite notharovake, okavaaitakana.

22 Te pikempitari eerokaite ikaratzi ñaakerori, aña eerokaite oshiyakariri ikaratzi jataintsitotzishiki paitachari Sion, saikatsiri nampitsiki Jerusalén-ki. Iroora oshiyakaaventachari piyaayetai inkiteki tsika isaiki Pava Kañaaneri. Tema ari pintsipataiyari eerokaite ipiyotapaa maninkariite.

23 Pintsipataiyari ikaratzi piyotachari janta javentaashiretaari Iponkitzitane Pava, tema iriiyetake osankinatakotainchari irisaikayetai inkiteki. Pintsipatajaantaiyaari Pava, intzime amenakoyetairine maaroni. Pintsipataiyari ishireete kempisantzinkariite itzimi jothotyeteetakeri ikameethashiretakaitairi iroñaaka.

24 Pintsipataiyari eerokaite Jesús, itzimi poñaakaantanaarori ovakerari antzimotavakaantsi, itzimi kapathainkaintsiri ikamimentayetakai. Tema iroka iriraane Jesús kempivaitakami oñaavaityeemi, anaanakero oñaaventakeri pairani iriraane Abel.*

25 Paamaiya paparatzirikari Pava aririka iriñaanashiretemi. Tema pairani ikaratzi kemavetakariri Pava jiñaavaitzi jaka kipatsiki, jovasankitaakeri jimanintakero okaratzi ikantziriri. Aakara irimaperote irovasankitaayetai, aririka ampiyashiretake akemayevetakari jiñaaneshiretakai inkitesatzi.

26 Pairani aririka iriñaavaite Pava, jontziñaakaaro kipatsi. Irooma iroñaaka, tzimatsi okaratzi ishinetaakari, ikantzi:

Ari napiitairo nontziñaakairo, tera intaani kipatsi, aña ari omatzitaiya inkite eejatzi.

27 Tzimatsi opaita oshiyakaaventachari ikantziri: “Ari napiitairo.” Iroora oshiyakaaventacha aririka irotekairo okaratzi jovetsikayetakeri, iraperotairo irovetsikane kaari enitanetsine, intaani osaikayetai enitatsiri.

28 Irooma aakaite, impinkathariventayetai janta tsika enitanetapai. Irootake ampaasoonketantyaariri Pava, ñaapinkatha ovairi, antavaitaineri.

29 Tema Pava, iriitake kempitakariri aparoni paampari pometantaneri.

13

Irantanairi kempisantatsiri

* 12:24 Pairani itsitokantakariri Cain irirentzi Abel, ikantake Pava: “Kempivaitaka onkaimatyeeemi iriraane Abel ikokovatzi inkisaventayeetyaari.” Ari opoñaari ikantayeetzi kempivaitaka oñaavaityeemi iraantsi. Irooma oñaavaityiraane Cristo, tera inkove inkisaventaityaari, aña okovi ompeyakotantero kaariperori.

¹ Ontzimaty petakotapiintanaiyaari “Iyeekiite.”

² Eero povashaantziro poimaayeteri pipankoki areeyetachari pinampiki. Tema itzi-mayetzi antakerori, tekatsi kamanterine, iriira maninkariite joimaake ipankoki.

³ Eero pipeyakotaro paamaventaiyaari pikaratzi pikempisantayetai itzimi jashitakoy-eetziri. Pinkempitakaantero aririkami pinkarateri irashitakoyeetemi. Ari pinkempitairiri ikaratzi jovatsinaavaitaitzi, paamaventaiyaari, tema piyotzi eero ka tsika okantavaita aririka inkemaantsitakaayetai.

⁴ Pinkinataiyaari pitsipa, eero japitevaitami pashine. Tema jovasankitairi Pava itzimi mayempitatsiri.

⁵ Eero pinevetapiintashitari poshekyeeri kireeki. Onimotemi piñiuro tzmimotajaan-takemiri. Tema iri Pava payetemirone kovityiimotamiri, jiroka ikantake:
Eero nookaventataitzimi.

Eero novapintaimi.

⁶ Irootake aventaashiretantyaariri aakaite, ankantayetai:

Iri Novinkatharite kaminthainari.

Tekatsi nontharovakaiya.

¿Tzimatsima inkantaina atziri?

⁷ Pinkinkishiretakoteri jevatakaimiri pikempisantayetai, itzimi ñaaventapiintzimorori iñaane Pava. Pinkinkishiretakoteri tsika ikantayeta isaiki, opaita jimonkaraayetakeri iriroriite. Pinkempitakotaiyaari tsika ikantakero javentaashireyetaka.

⁸ Irojatzi ikanta iroñaaka Jesucristo, tsika ikantapainta, ari inkantaitaayeeni irirori.

⁹ Eero pishinetairi iramataviyetemi iyotaantziroori kaari tampatzikatsatsine, kaari ikemapiintaitzi. Tema iriitake Pava tampatzikashiretakaayetai, jineshinonkayetaira. Kaarira tampatzikashiretakaantatsine ampinkavaiteero jovayeetari. Tema tzmatsi matayevetakarori iroka, temaita ovameethashireteri.

¹⁰ Okempivaitakoro ontzimovyetaimi ovakerari pomepirinimentotsi. Itzimi jova-maitakeri janta, kamimentakairi aakaite. Te aritaajate irovayetai yaari antavaitatsiri tasorentsithaanteki.*

¹¹ Tema jayiroranki omperatasorentsijanori iriraane piratsi inthomoi tasorentsithaan-teki onkantya ipeyakoyeetantyaariri iyaariperonka, jaayetziro ivathara piratsi othapita-paara nampitsi ari impomeyeterori.

¹² Ari okempitakari eejatzi, jovamaayeetakeri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaantsi-takovevantari ikapathainkatakake jovameethashireyetantairi.

¹³ Ontzimaty ankempitakaantero aakaite ashivotayeemi nampitsiki aatayee tsika isaiki Jesús, minintaari irovayeetai ikempitaitakeri pairani irirori.

¹⁴ Tema jaka tsika asaikayetzi iroñaaka eero okantaitatyaani. Irootake añaamampyaantarori tsika anampitaiyaaro apaata.

¹⁵ Irootakera, antharomentantyaariri, ampaiyeero ivairo irirori. Iroora impoy-aataarori okitho pankirentsi jashitakaayetakariri pairani.

¹⁶ Ari okempitari eejatzi, eero povashaantziro kameethari, pimpavakaiya tzmimotz-imi. Irojatzi kempitakarori ookimotariri pairani Pava ipometayeetziniri.

¹⁷ Eero pipiyathatari jevayetziriri kempisantanaatsiri, iriitake aamaventashireyetamiri. Iri kamantairine apaata Pava opaita avishimoyetakeri jaamaventakoshireyetakami. Kameetharika onkantya inkinkithateri, kimoshire inkantayetai iriroriite, eejatzi pinkempitaiyaari eerokaite. Irooma ovashirerika onkantakaiyaari inkinkithateri, eejatzi onkempitzimotaiyaami eerokaite apaata, eero apantzimotaami.

¹⁸ Pamanakotapiintaina onkantya iriñaantayeetyaanari tampatzikashire nonatzi. Kempitaka iro nomatakeri.

¹⁹ Pamanakotapiintaina eejatzi niyaatashitantaamiri thaankiini eerokaite.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

* **13:10** Kantakotachari jaka antavaitatsiri tasorentsithaanteki, iriyyetakera omperatasorentsitaari. Itzimi ishiney-eetake irovapiintyaari tzmakaarantatsiri piratsi, tzmakaarantatsiri okitho pankirentsi okaratzi jamayetziri atziri-ite irashitakaiyaari Pava. Irooma pomepirinimentotsi, ari intaapiintayeeteneri Pava okaratzi jashitakaaeyerari, ari ikovakotapiintziriri impeyakotaineri iyaariperonka. Iro kantacha ipaikkoyeetakeriranki Cristo, irojatzi ikamantakari okanta ipeyakoperotantaarori irirori kaariperori, iroora impoyaatapaakarori okaratzi itaapiintayeetakero jashitakaitariri Pava janta pomepirinimentoki. Tema iroka inchakota tsika ikamake Cristo ipaikkoyeetakeri, iro kempitanaarori iroomi ovakerari pomepirinimentotsi. Tera aritanai irika omperatasorentsitaari iroyaari itzimi kamaintsiri janta. Ari okantari eejatzi, ikaratzi pankiventarori irimonkarayeromi ikantakaantaitane, ikantakaantaitane, ikaratzi pinkavaitzirori ovaritensi, ikokovavetaro impeyakoyeetaineri iyaariperonka, eerora jiñeero irirori iranintagaiyaaro okaratzi ikamimentantakera Cristo.

²⁰ Noñaañaatziri Pava, tema iriitake kameetha saikakaayetemine, iriitake ovañagairiranki Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. Iri Pava kempitakaantakari iriiperori aamakoven-tariri oisha. Osheki ikapathainkatake jovakeratakaantarori antzimotavakaantsi kan-taitaachari iroñaaka.

²¹ Namanakoventakemi irovetsikashiretanyamiri pimayetairo kameethari ikovakaimiri. Pamaneri eejatzi eeroka pimatantyaarori okaratzi onimotziriri, tema ayotzi iriitajaantake Jesucristo matakairone. Arira inkantaitatyeeni iñaapinkathayeetairi irirori. Ari onkantyaari.

²² Iyekiite, eero pisamaro pinkempisantero okaratzi nosankinatakemiri, tema te os-hekiperote.

²³ Nokovi piyote eejatzi jomishitovayeetairi iyeki Timoteo. Aririka irareetapaiya jaka, iriitake nontsipatanakyaari niyaatashitemi noñeemi.

²⁴ Povethatyaanari ikaratzi jevatzimiri janta, eejatzi pashine itasorentsitakaitairi. Ari ikempitari Italia-satziite jovethayetami.

²⁵ ¡Onkamintha irineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

Irosankinare Santiago

Ovethataantsi

¹ Naakatake Santiago osankinatzirori iroka, iromperatane jovana Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Novethatari ikaratzi jashiyetaari Pava oivaraayetainchari pashineki nampitsi.*

Pavaki opoña iyotanetaantsi

² Iyeekiite, kimoshire pinkantya aririka piñaayetero avishimoyetemine.

³ Ontzimatyepiyoyete ifñaantaitatyaami kyaaryoorika pikempisantsi. Irootakera piñaantyaarori pinkyaaryooshireyetanai.

⁴ Piyaatakairo pamaveyetanairo iroka, aritake piñaayetakero pantakishireyete irojatzipototyaaantakyaarori.

⁵ Terika piyotero pamavevainete, pinkovakotero Pava, iriitake iyotakaimirone tsika pinkantya. Tema te inkisathaneteri ikaratzi kampitayetziriri. Aña ari iriyotakaaperoyetakeri, te iriyote irirori inthañaavainetya.

⁶ Aririka pinkampiteri Pava, eero pikantashirevaitashita: “¿Ari inkemaajatakena Pava okaratzi nokampitziriri?” Tema ikaratzi kisoshirevaitatsiri ikempitaro okantaranki inkaare kaari mairyaatatsine aririka ontasonkaatero tampyaa.

⁷ Paamaventya pikempitakotarikari kisoshireri, tema te iriñaayetero irirori ikampive-tariri Avinkatharite.

⁸ Tema tzimatsi ipampithashirevetari iranterimi impoña osaitekira tzimatsi pashine inkoveri iranteri, te aparoni onkantya ipampithashiretari.

⁹ Ontzimatyepinkimoshireyetai ashinonkainkariite kempisantanatsiri, tema ari impinkatharitakaayetairi apaata Pava.

¹⁰ Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzinkariite, ontzimatyepinkimoshireyete onthonkaiya okaratzi tzimimovetariri. Tema inkempitakotaiyaaro inchatyaki oparyaatey-atzi.

¹¹ Aririka iroorye shintsiiini ooryaatsiri okamatayatzi inchatyaki, eero ifñeetairo ova-neenkateyatane. Ari inkempitaiyaari eejatzi ashaarantzinkariite eero ifñaakoyeetairi jova-neenkantantaro irovaakaro.

Tharomentashire ankantya ifñaantashireyetairika

¹² Aririka añaavetyaaro onkarate avishimoyetaineri, eekerorika aatakaanakityeero ankyaaaryooshiretanake, ankimoshirete, tema tzimatsi irantzimotairi Pava amavetakerora, ikantakeranki: “Maaroni etakotaanari naaka, ari inkantaitatyeeni nañaakaayetairi apaata inkempitakaantairo namathaitaateyerimi.”

¹³ Aririka ompokimotai ankovashiretero kaariperori, kaarira Pava kantakaiyaarone. Tema Pava, te inevetaro irirori. ¿Kantsima ishinetairo aaka? Tema eero.

¹⁴ Aña aakatake nevetapiintarori kaariperori, irootake apampithashiretapiintakotantarori.

¹⁵ Tema opokimotaira akovashiretzi antero, aakoventanakaro ampampithashire-takotero, irojatzifñaantakyaarori amatero kaariperori. Irootakera ankemaantsivetan-tyaariimi apaata ankama.

¹⁶ Iyeekiite netakotane, paamaiya otzimikari pikenakaashitane.

¹⁷ Tema okaratzi jantzimoyetairi Pava kameetha okanta, irootake irantapiintatyeeri. Tema te impashinetanete irirori, te inkempityaari irovetsikane shipakiryaaayetsiri, añiiri irishitovamanai impoña añeeri inkyaanai sheeteeni.

¹⁸ Tema ikovake irirori iriyotakaayetairo kyaaryooperotatsiri ifñaane, irootake etayetantyaarori aaka ankempisanteri, ari inkempitayetaiyaari pashine irovetsikane inkarate kempisantairine apaata.

Tsika inkantanaiya kempisantanairine Pava

¹⁹ Irootake nokantantari iyeekiite: Ovayempita pinkantayetya, eero pothataanta aririka inkinkithavaitaite, eero ayimavaitashitami pimashirenka.

²⁰ Aririka ayimavaitai amashirenka, eerora amatziniri ikovakaayetairi Pava.

²¹ Okovaperotatya ookayetairo okaratzi ovaariperoshiretakairi, tsinampashire ankantya ankempisantanairo fñaantsi, irootake matairone ovavisaakoshireyetai.

* 1:1 Ikantaitziri jaka, “jashiyetaari Pava,” iriyetake kempiyetariri 12 pashineyetsiri icharineyetairi Israel-ni.

²² Iro kantacha ontzimatye amayetairo okaratzi akemayetakeri, terika amatziro ankempisantero, apaniro aaka amatavivaitaka.

²³ Itzimirika kemavetarori iro kantamaitacha te irimatero inkempisantero okaratzi ikemavetakari, ikempitakari amenavorotachari amenaarontsiki.

²⁴ Intaani jiñaavorotapainta, iro osamaniityaake ipeyakotanaaro tsika okanta iñaavetakaro iporo.

²⁵ Tzimatsi pashine amenavorotachari, kaari peyakotyaarone iporo tsika okanta iñaakero. Ari ankempitanaiyaari aaka, pampithashire ovanairo ñantsi, eero apeyakotaro. Tema irootake matzirori otsiparyaakoventantzi. Kimoshire ankantavetaiyaaro onkarate antayetairi.

²⁶ Tzimatsi ñaavetarori jimatakeri ikempisantanai. Iro kantamaitacha te iravaantetya, jamenaashivaitakara ikempisantzi, apaniro jamatavivaita.

²⁷ Jiroka irooperori ookimotariri Ashitairi Pava aririka ankempisantanai: Etakoyetaiyaari miritzite, ari ankempitaayetarori kamaimetzinkaroite. Ontzimatye ankiteshireyetai, eero akempitakotari ikantayetara saikashivaitachari jaka kipatsiki.

2

Iñaaventaitziro manintaantsi

¹ Iyekiite tema pikempisantairi Avinkatharite Jesucristo iñaapinkathaperoitziri, eero pamaakitavaka.

² Thame ashiyakaantavakero: Aririka piñe papatotapiinta ovaneenkatachari ikithaata, mareryaa ikanta jovayetziri irakoki, impoña piñe inkyaapaake pashine ovapatankaporoki ikantaka.

³ Iri paakameethatake ovaneenkatainchari posatekakeri niyanki papototaiyani, iri-ima ovapatankaporokitachari, pinkantakeri: "Ari pinkatziyavake eeroka tekatsi pisaie, pikovirika pisaie osaaviki."

⁴ Aririka pikantakari pimatakerora pamaakitantzi, tema aparoni paakameethatake, pimanintashiretakeri pashine.

⁵ Pinkeme nonkante iyekiite. Ikoyaayetarira Pava ashinonkainkariite, ikempisantaaperoyetairi. Tema ikantzitaitaka Pava, ikantake: "Ari nompinkathariventairi maaroni etakotyaanane naaka."

⁶ Iro kantamaitacha eerokaite, pimanintashirevaitakeri ashinonkainkari. Pipeyakotakari ikisaneentapiintzimi ashaarantayetachari ikovi irovasankitaakaantavaitemi.

⁷ Iri kyaaryootapiintatsi ithainkashiretziri ivairo pikempisantanairi.

⁸ Pimatakerora kameethari omaperorika pinkempisantanairo irooperori Ikantakaan-taitziri, tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Petakotyaari pisheninka, pinkempitakaanteri petakota pivathaki eeroka.

⁹ Irooma, eenirorika pamaakitavaka, tzimakera pikenakaashitane, ari irovasankitaaventa-itakemiro irooperori ikantakaan-taitakeri pairani.

¹⁰ Intzimerika kantatsine: "Nokempisantziri naaka maaroni ikantakaan-taitziri." Iro kantamaitacha tzimatsirika kovityaapainchane aparoni kaari inkempisantake, tzimakera ikenakaashitane.

¹¹ Tema ikantaitzi pairani:

Eero pimayempitzi.

Eero povantzi.

Te imayempiveeta, iro kantamaitacha eenirorika jovantaitzi, tzimatsi ikenakaashiitakari.

¹² Aña iro kameethatatsi antayetairo irooperori ikantakaan-taitziri, antayetairo añaavaiyetziri eejatzi okaratzi antayetziri. Ari onkanya eero jovasankitaitanta apaata itsiparyaakoventayeetaira

¹³ Tema eerorika etakoyetanta, ari irovasankitaaperoyetai. Irootake kovaperotacha etakoyetantya eero jovasankitaayeetantai.

Eerorika antziro kameethayetsiri, amenaashivaita aventaavetanaari Pava

¹⁴ Iyekiite, terika amatanairo kameethayetsiri, amenaashivaitara akantzi: "Naven-taari Pava." Tera iro ovavisaakoshiretantatsine aventaavetari.

¹⁵ Piyotzirika eeroka okovityiimovaitakari aparoni iyeki iithaare, tashaaneenta ikantaka,

¹⁶ ompoña pinkanteri: "Pimatero pavishe iyeki, kithaatziita pinkantanakya, kameetha povatziitapaiya eejatzi." Terika pimpavakeri kovityiimotariri, ¿Petakotakarima? Aña te.

¹⁷ Ari okempitari eejatzi aventaavetaari Pava. Terika antayetero kameethari, amenaashivaitaka.

¹⁸ Arira okempita intzimerika kantatsine: “Naventaari Pava.” Pashine, ikantzi: “Nantziro kameethayetsiri.” Eerorika pantanairo eeroka kameethari, ¿kantatsima poñaakantero paventaanaari? Naakarika, ari noñaakakemiro naventaanaari, nantanairo kameethayetsiri.

¹⁹ Pikantavetapiinta eeroka: “Niyotziri naaka Pava apaniro ikanta.” Omaperovetayta. Iro kantamaitacha jimatziyetaro peyariite jiyotziro iroka, itharovakaitari Pava.

²⁰ Kaari imasontzitaizti, ontzimatyete ayotayetai aaka: terika antayetairo kameethayetsiri, amenaashivaita aventaavetaari Pava.

²¹ Ampampithashiretakoteri pairani Abraham-ni. Ishinetakeri itomi Isaac impometenerimi Pava. Irootake ikantantakari Pava: Osheki naakameethatemi Abraham.

²² Ari añiirori, tera aparoni ikantake: “Naventaari Pava.” Tema jantakeneri okaratzi ikantziriri. Ari okanta jooñaarontantakarori omapero javentaaperotakari Pava.

²³ Ari omonkarataka josankinaikeri pairani, okantzi: Javentaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.

Irootake ikantantayeetakariri eejatzi pairani Abraham-ni: Iraapatziyane inatzi Pava irika.

²⁴ Naakero. Tera apaniro otampatzikaashiretakaantzi akantzi: “Naventaanaari Pava.” Ontzimatyete ankempisantanairi eejatzi.

²⁵ Ari okempitakari eejatzi pairani tsinane paitachari Rahab, mayempivetachari. Okempisantikiziri iroori Pava, omanantakariri opankoki ovayiri, opoña otyaantairi inkenantanaiaaro pashine avotsi eero jovantaitavakari. Tema irootake jaakameethatantakarori Pava okempisantanairira.

²⁶ Eerorika otzimanai ashire, peyakotanakai. Ari okempitzitari eejatzi, eerorika antayetziro kameethayetsiri, amenaashivaita aventaavetanaari Pava.

3

Aavaantetaantsi

¹ Iyekiite, eero akovashivaita ayotaantayete, ontzimatyete amayetairo okaratzi añaaventayetziri. Apaata, ari inkantayetapai Pava: “¿Pimatakeroma eeroka okaratzi piyotaantziri?”

² Maaroni otzimayetzi akenakaashiyetari. Irooma tzimatsirika aavaantetachari kaari kantzimoneentakaiyaarine isheninka, iriitake kameethashiretantsiri, ari onkantake iramaakoventanaiya eero jantantanaaro kaariperori.

³ Joosoponhoitziri mora, ari itzimpatakoitziriri, irootake inkenantayetyaari tsika inintakaitziri. Iryaani onavetaka itzimpatakoitantariri, iro kantacha omatziri okemakairi, okantavetaka antari inatzi mora.

⁴ Pimpampithashiretakotero antaro pitotsi. Aririka ontampyaatakote niyankyaaki inkaare, ayiro tampyaa tsikarika onintakaaro. Iro kantacha tzimatsi oyomaraaniki, okitsirinkiro okenakairo tsikarika inintziro komatzirori.

⁵ Ari okempitakari eejatzi paantentsi, te antaroveta, iro añaaavitantayetapiintari. Okempitakari paampari, iryaani inaveta ovakera imorekanake, iro kantacha aritake onkantake impaampatakairo antaroite antami.

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okempitakotari paampari, aririka añaaavitake kapicheeni, antaro avaariperoshirevaitaka, kantatsi eejatzi añeero onkantaitatyeyyaani ovaariperoshiretante. Tema sarinkaveniri iyotairori añaaavitayetantyaarori ovaariperoshiretantatsiri.

⁷ Pinkeme. Kantatsi impiraityaari piratsiyetsiri, tsimeriyetsiri, marankepayeeni, iñaaveripayeeni, maaroni. Ameyetacha irikapayeeni impiraityaayaririka.

⁸ Iro kantamaitacha tekatsi atziri kanterone iravaantetya, inkempitakaantero ipiraitari piratsi. Okempitaro ipaante aparoni piyantatsiri, ovamaantanero onatzi.

⁹ Iro apaante akantantapiintariri Pava: “Ashitanari, kameetha pinatzi.” Irojatzi apaante akantzimantantari asheninka, ikaratzi kempishiretantariri Pava.

¹⁰ Aparo onaveta apaante, iro kantacha ari añaaavitantaro kameethari, eejatzi kaariperori. Iyekiite, te arite ankonovayetero añaaaneyetari.

¹¹ Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tsikarika oshitovaatzi jiña, kiteshaarika okanta, eero añiironkepishaate.

¹² Iyekiite, ¿Kantatsima aparoni pankirentsi uva onkithotero higo? Ari okempitzitari jiña iroori, aririka ompotyaaate, eero añiironkiteshaate.

Inkiteki opoña iyotanetaantsi

¹³ Ayotanetanaarika, apampithashiretanaarika, etakotantya, tsinampashire ankantya onkantakaakai ayotanetanaari.

¹⁴ Irooma añeerorika ankisaneentashirevaitante, te arite ashamevaite. Athaiya akantzi: "Tyotaneri nonatzi."

¹⁵ Aririka amayetakero iroka, tera iri Pava iyotakairone. Iro ipampithashiretakaantziri kamaari.

¹⁶ Ari okanta aririka ankisashiretantavaite, eero amatziro aakameethatavakaiya, kaariperoshire ankantapiintayetya.

¹⁷ Iro kantacha iriirika Pava kovakairone ayotanetaiya, ari onkantake ankameethashiretanai, eero akisashirevaitanaa, etakotantaneri anatyte, eero apiyathatanaa, neshinonka ankantante, ovameethatero antavaiyeteri, kyaaryoo ankantanaiya, eero akamataviritanai eejatzi.

¹⁸ Aririka ankantapiintanakya aakameethashiretavakaanaiya, ari añeero apaata irovameethashireperoyeetai. Onkempityaaro ipankivaitaitzi, ari añeero apaata aavayetairo okitho.

4

Aapatziyarori osavisato

¹ ¿Opaitama opoñaantari ovayiritaantsi? ¿Opaitama ikisaneentavakaantari atziiriite? ¿Kaarima kantakaantziri ineshireyetero ikovityaaneentziri?

² Inevakitakaro tsikarika opaiyeta, temaita ontzimomoyeteri. Ikisaneentakovetakari jashitari pashine, te ontzimomoteri. Jovantayevetaka, jovayiritantavetaka, te iñaamaitaro ontzimomoteri ikovayevetari, tera inkampitayeeeri Pava.

³ Imavetakaro ikampitziri Pava ikovayetziri, te ipamaitari. Ikampitakoventashita irantayetyaarori ookimoyetariri irirori.

⁴ Ikempitashitakaro kaari kinatari oime, oñaake pashine, iro okisaneentantanakariri oime. Ari ikempitakari maaroni kovayetzirori irapatzityaaro osavisato, ikisaneentanatziri iri Pava.

⁵ ¿Amenaashitama josankinaitakeri pairani, kantatsiri: "Jotyaantakeri Pava Tasorentsinkantsi neshinonkayetaineri, iriitake aamaakoventaine eero antantayetaro kaariperori?"

⁶ Jetakotai Pava, iro okantantari osankinarentsi: Osheki irovasankitairi Pava ñaaperovaitaneri, iriima tsinampashireri osheki iretakoyetaiyaari irirori.

⁷ Irootake nokantantari naaka: Patsipetakoventaiyaaro ikovakaimiri Pava. Pimpiyatyari kamaari, aritake piñaakero irovashaantemi.

⁸ Pampithashire povanairi eeroka Pava, eero jookane jovanakemi irirori. Kaariperoshire pinaveta, povashaantayetairo. Terika pinkyaaryoventairi, pinkiteshireventairi.

⁹ Pinkinkishiretakotairo pantayevetakari, pikimoshireventashitakaro kaariperori. Ontzimatyte povashiretakotaiyaaro okaratzi pikimoshireventashitakari pairani.

¹⁰ Tsinampashire pinkantaventanaiyaari Avinkatharite, tema iriitake ñaapinkathatakaantaimineri apaata.

Kantakotavakaantsi

¹¹ Iyekiite, te apantaro ankantakotavakaavaitya. Aririka pinkantakoteri pashine, pithainkatziirora lkantakaantaitane.

¹² Apaniro ikanta osankinatakaantakerori pairani lkantakaantaitziri, iriitake matzirori jovavisaakoshiretantzi, irii matzirori eejatzi jovasankitaantzi sarinkaveniki. Tekatsi ampaitya aaka onantyaari ankantakoyeteri pashine.

Te ikantakaaperoventaitaro anteri apaata

¹³ Tzimayetatsi kantashivaitachari: "Nokovi niyaate osaitekira nampitsiki, aparoni osarentsi nosaikavaite janta, nompimantayete opaitarika, naye osheki okaratzi nokovayetziri."

¹⁴ Iro kantacha te iriyomaitya ompaitya avishimoteneri osaitekira. Okempitakaro añaantere menkoryeenka. Te oshenkaanete, kapiche onkantapaintya, ompoña ompayanaiya, eero añaaavairo.

¹⁵ Jiroka inkantayetemi: "Irirorika Pava penaroneri nañaantare, ari nantakero ishine-tainari irirori."

¹⁶ Iro kantacha javentaashivaitakaro iñaaperovaitaka apaniro. Amenaantsi onatzi, te apantyaaro.

¹⁷ Aririka ayovetyaaro ovameethashiretantatsiri, iro kantacha te amatero, tzimanake akenakaashitane, kaariperoshiretakai.

5

Iñaaventaitziri ashaarantaneri ovashinonkaantatsiri

¹ Pinkeme ashaarantaneriite. Piraakoneentayetaiya eeroke, iroora piñeero pashinonkaavaitaiya.

² Ari ompathaayetai maaroni povaakaro. Omperekimaitayetai piithaareyeteri.

³ Inthonkya impovayetai piireekite, mareryaaveyetachari maaroni. Ari iriyotaitemiri pipiyotashitakari, tema iriitake taakagaiyaamine apaata. ¿Irootakema pipiyotantakariri?

⁴ Jiyotakemi Pava te petakotanta, irootake irovaskanitaantyaamiri. Te pimpinayeteri patzirite, pipiyotashitakaro povaakaro. Ikishimatakemira patzirite, ikemake Pava, tema ipinkathariventatziitanetzi irirori.

⁵ Apaniro panintaavaitaka, te pimpampithashiretakoteri pashine, intaani pikimoshireventakero povaakaro. Pikempitakari aparoni piratsi jovathantaitziri, aririka inkyeetake kameetha, ikantake ashitariri: “Thame ayaari nopira, vathatake kameetha.” Ari inkempityaari Pava irirori, inkantai: “Osheki irovaakaro irika, monkaratapaaka novaskanitaantyaariri.”

⁶ Povashinonkaayetake osheki kameethashireri, irojatzi ikamantayetakari, tetya piñaavetyaaro impiyakovenya.

Amavevaine pinkantya, pamanayetai

⁷ Iyeekiite, amavevaine pinkantya poyaaventyaari impokai Avinkatharite. Pinkempityaari pankivarentzi, amavevaine ikanta joyaaventaro inkane omparyaakote ivankire iriñaantyaarori onkithote.

⁸ Ari pinkempityaari eeroke, amavevaine pinkantya poyaaventya, oisokero povanakeri, tema eero osamani onkantya impokantayaari Avinkatharite.

⁹ Irootake, iyeekiite, kaari aritanta pinkantakoteri pashine. Tema pokimatai kantayeta-paimineri eeroke: “Pantakero kaariperori.”

¹⁰ Pinkinkishiretakoteri kamantantaneri pairani. Pava omityaantakeriri iñaaventantayetairi. Iro kantacha osheki iñaashitayetakaro irirori amavevaine ikanta joyaaventari Avinkatharite. Ari pinkempityetaiyaari eejatzi eeroke.

¹¹ Osheki inkimoshiretai atsipetarori ikemaantsivaita. Inkempitakotaiyaari Job-ni, amavevaine ikantaka joyaaventari Avinkatharite, ikemaantsitakoventakari. ¿Tema ineshinonkatari Pava? Ayotzi ari ikantaitatyaani jineshinonkatanta Pava.

¹² Iro kantamaitacha iyeekiite, ontzimerika piñaaventakoyeteri, eero pipairyaashivaitaro inkite eejatzi kipatsi. Omaperorika pantero pikantziri, pinkante: “¡Ari!” Irooma eerorika pantziro, pinkante: “¡Eero!” Ñaa jovasankitaitzimikari.

¹³ Piñiirorika onkantzimoshirevaityaami, pamaneri Pava. Irooma pikimoshirevaitzirika, pimpanthaaventera Pava.

¹⁴ Pimantsiyavaitzirika, pinkamanteri irantarikonate kempisantzinkari, iramanakotemi, impoña irotziritantyaamiri yeenkantsi impairyaakeri Avinkatharite.

¹⁵ Tema aririka iramanakotantake kempisantaatsiri kyaaryooperoini, aritake irovashinchagairi Pava mantsiyavetachari. Iroorika kantakaantzirori ikaariperoshirevaitzi imantsiyatantakari, ari impeyakotaineri eejatzi.

¹⁶ Pikantzimizeentashiretakaaririka pisheninka, pinkantairi: “Pimpeyakotaina.” Pamanairi Pava eejatzi, pinkanteri: “Ashitanari, povashinchaayetairi mantsiyayetatsiri.” Tema aririka iramanakotante kameethashireri, jantayetzinirira ikovakoyetziriri.

¹⁷ Atziri inake eejatzi pairani Elias, ikempitayetai akantayeta aaka avathaki. Iro kantamaitacha ikempisantakeri kameethaini Pava. Ikovakotakeri Pava eero oparyaanta inkane. Mataka, tema avisaneentanake mava osarentsi te omparyaagai.

¹⁸ Opoña japiitairo ikovakotairi, irojatzi oparyaantaari inkane. Shookayetanai pankirentsi.

¹⁹ Iyeekiite, aririka pinkempisantakagairi ikaratzi ovashaantavetaarori ikempisantziri Pava,

²⁰ povavisaakotairira ikaariperoshirevetaka. Jatavetaa sarinkaveniki aririka inkamaimi. Omaperora ikaariperoshirevetaka, iro kantamaitacha ikempisantaari eejatzi, imeyakotaineri Pava maaroni, eero ipampithashiretakotaaro.

Jetakari Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pedro osankinatzimorori iroka. Eerokaite nosankinatziini pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi, tema oivaraa pikantayetaka pinampitaro Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki ipoña Bitinia-ki.*

² Jiyotzitaka Pava pairani ari iriyoshiiyetaimi onkanta irovameethashiretantaiyaamiri. Ari pinkempisantairi Jesucristo itzimi kapathainkataintsiri ikamimentakemi. ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi, irisaikagaimi kameetha!

Añaashiretakaantzi oyaakoneentari

³ Antharomentairi Pava, iri Jirintari Avinkatharite Jesucristo, tema ineshinonkaperoyetai okempivaitaaro ovakerami antzimayetaimi. Añaashiretakaayetai oyaakoneentari, tema añaagiranki Jesucristo ikamavetaka.

⁴ Iro akovajaantairi otzimi ishinetaayeetakairi, ari onkantaitatyeeni añaero, eero othonkaa. Irojatziki ikashiyakaayeetakamiri eerokaite inkiteki.

⁵ Iro ishintsinka Pava ikempoyaaventantaami eerokaite. Iriitakera kantakaarori pinkempisantantyaariri onkanta irovavisaakoshiretantaiyaamiri apaata.

⁶ Irootake pikimoshiretantakari, okantavetaka piñaayetakero pikemaantsivetapainta, iñaantashireyeeetanakami.

⁷ Ikempitakaantaitakemiri ikantayeetziri oro, itaayeetziri iriñaantaityaariri kameetharika inatzi. Okantavetaka irika oro eero ikantaitatyaani iriñeeteri, ari iraperotaiya. Iro kantacha, aririka impiyapaake Jesucristo, ari iriñeetemiri kyaaryoorika pikempisantakeri. Arira intharomentaiteriri Cristo, ñaapinkatha irovayeetairi, osheki iriñaavaentayeetairo irovaneenkaro.

⁸ Petakoperotane povairi Cristo okantavetaka te piñeeri. Pikempisantairi, kimoshire pikantaventakari, okantaveta te piñaajaanteri iroñaaka.

⁹ Tema pikempisantayetaira, ari piñaayetairo irovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰ Ikamantakoyetakemi pairani kamantantneriite aritake ineshinonkayeetaimi, ari piñeero irovavisaakoshireyetaimi. Jamatsinkaventakaro, osheki josampitakoven-tayetakero,

¹¹ Ikovajaantake iriyotemi itzimi ovavisaakotantatsine, tsikapaita inkoñaate. Tema iri-itake Itasorenka Cristo thavetakaayetakeriri, oshekira inkemaantsitakaaveetyaari Cristo impoña iriñeero irovaneenkaro.

¹² Tzimatsi iyotakaakeriri kamantantneriite, tera iri ñaajaan-tayerone, aña eerokaite. Tema pikemayetairo iroñaaka Kameethari Ñaantsi. Jotyaaantaitakeri Tasorentsinkantsi ipoñaakaro inkiteki ikinkithatatakaantakamirori. Irojatzira ikovaiyakeri maninkariite ikovi-taiyavetakari inkemathatairo.

Tasorentsishire ankantaventaiyaari Pava

¹³ Aamaventara onkanta pikinkishiretane, pinkempityaari itzimi osoothakitarori iithaare. Kameetha pimpampithashiryeyea. Oyaaventa pinkanta irineshinonkata-paiyaami Jesucristo aririka impiyapaake.

¹⁴ Pinkempityaari shirethari eentsi. Eero pantashivaitaro pinevetashiyetari, okantakaami pimasontzinka.

¹⁵ Aña iri pinkempitakotaiya Tasorentsi itzimi kaimashiretakemiri. Iriitakera tasorentsishiretakaimine maaroni pantairi.

¹⁶ Tema osankinataka kantatsiri: Pintasorentsishirete, tema naakatake Tasorentsi.

¹⁷ Tema pikantapiintziri "Apá" irika kaari amaakitantatsine amenakoyetairone apaata okaratzi jantayetakeri atziriite, ontzimatyeeera pinkempisantapiinteri eenirora pisaiki jaka kipatsiki.

¹⁸ Tema piyotzi kaarira kireeki, kaarira oro ipinakoventantayeetakamiri, pavisakoshire-tantaari pisaikavaivetaka jaraperoiteeni pikempitakotari picharineete. Tema tekatsi apantaperotyaarine oro eejatzi kireeki, ari inthonkaiya.

¹⁹ Aña iroora iriraane Cristo ipinakoventantayeetakamiri, ikempitakotakari oisha kaari tzimatsine iyaariperonka, tekatsi inkantavaitya ivthaki.

* 1:1 Kantakotachari "pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi" tzimatsi kantayetsiri iriira ikantakoyeetziri kempisantzinkariite nampitzimoyetariri osavisatziite kaari jashitaari Pava.

²⁰ Tekeraminthara irovetsikaajatero Pava kipatsi jiyotzitaka opaita iranteri Cristo. Iro kantacha ovakera piñeero iroñaaka, ipokake, irovavisaakoshiretaimi.

²¹ Okaratzi jantakeri Cristo, iro opoñaantari paventaashiretaari Pava. Tema iri Pava ovañagairiri, jiñeetantarori irovaneenkaro. Oyaakoneenta povairi iroñaaka Pava paventaashiretaarira.

²² Tema shiretha pikantaventaaro kyaayoori, kiteshire pikantayetaa, petakotapiintayetaari maaroni pipaiyetziri “iyekiite” iroñaaka.

²³ Tema okempivaitakaro papiitaatyeeromi pintzimayetaimi iroñaaka. Iro kantacha itzimi pirintaari, kaarira atziri kaamaneri, aña kañaaneri inatzi irirori. Okanta apiitantaari itzimakaayetaimi, iroora iñaane, otzimi kañaanetsirsi eejatzi.

²⁴ Tema:

Avatha okempivaitaro tovari.

Tzimavetacha ovaneenkaro, okempivaitaro tovari otzimi oteyaki.

Iro kantacha okamashitzi tovari

Ipoña oparyaatyatzzi.

²⁵ Iro kantacha iñaane Avinkatharite okantaitatyaani.

Irootajaantakera iroka ñaantsi otzimi ikamantayeetakemiri eeroka.

2

¹ Irootakera povashaantantyaarori pikaariperotzi, eero pithaiya, eero pikamataviritzi, eero pinevevaineta, eero pikishimatantzi.

² Pinkempityaari eentsi ovakera tzimatsiri ikovi inthote. Ari pinkantayetanaiyaari eerokaite, pinkovairo tasorentsitsirsi ontzime antarikishiretakaimine, onkantya pavisakoshiretantaiyaari apaata,

³ tema piñaakero ikaminthaayetaimi Avinkatharite.

Mapitatsiri kañaaneri

⁴ Pinkempisanteri eerokaite itzimi kempitakarori mapi, iro kantacha kañaaneri inatzi irirori. Osheki atziriite manintakerori mapika, iro kantacha Pava ikempitakaantaro ikovaperoitane mapi, osheki ovinaro.

⁵ Ari pikantzitaari eejatzi eerokaite pikempitaaro mapi, tsika otzimi jaayeetakeri irovet-sikayeetantyaaro pankotsi, okantavetaka te pinkempitajaantyaaro mapi, tema añaatsimi eeroka. Pinkempiyetaiyaari eejatzi omperatasorentsitaari itzimi saikantaiyaarone iroka pankotsi, pinkempitakaantero pimpomeshireyetaatyeeromi ookimotariri Pava, okantakaantziro okaratzi jantayetairi Jesucristo.

⁶ Tema iro okantziri Osankinajanorentsi:

Novatziro mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Irootake otziterone pankotsinampi. Osheki ovinaro iroka.

Inkarate aventaaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jamenaashivaita apaata.

⁷ Eerokaite pikaratzi pikempisantai, panintayeetaaro mapika tzimatsiri osheki ovinaro. Iriima kaari kempisantatsine, te iriñeero iriroriite, iri okantakotakeri. Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetzikirori pankotsi,

Iro kantacha jovayeetairo pankotsinampinaki ikempitakaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

⁸ Ikantaitake eejatzi:

Ovaryantzi mapi, aririka irantzivaityaaro.

Tema okempivaitaro imparyaantatyeeyaaromi mapi ikaratzi piyathayetakarori ñaantsi. Iriiyetakera jiyoshiyetakari Pava irovasankitaayetairi.

Isheninkayetaari Pava

⁹ Irooma eerokaite, jiroka pikantayetaari:

Isheninkamirinkaitetaami jiyoshiyetaimira,

Jomperatasorentsitaami Pinkathari,

Tasorentsishireri pinaatzi,

Jashiyetaami Pava.

Ari pikantayetaari onantyaari piñaaventaaro kameethaini tsika okanta ikaimashireyetaimi pisaikavetakara otsirenikitzi, kempivaitaa iroñaaka pisaikaatyeemi tsika ikitainkatakaroi irirori.

¹⁰ Pairani eerokaite te pisheninkatavakaaveta, irooma iroñaaka pimatairo tema ishennkataami Pava. Pairani eerokaite te pitsipavetari ineshinonkatane Pava, irooma iroñaaka piñeero jineshinonkayetaimi.

Iromperatane anayetai Pava

¹¹ Netakotaneete, pikempitakaantziro eerokaite eeromi pisheninkatanaari osavisatzi. Irootake noshintsithatantyaamiri povashaantairo pinevetashitaro osavisato. Tema iro kempitakarori irokapayeeni iroomi maimaneshireyeteeminemi.

¹² Onkarate pantayeteri, kameetha onimoyetairi atziriite. Aamaa tzimatsi kishimavaivetaamiri iroñaaka, iro kantacha aririka iriñaapiintanako pantanairo kameethari, ari impampithashiretanaiya, intharomentanairi Pava.

¹³ Ikovi Pinkathari eero pipiyathayetari atziriite ikaratzi pinkathariventzimiri pinampiki. Pimatziyaari itzinkamijaantari pinkathariventtantatsiri pinampiiteki.

¹⁴ Eero pipiyathayetari eejatzi irotyaantane ovasankitaayeterine kaariperori, tema iri intharomentyaari atziriite antayetzirori kameethari.

¹⁵ Iroora ikovakaimiri Pava. Aririka pantanairo iroka tampatzikatatsiri, ari iroimairentakeri masontzishireri inkovemi inkantakotemi.

¹⁶ Saikashivaiyetaami iroñaaka eerokaite. Iro kantacha, eerora pantanairo kaariperori, aña pinkempitakotyaari iromperatane Pava.

¹⁷ Piñaapinkathateri maaroni. Petakotyaari iyekiite. Ñaapinkatha poveri Pava. Piñaapinkathatairi pinkathariventzimiri pinampiki.

¹⁸ Eerokaite omperataari, shiretha pinkantya iromperayeetyaami. Te intaani piñaapinkathateri aakameethatzimiri, pimatziyaari eejatzi itzimi otsimaavaitamiri.

¹⁹ Intzimerika antakerori ikoviri Pava, ipoña iramavetakero jimanintavaitaitakeri, iriira intharomentaventya atziriite jiñaakerira jimatakero kameethari.

²⁰ Tzimatsirika amavetakeroi jovasankitaaventaiziri jantakero kaariperori, tekatsira tharomentyaarine. Irooma eerokaite, aririka pamavetakero irovasankitaaventaitemiro tampatzikari, irootakera onimotziriri Pava.

²¹ Iroora ikaimashireyeteantakamiri, tema iri Cristo kemaantsitakoventaami eeroka. Ari okanta joñaakantapaintamirori onkarate pantairi eeroka.

²² Tekatsi kaariperori irantapainte irirori, Te inthairivaantetapainte.

²³ Ikaviyavaitaitakeriranki irirori, te impiyatantya. Ikanta jovasankitaavaitaitakeri te irasaryimatantya impiyatantya, aña iri javentaaperotataika itzimi iyotzirori tampatzikari.

²⁴ Ari okanta ipaikakoyeetantakariri, okantakaantakero ayaariperonka. Iro añaantaiyaarorimi ovashaantayetairo kaariperori, kameethashire anayetai, ankempitakaantanairomi ankamayetaateemi impoña añaayetaimi eejatzi. Tema: Jovatsinaavaitaitakeriranki, ikemaantsitakaitari, iroora pavisakoshireyetaantari eerokaite iroñaaka.

²⁵ Pairani eerokaite pikempitakari oisha tzipinari. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka pimpiyaateemi isaikira aamaventariri oisha, iriitake aamaventashireyetaamiri.

3

Irantayetairi tsipatachari

¹ Jiroka pinkantayetyaari eerokaite iinantaitari, shiretha pinkantzimotyaari piimeete. Onkantavetya tzimatsirika tsika inkarate kaari kempisanterone iñaane Pava. Aamaashitya ari onkantake pinkempisantakairi aririka iriñaakemi tsika pikantanaa,

² kiteshireri pinanaatzi, ñaapinkatha pinkantante.

³ Eero amenaashivaita iriñeetemi ovaneenka pikanta, pampitayetero piishi, pimpor-eryaatziite, ovaneenka pinkithaayetya.

⁴ Aña iro aritatsi pimatanairo kaari koñaanetatsine, pinkameethashiretai. Tema aririka antsinampashirevaite eero atharovakovaita, okantaitani iroori te onthonkanetya, irootake ikovaperotziro Pava.

⁵ Arira okantayetakari pairani tasorentsishireri otzimi aventaashiretakariri Pava, ñaapinkatha ovayetziri oiimeete.

⁶ Okempitaranki Sara shiretha okantzimotari Abraham, opaitziri oime: "Noñaapinkathatane." Eerokaite kempitaarori osaroyetaari aririka pimatanairo tampatzikari. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya pintharovakaiyaari inkishimentaitemiri.

⁷ Ari pikempitari eejatzi eerokaite iimentaitari, piñaantapiintyaaro pariiperotyaaero pinaite. Pinkaminthairo, tsinane onatzi iroori. Pinkempitakaantero ikaminthaitziro sataanetatsiri ovementotsi. Ñaapinkatha povero tema ineshinonkayeetaaro eejatzi iroori añaashireyetai ikempitaimira eeroka, te ompashinete okaratzi ishinetayeeetaimiri. Irootake pantanairi ari onkantya eero omanonkantavaita piñaañaatane.

Pankiventarori irantayetanairo kameethari

⁸ Ari okantari: aapatziya pinkantavakaiya, kaminthaa pinkantante, petakotavakaiya tema okempitanaatyaaaro pirezitavakaiyaami. Neshinonka povanairi pitsipayetari. Tsinampashire pinkantya.

⁹ Eero pikemaantsitakaari itzimi kemaantsitakaamiri eeroka, eero pikaviyiri itzimi kaviyimiri eeroka. Aña paakameethateri onkempivaityaaaro pintasonkaventatyeerimi. Tema iro ikaimashiretantakamiri Pava intasonkaventatyeetaimi eeroka.

¹⁰ Tema:

Itzimi nevetarori iranintaavaiya kameetha irañe,
Irovashaantairo ikaviyavaitantzi, ikamatavirivaantetzi eejatzi.

¹¹ Ontzimaty eirovashaantairo kaariperori. Aña iro aritatsi irantairo kameethari.
Iro inkokovatapiintairi irapatziyavakaayetaiya.

¹² Tema jiyotziri Avinkatharite ikaratzi kameethashireri.
Ovayempita joviri ikaratzi ñaañaatariri.

Iriima kaariperoshireriite, katsimara jameniri Avinkatharite.

¹³ Aamaatziinerika pantayetanairo kameethari, ¿zimatsima kemaantsitakaapero-taiyaamine?

¹⁴ Zimatsirika ovasankitaakemine pantziro kameethari, ari intasonkaventakemi Pava. Tema ikantayeetake:

Eero pitharovatziitashita, eero okantzimoshirevaitashitami eejatzi.

¹⁵ Aña iro aritatsi poshiretaiyaari Cristo, tema iriitake piñaapinkathaperotairi. Ovetsika pinkantapiintya pinkamantantero tsika okantakota poyaakoneentari, aririka intzime impaiya osampitemine. Iro kantacha kaminthaa pinkantante pinkamantantero, ñaapinkatha pinkantante eejatzi.

¹⁶ Eekero piyaataye pinkinkishiretero otzimi tampatzikatatsiri, pantayetairo kameethari itsipashireyetaamira Cristo. Aamaashitya ari impashiventaiya inkarate thaiyakovetyaamine.

¹⁷ Iro aritatsi piñaashitakoventyaaaro pantayetziro kameethari, iroorika inkoveri Pava. Iro maperotzirori okaariperotzi piñeero irovasankitaaventaitemiro pantakero kaariperori.

¹⁸ Pinkempitakotaiyaari Cristo, tampatzikashire inake irirori, ikamimentakeri tzip-ishireriite okantakaantziro jantayetziro kaariperori. Iro jantantakaro iroka onkantya intsipashiretakaayetaantairiri Pava. Osheki ikemaantsivathatakaaveetakari, iro kantacha añagai.

¹⁹ Iri jatashinenkataintsiri ikinkithatakaayetairi ishire ikaratzi etayetakarori pairani itzimi jashitakoshireyetaakeri.

²⁰ Osheki ipiyathayetaka iriroriite jovetsikantakarori pairani Noé iriniroite pitotsi, oyaavetacha Pava te intharokyaate. Iro kantacha kapichera atziri avisakotaatsi impiinkemi, ikaramatsitake 8.

²¹ Iri pikempitakotaari eerokaite tsika pikanta pavisakoshireyetai poviinkaayetaa. Iroka oviinkaataantsi tera okempitaaataro impiinkaite jiñaaki inkivaiteero ikipatsivathaitzi. Aña amanaantsi onatzi, tsika ikovakoyeetziri Pava impampithashiretakaantero tampatzikashiretatsiri. Irootakera jañaantaari Jesucristo.

²² Isaikai inkiteki iroñaaka Cristo irakojanoki Pava ipinkathariventairi maninkariite, ipinkathariventairi inkiteveri pinkatharitatsiri, ipinkathariventairi tzimayetatsiri ish-intsinka.

4

Antavaitaineri kameetha Pava tema tzimatsi jimatakaayetairi

¹ Ari okanta, ikemaantsitakoventai Cristo. Iroora poshiretakotapiintanaiyaari eejatzi eerokaite. Tema ikaratzi ñiirori ikemaantsitakaitari, tera inkovairo irantairo kaariperori.

² Ari pinkempityaari eerokaite eenirora pisaikayetzi iroñaaka jaka osaaviki, iro pantapiintai ikoviri Pava. Eero pantashiyetaro pineveyetari, tema irootake jantapiintakeri pashine atziri.

³ Irootakera pantapiintakeri pairani, tema pikempitakeri pashine atziriite nevevaitashitachari. Tema jametapiintakaro jimayempiryookitzi, ipaantantavaita, ishinkivaita, jinevetaro joimoshirenkavaita irantantyaarori kaariperori, niyavaitaneri jinake, jiñaañaatapiintakero tsika opaiyeta ikempitakaantakero iriimi pava.

⁴ Osheki okompitzimotakeri ikaratzi pitsipavetari pairani, te onimoteri povashaantanakero pikempiyari jantayetziroora kaariperori. Iro opoñaantari ikishimavaitanakemi.

⁵ Iro kantacha irikaite ontzimaty e iramenakoyetairi apaata Pava. Tema Pava, iri iyotzirori maaroni jantayetakeri ikaratzi añaaayetsiri iroñaaka, okaratzi jantayetakeri eejatzi kamayetaintsiri.

⁶ Irootakera ikamantantayeetakarori Kameethari Ñaantsi, jimayeetakeri eejatzi kamayetantsiri. Ari jovasankitaayeetakeri ikamayetakera, iro onantaari iroñaaka jovañaashireyetairi Pava.

⁷ Irootaintsi onthonkaiya añaari iroñaaka kipatsi. Iro poshiretantyaari pantairo kameethari, aakoventa pinkantya piñañaatai.

⁸ Iro kovaperotacha, piyaatakaaperoyetanairo petakotavakaanaiya. Tema: Itzimirika etakoyetaiyaari, amaakitapiintaineri irovaariperotai.

⁹ Poimaanetantapiinte pipankoki, eero pikiñaaneventziro.

¹⁰ Itasonkaventayeetakemi onkantya pantantayetyaaroni jimatakaayetaimiri Pava. Okaratzi jimatakaayetaimiri eeroka, pampitakotairi pashine, pantairo kameethari, tema ineshinonkataami eeroka Pava.

¹¹ Ikaratzi jovayeetakeri inkinkithate, iriyote Pava jiñaaventzi. Itzimi jovayeetakeri inkaminthantayete, irantavaitantyaaro ishintsinka ipakeriri Pava. Ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaari Pava, inkantakaantero Jesucristo itzimi otzimimotairi irovaanenkaro, ari inkantaitayeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Kempisantzinkari ananzi osheki ankemaantsityaari

¹² Netakotané, ñaa omapokimikari aririka piñaanakero pomerentsitzimotemine. Tera avishimovaitashityaami iroka, aña jiñaantaminthayeetayaaami.

¹³ Iroora ikemaantsitapantari eejatzi Cristo. Aririka piñeero eeroka inkemaantsitakaaperoyeetyaami ikempitaitakeri irirori, kantatsi pinkimoshireventero. Tema ari pintharomentaperotaiyaari impiyeerika irirori iramairo irovaanenkaro.

¹⁴ Aririka inkishimayeetemi eeroka okantakaantziro paventaashiretaari pipairyagairi Cristo, tasonkaventaari pinatzi. Tema iro oñaarontziro isaikantakami shintsiri Ita-sorenka Pava.

¹⁵ Tera arite povante, pinkoshitante, pantero kaariperori, pimaimanetante, ari piñaakero irovasankitaaventaitemiro.

¹⁶ Iro kantacha iroorika irovasankitaaventaitemiri jashitaami Cristo, eero pipashiventavaita. Aña iro aritatsi pintharomentaiyaari Pava ipaiyeetaimira “Cristo-veri.”

¹⁷ Tema monkaaraataika iroñaaka iramenakoyetantairi Pava. Aakaite akaratzi jashiyetaira, jetayetakai jovasankitaakai. Iri maperotairone inkemaantsitaiya ikaratzi thainkakerori Kameethari Ñaantsi.

¹⁸ Tema otzimimoyetziri iroñaaka pomerentsitzimotariri kameethashireriite onkantya iravisakoshireyetantaiyaari,

¿Tsikama opaita avishimotairine kaariperoshireri thainkatasorentsitsatsiri?

¹⁹ Tema ikaratzi kemaantsivaitachari iroñaaka, iriira Pava shinetairiri inkemaantsivaitya. Ontzimatyera iraventaashiretaiyaari ovetsikakeriri, irantayetairo okaratzi tam-patzikayetatsiri.

5

Ikaminaayeetziri kempisantzinkariite

¹ Tzimatsi nokoviri nonkaminayemiri eerokaite pikaratzi pijevayetairi kempisantzinkariite. Eejatzi naaka nojevatziri kempisantzinkariite, ari akarataiyini. Naaka ñaajaantakeri Cristo tsika ikanta ikemaantsitakaitakari, aritake nomatairo naaka onkarate iriñeetairi apaata ovaneenkapero onkantaiya.

² Jiroka nonkaminayemiri: Kempoya povayetairi kempisantzinkariite pinkempitakaan-teri ikempoyeetziri oisha. Eero pantashivaitaro aririka ishintsiventayeetemi pantero, aña iriirika Pava kovakaimirone, pimaterotya. Eero pantziro pinkovashitya paantyaaro kireeki, aña iro pantantyaaroni piminthatashitanakyaaro eeroka.

³ Eero pikovashivaita pomperatantya, ontzimatyepoñaakeri ikaratzi pikempoyaayetairi pantanairi eeroka inkene irimatanaairo iriroriite.

⁴ Inkene apaata aririka inkoñaatapai Jevajanori itzimi pikempoyaakeneri oisha, ari iramathaitantaiyaamiro ovaneenkatachari kantaitachari oshipakiryane.

⁵ Eerokaite evankariite piñaapinkathateri antarikonaite. Ontzimatyepiñaapinkathatavakaayetaiya maaroni. Tema:

Te ikoviri Pava asagaaventavairentzi,

Iriima itzimi tsinampashiretatsiri osheki inkaminthayeri.

⁶ Tsinampa pinkantaventyaaro okaratzi jimatakaayetaimiri Pava. Irojatzi apaata aririka inkovapaitetake, iriitake kantakaiyaaroni onkantya iriñaapinkathayeetantyaamiri.

⁷ Aririka piñaayetero onkantzimoshirevaiyetyaami, paventaiyaari Pava. Tema iriitake neshinonkatyamine.

⁸ Pimpampithashiretapiintairo kameethari, aamaventashire pinkantya. Tema kamaari itzimi kisaneentairi, ikempitakari kashekari kenakenavaitatsiri, jasootzi ikokovatzi impaitya iratsikeri.

⁹ Iro kantacha ontzimatyepimpipyatyaari, pinkyaaryoventanairo paventaashiretaari Pava. Tema piyotzi ari pikempitakari maaroni iyekiite pikemaantsitaiyani jaka kipatsiki.

¹⁰ Iro kantacha aririka onkaratapaake pikemaantsivaitaka kapicheeni, ari intampatzikashiretakaaperotaimi Pava, iraaavyaashiretakaimi, amavevaitane inkantakaiyami. Tema neshinonkataneri inatzi, iriitake kaimashiretaimiri piñaantaiyaarori kantaitachane irovaneenkaro Cristo.

¹¹ Iriitakera intharomentaitya Pava. Ari inkantaitaatyeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹² Iriira Silvano osankinatanarori iroka. Iriitake nokempitakaantaka naaka kyaaryoori iyeki inatzi. Irootake nosankinatanakamirori eepichokiini nokaminayimi, nokamantzimiro tsika ikanta Pava jineshinonkaperotanta. Ontzimatyera pinkyaaryoventayetairi.

¹³ Jovethayetami kempisantzinkariite itzimi apatotapiuntachari Babilonia-ki, ikaratzi kempitayetaamiri eerokaite jiyoshiyeetaimi. Jovethatami eejatzi Marcos, itzimi nokempitakaantari iriimi notomi.*

¹⁴ Etako pinkantya povethatavakaanaiya. ¡Onkamintha pisaikayetai kameetha pikaratzi jashiyetaami Jesucristo! Ari onkantyaari.

---

* **5:13** Ikantakotziri Pedro jaka "Babilonia" iroora iñaaventakotzi Roma. Tema jamamenataitayaaro Roma iñaaventaitziro, irootake iñaaventapiintantarori Babilonia. Ari onkantya eero jiyotaitantari niinkarika osankinatzirori, iro eero jovasankitaitantari.

Apitetanaintsiri Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Simón Pedro osankinatzimirori iroka. Naaka iromperatane Jesucristo, irotyaantajanore nonatzi. Eerokaite nosankinatzini pikaratzi pikempisantanaï pikempitayetaana naakaite, tema iri apantaperotariri itzimi akempisantairi, iro kantakaan-takerori itampatzikashirenka Pava, ari ikempitaari eejatzi Jesucristo itzimi ovavisaakoshiretairi.

² ¡Onkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyetaimi kameetha! Eekerora piyotanaatyeeeri Pava eejatzi Avinkatharite Jesús.

Tsika onkantya pintasorentsishireyetantaiyaari eerokaite

³ Tema iniroite itasorenka Pava, iriitake kantakaarori otzimimotantairi maaroni kovi-tyiimoshiretairi añaaipinkathatasorentsiantaiyaari. Ari okanta, omaperora ayoperotairi. Tema ovaneenka ikantataika irirori, osheki ikameethaperotataike, iro omatantaari ikaimashireyetai.

⁴ Iro ishinetantairori pinarontsiperotachari, kameethaperotajaantatsiri, inkene pinta-sorentsishireyetai eerokaite. Iro povashaantantaiyaarori pikaariperoshiretake, pikem-piyetari osavisatzi antapiintakerori ikovashiyetari.

⁵ Irootake pinkempisantapiintantaiyaari eeroka, eero pamataavaitashitaro. Aririka pinkempisantapiintanakitye, ari piñaayetziro pintampatzikashireyetai. Aririka pimatapi-intanakero iroka, aritake piñaayetakero piyotanetya.

⁶ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaakotanetaiya. Aririka pimatapiin-tanakero iroka, aritake pinkamaitapiintanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaapinkathatasorentsitanetaiya.

⁷ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkaminthaatapiintantayetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake petakopiintantaiya.

⁸ Iroorika pimatapiintanake eeroka, ari iriñeetakemi omapero piyotairi Avinkatharite Jesucristo, eero itzimavaitzi kantakotemine: "Te apantari irika."

⁹ Irooma intzimerika aparoni kaari matanairone ñaaventainchari, ikempitakari aparoni mavityaakiri kaari okichaatsine. Aña imaisantakitziro jantayetakeri Cristo ikiteshireyetaantaariri, tema kaariperoshireri jinavetaka pairani.

¹⁰ Ari okantari iyekiite, ontzimatyete pinkinkishiretapiintaiya, eero piñaantaro pinkisoshireventavaitero jiyoshiiyetaimi, kaimashiretaari pinatzi. Tema iroorika pimatapiintanake ikovakaayetakemiri tsika pinkantanaiya, eerora piñiuro pintzipinashireyetai.

¹¹ Ari onkantya piñaantaiyaarori osheki okameethaperotataike inkyaakaayetaimi impinkathariventantapai ovavisaakoshiretairi Avinkatharite Jesucristo.

¹² Irootakera, eero novashaantantaro nompampithashiretakaapiintemiro okaratzi añaaventakeri, okantavetaka aritake piyoyevetakaro, pikantayetzi: "Omapero onatzi iroka."

¹³ Iro tampatzikatatsiri nokinkithashiretakaapiintaimiro eenirora nañi naaka,

¹⁴ tema kapichetapaake noñaantayarori nonkame. Ari okanta jiyoshiretakaakena Avinkatharite Jesucristo.

¹⁵ Nokovataike naaka iro pinkamaitya pinkinkishiretapiintairo eerokaite irokapayeeni aririka nookaventaïmi nonkamake.

Ñajaantayetakerori irovaneenkaro Cristo

¹⁶ Tema pairani, ovakera noñaaventapaakemiri Avinkatharite Jesucristo, nokantapaakemi: "Otzimimotziri ishintsinka, aritake irapiitairo impiyee." Tera niyotashitaro naakaite, te namatavivaitantapaakamiro. Aña naakatajaantake okitataikari Cristo, osheki ipinkathariperotataike irirori.

¹⁷ Iriitajaantake Ashitairi Pava kantakaarori iñaapinkathayetaimi, joñaakantakero irova-neenkaro, ikantakeranki iñaavaitake:

Notomi inatzi irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri, pinkempisantairi.

¹⁸ Naakayetakera kemajaantakerori iñaavaitakeranki inkiteki notsipatantariri Jesús janta tasorentsiiitoki.

¹⁹ Ontzimatyeeera pinkemathayetairo josankinayetakeri kamantantaneriite. Irootak-era iyotakaaperotaineri, onkempitakovaitakyaari ootamentotsi ikoñeenkatzi otsirenikitzi. Iroora pantayetanairi eeroka irojatzi impiyantaiyaari Jesucristo intharomentashiretakaapaimi, inkempitapaakyaari impokiro orimishi.

²⁰ Ontzimaty e ankemathatero iroka: Tekatsira aparoni okaratzi osankinatainchari Osankinajanorentsiki ontzime inkamantavaitashitantakyaari kamantantaneriite.

²¹ Tera iri iyotashivaityaarone atziriite, aña Tasorentsinkantsi iyoshiretakaantakero okaratzi ikovakeri Pava.

2

Kamantantanirori ipoña iyotaantanirori

(Jud. 3-13)

¹ Iro kantacha, tzimatsira pairani kamantantanirori. Irojatzí okantari iroñaaka pi-saikayetzira eerokaite. Ari piñaake kantemineri, “Naaka iyotaantaneri.” Aña iromananeekiini ikovi irikaite irovaariperotantyaamiro iriyotaayetemiri. Jimanintatziirira Avinkatharite, itzimi pinakoventavetaariri irovavisaakoshireyetairimi. Iroora eero oshenkaanta iriñaayetero irikaite iraperotaiya.

² Iro kantacha tekera japerotaata, tzimatsira osheki kempitakotyaarine okaratzi joñaakantakeri, imayempivaitzi. Iriira kishimavaitakaanterine aniitantanaarori “Avotsijanori.”

³ Osheki irinevekityaari kireeki, inkovapiintake pimpinateneri okaratzi jiyotaashivaitamiri. Iro kantacha Pava eero ishenkaa iramenakoyetaineri jantayetakeri, ari iraperotairi.

⁴ Tema pairani ikaariperopaitetantakari tsika ikaratzi maninkari, jimatakero Pava jovasankitaayetakeri, jookakeri sarinkaveniki, tsireniki ikantakoyetaka jooavaenta irovasankitaapaiteperotantyaariri.

⁵ Ari ikempitaakeri Pava kaariperoshireri atziriite etayetanakarori pairani inampitaro kipatsiki, aperotaka ipiinkake oonkaropaiteki. Iro kantacha Pava jovavisaakotakeri Noé, itzimi kinkithatakotakerori pairani tsika inkantya kameethashireri. Tema irijatzi Pava ovavisaakotakeriranki isheninkamirinkaite, ikaratayini 7.

⁶ Ari ikempitaakeri eejatzi nampiyetarori Sodoma ipoña Gomorra, japerotakeri ipometakeri. Arira iñeetziro ompaitya avishimoyetairine thainkatasorentsitaneri.

⁷ Iro kantacha, Pava jovavisaakotairi Lot, tema kameethashireri inake. Irika Lot iniroite oñaashirenkakeri kaariperori okaratzi jantayetziri piyathariite.

⁸ Tema okantaitani kitaiteriki irika tampatzikashireri Lot tsipatakari kaariperoshireri, jiñiiri, ikemiri jantayetakero kaariperori. Iniroite okantzimoshiretakari.

⁹ Arira okantari, jovavisaakotziri Avinkatharite ñaapinkathatasorentsitaneri ñaapiintakerori ñaantashiretaantsi, onkantya eero ineshirevaitanta. Tema jetzitakero jovasankitaayetziri kaariperoshireri, irojatzí apaata iramenakoyetantyaariri maaroni.

¹⁰ Irimaperotairi Pava irovasankitairi antayetzirori kamaarotatsiri inebetashitari, ipiyathayetakero ikantaveetari. Te iñaakotanetya kantakaaperori. Te intharovakaajatyaaari ikishimatziri maninkariite otzimimotziri ishintsinka.

¹¹ Iriima maninkariite, okantavetaka otzimimopertziri ishintsinka, te inkishimateri irikaite, jiyaatashitapiintzirira Pava inkamantakoteri.

¹² Irikaite kaariperoshireri ikempivaitakari piratsi, te iriyote impampithashirenetya. Itzimashivaiyetaka impoña iriñeero iraperotaiya. Ari inkempitaiyaari iraperotaiya kishimayetakeriri maninkariite kaari jiyotakotaajatzí tsika ikantayeta iriroriite.

¹³ Iro inkemaantsitantyaari okantakaantziro ikemaantsitakaantaka irirori, iro kempityaarone impinataatyeeromi iyaariperonka. Tema irikaite, te inkaantanete jantayetziro kamaarotatsiri kitaipaite. Okempivaitakero iriimi ovitsintayetakemine jayoooyetakemi irikaite ikovayetzira iramataviyetemi.

¹⁴ Iro jaakoventa jimayempiryookivaitake, ivathakitakero kaariperori. Ikaimashireyetziri shipetashireri inkaariperotakairi. Ikovovatapiintake kireeki. Iro irovasankitaantayetaariri.

¹⁵ Ikenashivaiyetaka, imanintakero tampatzikari. Jantakero okaratzi jantakeri Balaam, itomi Beor, ikokovatake impinaiteri irantantyaarori kaariperori.

¹⁶ Iro kantacha irika Balaam, jantakerora kantachari, iriira burro kisathatakakeriri. Okantaveta te iriyote iriñaavaitanete burro, irika burro ikempitanakari atziri iñaavaaitake, ari okanta jovashaantakaantaariri ipampithashireta inkoshekavaiyaami Balaam.

¹⁷ Irikaite kaariperoshireri inkantaitaayeeni irovasankitaayeetairi janta otsirenikipertotzi. Tema ikempitakero okantakaranki opiryaatzi omotyaa jiña, ikempitakero eejatzi okantaranki menkori atainkatziro tampyaa, impoña añaero eero oparyi inkane.

¹⁸ Ari okanta joshiyakaaventayeetziri kaariperoshireri, tema jovapyaashita tsika ikanta iñaaveetari, ikempitakero opiryaatzi omotyaa jiña. Tema kantakaapero ikanta iñaavaiyetzi, aritake onkantake iramataviteri ovakera kempisantatsiri, itzimi shiyapithavetarori kaariperori, inkantayeteri: “Kameetharini apiitairo antero anevetashiyetari, aritatsi amayempite.”

¹⁹ Jamatavitantashita irikaite jiyotaantzi, ikantayetzi: “Oshinetaantsitzi pantayetero pinevetashiyetari.” Iro kantacha, irikaite iyotaantanirori, te isaikashivainetajaantya irirori, aña ikempitakotari aparoni omperataari, iro kaariperori inkempitakaantya ivinkatharite, omperanavaitari.

²⁰ Pairani irikaite kaariperori ovakera ikempisantavetaari Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, jovashaantavetanakaro jantayetziro kamaarotatsiri. Okanta osamanitanake ipiyakotaaro jantayetanairo kamaarotatsiri, irojatzji jimaperotantakari iroñaaka te ikempita ikantaveta pairani.

²¹ Ari okameethaveta eeromi iñiuro “Avotsijanori” otzimi tampatzikashiretakaantatsiri. Tema maperoitaka okoveenkatzi okaratzji jantayetanairi, ikempisantavetanaaro ikan-takaantavetari tasorentsitsatsiri, ipoña jovashaantanakero osamaniityaake.

²² Ikempivaitakaro ikantapiintayeetziri:

Aparoni otsitzi, aririka inkamarankake, ipiyashitaro irovaiyaaro.

Ipoña ikantayeetzi eejatzji:

Aparoni chancho, aririkami inkivaiteri joipatsitaka, ipiya eejatzji iroipatsivaitya.

3

Impiyantaiyaari Avinkatharite

¹ Netakotané, iro apitetatsiri iroka osankinarentsi notyaantzimiri, nominthashire-takaatyaami,

² pimpampithashiretantyaarori ikantayetakeri kamantantaneriite tasorentsishireri, ikantakeri eejatzji Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, itzimi otyaantayetakenari nonkamantaimiro eerokaite.

³ Ontzimatyé ankemathatero iroka: Tekera impiyaminthatai Cristo, intzime osheki thainkavaitaneri. Iriiyetake antashivaityaarone okaratzji inebetashiyetari.

⁴ Osheki inthainkavaite inkante: “¿Tsikapaitema iriñeetero ikantaitzi ari impiye Cristo? Eero ipiyaa. Kaari añeero ompashineete kipatsi, aña irojatzji okantataita ovakera jovesikaitakero. Ari kamayetataike tsika ikaratzji etanakarori Otyaantajanori, te añeero ompashineyete.”

⁵ Ikenakaashivaitakarora ikaratzji kantatsiri. Te iriyote iri Pava ovetsikakero inkite, iñaane jovetsikantaka. Jovetsikakero eejatzji kipatsi, iro otzimantanakari jiña, tema okantaitanakityaani kipatsi okovi jiña.

⁶ Irojatzji jiña japerotantakari Pava pairani, onkantakari kipatsi.

⁷ Iro kantacha, inatziira te impashinetakayero Pava inkite eejatzji kipatsi. Iroora ikantakaantakeri pairani eero opashinevaitzi irovetsikane irojatzji apaata aririka iramenakoyetairo maaroni, impoña iraperotairi kaariperori thainkatasorentsitaneri aririka intagairo maaroiteni.

⁸ Netakotané, ontzimatyera piyotairo iroka: Ikempitakaantaro Avinkatharite aparoni kitaite, oshekirini osarentsi. Aririka onkarate oshekirini osarentsi, iroovaitake onkaratemi aparoni kitaite.

⁹ Tera irosamaninkashityaaro Avinkatharite imonkaratairo okaratzji ishinetaantakeri, tema tzimayetatsi kenakaashivaitakarori ipampithashireta josamaninkashityaaro. Aña amatsinka ikanta Avinkatharite, ikovi impiyashireyetaimi maaroni, tekatsi peyashivaitaachanemi aparoni.

¹⁰ Iroora apaata impiyakerika, inkempitapaakyaari jomapokantzi aparoni koshintzi. Ari inkemayetairo iniroite poimpataatsine, aripaite aperotaiyaari inkite. Ari onkempitagaityaari eejatzji kipatsi, aperotaiya. Maaroni okaratzji jagaitakeri jovetsikaitantakarori kipatsiki, onthonkya ontgaiya. Ari onkempitagaityaari maaroni irovetsikane atziriite, ontgaiya maaroiteni.

¹¹ Tema ari inkantayeetairo iraperoyetairo maaroiteni, ¿Tsikama pinkantya pisaikai eerokaite eero otzimanta pikenakaashitane? ¿Tema ontzimatyé pintasorentsishiretai? ¿Tema ontzimatyé piñaapinkathatasorentsitanetai?

¹² Aamaventara pinkantayetaiya, pimbankiventayetaiya, tema irootaintsi impiye Avinkatharite, aripaite intaayetairo Pava inkite, imporokayetairo jagaitakeri jovetsikantaitakarori kipatsiki

¹³ Iroora aakaite, aritake añaamampyaakaro ovakerari inkite, eejatzji ovakerari kipatsi, tsika janta inampiyetaiyaaro kameethashireri. Tema iro ishinetakairi Pava.

¹⁴ Ari okantari netakotaneete. Tema aritake piñaamampyaakaro eerokaite maaroni iroka, minthashire pinkantya, inkene iriñaapaimi apaata Pava kiteshire pinkantya, eero ikan-takovaitzimi pantakero kaariperori.

¹⁵ Pimpampithashiretero, amatsinka ikanta Avinkatharite, josamaninkatziiro impiyantaiyaari onkantya iravisakoshiyeyantaiyaari atziiriite. Tera ompashinete iroka, ari okempitaro josankinatakemiri etakotane iyeki Pablo. Tema iri Pava iyotakaakeri Pablo maaroni iroka,

¹⁶ ari okempitakari eejatzi pashine josankinayetakeri. Kompitaa inaveta inkemathay-eetero okaratzi josankinayetakeri Pablo. Irootake itzimantayetari atziri kaari iyotakoper-oterone, tema te iraavyaashireyetanete, ikenakaashivaitakaro jiyotantavetaro irosankinare Pablo. Ari ikempitaayetakero eejatzi maaroni Osankinajanorentsi. Arimaitaka iraperoyeetairi ikaratzi kenakaashivaitakarori.

¹⁷ Irooma eerokaite netakotaneete, tema aritake nokamantzitakamiro, aamaventa pinkantayetya eero ikenakaashivaitantami irikaite piyathariite. Paamaventya jovashaan-takaimirokari pikamaitanetzi.

¹⁸ Aña iro aritatsi eerokaite piyaatakaairo pantakishireyetai, piyaatakaanairo piyoperotakoyetanairi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri Jesucristo, tsika ikantakero irirori jineshi-nonkatantaamiri. Arira irashi irovaitatyero irirori ifñaapinkathayeetairi. Ari onkantaari.

Jetakari Irosankinare Juan

Ñaantsi okantakota Añaantarensi

¹ Jiroka kantakotachari jaka nosankinatzi miri: Iriira ipaitaitziri “Ñaantsi okantakota Añaantarensi.” Itzimitaika pairani irovakera etantanakarori jovetsikantayeezi. Naakayetake kemataikeri, naakayetake ñaataikeri, nantantayetaari nako.

² Tema irika paitachari “Añaantarensi.” Joñaakantaka irirori, inampitapaintaro kipatsiki, naakayetake ñaakeri. Irootake noñaaventantakamiriri kantaitachani añaantarensi, tema jañiitaitaka pairani irirori itsipatakari Ashitariri. Iriitake oñaakaanari naakaite.

³ Irootake noñaaventantamiriri itzimi nokitajaantakari, nokemajaantakeri eejatzi, inkene aapatziyavakaayetaia aakaite. Iriitajaantakera Ashitairi itzimi aapatziyaari, ari akempitaanairiri eejatzi Itomi.

⁴ Iro opoñaantari nosankinayetaimiro eerokaite, ari onkantya panintaatziivaitantyaari.

Ipaitaitziri Pava Kitainkari

⁵ Jiroka ñaantsi jiyotakaanari Cristo, irootake novavisaimiri eerokaite: Ipaitaitziri Pava “Kitainkari,” tera inkempityaaro tsirenikiri.

⁶ Aririka ankante “Naapatziyari Pava,” eekerorika antapiintatyeero kaariperori, athaiyaka. Okempivaitakaro tsirenikimi aniitzi, apiyathatakarora kyaaryoori.

⁷ Irooma aririka asaikanai kameetha tekatsi antzimotante, ayotaantanairo kyaaryoori, arira amatakero aakameethatavakaayetanaiya. Tema okempivaitakaro asaikatyeemi okitainkatzi, akempitakotaari Pava isaikira irirori kitainkariki. Ari onkantya impeyakotan-tairori antayevetakaro kaariperori, irootakera ikapathainkatantakari Cristo ikamimentakairanki.

⁸ Aririka ankante “Te nantanetero kaariperori,” apanirora amatavivaitaka, te ayotakotero kyaaryoori.

⁹ Irooma aririka ankamantairi Pava okaratzi kaariperori antayetziri, aritake irimatakero irirori impeyakotairo. Tema ikyaaryoventapiintayetakai irirori, tampatzikashireri inatzi, iriitake kiteshireperotakaineri.

¹⁰ Aririka ankantavaite “Te nonkaariperote,” okempivaitakaro ankantatyeemi “Thairi inatzi Pava.” Tera ayotakotairo iñaane.

2

Iri Cristo ookaakoventayetairi

¹ Notomiite, opoñaantari nosankinatzi miri iroka ari onkantya eero pantantaro kaariperori. Irooma aririka antake kaariperori, tzimatsi ookaakoventaine janta Ashitairiki. Iriitakera Jesucristo, kameethashireri.

² Iriitake otsimaryaaakeriri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. Tera intaani irookaakoventai aakaite, aña maaroiteni atziri ikaratzi nampitarori kipatsiki.

³ Jiroka ayotantyaari kyaaryoorika ayotairi Cristo: Aririka amonkaratapiintanairo ikantakaantairi.

⁴ Tzimatsirika kantavetachane, “Niyotziri naaka,” iro kantacha irika eeniro ipiyathataro ikantakaantane, ithaiyakara irika. Te iriyotakotero kyaaryoori.

⁵ Itzimirika monkaratanairori ikantakaantane, iriira etakoperotanaariri Pava. Iroora ayotantari kyaaryoo atsipashiretanaari.

⁶ Tzimatsirika kantatsine, “Notsipashiretara naaka,” ontzimatyete isaikanai kameetha iroshiyakotyaaari ikantapaintara Cristo.

Ovakerari ikantakaantaitziri

⁷ Iyekiite, kaarira ovakerari ikantakaantaitane nosankinatzi miri. Aña iro piyotzi-tataikari pairani. Irootake ñaantsi pikemayetakeri pairani eerokaite.

⁸ Irojatzimaitaka kempitakarori ovakerari ikantakaantaitane, okantakaaro jantapaintziri Cristo. Okantakaaro pantayetanairi eejatzi eerokaite. Kempivaitaka iroñaaka avisainkatanake tsireñeenkari, iri kitainkatapaintsi iriiperori kitainkari.

⁹ Tzimatsirika kantatsine, “Jashitaana kitainkari,” irojatzimaita ikisaneentavaka ikaratzi ikempisantzinkaritzi, tekerata jimatziro, aña okempivaitakaro irojatzimi isaikakemi otsirenikitzi.

¹⁰ Iriima itzimi etakotanaariri ikaratzi ikempisantzinkaritzi, iriitakera kempitanaariri itzimi aniitanaatsiri okitainkatzi, te irantzivavaitya, tera ontzimayetatye inkantzimoneentavakaiyaari.

¹¹ Itzimi kisaneentavakaachari ikaratzi ikempisantzinkaritzii ikempitakari itzimi anitantarori tsirenikiri. Te iriyote tsika ikeni, te irokichaate otsirenikitakera.

¹² Notomiite, eeroka nosankinatzeni iroka tema pikempisantaii Cristo, pipaiyaapiintairi ivairo, irootake ipeyakotantaamirori piyaariperoshirenka.

¹³ Ashitaaniri, eeroka nosankinatzeni iroka tema piyotairi Cristo itzimi añaaitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzeni iroka tema poitsinampagairi kamaari. Notomiite, eeroka nosankinatzeni iroka tema piyotairi itzimi Ashitaamiri.

¹⁴ Ashitaaniri, eerokaite nosankinatzeni tema piyotairi añaaitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzeni iroka tema shintsishire pikantayetaa, piyotairo iñaane Pava, poitsinampagairi kamaari.

¹⁵ Eero petashivaitaro osavisato. Tzimatsirika etashivaitakyaarone osavisato, tera jetakoperotaari Pava.

¹⁶ Tema maaroni osavisato tera ompoñeeya Pavaki, aña osaviveriki opoñaaro. Jiroka okanta osavisato: anevetashivaitaro kamaarotatsiri, anevetashivaitaro añaayetziri, ankovavaite ankantakaaperotya.

¹⁷ Maaroiite iroka osavisato otzimi ineveyetari atzirriite, ari aperotaiya. Iriima itzimi antanairone ikoviri Pava, iriitake kantaitaachane irañagai.

Kisaneentziriri Cristo

¹⁸ Notomiite, irootaintsi onthonkimataiya kipatsi. Pikemaiyake eeroka ari inkoñaatapaake kisaneenterine Cristo aririka onthonkimataiya. Tzimataike iroñaaka jaka kisaneentayetakeriri Cristo. Iro ayotantari iroñaaka irootzimataikera onthonkimataiya kipatsi.

¹⁹ Irikaite kisaneentakeriri Cristo, iriyyetakera akaravetapiintakari akempisantzi, itzimi ookaventayetanakairi. Omaperotyaami inkarayetaimi, eeromi jookaventayetaimi. Irooma jookaventayetanakai, ari ayoyetzi tera omaperotajaantya inkarashireyetai aakaite.

²⁰ Iro kantacha eerokaite, jotyaaantaitakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaamiri, kempivaitakara isaipatziitoyeetantakamiri. Aritake piyoyetairo eerokaite iroka.

²¹ Irootajaantake nosankinatantamirori iroka, tema aritake piyotairo eeroka kyaaryoori. Aritake piyoyetairo pinashitaaro iroorika thaiyaantsi.

²² ¿Itzimikama thaiyachari? Iriitakera itzimi kantatsiri “Jesús kaari Cristo.” Iriitake kisaneentakeriri Cristo. Irijatzi manintakeriri Pava, ari ikempitaakeri eejatzi Itomi.

²³ Itzimirika manintavaitakerine Itomi Pava, irijatzira jimanintajaantake Ashitariri. Iriima tsika itzimi kempisantaiiriri Itomi, omaperora jashitajaantaari Ashitariri.

²⁴ Irooma eerokaite, oisokero pinkantanakero petakari pikemakero pairani. Iroorika pimatanakeri, ari poisokerotakyaari Itomi, ari pinkempitaanakeriri eejatzi Ashitariri.

²⁵ Jiroka ishinetajantakairi irirori: Ari ankantaitaayeeeni añaashireyetai.

²⁶ Iroora nosankinatzimiri tsika ikantakota ikaratzi kovayetsiri iramataviyetemi.

²⁷ Iro kantamaitacha eerokaite, oisokero pikantaventakaro isaipatziitoyeetakemiri. Irootake eero okovityaanta intzime pashine iyotagaimine. Irika Tasorentsinkantsi ikempitakaantaitakamiri isaipatziitoyeetantyaamiri, iri iyotaayetzimiri kameetha. Jiyotaimiro kyaaryoori, kaarira thaiyaantsi iriyotaimi. Ontzimatyte pantayetairo tsika okantajaanta jiyotayimi irirori, pintsipashireyetaiyaari.

²⁸ Ari okanta notomiite, ontzimatyte antsipashireyetaiyaari Cristo, onkantya eero apashiventavaitanta aririka impiyake, aña aventaashire akantya amonthaavaiyaari.

²⁹ Aritakera piyoyetairi kameethashireri inatzi Cristo, arira piyotairi eejatzi itzimirika ashiminthatanaarori irantanairo kameethari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Cristo.

3

Itomiite Pava

¹ Pinkinkishiretero iroka: Antaro jetakotai Pava, itomiyetai. Omaperora. Tera inke-mathatero osavisatzi tsika ipaita Cristo-tatsiri, ari ikempiyetairi eejatzi aakaite te inke-mathayetai.

² Ari okanta netakotaneete. Itomi Pava anayetai. Tekera ayotaajatero tsika ankan-tayetaiya apaata. Intaani ayotzi ari ankempitaiyaari ikantara Cristo aririka impiyapaake, tema ari onkantake añaeri tsika ikantajaantara irirori.

³ Maaroni atziri itzimi kovairone iriñeero impiyantaiyaari, irantapiintairo onkarate kiteshiretakairine. Tema Cristo kiteshire ikanta irirori.

⁴ Iriima itzimi kaari ovashaanterone jantayetziro kaariperori, ipiyathatyaaro ikan-takaantziri Pava. Tema iroka kaariperori, piyathataantsi onatzi.

⁵ Piyotaiyini eeroka opaita ipokantakari Cristo kipatsiki, tema iro ipokantakari iraperotairo kaariperori. Tera irantapaintero irirori kaariperori.

⁶ Ikaratzi oisokerotanaariri Cristo, te arite irantanairo kaariperori. Tema inkarate oisokerotarori kaariperori, tera iriyotaajatairi Cristo.

⁷ Notomiite, eero pamatavitaarizti. Inkarate antapiintanairone kameethari, iriitakera kameethashireri, ikempitakotanaari Cristo ikameethashiretzi irirori.

⁸ Iro kantacha itzimirika antapiintakerori kaariperori, joisokerotayaari kamaari. Tema iri kamaari etakaantakarori jantakero kaariperori. Iroora ipokantajaantakari Itomi Pava kipatsiki, iraperotairo kaariperori otzimi joñaakantakeri pairani kamaari.

⁹ Iriima ikaratzi jovameethashiretairi Pava kempitanaachari ovakerami intzimayetaimi, tera irantapiintanairo kaariperori. Tema Pava tomintanaari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava.

¹⁰ Irootake kaari okompitanta ayoteri itzimi jashiyetari Pava, itzimi jashiyetari kamaari. Maaroni kaari antapiintanairone kameethari, tera inkaratairi Pava. Ari ikempitari eejatzi kaari etakotavakaachane ikempisantzinkarizti, te inkaratairi Pava.

¹¹ Jiroka ñaantsi pikemayetavakeri pairani ovakera pikempisantantanakari, ikantaitzi: Ontzimatyete etakotavakaayetaiya.

¹² Eero oshiyakotari ikanta Caín, kaariperoshire jinake jovakeri irirentzi. ¿Opaitama jovantakariri? Aña iro jovantakariri okantakaari ikaariperoshiretzi Caín, iriima irirentzi kameethashire jinake irirori.

¹³ Iyekiite, eero okompitizimotami aririka inkisaneentavaitemi osavisatzi.

¹⁴ Ayotaiyini aaka, kempivaitaka kamashire akantayevetaka pairani. Iro kantacha iroñaaka, kempivaitaka añaashireyetai. Iro ayotantari, tema etakoyetavakaapiinta akempisantayetaira. Itzimi kaari etakotantachane, ikempitakari kamashireri.

¹⁵ Itzimirika kisaneentantsiri, ikempitakari ovantaneri. Ayotakotaiyirini aparoni ovantaneri eero iñeero irañaashireyetai.

¹⁶ Jirika oñaakantaperotzirori tsika ikantaita jetakotantaita: Ikamimentakai Cristo aakaite. Iro amatanairi aakaite, mintha ankantya ankamimentantayetai.

¹⁷ Tzimatsirika otzimimotziri ashaakarontsi, impoña iriñe aparoni iyeki kovityaavai-taneri, iri imashithavaitake irika iyeki, tekeri jimaperotzirori iretakotaiyaari Pava.

¹⁸ Notomiite, te arite ankantashitapiintya, “Netakotanta.” Aña ontzimatyete antanairo oñaarontzirori etakotanta.

¹⁹ Irootakera ayotantaari omapero jashiyetai Pava. Tema ayotaira jashiyetaira Pava, irootake aventashiretantaariri añañaatairi,

²⁰ onkantavetakya ontzimayetemi ompaitya katsitzimoshiretaineri. Tema Pava jiyotziro maaroni, jiyotzitaro akinkithashiretane okaratzi katsitzimoshiretakairi akaariperotake.

²¹ Netakotaneete, aririka ovashaantairo okaratzi katsitzimoshiretakairi, ari añaakero aventashiretaiyaari Pava añañaatairi.

²² Iro ayotantyaarori aritake irimatakairo onkarate ankovakoyeteriri. Tema amonkarayetairo ikantakaantane, antapiintaineri ikoviri irirori.

²³ Jiroka ikantakaantane: Ontzimatyete aventaiyaari, ampairyapiintairi Itomi Jesucristo. Ontzimatyete etakotavakaayetaiya. Iroora ikantakaantane amatairi.

²⁴ Inkarate monkarayetairone ikantakaantane, iriitakera tspashiretaariri. Iri Tasorentsinkantsi jotyaantakairi iyotakaaayetairi omapero atspashiretaari.

4

Itasorenka Pava ipoña iisaneentashiretane Cristo

¹ Netakotaneete, tzimatsi osheki kantavetachari: “Naaka kamantantaneri.” Iro kantacha kamaarira ñaavaitakaakeri. Irootake eero pikempisantantari okaratzi inkantayeteri, aña ontzimatyete piñaantyaari iriitajaantakerika Pava ñaavaitakaakeri irika kamantantaneri.

² Jiroka ayotantyaari iriirika Itasorenka Pava ñaavaitakairiri, aririka inkante: “Jatziritzimotai Jesucristo.”

³ Iriima itzimi thainkañaanetakerone ikantayeetakeri, kaarira jashitari Pava, iriitakera jinaavaitakaakeri iisaneentashiretane Cristo. Pikemakotaiyakeri eerokaite, ari intzimake jaka kipatsiki ñaavaiterone iroka. Aritakera tzimake.

⁴ Iro kantacha eerokaite, notomiite, jashitari Pava, eerokara anaakoyetakeriri. Tema iniroite ishintsinka Cristo, itzimi pitsipashiretaari eerokaite. Janaakotairira itzimi tspashiretakairi osavisatzi.

⁵ Irikaite kempivetakariri kamantantaneri, osavisatzi inatzi. Irootake ikempisan-tavakaantari ikaratzi josavisatzi.

⁶ Irooma naakaite, jashiyetaana Pava. Irootake pikempisantantanari pikaratai jashiper-otaami Pava. Temaita ikempisantayetai kaari iyotairine Pava. Ari okanta, te okompitanta ayoyetairi itzimi jifaaavaikaaayetairi Tasorensinkantsi, okanta jimatantaarori jiyotaantairo kyaaryoori. Ari ayotziriri jashitari kamaari itzimi iyotaanzirori kenashivaitaantsi.

Pava iriitake ipaitaitzi "Etakonkantsi"

⁷ Netakotaneete, ontzimatyete takotavakaayetaiya. Itzimirika antanairori iroka, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. Iriiyetake iyoyetairiri.

⁸ Itzimirika kaari etakotantachane, te iriyotairi Pava. Tema Pava ipaitaitziri irirori "Etakonkantsi."

⁹ Jiroka ikanta Pava jofaaakairo omapero jetakotai: Jotyaaantakairi irapintzite Itomi jaka kipatsiki, okanta jimatakaayetaantairori aakaite añaashireyetai.

¹⁰ Jiroka okantakota irooperori etakonkantsi: Tera aakaite poñaakaantyaarone etakotaiyaari Pava, aña iri Pava poñaakaantakarori jetakoyetai. Tema iniroitera jetakoyetai, jotyaaantakairi Itomi. Iriitake otsimaryaakeri Pava irovasankitaaventairomi ayaariper-onka.

¹¹ Netakoyetane, jetakotaira iniroite Pava, ari ankempiyetaiyaari aakaite etakotavakaayetaiya.

¹² Tekatsira aparoni atziri ñaakerine Pava. Iro kantacha aakaite kantatsi antsipashire-taiyaari, aririka etakotavakaayetaiya. Iriitakera Pava matakairone aatakaantyaarori etakotantapiintaiya.

¹³ Tema Pava jotyaaantakairi Tasorensinkantsi inampishiretantai, iro ayotantaari omapero atsipashiretaari.

¹⁴ Tema naakayetajaantake ñaayetairi Itomi Pava, itzimi jotyaaantakeri kipatsiki. Iriitak-era nokinkithakoyetairi.

¹⁵ Itzimirika kantatsiri, "Jesús Itomi inatzi Pava," iriitakera maperotzirori itsipashire-taari Pava.

¹⁶ Ayotaira aakaite tsika ikanta jetakoyetakai Pava, akempisantayetairi. Tema Pava ipaitaitziri "Etakonkantsi." Inkarate etakotantapiintaachaneri, itsipashiretapiintaarira Pava.

¹⁷ Irootake aatakaantyaarori etakotantapiintaiya, aventaashire averi Pava, irojatzi apaata amonthaantavaiyaariri aririka iramenakoyetairi maaroiteni. Tema aripaite ankempitaiyaariri Cristo. Aritakera amatzitataikaro akempitakariri iroñaaka eeniro asaikayetzi jaka kipatsiki.

¹⁸ Eero atharovakaavitari itzimi etakoperotairi. Etakora jovai irirori, eero atharovakaari irovasankitai. Aririka antharovakaiyaari, tekeraatara ayoperote omapero jetakotai.

¹⁹ Irootakera etakotantaariri aakaite Pava, apiyatatyaari jetakarora jetakoyetakai aakaite.

²⁰ Intzimerika kantatsine, "Netakotane inatzi Pava," iro kantacha ikisashiretziri iyeki, ithaiyakara irika. Tema kaari etakotyaarine isheninka, itzimi jifñiiri, ¿Tsikama inkene iretakotyaari Pava, kaari koñaanetsine?

²¹ Irootake otzimantari ikantakaantakeri, ikantake: Ikaratzi etakotaariri Pava, ontzimatyete iretakotaiyaari iyekiite.

5

Aventaashirenka oitsinampaantya osavisato

¹ Maaroni aventaashiretaneri kantatsiri, "Irika Jesús, Cristo inatzi," itomira Pava jiyayetaatzi, kempivaitanaa irapiitakeromi intzimayetaimi. Ikaratzi etakotaariri Ashitairi, jetakotaarira eejatzi itomiyetaari irirori.

² Aririka etakotaiyaari Pava, aririka amonkarayeneri ikantakaantane eejatzi, iro ayotantaari omaperora etakoyetari itomiyetaari irirori.

³ Aririka etakoperotantaiyaari Pava, iroovaitakera amonkarayeneri ikantakaantane. Eero opomerentsita amonkarayetairo ikantakaantane.

⁴ Ikaratzi ikempitakaakari Pava irapiitakeromi intzimayetai, ari iroitsinampaayetairo osavisato. Tema aventaashirenka oitsinampaantayetya.

⁵ ¿Itzimikama materone iroitsinampayero osavisato? Iriira aventaashiretaneri, kantatsiri: "Itomira Pava inatzi irika Jesús."

Ikinkithakaaantziri Tasorensinkantsi

⁶ Tema Cristo ipokake jaka kipatsiki. Iro kantamaitacha, tera intaani ipokake impi-inkaantayaro jiñaa, aña ontzimatye eejatzi onkaphathinkate iriraane, irovamaiteri. Iri Tasorensinkantsi kinkithatakaantakerori okantakota iroka. Okaratzi iñaaventakaantziri irirori, kyaaryoori onatzi.

⁷ Tema mavasatzi japiyeetakero ikantaitzi, “Itomi Pava inatzi irika Cristo.”*

⁸ Iriitajaantake Tasorensinkantsi kinkithatakaantatsiri. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi joviinkaapaaitetakaranki Jesús. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi ikinkithavaitakotziroranki Jesús tsika inkantya irovamaiteri.†

⁹ Tema akempisantziri atziriite ikantayetziri, iri ovatsipero Pava ankempisantairi ikan-tairi. Jiroka ikantake jiñaaventziri Jesucristo, ikantzi: “Iriitake Notomi irika.”

¹⁰ Itzimirika kempisantairi Itomi Pava, iriitake kemathairori omapero Jesús itomitari Pava. Iriima kaari kempisantsine, jiitakamatavitakeri Pava, tema ithainkañaanetakeri ikantake “Notomi inatzi Jesús.”

¹¹ Jiroka ikantaitakeri: Iri Pava kantakaiyaarone añaashiretantaiyaari, tema atsipashire-taari Itomi.

¹² Intzimerika tsipashiretaiyaarine Itomi ari irañaashiretai. Iriima kaari tsipashire-taiyaarine Itomi Pava, eero jañaashiretai.

Ayoyetai ari ankantaityaani añaashireyetai

¹³ Pipairyaapiintairi eerokaite Itomi Pava pikempisantairi. Irootake nosankinatantamiro iroka onkantya piyoperotantayari ari pinkantaitatyeeni pañaayetai apaata.

¹⁴ Aventaashirera ankantairi Pava, tema ayoyetzi ikemayetai aririka añaañaatakotero tsika okanta ikovakaajaantairi irirori.

¹⁵ Ayoyetai ikemai Pava aririka amaneri, ayotzita eejatzi ari irimatakairo okaratzi akovakotakeriri.

¹⁶ Piñeerika eeroka aparoni iyeki tzimatsiri ikenakaashitane, pamanakotairi, aritake irañaashiretakagairi Pava. Iri noñaaventzi jaka tzimatsiri ikenakaashitane kaari maperotachane onkaariperote. Tema tzimatsi kaariperori ovamaashiretantatsiri. Tera iro noñaavente. Tema tera arite amanakotairi antakerori iroka maperotzirori okaariperotzi.

¹⁷ Noñaaventakero “kaariperori kaari omaperotachane,” tera nonkantatye kameethara iroka. Maaroni kaari kameethatatsi, te arite antayetero. Iro kantacha tzimatsi kaariperori kaari ovamaashiretantatsine.

¹⁸ Ayoyetzi te irantapiintairo kaariperori ikaratzi itomintaari Pava. Iriira Cristo kempoy-aaventaari, eero ikemaantsitakaantaari kamaari.

¹⁹ Ayoyetai aaka jashiyetai Pava. Iriima osavisatzi, iri ashitaari kamaari, ipinkathariventziri.

²⁰ Ayoyetai ipokake Itomi Pava, iri kemathatakaayetairori kyaaryoori. Irootake amatan-taarori ayotairi ipaitaitziri “Kyaaryoori.” Atsipashiretaari Kyaaryoori, tema atsipashire-taayari itomi. Iriitakera Pava ipaitaitzi “Kyaaryoori,” ipaitaitziri eejatzi “Kañaaner.”

²¹ Notomiite, paamaiyaari oshiyakaaronsi. Ari onkantyaari.

* **5:7** Jovakakoyeetantakarori pairani iroka osankinarentsi iñaaneke Roma-satziite (Latin), ari jovanaayeetakerori kapicheeni kaari osankinatajaantachane ovakeraini. Jiroka okantzi jovanaayeetakeri: “Mava ikaratzi ñaavaitatsiri inkiteki: Ashitairi, Ñaantsi, Tasorensinkantsi. Irika mavatatsiri, aparoni jinatzi.” Irootakera iroka ñaantsipayeeni josankinayeetakeri iñaaneke Virakocha ipaitaitakeri “Reina Valera.” † **5:8** Okaratzi kantakotachari jaka, iriira jiñaaventayeetzi: “Tasorensinkantsi, Jiñaa, Iraantsi. Ikaratakera mava, te ompashinete oshiyakaaventachari.” Ikovatziji jaka Juan, iriyotakoperoyeeteri Jesús omapero Itomitari Pava. Mavasatzi jiñaaventziro okaratzi ikantayeetakeri, “Itomi Pava inatzi irika Jesús.” Etanakarori, iriitajaantake Tasorensinkantsi iyotakaaeyetakeriri irotyaantaneete Cristo iriyotaantayete. Apitetatsiri, iroora “Jiñaa” oshiyakaaventachari joviinkatakarakanki Jesús. Irootakera jiñaaventajaantakeri Pava, otzimi osankinatainchari Mt. 3.16-17. Mavatatsiri, iroora “Iraantsi” oshiyakaaventacha ikapathainkatakera Jesús jovamaayeetantakariri. Iro jiñaaventajaantakeri Pava isaikantakariranki Jesús otzishiki ikinkithavaitakairi Moisés, Elias tsika onkantya irovamagaiteri. Otzimi osankinatainchari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33.

Apitetanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona jinatzi itzimi osankinatzimirori iroka. Eeroka nosankinatzeni ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite.” Netakoperotane pinayetatzí. Tera apaniro naaka netakotami, aña jetakotzitaami eejatzi maaroni iyotayetairone kyaaryoori.*

² Ari okantari, oisokero ovayetairo kyaaryoori, ari ankantaitaateeni.

³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, inkaminthaayetaimi, kameetha pi-saikayetai. Ari inkempitaimiri eejatzi Itomi Jesucristo, piyoyetairo kyaaryoori petakotavakaantayetaiyaari.

Oisokero povero jiyotaimiri Cristo

⁴ Osheki nokimoshiretanake noñaayetake tsika pikaratzí eerokaite pimatapiintanakero kyaaryoori, pimatajaantanakero ikantakaantakeri Ashitairi.

⁵ Eerora nosankinatzimí iroñaaka ovakerari ikantakaantaitane, aña iro nonkinkishire-takaimi okaratzí nokamantayetakemiri ovakera pikempisantantanakari. Jiroka okanta: Ontzimatye etakotavakaiya.

⁶ Aririka antapiintanairo ikantakaantane Ashitairi, aritake amatanairo etakotavakaapi-intaiya. Iroora nokantakaantakemiri pantapiintayetairo okaratzí pantayetanakeri ovakera pikempisantantanakari.

⁷ Tema tzimayetatsi iroñaaka osheki amataviteneri. Ikantayetzí irikaite, “te iratzirita-jaantapainte Jesucristo.” Tema thairi inatzi itzimirika ñaavaitzirori iroka, iisaneentane inatzi Cristo.

⁸ Paamaventya, povashaantzirokari okaratzí niyotaaetakemiri. Te nonkove pame-naashivaitaiya, eero piñeero panintaavaitaiya apaata.

⁹ Itzimirika kenakaashiperovaitachane, kaari oisokerotyaarone jiyotaantapaintziri Cristo, tera itsipashiretari Pava. Iriima tsika itzimi oisokerotakarori jiyotaantapaintziri Cristo, iriitake matakeró itsipashiretari Ashitairi, ari ikempitzitakari eejatzi Itomi.

¹⁰ Intzimerika impaitya kivantemiri janta, impoña inkove iriyotaimiro nashitachari kinkitharentsi, eero pishinetziri irisaikavankotemi. Eero aritaajatzí povethatyaari eejatzi.

¹¹ Tema aririka povethatyaari, kempivaitaka pakakotatyeerimi iyaariperonka okaratzí jantziri irirori.

Nokovake noñeeyemini

¹² Tzimatsi osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosanki-natemiro, aña nokovatzí niyaatashitemi noñeemi, inkene nonkinkithavaitakaimi, inkene ankimoshiretaiyeeni.

¹³ Jovethatyaami ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro.” Ari onkantyaari.†

* **1:1** Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite,” iriira oshiyakaaventachari jaka ikaratzí kempisantzinkariite itzimi apatotaachari aparoni nampitsiki. Okantavetaka te ayotero tsika otzimi nampitsi japatoyetantaari irikaite kempisantzinkariite. † **1:13** Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro,” iriyyetake oshiyakaaventachari kempisantzinkariite itzimi apatoyetaachari janta tsika inampitaro Juan osankinatzirori iroka.

Mavatanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona nonatzi, itzimi osankinatzimirori iroka. Eeroka nosankinatzi Gayo, netakoperotane pinatzi.

² Netakotané, namanakotzimi piñaantyaarori ontzimimotemi kovityiimotamiri koñaaroini. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaarori pintekatsite kameethaini. Tema niyotzi kameetha pikanta poshoretanaa.

³ Ari nokimoshireperotake noñaakeri jareeyetaka iyeekiite ikamantapaakena irojatz pikantaiyani eeroka poisokerotaro kyaaryoori.

⁴ Tekatsira pashine anayerone nokimoshiretanake, nokemakera oisokero jovanakero kyaaryoori ikaratzi nokempisantakaayetairi naaka.

Ikimoshireventairi Gayo joimaantapiintake ipankoki

⁵ Netakotané, pimatakeri eeroka tampatzikatatsiri pampitakoyetakeri iyeekiite ikaratzi avisayetatsiri janta pisaikinta.

⁶ Ikinkithatakoyetakemi iriroriite jaka japatotaiyani iyeekiite tsika okanta petakoyetakari. Tema irantavaitaakane inayetatz Pava irikaite, ari otampatzikatzi pimpayeteri kovityiimotariri aririka piñeeri.

⁷ Tema jiyaatayetatz irikaite iñaaventairi Cristo, kaarira kaariperoshireeriite payeterine ikovayetziri.

⁸ Irootake ampayetantyaariri aakaite okaratzi kovityiimotariri. Ari onkantya ankaratantyaariri oivarairo kyaaryoori, inkemakoyeetantyaarori.

Ithainkañaanetanziri Diótrufes

⁹ Nosankinavetakaniri pairani apatoyetachari pinampiki. Iro kantacha Diótrufes ithainkañaanetakero nosankinare. Ikempitakaantashivaitaka irirori iriiperorimi irinatye.

¹⁰ Irootakera nonkamantapaakeri maaroitene janta okaratzi jantakeri irika. Ikantakovaitashitakana. Tera intaani iroka, aña osheki jimanintashirevaitakeri ipaiyeetziri “iyekiite,” te ishinetante irakameethatavakaayetya. Jomishitovayetakeri eejatzi japatotapiinta kempisantzinkariite.

Kameetha ikinkithatakoyeetakeri Demetrio

¹¹ Netakotané, te arite pimatero eeroka kempitarori iroka kaariperori. Aña iro pimatapiintai kameethari. Itzimirika antairone kameethari, iri jashitaari Pava. Itzimirika antzirori kaariperori tera iriyotairi Pava.

¹² Iriima irika Demetrio, maaroite jiñaaventaitziri kameethaini, ikantaitzi “Ikantapiintzi kyaaryoori irirori.” Ari nomatzitaro eejatzi naaka, nokantzi “Kameetha jinatzi.” Piyotaiyini eerokaite okaratzi nokantziri kyaaryoori onatzi.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Tzimavetacha osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemiro,

¹⁴⁻¹⁵ aña nokovatz niyaate noñeemi, inkene ankinkithavaitaiyani. Onkamintha pisaikayete kameethaini. Jovethataiyami jaka akarayetziri. Povethayetyaanari eejatzi ikaratzi saikatsiri janta.

Irosankinare Judas

Ovethataantsi

¹ Naakara Judas osankinatzimirori iroka. Iromperatane Jesucristo nonatzi. Naaka irirentzi Jacobo. Eerokaite nosankinayetzi itasorentsitakaane Ashitairi Pava, pikaratzii ikaimashireyetaimi. Eerokayetake ikempoyaaventaari Jesucristo.

² ¡Onkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyeetaimi kameetha, jetakoperoyeetaamira!

Iyotaantashivaitachari

(2 P. 2.1-17)

³ Netakotané, nokovavetaka nosankinatakotemiro tsika okanta avisakoshireyetaantaa aakaite. Iro kantacha iroñaaka okovaperotatya nosankinatemiro tsika okantakota pinkamaitantaaarori pinkempisante, pinkempitakotyaaari etayetanakarori kempisantzinkariite itasorentsitakaaitairi.

⁴ Tema tzimayetatsi atziri iromananeekiini josatekantayetaka. Thainkatasorentsitaneri jinayetake, ikinkithatakaantashivaitaka, ikantayetzi: “Ineshinonkatane jovayetai Pava, kantatsi iroñaaka antayetero akovayetziri, kantatsi eejatzi amayempiteetsi.” Irikaite ñaavaaitakerori ñaantsika, imanintakeri Pava, itzimi apanirotatsiri jomperatanta. Ari ikempitaakeri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Irootake ipampithashiretantakari pairani Pava irovasankitaayetaari irika.

⁵ Nokovi nompampithashiretakaimiro okaratzii piyoperotaiyirini. Okantavetaka Pava itasonkaventatziivetakari jashitaari irirori, irikaite itzimi jomishitovayetaari Egipito-ki, iro kantamaitacha japathakeroryaayetakeri ikaratzii thainkatasorentsitaneri.

⁶ Ari ikempitakari eejatzi maninkariite itzimi jomishitovayetaakeri inkiteki, kaari jatakairone tampatzikaini impinkathariventante. Kempivaitaka iroosotakotatyeerimi Pava tsika otsirenikitzi, ari jooaventari irovasankitaayeetaari.

⁷ Ari ikempitakari eejatzi pairani Sodoma-satzi, Gomorra-satzi ipoña ikaratzii saikanampiyetakeriri. Kaariperoshire jinayetake, ipaantavakaavaaitaka ishiramparinkakiini, imayempivaitzi. Arira jovasankitaayeetantakari paampari. Ari jiñeetzirori ompaitya avishimoyetairine kempityaarine irikaite irovasankitaayeetantaiyaari paampari kaari tsivakanetatsine.

⁸ Ari ikempiyetari irikaite kinkithatakaantashivaitachari, kinkishiretakaantashivaitachari, nevetashivaitakarori kamaaroyetatsiri, thainkavaitaneri. Te intharovakaiyaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziiri ishintsinka.

⁹ Iro kaari irimataajate maninkari Miguel, itzimi anaakotantatsiri ipinkathariventantzi, te iriñaavaitashivaitaari irirori iñaanaminthatziiri kamaari iñaaventakotziiri Moisés ikamantapaintari. Intaani ikantake Miguel: “Iri Pinkathari kishemine.”

¹⁰ Iriima irikaite atziri kamantantashivaitachari, ithainkashirevaitakero kaari jiyotaa-jatzi. Tema okaratzii jiyotashivetari iriroriite okempitaro jiyotanetari aparoni piratsi. Irijatzi aperovaitacha.

¹¹ ¡Irimaperoiteri irovasankitaayeeteri! Tema jantakero oshiyarori jantakeri pairani Caín. Ikenashivaitaka ikempitakari Balaam, intaani ikovashitaka iraanntaaro kireeki. Ikempitakotakari ikaratzii kamayetaintsiri jovayiritantakari Coré.

¹² Okempivaitakero iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi. Tema itsipayetashitami inthainkatasorentsivaitante, intaani ikovi irantayetero onimotziiriri irirori. Ikempitakaro menkori otasonkainkatziro tampyaa. Ikempitakaro pankirentsi te onkithote omonkara-paiteveta onkithotantaaari, kamaperotake, aritake itzimponchakiryeeetakero.

¹³ Ikempitakero okanta otamakaane inkaare oshimoryaatakaashivaitaro jiña, irootake jimayetakeri irikaite joñaakantashivaitakero iyaariiperonka. Ikempitakotakari parinari ike-makaanta iraperotante, ari inkempitayetaiyaari iriroriite iraperotaiya otsirenikitzi.

¹⁴ Iriiyetakera iñaaventakotzitakari pairani Enoc icharinetanakari Adán, ikantakeranki:

Pamene, ipokake Pinkathari itsipataari osheki itasorentsitakaane.*

¹⁵ Ipokake irovasankitairi maaroni.

Ipokake iramenakotairi okaratzii jantayetakeri thainkatasorentsitaneri.

Ipokake iramenakotairo ikishimatantake eejatzi.

* **1:14** Irika Enoc, iri 7-tanaantsiri icharinetanakari Adán. Iroka okaratzii iñaanetakeri Enoc, tera ompoñaayetya janta Osankinajanorentsiki, aña pashineki osankinarentsi opoñaakaro, ipaitayeeztiro “Irosankinare Enoc.”

¹⁶ Irikaite kinkithatakaantashivaitaneri, kishimatantaneri inayetatzi. Thaiyakovaitaneri ikantaka. Jantayetziro inevetashiyetari irirori. Kantakaaperovaitaneri jinayetzi. Jinintaathatantakamiro jiyotaantziri ikovira iraantashivaityaaro kireeki.

Ikaminaayeetziriri kempisantzinkari

¹⁷ Irooma eerokaite, netakotané, poshiretyaaro jiyotaayetakemiri pairani Irotyaantaanore Avinkatharite Jesucristo.

¹⁸ Tema ikantayetake irirori: “Apaata overaantapaakyaarone intzimayete thainkantaneriite, iri antashivaityaarone inevetashiyetari.”

¹⁹ Iriiyetakera kantakaarori inkisavakaantayeetyaari, intaani ipampithashiretaro osavisato. Te inampishiretantari Tasorentsinkantsi.

²⁰ Irooma eerokaite, netakotané, povetsikashiretavakaayetaiya pinkempisantapiintanairo tasorentsishiretakaakemiri. Piñaañaatapiintayetairi Pava, tsika okanta ikovakaaajaanairi Tasorentsinkantsi.

²¹ Oisokero irovanakemi Pava iretakotyaami, oyaako povero piñaayetero ineshinonka Avinkatharite Jesucristo onkantaitatyeeni irañaakaayetai.

²² Neshinonka poveri inkarate kisoshireneeronkayetatsine.

²³ Pashine, pinkempitakaantero kapiche okantaka povavisaakotantaariri intagaiyaami. Pashine, ontzimatyé pineshinonkayetairi. Irooma iyaariperonka, kisaneeenta povero. Ari pinkantakerori ikithaatari ikaariperoshiretantakari, pinkempitakaantero pinkisaneentatyeeromi. Tharovakaara povero iroka pimatzirokari eeroka.

Tharomentaantsi

²⁴ Antharomentairi iroñaaka irika itzimi matzirori ikempoyaaventayetai kaari antzivashirevaitanta. Antharomentairi irika itzimi kimoshiretakagaine antsipataiyaari, eero otzimai akenakaashitane.

²⁵ Antharomentaiyaari Pava apanirotatsiri, iyotaneri, ovavisaakotantaneri. Iriitake irika Pava tzimatsiri irovaneenkaro, ñaapinkatha ikantaitziri, omapero otzimi ishintsinka, pinkathariperori jinatzi, iri etakaro itzimi tekeramintha ontzimayete maaroni, irojatzii ikanta isaiki iroñaaka, ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantaiaari.

Joñaa kayeetakeriri Juan

Joñaa kantakeri Jesucristo

¹ Jiroka okaratzí joñaa kantakeri Pava tsika ikantakota Jesucristo, iriira Pava kantakaarori iriyoyetantyaarori iromperataneete tsika onkantakotya okaakitizimataintsiri iriñaayeetero. Iro jotyaa tantakariri Pava imaninkarite inkamanteri Juan. Tema irika Juan iri jomperatapiintakari Pava.

² Iri Juan itzimi kinkithatakerori okaratzí iñaakeri. Jiroka okaratzí ikinkithatakeri, iñaane Pava, tsika otzimi ikantakaantakeri Jesucristo inkamantantero.

³ Kimoshirera inkantaiya itzimi ñaanatairone iroka kamantaantsi, ari inkempitayetyaari eejatzí inkarate kempisanterone. Kimoshirera inkantaiya inkarate monkarayetairone okaratzí osankinatanchari. Tema okaakitizimatake iriñaantayeetyaarori.

Jovethayeetari kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka

⁴ Naakara Juan itzimi osankinatzirori iroka. Eeroka nosankinatizini kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetachari nampitsi saikayetsiri Asia-ki. Tema añaatsi Pava iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye, kamintaara inkantayetaimi irirori, kameetha isaikakaayetaimi janta. Ari inkempitaimiri eejatzí irika ipaiyeetziri “7 tasorentsi.”

⁵ Ari inkempitaimiri eejatzí Jesucristo, tema kyaaryoori onatzí okaratzí iñaaventziri. Iriitakera etanaarori ipiriinta ikamavetaka, iriira pinkathariventairiri maaroni ikaratzí pinkatharivetachari jaka kipatsiki. Iriitakera etakoyetairi aakaite. Iriitakera kempitakaantairi inkivaayeemi, ipeyakoyetairora ayaariperonka ikapathainkatakeranki ikamimentayetai.

⁶ Iriitakera pinkatharitakaayetakari. Iriitakera omperatasorentsitakaayetairi antavaitantaaniriri Pava itzimi Ashitariri. Iriitake otzimimotairi irovaneenkaro, iriitake pinkathariperotaatsiri. Ari inkantaitayeeroni. Ari onkantyaari.

⁷ Jirika Cristo, inkenapai menkoriki, maaroni iriñeetavairi. Irimatzityaaro iriñeeri ovathaamerekitakeriri. Iriiraakoyetaiyari maaroiteni jaka kipatsiki, irimatziyaaro kaari sheninkatavakaachane. Ari onkantyaari.

⁸ Jiroka ikantzi Avinkatharite Pava:

Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori eejatzí overaantarori. Añaachana Naaka iroñaaka, Naaka etakaro pairani notzimake, Naaka piyaatsine apaata. Naakatake tzipaperotatsiri noshintsinka.

Joñaa kantaka Itomi Atziri

⁹ Naakara Juan, pirentzi povayetaana pikempisantzinkaritari, ari akarataiyakeni amavetakeri akemaantsivaitaka, ari atsipatavaka ipinkathariventayetai Jesús. Eeniro nosaikiranki othampishiki paitachari Patmos nokinkithatziro iñaane Pava, nokamantantziro ikantakenari Jesús.

¹⁰ Okanta aparoni kitaite ipampithashiretakotapiintaitari Avinkatharite, tzipatsi joñaa kakenari Tasorentsinkantsi. Nokemakari notaapiiki ipaita kantanari, ikempitakarora tyootaantsi iñaavaitzi,

¹¹ ikantakena: “Posankinatero onkarate noñaakemiri. Iro potyaanteneriri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi saikayetsiri Asia-ki. Tema jiroka 7 nampitsi, paitachari: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki nameneri ipaita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsi-payeeni jovetsikayeetziri oro. Ikaratzí 7.

¹³ Iro kantacha janta niyankineki ari josatekaka aparoni kempitakariri Itomi Atziri. Opamankakeri iitziki iithaare. Jontarekakari ichopineeki jovetsikasheronkaataitziri oro.

¹⁴ Kitamaropovainka ikantaka iitoki, kempivaitaka iroomi ivitzi oisha, kitamaroki okantaka iroovaitake sharaka. Irooki okempiyetakari paampari.

¹⁵ Shipakiryaa okantayetaka iitzi, iriivaitake iporerayaatzi kireeki itagaitziri. Okempivaitakaro iñaane opoimpaatzi osheki jiña.

¹⁶ Joirikake impokiropayeeni irakojanoki, ikaratzí 7. Joimishitovimaitaro ipaanteki kempitakarori osataamentotsi, apimitzikarate okanta othoyempitake. Ikempitakari iporoki ikantaranki ooryaatsiri ishipakiryaaaperotzi tampatzikapaita.

¹⁷ Ikanta noñaakeri, tyaanakena nokamanake. Iro kantacha jantantakanaro irakojoano, ikantana: “Eero pitharovi, Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone.

¹⁸ Naakatake kañaaneri, nokamavetaka iro kantacha iroñaaka ari nonkantaitatyeeni nañagai. Naakatake ashitaaro shintsinkantsi jovayeetaanara nompeyakaantya notyaantayetantai sarinkaveniki.

¹⁹ Posankinatero okaratzí piñaakeri, iro petanakya okaratzí piñaakeri iroñaaka, impoña onkarate piñeeri eejatzí apaata.

²⁰ Ikaratzí ootamentotsi piñaakeri karatatsiri 7, iriira oshiyakaaventariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi. Ikaratzí piñaakeri impokiro noirikakeri nakojanoki, karatatsiri 7, iri oshiyakaaventariri maninkariite tsipayetaariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka.”*

2

Kamantaantsi jotyaaantaitakeneriri 7 japatoyetaa kempisantzinkariite: Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Efeso-ki

¹ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Efeso-ki. Iriira ñaanatziri oirikakeriri 7 impokiro irakojanoriki, osatekainchari niyanki ipaampatakera 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² ‘Niyotziro okaratzí pantayetziri, tsika pikanta pantavaitake, okaratzí pamavetakeri. Pisamayetakeri kaariperoshireriite. Piñaantayetaari paitashivaitachari, “Otyaantajanoriite” itzimi iyotaantashivaitachari. Piyotairi eeroka thairi jinayetatzí.

³ Kyaaryoori pinake, amavevaine pikantaka, osheki pikemaantsivaitaka jovasankitaaventaitzimiro pimpairyeeero novairo. Temaita pisamavaitya.

⁴ Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Povashaantanakero eerokaite petakotanta, te pantairo pikempivetanakaroranki pairani.

⁵ Pinkinkishiretero tsika pikanta pairani ovakera pikempisantanake. Povashaantero tsika pikanta iroñaaka, pimpiyakotairo pantairo tsika pikantanaka ovakeraini pikempisantanake. Tema eerorika povashaantairo, ari niyaatashitakemi, naapithataimiri ootamentotsi saikimotakemiri janta.

⁶ Iro kameethatantsi pantakeri eerokaite pikisaneentakero jantayetakeri ikaratzí kempisantanairiri jiyotaantziriranki Nicolás. Nomatzitatakari naaka.*

⁷ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone, ari noshinetairi iroyaaro chochoki ovañaantatsiri tsika otzimi pankitainchari itasorentsipathateki Pava.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Esmirna-ki

⁸ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Esmirna-ki. Iriira ñaanatziri itzimi etakarori, intzime overaantyaarone. Iriira ñaanatziri itzimi kamavetaicha iro kantacha añagai eejatzí. Ikantziri:

⁹ ‘Niyotziro okaratzí pantayetziri, niyotziro tsika okanta pikemaantsivaitaka, niyotziro tsika okanta pashinonkaavaitaka, eerokataavetakara ashaarantashiretaneri. Niyotzi eejatzí ithaiyakotakami judío-payeeni janta. Ipaitashivaitaka judío, aña Satanás ashitayetakari.

¹⁰ Eero pitharovakaashitaro onkarate pinkemaantsityaari. Tema irootantsi piñeero tzimayetatsi janta tsika inkarate irashitakotakaante kamaari. Ari pisaikeri onkarate 10 kitaite pinkemaantsivaita, iñaantashiretatyamira kamaari. Iro kantacha ontzimatyepinkyaryooshirete eerokaite piyaatakairo onkantavetakya irovaitemi, impoña apaata aritake nañaakagaimi, onkempivaityaaro namathaiyetaatyeemimi.

¹¹ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, eerora jiñeero inkemaantsivaitaiya irapiitairo inkamai.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Pérgamo-ki

¹² “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Pérgamo-ki. Iriira ñaanatziriri otzimimotziri irosataamento apimitzikaratatsiri okanta othoyempitzi. Ikantziri:

¹³ ‘Niyotziro pantayetziri, niyotzi ari pisaikimotakeri ikaratzí ipinkathariventziri Satanás. Iro kantacha niyotzimi eejatzí oisokero povakena pipairyapiintakero novairo, te povashaantero paventaashiretana. Te povashaantanakero eerokaite okantavetaka

* 1:20 Tzimatsi kantatsiri irikaite “maninkariite” ñaaventakotainchari jaka, iriitakera atziriite ikaratzí jevayetaariri kempisantzinkariite. Tzimayetatsi pashine kantatsiri, irijianoyetake kyaaryoori maninkariite. * 2:6 Te jiyoperoyeetzi itzimi “kempisantanairiri jiyotaantziriranki Nicolás.” Kempitaka iriyyetake nashitaincha japatota, iri iyotaashivaitakariri kempisantzinkariite, aamashitya iri kempitakariri Balaam okaratzí jantakeri pairani irirori.

jovamaaveetakari noyempisantakaaperotane Antipas, itzimi kinkithatakotakenari janta tsika jinampitaro Satanás.

¹⁴ Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Tzimayetatsi tsika pikarataiyini kempitakariri Balaam jiyotaantzi. Tema pairani Balaam, jiyotaapiintakeri Balac onkantya inkaimashiryaantyaariri charinetanakariri Israelni irovakaiyaari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Jimayempitakaakeri eejatzi.

¹⁵ Ari okempitakari eejatzi tzimayetatsi itzimi kempisantayetakerori jiyotaantziriranki Nicolás.

¹⁶ ¡Povashaantairo! Eerorika povashaantziro, ari niyaatashitakemi novayiriteri, iroora novayiritantyaari osataamentotsi shitovatsiri nopaanteki.

¹⁷ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nompakeri iroyaaro omanaantsitatsiri maná. Ari nompakeri eejatzi aparoni kitamarori mapi tsika osankinataka ovakerari vairontsi tsika otzimi kaari jiyoyeetzi, intaani iriyotairo intzime aakerone iroka mapi.’ ”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Tiatira-ki

¹⁸ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Tiatira-ki: Iriira ñaanatziri Itomi Pava, itzimi kempitakariri irooki paampari, itzimi poreryaataintsiri itziki. Ikantziri:

¹⁹ ‘Niyotziro pantayetziri, petakoyetantaka, pinkempisantake, pantavaitake, kamaitaneri pinake. Eekero pinkamaitantyaaro iroñaaka panaakaanakero pikantaveta pairani.

²⁰ Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Paapatziyakaro eerokaite tsinane paitachari Jezabel. Okantzi iroori kamantantano onatzi, iro kantacha okaratzi iyotaantakeri iroori, osheki oitzipinashiretari notzikatane. Iro opoñaantari ovakaayetakari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashiitari ivavane. Omayempitakaayetakeri eejatzi.

²¹ Osamani noyaakovetakaro ovashaantantyaarori antakeri, iro kantacha te onkove ovashaantero omayempivaitzi.

²² Eerorika ovashaantashitaaro, arira nomantsiyatakerone tsika omayempitajaantapiintake, ari onkemaantsivaityaari. Ari nonkempitaakeriri inkarate mayempitakerone.

²³ Ari novamaayetairi ikaratzi iyotaayetakeri. Iro ompoñaantyaari iriyotai maaroni kempisantzinkariite naakatake iyoshiretziri maaroiteni, niyotzi opaita ipampithashiretari, niyotzi opaita ikemashiretzi. Ari onkantya noipiyantyaamirori okaratzi pantayetakari eerokaite.

²⁴ Irooma eerokaite, kapatapainchari janta Tiatira-ki kaari kempisantakerone okaratzi iyotaantashivetakari, eerora nokisathatzimi. Tema te pimbankiventavaityaaro okaratzi iyotaantashivetakari ipaitayeetzi “iromanakaaperotane Satanás.”

²⁵ Iro kantacha eerokaite ontzimatyera pinkyaaryooneyete irojatzim nompiantakyaari.

²⁶ Intzimerika kitsirinkakerone irimonkaratero noñaane irojatzim ovekaraanta-paakyaarone, aritake nomatakaakeri impinkathariventairi atziriite.

²⁷ Ari oshiyakyaaro ikempitaakena Ashitanari naaka, jimatakaakenaro ipinkatharitakaana, ari inkempitagaiaariri eejatzi iriroriite impinkatharitakari.

Ari ijevatanaiyaari irashirokotzite.

Irijatzim aperotairine iisanentane, inkempitakaantairi iporokaitziro kovitzi.

²⁸ Ari nompairyena naaka kempitakariri impokiro orimishi.

²⁹ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi jiñaanziri kempisantzinkariite.’ ”

3

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Sardis-ki

¹ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Sardis-ki. Iriira ñaanatziri ipaitayeetzi ‘7 tasorentsi,’ itzimi oirikiriri 7 impokiro. Ikantziri: ‘Niyotziro pantayetakari, ikantayeetzi “añaashireri,” aña te ari pinkantya, kamashireri pinayetzi.

² Pinkakempishiretai. Pinkyaaryooshirete eero pikamashiretanta. Tema Pava jiñiuro okaratzi pantziri te pimankaratero otzimi ikovakayimiri.

³ Pinkinkishireterone ikamantaitakemiri pairani, pimankaratero. Povashaantero pantapiintakeri. Eerorika pikakempitai, ari nomapokapaimi nompieyerika, nonkempityaari jomapokantzi aparoni koshintzi.

⁴ Iro kantacha tzimatsi kapicheeni janta Sardis-ki matakeroi ikiteshoretzi. Iriiyetake kempitakariri kaari oipatsiterone iithaare, irootakera apantantaariri irikaite onkanta intsipatantaiyaanari nokithaataro kitamarori.

⁵ Intzimerika kitsirinkakerone, aritake nonkithaatairi kitamarori. Eero noshetziro ivairo itsipataari josankinatokota inkarate kañaaneyetaatsine. Aña ari nonkantairi Ashitanari, eejatzi maninkariite: "Ikempisantaana irika."

⁶ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorensinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.' "

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Filadelfia-ki

⁷ "Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Filadelfia-ki. Iriira ñaanatziri Tasorensitatsiri, Kyaaryoojanori. Iri jiñaanatzii joveyetakeri irominkyaayetairi atziriite, irijatzi otzikayetairine kaari irishineete inkyaayete. Arira inkempitaiyaari David-ni. Tekatsira shintsithaterine irika ominkyaantaatsiri, itzimi eejatzi otzikayetantaatsiri. Ikantziri:

⁸ 'Niyotziro pantayetziri. Pamene. Noshinetakemi pinkyee, tekatsira otzikaavakemine. Iroora nomatakemiri tera pishintsishiretaiyeni, iro kantacha pimonkarataakenaro noñaane, te inkemaitemi pinkante: "Te jashitana Pava."

⁹ Iriroma irikaite kantashivaitachari: "Naaka Judío." Kaarimaita judío-perori, aña iri jashiyetakari Satanás. Irootakera notyeerovakaantaiyaariri apaata iñaapinkathayetaimi. Ari iriyotairi omatatya netakotakami.

¹⁰ Tema pikyaaryoventakero eerokaite pimonkarayetziro noñaane, aritake nonkempoyaaventakemi eero iñaantashiretantayeetami. Tema kapichetapaake iriñaantayeetantayeariri ikaratzi nampiyetarori kipatsiki.

¹¹ Irootzimatake nompivyake. Kisora povero pikempisantakeri, eero pamenaashivaitanta panintaiyaaro impayeetaimiri, iramathaiyeetaimira.

¹² Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nonkempitakaantairi aparoni tzinkamintsi otzinampitziriri itasorensipankote Pava. Ari irashi irovairo irisaikai. Ari nonkentakotaineri ivathaki ivairo Pava, ari iriyoyeete Pava ashitaari. Ari nonkentakotaineri ivathaki ovairo nampitsi Jerusalén, ari iriyoyeetai irisaikai irika inampiki Pava, tsika ontzime areetaachane osaaviki ompoñagaiyaaro inkiteki. Ari nonkentakotaineri eejatzi ivathaki ovakerari novairo.

¹³ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorensinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.' "

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Laodicea-ki

¹⁴ "Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Laodicea-ki. Iri ñaanatziri ipaiyeetziri 'Ari onkantaari,' itzimi javentaashiretapiintayeetari jiñaavaitzirora kyaaryoori. Iriira jiñaanatzii itzimi jovetsikakaayeetakeri pairani iroka kipatsi. Ikantziri:

¹⁵ 'Niyotziro pantayetziri. Pikempitakarora kaari saavaatatsine, kaari katsinkaatsine. Nokoviri naaka, saavaari. Eerorika osaavatzii, katsinkaari.

¹⁶ Iroora pikempitaro eempaari jiña, ari norovaventakyaami.

¹⁷ Pikantapiintaiyini eerokaite: "Ashaarantakana, tekatsi nonkovitye." Iro kantacha tera ari pinkantya, aña ovashireri pinatzi, manintaari, ashinonkaari, mavityaakiri, sapokamerekiri.

¹⁸ Aña ontzimatyee pinkempitakaantairo pamanantaatyeerimi noorote itzimi itaay-eetakeri imporekaperontayeari. Arira pimatairo pashaarantya. Pinkempitakaantairo pamanantaatyeeromi kitamarori noithaare, eero pisapokamerekivaitanta iro ompoñaantyaari pimpashiventavaiya. Pinkempitakaantero pamanantaatyeeromi naaventaropeshitakotantaiyaari pimavityaakivaitake.

¹⁹ Iro nametari naaka nokisathatziri netakotane, novasankitairi. Ontzimatyeeera pinkyaaryootai eerokaite, pimpiyashireyetai.

²⁰ Pamene, kempivaitakara nonkatziyatyeemi jakakiroki nokaimi nonkyaantyaari. Tzimatsirika inthomointa kemakenari, ishinetanarika nonkye, ari antsipatavakaiyaari ayootavakaiya.

²¹ Intzimerika kitsirinkakerone iroka, aritake intsipataiyaana nompinkathariventante. Tema nomatakero naaka nokitsirinkakero, notsipataari isaikamentoki Ashitanari nopinkathariventantai.

²² Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorensinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.' "

4

Tharomentaantsi inkiteki

¹ Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ashitryaanaka inkite. Irijatzi apiiitapairo jiñaanatapaana noñaakeri inkaaranki poimpatapaintsiri ikempitari tyoorensi. Ikantana: "Pimpoke jenoki, ari noñaakemiro onkarate avisatsineri apaata."

² Ikanta niyaashinenkatake jenoki, noñaakero saikamentotsi, okempivaitakaro isaikantapiintari pinkatharijanori, ovaneenka okantaka. Tzimatsi aparoni saikantakarori.

³ Irika saikaintsiri shipakiryaa ikantaka, ikempitakaro potsitakiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oyechari isaikamentoki, ikempivaitakaro oyechari natsiryaaakiri mapi karenikitatsiri.*

⁴ Tzimatsiya pashine saikamentotsi 24 okaratzii, iro osatekakeriri niyankineki saikaintsiri. Ari isaikayetakeri antarikonaite, kitamaro okantayetaka iithaare, oro inayetake iramathaire.

⁵ Noñaake ookatharonsi, nokemakero opoñaanaka oñaanake janta saikamentotsiki. Tzimatsi 7 ootamentotsi ovaampatainchari, iri omontetakari saikamentotsi. Iriitakera oshiyakaaventariri Itasorensite Pava, karatatsiri eejatzi 7.

⁶ Tzimatsi inkaare omontetakari saikamentotsi, kiteshaaniki okantaka. Tzimatsi 4 inkiteveri katziyeenchari, iri tapotakerori iroka saikamentotsi. Iro kantacha irika inkiteveriite otzimi osheki irooki, irootake jamenantayetari tsikarika, jamenantayetaro eejatzi itaapiiki.†

⁷ Aparoni inkiteveri joshiyakari kashekari. Pashine joshiyakari vaca-aniki. Pashine atziriporo jinake. Iriima pashine joshiyakari jevovaita pakitha.

⁸ Ipoñaashitaka otzimayetanake ishivanki irika inkiteveri, 6 ishivanki tzimayetanaintsiri. Otzimi osheki irooki ivathaki, otzimitanaka irooki inthomointa ivathaki. Iriitake aakoveentanakarori ipanthaapiintake, kitaiteki eejatzi tsireni, ikantzi:

Tasorensi, Tasorensi, Tasorensi inatzi Pinkathari Pava, Shintsiperotatsiri.

Iriitake añaatsi iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye.

⁹ Ari ikantapiintatya irikaite inkiteveri itharomentari irika saikaintsiri, kantaitachari jañi. Ikanta joñaakantakero irikaite jiñaapinkathatapiintakeri, ipaasonketapiintakeri,

¹⁰ jimatanaakero eejatzi 24 antarikonaite jotyeerovashitanakari saikaintsiri, kantaitachari jañi. Itharomentanakari, jamathairyimotanakari. Ari jiñeetzirori omapero janaakotantzi irika saikaintsiri ipinkatharitzii, okantaveta ipinkathariventantaveta eejatzi antarikonaita. Ikantaianakeri:

¹¹ Novinkatharité, Pává,

Iroora apantataitarori ontzimimotemi eeroka povaneenkaro, ñaapinkatha inkantayeetemi, ontzimimotemi pishintsinka.

Eerokatake ovetsikayetakero maaroni, tema eerokatake kovashitainchari ontzimayete povetsikane.

5

Osankinarentsi ipoña Oisha

¹ Noñaatziiri irika thointainchari saikamentotsiki, joirikake irakojanoki aparoni osankinarentsi. Kameetha apinaitaka, 7 okaratzii japiipiitaitakero jontsirekaitakero eero japinairyaaantaitaro.

² Noñaatzi eejatzi aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, shincheenka ikanta iñaavaatzi, ikantzi josampitantzi: "¿Niinkama ipaiyeetakeri irontsirekaryeero osankinarentsi, impoña irapinairyeeero?"

³ Tekatsi aparoni materone irapinairyeeero iriñaanatero. Te intzime inkiteki, tekatsi eejatzi kipatsiki, ari okempitakari sarinkaveniki, te intzime apinairyeeerone.

⁴ Iniroite niraanaka, tema tekatsi materone irapinairyeeero iriñaanatero.

⁵ Ikantana aparoni antarikona: "Aritake piraaka. Pamene. Tzimatsira aparoni matakakerori otzimimotziri itasorenka, iri materone irontsirekaryeero, irapinairyeeero eejatzi. Iriitakera aparoni charinetakariri Judá, ipaiyeetziri 'Kashekari.' Irijatzi charinetakariri David-ni. Iriitakera ipaiyeetakeri irimatero."

⁶ Opoñaashitaka noñaake aparoni oisha. Ikatziyaka niyankineki osaikakera saikamentotsi, josatekari inkiteveriite, josatekari antarikonaite. Kempivaitaka irika oisha aritake

* 4:3 Mapi "potsitakiri karenikitatsiri" ipaiyeetziiro "jaspe," ipaiyeetziiro eejatzi "cornalina." Irooma mapi "natsiryaaakiri karenikitatsiri" ipaiyeetziiro "esmeralda." † 4:6 Kantakotachari jaka "kiteshaaniki" okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

jovamaaveetakari pairani. Tzimatsi okaratzi 7 ichee. Tzimatsi eejatzi 7 irooki. Iiriira oshiyakaaventachari 7 Tasorentsi, ikaratzi jiŃeetairi maaroni kipatsiki.

⁷ Ikanta irika oisha, jiyaatashitakeri okarikiini saikaintsiri. Joirikapaakero osankinar-entsi.

⁸ Ikanta inkiteveriite ipoŃa antarikonaite, jotypeerovashitanakari oisha, jiŃaapinkathatanakeri. Tzimayetatsi ivanthaamento. Tzimayetatsi kasankainkari itaayeetziri jovayeetakero oro-naki. Iroka kasankainkari iro oshiyakaaventacha iŃaafiataane itasorentsitaikaitane.

⁹ Ari ipanthaiyanakero ovakerari panthaantsi, ipanthaakotziri oisha, ikantzi:

Eeroka ipairyeeetakeri poirikero osankinarentsi, eeroka ontsirekaryeerone,

Tema eeroka kapathainkataintsi jovamaaveetakami, ari pipinakoventairi atziriite jashitantaariri Pava.

Ari opoŃa jashiyetaari Pava tsika ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iŃaane tsikarikapayeeni, ikaratzi nampiyetarori tsikarikaja, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni.

¹⁰ Eeroka kantakaarori ikempitantaariri pinkathariite, ikempitaari omperatasorentsi-taari, jantavaitaineri Pava.

Iriiyetakera pinkathariventairine osavisatziite.

¹¹ OpoŃaashitaka noŃaake osheki maninkariite piyotzimentapaakarori saikamentotsi, tsika isaikake inkiteveriite ipoŃa antarikonaite. Ari ipiyoperotaiyapaakani oshekirini, oshekirini maninkariite.

¹² Ikantaiyini:

Irika oisha jovamaaveetakari, iriira apantaperotataitaari ontzimimotteri itasorenka, ontzimimotairi irashaakaro, iriyotane, ishintsinka, iriŃaapinkathayeetairi, irovaneenkataiya, intharomentaityaari.

¹³ Nokematzi ipanthaiyanakeni maaroite saikantarori inkite, kipatsi, inkaare, sarinkaveni. Ikantaiyini:

Irika thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari oisha, tharomentaari jinatzi, Ńaapinkathataari jinatzi, otzimimotziri irovaneenkaro, ipinkathariventantzi, arira inkantaitatyeeeni.

¹⁴ Iiriira inkiteveriite apiipiitziirori ikantzi, "Ari onkantyaari." Iriima antarikonaite otyeerova ikantaiyakani jiŃaapinkathataiyarini irika kantaitaachaneri.

6

Jontsirekayeetakero

¹ OpoŃa noŃaakeri oisha jontsirekaryaanakero etanakarori jontsirekayeetakero. Ari ishincheenkatanake iŃaavaitanake aparoni inkiteveri, okempivaitakero ookatharontsi, ikantzi: "¡Pimpoke! ¡Pamene!"

² NoŃaatziri ishiyataipaaka aparoni kitamarori mora, joirikakero ivyaane irika kyaakotakariri mora. Jamathaitavakeri, jatake irovayiritya, iraperotante.

³ IpoŃa jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiŃaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: "¡Pimpoke! ¡Pamene!"

⁴ Ari ishiyataipaaka pashine mora kityonkari, ipaitavakeri iniroite ovathaamentotsi kyaakotakariri. Iri jovayeetake irovashaantakairi atziriite isaiki kameetha kipatsiki. Irojatzji opoŃaantanakari jovamaavakaayeta.

⁵ IpoŃa jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiŃaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: "¡Pimpoke! ¡Pamene!" NoŃaatziri ishiyataipaaka pashine mora cheenkari, joirikataike itenamento kyaakotakariri.

⁶ Nokematzi Ńaavaitanaintsiri ikatziyeeyakani inkiteveri, ikantaitzi: "Pimpimantayete eepiyokiini pivankire, pimpinatakaaperotyaaaro, tema te ontzimaperote. Ari paake osheki kireeki aparoni kitaite, irojatzji iriŃeetantakyaarori irinirete tashetsi. Iro kantacha teker-aatara povaariperotziri pankirentsi tsika jaayeetziro jimireetari, tsika jaayeetziri eejatzi yeenkantsi."*

⁷ IpoŃa jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiŃaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: "¡Pimpoke! ¡Pamene!"

⁸ NoŃaatziri ishiyataipaaka pashine mora kiteriri, ipaitayeetziri "Kaamanetaantsi" kyaakotakariri. Ari itsipatakari ipaitayeetziri "sarinkaveni." Irika ipaitayeetziri

* 6:6 Iro ikantajaantaitakeri jaka: "Pimpimante aponaroini harina onkarate ompinatya aparoni denario. Pimpimante mavaponaroini cebada onkarate ompinatya aparoni denario."

“Kaamanetaantsi” ipairyeeetake irovamaayete osheki osavisatziite. Tzimayetatsi jovamaakaantakeri irovathaantayeetyaari osataamentotsi, tzimayetatsi aayeteri itashe, pashine aayetakeri mantsiyarentsi, pashine iratsikayeteri katsimari piratsi.[†]

⁹ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Noñaatzi oponkitziki pomepirinimentotsi ishireete ikaratzi jovamaaventaitakeri ikyaaaryootzi ifñaaventziro ifñaane Pava.

¹⁰ Iri kaimayetanakani shintsiini, ikantaiyini: “Novinkatharijanorité, Tasorentsiri, Kyaaryoori. ¿Tsikapaitema onkarate poyaaventya onkantya pimpiyakovevantyaanari, povasankitaayetairi osavisatziite?”

¹¹ Ipoña ipayeetakeri kitamarori kithaarentsi inkithaata, ikantziri: “Eekerotyaami pimakoryaavake irojatzi irareetantakyaari pirentziite pitsipatakari pantavaitake. Tema ontzimatyé irovamaayeeteri eejatzi iriroriite inkempitakotyaaamiro eerokaite.”

¹² Noñaatziiri oisha jontsirekaryaaakero pashine, kapatapaaka aparoni inthonkantyaarori. Ari omapokanakari iniroite onikaro. Tsivakimatanake ooryaa, tsireniki okantanaka. Kityonka ikantanaka kashiri ikempitanakaro iraansti.

¹³ Ari ithopiryaayetanake impokiro, ikempivaitanakaro oparyiikitziri irakakiri chochoki otekakitziro iniroite tampyaa.[‡]

¹⁴ Te onkoñaatanai inkite, okempivaitanakaro apinaitaranki iniroite tsipana. Te iriñeetairo otzishipayeeni otarankayetanake eejatzi othampishipayeeni.

¹⁵ Omanaiyanakani atziiriite imperetamoroki. Ari ikaratzi jomanaiyanakani maaroiteni, pinkathariite, iriiperoriite, ijevarepayeeni ovayiriite, ashaarantaneriite, shintsiriite, omperataariite, saikashivaitaneriite eejatzi.

¹⁶ Irikaite omanayetanainchari ikaikaimatanakero otzishi, mapiite, ikantzi: “Patsinakaiyenani. Pomanena eero noñaantari thointainchari saikamentotsiki. Pomanena eero noñaantari oisha kisaneentakenari.”

¹⁷ Tema monkarapaitetapaakara iyatsimanka. ¿Tzimatsima amaveterone?

7

144,000 ikentakotamakoyeetakeri

¹ Okanta okaratapaake iroka, noñaake ikatziyayeta 4 maninkariite tsikarika ovachentetapaara kipatsi. Iriitake otzikaakerori iniroite tampyaa. Iroora kaari jiñeetantaro ontamakaataakairo inkaare, te iriñeetoro eejatzi ovaraapanayetero oshi incható.

² Ipoña noñaake eejatzi pashine maninkari itonkaapaake ishivotapiintzi ooryaa. Shincheenka ifñaanatapaakari 4 maninkariite. Tema irikaite 4 maninkariite, otzimimotziiri ishintsinka, ipairyeeetakeri irovaariperotero kipatsi eejatzi inkaare.

³ Ikantapaakari: “Apaatara povaariperotziro kipatsi, inkaare, inchatopayeeni, nopothonvakeriita nonkentakotamakotantyaariri jomperayetaari Pava.”

⁴ Nokematzi aparoni ñaaventakotanakariri ikaratzi ikentakotamakoyeetakeri. Ikarataiyini 144,000. Iriiyetakera karatatsira 12 jinashiyetaa icharineyetari Israel-ni.

⁵ Ikenkakotamakoyeetake 12,000 Judá-mirinkaite, 12,000 Rubén-mirinkaite, 12,000 Gad-mirinkaite,

⁶ ipoña 12,000 Aser-mirinkaite, 12,000 Neftalí-mirinkaite, 12,000 Manasés-mirinkaite,

⁷ ipoña 12,000 Simeón-mirinkaite, 12,000 Leví-mirinkaite, 12,000 Isacar-mirinkaite,

⁸ ipoña 12,000 Zabulón-mirinkaite, 12,000 José-mirinkaite, 12,000 Benjamín-mirinkaite.

Kitamaroyetaintsiri ikithaayetaka

⁹ Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ipiyotaiyakani atziiriite. Tema oshekiperó ikantaka, tekachajaini materone iriyoteri tsikarika ikarataiyini. Iriiyetakera poñaayetaainchari tsika ipinkathariventziyeevetakeri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampitziyevetarori tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori ifñaane tsikarikapayeeni. Irika atziiriite, iriitakera katziyayetchari janta isaikamentoki oisha, kitamaro ikantayetaka ikithaayetaka. Joirikayetake kompiropena.

¹⁰ Tharomenta ikantaiyaka, ikaimaiyini ikantzi:

Iriira Pava ovavisaakotantatsiri, iriitakera thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari kempitakotakariri oisha.

¹¹ Ipoña jotyeeerovaiyanakani ikaratzi tapothaitakerori saikamentotsi. Jirika ikarataiyake: maninkariite, antarikonaite, ipoña inkiteveriite. Itharomentanakari Pava,

[†] 6:8 Jiroka kantakotachari jaka “tzimayetatsi,” intzimerika 4 atziri, aparoni kamakaantatsine. Ari inkantyaari pashineki nampitsi tsikarika itzimayetzi 4 atziri, aparoni kamakaantatsine. Arira inkantayetyaari maaroni kipatsiki.

[‡] 6:13 Iroka chochoki ikantakoyeetzi jaka higuera onatzi.

¹² ikantayini: “¡Ari onkantaari! Tharomentaari jinatzi irirori, otzimimotziri irova-
neenkaro, iyotaneri jinatzi, paasoonketaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, tzimatsi
itasorenka eejatzi ishintsinka. Onkantaitatyeenira antharomentaari Pava. Ari
onkantaari.”

¹³ Ipoña jiñaanatanakena aparoni antarikona, ikantzi josampitana: “¿Niinkama irikaite
kitamarothaitantsiri ikithaataka? ¿Tsikama ikenapaakeka?”

¹⁴ Ari nokantanakeri naaka: “Iitaantya, piyotziro eeroka novinkatharite.” Ipoña
ikantanakena irirori: “Iriiyetakera ñaayetakerori ‘Iniroite Kemaantsivaitaantsi.’ Okempi-
vaitakero inkivayetantakyaaromi iithaare iriraane oisha, irootake kitamaromaitakaaper-
oyetakerori.

¹⁵ Irootakera ikitsirinkantaarori irikaite ikatziyimotaari Pava isaikamentoki. Ari inkantaitatyeeni kitaiteri, eejatzi tsireni irantavaitaineri itasorentsipankoteki. Irika thointain-
chari isaikamentoki, ikempitaaro iriimi katziyathaantetainchane irampyeeri irikaite.

¹⁶ Ero itasheneentavaitai, eero jimireneentavaitai, eero ikemaantsivaitaari ooryaantsiri,

¹⁷ tema irika kempitakariri oisha, katziyimotakariri niyankineki thointainchari isaika-
mentoki, iriitakera aamaventaari, inkempitakaantari jaamaventaari oisha, iri-
itake aayetairine irirakairi jiña tsika otzimi ovañaantatsiri. Tema Pava oshyookiper-
otairine, jiraavaiyetaka.”

8

Karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakeri

¹ Ikanta kempitakariri oisha jontsirekaryaaakero karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakeri.
Osamanineeronka jimaireetapaintzi inkiteki, tekachaajaini aparoni ñaavaitatsine.*

² Ipoña noñaakeri 7 maninkariite itzimi itsipatapiintakari Pava. Ipayeetakeri tyoomen-
totsi.

³ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikatziyimotapaakero pomepirinimentotsi,
joirikanakitakero jovetsikaiziri oro. Irika maninkari, ipayeevakeri osheki
kasankainkari intaantyaaro joirikanakitakeri. Ari okonovakero iñañaatane atziriite
itasorentsitakaitari, kempivaitaka ompiyotakyaami onampinaki pomepirinimentotsiki.

⁴ Okanta otaanaka kasankainkari janta joirikanakitakeri maninkari, katziyeenkatanaka
oyachaane okonovainkatanakero iñañaatane itasorentsitakaitane, osheki onimotakeri
Pava.

⁵ Ipoña irika maninkari itzimi oirikanakitakero itaamento, jaake ovaamparimenkite
pomepirinimentotsi, jotetakeri joirikanakitakeri. Jookakeri kipatsiki. Ari omapokanakari
kameñeenkanaanintsiri, iniroite ookathatanaka, iniroite onikanaka eejatzi.

Tyoomentotsiite

⁶ Oveysikaianakani 7 maninkariite intyootaiyeni.

⁷ Ari jetanakaro aparoni maninkari ityootanake, omapokashitapaaka oparyaapaake
kipatsiki sharaka, eejatzi paampari, kempivaitapaaka iraantsi. Otaapaakero kipatsi. Iro
aperotyaaami kashetani kipatsi ontaiya inchatopayeeni, eejatzi inchashipayeeni.†

⁸ Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka otonkanake kempitakarori
iniroite otzishi, shitovanake paampari, ookapaaka inkaareki, okempitapaakero iraantsi.
Iro aperotyaaami kashetani kipatsi tsika otzimayetzi jiña,

⁹ iro iraperotyaaami inkamayetemi ikaratzi saikayetantarori inkaare, eejatzi ikem-
piyetakeri saikayetantarori iniroite pitotsi.

¹⁰ Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka ithopiryaanake impokiro,
paampa ikantanaka irojatzzi tsika otzimayetzi jiña, iro aperotyaaami kashetani kipatsi
otzimayetziri jiña.

¹¹ Irika impokiro paryeentsiri kipatsiki ipaitayeetziri “Kepishiri.” Tema kepishaa ikan-
tapaakero maaroni jiña tsika oparyaayetake ipomeki. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi
inkamayetemi atziri itzimi opiyakeri jirakero jiña.

¹² Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka itsirenikitanaake ooryaa,
iro iraperotyaaami kashetani te irooryaaperotai. Ari ikempitanakari eejatzi kashiri ipoña
impokiro, te iroorentaperotaiya tsireni.

¹³ Nokematzi poimpatapaintsiri jarapaake inkiteki, noñaatziiri pakitha inatzi, ikanta-
paake jateki: “¡Eejo, eejo, eejo, inkantamacheeteri inkarate nampitavaiyaarone kipat-
siki, iri apeshityaarone kapatapainchari intyootavai mava maninkariite!”

* 8:1 Kantakotachari jaka “osamanineeronka,” aamashitya okaratzi 1/2 hora. † 8:7 Jiroka kantakotachari jaka
“Iro aperotyaaami kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero
okaratzi tzimantarori, maaroni inchatopayeeni, shimapayeeni, othonka oshityaatanake jiña janta.

9

¹ Ipoña ityootanake pashine maninkari. Noñaatzi josaviinkatapaake kipatsiki aparoni kempitakariri impokiro. Iriira ipairyeeetake irashitaryeero omorona inthomointaperotatsiri.

² Ikanta jashitaryaakero, ari oshitovainkathanake kachaari, iroovaitake okantaranki iniroite ootaantsi. Opamankanakeri ooryaatsiri, eejatzi tampyeenka.

³ Ari ishitovanakeri kachaariki osheki tsinaroniro, ikempitapaakari ikentantzi kitoniro.

⁴ Te irishinetaiteri irovaariperotero pankirentsi, inchashipayeeni, inchatopayeeni. Intaani ikentayetapaakeri atziriite kaari ikentakotamakoyetzi Pava.

⁵ Irikapayeeni tsinaroniro, te ishineeteri irovamayeri atziriite ikentayetakeri. Intaani ikemaantsitakaayetashitakariri ikaratzi 5 kashiri. Iniroite ikatsitzimotakeri, iroovaitake iyatsinka kitoniro.

⁶ Oshekira inkemaantsivaitya atziriite, inkovayetanake atziriite inkamapithateri, eero okantamaita.

⁷ Irikapayeeni tsinaroniro ikempitakotakariri morapayeeni jiñaantakaayeetari irovayiritya, jamathaiyetakariri oro. Atzirivorovaitake ikantayetaka.

⁸ Santhapetaishi okanta iishi, iroovaitake oishi tsinane. Antarotziitaini iraiiki, iroovaitake iraiiki kashekari.

⁹ Kempivaitaka ikithaatakaromi ashiretaka ichopineeki. Iniroite impoimpatanake jaraiyanakeni, iriroovaitake ipoimpatzi imorane atziriite aririka irovayiritavakaiya.

¹⁰ Ikempitakariri kitoniro otzimayetzi ithoyene ipatzishithaki. 5 kashiri osamanitzi avisantyaari iyepiyanka.

¹¹ Irikara ijevaritakariri tsinaroniro, maninkari inavetaka, iriitakera pinkathariventantsiri janta inthomointaperotzi omorona. Ipaitayeetzi irika “Aperotanteri.” Iñaaneeki hebreo, ipaita “Abadón.” Iñaaneeki griego, ipaita “Apolión.”

¹² Arira overaari etanakarori jatekaitzi “jeejoo!” Iro kantacha eenirora okapata apite inkantaite “jeejoo!” omonkaratya.

¹³ Ipoña ityootanake pashine maninkari, eniro ikapatapaaka intyootavai aparoni maninkari irojatzi irimonkaratantyaari 7 maninkariite. Nokematzi ñaavaitanantsiri osorinacheenampiki pomepirinimentotsi montetakariri Pava.

¹⁴ Jiñaanatapaakeri maninkari tyootanantsiri, ikantziri: “Poosoryaakoteri 4 maninkariite itzimi kempitakarori oosotatyeerimi iniraani jiña ipaitayeetzi ‘Eufrates.’”

¹⁵ Jashiryaakoyeetakeri maninkari ayimatakeri irovante. Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi. Irootakera jashiryaakoyeetantakariri iraperotante.*

¹⁶ Tzimatsi osheki ovayiriite kyaakoyetakariri imorane. Ikantaitakena, ikarataiyini 200,000,000 ovayiriite.

¹⁷ Ipoña noñaakeri ikofñaaperotanake irika ovayiriite noñaavyatakari, ikithaayetakarori ashiretaka ichopineeki. Tzimatsi porekathaitantsiri ikempitakariri paampari, pashine kityonkaneeronkathaitantsiri, pashine kiterithaitantsiri. Irika morapayeeni, iriroovaitake iito kashekari. Oshitovanake ipaanteki paampari, kachaari, kiterimoito okantanaka, osheki oshitzinka.

¹⁸ Iroora aperoterinemi ovamairi atziri nampiyetarori kashetani kipatsi, okaratzi shito-vanantsiri ipaanteki.

¹⁹ Tema ipaanteki morapayeeni otzimayetake ishintsinka. Aña kantatsi iratsikantantyaaro eejatzi ipatzishitha, ikempivaitakariri maranke.

²⁰ Iro kantamaitacha, te irovashaantero ikaariperoyetzi atziriite kaari irovamaayeete. Eekero jiyaatakaatziiro iñaapinkathayetanakeri kamaari, iñaapinkathatzi oshiyakaarontsi jovetsikayeetzi oro, kireeki, ashire, mapi, inchakota, ikempitakaantakeri pava, temaita inkemanete, te iraniitanete.†

²¹ Tera irovashaantanakero eejatzi jovantayetzi, ikisaminthatantzi, jimayempitzi, ikoshitayetzi.

10

Maninkari oirikakerori iryaani osankinarentsipana

* 9:15 Jiroka kantakotchari “Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori. † 9:20 kantakotchari jaka “ashiro” irijatzira ipaiyeetzi bronze.

¹ Ipoña noñaake josaviinkatapaake pashine maninkari, ikenantapaakaro menkori, kempitavaitaka irika iro inkihaatasyaami menkori. Kempitavaitaka iri oyechari iramathaitakya iitoki. Shipakiryia ikantaka iporoki, irirovaitake ooryaatsiri. Omorekataike iporipayeeni.

² Joirikake iryaani osankinarentsipana. Jayiitzimatapaakera, jaatzikantapaakaro iitziperori inkaareki, irooma irampate, iro jaatzikantapaaka kipatsiki.

³ Ikaimapaake shintsiini, iriivaitake ikaimi kashekari. Omapokashitanaka ookathatanaka, 7 okaratzi apiitanakero.

⁴ Okanta okaratapaake 7 ookathataka, ari nokovaveta nosankinateromi nokemakeri iñaavaiyeetakeri ookatharontsiki. Nokematzi iñaanatanakena aparoni inkitesatzi, ikantana: “Eero posankinatziro pikemakeri ookatharontsiki.”

⁵ Ipoña iñaavaitanake noñaakeri maninkari jaatzikapaakero inkaare, ipoña kipatsi. Itzi-naavakotanakero irakoperori,

⁶ iro iyoyeentanyari te ithaiya iñaavaitziri ipairyiirora ivairo Pava Kañaaneri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, maaroni ikaratzi tzmantarori. Ikantanake: “Tera osamanitapai,

⁷ irootaintsi intyote overaantarori maninkari, arira omonkarapaitetya okaratzi Pava ikantakeriri kamantanteri inkamantantero kaari jiyotakoveeta pairani.”

⁸ Nokematzi japiitanakero iñaanatanaka inkitesatzi, ikantana: “Piyaatashiteri maninkari katziyeenchari inkaareki eejatzi kipatsiki, payero eero panaryeenchari joirikakeri.”

⁹ Ari nokantakero. Niyatashitanakeri maninkari, nokampitapaakeri, nokantziri: “Pimpenaro osankinarentsi.” Ipoña ikantanakena irirori: “Jiroka, poyaaero. Osheki ovochanka, iriivaitake pitsi aririka povakyaaro, irooma aririka piniyakero, osheki oyepishikemi pimotziki.”

¹⁰ Ari nokantakero, naakero, novakero. Ari okantaka, pochakitake iriivaitake pitsi, iro kantacha osheki oyepishikanakana nomotziki.

¹¹ Ipoña ikantanakana maninkari: “Pinkamantayerira onkarate avishimoyeterine ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventayeetziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Pinkamantayeri eejatzi pinkathariite.”

11

Apite ñaaventanteneri

¹ Ipoña ipayeetakana aparoni kotzitsi, nomonkaramento onatyte. Ikantayeetana: “Piyaate pimonkaratero tasorentsipanko, eejatzi pomepirinimentotsi. Piyoteri eejatzi tsika ikaratzi piyotainchari janta iñaapinkathatantzi.

² Eerora pimonkaratziro jakakiroki tasorentsipanko. Iroora ishineyeetakeneriri pashinesatzi atziriite, arira impiyotaiyaani maimanentaneri janta tasorentsipantsiki. Ari avisheri inkarate 42 kashiri osamanite.*

³ Aripaitera, notyaante apite ñaaventakotenari, iriitakera kinkithatapaakerone avisayetatsine, onkarate 1,260 kitaite iriñaaventena. Inkempitakotakyaari ikanta ikithaayeta ovashiretakotariri kaminkari.”

⁴ Irikaite apite ñaaventanteneri, iriira joshiyakaaventayeetakeri pairani apite inchato, irijatzi joshiyakaaventayeetakeri apite irootamento Pava itzimi pinkathariventziriiri kipatsisatzi.†

⁵ Intzimerika kovatsine irimaimaneteri irika apite ñaaventanteneri, ari irishitovanake ipaanteki paampari, iraperotakeri kisaneeentziriiri. Ari inkantyaari maaroni kovavetachane irimaimaneteri, ari inkamake.

⁶ Irika ñaaventanteneri ontzimimoteri ishintsinka. Ari inkantakaakyaaro irirori eero oparyaagai inkane irojatzi irimonkaratantakyaarori ikinkithatantaantzi. Ari onkanta imepyero irantsi jiñaapayeeni. Ari onkanta ontzime ompaitya pomerentsitzi-movaityaarine osavisatzi. Ari irapiipiitero okaratzi ikoviri irirori.

⁷ Aririka onkaratapaake ikinkithataake, ari irishitovanakeri koveenkari piratsi impoñaakyaaro omoroki inthomointaperotatsiri, imaimanetapaakeri apitera ñaaventanteneri, irojatzi irovamaantakyaariri.

⁸ Irookanakeri irovamaane avotsiki saikatsiri janta iniroite nampitsi, tsika ipaikakotajaantaitakeri pairani Ivinkatharite. Iroora oshiyakaaventachari janta “Sodoma” ipoña “Egipto.”

* 11:2 Kantakotachari jaka “42 kashiri” irojatzi oshiyarori ikantayeetakeri “1,260 kitaite.” Irootakera kantakotachari avisaneeentanake mava osarentsi osamanite. † 11:4 Kantakotachari jaka “apite inchato” irootakera “olivos.”

⁹ Eero ishineetziri inkitayeeteri irovamaane, ari avisaneentanakeri mava kitaite onkarate osamanite iramenaminthaiteri. Inthonkya iriŃaayeteri nampiyetarori tsikarika, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iŃaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni.

¹⁰ Iniroite iroimoshirenkya kipatsisatziite, impashitavakaayetya opaiyetarika. Kimoshire inkantayetya jovamaayeetakerira apiteroite Ńaaventanteri itzimi kemaantsitakaayetakariri kipatsisatziite.

¹¹ Iro kantacha, avisaneentanakera pashine mava kitaite, itasonkairi Pava irikaite, aŃaayetai. IpoŃa ipiriintaa. Osheki itharovayeetanake jiŃeetakeri ipiriintaa.

¹² Ikemayeetake shintsiri Ńaantsi inkiteki, ikantaitake: “Pataite jaka jenoki.” Jomapokashitanaka jovajenokantanaaro menkori. Ari jiŃaavairi maaroni kisaneentavaitakeriri.

¹³ Arira onikanakari iniroite kipatsi, iro aperoteromi nampitsi, ikamayetake ikaratzi 7,000 atziri. Iriima kaari kamatsine, ikantayetanake: “Omapero otzimi ishintsinka Pava saikatsiri inkiteki.”[‡]

¹⁴ Ari avisavetaka apite ikantaitake “jeejoo!” Iro kantacha, irootaintsira iriŃeetero mavatatsine.

Overaantarori tyootaantsi

¹⁵ IpoŃa ityootanake ovekaraantarori maninkari, ari ikaimaitanake shintsiiini inkiteki, ikantaitzi: “IroŃaaka impinkathariventantai Avinkatharite kipatsikinta. Ari impinkathariventantai Cristo, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, ari inkantaitayeeni impinkathariventantai.”

¹⁶ Ari jotyeerovaiyanakani 24 antarikonaita, itharomentanakari Pava,

¹⁷ ikantaiyini: “Pavá, Pinkatharí, Shintsiperorí, eerokatake aŃaatsi iroŃaaka, pitzimita eeroka pairani, irootzimatake pimpiye. Osheki nompaasoonketemi, tema pimatakeri poŃaakantziro pishintsinka, pipinkathariventantzi.

¹⁸ Pairani osheki ikisaneentakemi atziriite, iro kantacha iroŃaaka, monkaratapaaka poŃaakantyaariri piyatsimanka, povasankitaayetairi kamayetaintsiri, paperoyetairi ovamaantayetaintsiri. Aripaite pimpinayetairi kamantantaniite pomperatane eeroka, ari pinkempitaakeri pitasorentsitakaane itzimi pairyaayetairori pivairo iŃaapinkathayetaimira, maaroite pimpinayetairi petanakyari antariite irojatzi iryaaniiteki, maaroni.”

¹⁹ IpoŃa ashitaryaanaka itasorentsipankote Pava janta inkiteki, koŃaavaitanake tasorentsinaiki tsika jotetakoitziro antzimotavakaantsi. Antaro ookathanaka, onikanaka kipatsi, paryeenkatapaake iniroite jiriniki.

12

Tsinane ipoŃa noonke

¹ IpoŃa okoŃaatanake inkiteki aamparentsi. NoŃaatzii aparoni tsinane, iriivaitakemi ooryaatsiri okithaatakari, iri kashiri okatziyantaka. Amathaitakotakari ikaratzi 12 impokiro.*

² Omotzitatzi iroka tsinane. Osheki okaikaimavaitake okemaantsita ontzimaanite.

³ IpoŃa okoŃaatanake inkiteki pashine aamparentsi. NoŃaatzii aparoni noonke, kityonka ikantaka. Tzimatsi 7 iito, ipoŃa 10 ichee. Jamathaiyetakero iito.

⁴ Osheki impokiro jataantakari itzinko, iro iraperoteromi kashetani inkiteki ikaratzi tzimayetatsiri impokiroite. Ari ipokashitapaakero tsinane, ikovi irovityaaro eenchaanikite aririka intzimapaake.†

⁵ Okanta otzimaanitake tsinane, shiramparyaaniki inake. Iriitakera jevatantaiyaarine atziriite irashirokotzite. Omapokashitaka jagaitanakeri ithointakara Pava isaikamentoki.

⁶ Okanta tsinanera shiyanaka iroori tsika te inampiitaro. Ari jovetsikanontakerori Pava tsika onampityaaro, onkarate 1,260 kitaite intziyeetero.

⁷ Aripaitera otzimake ovayiritaantsi inkiteki. Iriitakera Miguel itsipayetakari imaninkarite. Iriira jovayirita noonke itsipayetakari imaninkarite irirori.

⁸ Iro kantacha irika noonke, te ontzimaperote ishintsinka, jotziryaayeetakeri inkiteki.

⁹ Ari itsipaitakeri imaninkarite jotziryeetakeri. Irika noonke jotziryeetakeri, iriira paitachari “Kamaari,” ipaita eejatzi “Satanás.” Iriira kovatsiri iramataviteri maaroiteni atziriite ikaratzi nampitarori kipatsiki.

[‡] **11:13** Ikantaitziri “onikanakari iniroite kipatsi,” tsika otzimi 10 pankotsi, oporokanake aparoni. Ari okantakari maaroni nampitsi. *

12:1 Kantakotachari jaka “tsinane,” iriitakera oshiyakaaventachari judio-payeeni. Kantakotachari “otomyaaniki,” iriira oshiyakaaventachari Jesucristo. † **12:4** Jiroka kantakotachari jaka “kashetani inkite,” aririka ankotaryeeromi mavakota inkite, impoŃa aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

¹⁰ Nokemataitatzí ñaavaitanaintsiri shintsini inkiteki, ikantzi: “Jetatainakarora ipinkathariventantzi Pava, jetatainakarora joñaakanziro ishintsinka, jovavisaakotantai. Jetatainakarora eejatzi Cristo jashitanta. Tema aritake jotziryaakeri itzimi thavetakotapiintakeriri janta Pavaki ipaiyeetziri ‘iyekiite.’

¹¹ Iro kantacha irikaite ipaiyeetziri ‘iyeki’ joitsinampagari kamaari, tema aritake ikamimentairi kempitakariri oisha, kapathainka ikantaka ikamake. Iro joitsinampaantaariri eejatzi ikinkithatairo ñaantsi, jiminthataaro irirori inkamimentairi Cristo.

¹² Irootake, pintharomentantyaari eerokaite inkitesatzi. Inkantamacheetemi eerokaite kipatsisatzi, eejatzi inkaaresatzi, tema katsima ikantanaka kamaari jotziryeetakeri, jiyotzi kapatakotapaaka kapicheeni.”

¹³ Ikanta jiñaakero noonke jotziryeetakeri kipatsiki, jetanakaro iñaashitakaavaitanakaro tsinane otzimi ovaiyantakeriri shiramparyaaniki.

¹⁴ Iro kantacha, tzimanake apite oshivanki, iroovaitake ishivanki pakitha. Iro arantanari iyaatero tsika te inampiitaro. Ari omanapithatakariri iririite maranke. Ari avisaneentanakero mava osarentsi osaikavaite janta.‡

¹⁵ Ikanta iririite maranke joimishitovanake jiña ipaanteki, iroovaitanake iniraani jiña. Ikovaveta iroviinkero aririka oonkakotanakya.

¹⁶ Iro kantamaitacha, tankanake kipatsi, oniyaatavakero jiña, ari okanta avisakotantakariri tsinanera.

¹⁷⁻¹⁸ Ari opoña ikatsimaperotanake noonke. Jatake irovayirityaari pashine otomiite iroka tsinane. Iriiyetakera joshiyakaaventayeetzi itzimi kempisantakerori ikantakaanane Pava, itzimi kamaitanakarori ikinkithatakoyetairi Jesucristo.

13

Apite koveenkari piratsi

¹ Ipoña nokatziyapaaka inkaarethapyaaki. Noñaatzi ishitovanake jiñaaki aparoni koveenkari piratsi. Tzimatsi okaratzi 10 ichée, 7 iito. Jamathaiyetakero icheepayeeni. Tzimatsi josankinayetakari iitoki, ithainkatasorentsivaitaitzi.

² Irika piratsi iriivaitake karinari kashekari. Joshiyavaitakari okanta iitzipayeeni maini. Iroovaitake ipaante kashekari. Ikanta noonke, ipakeri ishintsinka irika piratsi, iriiperori ikantanaka ipinkathariventantanake.

³ Okanta aparoni iito kempitavaitaka irovamagaitakityeero, iro kantacha eejatzi añaagai. Ipampoyaminthatanakeri osavisatziite,

⁴ osheki iñaapinkathayetanakeri, itharomentanakari, ikantaiyini: “¿Ipaitema monkaratyaarine irika piratsi? ¿Ipaitema kitsirinkerine?” Ari ikempiyetakeriri eejatzi noonke, itharomentayeetanakari, tema iriitake pakeriri ishintsinka irika piratsi.

⁵ Ipoña jiñaavaitanake irika piratsi, ithainkatasorentsivaitanake. Iriitake ipairyeeetake impinkatharite, okaratzi osamanite 42 kashiri ipinkathariventantake.

⁶ Osheki ithainkatasorentsivaitake ipairyaminthavaitashitakariri Pava, ipairyaminthavaitashitakaro tasorentsithaante, ipairyaminthavaitashitakariri inkitesatzi.

⁷ Irika thainkatasorentsitaneri, iriitakera ovayirityaarine itasorentsitakaitane, inkove iroitsinampairi. Iri ipairyeeetake ipinkathariventairi ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni.

⁸ Osheki iñaapinkathatanakeri kipatsisatziite kaari osankinatokotachaneri tsika josankinatokoyetaka jiyoshiyeetakeri pairani jovetsikantayeetakariri kipatsi, inkarate irañaakaayeeetairi, ikaratzi ikamimentayetairi itasorentsitakaitairi.

⁹ Kovirori inkemathatero iroka, inkempisante.

¹⁰ Inkarate irominkyavavaitaite, ¡irimatero! Inkarate ovamaantantyaarone osataamentotsi, ari inkempitayeetairi apaata irirori irovamaantayeetaiyari osataamentotsi. Irootakera iroisokerotantyaarori inkempisantayetairi itasorentsitakaitairi.

¹¹ Ipoña noñaake pashine koveenkari piratsi ishitovanake kipatsiki. Tzimatsi apite ichée, iroovaitake otapoterepmita ichée oisha. Iñaavaitapaake, ikempitapaakari noonke.

¹² Irika piratsi otzimimotziri ishintsinka. Irootake ipasavyaakariri etakarori piratsi itzimi jovamaaveetakari iitoki, ipoña jañagai eejatzi. Ishintsiventakeri atziriiite iriñaapinkathateri etakarori piratsi.

‡ 12:14 Kantakotachari jaka “ari avisaneentanakero mava osarentsi,” iroora ikantajaantayeetziri: “aparoni osarentsi, osarentsipayeeni ipoña kashetani osarentsi.”

¹³ Joñaaakantapaake kaari iñeetapiintaitzi. Ithonka iñaayetakeri maaroite atziri jovayitakeri paampari.

¹⁴ Osheki kipatsisatziite jamatavitantakari ishintsinka ipasavyaakariri etakarori piratsi jovaveetakari iitoki. Ipoña ishintsiventakeri atziriite irovetsike iroshiyakaaro etakarori piratsi.

¹⁵ Ikanta irika piratsi kempitakariri ichee oisha, itasonkakeri oshiyakaaronsi, añaanake. Kantanake iñaavaitzi. Japerotakeri jovamaayetakeri kaari ñaapinkathaterine.

¹⁶ Ikentakotamakotakaantakeri atziriite, terika irakojanoki. Maaroite atziriite ikentakotakaantakeri, antariite, iryaaniite, kovityaavaineriite, ashaarantaneriite, omperataneriite, otzikataariite, maaroni.

¹⁷ Tzimatsirika kaari ikentakoyeetzi, te irishineeteri iramanantavaite, eejatzi impi-mantavaite. Irootake onkovantaperotyaari inkentakoyeeteneri ivairo piratsi maaroiteni atziriite. Intzimayete pashine ikentakoyeetakeri oshiyavetarori ivairo piratsi.

¹⁸ Aparoni iyotaner, ari onkantake inkemathatero iroka oshiyakarori ivairo piratsi. Tema iroka oshiyakarori ivairo piratsi, irootake josankinayeetziri “666.”*

14

Ivanthaane karatatsiri 144,000

¹ Ipoña napiitakero namenana, noñaatziri oisha ikatziya janta otzishiki ipaitaitziri Sion. Ari itsipayetakari karatatsiri 144,000 itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo irirori, eejatzi irashi Ashitariri.

² Nokematzi poimpatanaintsiri inkiteki iroovaitake ovaryeenkaate jiña, iroovaitake shintsiri ookatharonsi, iroovaitake ipiyompivaitaitzi.

³ Iriira panthaiyatsini karataintsiri 144,000 itzimi ipinakoveitairi oisha. Itapothaitakari ipanthaaventziri thointainchari saikamentotsiki, ari ikatziyitakari eejatzi 4 inkiteveri, ipoña antarikonaiti. Iriira iyoshiitacha ipanthaiyakeni irikaite, tekatsira pashine materone impanthayero.

⁴ Irikaite karataintsiri 144,000, kiteshireri jinayetatz, te irantayetero kamaaroyetatsiri irimayempiyetero tsinane. Iriiyetake oyaatapiintakeriri oisha tsikarika ikenayetzi. Iriiyetakera jetakari jashitaari Pava, irijatzi jashiyetakari oisha.

⁵ Te inthairivaantenete, te otzimavaitzi iyaariperoshirenka ompaitya inthavetakoyeeteri isaikira Pava.

Ikamantantakeri mava maninkari

⁶ Ipoña noñaake jarapaake inkiteki pashine maninkari, ikinkithatakaapaakeri kipatsisatzi ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika. Iñaaventapaakeneri kantaitachari Kameethari Ñaantsi.

⁷ Ikaimapaake shintsini, ikantzi: “Piñaapinkathateri Pava. Pintharomentaiyaari. Tema irootzimatake iramenakoyetairi maaroiteni jantayetakeri. Irootake pintharomentantayeari, itzimi ovetzikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi jiñaapayeeni.”

⁸ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, shintsini ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora iniroite nampitsi Babilonia. Japeroyeetakeri atziriite nampitantarori, itzimi aakoveantarori imayempivaitake. Tema ikaimashireyetakeri pashinesatzi atziriite irimatakoteri okaratzi jantayetakeri irirori. Okempivaitakaro irishinkitayeerimi okanta jimayempitakaantakariri.”

⁹ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikaimapaake shintsini ikantzi: “Itzimayetzirika ñaapinkathateri piratsi, ñaapinkathayetakeri eejatzi iroshiyakaaro, itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo, irakoki,

¹⁰ iriijatziyetakera inkisaneentayeteri Pava. Onkempivaitaiyaaro iroiyaatayeerimi piyantatsiri. Iniroitera inkemaantsitakaayetaiyari intagairi, iratsipetaiyaaro kachaari, kiterimoito onkantanakya, osheki oshitzinka. Ari iriñaayetairi maaroni maninkariite tasorentsaintsiri, ari iriñeeri eejatzi oisha.

¹¹ Arira inkantaityeeni inkemaantsitaiyaaro kachaari, kitaiteki eejatzi tsireniki, eero otsivakapaintzi kapicheeni. Ari ikempitagaiyaari maaroni tsika itzimi ñaapinkathateri piratsi, ñaapinkathateri iroshiyakaaro, kentakotakarori eejatzi ivairo.”

¹² Irootakera inkamaitantayearori iramavevainete itasorentsikaitane ikempisantairira Jesús, imonkaratapiintairo ikantakaantziri Pava.

* **13:18** Kantakotachari jaka, tema maaroni letra josankinatantari hebreo-thatatsiri ipoña griego-thatatsiri, kantatsi inkempitakaantayetero número. Okempitayeta iroka: a=1, b=2, c=3, ari okantayeta maaroni. Aritake okantake ayotayetero vairontsipayeeni aririka apatoteri letra-payeeni. Irootakera kantakotachari eejatzi jaka.

¹³ Ipoña nokematzi iñaavaitanake aparoni inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Aririka inkamayete ikaratzi jashitaari Avinkatharite, kimoshirera inkantaiya.” Irojatziki ikantanakeri eejatzi Tasorentsinkantsi, ikantzi: “Omatyaata, tema te onkova-jaantya iroñaaka iñaashintsishirevaitaiya, aña kameetha jimakoryaavaitzi, janintaavaita-paaro okaratzi jantaventakeri.”

Iraavyeetairi kipsatsiki

¹⁴ Ipoña okoñaatapaaake aparoni kitamarori menkori, noñaatziri ithointanka kempitakariri Itomi Atziri. Jamathaitakari oro, joirikake thoyempyaanikiri kotsiro.

¹⁵ Ipoña ishitovanake tasorentsipankoki pashine maninkari, ikaimakotapaakeri shintsi-ini thointainchari menkoriki, ikantziri: “Sampainkatakeri pankirentsi, paavatantyaaro piyotsirote.”

¹⁶ Ikanta irika thointainchari menkoriki, itotantakaro iyotsirote, jaavatantake kipsatsiki.

¹⁷ Ikanta pashine maninkari saikantarori tasorentsipanko janta inkiteki, shitovanake irirori, irojatziki joirikake thoyempyaanikiri kotsiro.

¹⁸ Ari ishitovanake pashine maninkari ipoñaanakaro pomepirinimentotsiki. Jiyaatashitanakeri itzimi jovayeetakeri inkempoyeeri paampari. Ikaimakotanakeri shintsiini pashine oirikakerori kotsiro, ikantziri: “Pinchekayetero kithoyetaintsiri kipsatsiki, aritake irakayetake.”*

¹⁹ Ari jimatatero maninkari, ichekakero kithotaintsiri kipsatsiki, ipiyotakero inchatonaaki, inkavirinkaetero. Okaratzi oshiyakaaventari piyantatsiri jimireetari, iroora ikashiyakaariri Pava maaroni iisaneentane.

²⁰ Okaratzi oshiyakaaventari inchatonaa irootakera janta othapiki nampitsi tsika jovamaantayeetake. Oshiyakaaventakari ikavirinkayeetakeri, iroora iriraane kamayetaintsineri. Tema osheki iraantsi shitovaatatsine opamankanakero nampitsi. Ari omonkaratakari ipaanteki mora overaiya osaankanaate iraantsi. Jatake intaina oonkaatya onkarate 300 kilómetro.†

15

Maninkariite amerone apaata 7 ovasankitaantsi

¹ Ipoña noñaake pashine aamparentsi inkiteki. Kameetha okantaka, osheki nopampoy-aaminthatanakero. Tzimatsi ikaratzi 7 maninkari. Iriiyetake nashiyetakarori jovasanki-taantayetake. Tema okaratzi jantayetakeri maninkari, ari omonkaratari jiñaayeeztziri iyatsimanka Pava.

² Ari noñaake eejatzi aparoni inkaare, okempivaitakari amenaarontsi. Iro kantacha morekathaitake iroka inkaare. Arira ikatziyayetakari oitsinampaakeriri koveenkari piratsi, joirikayetakero iviyompimento ipavairiri Pava. Iriiyetake kaari ñaapinkathaterone iroshiyakaaro piratsi, kaari kentakoyetyaarone ivairo.

³ Iroora ipanthaiyirini irikaite otzimi ipanthaakeri pairani Moisés-ni. Ipaitayeeztziri “Ivanthaane oisha,” okantzi: Novinkatharite Pava, Shintsiperotatsiri, Kameetha pantakeri, nopampoyaaaminthatakero. Pantapiintakero eeroka tampatzikari, tema piñaanetaro kyaaryoori. Eeroka pinkathariventairiri atziriite.

⁴ ¿Eeroma itzimi impaitya ñaapinkathataimine, impaitya tharomentaiyaamine, impaitya pairyeeerone pivairo? Apanirora eeroka pitasorentsitzi. Eeroka impokashiyetai atziriite, iñaapinkathayetaimi. Tema aritake poñaakantakero osheki okameethatake pantayetakeri.

⁵ Ipoña noñaake inkiteki tasorentsipanko, ari ashiryaaanakeri eejatzi tasorentsisaante- janori.

⁶ Ari ishitovanakeri tasorentsipankoki 7 maninkariite intzime ovasankitaantatsineri. Kitamaro okantayetaka iithaare, shipakiryaaavaitziitake ovaneenkataka. Jovathakichopi-neetakari oro.

⁷ Ikanta aparoni inkiteveri karatatsiri 4, ipayetavakeri maninkariite aparoni taso. Kempivaitaka janta tasoki, ari ojaikitakyaami iyatsimanka Pava, kantaitachari inkañaanetai.

⁸ Kachaareenkatanake tasorentsipanko, okantakaakaro irovaneenkaro Pava eejatzi itasorenka. Tekatsi kanterone inkye tasorentsipankoki irojatziki onkaratantapaakyaari jovasankitaantake maninkariite.

* **14:18** Kantakotachari jaka kithoyetaintsiri, okitho “uva” onayetatziki. † **14:20** Okaratakera iyaatake 300 kilómetro, iro kempitakarori aririka aniite onkarate 7 kitaite, eerorika onkarate 8 kitaite. Irootake ikantayeeztziri 1,600 estadio.

16

Tasopayeeni ojaikitaka katsimankantsi

¹ Nokematzi inkiteki, ipaita Ńaanatanakeriri 7 maninkariite, ikantziri: “Piyaate pisakotero kipatsiki okaratzi jaikitainchari 7 tasonaki kempitakarori iyatsimanka Pava.”

² Arira jetanakaro aparoni maninkari isakotakero kipatsiki jaikitainchari itasoneki. Ari omapokashitanakari ipathaavaitanake iniroite ikaratzi kentakotakarori ivairo koveenkari piratsi, ikaratzi Ńaapinkathatakerori iroshiyakaaro.

³ Ikanta pashine maninkari isakotakero inkaaremashiki jaikitainchari itasoneki. Okempitanakaro iraantsi inkaare, japerotaka ikamake saikantarori.

⁴ Ikanta pashine maninkari isakotakero jiŃaamashiki, oyaapyaaki jiŃaatenimashi jaikitainchari itasoneki. Okempivaitanakaro iraantsi jiŃaapayeeni.

⁵ Nokematzi iŃaavaitanake maninkari jovayeetakeri inkempoyaaventeri jiŃaaveri, ikantanake: “Tasorensi, itzimi aŃaatsiri, jaŃiitaka pairani, tampatzikashireri pinatzi eeroka, tema eeroka amenakotairone kameethaini iroka.

⁶ Tema ikaratzi ovamaayetakeri itasorensitakaitairi, ikaratzi kaphathinkatakaakeriri kamantantanneriite jovamaayetakeri, iriiyetake iroŃaaka mireyetyaarone iroka iraantsi. Tema irootake ikovatziiiri.”

⁷ IpoŃa nokemake iŃaavaitanake pashine janta pomepirinimentotsiki, ikantanake: “¡Arivé! Novinkatharite Pavá, okaratzi pikovakeri pantero tampatzika okantayetaka. Kyaaryoori onatzi.”

⁸ Ikanta pashine maninkari, isakotakero ooryaaki jaikitainchari itasoneki. Jomapokashitanaka ooryaa jotsiyanakari atziriiite.

⁹ Iniroitera jotsiyakeri atziriiite ooryaa, ari opoŃaanakari ithainkatasorensivaitanake, ipairyaashivaitanakari Pava, ashitarori ishintsinka, itzimi ovasankitaantsiri. Te onkantzimoshiretyaari impiyashireyetai, iŃaapinkathatairi Pava.

¹⁰ Ikanta pashine maninkari, isakotakero tsika ipinkathariventantzi piratsi jaikitainchari itasoneki. Iniroite otsirenikitana. Antaro jashinonkaayetaka atziriiite janta, jatsikavaitakero inene ikemaantsivaitaka.

¹¹ Ari ithainkatasorensivaitanake, ikishimavaitanakeri Inkitesatzi Pava, tema osheki ikemaantsivaitaka, osheki ipathaavaitake. Iro kantacha te irovashaantzimaityaaro iyaariperonka.

¹² Ikanta pashine maninkari, isakotakero iniraaki jiŃaa Eufrates jaikitainchari itasoneki. Omapokashitanaka opiryaatanake. Kantatsi irimontyaayetapaake pinkathariyetatsiri tsika ishitovapiintzi ooryaa, irovayiritya.

¹³ IpoŃa ishitovanake peyari ipaanteki noonke. Ishitovanake eejatzi peyari ipaanteki piratsi, ari okempitakarori ipaanteki thairi kamantantani, ishitovanake peyari. Ikaratzi peyari shitovayetapiintsiri, iriivaitake mashero,

¹⁴ Kantatsi irantayetero kaari jiŃeetapiintzi. Ithonka jiyaatashiyetakeri ikaratzi pinkathariyetatsiri kipatsiki. JiŃaantakaayetakeri irovayiritakaiyaari, impiyapaitetakerika Pava shintsiperotatsiri.

¹⁵ (Pamene, nonkempitapaiyaari koshintzi aririka nompiyakeri. Kimoshire inkantya itzimirika aamaventaiaananeri, kempitakarori itzimi ovirori okarikiini iithaare inkene inkithaatanakyaaro, eero ishiyamerekitanana, irovashiventaayeeteri.)

¹⁶ IpoŃa irikaite peyari, irapatoyetakeri pinkathariite janta tsika opaita “Armagedón.” IŃaane onatzi Judío-payeeni iroka Armagedón.*

¹⁷ Ikanta ovakearantapaakarori maninkari, isakotakero ompyeenkaki jaikitainchari itasoneki. Ikemaitatzi kaimanaintsiri janta tasorensipankoki, osaikira saikamentotsi, ikantaitzi: “¡Ari othonkapaaka!”

¹⁸ Ari iŃeetakero oporekanake ookatharontsi, ikemaitakero iniroite onikanaka kipatsi. Te iriŃeetapiintaiero kempitakarori iroka onikaro, irojatzii pairani ovakera itzimayetantanakari atziriiite kipatsiki.

¹⁹ Okanta antaro nampitsi, mavakota okantanaka otankanake. Ari aperotakarori eejatzi oporokanake nampitsiite tzimayetatsiri kipatsiki. Arira impampithashiretakotaitanakyaro avishimoterine Babilonia-satzi, irimiretyaaro “imashirenka Pava,” okempitakarora piyantatsiri.

²⁰ Ari aperotakarori maaroni othampishi, te iriŃeetairo. Ari okempitakarori eejatzi otzishipayeeni.

* 16:16 Kantakotachari jaka “Armagedón,” iroora tsika janta jovayiriyetapiintaka pairani judío-payeeni.

²¹ Ari oparyaapaake tenayetatsiri jiriniki, inavyaayetapaakeri atziriite. Eekero-maitacha jiyaatakaanakitziiro ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitantanake ikemaantsivaitakara osheki.†

17

Irovasankitaiteero kempitakarori antaro mayempiro

¹ Ipoña ipokashitapaakena aparoni maninkari karataintsiri 7 joirikayetakerori itasone, ikantapaakena: “Pimpoke, piñeero tsika inkantaiteeri irovasankitaayeeteri atziriite, tema ikempiyetakoro aparoni mayempiro saikathapyaatantakarori oponkityaamashi jiña.”

² Iroka kempitakarori mayempiro, kempivaitakara iroomi imayempiyetakemi ikaratzi pinkathariventantatsiri nampitsiiteki. Okempivaitakaro eejatzi, aperotakerimi oshinkiyeterimi kipatsisatziite.

³ Ipoña jaashinenkatanakena tsika te inampiitaro. Ari noñaakero aparoni tsinane okyaakotakari kityonkari piratsi, okaratzi 7 iito, 10 ichee. Tzimatsi vairontsipayeeni osankinatainchari ivathaki, ithainkatasorentsivaitaitzi.

⁴ Okithaatakari iroka tsinane, okityonkamaitatzi, ipoña ojonkeromaitzi eejatzi. Kameetha jovaneenkayeetantakoro oro, ipoña poreryaataneri mapikiite. Oirikanakitake jovetsikayeetziri oro. Kempivaitakara ari ojaikitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka.

⁵ Tzimatsi osankinatainchari otamakoki, kaari ikemathaveeta pairani, okantzi: ANTARO BABILONIA, INIROITE MAYEMPIRO, KISANEENTAPEROTAARO KIPATSIKI.*

⁶ Namenaperotanakero iroka tsinane, aña oshinkitatyaro iriraane itasorentsitakaitane ikaratzi jovamaayeetakeri. Iriraane eejatzi ikaratzi jovamaayeetakeri jiñaaventanakeri Jesús. Ikanta noñaakero iroka, osheki nopampoyaanakero.

⁷ Ipoña ikantana maninkari: “¿Opaitama pipampoyaanatarori iroka? Ari nonkantakemi opaita oshiyakaaventachari, tera jiyotakoveetaro pairani iroka tsinane, eejatzi irika piratsi itzimi okyaakotakari, oshekitatsiri iito, eejatzi ichee.

⁸ Itzimitaka pairani joshiyakaaventayeetziri piratsi, te iriñeeteri iroñaaka, iro kantacha irootaintsi irishitove impoñaakyaaro omoronaki inthomointaperotatsiri. Impoñaashitakya irovamaayeetakeri. Irikaite kipatsisatzi, kaari osankinatakotachane pairani jovetsikan-tayeetakarori kipatsi, osheki impampoyaaaminthananakeri piratsika. Tema eero ikemathatziro opaita kantakotachari: ‘Itzimitaka pairani, te iriñeetairi iroñaaka, irootaintsi impiyake.’

⁹ Omatantyaari inkemathayeetero iroka, okovaperotatya ontzime iyotanetaantsi. Karataintsiri 7 kitotsi okyaakotakara tsinane, iro oshiyakaaventacha 7 otzishi.†

¹⁰ Tzimakeranki ikaratzi 7 pinkathariventakerori janta. Aritake joitsinampaitake ikaratzi 5 pinkathari. Tzimatsi aparoni itzimi pinkatharitatsiri iroñaaka. Iriiima pashine, intzime pinkatharitatsine, tekeramintha intzimaajate. Irika ovekaraantyaarone kapicheeni impinkathariventapaintante, eero osamaniperotzi.

¹¹ Irika piratsi tzimitachari pairani, kaari iñeetzi iroñaaka, pashine inatzi, iriitake karat-paintsine 8. Iro kantacha, ari iroshiyavetapaakyaari pashine karataintsiri 7 pinkathariite. Ari iraperotzimaitakyaari.

¹² Irooma karataintsiri 10 cheetsi, irojatzi oshiyakaaventariri pinkathariite, karatatsiri 10. Tekeraata impinkathariventantayete irirori. Tema aririka impinkathariventantanake piratsi, iriyyetakera intsipayetyaari impinkathariventante. Eero osamaniperomaita, intaani irishirinkapaintya kapicheeni ooryaa.

¹³ Irikaite pinkathariite irakakotavakiaaro iranteri. Ñaapinkatha inkanteri piratsi, eero ipiyathavaitari.

¹⁴ Osheki irovayiriminthatyaaari Oisha. Iro kantacha irika Oisha, iriitake oitsinampaantatsine. Tema iriitake omperayetari itzimi omperayetantachari. Iriitake pinkathariventziri itzimi pinkathariventantatsiri. Iriyyetakera intsipayetaiyaaari irirori, ikaratzi ikaimashireyetairi, itzimi jiyoshiyyeetakeri, ikaratzi oisokerotakariri.”

¹⁵ Ipoña ikantakena eejatzi maninkari: “Iroka oponkityaamashi jiña osaikathapyaatantakarori tsinaneka, iriira oshiyakaaventachari atziriite nampiyetarori tsikarika, piyoyetainchari tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventantatziro tsikarikapayeeni, kemath-atavakaarori iñaane tsikarikapayeeni.

† 16:21 Kantakotachari jaka “tenayetatsiri,” iroora ikantayeetziri eejatzi “aparoni talento,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “40 kilo.” * 17:5 Tzimayetatsira kantatsiri iroka “Babilonia,” irootakera nampitsi Roma. Tema iro iñaaneyetakari iromananeekiini pairani kempisantzinkariite, jiñaaventziro iroka Roma, ikantzi: “Babilonia.” Pamenero eejatzi janta 1 P. 5.13.

† 17:9 Tzimayetatsi paitayetzirori nampitsika Roma, ikantayeetziro: “Roma, inampitsite 7 pinkathariite.” Ikantayeetziri eejatzi: “Roma, onampitsite 7 otzishi.”

¹⁶ Irikaite atziri saikantarori 10 nampitsi, itzimi oshiyakaaventakari 10 cheetsi, ari inkisaneentanakeri saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. Ari inkempitaakerori eejatzi piratsika osheki inkisaneentanakero. Onkempivaityaaromi irisapokaty-eeromi tsinaneka, irovavathavaitakyaaromi, intaavaitakeromi. Tema japerotakero nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka.

¹⁷ Iriitakera Pava kantakaarori akakotavakaantakarori antayetantakarori iroka. Irijatzi kantakaarori ikempisantantakariri piratsi. Irootake irantayeeteri, irojatzzi omonkaratantakyaari ikantakeri Pava.

¹⁸ Ari okantakarori, tema iroka tsinane iroora oshiyakaaventacha antaro nampitsi. Tema ikaratzi saikantarori nampitsika, ipinkathariventayevetakari nampiyetarori pashine nampitsiiteki.”

18

Japathakeroryeetakeri Babilonia

¹ Ikanta okaratapaake iroka, noŃaatzzi josaviinkatapaake pashine maninkari. Otzimimotziri irirori osheki ishintsinka, osheki irovaneenkaro. Joorentapaakero kipatsi.

² Ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora antaro nampitsi Babilonia. Intaani jinampiyetaaro iroŃaaka nashivaiyetachari peyari janta, te ishiniyeetairi irishitove janta. Ari ikempitayeetakeriri eejatzi nashivaiyetachari tsimeri ipinkayeetziri itzimi ovapiintakariri kaminkari.

³ Tema atziriite ikaratzi saikantavetakarori nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, ashaarantatziyevetaka, jiyomparivaitapiintavetakari atziriite saikayetsiri pashineki nampitsi. Ikaimashireyetakeri atziriite iroshiyakotaiyaari tsika ikantayevetara iriroriite, intaani ikovaperoyetziro ashaakarontsi, inevetashivaiminthatari eejatzi. Iro opoŃaantari jiŃaayetakero te ikinataari Pava, ikempivaitakaro okanta tsinane mayempiro. Irootakera oshiyantakarori irishinkitayeeyaaromi ashaakarontsika, iroora jantayetantakarori kempitarori mayempitaantsi.”

⁴ IpoŃa nokemake japiitanakero jiŃaavaitanai inkitesatzi, ikantzi: “Asheninká, eerora pikempiyari saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka, pikaratairikari irovasankitaayeetairi.

⁵ Tema Pava, ikinkishiretzziro iyaariperonka ikaratzi tsipatakariri, kempivaitaka ova-jenokakyaami iyaariperonka inkiteki, ari opiyotakari.

⁶ Pinkisakoventaiyaari, papiipiiteri povasankitayeri. Tema okaratzi oshiyakaaventachari omiretakaakariri tsinaneka shinkitantatsiri, poipiyenero iroori, tontaaki pinkantakero oyepiyanka.

⁷ Amenaashivaitaka iroori okantapiintzi: ‘Naaka pinkatharo, eero jiŃeetana nashinonkaavaiya nonkempitakotyaaro kamaimetzinkaro.’ Tema osheki okantakaaperotziivaiventakaro ovaneenkataane, aakoventakaro omayempitziivaaitake. Irootakera oŃaantyaarori iroŃaaka onkemaantsivaitziitaiya.

⁸ Irootake omapokantaiyaari irovasankitagairo aparoniki kitaite, ari omantsiyatake, onkemaantsivaitaiya, osheki ontasheneentavaitai, impoŃa intagaitairo. Iriitakera matairone Avinkatharite Pava irovasankitagairo. Tema otzimimotziri irirori ishintsinka.

⁹ Aririka iriŃaayeetakero oyachaarinka ontagaiya nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, osheki irovashiretakotyaaro, iriraakovaityaaro pinkathariite, tema iri kempiyayetakariri saikantakarori jantayetakero okaratzi oshiyayetarori mayempitaantsi.

¹⁰ Intaina inkatziyayetake iriroriite intharovakaiyaaro jovasankitaayeetakeri, inkantaiyeni: ‘Ikantamacheetziri nampitarori Babilonia-ki!’ Iroeperotziivaivetaka nampitsi. ¿Okatzimatakama jovasankitaayeetakemi? Tekeratya ishirinkaperotaajate ooryaa.

¹¹ Ari inkempitakyaari ikaratzi jiyomparitapiintakari, osheki irovashineentakotyaari, iriraakovaityaari, tema tekatsi iriyomparitaiya.

¹² Tema iri jiyomparivaitapiintakarori iroorote, iireekite, poreryaari imapine, nashivaiyetachari kithaarentsi, kitamaromairi, jonkeromaitatsiri, kityonkamaiperotatsiri, karenimaitatsiri. Tzimayevetacha oshiyarori santari. Tzimayevetacha irovetsikane ipothoyetakeri kameethaini, tyoorenantsi, inchakota pinayetachari, ashiro, mapi.

¹³ Tzimayevetacha meta, tzimayevetacha nashivaitachari kasankaari, tzimayevetacha jimireyeteri, tzimayevetacha ovaaki inchato kempitariri yeenkantsi, tzimayevetacha opane jovayeteri, tzimayevetacha i-vaca-te, iroishate, imorane ishiyakomentotari, tzimayevetacha iromperatanepayeeni eejatzi.

¹⁴ Arira othonkapaakari chochoki pinevetapiintakari. Te ontzimayetai ashaakaro piko-vapiintakeri, ari okaratapaake ovaneenkata.

¹⁵ Intaina iramenakoyetairo iyomparitapiintari, tharova inkantya eero itsipataaheetziri jovasankitaitakeri irirori. Iniroite iriraakotyaari irovashiretakotanakyaarira.

¹⁶ Inkantaiyeni: 'jikantamacheetziri nampitarori janta! Irooperotziivaivetaka nampitsi. Tzimayevetacha osheki irooperori kitamaromairi imanthaki, jonkeromaitatsiri, eejatzi kityonkaperomaitatsiri. Tzimayevetacha osheki iroorote, imapine poreryaayetatsiri.

¹⁷ Intaani ishirinkaneentanaka kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori antaro ashaakaroka.' Ari ikempitakari saikayetaintsiri iramaatakomentoki, intaina ikatziyayetaka jamenakotziri tsika ikanta japeroyeetakeri. Ari ipiyotaiyakani ikaratzi antakoyetziro iramaatakomento, itsipayetakari ikaratzi otetantarori.

¹⁸ Ikanta iñaakerora oyachaarinka nampitsi otaga, osheki jiraakotakaro, ikantayetzi: 'Tekatsi pashine nampitsi kempitaiyaarone iroka irooperoveta.'

¹⁹ Iniroitera jovashireneentaka, ikantaiyakeni: 'Ikantamacheetziri ikaratzi nampitakarori janta. Tema ashaarantayevetakai aakaite aayetapiintakero ashaakaronsi amaatakomentoki. Tema intaani ishirinkapainta kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori.'

²⁰ Irooma eeroakaite inkitesatzi, itasorentsitakaitane, otyaantajanoriite, kamantantneriite, ontzimatyepinkimoshiretaye, tema ikamantayetzitakai Pava iro jovasankitaantakarori saikantarori antaro nampitsi, ikisakoyentayetaatyaami eeroakaite.'

²¹ Ikanta aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, jaake antaro mapi, japishoonkakero inkaareki, ikantzi: "Nokempitaakero napishoonkakero antaro mapika, ari nonkempitaakerori eejatzi antaro nampitsi Babilonia. Ari ompeyaari, eero jiñeetairo.

²² Eero ikemaitami pimpanthaye, onkameñeenkate piviyomponento, pisonkare, eejatzi pityoore. Eero jiñeetaimi pikaratzi povetsikayetziro tsikarika opaiyetari. Eero ikemayee-tairo ompoimpate pitononkamento.

²³ Eero jiñeetairi imporekai pootamento. Eero jiñeetaimi paavakaiya. Ari okarata-paake maaroni iroka, tema osheki poitzipinashireyetaikeri pashinesatzi atziiriite, kempiva-itaka pinkisaminthatatyeerimi. Tema iniroite ishintsiyevetaka ikaratzi iyomparivetapi-intakamiri.

²⁴ Iriitakera ovatsinaavaitakeriri pashinesatziite, ikapathainkatakaavaitakeri kaman-tantneriite. Ari ikantakeriri maaroni itasorentsitakaitairi."

19

Itharomentaita inkiteki

¹ Okanta okaratapaake iroka, nokematzi kameñeenkatanaintsiri inkiteki ikaimaiyini, ikantzi:

¡Eejoo! Iriitajaantake Pava ovavisaakoyetairi. Otzimimotziri irovaneenkaro, eejatzi ish-intsinka.

² Maaroni ikoviri iranteri irirori, tampatzika okantayetaka.

Kyaaryoori onatzi.

Tema jovasankitaakero mayempiro otzimi ovaariperoyetakeriri kipatsisatziite.

Ipiyakoventaari ikaratzi jovamaaheetakeri iromperatane.

³ Irojatz japiipiitaiyirini, ikantzi:

¡Eejoo! Onkatziyeenkataveete oyachaarinka.

⁴ Ikanta 24 antarikonaita, itsipatakari 4 inkiteveriite, jotypeerovaiyanakani, tema jiñaapinkathatanakitziiri Pava ithointakara irirori saikamentotsiki, ikantaiyini:

¡Ari onkantyaari! ¡Eejoo!

⁵ Tzimatsi ñavaitanaintsiri saikamentotsiki, ikantaitzi:

Maaroni jomperayetaari Pava, pintharomentaiyaari.

Piñaapinkathatairi maaroitani, iretanakyaaro iryaaniite irojatz antariite, maaroni.

⁶ Ipoña nokemake kameñeenkatapaintsiri, iriivaitake ipiyotaiyani atziiriite, iroovaitake oparyeenkatzi jiña, iroovaitake eejatzi ookatharonsi. Ikantaitzi:

¡Eejoo! Aritake pinkathariventantai Pava, iri Avinkatharitetaari Shintsijanokitatsiri.

⁷ Thame ankimoshireventeri, thame añaapinkathateri, tema irootzimatake iroimoshirenkeri iravakaiya Oisha. Aritake ovetsikaka iinantyaari.

⁸ Kitamaro okantaka oithaare, te onkipatsivaite, poreryaa okantaka. Oshiyakaaventachari "iinantyaari," iriivaitakera kempisantzinkariite itasorentsitakaitairi. Oshiyakaaven-tachari "te onkipatsivaite oithaare," iroora kameethari jantayetakeri irikaite.

Irayootaiteri iravakaiya kempitakariri oisha

⁹ Ipoña ipokashitapaakena inkitesatzi, ikantzi: "Posankinatero iroka: Osheki inkimoshiretai ikaratzi ikaimayeetakeri irayootairi iravakaiya Oisha." Ipoña ikantakena eejatzi: "Iroka, iñaanperera onatzi Pava."

¹⁰ Ari notyeerovanaka noŋaapinkathatanakeri maninkari, ipoŋa ikantana: “jEero piŋaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Oisha, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari eejatzi ikaratzi oisokeroyetakarori iŋaaventapaintziri Jesús. Aŋa iri piŋaapinkathatajaante Pava. Tema okaratzi iŋaaventapaintziri Jesús, irootajaantakera iyoshiretakaayetakariri kamantantneriite.”

Kyaakotakariri kitamarori mora

¹¹ Ipoŋa noŋaake ashitaryaanaka inkite. Tzimatsi janta aparoni kitamarori mora. Itzimi kyaakotakariri, iriitake ipaitayeetzi “Oisokeroteneri,” ipaitaitziri eejatzi “Kyaaryoori.” Aririka irovasankitaante, tampatzika okanta. Ari okempitari eejatzi aririka irovayiririte.

¹² Irooma irooki iriivaitake paampari. Amathaitziita ikantaka. Josankinatarko vairontsi kaari jiyotakoyeetzi intaani jiyotziro irirori.

¹³ Ikithaatakotakaro othakakeri iraaŋsi. Iri ipaitayeetzi eejatzi “IŊAANE PAVA.”

¹⁴ Tzimatsi irika inkitekinta irovayirite. Kitamarothaitake okantaka eejatzi iithaare, te onkipatsivaite. Iriitake oyaatakeriri ikyaaakoyetakari eejatzi kitamarori imorane.

¹⁵ Ari oshitovanakeri ipaanteki kempitakarori othoyempyaanikitzi osataamentotsi, irootake iromposantayeetaiyariri iisaneentane. Iriira omperatantaiyaarine irashirokotzite. Irijatzira ovetsikakeneriri oshiyakarori jimiretairi ipaiyeetzi “Imashirenka Pava Shintsijanokitatsiri.”

¹⁶ Josankinatarko vairontsi iithaareki, eejatzi iporiki. Jiroka vairontsi: PINKATHARIVENTZIRI PINKATHARIITE. OMPERATARIRI OMPERATANERIITE.

¹⁷ Ipoŋa noŋaake pashine maninkari ikatziyantakari ooryaa, ikaimapaakeri maaroni tsimeriite arayetatsiri, ikantziri: “Pimpoke papatotya, poyaaro onkarate impayetemiri Pava.

¹⁸ Tema povatyeeyaari atzirivatha: ivatha pinkathariite, ivatha ijevare ovayirite, ivatha iriiperoriite, ivatha kyaakotapiintariri imorane. Ari povanakyaaro eejatzi ivatha imoraneete. Tera intaani povaiyaari irikaite, aŋa povayetaiyariri eejatzi ivatha maaroiŋeni: omperataari, omperataneri, antarikonaita, iryaanipayeeni, maaroni.”

¹⁹ Ipoŋa noŋaakeri koveenkari piratsi, noŋaakeri eejatzi kipatsisatzi pinkathariite it-sipayetakari irovayirite. Ari ipiyotaiyakani inkene irovayiriteri irika kyaakotakariri kitamarori imorane itsipayetakari eejatzi irovayirite.

²⁰ Tzimatsi ipaita oirikavakeriri koveenkari piratsi. Ari ikempitakeriri thairi kamantantneri itsipatapiintakari itasonkaventantzi. Ari okanta jamatavitantakeriri ikaratzi kentakoyetakarori ivairo piratsi, ikaratzi ŋaapinkathayetakerori iroshiyakaaro. Irika piratsi ipoŋa thairi kamantantneri, japishoonkaitakeri opaampapirothaatake inkaare, tsika okiteryeenkatake shitzivaro oyachaarinka.

²¹ Jovamaayeetakeri maaroiŋeni kempisantanakeriri, jovathaayeetantakeri shitovapaintsiri ipaanteki kyaakotakariri kitamarori mora. Kematziineentayetaka tsimeripayeeni.

20

Osheki osarentsi, onkarate 1,000

¹ Ipoŋa noŋaake jayitapaake pashine maninkari. Joirikakero irashitaryaantyaarori omorona inthomointaperotatsiri. Joirikake eejatzi iniroite ashirotha.

² Jaakeri noonke, maranke tzimitainchari pairani. Iriitakera Kamaari, Satanás. Joosotakeri onkarate 1,000 osarentsi,

³ ari jotziryaakeriri omoronaki inthomointaperotatsiri. Joshepitakotakeri, jovitsinekakotakeri onkantya eero jamatavitantaari atzirite, irojatzi omonkaratantakyaari onkarate 1,000 osarentsi. Aririka onkaratapaake iroka, ari iroosoryaakotapainteriri kapicheeni.

⁴ Ipoŋa noŋaake osheki saikamentotsi tsika irisaikayetai inkarate pinkathariventantatsineri. Ari noŋaakero ishireete ikaratzi jovamaamentaitakeri ikempisantaaro iŋaane Pava, tsika otzimi iŋaaventapaintziri Jesús. Irikaite, te iriŋaapinkathateri koveenkari piratsi, te iriŋaapinkathatero iroshiyakaaro eejatzi. Te inkentakotamakotyaaaro iriroriite ivairo piratsi, eejatzi irakoki. Iriiyetakera piriintaachari, ipinkathariventantayetake itsipataari Cristo okaratzi 1,000 osarentsi.

⁵ Iriima pashine ikaratzi kamayetaintsiri, tera iriŋaayetai irirori, irojatzi omonkaratantapaakari 1,000 osarentsi. Irootakera ipaiyeetzi “Etarori Aŋagaantsi.”

⁶ Kimoshirera inkantaiya inkarate piriintaachane ipaiyeetakeri “Etarori Aŋagaantsi.” Tema tasorentsishireri jinayetake. Eero japiitziro inkamayetai. Aŋa kaŋaani inkantaiya,

iri kempitaiyaarine omperatasorentsitaari irantavaitaineri Pava, irantavaitaineri eejatzi Cristo. Ari itsipataari ipinkathariventantai okaratzi 1,000 osarentsi.

⁷ Aririka omonkaratapaakya 1,000 osarentsi, ari iromishitovayeetapainteru Satanás jashitakoitakeri.

⁸ Aririka irishitovanake, iretapaiyaaro iramatavitapairi maaroiteni atziri tsikarika inampiyetaro. Iroka nampitsiite ipaitayeetakero “Gog,” pashine “Magog.” Irapatotairi maaroni inkene irovayiritakaiyaari. Intzimaperote osheki atziri, iroovaitake okanta oshekitzu impaneki jiñaathapyaaki.

⁹ Jiyaataiyakeni tsika ovinteniipathatzi, itapotakeri tasorentsishireriite tsika ipiyotaiyakani iriroriite. Ari okaratzi itapotakero eejatzi ipaiyeetziri “Etakoperotaaro Nampitsi.” Omapokashitanaka iparyaapaake paampari, japerotakeri maaroiteni.

¹⁰ Ari japishoonkayeetakeri Kamaari janta opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenka okantaka shitzivaro oyachaarinka. Tema ari japishoonkayeetzitakariri irirori koveenkari piratsi, itsipataitakeri thairi kamantaneri. Arira inkantaitaayeero inkemaantsivaitaiya.

Iramenkoyeetantai janta kitamaroriki saikamentotsiki

¹¹ Ipoña noñaake iniroite kitamaroriki saikamentotsi. Tzimatsi saikantakarori, iriitakera matakerori japerotairo inkite eejatzi kipatsi.

¹² Ari ikatziyeeyakani kamayetaintsiri janta kitamaroriki saikamentotsi, jetakari itsipayetaari antariite irojatzi iryaaniite, maaroni. Ari japinairyaayetanakero osankinar-entsi, japinairyaanakero eejatzi pashine tsika josankinatakoyeta añaayetaatsine. Jame-nakoyetaari atziri tsikarika opaiyeta jantakeri okaratzi josankinatakoyeetakeriri.

¹³ Eejatzi ikaratzi piinkayetaintsiri jiñaaki, ari ipiyoyetakari iriroriite. Ikaratzi kamayetaintsiri, ari isaikitaiyakani eejatzi janta, okempivaitakero atziritaatyeeemi “Kaamanetaantsi,” apakagairimi onampivaivetakari. Ari ikaratzi jamenakoyeetaari iriroriite okaratzi jantayetakari.

¹⁴ Ari japishoonkayeetakerori “Kaamanetaantsi” opaampapirothaatake inkaare ontagaiya. Iroka opaampapirothaatake inkaare, iroora ipaiyeetakeri “Apitetanaintsiri Kaamanetaantsi.”

¹⁵ Ipoña japishoonkayeetakeri opaampapirothaatake inkaare maaroni kaari osankinatakotchane irañayetai.

21

Ovakerari inkite, ovakerari kipatsi

¹ Ipoña noñaake ovakerari inkite, ovakerari kipatsi. Tema aritake aperotaka paisatori inkite, eejatzi paisatori kipatsi. Te iriñeetairo inkaare.

² Ipoña noñaake oshaviinkapaake inkiteki aparoni nampitsi tasorentsitsisiri, ipaitayeetziri “Ovakerari Jerusalén.” Iri Pava ovayiitakaantakerori. Ovaneenkakitaka, iroovaitake aparoni tsinane ovaneenkataashitari oimentyaari.

³ Ari jiñaavaitanake shintsini janta saikamentotsiki, ikantaitzi: “¡Pamene! Arira osaikimotairi kipatsisatziite iroka tasorentsithaante tsika inampitaro Pava. Arira itsipatajaantaari Pava tsika isaikayetzi isheninkataari.

⁴ Tema Pava osheyookiperotairine, imposhenkayetaiyaari. Eero ikaamaneyetai, tekatsi onkatsizimovaitai, tekatsi iragaachane, tekatsi kemaantsivaitaachane. Tema ari okarata-paake maaroni iroka.”

⁵ Ipoña iñaavaitanake thointainchari saikamentotsiki, ikantzi: “Novakeratakairo maaroiteni.” Ikantanake eejatzi: “Posankinatero iroka, tema kyaaryoori ñaantsi onatzi, ari okantaitatyeeeni.”

⁶ Ari ikantana: “¡Ari overaapaaka! Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi. Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatakera etakaantanakarori. Naakatake thonkaironeri. Tzimatsirika miretatsiri, ari nomiretakaiyaari jiña tsika otzimi ovañaantsisiri. Impashiitaiyaari, te opinarontsita.

⁷ Irootakera noshinetakeneri kitsirinkaneriite. Naaka Pava itzimi iñaapinkathayetai. Iriitake nonkempitakaantairi notomiite.

⁸ Iro kantamaitacha eero notomitaari tharontziite, kisoshireri, kisaneentaneri, ovan-taneri, mayempiri, matsi, ñaapinkathatakeriri oshiyakaarantsi, thairiite. Aña iriira taayetaachane opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenkaintsiri oyachaarinka. Iroora apitetanaintsine inkamayetai.”

Ovakerari Jerusalén

⁹ Ikanta okaratapaake iroka, ipokashitapaakena aparoni maninkari ovasankitaantaneri itzimi oirikakerori itasone. Ikantapaakena: “Pimpoke, noñaakemiro oshiyakaaventari tsinaneka ontzime iinantyaari Oisha.”

¹⁰ Jaashinenkatanakena tonkaari otzishiki. JoŃaakakenaro nampitsi tasorentsitsatsiri ipaitayeetziri Jerusalén, otzimi jovayiiitairi Pava opoŃagaaro inkiteki.

¹¹ Janta nampitsiki, ari jiŃeetairori irovaneenkaro Pava, shipakiryavaaitake, iroovaitake okanta mapiki porekatsiri, pinaperotachari.*

¹² Iniroite okantaka otantonampiro. Tzimatsi 12 tsika ikyaapiintaitzi. Tzimatsi ikaratzi 12 maninkariite aamakoveytayarori tsika ikyaapiintayeetzi. Ari josankinayeetakero ivairo itomiite Israel-ni.

¹³ Okaratzi mava ikyaapiintayeetzi montetakariri ishitovapiintzi ooryaa. Eejatzi ikyaapiintzira ooryaa, okaratzi mava. Katonkokero, okaratzi mava. Kirinkakero, okaratzi mava.

¹⁴ Tzimatsi okaratzi 12 iniroite mapi otzitakerori otantonampi. Ari osankinayetakari 12 ivairopayeeni otyaantajanoriite.

¹⁵ Irika Ńaanatakenari, joirikake imonkamentoshithaki jovetsikayeetziri oro, iro iri-monkarantanyaarori otantonampi, eejatzi tsika ikyaapiintayeetzi.

¹⁶ Ari omonkaranampitavakaa iroka nampitsi, te anaavakaa. Ikanta irika, jetanakaro jimonkaranampitakero, okaratzi 2,200 kilómetro osanthanka, eejatzi okaratake ojenokitzi.†

¹⁷ IpoŃa jimonkaratakero eejatzi otantonampi, okaratzi otontatzi 144 jimonkarantakaro ikonaki. Iroora jimonkarantakariri irika maninkari kempitarori ikonaki atziri otzimi jimonkarantantakariri irirori.

¹⁸ Iroka otantonampi, oshiyavaaitakero mapi porekaki okantaka. Jiyoshiita oro jovetsikayeetakarori nampitsi, porekaki okantaka.‡

¹⁹ Itzinkamiitantakarori otantonampi, iro jaayeetake porekakiyetsiri mapiki, pinaperoyetachari. Jiroka ovairopayeeni mapiki tsika okanta jovetsikayeetakero: jaspe, zafiro, ágata, esmeralda,

²⁰ ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista.

²¹ Okaratkera 12 ikyaapiintayeetzi, iroora jaayeetake antaroperori kitamarori mapi, iro jimokakeri jovetsikantarori. Maaroni avotsite nampitsi, jiyoshiita oro jovetsikayeetantakarori, porekaki okantaka.§

²² Te ontzimapai janta tasorentsipanko. Tema iro inampi Avinkatharite Pava Shintsijanokitatsiri itsipataari Oisha. Iriiyetajaantakera impoyaataiyarone tasorentsipanko janta.

²³ Te inkovajaantaiya ooryaatsiri, eejatzi kashiri. Tema irovaneenkaro Pava kitainkatakgairone. Iri Oisha kempitaiyarine ootamentotsi.

²⁴ Iriitake kitainkatakotairine iraniiyetaira atziriite janta. Pinkathariite tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, kameethaini irisaikayetai janta iŃaapinkathatairi Pava.

²⁵ Eero otsirenitapai, aŃa okantaitatyeeni onkitaitapai. Te ashitanetaiyya nampitsi janta.

²⁶ Ikaratzi tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, itzimi iŃaapinkathayeetairi, kameethaini isaikayetai janta iŃaapinkathatairi Pava.

²⁷ Eero itzimai janta kaariperotapaatsineri, eero iŃeetairi janta antayetairone ipinkayeetziri, eero itzimapai eejatzi thaiyapaachane. Intaani inampiyetaiyyaaro ikaratzi josankinatakoyetakari Oisha irañaaayetajanta.

22

¹ IpoŃa joŃaakakenaro jiŃaa otzimi kaŃaanetakaantatsiri. Kiteshaaniki okantaka. Iro shitovaatatsiri isaikamentoki Pava itsipatakari Oisha,*

² irootake shiyaatainchari niyankineki avotsi. Omontethapyataakero oshookantakaro chochoki kaŃaanetakaantatsiri. Okantaitani kashiriki okithotapai osarentsiki. Otekatsitakaantapai oshi.

³ Eero otzimapai ovasankitaantsi janta. Ari osaikapairi isaikamento Pava, eejatzi irashi Oisha. Inkantaitatyeeni irantavaipaineri iromperatane.

⁴ Ari iriŃaavoroyeetairi Pava. Inkentakotamakotaiyyaaro atziriite ivairo Pava.

⁵ Eero otsirenitapai janta. Eero itzimapai ooryaatsiri. Tema iri kitainkataatsine Avinkatharite Pava. Ari ikantaitatyeero impinkathariventantapai atziriite janta.

Irootaintsira impiye Cristo

⁶ IpoŃa ikantanakena maninkari: “Kyaaryoora onatzi iroka Ńaantsi, kantatsi ankempisantero.” Tema ikempitaakerira pairani Avinkatharite Pava jiyotakaayetakeri

* **21:11** Kantakotachari jaka “porekatsiri,” iroora ipaiyeetziri eejatzi “jaspe.” † **21:16** Kantakotachari jaka “2,200 kilómetro” iroora ikantayeetziri eejatzi “12,000 estadio.” ‡ **21:18** Kantakotachari jaka “porekaki,” okempitakero okantara botella, eejatzi vidrio. § **21:21** Kantakotachari jaka “kitamarori mapi” irojatzira ipaiyeetziri “perla.”

* **22:1** Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakero okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

kamantantaneriite, ari ikempitaakenari eejatzi naaka, jotyaantakenari imaninkarite joŋaakayetakenaro iroka, iro iriyoyetantaiyaari iromperataneete irootzimatake avisayete tsikarika ompaiyetaari apaata.

⁷Jiroka ikantzi Jesú: “¡Pamene! Irootaintsi nompiye. Kimoshirera inkantaiya inkarate kempisantakerone ikamantantaitakeri jaka osankinarentsiki.”

⁸Naakataka Juan osankinatziro iroka. Naaka ŋaajaantakerori maaroni, naaka kema-jaantakerori eejatzi. Ari notyeerovavetanaka noŋaapinkathateri maninkari oŋaakakenarori maaroni iroka.

⁹Ikantanakena irirori: “¡Eero piŋaapinkathatana naaka! Ari akaratayini jomperatai Pava, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari kamantantaneriite pipaiyetziri ‘iyekite,’ noshiyakari eejatzi inkarate kempisantairone osankinayetaiŋchari jaka. Aŋa iri piŋaapinkathatajaantai Pava.”

¹⁰Ipoŋa ikantanakena eejatzi: “Okaratzi posankinatakotakeri avisayetatsineri apaata, eerora povitsinekakotziro, tema irootzimatake iriŋeetero avisatsineri.

¹¹¡Inkaariperoshiretziitaveete itzimi kaariperoshiretatsiri iroŋaaka! ¡Inkamaaroshiretziitaveete itzimi kamaaroshiretatsiri iroŋaaka! ¡Irantaperotero kameethari itzimi antakerori iroŋaaka! ¡Intasorentsishireperote itzimi tasorentsishiretatsiri iroŋaaka!

¹²¡Irootaintsira nompiye! Irootaintsira nompinayetairi atziiriite okaratzi jantaventakeri aparopayeeni.

¹³Naakara oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. Naakatakera etakaantanakarori, Naakatake thonkaironeri.”

¹⁴Kimoshirera inkantaiya inkarate kivayetairone iithaare, inkene ishineyetairi chochoki aŋaakaantatsiri, inkene inkyaayetai ikyaapiintayeetzi nampitsiki.

¹⁵Eero ikyaayetai janta kempitakoyetariri otsitzi, matsikantaneri, antapiintakero kamaarotatsiri, ovariantneri, ikaratzi ŋaapinkathatakeriri oshiyakaarontsi, ikaratzi ametapiintakarori ithaiya.

¹⁶“Naakatakera Jesú, otyaantakeri maninkari inkamantemiro irokapayeeni, inkene povavisyeneri eeroka itzimi apatoventapiintakariri Pava tsikarikapayeeni. Naaka charinetariri David-ni. Naakatake ipaitayeetzi ‘Impokiro Orimishi.’”

¹⁷Ikantzi Tasorentsinkantsi: “Pimpokeeta.” Ari okantzitari eejatzi kempitakarori tsinane iinantaityaari. Inkarate kemayetairone iroka, inkantayetai: “Pimpokeeta.” Impokayeeta itzimi mireyetsiri. ¡Itzimirika kovanaintsiri irimiretyaaro jiŋa aŋaakaantaneri, iriravaite, te opinata!

¹⁸Tzimatsi nonkamanteriri inkarate kemairone iroka tsika osankinatakoyetakara avisayetatsineri apaata: Tzimatsirika ovanaavaaitakerone okaratzi osankinataiŋchari jaka, ari irovanagaineri Pava inkemaantsitaiyaari irirori okaratzi ŋaaventakoyetaiŋchari jaka osankinarentsiki.†

¹⁹Tzimatsirika thaŋaapithatantakyaarone okaratzi osankinataiŋchari jaka, ari inthaŋaapithatai yaari apaata Pava irirori eero ishinetaineri chochoki aŋaakaantatsiri. Eero ikyagai nampitsiki otzimi iŋaaventaitakeri jaka.

²⁰Itzimi ŋaaventakaantakerori maaroni iroka, ikantzi: “Irootaintsi nompiye.” Ari nokantzi naaka: “Ari onkantyaari, thaankiini pimpiye.”

²¹Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

† 22:18 Tzimatsi ŋaaventakoyetzirori okaratzi kantakotachari: “Ovanaavaaitakerone okaratzi osankinataiŋchari jaka” itzimi ovaakaanakerori josankinayetziro. Osankinajanorentsi, ari onkantya iramenantyaarori irosankinatero kameethaini tsikara okantajaantara. Eero jovanaashivaitaro, eero jamaakivaitzi aparoni. Tzimatsi pashine kantatsiri iyotagaantsi onatzi okaratzi ŋaantsikoyentachari jaka irashiite maaroini, ari onkantya eero jotekantaitaro, inkantaite: “thaiyaantsi onatzi okaratzi osankinatakotachari iŋaaneke Pava.”

Tsika Ikantayeetziro N̄aantsipayeeni

AARÓN Irirentzi inatzi Moisés-ni. Isheninkamirinkaite inatzi Leví-ni. Iriitake Pava ovakeri Aarón okanta jomperatasorentsitanti, ipometantapiintantaniriri Pava janta tasorentsithaanteki. Okanta jiyoyaantakariri pairani Pava irika Aarón, ikovakitzira iroñaakantero iriitakera Aarón omperatasorentsitaari, te inkovakairi pashinepayeeni. Iroora ikantantakariri pairani Pava: “Maaroni ijevare Israel-mirinkaite, iramayetakero ikotzikii. Irovayetero tasorentsithaanteki.” Ikaratzi 12 jevariite amayetakero ikotzi, jovayetapaintziro tasorentsithaanteki. Okanta okitaitamanake, iñeetatziiro ikotzi Aarón, oshookanake, tzimake oteya, eejatzi okitho. Irooma pashine kotzitsi, te oshookaajate. Arira iñeetakerori omapero jiyoshiitayeetakeri Aarón-ni, iriitake omperatasorentsitatsine. Iri-ira isheninkamirinkaite Aarón-ni omperatasorentsitapiintatsiri janta Israel-mirinkaiteki. (Pamenero Ikantakaantaitane.)

AATZIKIRIRI IISANEENTANE Irootakera jametayetari pairani nampitayetarori pashineki kipatsi. Aririka irovayiritavakaiya, tzimatsi jantapiintziri pinkathari itzimirika oitsinampaantaintsine. Aririka iriñaakero pinkathari oitsinampaantaintsiri, japerotakeri jovamaakaanakeri irovayirite iisaneentane, iriyaatashitanakeri, ironoryaakeri kipatsiki, iraatzikakentsitakeri. Iroora iriyotantaityaari omapero joitsinampaakeri iisaneentane. Iniroitera impashiventavaitya pinkathari joitsinampaitakeri. Ikantaitzi eejatzi, irika pinkathari oitsinampaantaintsiri, iraanakeri pashine pinkatharivetachari joitsinampaitakeri janta ivinkatharipankotekira, ari iraatzikavaitapiinteri, inkempitakaantavaiteri iroorikami imakoryaakiimento. Ari onkanta irovashiventaivaitapiintantyaari.

AAVAKAANTSI Tzimatsi jametaiyarini pairani judío-payeeni aririka iriñaakero. Iri-ira koyaantachari evankari otzimirika ikoviri inantyaari. Aririka iriñaake evankaro ookimotakariri, inkamantakeri ashitariri. Impoñaakya ashitariri evankari intsipatakyaari itomi, iriyaatashitakeri ashitarori evankaro. Arira inkinkithavaitakairi ompaityaariki irantzimotavakaiyaari. Arira impinatante ashitariri evankari, impinataiteri ashitarori evankaro, ari onkanta eero amenaashivaitanta iriñaakero itomi. Eerora itsipatzitaro. Impiyeerika evankari isaikira ashitariri, irovetsikapai ipanko. Aamaashitya onkarate aparoni osarentsi osamanite. Arira onkanta iriñaantantyaarori evankaroka ikovakeri inantyaaro, terika oñi pashine shirampari. Ari onkempitziyaari eejatzi evankaroka, oyaaventapaitetarira oimentyaari irovetsikaantya tsika irisaikairo apaata, ontyaavaitatsi iroori, ovetsike oithaare ovaneenkatachaneri, iro onkithaatanakyaari apaata aririka iyaatanake ovakerariki opanko jovetsikakeri oime, oimoshirenkavaiya. Aririka omonkarapaitetakyaa, iromapokashitakyaaro irareetya oimentyaari, intsipayetakyaari irapatziyane. Iraanakero evankaroka ipankoki, ari iroimoshirenkavaiyaari. Iro kantacha, aririka ovaiyantashivaitakya evankaroka enirora iñaantaitaro tekeramintha aavakaiyaata, ari inkovake evankarika impicheetero evankaroka. Ontzimatyee iroipiyee-taineri iireekite ipinaventakerori pairani ashitariri. Irootakera avishimotakeriri pairani José-ni. Iro ikovantavetakari irovashaanteromi María, iñaajaantzi omotzitashivaita. (Pamenero Mt. 1.18-25.)

ABEL Iri itomivetari Adán-ni. Piravaitaneri inaveta. Iriima Caín irirentzira, pankivairyaantzi inatzi. Okanta aparoni kitaite ikovaiyakeni iriñaapinkathateri Pava, impometeneri ipira. Oshekira onimotakeri Pava okaratzi jantakeri Abel, tema irootake ikantakaantakeri. Iriima Caín irirentzira, intaani jamamatsitanake ivankivaire irashitakaiyaaniri Pava. Temaita onimoteri Pava. Iroora opoñaantanakari ikisanaka Caín, itsitokakeri irirentzi. Aripaitera etanakaro ovantaantsi okaratzi iñaaventayeetziro iriñaaneiki Pava.

ABRAHAM Iriitakera icharinetanakari maaroni judío-payeeni. Tekeramintha intzimeeta Jesús aritake tzimake irirori. Ari inampivetarori pairani nampitsiki paitachari Ur, ipoña jotyaaantairi Pava inampitaiyaaro Abraham-ni janta Canaán-ki. Ishinetakeri iroshekite incharinentyaari, iriitake ashitaiyaarone maaroni kipatsi Canaán-ki. Oshekira javentaaperotakeri Abraham-ni irika Pava, shitovanake inampiki, jatake tsika jotyaaantakeri. Oshekira javentaakeri eejatzi Abraham-ni irika Pava, aritake intzimake irovaiyane. Irootakera onimotakeriri Pava, irootake ikempitakaantakeri tampatzikashireri inatzi Abraham-ni. Irijatzi Abraham-ni etakaanakarori itomeshitaanita. Ikanta jantarikonatake Abraham-ni, tzimakotake 100 irosarentsite, eejatzi okempitzitakeri iina Sara

tzimakovate 90 osarentsita, arira itzimakeri itomi, ipaitakeri Isaac. Irojatzit itziman-tanakari icharine paitanainchari Jacob. Ikanta Jacob, iriitakera oshekitanaintsiri itzi-mayetanake itomipayeeni, iriitake ipaitayeetairi iroñaaka Judío. Tekeramintha irovaiyan-takairoota Abraham-ni iinara, jetzitakero jovaiyantakaakero inampire paitachari Agar, iri ipaitakeri Ismael. Irootakera shinetakeriri Sara irovaiyantakairo inampire, oñaajaantake eero ovaiyantai iroori. Iro kantacha itzimayetanakera icharinepayeeni Ismael, kisa-neenta joviri ikaratzi icharineyetanakari Isaac-ni. Irojatzit ikantziro iroñaaka kisa-neenta jovavakaiyani. (Pamenero Antzimotavakaantsi, Isaac, eejatzit Hch. 7.2-8.)

ADÁN Iriira shirampari etakaantajaantanakarori inampitaro jaka kipatsiki. Iri-itake Pava ovetsikakeriri jaakero kipatsipane. Itasonkakeri okanta jañaantanakari. Ikanta iñaakerira Pava tekatsi intsipatya Adán, jovochoykyaakeri, ari jayitakeri aparoni imereki, irootake jovetsikakeneriri inanytaari, ipaitakero Eva. Kimoshirera ikantaiyani isaikaiyavetaka, te iriyotaiyeroni kaariperori. Iro kantacha Satanás, ipeyashitakeri maranke, jamatavetakero Eva. Ari okanta opiyathatantakariri Pava, ovakero chochoki ipinkakaavetakarori. Okanta Eva, opakeri eejatzit Adán, jovavakero irirori. Iroora opñaantanakari ikaariperoyetzi atziiriite, ipiyathavaitari Pava, irojatzit matachari iroñaaka.

AKOJANORI Ikaratzit pinkathariyetatsiri pairani pashineki nampitsi, tzimayetsit isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantzi. Tzimatsiya pashine saikamentotsi irakojanoriki, tsika ithointapiinta aparoni itzimi ikoya-akeri pinkathari, iriiperori jinatzi. Iriitakera kaminairi impinkathariventantziyaari kameethaperoini. Ikempitakaantaitziri pinkathari irinatyeemi irika, kantatsi iraventa-ityaari eejatzit irirori.

AMATHAIRENTSI Pairani, aririka irovetsikayeete aparoni amathairentsi, iroora jovetsikayeetantari ikaratzi poreryaayetatsiri, ikempitayaama oro. Aririka inthonkaye-etakero amathairentsi, ovaneenka onkantya. Iroora ikashiyakaayeeztziri ikaratzi pinkathariyetatsiri, iro iramathaitaiteriri. Tekatsira pashine amathaityaarone kempityaarone iroka amathairentsi. Tema okaratzi iñaaventakoyeetapiintziro amathairentsi iñaanekira Pava, ayotzi iriira ikantakoyeetzi Pinkathari. Oshekira ikempitakoyeetakero pairani iroka amathairentsi ikashiyakaayeeetariri pinkathairentsi. Tema ikempitakoyee-tarora jovetsikaitziro amathairentsi, jagaitziro shivithatapo, savorotapo, tsikarika ompaiyetya. Impoña irovaneenkatantayetakyaaro inchateya, tsipana ovaneenkayetchari, tsikarika ompaiyetyaari. Irootakera jamathaitantayeetariri itzimirika oyiishitaintsiri irareetya tsikara overaayeta osanthatzi irishiye.

ANANKORYAANTSI Kitaite onatzi iroka joimoshirenkantapiintari judío-payeeni. Arira ipampithashiryiirori tsika okanta javisakotantaari pairani jomperanavaivetakari Egipto-satzi. Ikanta ipokakeranki maninkaripayeeni tsiteni janankoryiitakeri ipankoite judío-payeeni. Javisanakero ipankoite te irovasankitaanakeri, intaani jiyoshiitanakeri Egipto-satzi jovasankitaavankotanakeri. Iroora omintharovakeriri Egipto-satziite, ari okanta ishinetantaariri iriyaatai judío-payeeni inkokovayetai tsika inampitaiyaaro, ari onkantya irisaikashivaitantaiyaari tekatsi omperanavaitaiyaarine.

ANTARIKONAITE Pairani, etayetanakarori Israel-mirinkaiteki, iriira iñaapinkathaperoyeetziri antarikonayetaintsiri, iriiyetake jivaritatsiri, iriiyetake pinkathariventantatsiri eejatzit. Okanta, ipokantapaintariranki Jesús, irojatzira jovashiñeetairi iroka ñaantsi “antarikonaite,” ikempitakaantaitaaro akantapiintziri “jeviri.” Irootakera ipaitayeetantakariri pairani “antarikonaite,” ikaratzi etayetanakarori ijevayetziri kempisantzinkariite, apoventapiintanaariri Cristo. Ipatapiintaitakeri “antarikonaite,” okantavetaka irikaite te irantarikonaperote.

ANTZIMOTAVAKAANTSI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ari iñaanatake Pava aparoni shirampari ipaita Abraham, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi nantzimotemiri. Ari piñaake intzime pitomijanori eeroka, iriira oshekitaatsine.” Iro kantacha Abraham oko-vaperota ontzime ompaitya irantzimoteriri irirori Pava. Tema javantaanakityaarira Pava ontzimatyete intomeshitaanitya. Okanta avisake osheki osarentsi, monkarataka okaratzi ikantaitakeriri pairani Abraham, oshekitate icharine. Irojatzit itzimantakari Moisés-ni irirori. Iriitakera osankinatakero tsika onkantya omonkaratantziyaari jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatari Abraham-ni. Irijatzit osankinatakero ikantakaantane Pava. Irootakera jimayetanakeri icharinepayeeni Abraham-ni, onkantya irothotyaa-tayetyaarori antzimotavakaantsi. Jiroka ikantakeriri Pava irika Moisés: “Aririka povamaye pipira pimpometenari naaka, payero iriraane, pisaitantziyaarori pomepirinimentotsi. Impoña paakotakero povakeri niyankyaa irantsi, pintsikirisantaiyaari pisheninka.” Iroora jantakeri Moisés, tema iro oñaarontziro antzimotavakaantsi. Ipoña avisake

osheki osarentsi, ari itzimakeri pashine kamantantaneri ipaita Jeremías. Iri josank-inatakaake Pava, ikantake: “Ari iriñeetairo ontzime ovakerari irantzimotavakaiyaari Pava intsipataiyaari icharineyetai Abraham-ni. Onashitaiya, eero okempitaro okaratzi iñaashintsiveetakari irothothyeeteromi josankinatakeri pairani Moisés-ni. Jiroka okantzi ovakerari antzimotavakaantsi: ‘Pampithashirera irovayeeetaina. Ari nompeyakotantairo ikaariperoshirevetaitaka.’” Okanta avisake osheki osarentsi, irojatzi itzimantakari Jesucristo. Arira omonkaratakari josankinatakeri Jeremías. Jiroka ikantakeranki joveraantanaaro Jesucristo jovakaanari iriyotaane, ikantziri: “Niraanera onatzi iroka, iroora aparaatachaneri iravisakoshireyetaiyaari osheki atziriite. Irootakera ofñaakantairone antzimotavakaiyaari.” (Pamenero Mr. 14.24; 1 Co. 11.25; He. 8.6-10.18.) Ikanta ikamimotantakeranki Jesucristo, arira etanakarori ovakera antzimotavakaantsi. Iro ipaitaitziri iroñaaka “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Irooma pashine josankinayeetakeri pairani ipaiyeetziro “Paisatori Antzimotavakaantsi.”

ARAMEO (Pamenero Hebreo)

AVOTSI, AVOTSIJANORI Iriira ikantakoyeetziri jaka ikaratzi aventaayetaariri Cristo, ipaitayeetairi “karatanairiri ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” (Pamenero Hch. 9.2; 19.9; 22.4.) Irojatzira ikantakoyeetzitari 2 P. 2.2. “aniitantaarori Avotsijanori.” Irijatzira ikantakoyeetzitari, ikaratzi aventaayetaariri Cristo. Opoñaantari joshiyakaaventaitziri avotsi, tema ikantakeranki Jesús: “Naakatake ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” Iriitajaantakera Jesús oshiyakaaventakarori avotsi, irijatzi kempitakarori avotsi areetakaanachari inkiteki, antsiipantaiyaariri isaikira Pava. Tema aririka aventaashiretanaiyaari irirori, aritake añaashireyetai inkiteki antsiipataiyaari Pava.

BALAAM Sheripiyari inatzi pairani irika eeniroranki jañaaveta Moisés-ni. Kaari Israel-mirinkaite. Iriitakera sheripiyaritatsiri ijevatakaantapaitetantariri Moisés-ni Israel-mirinkaite, shiyapithayetaariri Egipto-satzi, iriyaataiyeeeroni Canaán-ki, ishinetakeneriri Pava irinampiyetaiyaaro. Ari ikenimotaiyanakari inampiki Moab-satziite. Iriira pinkatharitatsiri Balac janta Moab-ki. Osheki itharovakaakari Israel-mirinkaite irovayir-itanakyaari. Jotyaaantake iriyaatashiiteri Balaam sheripiyariperotatsiri, ikaimakaan-tatziri iroiipyashinenkateri Israel-mirinkaite isheripiyarinkakiini. Ishinetakeneri im-pinateri osheki aririka inkitsirinkakeri. Ikantavetakari Pava irika Balaam, eero ikoshekavaitari. Iro kantacha Balaam, ikinkishiretanaka iraperote osheki kireeki. Jatake ikyaakotanakari imorane. Okanta niyanki avotsi, aparoni maninkari joñaakakari imorane Balaam joirikakero irosataamento, ari ikatziyapaakari. Temaita iriñaapaakari irirori. Ari janiiryaaanke Balaam, ipasavaitakeri imorane. Irojatziri iñaavaitakaanakariri Pava irika mora. Aripaitera joñaakanakari Balaam irika maninkari, ikantakera: “Balaam, piyaatashiteri Balac, pinkamanteri onkarate inkanteriri Pava.” Ari ikantakero Balaam. Oshekira itasonkaventayeetakeri Israel-mirinkaite, te iroiipyashinenkayee-teri. Iro kantamaitachari, okantavetaka itasonkaventantavetaka Balaam, ikaminaakari Balac, ikantakeri: “Kantatsi poitsinampayeri Israel-mirinkaite aririka pamatavitakeri.” Okanta evankaropayeeni nampitarori Moab-ki, oneveshiryaaakaayetakari evankariite Israel-mirinkaite, itsipavaiyetakaro tsika joimoshirenkavaitaita, jovayetakari ipometay-eetziniriri ivavanevaitashitari, jimayempivaiyetakero evankaropayeeni. Irootakera jomantsiyaantakariri Pava maarointeni, osheki Israel-mirinkaite kamayetaintsiri, ikaratzi 23,000 kamaintsiri aparoni kitaite, ipoña pashine ikaratzi 1000. Japatotanaka maaroni kamayetaintsiri ikaratzi 24,000 atziri. Irootakera ikinkishiretakoyeetantapiintariri Balaam, ikaminaantake iramatavitaite. Irootakera opoñaantanakari iñaapinkathatashivaititari oshiyakaarontsi, imayempivaitaitzi.

BALAC (Pamenero Balaam)

CAÍN Iriitakera itomi Adán-ni, irijatzi etakaanakarori joviri pairani irirentzi. (Pamenero Abel.)

CAMELLO Piratsi jinatzi. Ipiyotapaaro pashineki nampitsi paitachari Africa, Arabia, eejatzi Palestina. Kantatsi inkyaakotyaari atziri, jaakaitziri tenari eejatzi. Omaperi jantartitzi, aririka inkatziye janayiri tsika joveraa ikatziya aparoni atziri. Santhapayeeni okanta ivitzi okempivetaro ivitzi oisha, aritatsi ironyagaiteero.

CÉSAR Irootake ivairo pinkatharijanotatsiri pairani nampitsiki Roma. Tzimatsi osheki irovayirite, iriitake jatayetaintsiri pairani pashineki nampitsi okaratzi saikathapyaatzirori iniroite inkaare Mediterraneo. Ikyaake pairani irovayirite César iipatsiteki judío-payeeni, ari ipinkathariventantakeri eejatzi janta.

CORÉ Leví-mirinkaite inatzi. Ari jañaapaitetziri irirori isaikavaitantakari Moisés-ni, ikekenavaitantakari Israel-mirinkaite janta tsika te inampiitaro. Iro kantacha Coré, imainanetakeri Moisés-ni, ikantavaitakeri: “Te nojevaritetyaami eeroka. Maaroni

naakaite tasorentsi nonaiyini, ari nokempitami eeroka.” Ikaratayini 250 atziri aapatziyakariri irimaimanetante. Iro kantacha Pava, itankakaakero kipatsi, othonka aperotakeri oniyakeri Coré eejatzi irovaiyanepayeeni. Iriima pashinepayeeni karatatsiri 250 atziri, japerotantakariri Pava itaantakariri paampari.

CRISTO Iroka ñaantsi “Cristo” opoñaaro iñaaneke griego. Iro akantziri añaaneke aaka: “Saipatziitotaari.” Iro jametayetari pairani judío-payeeni, isaitantari yeenkantsi iitoinaki aparoni isheninka, aririka irovakerate impinkathariventante. Iroora oshiyakaaventachari ipatziiri ishinsinka Pava. Iroka ñaantsi “Cristo,” iro ivairo pokaintsiri pairani, iroyaakoneentane judío-payeeni, iriitake pinkathariventairine. Tema iri ishinetakeneriri Pava pairani irotyaanteneri. (Pamenero Saipatziitotaantsi.)

DAVID Judío jinatzi. Iriira etakarori itzimi pairani tekeramintha intzimeeta Jesús. Eeniro jevankaritapaake, jovakeri antari shirampari paitachari Goliat iisaneentane judío-payeeni. Irootakera opoñaantari ipinkathariventziri isheninkapayeeni. Iriitakera anaakeriri ikarayetzi etakarori ipinkatharitziri pairani, te iriñeete pashine ivinkatharite judío kempityaarine David-ni. Irijatzi osankinayetakerori Salmo jamampaaventaitarira Pava. Irika pinkathari David tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ikantakeri: “Ari intzimeake aparoni icharine, iriitakera Pinkathariperotatsine. Iri anaakoperoterine inkarate pinkatharivetachane.” Iriitakera ipaitayetziri judío-payeeni “Cristo.” Tema irootake ikantantapiintayetari judío: “Ari impokake apaata Cristo, iri kempitapaakyaarine David-ni impinkathariventante.”

DENARIO Iireekite inatzi Roma-satzi ipaitaitziri denario. Iri ipinaitziriri pairani atziri aririka irantavaitake aparoni kitaite. Aparoni denario ipinayeetziriri.

EGIPTO Iroora nampitsi tsika jomperavaitaitakariri pairani ivaisatziite judío-payeeni. (Pamenero José, Moisés.)

ELÍAS Judío inatzi irika. Kamantantaneri inatzi. Pairani tekeramintha intzimeeta Jesús, iriitake kamantantakerori iñaane Pava. Jooñaakantake osheki kaari iñaapintayeetzi. Ikantzi pashine kamantantaneri: “Tekatsi kempityaarine Elías, janaayetakeri pashine kamantantaneriite.” Tema irika Elías, te iriñeero irirori kaamanetaantsi, jagairi Pava inkiteki. Iriitakera iroyaakoneentane judío-payeeni impiye, irovetsikanontapaakeri Pava impinkathariventantai. Tema ikantakeranki Jesús: “Iriira Juan kempitapaakariri Elías-ni, iriitakera ovensikashiretakaayetaariri atzirite, impinkathariventairi Pava.”

ESAU Iriira itomi Isaac, iriitake itsipa Jacob-ni. Okaratzi jametaiyarini pashinesatzi atzirite, jiyoyiiri iponkitzitanakari itomi, ikashiyakaayetari irashitakaiyaari okaratzi tzimimotziriri. Okempitayia ipanko, iipatsite, maaroni. Okanta aparoni kitaite, itashenekini iri Esau jareetaa ipankoki. Iriima Jacob, onkotsitake irirori ovaritentsi. Itashaaperotakitzira Esau, ikovatzitapaake irovapaakya. Ikantziri Jacob irirentzika: “Aririka pimpakenaro okaratzi jashitakaakamiri ashitairi, aritake nompakemiro poyaro nokoshitane.” Ikovatzira iroya Esau, onimotakeri imperi. Okanta apaata, osheki okatsizimovaitakeri jantakeri, tema te aritanai irashitaiyaaro ishinetavetakaniriri ashitariri.

EVA Irootakera tsinane etajaantanakarori añaanake pairani. Iroora imereki Adán jovetsikayeetakeri. (Pamenero Adán.)

FARAÓN Iroora ivairopayeeni pinkathariyetatsiri Egipto-ki. (Pamenero Egipto.)

FARISEO Judío inayetzi, iriitake kovavetachari irimateromi irothotyeetero irosankinare Moisés-ni. Iro kantamaitacha irikaite Fariseo, josankinayetake pashine, janaakaaneentanakero josankinayetakeri pairani Moisés-ni. Irooya ipankiventavaitari irimatero irothotyeero, ari onkantya iriñaantaityaariri omapero ikameethashireperoyetzi. Okanta ipokakera pairani Jesús, iñaakotapaakeri jantayetziri, irojatziri ikantantakariri: “Te piyote pineshinonkantantya, osheki pasagaaventavaitaka apaniro. Amenaashivaitakara pikovavevetari pothotyeero.”

GOMORRA (Pamenero Sodoma.)

GRIEGO, GRIEGO-THATATSIRI Pairani tekeramintha intzimeeta Jesús, ipaitayeetziri “Griego” ikaratzi nampitarori “Grecia-ki.” Tema pairani ikyaayetake “Grecia-satzi” iipatsiteki pashine atziri kaari isheninkayeta, iñaavaitakaayetakeri iriñaane. Ikaratzi ñaavaiyetakerori iriñaane Griego, ipaitayeetanakeri “Griego-thatatsiri.” Irojatziri ikantayetapiintaiyerini eejatzi judío-payeeni irirori, ikantaiyini: “Griego-thatatsiri,” iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Virakochathatatsiri.” Irojatzira iñaavaitaiyerini pairani Roma-satzi iriñaane Grecia-satzi, okantavetaka ikyaavetaka iriroriite iipatsiteki ikaratzi ñaavaiyetziriri Griego-thatatsiri. Oshekimaita jomperanavaitantaka pairani Roma-satzi.

HEBreo, Hebreo-Thatatsiri Arira ipaitayeetzitari eejatzi judío-payeeni. Iroora ñaantsi ñaaventakotzirori ñaane judío-payeeni. Tema pairani ipokantapaintari Jesús jaka kipatsiki, irojatzira ñaanaetapaintari irirori jifñaavaitzira iriñaanejanori paitachari “arameo.”

HERODES Iriitakera pinkathariyetatsiri pairani inampiki judío. Joshiyakoyetari tsika ikantayeta judío-payeeni, irootake ikempitakaantakariri isheninka irinatyeemi. Ikanta itz-imakeranki Jesús, iriira pinkathariventantsiri janta Jerusalén-ki, iriitakera etanakarori ipaitayeetziri Herodes. Iro kantamaitacha irika Herodes tzimatsi omperatariri eejatzi irirori, iriitake César ivinkatharijanorite Roma-satzi, iriitake otyaantayetziriri impinkathariventayeteri judío janta Judea-ki. (Pamenero Mt. 2; Lc. 1.5) Ikanta jantatarikeranki Jesús, aritake kamake etarori ipaita Herodes. Iri pinkathariventantaatsi itomi paitachari Herodes Antipas. Iriitake pinkathariventantsiri Galilea-ki. Irijatzi ashitakotakaantakeriri pairani Juan oviinkaatanerani irijatzi ovamaakaantakeriri eejatzi. Irojatzit jetananakarori Jesús ikinkithatakaantanake. Irijatziita ovamaakaantakeriri eejatzi. (Pamenero Lc. 3.1, 19-20; Mt. 14.1; Lc. 23.8.) Ikanta avisanake tsika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantari icharine Herodes etanakarori. Ipaita irirori Herodes Agripa, ipinkathariventantake Judea-ki. Iriitake ovamaakaantakeriri irotyaantajanore Jesús paitachari Jacobo. Jovamaakaantake eejatzi osheki kempisantayetanantsiri pairani. Ikokovavetakari Pedro irovamaakaanterimi eejatzi. (Pamenero Hch. 12.1-25.) Ipoña avisake eejatzi tsikarika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantari itomi Herodes Agripa. Iri kempitakotaariri ivairo iriri. Iriitake ikinkithatakaakeriranki pairani Pablo. (Pamenero Hch. 25-26.)

HIGO Pankirentsi onatzi ipaitayeetziri “higo,” ari oshiyavetaro okitho potooki. Te antaroyete ovaoto. Osheki ipamintahitziro, tema chochoki onayetatzitzi. Osheki ineve-taitaro inthoyeetero. Iriyotayeetantayaro aritake irakake okithoki, aririka iriñeetakeri ompothonayetanakeri.

IKANTAKAANTAITANE Ari ipaiyeetziro josankinayetakeri pairani Moisés-ni, iriñaane Pava onatzi. Iro ikovavetakari judío-payeeni irimataromi irothoyeero maaroni. Iro kantamaitacha te onkante irimatero. Ari ipaitayeetzitarori eejatzi josankinayetakeri pairani Moisés: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, Deuteronomio. (Pamenero Osankinajanorentsi.) Irootakera ikovaperotajaantayeetziri osankinarentzi ipaitayeetziri “Ikantakaantaitane karatatsiri 10.” Jiroka okantzi ikantaitakeri:

1. Eero piñaapinkathavaitashitari kempitakoyetariri pava, intaani piñaapinkathayetairi Pavajanori.
2. Eero povetsikaminthavaitashitari oshiyakaaronsi pinkempitakaanteri pivavane piñaapinkathatairi.
3. Eero pipairyaashivaitari Pava.
4. Piñaapinkathatero kitaite imakoryaantaitari.
5. Piñaapinkathayeteri ashitamiri.
6. Eero povantzi.
7. Eero pimayempivaitzi.
8. Eero pikoshivaitzi.
9. Eero pithaiyavaita.
10. Eero pineveshivaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki ikantakaantaitakeri, okempitayeta iroka: tsika ikantaita jaakameethayeetziri omperataari, jovasankitayeetziri ovaariperotaneri, joimoshirenkayeeta, ipometayeetziri piratsi, ikitevathayeetantaitari, oñaakantantayarori iñaapinkathatayeetziri Pava, tsika okantakota ovaritentsi ipinkayeetziri, itziventayeetari eejatzi. Iriitakera Pava payetakeriri pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane, janta otzishiki “Sinai.” Tema iniroite jimenkoritakaakero Pava janta otzishiki, antaro ookathatanaka, okempitavaitakari paampari. Iniroite itharovaiyanakeni Israel-mirinkaite. Arira ikantakeriri Pava: “Piyaate intainaini, eero pikatziyayeta okarikiini. Intzimerika aatzikakerone, ontzimayete irovamaayeeteri.” Irootakera itharovaperotantakarori Israel-mirinkaite. Intaani ishinetaitakeri Moisés-ni intonkayero otzishi. Ari ikamantakeriri Pava okaratzi Ikantakaantakeri. Iro kantacha ikemaiyake atziriite iñaavaitake Pava janta otzishiki, osheki itharovaiyanakeni. Ikanta ikaratakerora ikamantantakero Ikantakaantaitane, ikantaiyanakeni atziriite, “Arivé, aritake amatakeri othoyeero maaroni.” Aripaitera jetanakaro jovetsikaiyanakeni ipomepirinimento, tsika impometapiintayetairi ipira itayinirira Pava. Arira jetaitakarori Moisés-ni jaakero iriraane piratsi, itsikirisantayetakari atziripayeeni. Ikantayetziri: “Iroka irantsi, iroora oñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari.” Ipoña japiitairo ipiyanaa Moisés-ni otzishiki, arira ipakeriri Pava aparani mapikota, tsika osankinataka ikantakaantaitane.

Oshekira Ikantakaantaitane ikamantakeriri janta, tema 40 kitaite okaratzi isaikavaitake Moisés-ni otzishiki. Tema osamanira isaikavaitake, ifaajaantake Israel-mirinkaite peyaka Moisés. Ikovakotakeri Aarón irirentzira Moisés-ni, irovetsikeneri oshiyakaarontsi, iriitake intharomentavaiyaari iriñaapinkathavaiteri. Ipoña Aarón jaake oro, jovetsikeneri oshiyakaarontsi ikempitakaakari iryaani vaca. Iriitakera ifaapinkathavaitakeri Israel-mirinkaite. Ikanta Moisés-ni, oirinkaa irirori, ifaapaatziri itharomentavaitari oshiyakaarontsi, jantakero ipinkakaavetariri Pava. Japishoonkapaakero Moisés-ni mapikota, tankavaitapaake. Iro kantacha jovashaantayetairo atzirite kaariperori jantayevetakari. Ifaañaatakoventairi Moisés-ni, impeyakotantaiyaariri Pava. Ipoña Pava ikantairi: “Moisés, papiitairo posankinatero Nokantakaantane.” Arira itonkaanaa eejatzi Moisés otzishiki, japiitairo irisaikavaitapai okaratzi 40 kitaite. Ikanta joirinkaara Moisés-ni, iniroitera ishipakiryaavorotake, tema ifaanatajaantakitziiri koñaaroini Pava. Osheki itharovaiyakeni atzirite irameneri Moisés-ni. Irootakera ipashikavorotantakari Moisés-ni. Iro kantacha amatsinka okantaka avisantaari ishipakiryaavorotzi, irojatzi ipashikaryaaperotantaari iporoki.

IMPINKATHARIVENTANTAI PAVA Pairani tekera intzime Jesús, osheki ifaaventakero irikaite judío-payeeni impinkathariventairi Pava jaka kipatsiki. Ikanta itzimakeranki Jesús, irojatzi ikinkithatapaake irirori, ikantake: “Monkarataka iriifeentayaariri Pava impinkathariventantai.” Iro kantamaitacha tera onkoñaatanete iroka pinkathariventantsi, tera inkempityaari pinkathariyetatsiri jaka kipatsiki. Tema itasorentsinkakiini Jesús ipinkathariventantzi iroñaaka. Iriitake pinkathariventashiretariri ikeratzi aventaaayetaariri. Iro kantacha ari omonkaratakya apaata iriifeetairo impinkatharite koñaaroini. Ari inkantaitaateero, impinkathariventairi nampiyetarori kipatsi, eejatzi inkiteki.

INKITE Arira inampitaro Pava. Aririka iriñaaventayetero judío-payeeni inkite, ikempitakaantaro ontzimatyeeemi iniroite manthakintsi, iro nashitarori kipatsi, eejatzi inkite tsikara inampitaro Pava. Irootakera ikantantakariranki Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite.” (Pamenero Jn. 1.51; Ap. 4.1.) Arira añirori, kempivaitaka otamikanakityeeyaami manthakintsi onkantya iriifeentayaarori tsika inampitaro Pava. Ari okempitziari eejatzi Ap. 6.14. Arira oñaaventakotari eejatzi okempivaitakero otzipiyaranki manthakintsi, oshiyanakyaaro ankoviitaranki tsipanashi.

IPAIAKOTAITAKERI (Pamenero Paikakotaantsi)

IPINKAYEETZIRI (Pamenero Kitevathari)

IPOMETAITZINIRIRI PAVA Iro jametayarini pairani judío inampiki Jerusalén ipometayetziri ipira tasorentsipankoki. Ari ikantaitatyaani kitaiteriki itayi ipira: Intaamanake aparoni onkaitaayamanai, irapiitanairo sheeteeni. Kantatsi eejatzi iraaayeteri ipira, impakeri omperatasorentsitaari, impometakeneri. (Pamenero Jashitakaayetariri Pava.)

IRAANTSI Ifaanekira Pava, osheki ifaaventakoyeetziro “iraantsi.” Okempitatyama, joveraantantanaaroriranki Jesús jovakaanaari iriyotaane, ipakotakeri imire, ikempitakaantakero iroorikami impakoterimi iriraane, tema iro joshiyakaaventake inkamimoterira. Intsiyaa pamenero Lc. 22.20. Irojatzira jimatayetanairi iriyotaane, osheki ifaaventakotakeri Jesús, ikantayetzi: “ikapathainkatzimentakai Cristo.” Intsiyaa pamenero Ro. 3.25; 5.9; Ef. 1.7; Co. 1.14; He. 10.29; 13.20; 1 Jn. 1.7; Ap. 12.11. Ifaaventakotzitakero eejatzi iriraanejanori Jesús. Intsiyaa pamenero 1 Co. 11.27; Ap. 7.14. Opoñaantari ifaaventakoyetziro, tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite, iroora irantsi añakaayetziriri atziri, irojatzira añakaayetziriri piratsipayeeni. Tema ikantapiintziini irirori, “ikapathainkatake,” irootakera oshiyarori inkantaiyatyeenimi, “kamake.” Tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite iro kovaperotajaantachari irantsi, irootake ipinkantari irovakotyaaari iriraane vathatsi. Aririka irovamaapiinteri piratsi, ithatziri jenoki, onthaatantyaari maaroni iriraane. Intsiyaa pamenero Hch. 15.20. Iro kantacha iroora irantsi jaakeri pairani Moisés-ni, ari okanta jooñaarontantakarori irantzimotavakaiyaari Pava itsipataari Israel-mirinkaite. (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

ISAAC Itomi inatzi Abraham-ni. Iriitake tzimaintsiri okaratakera 100 irosarentsite Abraham-ni. Ikovake Pava iriñaantyaari Abraham-ni omaperorika javentaashiretaneta. Ikantakeri: “Abraham, paanakeri pitomi Isaac otzishiki, ari pimpometenariri.” Te impiyathanakya Abraham-ni, tema omaperora javentaashiretakari Pava, ikinkishiretanaka, ikantzi: “Ari iroviriintainari Pava notomi aririka inkamavetakya.” Ikanta jareetakara otzishiki tsika jookotakeneri Pava, joosotapaakeri itomi, jonoryaakeri itsimaki tsikara impometeri, iro itzinaavakovetanaka irovathaantyaariri itomi, arira ifaanatanakeriri Pava, ikantziri: “¡Abraham, eero povamairi pitomi!” Iro jamenanake jantyaatziini, ifaaitatzi aparoni piratsi impometeneriri Pava. Arira okantakari joñaakantantakarori Abraham-ni omaperora javentaashiretakari Pava.

ISRAEL Pairani tzimatsi icharinejanori Abraham-ni, ipaita Jacob. Ikanta irika Jacob, iñaakeri tsireni imaninkarite Pava. Jomankiyakari, tema ikovakotatziri intasonkaventer. Ikanta jomankiyari iroovetaincha inkitaikakotemi, ari ichokiryaaporitaitakeri Jacob, tema te inkovavetya irapakayeri. Josampitanakeri jomankiyakari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ikantziri: “Jacob nopaita.” Ari ikantziri: “Eero pipaita iroñaaka Jacob. Israel pimpayaita, tema pomankiyakari Pava.” Aripaitera ipaitanaa “Israel.” Ikanta itzimayetanaira itomijanori irirori karatatsiri 12, ipaitayeetzitakeri eejatzi iriroriite Israel-mirinkaita. Irojatzji joshkiperotantanakari icharinetyetanakari. Ari okempitari eejatzi inampi, ipaitaitziro “Israel.” (Pamenero Judío, Esaú, eejatzi Hch. 7.8-16.)

ITASORENKA (Pamenero Tasorensinkantsi)

ITASORENSITAKAITAIRI, ITASORENSITAKAITANE Iroora jameyetaari ipaitay-eetairi ikaratzi aventaashiretanaariri Cristo. Okantavetaka tekeri inkameethashireperotaiyeni, arimaitaka ikempitakaantaari Pava kameethashire inayetzi, ipaitayetaari “Notasorensitakaane.” Tema irootake jotyaaantakariri Pava irika Jesucristo kipatsiki, intasorensitakaanta, inkamintantayetai, irovasankitaaventaiteri iyaariperonka atziriite.

ITOMI Iro jameyetaari judío-payeeni joshiyakaaventantayetzi. Aririka inkove iriñaavente aparoni atziri tsika ipaita joshiyari, joshiyakaaventayetzi. Pamenero: Mr. 3.17. Ikantziri: “Otomí ookatharonsi.” Iro ikantantaitariri, aamaashitya shintsi ikanta iriñaavaite, ikempitaro ookatharonsi. Pamenero eejatzi Jn. 17.12; 2 Ts. 2.3. Tema ikantziri: “Otomí Peyashivaitaantsi.” Pamenero eejatzi Hch. 4.36. Tema ikantziri: “Itomi poshenkananeri.” Irojatzira kempitaro aririka oshiyakaaventante aaka, akantayetzi: “Itomi otsitzi.” Ayotziri kaarira itomipero otsitzi oshiyakaaventatziiri. Iro kantamaitacha joshiyakaaventantayetzira Judío-payeeni tera inkaviyantatye. Ari okempitari eejatzi joshiyakaaventaitakeri pairani, ikantaitake: “Itomi Atziri.” Tema tzimatsi iñeetakeri aparoni ikempitakovaita-paakari atziri, iriitake saikantsiri inkiteki itsipatakari Pava ipinkathariventantzi.

ITOMI ATZIRI Pairani tekeri intzime Jesús, tzimatsi aparoni kamantantaneri ipaita Daniel. iñaakeri Pava imishirekiini, ithointa isaikamentoki inkiteki. Ari ikonaatapaakeri aparoni pokantsiri kempitakariri itomi atziri, ikenapaakero menkoriki, jiyaatshitziri Pava. Iri ipinkathaperotakaakeri, ipinkathariventairi atziripayeeni pashineyetsiri iriñaane, ikaratzi nampitarori maaroni kipatsiki. Eero ikaamanetai, inkantaitayeero impinkathariventantzi. Aripaitera josankinakerori Daniel iroka ñaantsi, “Itomi Atziri.” Ikanta osamanitake jiyotaiyeni Judío tzimatsi irotyaanteri Pava apaata pinkathariventairine. Iro ipampithashiryapiintayetziri judío-payeeni okaratzi ikantakeri pairani Daniel-ni, ipairyiro ivairo iroyaakoneentane, ikantziri: “Itomi Atziri.” Ikanta itzimakera pairani Jesús kipatsiki, iñaanetapaintaro irirori iroka ñaantsi aririka inkove impairyeyea. Iriitake kantakovetacha, kempitavaitaka pashinemi inkantakotemi. Tzimayetsi Judío iyotakoyevetarori osankinajanorensi, ithainkavaiyetzi irirori, te onimoteri ikemiri Jesús ipairyari apaniroini, ikantziri: “Naaka Itomi Atziri.” Irootakera ikisaneentantakariri, tema jiyotakoyetziri Itomi Atziri iñaaventakeri pairani Daniel, tera atziri irinatye, Itomi Pava jinatzji, itsipatakari Pava, ipinkathariperotakaakeri eejatzi.

IVATHA CRISTO Iro iriñaane Pablo Irotyaantajanore Pava, ikantapiintake: “Ivatha Cristo.” Iriira joshiyakaaventayetzi ikaratzi jashiyetaari Pava. Tema ikaratzi aventaanaariri Jesucristo kempivaitaka ivathamí irinayetanaayeeemi, iri Jesucristo kempitanakarori iriimi iitoina. Tema ayotaiyini, iro aito apampithashiretantari añaantayetarori antayetziro opaitayetarika. Ari ikempitaari eejatzi Jesucristo, iriitakera pampithashiretakaayetaariri aventaayetaariri, ari okanta jantantayetarori okaratzi ikovakaayetaariri. Okempitayeta okaratzi avathayetaari: ako, aitzí, oki, atonki, ameshina, te onkemaantsitavakaayetya iroori. Te añaero ako onkemaantsitavakaavaiyyaaro pashine avathayetaari, ayotzi osheki okatsitzi. Aririka ampathaavaite, ako aaventanta, eero añaari avatsitero avathaaro. Ari inkempitayetaiyari irikaite, iroshiyakoyetaiyaaaro okantayeta avathatari, te onkemaantsitavakaayetya, amaakoventavakaayeta. Iroora ikovairi Jesucristo inkantayetaiyari kempisantzinkariite, te onkameethate irovaariperotavakaiya, ontzimatyera iramaakoventavakaayetaiyari. (Pamenero 1 Co. 12.12-30.)

IYE, IYEKIITE Ari ikantavakaayetaari ikaratzi aventaanaariri Jesucristo, okantaveta te jirentzitivakaa kyaaryooperoini. Ikempitavakaantayani isheninkami okarikiini, jaamaakoventavakaiyani. Inkempitakaantanakero koñaaroinira jirintari Pava, isheninkamirinkatari pashine kempisantzinkariite.

IYOTZINKARI Pairani tekeri intzimaminthate Jesús jaka kipatsiki, tzimatsi judío-payeeni osankinaryaantzitsitzi. Iro irantavaire japiitairo josankinayetaari Osankinajanorensi okaratzi josankinayetaakeri pairani Moisés. Jantetaamaitaniri isheninka okaratzi josankinatziiri, iriñaanayeetantayaarori tsikarikapayeeni. Tema osheki osarensi

jaakoventakero josankinayetziro, jiyokitakero, tera intaani irosankinayetanairo, iriitakera iyotaantayetanairori osankinajanorentsi.

JACOB (Pamenero Israel)

JASHITAKAITARIRI PAVA Iro jameyetari pairani judío jovamayiri ipira. Ompoña impometakeneri Pava. Tera aparoni onkarate jantziro iroka. Kantatsi impometeneri irovanaro, imireyetari, itayiniri eejatzi kasankainkari. Opoñaantari jantayetziro iroka: Tema ipaasoonketatziiri Pava, ikovatzimpeyakotaineri ikaariperoshirevaitzi, iro irapatziyantaiyaariri Pava, inkitevathatantaiyaari eejatzi. Irootake jantantapiintarori iroka ipomeyetzirira ipira. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.)

JEREMÍAS Kamantanteneri inatzi. Tzimakotake 600 osarentsi jañaantavetakari, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Iriitake kamantantantsiri, ikantake: “Ari ontzimake ovakerari antzimotavakaantsi.” (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

JERICÓ Iroora aparoni nampitsi saikatsiri pairani Canaán-ki, tekeramintha irinampityaaro Israel-mirinkaite janta. Aritakeranki jomishitovairi Moisés-ni irika Israel-mirinkaite janta Egipto-ki, ikekenavaintakariki tsika te inampitaro, irojatzikiyaayetaantari Canaán-ki, tema irootake ishinetakeneriri Pava. Iroora Jericó etarori nampitsi jetanakari jovayiritaro. Tema okaratzi 7 kitaite itapotapotakero, irojatziki iporokantakarori Pava nampitsika. Arira okanta ikitsirinkantakariki judío-payeeni. (Pamenero Rahab.)

JERUSALÉN Iroora irooperotajaantatsiri inampitsite judío-payeeni. Iriira etakarori David-ni ipinkatharitake janta. Ipoñaashitaka jovetsikayeetakero tasorentsipanko janta. Ari inampiyetapiintakarori ijevarepayeeni judío. Ari osaikapairi janta otzishi ipaitaitziri “Sion.”

JESUCRISTO (Pamenero Cristo)

JOSÉ Iriitakera aparoni itomi Jacob, ikarataiyinira 12. (Pamenero Hch. 7.9-16.)

JUDÁ Iriira itomi Jacob, iriitake aparoni karatatsiri 12 irovaiyane. Iriira isheninkamirinkaitetakari pinkathari David-ni. Iri ishinetaiketakeri intzime aparoni icharine pinkatharijanotatsineri. (Pamenero Judío.)

JUDÍO Icharine inayetzi Abraham-ni, Isaac-ni, eejatziki Jacob-ni. Iriitake paitayetaachari iroñaaka “Judío.” Tema pairani Jacob-ni, tzimatsi itomi paitachari “Judá,” arira opoñaari iroka vairontsi “Judío.” Irojatziki oshiyarori ikantayeetziri “Judá-mirinkaite.” Irijatziki ipaitayeetziri eejatziki “Israel-mirinkaite,” tema irootake ivairo eejatziki pairani Jacob-ni. Irika-payeeni Judío, iriyoshiitane pairani inayeveta Pava, ikashiyakari irotyaanteneri ovavisaakotairine. Irootake kaari ikovanta irikaite judío inkempiyayetyaari pashinesatzi atziri kaari judío-tatsine. Tema ikinkishiretaiyani iriroriite, eero ineshinonkatari Pava kaari isheninkamayeta. Ipaityayakani “Tomeshitaari,” ipaitaiyakani eejatziki “Jashitayetari Pava.”

KAMANTANTANERI Iriitake ñiiriri Pava imishirekiini, iri kamantanziriri iriñaane. Iri ovavisainiriri atziripayeeni okaratzi ikoviri Pava, ikamantantziro eejatziki onkarate avisayetatsineri apaata. Irijatzira osankinayetakerori pairani Osankinajanorentsi. Okanta avisakera osheki osarentsi, irojatziki itzimantakariki Jesucristo. Iriira iriyotaane-payeeni Jesús osankinayetakerori ipaitayeetziri “Ovakerari Antzimotavakaantsi,” tsika iñaaventakoyeta Jesucristo. Irijatzira osankinatakoyetakerori etayetanakarori kamantanteneriite. Pamenero Mt. 2.6. Arira iñaaventakoyeetzirori okaratzi iñaavyatakari pairani kamantanteneri Miqueas. Tzimakovetaka 700 osarentsi josankinatantakarori Miqueas, ikantakeranki: “Ari impoñeeyaaari pinkatharijanori janta Belén-ki.” Iroora monkaratainchari itzimantakariranki Jesús janta Belén-ki. Arira ikantayetakari etanakarori kamantanteneri, josankinatakoyetakero okaratzi iñaavyayetari, imishitakairira Pava, okaratzi jiyoshiretakaayetziriri eejatziki. Pamenero Mt. 15.8-9. Arira oñaaventari eejatziki ikantakeriri Pava irika Kamantanteneri Isaías, iñaaventziri judío-payeeni, itzimi saikayetsiriri pairani eeniro jañaaveta Isaías-ni, ikantake: “Irikaite atziriite te inkinkishiretaiyaani kameetha.” Irootakera japiitakeri pairani Mateo josankinatakotziro okaratzi iñaaventakeri Isaías-ni. Aritake avisavetaka okaratzi 700 osarentsi tekeramintha intzimeeta Jesús. Iro kantacha ikempitakaantziro Mateo, irijatzimi iñaaventakotzi judío-payeeni ikaratziki ñaayetakeriri Jesús, ikaratziki kaari kempisantavakerine. Irootakera añaantayetarori iroñaaka irosankinare kamantanteneriite, okempivaitaro iñaaventakotayeteromiki okaratzi avisantsiri pairani. Okaratzi kantayetainchari, iroora iñaaventakoyetziki jomishimpyiiri Pava, okaratzi jiyoshiretakairiri eejatziki. Irootamaitaka apiitaachaneri eejatziki omonkarataiya jaka kipatsiki. Iroora kempitakarori okaratzi iñaaventakeriranki Juan-ni iriyotaane Jesús, tema kamantanteneri jinatziki eejatziki irirori. Pamenero Ap. 9.1-5. Arira josankinatakotakero Juan-ni okaratzi iñaavyatakari. Iro kantamaitacha pamenero eejatziki Ap. 9.6. Arira añiirori tsika ikanta Juan-ni ipashinetakaanakero iñaaventziri, kempivaitaka iñaaventatziro onkarate avisatsineri apaata.

KAMEETHARI ÑAANTSI Irootake ñaantsi kaari shenkaatsine inkemakoyeetero. Ari iñaaventaitziriri Jesucristo jovavisaakoshiretantzi, tsika ikanta eejatzi Pava ipinkathariventantai. Arira ipaitayeetzarori irosankinare: Mateo, Marcos, Lucas, ipoña Juan. Ari oñaaventayetari irañaantare Jesucristo, okaratzí jantapaintziriri kipatsiki, okanta ikamantakari, irojatzí jañaantaari ikamimotantapaintzi.

KISAKOTANTANERI Pairani tekera inzimapaake Jesús, saikitaka ipaitaitziriri “Kisakotantaneri.” Judío-payeeni inatzi. Iriitake maimanetapiintakeriri Roma-satzi ikovi iroimshitovairi tema ikyaakitzi ipatsiteki. Kisaneenta joviri Roma-satzi, ikovaiyini irovayiriterimi iromishitovantaiyaariri inampiki. Temaita onkante inkitsirinkeriri. Iriñaaneeki Judío ipaitaitziriri “Cananista.” Iñaaneeki griego ipaitaitziriri “Zelote.”

KITATAARI Okaratzí jametaiyarini judío-payeeni, aririka inkamakaante, jovayetapiintziriri kaminkari omoronaki. Kantatsi eejatzí irimorontashiteri okantatamakota kipatsi, ari irovayeriteriri. Impoña irashitakotantakyaari iniroite mapi, irovatziyamentatakero omorokira.

KITEVATHARI Maaroni Ikantakaantaitane josankinayetakeri Moisés-ni, arira iñaaventakoyeetziriri ipinkayeetziriri. Tera ishinetaantsite iroirikayeeteri kempitariri kitairiki. Te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri eejatzí kempitariri iyotsi. Te onkante iroirikayeeteri pathaavaiyetatsiri, te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri kaminkari atziri, kaminkari piratsi, te oshinetaantsitzi eejatzí iroirikayeetero iraaantsi. Aririka iroirikayeetakero irokapayeeni, eerora okantanai inkyaayeetai tasorentsipankoki iriñaapinkathayetantyaariri Pava, eero okantai impomeyetaineri. Ontzimatyé inkivayetaiya, onkantya inkitevatheyantyaariri. Ari okempitari eejatzí aririka ontzimaanite tsinane, ontzimatyé omonkaratero inkantaantane Moisés-ni, onkantya onkitevatheyantyaariri. Irootakera ishintsiventantayetakeri pairani Fariseo-payeeni irimonkarayeetero isaikantapaintari Jesús kipatsiki. Irootakera jaakoventapiintantakarori ikivaakotaiyani, jaamagaiyani joirikakerika tsika ompaitya kaari ishinetaantaitziri. Iro kantacha ikantapaintzi irirori Jesús: “Ikaratzí orikayetziriri, te irovaariperoshiretante.” (Pamenero Mr. 7.1-23; Mt. 15.1-20; 23.25; Hch. 10.14,28; Ro. 14.14; He. 9.13-14.)

KOVAKOTZIRIRI KIREEKI ISHENINKA Judío inayetzi irika. Iriitake jatziritetari Roma-satzi, ikovakoyetziriri kireeki isheninka, irotyaantamaityaaniri ivinkatharijanorite Roma-satzi. Tema pairani ikyaake Roma-satzi ipatsiteki judío, osheki jomperatantaka. Irootake ikisaneentantari judío-payeeni, te onimoteri okaratzí jantayetziriri. Ari ikempitzitariri eejatzí jatziritetakari Roma-satzi, ikisaneentakeri. Tema aririka inkovakotante kireeki, janaakayiri ikovavetari pinkatharijanori, ikovakotziri osheki. Ari jayiri irirori kireeki jañaantari. Irootake kaari onimotziri isheninkapayeeni, ikisaneentakeri shintsini, jiiatakoshintzivaaitakeri, tema irapatziyane inatzi Roma-satzi.

LEVÍ-MIRINKAITE Irika icharine inayetzi itomi Jacob paitachari pairani Leví. Jashi jovatziiro irikapayeeni jantavaitapiintzi tasorentsipankoki. Iro kantacha tzimatsi jiyoshitayeetakeri, iriitake ipaitayeetakeri “Omperatasorentsitaari.”

LOT Iri itominthori pairani Abraham-ni. Inampitaro Sodoma-ki. Iro kanta-maitachari, kaaripero inayetake Sodoma-satzi, eejatzí ikempitzitakarori Gomorra-satzi. Jantapiintayetakero kamaarotatsiri, ipaantavakaavaiyetaka, jimatakeri ishiramparinkakini ipaantavakaavaiyetaka. Irootakera ikovantakarori Pava iraperoteri Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Temaita inkove iraperoteri Lot ipoña irovaiyane. Jotyaaantake maninkari onkantya inkamantantyaariri Lot irishiye. Ikantapaakeri: “Lot, ontzimatyé pishiye. Eero-maita pipithokapainta pitaapiiki pamenapanaate.” Ari ikantavetakaro Lot, ishiyeeyakani. Arira jovaryaake Pava paampari ikonovakoro mapipayeeni ipoñaayetakoro inkiteki, iro aperotakerori nampitsi. Iro kantacha iinaka Lot, opiyathataka iroori, opithokapainta ameni otaapiiki. Apathakerora opeyanake tzivipirini. (Pamenero Lc. 17.28-32; 2 P. 2.7.)

MANÁ Iro jovayetapiintakarori pairani judío-payeeni, ikenavaitantakarori tsika te inampiitaro. Tema jomishitovayetairiranki Moisés-ni janta Egipto-ki, okaratzí 40 osarantsi isaikavaitake tsika te inampiitaro. Tera ontzimayetatyeera tsika impankivaite, itasonkavetakari Pava, ari okanta iñaantakarori kitaiteriki irovarite kempitavetarori tanta. Irootakera ipaiyetziri “Maná.” Ikanta jareetakara tsika irinampiyetayaaro, tera iriñaayetanairo iroka ovaritentsi maná.

MANINKARI Irovetsikane inayetzi Pava. Te inkofaaneete. Isaikayetzi inkiteki. Tzimatsirika inkoveri Pava inkamanteri atziri, iri irotyaante maninkari inkamantante. Shipakiryaa ikanta aririka iroñaakyaari atziri.

MIRRA Ovaaki inchoato onatzi, ari opiyotapaari nampitsiki Palestina, Arabia, eejatzí Egipto-ki. Kasanka okanta. Iro jovetsikayeetziriri kasankaari. Iro itaayetzi eejatzí, osheki okasankatzi, ipaitaitziro “incienso.”

MOISÉS Pairani tekerana intzime Jesús, jomperataitari judío-payeeni inampiki Egipto-satzi. Iri Moisés jotyaantake Pava intsiparyakoventairi tema iri isheninkapayeeni. Iriitake jevatairine irayetairi inampiki paitavetachari pairani “Canaán,” ipaitayeetairi iroñaaka “Israel.” Osheki iñaanatapintakeri Pava, jiyotaayetakeri irantayetairimi maaroni Israel-mirinkaite. Iri osankinayetakerori: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, ipoña Deuteronomio, ipaitaitziri Ikantakaantaitane. Jiroka ikinkithatakoyeetziro iñaanantare Moisés-ni janta Hch. 7.17-44. Arira iñaaventakoyeetziro okaratzi itasonkaventake ishitovantaari Egiptoki, ikekenavaitantakariki tsika te inampiitaro. Pamenero Hch. 7.36. Okempitayya iroka: ishiyapithatarira Egipto-satzi, intaani jovaankavakotapaaka inkaareki ipaitayeetzi “Kityonkaari.” Apathakero opiryaatanake niyankineki inkaare, ari ikenaiyanakeni janiitaiyanakeni Israel-mirinkaite. Ipokaminthaitzi Egipto-satzi ipatzimatakeri, piyaatapaaka inkaare, ari ithonka ipiinkakeri. Ipoña ipampithatakaakeri Pava tsika otsimankiro menkori. Osheki ikekenavaitake tsika te inampiitaro. Ikanta itashaaneentaiyakeni, ipakeri Pava ovaritentsi ipaitaiyakari “Maná,” irootake jovaiyakarini. (Pamenero “Maná.”) Ikanta jimiretaiyakeni, ikantakeri Pava irika Moisés-ni: “Pomposantayaro pikotzi iroka shirantaa.” Ari ikantakero Moisés-ni, apathakero oshitovanake jiña, iro imiretaiyakarini. Ipoñaashitaka eejatzi Israel-mirinkaite iñaaventakotaiyakero jiña ipoña itashe. Arira jotyaantake Pava osheki maranke iratsikayeteri, jovasankitaatziira okaratzi iñaaventavaitakero. Osheki kamayetaintsiri. Ipoña ikantairi Moisés-ni: “Nantakero kaariperori noñaaventashivaitakero, eerora napiitairo. Pinkovakotairi Pava impeyeeriita maranke-payeeni.” Ikanta iñañaatakotairi Moisés-ni, ari ikantanake Pava: “Povetsikeneri oshiyakaarontsi inkempityaari maranke, povatzikakoteri. Inkarate iratsikayeteri maranke, kantatsi iramenayetairi iroshiyakaaro maranke, ero ikamayetzi.” Iro jimataiyakerini, avisakoyetai. Iro kantacha, eekero ipiyathayetyaari Pava. (Pamenero eejatzi “Balaam,” ipoña “Coré.”) Irootakera kaari okantanta inampitayetaiyaro kipatsiki ishinevetakaniriri Pava. Aporotaiyavetaka inkamayetemi tsika te inampiitaro, intaani iñaamatsiyetairo itomiite ikitsirinkayetairo inampitaaro kipatsiki ishinetaitakeneriri.

NOÉ Iriira ivaisatziite Abraham-ni, itzimita pairani tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. Ikanta itzimakeranki Noé, osheki ikaariperoyetake atziripayeeni. Iro kantacha Pava, iñaakeri Noé kameethashireri inatzi irirori. Ikantakeri: “Noé, povetsike iniroite shintzipaa, tema noonkakaatyeyyaaro kipatsi.” Ari ikantakero Noé, ikinkithatakaavetakari nampitayetarori janta, oshekimaita ithainkimavaitaitakeri. Ikanta ithonkakero jovetsikiro shintzipaa, pokaiyakeni piratsipayeeni, otetaiyapaakani, ari ikempitakariki eejatzi Noé, iina, ipoña mava irovaiyanepayeeni. Ikaratzi 8 atziri japatotanaka. Irojatziki onkantakariki kipatsi. Ari japerotakariki ikamaiyakeni atziriite. Iriimi Noé, itsipayetakari irovaiyane, avisakoyetai irirori.

OISHA Piratsi inatzi, iñeetziri maaroni nampitsiki. Antaro mampotzii okanta ivitzi, iro jontyaayeetziri. Ipirayeetari oishapayeeni, te jañaashineta apaniro antamiki, ontzimatyete intzime amaaventyaarine, ero imaimanetantariri piratsi ovaminthatariri, ero itzipinavaitanta tsikarikapayeeni. Osheki joshiyakaaventaiteziri irika oisha iñaaneki Pava. Iri oisha kempityaarinemi ikaratzi kempisantayetaatsiri, iriima Pava iri kempityaarinemi amaaventakotariri oisha. Pairani Juan-ni, joshiyakaaventakari Jesús inkempityaarinemi aparoni oisha. (Pamenero Jn. 1.29.) Tema aririka inkaariperoshiretake aparoni Judío, iraae iroishate, iraanakeri tasorentsipankoki impakeri omperatasorentsitaari. Iraakeri omperatasorentsitaari oisha, irovamaakeri, impometakeri Pava. Ari okanta, kaari jovasankitaitantari judío ikaariperoshirevetaka, aña iri oisha jovamaitakeri, iri atsipetakotentakariri. Iro jantakeri eejatzi Jesús ikempitakotari oisha ikamimentakeri atziriite, jatsipetakero jovasankitaaventaiteziri iyaariperoshirenka atziriite, ari onkantaya ero jovasankitaavantaizantari atziriite.

OMPERATASORENTSITAARI Iriitake pairani pometapiintziriri piratsi jashitakaitari Pava. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.) Judío jinayetzi, icharine Leví-ni jinayetzi. Tema tzimatsi pairani icharine Leví, ipaita Aarón. Irirentzi inatzi Moisés. Iri etakarori jomperatasorentsitaaritzi pairani. Ikanta itzimayetanake icharinepayeeni irirori, iriitake jinashiyetakari irantavaitapiinte tasorentsipankoki.

OSANKINAJANORENTSI Irosankinare onatzi Judío-payeeni iroka. Iro josankinayetakeri pairani Moisés, iro josankinayetakeri pinkathariite, iro josankinayetakeri eejatzi kamantananeriite. Ari opaitari okaratzi josankinayeetakeri pairani, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Irootake paitachari “Paisatori Antzimotavakaansi.” Okanta avisake osheki osarentsi josankinayeetake pashine paitachari “Ovakerari Antzimotavakaansi.” Irojatziki ipaitayeetzitari Osankinajanorentsi.

OTEKIRORI IPATSIKIITE Tzimatsi jametari judío-payeeni aririka irareetantya pashineki kipatsi kaari jinampitari, jotekiro ipatsite iitziki, aririka impiyee inampiki irirori. Oshiyakaaventachari jotekiro ipatsikiite, eero jamantaaro kaariperori inampiki. Tema ipampithashiryayeta iriroriite, maaroni atzirite kaari isheninkata, te jashitari Pava. Irojatzira ikantakeriri Jesús iriyotaane irantero aririka inthainkakitakeri tsikarikapayeeni. (Pamenero Mt. 10.4; Mr. 6.11; Lc. 9.5; Hch. 13.51.)

OTOMI (Pamenero itomi.)

OTYEEROVAANTSI Iro jametayarinii pairani atziri. Aririka iriñeeri pinkathari, jotyeerovashitari tema iñaapinkathataziiri. Aririka inkove aparoni atziri inkampiteri pinkathari tsikarika ompaitya, ontzimatyee irotyeerovashityaari.

OTZIMIKAPATZIITOTAANTSI Iro jantayetapiintakeri kempisantzinkariite, jotzimikapatziitoyetantari irako ovakera kempisantayetatsiri. Ari ikempitayeetziriri jovayeetziri ijevateri kempisantzinkariite. Aririka iriñaañaatakotakeri, irotzimikapatziitotantakyaari irako, tema itasonkaventatziiri Pava, iro irimatantyaarori irantavaiteneri onkantya inkempisantantyaari kameetha pashinepayeeni. (Pamenero Hch. 6.6, 13.3; 1 Ti. 4.14, 5.22; 2 Ti. 1.6; He. 6.2.)

OVAARIPEROSHIRETZIRIRI (Pamenero Kitevathari.)

OVANEENKANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventayeetziro “irovaneenkaro.” Aririka iriñaaventayeetero irovaneenkaro Pava, iroora ikinkishiretakotiziri inampitaiyaaro inkiteki intsipataiyari Pava. Osheki okameethataitake, te onkante añaanampyaaro tsikarika okantavaita. Irootake ikantakoyeetantarori ovaneenkataantsi. Irootake iñaaventakeranki eejatzi Jesús, iñaañaatakoyetziri iriyotaane, ikantzi: “Nokovatzi iriñaayetairo novaneenkaro.” (Pamenero Jn. 17.24.) Okaratziki ikantakotziri Jesús, aritake ovensikaka inkemaantsivaitya, inkame impoña irañagaa iriyataai inkiteki, ari onkantya irimatantyaarori eejatzi apaata iriyotaane intsipataiyari tsikara irisaikapai.

OVETHATAANTSI Iro jametari judío-payeeni aririka irovethatavakaiya, ikantavakaa: ¡Onkamintha pisaikayetai kameetha! Ikempitakaantziro iñaañaatakotatyeerimi isheninka, tema ikovakotziri Pava isaikakairi kameetha. Irootakera añaantarori josankinayetak-eri Pablo, Pedro, Juan ipoña Judas. Iro jetapiinta jovethayetari inkarate ñaanayeterone irosankinare, ikantayetziri: “¡Inkamintha pisaikayetai kameetha!” Irojatziki ikantakeriri Jesús iriyotaane, jotyaantayetakakeri inkinkithate, ikantavakeri: “Aririka pareetakya aparoni nampitsi, tsikarika iraaameethayeetavakemi, povethatapaakyaari, pinkanteri: ‘¡Inkamintha pisaikayetai kameetha!’ Arira onkantya iraaameethatantyaamiri ashitarori ipanko, tema Pava saikakairine kameetha.” (Pamenero Mt. 10.12–13.)

OVIINKAATAANTSI Pairani iro jametari judío-payeeni ipiinkaantaro jiña, ikempitakaantaro ikaatapiintaita. Joviinkaayetziri isheninkapayeeni jiñaaki, joshiyakaaventziro inkivatyeenerimi kaariperori jantayetziri. Tera aparoni ikantakaro judío, jimatziyetaro kaari judío-tatsine ikaratziri inampitaro pairani. Iro jimatakeri pairani Juan oviinkaantanteneri, ari opoña ipaitantaitariri oviinkaantanteneri. Irootake jimayetairi ikaratziki aventaanaariri Jesucristo, iro iriñeetantyaari omapero jovashaantairo jantayevetakaro kaariperori. Irojatziki ipaitaitzi eejatzi aririka impiinkaantantyaari Tasoreentsinkantsi, kempivaitaka jiñaami irinatyeemi. Tema kantatsi inampishiretantantyaari aventaanaariri Jesucristo. Irootake inkameethashiretantantyaari.

PAAMPARI Osheki iñaaventaitziri paampari iñaaneki Pava. Ikantaitzi iri paampari irovasankitaantaitya apaata ikaratziki antayetziriri kaariperori. Irootake ikantantaitari: “Okempitaro sarinkaveni ipaampatzi paampari kaari tsivakanetatsine.” Ikantaitzi eejatzi iri paampari irovameethashiretantantyaari ikaratziki aventaayetaariri Pava, inkempitakaantaiteri itagaitziri oro inkameethatantyaari kyaaryooperoini, eero okonovari kapicheeni kipatsi. Oshiyakaaventachari paampari, irootakera okaratziki pomerentsitzimovaiyetariri kempisantzinkariite. Aririka iriñaayetakero iroka, iroora pampithashiretakairine onkantya iraventaaperotantyaariri Pava. Iro iriñaantyaarori inkameethashireperote. Iroora iñaaventakeri Juan oviinkaanteneri, ikantakeranki: “Iri matzirori Jesús joviinkaantantantari paampari.” (Pamenero Mt. 3.11.) Tema aririka iroviinkaataitya jiñaaki, kempivaitaka inkivaatyeeyaami atziri oviinkaatainchari. Impoña iroviinkaataitantakyaarimi paampari, tema iri paampari ovameethashireperoterine, iraperotaineri okaratziki ikaariperoshirevaitake. Irootakera avishimotayetziriri ikaratziki aventaayetanaariri Pava, iro iriñaantyaarori ompyeeyea ikaariperoshiretake.

PAIKAKOTAANTSI Iro jantayetziri pairani Roma-satzi aririka irovasankitayeri map-erotzirori ikaariperotzi. Iri ikashiyakaitziri omperataari, ikashiyakaitziri eejatzi ovayiri poñaayetachari pashineki nampitsi. Pairani ikyaantakari Roma-satzi ipatsiteki judío, ari jimatapiintakerori. Iri judío-payeeni ikyaaryooventaitake ipaikakotiziri pairani inampiki.

Jovatzikashitziri inchakota, inkonompitavarekiitakero. Ari impaikakoiteri irakoki, eejatzi iitziki, osheki inkemaantsityaari ooryaa, ayimateri imire, irojatzi inkamantakyaari. Ari impathayeri aririka inkamake. Eerorika ikamita aparoni paikakotaari, ontzimatye iromposavaitaitei, inkaraitei itonki inkamantyaari thaankiini. Te ishinetaantsitapiinte inkitaeyereri.

PAIRYAANTSI Osheki iñaaventaitziro iroka iñaaneki Pava, ikantayeetzi, "Pairyaashivaitariri Pava." Pamenero Mr. 9.39. Iro iñaanetakari Jesús, ikantakeranki: "Ikaratzi tasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake." Aririka impairyeeeri Jesucristo, tera inkempitakotyaaari tasonkantatsiri pairani ipeyantayetariri tsikarika impaitayetya. Aña ikaratzi pairyaapiintanairiri Jesucristo iñaaventairi, javentaatyaari, ikempisantairi. Pamenero eejatzi Jn. 16.24. Irojatzi iñaanetzitakari Jesús, ikantake: "Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyatarika, pikampiminthatashivaitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatye pimpairyaapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziintantayaari." Tema ikantake "Pinkovakotapiinteririka Pava, pimpairyaapiintaina naaka." Iroora oshiyoro inkantakemi "Pinkovakotapiinteririka Pava, paventaashiretaiyaana naaka." Irojatzira oshiyorori inkantakemi "Pinkovakotapiinteririka Pava, naakatajaantake shinetakemironeri pantero, onkempitavaityaaro arimi nosaikemi naaka janta."

PATHAARONTSI Mantsiyarentsi onatzi ipaitaitziro "lepra." Te iriyoitero opaita iraventantaityaarori. Omapero okoveenkatzi aririka omatante iroka pathaarontsi. Ikaratzi omatayeziri, jookaitziri tsika ipiyotayeetziri. Aririka iriñeeteri eero japitetaitari, ontzimatye irishiyapithaitei jantetaantzirokari imantsiyare. Osheki ipinkaitziro mantsiyarentsika. Tzimatsi jametari pairani judío, onantyaari irariperotaiyaari eshitakotaatsiri omatziri mantsiyarentsi, ontzimatye iriyaatashiteri omperatasorentsitaari iramenairi. Osheki onkarate kitaite impometaiteneri Pava, osheki irapiitieri iramenaiteri, irojatzi iriyotantaitakyaari omapero jeshitakotai. Aripaite iriyaatai intspatayaari jeshinka. Irootakera Ikantakaantaitakeri pairani.

PILATO Irika Pilato Roma-satzi inatzi kaari Judío. Irootyaantane Pinkathari César impinktharite inampiki Judío, iriitake pinkatharitatsi ipaikakotaitantakariri pairani Jesús.

PINKAARI APEROTANTANERI Vairontsi onatzi iroka, iri kamantantakerori pairani kamantantanageri paitachari Daniel. Iñaaventziri aparoni atziri, joshiyakaaventaitziro ivairo. Tema irika atziri kaarira isheninka judío-payeeni, osheki inkisaneenteriri judío. Iro inkisaneentantyaariri, tema inkovavetya irika atziri iromperayetyaarimi judío-payeeni, inkove eejatzi iraperotante. Iri Daniel-ni etakaro pairani iñaaventakeri irika atziri, ipaitayetziri "Pinkaari Aperotantanageri." Ikantake Daniel: "Eero jomaanta, ari iriyotaitakeri, tema inkyaapaake tasorentsipankoki, irovapaakeri irovetsikane kaari onimoterive Judío-payeeni." (Pamenero Mr. 13.14; Mt. 24.15)

POMETAANTSI (Pamenero Ipometaitziniriri Pava)

RAHAB Tsinanera onatzi, mayempiro onatzi. Kaarira Israel-mirinkaite. Ari onampitarori janta Jericó-ki. Aamaashitya aripaite osaikavaitziri iroori jañaapaitetariranki Moisés-ni. Ikovantayakarini Israel-mirinkaite irovayiritya Canaán-ki, jotyaantaiyakerini amenaantyaarone janta nampitsiki Jericó, inkene irovayiritya kameethaperoini. Okanta iroka tsinanera Rahab, aakameethatavakeri amenarontyaarone, omanavakeri eero iñaantari Jericó-satzi. Irojatzi omishiyantaariri eejatzi. Okanta jovayiritaitakerira nampitarori Jericóki, japerotaitakeri maaroni, irooma tsinaneka Rahab, te irovamaitero, avisakotai iroori, otsipayetakari osheninkamirinkaite. (Pamenero Jericó.)

ROMA Nampitsi onatzi iroka. Intaina ovavetaro inampi Judío-payeeni. Iro kanta-maitacha pairani tekera intzimeeta Jesús, ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikyaake inampiki judío-payeeni jashitapaakaro, ari inampitakarori jomperavaitari judío. Osheki ikovakotapiintakeri kireeki irotyaanteneri Pinkatharijanori saikatsiri Roma-ki. Te iriñeero isaikal kameetha judío-payeeni. Tera aparoni inampiki judío ikyaake, ari ikempitaakerori eejatzi pashinepayeeniki nampitsi.

SADUCEO Judío inayetzi, iri iyoshiitacha omperatasorentsitaari. Te irimayetero irothotyero irosankinare Fariseo-payeeni, tema jovanaashitakaro josankinayetakeri pairani Moisés. Te inkempisantayetero Saduceo ikantaitziri: Ari iriñaayetai kamayetatsiri. (Pamenero Hch. 23.6-8.) Iro kaari jariperotantari Fariseo, kisaneenta jovavakaiyani. Irijatzi Saduceo kisaneentakeri pairani Jesús.

SAIKAMENTOTSI Pairani ikaratzi pinkatharitatsiri pashineki nampitsi, tzimayetatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantayetzi. (Pamenero Akojanori.)

SAIPATZIITOTAANTSI Irojatzira jametaiyarini judío-payeeni, aririka impairyee aparoni isheninka ijevatakaante, impinkathariventante, ontzimatyé isaipatziitoyetantyaari yeenkantsi. Iroora iriyotantayeetyaariri, iriitake pinkathariventantatsineri. Opoñaantari isaipatziitoyetziri ipairyaane, joshiyakaaventatziirora irisaikantatyeeeyarimi shintsinkantsi, ari onkantya impinkathariventantantyaari kameethaperoini. Irojatzira oshiyakaaventachari okaratzi ifñaaventakoyeetziriri Tasorentsinkantsi, kempitavaitakami isaipatziitotantaityaarimi ikaratzi kempisantayetaatsiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi, antakaantayetzirori kameethayetatsiri. (Pamenero Cristo)

SALMOS Amampagaantsi onatzi. Iro ipanthaapiintakeri pairani pinkathari David-ni jamampaakotari Pava. Iri David-ni osankinayetakerori. Irojatzira jamampaayetapi-intakeri etayetanakorori javentaari Jesucristo, ipanthaaventzirira Pava. Tema jamampaavaiyetara judío-payeeni, osheki japiipiitziro ivanthaane, jinashitzimaitaroya kapicheeni okaratzi japiitayetziri. Pamenero He. 1.7. Arira josankinatakoyeetziro eepichokiini Salmos, okantzi:

Iriira matakairiri maninkariite inkempitakotyaaero tampyeenka.

Iriira matakairiri irotyaantaarite inkempitakotyaaeri paampari.

Aritake añiirori ikantaitziri “maninkariite,” irijatzira “otyaantaari.” Tema japiipiyeetatzirora, ari opashinetanake eepichokiini ivairo. Arira okantayetari iramampaane pairani judío-payeeni. Irojatzira amampagaantsi josankinakeri Pablo, Ro. 3.11. Kantatsiri:

Tera intzime kemathavitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

Ari añiirori eejatzi, te irapiipiitavetyaaero ivanthaane, iro kantacha te onashitya okaratzi kantakotachari.

SAMARIA Nampitsi onatzi iroka. Irootake osatekachari osaiki janta Judea-ki ipoña Galilea-ki. Ari inampiyetarori ipaitayeetziri Samaria-satzi, judío inayeveta irikaite. Iro kantacha pairani, irikaite Samaria-satzi ikonovakari pashinesatzi atziiriite poñaayetachari pashineki nampitsi, jinantayetakaro tsinane pashinesato. Irootakera opoñaantari ikisaneentziri judío-peroyetatsiri. Ikanta osamanitake jimatanakero irovaiyaneete iriroriite ikisaneentziri judío. Te ishineteri inkenimoteri iipatsiteki osaikira inampi. Aririka inkene aparoni judío, eero ipaitziri irovarite, imire. Ikanta ipokakeranki pairani Jesús, joñaakantapaintziro irirori, te inkisaneenteri Samaria-satzi, aña eekero ikantapaintatzi: Tzimatsi Samaria-satzi kameethashiretatsiri. Iro kantacha judío-payeeni, eekero ikisaneentziri Samaria-satziite.

SARA Irootake iinaperori Abraham-ni, jinirontanakari Isaac. (Pamenero Abraham.)

SATANÁS Iro ifñaaneteri pairani Judío-payeeni. Vairontsi onatzi iroka, akantziri aaka: Kamaari. Iriitake pinkathariventziriri peyari. Maninkari inaveta, iro kantacha iisaneentane inatzi Pava. Ari okempitari eejatzi, osheki ikisaneentziri kempisantayetaatsiri, ipaitziri: “Aisaneentane.” Jiroka oshiyakaaventachari vairontsi Satanás: “Kashiyimatantani,” “kantakotantani,” “Thavetkotantani.” Iriitakera kashiyimayetaariri maaroni atziri, irijatziri kyaaryootatsi ipampithashiretakaantziro irantayeero kaariperori.

SHINEYAKAARORI TANTA Arira opaitari ikonovaitzirori tantapatha onkachopathatantyaari, irootake shineyakairori tanta. Iroovaitake aririka inkonovaitero naarentsi kachopathatatsiri, ari onkachopathatanake eejatzi iroori. Tera oshinetaantziro judío-payeeni irovayeetyaaero shineyatsiri tanta aririka iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, tema ipampithashiretakitziro ishiyantari pairani ivasatziite Egipto-ki. Thaankira jomishitovaitakeri, te onkantanake inkonovanakero itantane kachopathari. Oshekira joshiyakaaventaitzirori iroka shineyakairori tanta. Tema ikantaitzi: kaariperori onatzi aririka onkachopathate tantapatha. Irojatziri ikantakeri Jesús pairani. (Pamenero Mt. 16.6.) Ari ikantakeri Pablo (Pamenero 1 Co. 5.6-8.) Tema kapicheeni onavetya shineyakairori kachopathari, kantatsira oshineyakairo maaroni ikonovaitakerori. Ari okempitzitari eejatzi kaariperori. Intzimerika aparoni atziri kaariperotapiintantsineri, aritakera irimatakaakeri pashinepayeeni. Iro kantamaitacha, ikantake eejatzi pairani Jesús: Aririka impinkathariventantai Pava, ikempitara shineyakairori tanta. (Pamenero Mt. 13.33.) (Pamenero Tantaponka, eejatzi Anankoryaantsi.)

SION Otzishi onatzi ipaitaitziri Sion, iro saikatsiri janta nampitsiki Jerusalén. Arira osakitari tasorentsipanko janta Jerusalén-ki. Ari inampiyetarori eejatzi ijevaritepayeeni judío. Irootakera ikantantayeetari: “Inampira onatzi Pava iroka Sion.” Ikempitakaan-tayeetziro eejatzi Sion, inkite onatzi. Tema ifñaanekira Pava, iriñaaventayeetero aparoni nampitsi saikatsiri inkiteki, paitachari “Sion,” paitachari eejatzi “Jerusalén”

SODOMA IPOÑA GOMORRA Nampitsi onavetaiyani eeniroranki isaikaveta Abraham-ni. Irootake japerotakeri pairani Pava, ikantakaantakeri atzirite nampiyevetantarori janta, ikaariperovaitaiyakeni. (Pamenero Lot.)

TANTAPONKA Ari opaitari kitaite joimoshirenkiri Judío-payeeni, 7 kitaite okaratzi joimoshirenka. Ari ipampithashiretakotziriri ivaisatziite jovayetakoro pairani itantane kaari shineyatsine. Tema iyatzimarekiini jovetsikaponkayeziro, irishiyapithatayeeriri Egipto-satzi. Ari ikantziro jovayetaro. (Pamenero Anankoryaantsi, eejatzi Shineyakairori tanta.)

TASORENTSINKANTSI Iri ipaitaitziri eejatzi “Itasorenka Pava.” Ishire inatziira Pava, te inkaamanete. Iri nampishiretantariri aventaayetaariri Jesucristo, ikinkishiretakaanta kameetha, jantakaantziro kameethayetsiri.

TASORENTSIPANKO Ari opaitari pankotsi iñaañaatapiintzi judío-payeeni, ari ipometapi-intziniri Pava ipirapayeeni. Irootakera irovetsikakaantane pinkathari Salomón, itomira pinkathari David-ni. Ari osaikavetari inampiki judío-payeeni paitachari Jerusalén. Antaro okanta jotantotaitziro. Iroka jotantotaitakero, irojatzira ipaitayeetzitari tasorentsi-panko. Ari ipimantayeetziri piratsi ipometayeetziniriri Pava. Iro kantacha pairani tekera intzime Jesús, ipokake Babilonia-satzi jovayiritakeri Judío-payeeni, ari iporokaitakerori tasorentsi-panko. Jaayetanakeri judío-payeeni inampiki Babilonia-satzi. Ikanta ipiyeeyaani pairani judío-payeeni jaantaveetakariri, ari jovetsikaveetari pashine, eejatzi iporokaitakero. Ikanta avisake osheki osarentsi, ari jovetsikaveta pashine, iriitakera Herodes ovetsikakaantavetaarori, iro iñaapaakeri pairani Jesús ipokantapaintari kipatsiki. Ikanta Roma-satzi eejatzi japiitairo iporokakaantairo pairani, ari aperotari, te iriifeetairo irojatzi iroñaaka.

TASORENTSITHAANTE Pairani, ishiyantayetaari Israel-mirinkaite Egipto-ki, ijevatan-takariri Moisés-ni, aripaitera ikantakeriri Pava irovetsike aponi tasorentsithaante, arira iñaapinkathatapiintariri Pava janta, ari impometayeteneriri ipira. Manthakintsimaira jovetsikayetantakeri, itsipataakeri meshinantsi, jovavikotayetakero. Tera iriñeero Israel-mirinkaite tsika inampitaiyaaro, ikekenavaitayetzi tsikarikapayeeni, te ontzimayete ipankoperori, intaani ipankoshetavaitaiyani. Ari okempitizitari eejatzi itasorentsithaantete, kantatsi incheepookiryero, onkantya iraanayearori tsikarika ikenayetzi. Aririka iriñaake tsika onimotziri irisaikapai, ari irovatzikapairori eejatzi itasorentsithaantete. Iro kantacha, inthomoiri tasorentsithaanteki, ari otzimiri ipaitayeetziri “Tasorentsi-perosaante.” Tera inkyaaapiintayeete janta, intaani ikyaaamatsitzi Omperatasorentsiyanori.

TOMESHITAANTAANSI Irootake jametayetari judío itotapiintziro opatzimeshina ishiramparitantari. Tzimatsi oshiyakaaventachari ikantaiyini judío, irooperori onatzi. Tema aririka intomeshitaaniyetya, ari jiyotayeetziri omapero jashiyetaari Pava. (Pamenero antzimotavakaantsi.)

TSIKA IKANTA PAVA IPINKATHARIVENTANTAI (Pamenero Impinkathariventantai Pava)

TZIVI Osheki iñaaventaitziro tzivi iñaanekira Pava, iri kempisantzinkari joshiyakaaventaitzi tzivi. Tema iro tzivi poshinitakairori ovaritentsi inkatyokantaityaaro. Ari okempitari eejatzi joshiyakotaro tzivi kempisantzinkaripayeeni, iriitake poshinitakairo nampitsi tsika isaikayetzira atziripayeeni, iro iñaaposhinitantarori Pava. Ipoña ikantaitzi eejatzi: Ari onkantake tzivipane inkonovaitero tsikarika ompaitayeyaari, kipatsipane. Tzimatsira pairani konovavaitakerori tzivipane, iramatavitantyaariri amanantayetzirori, tema ikovajaaantavetatya iraanaperotyaaaromi kireeki. Temaita aritzi inkatyokantayeetaarori, tema te apantanaiyaaro kipatsipananake. Eerora okantai eejatzi iriyoshiitayeetairo tzivipane ikonovaitakeri.

UVA Pankirentsi onatzi ipaitaitziri “uva,” ari okempivetaro okithoki shevantoki. Iro kantacha te ontzime ovaato oshivithatatziri iroori. Osheki ipankiminthaitziro, tema osheki opochatzi okithoki. Iro jimireetari ovaaki aririka inkavithokaaitero, ipaitaitziro “vino.” Kameetha opoitaneetzi. Kantatsira ovanontyaaro osamani, eero okaariperovaitzi.

VINO (Pamenero Uva)

ZAPATO-RYAANTSI Iro jantapiintakeri pairani aponi otzikataari, i-zapato-ryiiri omperatariri inkene inkivakiiteri. Irootake iñaaventakeri pairani oviinkaantantneri Juan iñaaventakotziri Jesucristo, ikantakeranki: “Aatsikitake maperotzirori ipinkathar-entsitzi, noñaapinkathatzitakari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.” (Pamenero Mr. 1.7)